

Nihil obstat.

Brioci, die 15* Aprilis 1929.

P. M. Compès, C. S. Sp
Doctor in Phil, et in S. Theol Censor.

Imprimatur.

Brioci, die 18a Aprilis 1929

Franciscus Joannes-Maria
Episc. Briooen. et Trccoren.

Canonicus J. M. HERVÉ, S. Th. Dr.

In majori Seminario Briocensi professor
e

MANUALE THEOLOGIAE DOGMATICAE

VOL. I

De Vera Religione - De Ecclesia Christi
De Fontibus Revelationis

PARISIIS

APUD BERCIIE ET PAGIS, EDITORES

69, via dicta de Rennes, 69

(Omnia jura vindicabuntur)

PRÆFATIO

Benevole Lector,

Hoc « Manuale », quod hodie tibi ofiï ro, initium trahit ab opusculis duobus, quæ jampridem in alumnorum meorum usum confeceram, conatus accurate simul atque summatim exponere ea quæ, ad *Theologiae Fundamental*is studium, eis sat essent, quin unquam eorum mens prolixitate aut nimia rerum copia obrueretur.

Haud semel rogatus tum a discipulis, tum a Superioribus ecclesiasticis, tum ab eximiis Magistris, ut, quæ viva voce tradebam de re dogmatica, eadem methodo qua usus fueram in edocendo rem apologelicam, ea in compendium scriptis redigerem, diu quidem dubius fui quid facerem, quum nec laboris difficultas me fugeret, nec quomodo tempus, ad illum •congruenter peragendum necessarium, habere possem mihi ■constaret.

Consiliis tandem et precibus obsequens, opus exarandum suscepi. Mihi certe in animo non fuit novam omnino doctrinam proferre, sed, argumentis logice concatenatis et rite' expositis, veram et authenticam proponere doctrinam, quam semper « tenuit ac tenet Sancta Mater Ecclesia » (1), camque contra errores tum veteris tum præsertim ævi præsentis defendere, ut qui in spt m Ecclesiæ adollescunt, et dogmata fidei, uti par est, agnoscant, il « profanas vocum novitatis et oppositionis falsi nominis scientiæ » (2) in æternum devitare queant.

Claritatis gratia, omnia et singula doctrinæ capita semper eodem ordine tractanda esse arbitratus sum : hinc cuique thesi, qua' probanda assumitur, *slalus quæslionis* praemittitur cum *dogmatis historia* necnon brevi *errorum* et *verre doclriiue* summa ; postea a *thesis* enuntiatur, cujus sc/usus. si opus sit. paucis declaratur, et *argumenta*, pro singulis partibus successive afferuntur ; denique ut ipsa menti clariora liant nec

nimis intricata evadat demonstratio principalis, in *corollariis*, ab ipsa thesi sejunctis, exponenda remittuntur *consecraria practica* aut *minoris momenti* puncta.

Ut autem theologia integra et completa habeatur, methodum *positivam* simul et *scholasticam*, amice consociare tibi licet : argumentum quidem *Traditionis*, nisi aliud requirat doctrinæ amplitudo aut necessitas, sæpe, brevitatis causa, ad summa capita revocatur ; argumenta vero *scripturalia* præcipua ac firmiora retinentur, et, si necesse sit, contra adversarios defenduntur ; *rationesque theologicæ* non solum mei ad verbum ex ipso D. Thoma depromuntur, atque, quantum fieri licet, quin fines compendii excedant, evolvuntur et vincuntur. *Fontes* denique, e quibus testimonia desumere licet, citantur ex Enchiridion *Denzinger-Bannio*, ex Enchiridion *Rouel de Journal*, ex Enchiridion *Kirch*, quæ facile et præsto haberi possunt.

Quia vero in gratiam alumnorum Seminarii imprimis opus confectum est, brevitati simul ac perspicuitati consulere intendi : *brevitati* quidem, ut tota omnium tractatum materia, intra quadriennium imo et triennium, tradi possit ; *perspicuitati* quoque, ut doctrina fidei, a studiosis theologiæ canonicis, clare intellecta, ab ipsis postea clare fidelibus proponatur : quod dilucidis rerum definitionibus atque partitionibus, stylo conciso et simplici, aptaque argumentorum dispositione, præstare contendi.

Quod si fructum aliquem, ex operis lectione ac meditatione, intuleris, benevole lector, gratias age Deo O. M., a quo procedit « omne datum optimum et omne donum perfectum » (3) ; si vero aliquis error, præter meam intentionem, huc illuc irruperit, mihi ignosce illumque benigne emenda.

*Brioci, in solemnitate SS. Apostolorum Petri et Pauli,
anno 1924.*

(1) *Vat.*, sess. 3, cap. 2 de revelat., Denzinger, 1788.

(2) *i Tim.*, vi, 20.

(3) *Jac.*, i, 17.

PRÆFATIO

Tio. ci v l i io. t a m e c t i o τ ὁ θ ζ ω ω.

In hac nova editione, penitus recognita, mens nostra fuit, non quick m novum opus facere, sed doctrinam jam proposi- tam illustrare et confirmare ex recentioribus disquisitionibus tum criticis tum historicis, ut majori splendore in di< s elu- cens veritas catholica, ad se efficacius « *invitet qui nondum •crediderunt el [fideles] certiores facial firmissimo nili funda- mento fidem, quam profitentur.* » (1)

Ut in prima editione, *posilivam* simul ac *scolaslicam* metho- dum amice consociaro conati sumus : argumentum quidem *Traditionis* paulo ampliori modo de claravimus, utendo certe *testimoniis Palrum*, qui fidem testantur catholicam, sed etiam ac præsertim *Magisterii Ecclesiæ documentis*, Conciliorum nempe decre tis, Pont ificiis Encyclicis necnon aliis Sanctæ Sedis constitutionibus aut declarationibus, quibus, voce tum solemni tum ordinaria, authentice <t continuo, divina promulgatur veri!as; argumenta aut< m *scholastica* magis ac magis expolire inti ndimus, duce semper *Angelico Doclore*, ut hominibus bonæ voluntatis clarius appareat dogmata fidei nullo modo cum recta ratione pugnare, sed inter fidem et rationem, e contra, plenam haberi concordiam.

Inter ea quæ spcciatim recognovimus, recens; ndæ sunt quæstioncs de *methodo apologetica*, de *miraculo*, de *martyrio*, de *un Hale Ecclesiæ el sanc i Hale*, de *Dei e. rislenlia*, de *jusiilia originali*, de *peccato originali*, de *regia Christi poleslale*, de *inhabitatione SS. Trinitatis in anima just i*, de *essentia sacri- ficii Missæ*, de *confessione*, de *Purgatorio*.

Brioci, 7 Junii 1929, in Solemnilale SS. Cordis Jesu.

J. M. H e r v é.

(1) *Cone. Vat.*, sess. in, cap. 3 ; Denzinger, 1794.

MANUALE THEOLOGIAE DOGMATICAE

4 volumes in-8°

Tome I — De Vera Religione. — De Ecclesia Christi. — De Fontibus Revelationis.

Tome II — De Deo Uno et Trino. — De Deo Creante et Elevante. — De Verbo Incarnato. — De B. Virgine. — De Sanctis.

Tome III — De Gratia Christi — De Virtutibus Theologicis. — De Sacramentis in genere. — De Baptismo et Confirmatione.

Tome IV — De S. S. Eucharistia. — De Pœnitentia et Indulgentiis. — De E. Unctione. — De Ordine. — De Matrimonio. — De Novissimis.

Nota. — Les tomes se vendent séparément.

Cet ouvrage paraît avec la haute approbation de S. E. le Cardinal BISLETI, Préfet de la S. Congrégation des Séminaires et Universités ; de S. E. le Cardinal BILLOT. S. J. ; de S. E. le Cardinal CHAROST. Archevêque de Rennes ; de NN. SS. les Archevêques de Cambrai, de Régina (Canada), et de Rouen ; les Evêques de Saint-Brieuc, de Quimper, de Nantes, de Poitiers, d'Oran, de Mende, d'Annecy, du Puy. de Chartres, d'Orléans, de Bayeux et de Vannes.

Lettre de Son Eminence le Cardinal BISLETI

Préfet de la Sacrée Congrégation des Séminaires et des Universités
à M. le Chanoine Hervé

SACRA CONOREGAZIONE

DEI SEMINARI E BELLE UNIVERSITA

Rome, le 29 juin 1926.

Num. Di Protoc. 297/26

Monsieur le Chanoine,

✱

Le bien de la société chrétienne exige que les prêtres soient formés, non seulement à une fervente piété, mais encore à une connaissance exacte et approfondie des sciences sacrées. Il est donc de la plus haute importance que, pendant les années de leur éducation cléricale, les jeunes lévites aient entre les mains des ouvrages de théologie d'une orthodoxie éprouvée, d'une science solide et, en même temps, par leur brièveté, leur méthode didactique et leur style clair, accessibles aux intelligences ordinaires.

C'est pourquoi je vous félicite d'avoir entrepris, après avoir suivi les leçons de maîtres éminents et acquis une longue expérience dans l'enseignement, la composition d'un MANUEL de THEOLOGIE DOGMATIQUE destiné aux grands séminaires.

I) excellents juges vous ont loué pour la sûreté de votre doctrine pour la clarté et la netteté de votre exposition, pour votre fidélité à suivre saint Thomas, qui est le guide, parfait dans l'explication de la doctrine révélée. Il m'est agréable de constater que vous vous êtes

attache à la méthode scolastique. Tout en donnant aux arguments de tradition le développement qui leur convient, vous avez su maintenir l'érudition dans de sages limites, vous appliquant, avec raison, à donner surtout aux élèves l'intelligence du dogme par l'analyse théologique faite au moyen des principes de la métaphysique traditionnelle.

Je forme le souhait que votre ouvrage se répande pour le plus grand bien de la formation doctrinale des aspirants au sacerdoce.

Veillez agréer, Monsieur le Chanoine, mes félicitations et l'assurance de ma considération et de mon dévouement.

*Gaëtan Cardinal HISLETI,
Préfet.*

Lettre de Son Eminence le Cardinal BILLOT, S. J.

Home, le 20 novembre 1920.

Bien cher Monsieur le Chanoine,

Je m'empresse de vous remercier du nouvel hommage que vous m'avez fait. Je liens surtout à vous féliciter d'avoir mené à bon terme un travail aussi considérable, et qui se recommande aux amis des bonnes et solides études, tant par la sûreté et la pureté de la doctrine que par la clarté de l'exposition, la belle ordonnance des matières et tout ce que l'on peut désirer dans un manuel destiné à l'enseignement des Séminaires.

J'y ai notamment relevé trois choses. D'abord une entière fidélité aux prescriptions si formelles et si impératives du Code : Philosophiæ rationalis ac Theologiæ studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant. En second lieu, une juste pari faite à la réfutation des plus pernicieuses erreurs contemporaines dont il faut à tout prix préserver, comme de la peste, notre jeunesse cléricale. Enfin, un soin constant de tirer de la spéculation théologique quelque fruit de piété qui rappelle au futur prêtre que ses études doivent lui être un moyen d'avancer toujours dans la connaissance effective des choses divines, et l'aider à former en lui cet homo Dei dont parle saint Paul à Timothée, plus que jamais nécessaire au monde en perdition.

Inutile d'ailleurs de vous dire combien j'ai été heureux de la belle lettre que vous a adressée Son Eminence le Cardinal Bisleli, Préfet de la Congrégation des études. Que pourrais-je ajouter à une telle recommandation ? C'est donc dans l'espoir ou plutôt la ferme assurance d'un plein et prompt succès, ad maiorem Dei gloriam, que je vous prie, bien cher ami, d'agréer l'expression des sentiments de sincère amitié de votre bien dévoué in Domino.

L. Cardinal BILLOT, S. J.

INDEX BIBLIOGRAPHICUS

Fontes citamus : 1) ex Denzlner-Bannwart, *Enchiridion symbolorum, definitionum cl declarationum de rebus fidei et morum*, ed. 16 et 17, Friburgi-Brisgoviæ, 1928 ; — 2) ex Rouet de Journel, *Enchiridion Patristicum*, sed. 6 et 7, Friburgi.-Br., 1929 ; — 3) ex C. Klrch, *Enchiridion fontium, historiée ecclesiasticæ antiqua*, Friburgi-Br., 1910.

Aarlf, *L'Anti-Coran ou le Mahométisme condamné par lui-même*, Paris, Leroux, 1927.

Allard P., *Histoire des persécutions pendant les trois premiers siècles* 3 vol., Paris, LecofTre, 1885.

La persécution de Dioclétien et le triomphe de l'Eglise, 2 vol., *ibid.*, 1895.
Julien l'Apostat, 2 vol., *ibid.*

Les esclaves chrétiens, Paris, 1900.

Dix leçons sur le martyre, Paris, Gabalda, 1907.

Allier, *La conversion chez les non-civilisés*, Paris, Payot, 1925.

Le non-civilisé et nous, Paris, Payot, 1927.

Allô, *Foi et systèmes*, Paris, Bloud, 1908.

L'Evangile en face du syncrétisme païen, éd. 2, Paris, Bloud, 1910.
E Apocalypse, Paris, Gabalda, 1921.

Le scandale de Jésus, Paris, Grasset, éd. 13, 1927.

André, *Islam et les races*, Paris, Geuthner.

Bainvel, *De Magisterio vivo et Traditione*, Paris, Beauchesne, 1905.

De Scriptura Sacra, Paris, Beauchesne, 1910.

Hors de l'Eglise, pas de salut, Paris, Beauchesne, 1913.

De Fera Religione cl Apologetica, Paris, Beauchesne, 1914.

De Ecclesia Christi, Paris, Beauchesne, 1926.

Nature et Surnaturel, éd. 5, Paris, Beauchesne, 1920.

Balfour*, *The foundations of belief*, London, 1895 ; trad, fr., Paris, 1897.

Balmès, *Le Protestantisme comparé au Catholicisme*, 3 vol., Paris, 1870.

Bardy, *En lisant les Pères*, Tourcoing, 1922.

La littérature grecque chrétienne, Bloud et Gay, 1928.

(1) Asteiisco designantur scriptores acatholici aut opera in Indicem relata.

- Batiffol, *Etudes d'histoire et de théologie positive*, 1re série, Paris, Lecoffre 1906.
- L'enseignement de Jésus*, éd. 7, Paris, Blond, 1905. J
- L'Eglise naissante et le Catholicisme*, éd. 6, Paris, Gabalda, 1915.
- Orpheus et l'Evangile*, Paris, Gabalda, 1910. 1
- La paix constantinienne et le catholicisme*, Paris, *ibid.*, 1914. |
- Le catholicisme de S. Augustin*, Paris, *ibid.*, 1920. j
- Le siège apostolique*, Paris, *ibid.*, 1924.
- Catholicisme et Papauté, les difficultés anglicanes et russes*, Paris, Gabalda, éd. 2, 1927. 1
- Baudrillart (Mgr), *L'Eglise catholique, la Renaissance et le Protestantisme*, éd. 7, Paris, Bloud, 1905. 1
- Bellanninus, *De Controversiis*, h in-fol., Paris, 1613. 1
- Belot G., *La conception sociale de la religion dans le sentiment religieux à l'heure actuelle*, Paris, 1919. 1
- Benoit (Dom), *La cite anlichrélienne au XIXe siècle*, 2 vol., Paris, 1887.
- Benoit XIV, *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizations*, h vol., Prati, 1840.
- Benoît XV, Encyc. *Spiritus Paraclilus*, 15 sept. 1920.
- Bertrand L., *Devant l'Islam*, Paris, Plon, 1926.
- Bertrin, *Histoire critique des événements de Lourdes*, Paris, Gabalda, 1914.
- Un miracle d'aujourd'hui, discussion scientifique*, Paris, *ibid.*, 1909.
- Ce que répondent les adversaires de Lourdes*, Paris, *ibid.*, 1911.
- Besson (Mgr), *L'Homme-Dieu*, éd. 2, Paris, 1879.
- Billot, *De Deo uno et trino*, éd. 4, Romæ, 1902.
- De Ecclesia Christi*, 2 vol., Romæ, 1904, 1910.
- De Ecclesiæ sacramentis*, t. I, éd. 6, Romæ, 1924.
- De Virtutibus infusis*, éd. 2, Romæ, 1905.
- De Gratia Christi*, Romæ, 1912.
- De Inspiratione Sacræ Scripluræ*, éd. 2, Romæ, 1906.
- De Immutabililale Traditionis contra modernam hærcsim evolutionismi.*, éd. 2, Romæ, 1907.
- La Parousie*, Paris, Beauchesne, 1921.
- Billuart, *Summa S. Thoma'*, t. V, De regulis fidei, Paris, Lecoffre, 1878.
- Blondel, *L'Action*, Paris, 1893.
- Lettre sur les exigences de la pensée contemporaine en matière d'apologétique*, 1893.
- Boissarie, *L'Œuvre de Lourdes*, Paris, Téqui, 1909.
- Lourdes, Les guérisons*, 4 vol., Paris, Bonne Presse, 1926.
- Boissier G., *La fin du paganisme*, 2 vol., Paris, Hachette, 1913.
- La religion romaine*, Paris, Hachette, 1878.
- Bonnlot (De), *Le Miracle et ses contrefaçons.*
- Le Miracle et les sciences médicales.*
- Bossuet, *Elévations sur les mystères*, Versailles, 1821. j
- Méditations sur l'Evangile*, 2 vol., Versailles, 1821. j
- Histoire des Variations des Eglises protestantes*, 3 vol., Versailles, 1821 -

- Boulx, *Tractatus de Papa*, 3 vol., Paris, Lecoître, 1870.
Tractatus de Episcopo, 2 vol., Paris, Lecoître, 1859.
- Eougaud (Mgr), *Le Christianisme et les temps présents*, 1er vol., éd. 8, Paris, Poussielgue, 1901.
- Boulanger, *Orphée, rapports de l'Orphisme et du Christianisme*, Paris, Rieder, 1925.
- Bourchany, Périer, lixeront, *Conférences apologétiques*, Paris, Gabalda, 1910.
- Bournet L., *Le Christianisme naissant*, Paris, Téqui, 1923.
- Bousquet, *L'unité de l'Eglise et le schisme grec*, Paris, Beauchesne, 1913.
- Boutroux*, *Science et religion*, Paris, Alcan, 1908.
- Bovon*, *Dogmatique chrétienne*, Paris, Fischbacher, 1896.
Théologie du Nouveau Testament, Lausanne, 1902.
- Brian-Chaninov, *L'Eglise russe*, éd. 7, Paris, Grasset, 1928.
- Ericout, *Où en est l'histoire des religions*, 2 vol., Paris, Letouzey, 1911.
- Brillant M., *Les mystères d'Eleusis*, Paris, 1921.
Quelques sacristains de la chapelle laïque, Paris, 1926.
- Broglie (De), *Problèmes et conclusions de l'histoire des religions*, Paris, 1885.
Religion et critique, Paris, Lecoître, 1896.
Les fondements intellectuels de la foi, Paris, Bloud, 1905.
- Bros A., *La religion des peuples non civilisés*, éd. 2, Paris, Lethielleux, 1907.
L'ethnologie religieuse, Paris, Bloud, 1923.
- Brucker, *Questions actuelles d'Ecriture sainte*, Paris, 1895.
- Brunhes, *Christianisme et Catholicisme*, Paris, Beauchesne, 1924
La Foi et sa justification rationnelle, Paris, Bloud, 1927.
- Buonaiuti*, *Le Modernisme catholique*, Paris, Rieder (trad. fr.), 1927.
- Brysser P., *Fers la Croyance*, éd. 3, Lille, Desclée, 1926.
Vers la foi catholique : L'Eglise de Jésus, Paris, 1925.
Vers la foi catholique : Jésus devant la critique, Paris, Giraudon, 1926.
- Cabrol-Leclercq, *Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie*, Paris, Letouzey, 1907 sq.
- Calmes, *Qu'est-ce que l'Ecriture sainte?* Paris, Bloud, 1899.
L'Evangile selon S. Jean, Paris, Lecoître, 1904.
- Capéran, *Le problème du salut des Infidèles*, essai historique, essai théologique, 2 vol., Paris, Beauchesne, 1912.
- Carra de Vaux, *La doctrine de l'Islam*, Paris, 1909.
Les Penseurs de l'Islam, 5 vol., Paris, Geuthner, 1921-1926.
- Caspar* E., *Primatus Petri*, Weimar, 1927.
- Castelein, *Le surnaturel dans les apparitions et les guérisons de Lourdes*, Paris, Beauchesne, 1912.
- Cavallera, *Thesaurus doctrinae catholicae*, ex documentis magisterii ecclesiastici, Paris, Beauchesne, 1910.
- Cecconi, *Histoire du concile du Vatican*, 1er vol., Paris, Lecoître, 1887.
- Cerkev, *Ecclesia*, Ljubljana, 1924.
- Champagny (De), *Etudes sur l'empire romain*, 12 vol., Paris, 1876.
De la charité chrétienne dans les premiers siècles de l'Eglise, Paris, Douniol, 1854.
Le chemin de la vérité, éd. 2, Paris, 1874.

INDEX BIBLIOGRAPHICUS

- J. Chapman, *Studies on the early Papacy*, London, 1928.
- Chauvin (Mgr), *Jésus-Christ est-il ressuscité ?* Paris, Bloud, 1905.
L'Inspiration des divines Ecritures, Paris, Lethielleux, 1897.
Leçons d'introduction générale, Paris, 1898.
- Chénon E., *Le rôle social de l'Eglise*, Paris, Bloud, 1921.
- Chollet (Mgr), *La psychologie du Christ*, Paris, 1903.
- Choupin, *Valeur des décisions doctrinales et disciplinaires du Saint-Siège*, éd. 2, Paris, Beauchesne, 1913.
- Clérissac, *Le mystère de l'Eglise*, éd. 3, Saint-Maximin, (Var), 1925.
- Cochin A., *L'abolition de l'esclavage*, 2 vol., Paris, 1861.
- Contenau, *La civilisation phénicienne*, Paris, Payot, 1926.
La civilisation assyro-babylonienne, Paris, Payot, 1922.
- Cordovanl, *Il Revelatore*, Milano, 1925.
- Corluy, *Spicilegium dogmatico-biblicum*, Gandavi, 1880.
- J. Couturier, *Le « Book of Common Prayer » et l'Eglise anglicane*, Paris, éd. Spes, 1928.
- Cremer et Labouret, *Les Bobo (La mentalité mystique) : Matériaux d'ethnographie et de linguistique soudanaises*, Paris, Geuthner, 1927.
- Cremers, *Kerb en Staat (L'Eglise et l'Etat)*, Bruxelles, 1927.
- Crets, *De divina Bibliorum inspiratione dissertatio dogmatica*, Lovanii, 1886.
- Creusen et Van Eyen, *Tabulae fontium traditionis christianæ*, ad annum 1926, Lovanii, 1926.
- Cristiani, *Luther et Luthéranisme*, Paris, Bloud, 1908.
- Cros, *Histoire de Notre-Dame de Lourdes*, 3 vol., Paris, Beauchesne, 1927.
- D'Alès A., *Dictionnaire apologétique de la foi catholique*, Paris, Beauchesne.
Le dogme de Nicée, Paris, Beauchesne, 1926.
- Dechamps (Card.), *Entretiens sur la démonstration catholique*, Malines, 1861.
La question religieuse; L'infaillibilité et le Concile général, *ibid*, 1869.
- Dedieu J., *Instabilité du Protestantisme*, Paris, Bloud et Gay, 1928.
- Delehaye H., *Sanctus, essai sur le culte des saints dans l'antiquité*, Bruxelles, 1927.
- Delmas, *La religion ou le paganisme des Marquisiens*, Paris, Beauchesne, 1927.
- Demeuran, *L'Eglise, constitution, droit, public*, Paris, Beauchesne, 1914.
- Deschamps et Le Bec, *Le cas Pierre de Rudder et les objections des médecins*, Paris. Gabalda, 1913.
- Didiot, *Logique surnaturelle subjective*, Lille, 1891.
Logique surnaturelle objective, Lille, 1892.
- Dollinger*, *Kirch und Kirchen (L'Eglise et les Eglises)*, Paris, 1862.
- Dorsch, *Institutiones theologiae fundamentalis*, 3 vol., Cœniponte, éd. 2, 1927.
- Dublanchy, *La voix de Pierre pour l'indépendance du Pape*, Paris, Bonne Presse, 1926.
- Duperray J., *Le Christ dans la vie chrétienne d'après S. Paul*, éd. 4, Paris, Gabalda, 1928.

- Durkeim*, *L'année sociologique*, Paris, Alcan, 1898.
Sociologie et Philosophie, Paris, Alcan, 1924.
Les formes élémentaires de la vie religieuse ; le système totémique en Australie, Paris, Alcan, 1912.
- Dürr Lor., *Vrsprung und Ausbau der israelitisch-jüdischen Heilandserwartung Ein Beitrag zur Théologie des Alten Testaments*, Berlin, 1925.
- Ermonl, *La primauté de Vêveque de Borne*, Paris, Bloud, 1902.
Les origines de l'épiscopat, Paris, Bloud, 1905.
- Eymieu, *Deux arguments pour le Catholicisme*, Paris, éd. Spes, 1923.
- Felder H., *Apologetica*, 2 vol., Romæ, Pustet, 1920.
- Fillion, *Les Saints Evangiles*, Paris, 1888 sq.
Les miracles de Notre-Seigneur Jésus-Christ, Paris, Lethielleux, 1910.
Vie de Notre-Seigneur Jésus-Christ, 3 vol. Paris, Lethielleux, 1922.
- Fouard, *La vie de Notre-Seigneur Jésus-Christ*, 2 vol., Paris, Gabalda.
Saint Pierre, éd. 10, Paris, Gabalda, 1908.
Saint Jean, éd. 6, Paris, Gabalda, 1913.
Saint Paul, 2 vol., éd. 8, Paris, Gabalda, 1910.
- Fournier P., *Histoire des religions non chrétiennes*, éd. 2, Paris, Giraudon, 1928.
- Franzelin, *De divina Traditione et Scriptura*, éd. 4, Romæ, 1896.
Theses de Ecclesia, op. posthumum, éd. 2, Romæ, 1907.
- Fridrischen A.*, *Le problème du miracle dans le Christianisme primitif*, Strasbourg, 1925.
- Gardeil A., *Le donné révélé et la théologie*, éd. 2, Paris, Gabalda, 1910.
La crédibilité et l'apologétique, éd. 2, Paris, Gabalda, 1928.
La notion du lieu théologique, Paris, Gabalda, 1908.
- Garrigou-Lagrange, *De Revelatione per Ecclesiam catholicam proposita*, 2 vol., Paris, Gabalda, 1918.
De Revelatione, éd. 3, 1 vol., Paris, Lethielleux, 1925.
- Gemelli, *Origines de la famille* (trad. Jolivel), Paris, Rivière, 1925.
Religione e Scienza-Scienza e Apologetica, 2 vol., 1920.
- Genoullac (De), *L'Eglise chrétienne au temps de S. Ignace d'Antioche*, Paris, Beauchesne, 1907.
- Gibbons (Card.), *Faith of our Fathers*, éd. 43, Baltimore, 1893.
- Godard, *Le Fakirisme*, Paris, Bloud, 1904.
- Gondal, *Religion*, Paris, Roger, 1905.
Miracle, Paris, Roger, 1905.
Mystère et Révélation, Paris, Roger, 1905.
Islamisme et Christianisme, Paris, Gabalda, 1906.
L'Eglise russe, Paris, Bloud, 1903.
- G ;au G., *L'Allemagne religieuse*, Paris, 1901.
- Granderath, *Histoire du Concile du Vatican*, Paris, 1909 sq.
Constitutiones Concilii Vaticani explicatae, Friburgi-Brisgoviæ, 1892.
- Grandmaison (De), *Jésus-Christ, sa personne, son message, ses preuves*[^] 2 vol., Paris, Beauchesne, éd. 5, 1928.

- G éa (Dom), *De l'Eglise et de sa divine constitution*, Paris, Palmé, 1885.
- Grivec E., *Doctrina byzantina de primatu et unitate Ecclesiæ*, Ljubljana, 1928.
- Groot (De), *Summa apologetica de Ecclesia catholica*, Ratisbonæ, 1906.
- Guénon, *Le Théosophisme*, Paris, 1921.
- Guéranger (Dom), *De la monarchie pontificale*, Paris, 1870.
- Gaignebert*, *Modernisme et tradition catholique; Manuel d'histoire ancienne du Christianisme*, Paris, 1906.
- Dieux et Religions*, Paris, Rieder, 1926.
- Harmack*, *Dos Wesendes Christentums*, Leipzig, 1900 ; (trad. fr. *L'essence du Christianisme*), Paris, Fischbacher, 1907.
- Dogmengeschichte*, éd. 4, Leipzig, 1909 sq.
- Hastings*, *Dictionary of the Bible*, 5 vol., Edinburgh, 1895 sq.
- Heléle, *Conciliengeschichte*, Frib.-Br., 1855 sq. ; trad, fr., cum notis a H. Leclercq, *Histoire des Conciles*, Paris, Letouzey, 1907 sq.
- Herbert Scott S.*, *The Eastern Churches and the Papacy*, Sheed and Ward, London, 1928.
- Herbigny (d'), *Theologica de Ecclesia*, 2 vol., Paris, Beauchesne, 1921.
- La Théologie du révélé*, Paris, 1921.
- L'Anglicanisme et l'orthodoxie gréco-slave*, Paris, 1922.
- Hesse et Gleyze*, *Notions de sociologie*, Paris, Alcan, 1923.
- Heuzé, *Où en est la Métapsychique*, Paris, Gauthier-Villars, 1925.
- Fakirs, Fumistes et Cle*, Paris, 1926.
- Hontheim, *Theodicea sive Theologia naturalis*, Frib.-Brisg., Herder, 1927.
- Hopfl, *Tractatus de Inspiratione Sacræ Scripturæ*, Romæ.
- Hostachy, *Joie et sainteté*, 3 vol., Lille, Desclée, 1922-1925.
- Huby J., *Christus*, éd. 3, Paris, Beauchesne, 1916.
- La conversion*, Paris, 1919.
- Hugon, *Hors de l'Eglise, point de salut*, Paris, Téqui, 1914.
- Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I, Paris, Letouzey, 1912.
- Hurter, *Theologiæ dogmaticæ compendium*, 3 vol., éd. 9, Cœniponte, 1896.
- Kleutgen, *De ipso Deo*, Ratisbonæ, 1881.
- Jacquier et Bouchany, *La résurrection de Jésus-Christ*, les miracles évangéliques, Paris, Gabalda, 1911.
- James* W., *Varieties of religious experience*, trad. fr. : L'expérience religieuse, Paris, Alcan, 1906.
- Pragmatism*, London, 1907 ; trad, fr., Paris, 1911.
- Janin, *Les Eglises orientales et les rites orientaux*, Paris, Bonne Presse, 1925.
- Journet, *L'union des Eglises*, éd. 9, Paris, Grasset, 1927.
- L'esprit du Protestantisme suisse*, Paris, 1925.
- Jagie, *Theologia dogmatica Christianorum orientalium*, I. I, Paris, Letouzey, 1926.
- La Barre (De), *Faits surnaturels et forces naturelles* Paris, Bloud.

- Laberthonnière, *Le dogmatisme moral**, Paris, 1898.
*Essai de philosophie religieuse**, Paris, 1903.
*Réalisme chrétien, et idéalisme grec**, Paris, 1904.
*Sur le chemin du catholicisme**, Paris, Bloud, 1913.
*Le témoignage des martyrs** Paris, Bloud, 1912.
- Labeyrie, *La science de la Foi*, La Chapelle-Montligeon, 1903.
- Ladeuze, *La résurrection de Jésus-Christ*, Bruxelles, 1908.
- Lagrange, *Etudes sur les religions sémitiques*, Paris, Lecoffre, 1905.
La méthode historique, Paris, Lecoffre, 1904.
Le Messianisme chez les Juifs, Paris, Gabalda, 1909.
Le sens du Christianisme d'après l'exégèse allemande, Paris, Gabalda, 1918.
L'évangile selon saint Marc, Paris, 1911.
L'Evangile selon saint Luc, Paris, 1921.
L'Evangile selon saint Matthieu, Paris, 1923.
L'Evangile selon saint Jean, Paris, 1925.
L'Épître aux Galates, éd. 2, Paris, 1926.
- Lallemand, *Histoire de la charité*, Paris, Picard, 1902 sq.
- Lamennais, *Essai sur l'Indifférence*, 3 vol., Paris, 1828.
- Lammens, *L'Islam, croyances et institutions*, Beyrouth, 1926.
- Landrieux (Mgr), *L'Islam*, Paris, Lethielleux.
- Lang A., *Die loci theologici des Melchior Cano und die Methode des dogmatischen Beweises*, München, 1925.
- Le Bachelet, *De l'apologétique traditionnelle et de l'apologétique moderne*, Paris, 1897.
- Le Bec (Dr.), *Preuves médicales du miracle*, éd. 4, Paris, 1918.
Critique et contrôle médical des guérisons surnaturelles, Paris, 1920.
Le supplice de la croix. Les forces inconnues et le miracle, Paris, Mignard, 1927.
- Lebreton, *L'Encyclique et la théologie moderniste*, Paris, Beauchesne, 1910.
La vie chrétienne au premier siècle de l'Eglise, éd. 6, Paris, Grasset, 1927.
- Le Camus (Mgr), *La vie de Notre-Seigneur Jésus-Christ*, 3 vol., Paris, Oudin, 1907.
L'œuvre des Apôtres, 3 vol., Paris, Oudin, 1905.
- Leclercq H., *Les Martyrs*, Paris, Oudin, 1901 sq.
- Lefebvre (Dom), *L'Acte de foi*, éd. 2, Paris, Lethielleux, 1904.
- Lemarié, *Esquisse d'une philosophie*, Paris, Alcan, 1927.
- Lemonnyer, *La révélation primitive et les données actuelles de la science*, Paris, Gabalda, 1914.
- Léon XIII, *Lettres apostoliques, encycliques, brevets, etc.*, 7 vol., Paris, Bonne Presse.
- Lepin, *Jésus, Messie et Fils de Dieu*, Paris, Letouzé, 1905.
Les théories de M. Loisy, Paris, Beauchesne, 1909.
Christologie, commentaire des prop. 27-28 du décret du S. Office de Lamentabili », Paris, Beauchesne, 1908.

- Leroy (Mgr), *La religion des primitifs*, Paris, Beauchesne, 1909.
- Leroy Ed., *Dogme et critique**, Paris, Blond, 1907.
- Leroy O., *Essai d'introduction à l'étude de l'économie primitive*, Paris, Geuthner, 1925.
- La raison primitive*, Paris, Geuthner, 1927.
- Lescœur, *La science et les faits surnaturels contemporains*, Paris, Boger, 1900.
- Lévy-Bruhl*, *La morale et la science des mœurs*, Paris, Alcan, 1903.
- Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, éd. 7, Paris, 1927.
- La mentalité primitive*, éd. 4, Paris, Alcan, 1927.
- L'âme primitive*, Paris, 1927.
- Lletzmman, *Petrus und Paulus in Rome*, éd. 2, Berlin, 1927.
- Loisy*, *Etudes bibliques*, Paris, 1901.
- L'Evangile et l'Eglise*, éd. 4, Paris, 1908.
- Autour d'un petit livre*, éd. 2, Paris, 1903.
- Simple réflexions sur le décret du S. office et l'encyclique*, Paris, 1908.
- Les Evangiles synoptiques*, 2 vol., Paris, 1907-1908.
- Les mystères païens et le mystère chrétien*, Paris, 1919.
- La Religion*, Paris, 1917.
- Les Actes des Apôtres*, Paris, 1920.
- Essai historique sur le sacrifice*, Paris, Nourry, 1920.
- Louismet, *Le mystère de Jésus*, Paris, Téqui, 1926.
- Mainage, *Introduction à la psychologie de la conversion*, Paris, 1913.
- La psychologie de la conversion*, Paris, Beauchesne, 1919.
- Les religions de la préhistoire*, Paris, Desclée, 1921.
- La religion spirite*, Paris, 1921.
- Les principes de la théosophie*, Paris, 1922.
- L'Immortalité*, Paris, Téqui, 1926.
- Mangenot, *La résurrection de Jésus*, Paris, Beauchesne, 1910.
- Les Evangiles synoptiques*, Paris, 1911.
- Manning, *Histoire du concile du Vatican*, Paris, Palmé, 1872.
- Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Flor., et Venet., 1759-1798, a Martin continuata, Paris, Welter, 1901 sq.
- Manzoni, *Compendium theologicæ dogmaticæ*, vol. I, éd. 3, Aug. Taurinorum, 1914.
- Marchand, *Le fait de Lourdes et le bureau des constatations médicales*, Paris, Téqui, 1925.
- Marmlon (Dom), *Le Christ, vie de l'âme*, éd. 5, Paris, Desclée, 1919.
- Marln-Sola, *L'évolution homogène du dogme catholique*, 2 vol., Paris, Galbada, éd. 2, 1924,
- Mazzella C., *De Religione et Ecclesia*, éd. 3, Romæ, 1885.
- Marty P., *Etudes sur l'Islam au Sénégal*, 2 vol., Paris, Leroux, 1917.
- Mazzella H., *Prælectiones scholaslico-dogmaticæ*, vol. I. éd. 5, Aug. Taurinorum, 1921.
- Méchlneau, *L'idée du livre inspiré*, Bruxelles, 1907.
- Métraux A., *La religion des Tupinamba et ses rapports avec celle des autres tribus tupi-guarani*, Paris, Leroux, 1928.

- Michelet, *Dieu et Vagnoticisme contemporain*, Paris, Gabalda, 1909,
 Michleis A., *L'origine de l'épiscopat*, Louvain, 1900.
 Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 4 vol., Paris, Lethielleux,
 1857 sq.
 Morice, *L'âme de Jésus*, Avignon, Aubanel, 1926.
 Moret, *Le Nil et la civilisation égyptienne*, Paris, 1926.
 Morgan (de) J., *L'Humanité préhistorique : esquisse de préhistoire générale*,
 Paris, 1921.
 Moulart, *L'Eglise et l'Etat*, éd. 4, Louvain, 1895.
 Murray, *De Ecclesia Christi*, Dublinii, 1860 sq.
 Neyron, *Le Christianisme en action; Histoire de la charité*, Paris, éd. Spes,
 1928.
 Oldenberg*, J.r *Bouddha* (tiad. fr.), éd. 3, Paris, Alcan, 1922.
 Oltramare, *L'histoire des idées theosophiques dans l'Inde; La théosophie
 bouddhique*, Paris, Geuthner, 1923.
 Ottiger, *Theologia fundamentalis*, 2 vol, Friburgi-Br., 1897, 1911.
 Palmier, S. J., *De Romano Pontifice*, éd. 3, Prati, 1902.
Tractatus de ordine supernaturali et de lapsu angelorum, éd. 2., Prati,
 1910.
 Paquier, *Le sentiment religieux*, Paris, Rivière, 1926.
 Pascal, *Les pensées*, éd. Cattier, Tours.
 Passaglia, *De Ecclesia Christi*, Ratisbonæ, 1853.
 Pelt (Mgr), *Histoire de l'Ancien Testament*, 2 vol., Paris, Gabalda, éd. 2,
 1898.
 Pesch Ch., *Institutiones propedeuticæ ad sacram theologiam*, éd. 5, Frib.-Br.,
 1915.
De Inspiratione sacræ Scripturæ, Friburgi, 1906.
*Supplementum continens disputationes recentiores et decreta de Inspi-
 ratione S. Scripturæ*, Friburgi, 1926.
 Picard L., *La transcendance de Jésus-Christ*, Paris, Plon, 1905.
 Pie X, *Lettres apostoliques, Encycliques, Brefs, etc.*, Paris, Bonne Presse.
 Pie XI, *Littcræ Encycl.*, ap. A. A. S., 1923 sq.
 Pinard H., *La méthode historico-culturelle dans l'étude des religions*, Paris,
 1921.
L'élude, comparée des religions, Paris, Beauchesne, 1922.
 Pinard de la Boullaye, *L'étude comparée des religions*, 2 vol., Paris, Beau-
 chesne, 1923, 1925.
 Plus, *Dieu en nous*, Toulouse, 1920.
Dans le Christ Jésus, Toulouse, 1923.
Le Christ dans nos frères, Toulouse, 1924.
 Pohl W., *De vera religione quæstiones selectæ*, Friburgi-Br., 1928.
 Pope H., *The scholastic view of biblical Inspiration*, Romæ, 1912.
 Poulplquet (De), *L'objet intégral de l'apologétique*, Paris, Bloud, 1912.
Essai sur la notion de catholicité, Paris, Bloud, 1910.
Le miracle et ses suppléances, Paris, Beauchesne, 1914.
L'Eglise catholique, Paris, Revue des Jeunes, éd. 2, 1923.

- Prat F., *La théologie de S. Paul*, 2 vol., Paris, Beauchesne, 1913.
- Proulx G., *Tradition et Protestantisme*, Paris, Gabalda, 1924.
- Quénet Ch., *L'unité de l'Eglise; les Eglises séparées d'Orient et la réunion des Eglises*, Paris, de Gigord, 1924.
- Quillet (Mgr, *De civilis potestatis origine theoria catholica*, Lille, 1893.
- Rabeau, *Introduction à l'étude de la théologie*, Paris, Blond et Gay, 1926.
- Ragey, *Le mouvement religieux en Angleterre au XVIIIe siècle*, 3 vol., Paris, Bloud.
- Reinach *S., *Cultes, mythes et religions*, 2 vol., Paris, 1905.
- Réville *A., *Jésus de Nazareth*, 2 vol., Paris, Fischbacher, 1897.
- Richter J., *Der Islam als Religion*, Leipzig, 1927.
- Rivière, *La propagation du Christianisme dans les trois premiers siècles*, 2 vol., Paris, Bloud, 1907.
- Rougier* L., *Celse ou le conflit de la civilisation antique et du christianisme primitif*, Paris, 1925.
- Roure L., *Au pays de l'occultisme*, Paris, Beauchesne, 1926.
Le merveilleux spirite, éd. 5, Paris, Beauchesne, 1927.
Le Spiritisme d'aujourd'hui et d'hier, éd. 3, Paris, Beauchesne, 1927.
La légende des grands initiés, Paris, Beauchesne, 1927.
- Roussel A., *La religion védique*, Paris, Téqui, 1909.
- Ruinart, *Acta sincera martyrum*, Paris, 1689.
- Sabatier, *Esquisse d'une philosophie de la religion*, cd. 9, Paris, Fischbacher, 1919.
Les religions d'autorité et la religion de l'esprit, éd. 4, Paris, Fischbacher, 1904.
- Salembier, *Le Grand Schisme d'Occident*, éd. 4, Paris, Lecoffre, 1902.
- San (De), *Tratatus de divina Traditione et Scriptura*, Burgis, 1903.
- Sanday*, *Inspiration*, London, 1893.
- Schmid H., *De inspirationis Bibliorum vi et ratione*, Brixinæ, 1885.
- Schmidt W., *Der Ursprung der Gottesidee*, éd. 2, Muenster in W., 1926.
- Schoupe, *Elementa theologiae dogmaticae*, 2 vol., éd. 3, Bruxellis, 1865.
- Schultes, *De Ecclesia Catholica*, Paris, Lethielleux, 1926.
- Schwalm, *Le Christ d'après S. Thomas d'Aquin*, Paris, 1910.
- Séailles*, *Les affirmations de la conscience moderne*, Paris, Colin, 1903.
- Semaine internationale d'ethnologie religieuse, Paris, Geuthner, 1912, 1913, 1922, 1925, 1926.
- Séméria, *Dogme, hiérarchie et culte dans l'Eglise primitive*, Paris, Lethielleux, 1906.
- Senderens, *Apologie scientifique de la foi chrétienne*, Paris, de Gigord, 1921.
- Sérol, *Le besoin et le devoir religieux*, Paris, Beauchesne, 1908.
- Sertillanges, *Jésus*, Paris, 1921.
L'Eglise, 2 vol., Paris, 1919.
- Solero S., *L'Islamisme* (sintesi storico-critica), Milano, 1928.
- Sortais G., *La Providence et le miracle*, Paris, Beauchesne, 1905.
Le procès de Galilée, Paris, Bloud.
Valeur apologétique du martyre. Paris, Bloud, 1905.

- Spacil, *Conceptui et doctrina de Ecclesia juxta Theologiam Orunizs separati*, Romae, 19_4.
- Spikowski L., *Le doctrine de l'Église dans s. Irène*, Strasbourg, 1926.
- Stapfer* E., *La mort et la résurrection de Jésus*, t. 2, Paris, Fischbacher, 1898.
- Straub A., *De Ecclesia Christi*, 2 vol., Æniponte, 1912.
- Szydelski St., *Prolegomena ad i ieram theologiam*, 2 vol., Lemberg, 1920.
- Tanqueray Ad., *Synopsis theclogiæ fundamentali*, ni. 20, Paris, Desclée, 1925.
- Tauxier L., *La Religion Bambara*, Paris. Geuthner, 1927.
- Terrien, *La grâce et la gloire*, 2 v 1., éd. 2, Paris, Lethielleux, 1901.
- Thamiry, *Les deux aspects de l'immanence et le problème religieux*, éd. 2, Paris, Bloud, 1908.
- Thomas, *Le Bouddhisme*, 2 vol., Paris, Bloud.
- Thomas S., *Summa theologica*, 4 vol., éd. Aligne, Paris 1841.
Summa contra Gentiles cum coinin. Ferrariensis, Antverpiæ, 1612.
- Tixeront L., *Histoire des dogmes*, 3 vol., Paris, Gabalda, 1906-1912.
- Tondelli, *Gesu nella storia*, Milano, 1926.
- Tonquédec (De), *Immanence*, Essai critique sur la doctrine de AL Blondel, Paris, Beauchesne, 1907.
La notion de vérité dans la philosophie nouvelle, Paris, Beauchesne, 1907.
Introduction à l'étude du merveilleux et du miracle, Paris, Beauchesne, 1916.
- Touzard J., *Comment utiliser l'argument prophétique*, Paris, Bloud, 1911
- Trilles, *Le Totémisme chez les Fan* Paris, Picard, 1902.
- Tuai, *Jésus, son propre apologiste*, Paris, de Gigord, 1925.
Les Apôtres, apologistes de Jésus Paris, de Gigord, 1925.
- Vacant-Mangenot-Amann, *Dictionnaire de théologie catholique*, Paris, Lctouzey.
- Vacant, *Eludes théologiques sur les conclusions du concile du Vatican*, 2 vol., Paris, 1895.
Le magistère ordinaire de l'Eglise et ses organes, Paris, 1887.
- Valensin A., *Jésus-Christ et l'étude comparée des religions*, Paris, Gabalda, 1912.
- Valvekens, *Foi et raison*, éd. 2, Paris, V. Retaux, 1904.
- Vallée-Poussin (De la), *Bouddhisme, opinions sur l'histoire de la dogmatique*, Paris, Beauchesne, 1909.
Nirvana, Paris, Beauchesne, 1925.
La morale bouddhique, Paris, N. librairie nationale, 1927.
- Van den Oudenrijn, *De prophetia charismate in populo israelitico*, libri quattuor, Romæ, Befani, 1926.
- Van der Meersch, *Tractatus de Deo uno et hino*, Brugis, 1917.
- Van Hove A., *La doctrine du miracle chez ô. Thomas et son accord avec les principes de la recherche scientifique*, Paris, Gabalda, 1927.

- Van Noort, *Tractatus de vera Religione*, éd. 3, Bussum in Hollandia, 1917.
Tractatus de Ecclesia Christi, ed. 4, B. in Hollandia, 1920.
Tractatus de Fontibus Revelationis, ed. 3, B. in Hollandia, 1920.
- Vlelllard-Lacharme, *L'œuvre messianique de Jésus-Christ*, Paris, Téqui, 1912.
L'Eglise catholique aux premiers siècles, Paris, Téqui, 1913.
- Virey, *La religion, de l'ancienne Egypte*, Paris, Beauchesne, 1910.
- Vosté, *De Scripturarum veritate*, Romæ, 1923.
- Water E., *Der ausiraliche Totemismus*, Hambourg, 1925.
- Wilmers, *De religione revelata*, Ratisbonæ, 1897.
De Christi Ecclesia, Ratisbonæ, 1897.
- Zacchi, *Il miracolo*, Milano, 1923.
- Zigliara, *Propædeutica ad S. Theologiam*, éd. 3, Romæ, 1897.

Alia opera citata invenies in decursu tractatum.

THEOLOGIAE PROLEGOMENA

1. In ipso limine cujuscumque scientiæ non parvi refert notiones quasdam generales exponere quibus ejus natura, præstantia et necessitas paucis verbis declarentur, idcoque de theologiæ natura, excellentia necnon et necessitate successive tractabimus.

1. — DE NATURA THEOLOGIAE

Essentia autem rei per definitionem præcipue manifestatur et divisionem. Unde :

»

A. — DE DEFINITIONE THEOLOGIAE

10 Quoad nomen

Variæ acceptiones vocis theologiæ.

2. Vi nominis, theologia (θεὸ λόγος), ait S. Augustinus, indicat «de diuinale rationem sive sermonem» (1). — Diversam vero habuit significationem vox illa in decursu temporum :

a) Apud Paganos. — Sub nomine theologiæ intelligebatur scientia naturalis de deis in se et de eorum relationibus cum mundo, per rationem acquisita.

b) Apud Christianos. — Quasi tria stadia distingui possunt in evolutione historica nominis significationis :

(1) *De Civ. Dei*, Vili, 1.

NOTIO THEOLOGIE

1) *Periodus græca* (strictissima) a sæc. I ad sæc. XII (1). Quo tempore theologia amplectebatur doctrinam de Deo in se necnon et de personis divinis, nempe doctrinam de oeconomia divinitatis, de modo conciliandi personas cum unitate naturæ divinae, ut videre est apud Apologistes 2^l et 3^l sæculi et PP. 4^l sæc. ; paucissima tamen continebat de aliis revelatis ipsis, ut patet ex controversia de baptismo S. Cyprianum inter et S. Stephanum, et ex tractatu de sacramentis S. Ambrosii.

2) *Periodus latina* (latissima) a sæc. XIII ad sæc. XVI. — Tunc temporis theologia jam non disserit de Deo solo sed et de creaturis prout ad Deum referuntur : est itaque scientia de divinis in se et in relationibus cum mundo, ratione et revelatione acquisita. Ita Summa theologica S. Thomæ.

3) *Periodus moderna* (media). — Nunc autem *theologia* vocatur scientia quæ, mediante revelatione, doctrinam tradit de Deo in se et in relationibus cum mundo et hominibus ; *Theodicea* vero (quæ est pars philosophiæ), scientia de Deo lumine rationis acquisita.

2° Quoad rem

Definitio theologiae.

3. Theologia est *scientia quæ, ope revelationis seu ex principiis supernaluralibus, tradat de Deo et de creaturis ut ad Deum relatis*. — Seu brevius : est *scientia de divinis revelatis, scientia e revelatione* (2).

A. Theologia est scientia. — Scientia considerari potest

JL Tillexont, *Histoire des dogmes*, t. I, *passim*, cap. ix et xi. — Cf. Tanqueray, *Synopsis theologiae dogmaticae fundamentalis*, n. 1 sq. ; Pesch, *Praelectiones dogmaticae*, t. I : *De Christo legato divino*, Prolegomena de theologia, n. 1 sq. ; Hurter, *Theologiae dogmaticae compendium*, n. i sq. ; Kleutgen, *De ipso Deo*, n. 1 sq. ; Manzoni, *Compendium theologiae dogmaticae*, vol. 1, Aug. Taurinorum, 1914. Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, vol. 1, p. 1 sq. ; Van der Meersch, *De Deo uno et trino*, n. 1 sq. ; Hugon, *Tractatus dogmatici*, t. 1, *De Deo uno et trino*, p. 1 sq. ; Van Noort, *Tract, de vera Religione*, p. v sq.

2) Ita Brugère, *De vera Religione*, Prolegomena in theologiam, n. 1.

subjective et objective (1). — *Subjective* est habitus quidam, mediante quo, ex principiis notis et certis ignota demonstrare possumus ; *objective* vero est systema conclusionum ex principiis certis deductarum et logico ordine connexarum. Porro theologia, sive subjective sive objective consideretur, scientiæ veræ notas habet. Ergo.

Subjective. — Theologia enim revelata principia primum cognita explicat et ex illis conclusiones deducit, adversariorum objectiones confutat.... Et ita habitus efficitur in mente scientificus.

Objective. — Nam conclusiones deductas sive ex principiis revelatis solis, sive ex illis simul et ex principiis naturaliter cognitis, comparat theologus, methodice ordinat et in unum colligit ut ad unum commune objectum relatæ unum efficiant corpus doctrinæ, v. g. Revelatio dicit Deum esse Patrem, Filium et Sp. Sanctum, et tamen esse unum : has veritates inquit theologus et comparat in tractatu de Deo uno et trino ; Christus est Deus et homo juxta revelationem, ergo, ait theologia, divinam simul et humanam naturam possidet cum iis quæ utramque naturam consequuntur, quam notionem pro posse exponit in tractatu de Verbo Incarnato.

Quia tamen principia ex quibus procedit theologica scientia, non sunt, (videntia in se, sed tantum in scientia superiori, in scientia scilicet Dei et Beatorum : a Deo enim et a Beatis visa sunt principia quæ sunt a nobis *credita*; theologia remanet *in statu imperfecto*, non essentialiter quidem et rationi sui, quia componi potest cum visione beata et reapse in cœlo cum ea componetur et erit tunc in statu perfecto, sed ratione *conditionis* subjecti, nempe hominis viatoris, quæ visionem non patitur (2).

B. De Divinis revelatis. — Omnis scientia innotescit ex objecto materiali et formali. Jamvero objectum *materiale* est id quod *quavis ratione* a scientia attingitur ; Deum autem esse objectum materiale theologiæ, patet ex ipsa definitione nominali ; est. etiam objectum *primarium*, quia de ceteris non

(1) Pesch, *op. cit.*, n. 8 ; *Summ. theol.*, 1, q. 1, a. 8, ad 2.

(2) *Summ. theol.*, I, q. 1, a. 2.

tractat theologia nisi secundario, seu prout ordinem habent ad Deum. ■

Sed objectum materiale potest esse commune pluribus scientiis (1) : ita Deus est etiam objectum theologiae naturalis. Hinc maxime interest determinare rationem *specialem* seu *formalem* sub qua objectum materiale consideratur a tali scientia, et qua hæc scientia a ceteris omnino distinguitur. Hæc autem ratio formalis alienjus scientiae est : tum objectum formale *quod*, seu id quod in objecto materiali *primo* et *per se* attenditur ab ista scientia et sub cujus ratione cetera omnia in ea tractantur, tum objectum formale *sub quo*, seu lumen *quo* et objectum materiale et objectum formale *quod* attinguntur ab hac scientia.

Porro in theologia, objectum formale *quod* est ipse Deus sub ratione Deitatis. Etenim « omnia pertractantur in sacra doctrina *sub ratione Dei*, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium et finem » (2). Deus quidem consideratur *ratione sui* et in sua vita intima, ut est auctor ordinis supernaturalis ; creaturas vero inspicuntur vel ut sunt *effectus a Deo* procedentes : ita mundus, homo, vel ut sunt *media ad Deum* conducentia : ita gratia, auxilia supernaturalia, etc., seu prout ordinem habent ad Deum sub ratione Deitatis.

Objectum formale *sub quo* theologiæ est *revelatio divina virtualis et mediata* : theologia « attingit quippe objectum materiale et formale quod, non lumine rationis naturalis, quia sic esset theodicea ; nec lumine revelationis immediatas, quia sic non discriminaretur a fide » (3), sed per revelationem *virtualem at mediatam*, quia theologia suas conclusiones, mediante discursu, deducit ex principiis revelatis, seu *demonstrat* eas contineri *virtualiter* in revelatione.

Theologia igitur merito dicitur scientia de divinis revelatis seu scientia eorum quæ ex revelatione sunt demonstrabilia per rationem fide illustratam.

(1) 1, q. 1, a. 1, ad 2.

(2) 1, q. 1, a. 7.

(3) Hugon, *De Deo uno et trino*, p. 18.

4. Theologia est scientia una. — Unitas perfecta scientiæ exsurgit («X unitate perfecta objecti *formalis*. Atqui unicum est objectum formale *quod* theologiæ : Deus sub ratione Deitatis, unicum etiam objectum formale *sub quo* : revelatio divina virtualis et mediata. Ergo theologia est scientia perfecte una (1).

Discrimen inter theologiam et fidem (2).

5. Quamvis ambæ sint de divinis revelatis, maximum tamen viget discrimen inter theologiam et fidem divinam. Fides enim est habitus *supernaturalis* quo assentimur firmiter, *propter auctoritatem Dei*, veritatibus a Deo revelatis, dum theologia est habitus *acquisitus*, nempe scientificus quo, *ex revelatione per demonstrationem*, principia quædam a Deo revelata comparamus et ex illis conclusiones deducimus. Quibus ex definitionibus innotescit differentia multiplex.

1) *Alione objecti materialis*. — Objectum materiale theologiæ amplectitur non solum veritates formaliter revelatas scilicet ipsum objectum fidei divinæ, sed etiam veritates ex revelatis deductas.

2) *Alione objecti formalis seu motivi*. — Objectum formale fidei est sola *auctoritas Dei* revelantis seu revelatio *formalis* ; objectum formale theologiæ est revelatio *virtualis* et mediata ; fides enim assentitur veritatibus de Deo, quia sunt revelatæ ; theologia autem, quia demonstratur eas logice et virtualité! contineri in revelatione,

3) *Alione certitudinis*. — Summa est in fide quæ haberi potest : nititur enim unice auctoritati Dei ; minor autem in theologia quæ nititur et revelationi et rationi.

4) *Alione modi quo alligatur objectum*. — Fides assentitur sine discursu, adhaeret simplici actu mentis veritatibus revelatis ; theologia autem scientificè comparat, ad *synthesin* reducit veritates revelatas, ex eis conclusiones deducit et deinde tantum assensum præbet.

(1) 5. *Theol.*, I, q. 1, a. 3 ; Rabeau, *introduction à l'étude de la théologie*, p. 133-143.

(2) Hurter, *Theologiæ dogmaticæ compendium*, vi, p. 6 ; Posch, u. 15,

Attamen nexus tantus habetur inter theologiam et fidem ut illa in hac radices habeat : theologia rationes credendi exponit, conclusionesque ex articulis fidei deducit, dum fides disponit mentem ad theologiam addiscendam principiaque proponit quibus proinde tanquam fundamento tota innititur theologia, ita ut dari nequeat theologus veri nominis quin fidem habeat divinam (1).

Theologia est scientia inductiva simul ac deductiva.

6. 1) *Inductiva*. — Inductiva scientia ea est quæ assurgit a particularibus ad universalia, a factis ad leges, a consequentiis ad principia. Atqui saepe hanc viam sequitur theologia : v. g. nullibi in Scriptura aut in Traditione primitiva inveniuntur affirmatae in Christo duæ naturæ in una persona, sed multis in locis Christus dicitur Deus, homo, unus ; ipsimet attribuuntur actiones naturæ humanæ et naturæ divinæ : ex quo eruitur unio in persona duarum naturarum.

2) *Deductiva*. — Deductiva scientia eà est quæ descendit ex universalibus ad particularia, ex legibus ad facta, ex principiis ad consequentias. Atqui ita sæpe proceditur in theologia : v. g. ex unione hypostatica jam demonstrata inferre licet duas esse voluntates in Christo, duas operationes, animam et corpus in illo inveniri, ideoque libertatem et alia huiusmodi.

Theologia est scientia speculativa simul et practica.

7. 1) *Speculativa*. — Speculativa scientia ea est quæ ad cognitionem tendit et in contemplanda veritate quiescit. Porro theologia sæpe tendit ad cognitionem rerum quæ ad praxim directe non spectant : quando nempe agit de rebus divinis, assensu v. g. tres esse personas in Deo, Filium a Patre solo procedere. Ergo.

(1) « Celui qui a perdu la foi garde ses habitudes d'esprit théologique, mais elles ne sont plus que le masque et comme le cadavre de la vraie science théologique. Il n'y a pas de théologie hérétique. » Gardeil, *Le Donné révélé et la théologie*, 2e partie, le donné théologique, p. 204. Hac ratione theologia dicitur habitus *essentialiter* naturalis, sed *radicaliter* et *originative* supernaturalis.

2) *Praclica* (1). — Practica scientia ea est quæ directe ad praxim tendit, dirigendo operationes nostras juxta leges morum. Porro theologia nonnunquam ad praxim dirigitur : v. g. demonstrata creatione rerum a Deo ex nihilo, infert Deum esse adorandum ; elevatio hominis ad ordinem supernaturalem, institutio et praeceptum Eucharistiae origini m praebent quaestionibus de peccatis, de virtutibus, etc.

Videtur tamen theologia esse *magis speculatio* scientia, seu primario, quia principaliter agit de rebus divinis, et secundo tantum de rebus humanis, opus enim ejus praecipuum est cognoscere Deum et alia quatenus ad Deum referuntur ; imo ipsas operationes humanas ordinandas suscipit tantummodo « secundum quod per eas homo ordinatur ad perfectam Dei cognitionem in qua æterna béatitude consistit » (2). it sic ultimus finis theologiæ practicæ est possessio fruitiva veritatis ; ad speculativam igitur subordinatur theologia practica.

Nihilominus est *vere practica*, quia cognitio veritatis divinæ ex natura sua nos excitat ad amandum Deum. Præterea Deus non locutus est tantum ad curiositatem impandam vel intellectum satiandum, sed ad totum hominem per vitam perfectam ad suum finem ultimum perducendum, proptereaque ad voluntatem ipsam movendam et ad se convertendam.

Theologia jure vocatur sapientia.

8. Sapientis est ordinare et judicare ; « ille *sapiens* dicitur in unoquoque genere qui considerat *causam olliſsimam* illius generis... ille igitur qui considerat simpliciter altissimam causam totius universi, quæ Deus est, maxime sapiens dicitur.... Sacra autem doctrina (theologia) propriissime determinat *de Deo* secundum quod est *olliſsima causa* : quia non solum quantum ad illud quod est. per creaturas cognoscibile ;... sed etiam quantum ad id quod notum est sibi soli de se ipso et aliis per revelationem communicatum. Inde sacra doctrina maxime dicitur sapientia » (3).

(1) *Summ. theol.*, i, q. 1, a. 4.

(2) *Id.*, *ibidem*.

(3) *Sum. ihcol.*, i, q. 1, a. 6.

B. — DE DIVISIONE THEOLOGIÆ

Theologia dividitur præsertim *ralione* materiæ seu *objeclī* et *ralione modi* quo tractatur illa materia seu *ratione methodi*.

1° **Ratione methodi**

Ratione methodi (1) theologia dicitur *positiva*, *scholastica*, vel *posilivo-scholaslica*.

Theologia positiva.

9. 1) Definitio. — *Quoad nomen*. — Ita vocatur theologia positiva vel quia « *ponit* » fundamenta doctrinae sacrae, vel quia considerat et manifestat revelationem ut lactum quod *poni* debet independententer a theologia ipsa, scilicet quod existit, velit nolit theologus.

Quoad rem. — Theologia positiva (2) ea est quæ *exponit dogmata* præsertim *ope fontium reuelalionis*, videlicet Scripturæ et Traditionis et vere revelata esse ostendit.

2) Divisio. — Theologia positiva dividi potest etiam in varias species juxta fontes e quibus eruit suas expositiones : a) quæ haurit tantummodo e Scriptura suas doctrinas, ope *exegeseos* et *crilicæ* vocatur theologia *biblica* (3) : videat ne sit protestantica, sibi arrogando integritatem Christi doctrinae ; videat ne sit rationalistica, secum pugnando aut cum aliis revelatis et ex eis conclusionibus deductis. — b) Quæ nititur *Scripturæ* et *Traditioni* (conciliis, symbolis...) vocatur *historica* et pro fine habet exponere, juxta ordinem chronologicum, ideas et facta ut ex eorum historia pateat fidem actualement

(1) Cf. Cyrille Labeyrie, *loc. cil.*, cap. 4, p. 525 sq.

(2) « Elle prend le nom de théologie positive quand elle s'applique à faire l'inventaire du dogme sans s'interdire d'en tracer le développement historique. » Prat, *La théologie de saint Paul*, t. I, p. 1. Cf. Tixeront, *Histoire des dogmes*, t. 1, p. 4 ; Schouppe, *Elementa theologiae dogmaticae*, t. I, tract. I, η. 41 ; Pesch, *op. cit.*, η. 23. J

(3) « La théologie biblique serait protestante, si elle avait la prétention d'être toute la théologie... Elle serait rationaliste, si elle se mettait en contradiction avec elle-même ou avec les autres données de la révélation. » Prat, *loc. cit.*, p. 2 ; Rabeau, *op. cil.*, p. 265 sq. |

camdem esse omnino ac fides Apostolorum cl Christi”; quæ ipsa dicitur *palrisfipc^ lilurgica, symbolica, archeologica*, juxta tontes (1).

3) Historia. — a) *Valde fuil in usu apud Paires*. — Primum enim oportebat exponere et stabilire dogmata conlra paganos et hæreticos ; cæterum, propter diversitatem scholarum philosophiæ, impossibile fuisset tunc temporis theologiam modo scienlifico et philosophico explanare.

b) *In medio ævo paulisper derelicta fu.il.*— Merito enim conati sunt theologi coordinare et enucleare dogmata jam fere ab omnibus admissa et ex eis eruere conclusiones rationales quibus efficeretur aedificium doctrinale harmonicum et in systema unicum revocatum, quod unitas philosophiæ in scholis traditæ facillimum reddebat.

c) *Nunc in magno honore habelur*. — Fundamenta enim ipsius doctrinæ impugnantur et quam maxime interest ea vindicare contra Protestantes hodiernos et rationalistas ; adde reactionem contra Scholasticam quæ non parum auxit amorem Positivæ.

4) Valor (2). — a) *Utilis esi si moderate adhibetur*. — 1) Theologia doctrinam per prius ut lactum accipere debet et postea tantum illam per partes evolvere ; ideo theologia speculativa fere incipit ubi positiva finem facit. — 2) Argumentatio theologica nititur in textibus Scripturæ, Patrum et theologorum necnon in factis historicis ; proinde theologia historica seu positiva necessaria est tum ut *facia* ipsa in vero lumine considerentur, tum ut *sensus* textuum et testimoniorum exacte determinetur, in suo scilicet nexu historico, tum ut *consonantia dogmatum* cum dictis antiquorum et factis clare appareat, etc. — 3) Hodie omnia criticæ acutissimæ subji-

(1) Observa *patrologiam* a *theologia patristica* distingui quemadmodum *historia theologiæ* a *theologia historica* distinguitur. Patrologia enim et historia theologiæ sunt scienti® *mere humante*, quæ disserunt critice et philosophice aut de operibus Patrum et de regulis ad illa recte intelligenda aut de fortuna et evolutione theologiæ in decursu temporum.

Item, quia *dogma* est tantum veritas revelata quæ ut talis ab Ecclesia nobis credenda proponitur, *historia dogmatum* non plane coincidit cum historia theologiæ.

(2) Encyc. *Pascendi*, édit. Bonne Presse. Actes de S. S. Pie X, t. III, p. 161 sq. ; Pius XI, Ep. apost. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922, A. A. S. 1922, p. 455, 456.

ciuntur, ipsaque fides argumentis historicis haud raro impugnatur ; ideo valde utilis est theologia positiva ut facilius et efficacius accessum ad coævum habeamus et illos ad verum perducamus.

b) *Periculosa si exclusive excolitur.* — Exclusive autem adhibita, theologia positiva facile degeneraret in puram historiam et facile (nervan t vigon m int< llectus qui paulatim ad agnosticisum traheretur.

Theologia scholastica.

10. 1) *Definitio.* — *Quoad nomen.* — Scholastica venit e « schola », quo nomine in medio ævo designabatur complexus omnium scholarum quæ eadem principia eadem methodo docentes, et Romano Pontifici immediate subditæ, quasi *scholam catholicam universalem* formabant. Juxta quosdam tamen, scholastica nihil aliud significat nisi theologiam *in schola* traditam, theologiam eruditam, « quam nemo assequi posset nisi qui, magistro duce, in scholis didicisset » (1).

Quoad rem. — Theologia scholastica ea est quæ, *juxta dialecticæ regulas*, methodice et philosophice *dogmata exponit*, ex eisque conclusiones deducit quibus sacra doctrina suadeatur, confirmetur, explanetur et defendatur.

2) *Historia.* — a) *In primis sæculis raro adhibebatur*, propter rationes quæ pro positiva militabant. Et vero, *Patres Apostolici* (2) sunt potius testes fidei quam theologi : præcipue tractant de rebus præiis juxta opportunitatem, dogmata vero scientificè non tradunt. *Apologistæ* (3) autem calumniis paganorum respondent, absurditates paganismi monstrando et Christianismi rationabilitatem. Attamen, 3° et 4° sæculo, apud *Tertullianum* et *Patres e schola Cæsareensi Cappadociæ* jam apparent, etsi confuse, propria lineamenta scholasticæ cujus methodi secreta primus plene novit *Joannes Damascenus*, sæculo 8°.

b) *In medio ævo ubique prævaluit* : omnia tunc dogmata ratione discutiuntur et methodice et scientificè pertractantur.

c) *Nunc a non paucis derelinquitur* et contemnitur ; ab aliis vero *renovatur* et a Pontificibus multoties laudata, in catho-

(1) Kleutgen, *de Deo ipso*, n. 41.

(2) Tixeront, *op. cit.*, cap. 3, p. 115 sq.

(3) *Id.*, cap. v, p. 221 sq.

licis scholis *imponitur* (1) ut, securius doceatur doctrina et hæreses vitentur.

3) Valor. — Necessaria videtur methodus scholastica :

a) *Ratione ipsius doctrinae*, « ut sacra theologia naturam, habitum, ingeniumque veræ scientiæ suscipiat atque induat » (2). Sensum enim dogmatis determinat, inter dogmata nexum ostendit, cum principiis rationis illa conciliat, dogmata et conclusionis ex eis deductas analogiis illustrat, et in systemate unico omnia instruit, ut magis appareat doctrinæ pulchritudo et inanes fiant objectionis adversariorum. Qua ratione efficitur corpus doctrinæ vere scientificum.

b) *Ratione hodiernorum spiritus et exigentiarum*. — Mentibus kantismo et subjectivismo imbutis præbet solutiones claras et adæquatas, modo rationali et quasi mathematico expositas. Imo instrumentum absolute necessarium videtur quo vitetur fœdus illud fallax et mendosum philosophiæ, ut aiunt, modernæ, cum fide, quo dissipentur sophismata, percipiantur confusiones, et sine quo theologus recte ad Scripturæ et Patrum studium accedere nequeat.

Accurate tamen cavendum est a defectibus Scholasticæ (3) in periodo decadentiæ (XIV-XVI sæc.), ubi sæpe verba locum tenebant idearum, ubi abusus syllogismi methodum fastidiosam reddebat et subtilitas quæstionum ineptam exhibebat.

Theologia positivo-scholastica.

11. 1) Definitio et Historia. — Sic vocatur theologia quæ duplici methodum adhibet, positivam in mpc et scholasticam, utramque harmonici* consocians. In usu fere apud omnes a concilio Tridentino, interdum parum neglecta, nunc vero in omnibus scholis imponitur a Pio X (4).

(1) Plus IX, *Syllabus*, prop. 13, Denzinger. 1713. Leo XIII. *Encyc. Æterni Patris*, édit. Bonne Presse, t. I, p. 42 sq. ; Pius X, *Encyc. Pascendi*, p. 160 sq. ; *Cod.*, c. 1366, § 2 ; Pius XI, *Encyc. Studiorum Ducem*, Denzinger, 2192.

(2) Leo XIII, *op. cit.*, p. 50.

(3) Leo XIII, *Encyc. Æterni Patris*, p. 72. Cf. Pesch, *op. cit.*, n. 27-29.

(4) « Major profecto quam antehac positivæ theologiae ratio est habenda ; id tamen sic fiat ut nihil scholastica detrimenti capiat, iique reprehendantur, utpote qui modernistarum rem gerunt, quicumque positivam sic extollunt ut scholasticam theologiam despiciere videantur. » *Encyc. Pascendi*, p. 162.

2) Valor. — Optima dicenda est illa methodus qua vitentur excessus utriusque methodi separatim adhibitæ, unaque per alteram corroboretur. Opus enim theologi quasi triplex est : a) *Contra Rationalistas*, historiæ innixus et rationi, veritatem statuit religionis christianæ ; b) *Contra Protestantes* et alios hujusmodi, Scriptura et Traditione demonstrat religionem hanc in sola ecclesia catholica inveniri ; c) *Singula exponit dogmata* et ex eis conclusiones eruit, rationales. Primo in casu, *positiva* simul et *scholastica* utitur; in secundo, *positiva* præsertim, in tertio vero, præcipue *scholastica*.

Unde utramque methodum consociemus ut cognoscentes primario quid luerit, revelatum, illud postea penetremus in quantum fieri potest et exinde deducamus conclusiones quibus theologiæ campus extendatur, (pio in opere præcipuo consistit, labor theologicus.

2° Ratione objecti

12. Apud Patres (1) sæpe occurrit, divisio in *theologiam* et *oeconomiam*, quarum prima de *Deo ipso* tractat, secunda vero de *benigna Dei dispensatione* ad redimendum genus humanum et imprimis de Incarnatione. Juxta S. Thomam, theologia disserit : 1) de Deo in se ut principio rerum, 2) de Deo fine ultimo creaturarum, 3) de Deo Incarnato seu de medio ad finem ultimum.

Hodie vero communiter theologia dividitur in *dogmaticam* et *moralem*.

Theologia dogmatica. — Dogmatica speculative veritates tenendas considerat ipsaque in *fundamentalem* et *specialem* iterum dividitur.

1) *Fundamentalis*. — Dogmatica fundamentalis quæ tractatus de vera Religione, de Ecclesia et de Locis theologicis amplectitur, generatim instituit *fundamentum theologiæ specialis* videlicet factum revelationis divinae, institutionem societatis a Christo ut servaretur illa revelatio et propaga-

ti) Pesch, *op. cit.*, n. 20.

retur, non et venialem fontium c quibus demonstrationis theologicæ argumenta haurienda sint.

2) *Specialis*. — Dogmatica autem specialis *singula dogmata methodice explanat et scientificè exponit* sequenti ordine : Deum in se primo considerans, unum esse in natura, trinum vero in personis inveniens, tractatum « *de Deo uno et Irino* » componit; Deum autem inspiciens in relationibus suis ad extra quæ apte reducuntur ad creationem, redemptionem, sanctificationem et remunerationem, tractatus « *de Deo creante et elevante* », « *de Verbo incarnato* », « *de Deo sanctificatore* » (per gratiam nempe, sacramenta et virtutes), « *de Deo remuneratore* » complectitur.

Theologia moralis. — Moralis ea docet quæ ad conscientiam et mores rite formandos pertinent. Dogmatica præbet fundamentum morali quæ haberi nequit, sine dogmate, sicut nec flos nec fructus sine radice ; non minimè ergo si nexus intimus vigeat inter utramque, ut sufficienter elucet ex dictis de theologia speculativa et practica. — Moralis autem vocatur *casuistica*, in quantum ad singulos casus descendit ; *pastoralis*, in quantum pastores animarum rite præparat et informat.

Ad *moralem* denique refertur theologia *ascetica* et *mystica*. *Ascetica* quidem « respicit vitam spiritualem et virtutis exercitia, in quibus homo ipse active se habet (χρησις, exercitatio) ; *mystica* autem statum illum et facta in quibus homo magis passive quam active se habet, sicut quando movetur justus sub influxu donorum Spiritus Sancti : tum quoad cognitionem, quatenus intellectus *excellentes* accipit a Deo illuminationes, quas communis fides non præstat ; tum quoad affectum, quatenus voluntas *intensum* erga Deum patitur *amorem*, quem communis charitas non efficit » (1).

(!) Hugon, t. I, p. 22.

II. — DE THEOLOGICÆ EXCELLENTIA

Theologia omnibus aliis scientiis antecellit (1).

13. Eo nobilior est scientia quo nobiliora sunt ejus *objectum*, *medium* et *finis*. Atqui theologicæ *objectum*, *medium* et *finis* *nobiliora* sunt quam *objectum*, *medium* et *finis* cujuscumque alius scientiæ. Ergo.

Objectum. — Cum Deus ipse et creatura ut ad Deum relata sint *objectum* theologicæ, « ista scientia est principaliter de his quæ sua altitudine rationem transcendunt ; aliæ vero Scientiæ considerant ea tantum quæ rationi subduntur ». Ergo.

Medium. — Principia theologicæ multo majorem habent certitudinem : « Aliæ (enim) scientiæ certitudinem habent ex (solo) naturali lumine rationis humanæ quæ potest errare ; hæc autem (theologia) certitudinem habet ex lumine divinæ scientiæ quæ decipi non potest ». Ergo.

Finis. — Scientiæ finem prosequuntur naturalem, dum finis theologicæ « est beatitudo æterna ad quam, sicut ad ultimum finem, ordinantur omnes alii fines scientiarum ». Ergo.

Scientiarum subordinatio.

14. Media ordinantur ad invicem sicut et fines. Atqui finis theologicæ superior est fine aliarum scientiarum. Ergo scientiæ subordinari debent theologicæ. Consequenter theologia *imperat* scientiis sicut regina subditis et eis *utitur* sicut operarius instrumentis, sicut dominus servis (2) « non quod ex necessitate eis indigeat, sed ad majorem manifestationem eorum quæ traduntur ». Proptereaque *judicare* potest de scientiis, si res quas tractant aliquo modo cum fide connectuntur.

Præcipuæ autem scientiæ, quibus utitur theologia, sunt : 1) philosophia, præsertimque metaphysica generalis, theodicea, psychologia ; 2) exegesis Scripturæ sacræ ; 3) archæologia sacra ; 4) scientiæ historicæ, etc.

(1) *Summ. theol.*, i, q. 1, a. 5, in corpore. Cf. Cyrille Labeyrie, *loc. cit.*, cap. vi, p. 545 sq.

(2) 1, q. 1, a. 5, ad 2.

III. — DE THEOLOGIÆ NECESSITATE

Necessitas theologiæ.

15. a) *In genere.* — Necessaria est theologia ad fidei propagationem, conservationem et defensionem. Et sam « fides ex auditu » (1) ait Apostolus. Porro ut audiatur efficaciter verbum Dei, non sufficit ut auribus percipiatur, sed maxime requiritur ut $\eta\kappa$ thodice proponatur et captui omnium accommodetur, quod opus est theologiæ.

Iterum ubique et semper habentur (2) « multi inobedientes, vaniloqui et seductores quos oportet redargui », semper timendum est ne (3) « simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinæ », scientia autem tuta opus est ut confutentur adversarii et illæsi servantur fideles. Ergo.

b) *Sacerdotibus.* — In V. T., ita imponebatur scientia theologiæ sacerdoti mosaico ut ejus ignorantia poena destitutionis a Deo punita exhibeatur (4). In N. autem T., a Christo mittuntur sacerdotes ut fideles doceant (5), scientia ergo sufficienti pollere debent. Quare : 1) Tridentinum (6) praescribit ad ordinationem levitam non admittendum esse, nisi certo constet de ejus scientia ; et 2) *Codex juris canonici* (c. 976) statuit nemini conferendum esse presbyteratum nisi post medietatem quarti anni cursus theologici.

Ratione confirmatur. — Cognoscenda sunt ab unoquoque omnia sine quibus officium recte adimplere nequit. Porro sacerdos est doctor, pastor, medicus et judex animarum. Scientia igitur theologiæ indiget qua rite munera hujusmodi exercere valeat et diversa quidem pro varietate conditionum.

c) *Laicis.* — Etsi per se scientia theologica non sit singulis

(1) Rom., x, 17.

(2) Tit., i, 10.

(3) Eph., iv, 14.

(4) Malach., ii, 7 « Labia sacerdotis custodient scientiam et legem requirent de ore ejus » ; Os., iv, 6 : « Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. »

(5) Matth., xxviii, 19-20.

(6) Sess. xxiii, cap. 7.

necessaria laicis, valde tamm *utilis* est pluribus saltem ex eis, *doctioribus* nempe, ad aedificationem eorum propriam necnon et ad fidei defensionem et fratrum sanctificationem ; experientia enim constat scripta laicorum a nonnullis facilius accipi et plurimum valere in conversionibus, dummodo Ecclesiæ magisterio prorsus subditi maneant et in fide simplices.

Corollarium.

16. Ouædam in studioso scientiæ theologicæ *requiruntur dispositiones* quarum aliae *naturales* sunt, aliae autem *spirituales*.

a) Inter *naturales* primum locum obtinet *judicium* sanum et veræ *philosophiæ studio* perornatum cui tamen maxime prodest *memoria* fidelis, sedulo et constanti *labore* in dies excolenda et perficienda.

b) Cum autem theologia sit scientia revelationis seu verbi Dei, evidentius est quam ut demonstratione indigeat, alias exigui dispositiones, *spirituales* nempe quas breviter enumerare sufficiat :

1) *Puritas* cordis et intentionis qua nonnisi amore Dei et animarum zelo permotus, studio incumbit discipulus (1).

2) Sincerus *veritatis amor*, sub cujus influxu veritatem ante omnia diligit, juxta illud Joannis (2), « qui facit veritatem venit ad lucem », et bona fide semper procedit in thesis expositione et difficultatum solutione.

3) *Humilitas*, qua periculosæ vitantur novitates et alii errores e pertinacia et superbia nascentes, qua iterum frequenti oratione mens ad Deum erigitur et lumen obtinetur abundantius juxta illud Scripturæ . « Non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem » (3) et « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam » (4).

(1) « Sunt namque qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant ipsi, et turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, eo fine ut scientiam suam vendant, verbi gratia, pro pecunia, pro honoribus; et turpis quæstus est. Sed sunt qui scire volunt, ut ædificent ; et charitas est. Et item qui scire volunt, ut ædificentur ; et prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ. Quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut benefaciant... Reliqui omnes audiant : Scienti bonum et non facienti, peccatum est illi. » (Jac. iv, 17) [S. Bernard., *semi.* 3°, η. 3, Patr. lat., cxxxni, 968].

(2) Joan, h i, 21.

(3) Rom. xii, 3.

(4) I Pet., v, 5.

THEOLOGIA FUNDAMENTALIS

NOTIONES PRÆVIÆ

Ilis praelibatis de theologia in genere, notiones quasdam praevias proponemus quibus iter parabitur facilius ad ipsam theologiam fundamentalem.

Varia nomina (1).

17. Pars ista theologiæ vocatur : 1) *Fundamentalis*. — Quia versatur circa fundamenta theologiæ proprie dictæ. Hæc autem fundamenta sunt tum ipsa *revelatio* tum *media* divinitus instituta ad hanc revelationem proponendam, conservandam, confirmandam, etc. : *Ecclesia* scilicet et *forties* theologici (2).

2) *Generalis*. — Quia generatim probat Deum quædam revelasse, quin illa revelata speciatim proponat.

3) *Apologetica*. — Juxta etymon vocis, apologetica ideæ est ac apologia, scilicet defensio, demonstratio. Hodie vero per *apologiam* designatur defensio *singulorum dogmatum* seorsim sumptorum ; per *apologelicam* : defensio *omnium dogmatum* globatim sumptorum.

Merito igitur apologetica dicitur etiam *scientia molinorum credibilialis*. Dogmata enim non defendit nisi demonstrando veritatem revelationis catholica?, revelationis nempe a Deo

(1) Cf. Pesch, *De Christo legato divino*, n. 6§ ; De Poulpiquet, *l'objet integral de l'apologétique*, Paris, 1912, p. 499 sq. ; Le Bachelet, in *Diet. ApoL*, art. Apologétique ; Horat. Mazzella, *Prarl. scholast.-dogmaticæ*, vol. 1, Augustæ Taurinorum, 1921, n. 10 ; Maisonneuve, in *Diet, thâol.*, art. Apologétique ; Gardell, *La crédibilité et l'apologétique*, l. 3, C. 1, p. 13§ sq. ; Garrigou-Lagrange, *De Pcvelatione*, vol. 1, p. 39 sq.

(2) Theologia fundamentalis, ut nimis evidens est, supponit cursum philosophicum completum esse ; supponit ideo demonstratam existentiam Dei et Providentiæ necnon libertatis humanæ ; supponit veram notionem legis naturalis, cujus applicatio, in casu singulari divinitus suspendi potest ; supponit etiam authenticitatem, integritatem et veracitatem Scripture sacræ, prout est liber historicus humanus, vere tide dignus.

factæ et ab Ecclesia proposita?, seu probando divinitus esse credibiles, imo et credendas, veritates quæ in revelatione continentur et ab Ecclesia ut tales nobis proponuntur.

Exinde jam liquet apologeticam non plane coincident cum theologia fundamentali; statim dicemus eam esse tantum *prunam pariem* hujus theologiae. -*

Definitio Apologeticæ.

18. Apologetica definitur : *defensio rationalis divinæ revelationis*.

Apologetica enim *classica* et *Irationalis*, qualis apparet in prædicatione evangelica, et qualis proponitur ab eximiiis Ecclesiæ doctoribus, argumentis utique *historicis* et *philosophicis* utitur ad credibilitatem et credentiam mysteriorum fidei instituendam et ad fidem ipsam defendendam, sed in toto suo labore et in ipsis argumentis rationalibus conficiendis *ab ipsa fide* dirigitur. *Paucis* : Apologetica *credibilis* et veritatem Christianismi statuit et ipsam *fidem* defendit ex *ratione*, sed sub ipsius *fidei directione*. 1) Ex *ratione* quidem, nam solo lumine rationis, ex historia et philosophia (1), debet probare factum revelationis et defendere infallibilitatem Ecclesiæ revelationem proponentis, et alia hujusmodi, secus : arguendo nempe ex fide, circulum faceret vitiosum. 2) *Sub directione fidei*, quia ratio nequit accurate stabilire credibilitatem mysteriorum fidei seu demonstrare has veritates esse evidenter credibiles fide divina, nisi aperte sciat quid sit fides divina, quid sint fidei actus et objectum, quid sit revelatio, quid sit ordo supernaturalis, quænam sint apta motiva credibilitatis, a Deo *revelata* et ab Ecclesia *proposita*, quæ omnia ad theologiam spectant.

Hac de causa. Apologetica : 1) non dicitur *theologia* simpliciter, quia est vere *præambula* ad fidem, ad quam ducit, revelationis credibilitatem et credentiam ostendendo, dum theologia *ex fide* argumentatur et in principiis fidei nititur ; 2) quia vero non ex ratione sola, sed ex ratione prout *a fide*

(1) Argumentatur etiam ex Scriptura, sed sensum ejus et doctrinam examinando sub lumine rationis et historiae.

dirigitur, invenit debita et apta credibilitatis motiva, quorum deinde vim probativam *rationabiliter* ostendit, merito *reducitur* ad theologiam fundamentalem (1).'

Divisio.

19. Apologi lira generatim dividitur in duas partes. *Prior* contra Rationalistas, demonstrat revelationem *divinam*, seu religionem *veram* in *solo Christianismo* asservari, ac proinde veritatem instituit religionis christianæ. *Posterior*, contra Protestantes (et Schismaticos, ostendit hanc religionem Christianam in *solo coetu catholico* inveniri, seu demonstrat Ecclesiam Catholicam esse unicam societatem a Christo institutam, et quidem infallibilitate auctam, ad divinam revelationem conservandam, docendam et propagandam ad finem usque sæculorum.

Hinc Apologetica amplectitur : 1) tractatum de *Revelatione Christiana* et 2) tractatum de *Ecclesia*, sed tantum apologetice consideratum : libenter enim fatemur quæstiones de *intima constitutione* Ecclesiæ necnon quæstiones de *Fontibus revelationis* non esse Apologeticæ objectum, siquidem ex fide instituuntur ac propterea ad theologiam proprie dictam spectant. Attamen hæ quæstiones in theologia fundamentali nobis pertractandæ videntur, tum quia vere ad *fundamenta* theologiæ pertinent, tum *utilitatis causa*, videlicet ut *eodem loco* omnia proponantur quæ ad revelationem ipsam et ad Ecclesiam pertinent.

(1) Hugon, *De Deo uno et trino*, p. 20-21 ; Garrigou-Lagrange, *De Bevel.*, t. 1, p. 41 sq. ; Schultes, *De Ecclesia Catholica*, c. 1, a. 2, p. 6 sq. -Omnes quidem theologi concedunt Apologeticam vere *efficacem* esse tum pro catholicis tum etiam pro incredulis, quia *ex ratione* procedit. At, hac præcise de causa, nonnulli volunt eam esse scientiam a theologia *omnino* distinctam. Etenim, aiunt, *directio fidei*, de qua sermo est in textu, seu directio Ecclesiæ in ædificio apologetico construendo est tantum *extrinseca* ac proinde nihil mutat quoad valorem *intrinsecum* argumentorum quibus utitur apologeta; ideo ipsa Apologetica ad theologiam nec *formaliter* nec *reductive* pertinet, sed ab ea *specificè* distinguitur et scientia est vere autonoma. Ita De Poulpiquet, *L'objet intégral de l'Apologétique*, p. 499 sq.; Le Eachelet, in *Did. Apol.*, art. Apologétique ; Van der Meersch, *De Deo uno et trino*, ed. 2, introd. ; Van Eove, *Collectanea Meckliniensia*, jan. 1928, etc.

Insuper, propter errores hodiernos circa originem et necessitatem religionis, semper magis ac magis grassantes et in scholis ipsis quasi ex officio divulgatos, forte inutile non erit, etiam pro catholicis, pauca præmittere de ipsa religione *nalurali*. Si enim ratio humana *historice a\ philosophice* demonstrat cuique homini, ex ipso jure naturae, gravem incumbere obligationem profitendi religionem seu Deum colendi ; deinde cum Deus colendus sit, non quocumque modo, ut patet, sed modo quo vult, facile ostendet ratio hominem obligari ad *veram* religionem profitendam ac proinde ad illam inquirendam et consequenter ad quaerendum num Deus aliquid de religione *revelaverit* sicque via parabitur ad tractatum de revelatione Christiana seu ad Apologeticam proprie dictam.

En igitur nostra divisio theologiae fundamentalis :

1° *De Vera Religione* : a) de religione in genere, b) de religione Christiana ; 2° *De Ecclesia Christi* : a) de inventione veræ Ecclesiæ, b) de intima Ecclesiæ constitutione ; 3° *De Fonlibus Revelalionis* : a) de divina Traditione, b) de Scriptura sacra.

TRACTATUS DE VERA RELIGIONE

PROÆMHJM

Utilitas tractatus.

20. 1) *Absolute*. — De momento tractatus de Religione non est necessarium agere. Universale enim habetur factum religiosum ; apud omnes agitur quæstio de nostro fine, anxiosam curiositatem generans, quatinus ex ejus solutione pendet tota vita nostra. Apud omnes solutio proponitur, diversa maxime quidem, in uno tamen eadem et identica, quod doceat muniti alterius existentiam, imo. ut omnes diam affirmant, ex revelatione quadam hominibus facta cognitam. Unde omnibus necessitas laborandi ut, nete hac in terra viventes, ad alterum mundum beati perveniamus ; recte vero vitam non agemus nisi certo finem attingere possimus, nempe Deum. Jamvero hujusmodi finem attingere sine dubio nequimus nisi nobis pateat, quæ ad illum dirigat, *via vera* et *hila* scilicet, *religio vera*. Ergo hanc religionem inquirere debemus.

2) *Relativa*. — Hodie non solum tal^{*} vel tale dogma impugnatur, sed adversus ipsam religionem christianam. adversus fundamentum ipsum fidei, adversus factum revelationis diriguntur adversariorum conatus. Atqui bonus Christianus, theologus præsertim sincerus debet secundum posse adversarios coetaneos repellere. Ergo hodie principaliter studere oportet tractatui de Vera Religione.

Objectum tractatus.

21. Hujus' tractatus objectum est investigare et demonstrare *quænam*, inter innumeras religiones quæ apud nos vigent, sit *vera* et *ampleclenda*.

Divisio tractatus.

22. Cum autem, ut jam diximus, omnes religiones revelationem a Deo suscepisse contendunt, sufficeret quaestionem

movere de revelatione ipsa, et quaerere utrum habita fuerit et quænam sit illa religio revelata. Praeviam tamen inquisitionem de religione in genere non omittemus, quatenus ut jam monuimus, pauca hac de re valde utilia nobis videntur initio demonstrationis apologcticae.

Unde tractatum in duas partes dividemus. In 1a de *Religione in genere*, in 2a de *Religione revelata* doctrina continetur. Hæc autem 2a pars iterum in duas sectiones dividetur : in priore agemus de *Revelatione in genere*, in posteriore vero de Revelationis divinæ existentia seu de *Religione Christiana*.

PABS PEIOR

DE RELIGIONE IN GENERE

23. Tria, hac in parte, stabiliemus : 1) quid sit religio et quomodo dividatur ; 2) utrum necessaria sit religio ; 3) utrum necessaria sint speciatim oratio et cultus (1). Unde :

CAPUT I

DE RELIGIONIS NOTIONE ET DIVISIONE

I. – DEFINITIO RELIGIONIS

1° Quoad nomen

Variæ acceptiones vocis religionis :

24. a) Apud veteres. — Juxta *Ciceronem* (2), religio venit a *relegendo*, quia per religionem homo attente considerat, meditatatur et quasi *relegit* relationem quam habet ad Deum. Juxta *Laclanlium* (3), religio venit a *religare*, quia per religionem homo denuo ligatur ad Deum vinculo pietatis, cum jam sit ligatus ut ab illo dependens quoad esse et quoad omnia quæ possidet.

Juxta S. *Augustinum* (4), religio venit a *re-eligere*, quia per religionem homo rursum eligit Deum quem per peccatum dereliquerat.

b) Juxta recentes (5). — Vox illa « religio » primum significa-

ti) Van Noort, *Tractatus de vera Religione*, ed. 3, Bussum in Hollandia, 1917, n. 1 ; Manzoni, *op. cit.*, n. 10 sq. ; Horat. Mazzella, *op. cit.*, n. 1 sq. ; Jungmann. *Tract. de vera Religione*, ed. 4, 1895 ; Balnvel, *De vera Religione et Apologetica*, Paris, 1914 ; Gardell, *La crédibilité et Vapologétique*, Gabalda, 1908 ; A. de Broglie. *Problèmes et conclusions de Thistoire des relisions* Pans, 1885 ; W. Pohl, *De vera religione quæstiones selecta'*.... Herder, Friburgi-Brisgoviæ, 1928.

(2) *De nat. deorum*, lib. 2, cap. 28.

(3) *Inst.*, lib. IV, cap. 28, cui consenti! Aug., *de Vera religione*, cap. 55, n. 111.

(4) *De civit. Dei*, lib. X, cap. 3, n. 2.

(5) Cf. Gondal, *Religion*, lib. I, cap. 3, p. 11.

vit *scrupulum*, pium scrupulum, deinde vero omnia officia hominis erga Deum quæ cum pio scrupulo adimplenda sunt.

c) Quoad usum. — In praxi autem vox « religio » multifariam usurpatur : quandoque enim *lalc* sumitur ; ita dicitur religio erga parentes, amicos, superiores. *Stride* vero sumpta, nonnisi ad Deum pertinet. Igitur sive etymon vocis, sive communem acceptionem spectes, religio proprie importat *ordinem* ad Deum, quo *vinculum* constituitur, non physicum quidem sicut illud quo creaturæ a creatore et gubernatore pendent, sed *morale* quo Deo principio, legislatori et lini subjiciuntur. « Ipse (Deus) enim est, cui principaliter alligari debemus tanquam indeficienti principio ; ad quem etiam nostra electio assidue dirigi debet sicut in ultimum finem ; quem etiam négligentes peccando amittimus, et credendo et Udem praestando recuperare debemus (1). »

3° Quoad rem

Definitio religionis.

25. Religio sub duplici aspectu considerari potest : *objective* scilicet et *subjective*.

a) Objective (2). — Objective considerata, religio est *summa seu complexus verHalum et officiorum quibus ad Deum lotius vilæ nosiræ consliluilur ordo*.

Verilalum et officiorum. — Homo enim quasi duplici vinculo Deo ligari debet : per *inllecclum* quidem Deum ut principium et finem cognoscit, veritatibus adhærendo quibus determinantur relationes inter Deum et hominem vigentes ; per *voluntatem* autem ad Deum tendit, implendo officia quæ a dogmatibus, cum quibus intime connectuntur, sponte sua defluunt.

Quibus constituitur... — Etenim per veritates et officia totus ad Deum ordinatur homo idcoque, si illis ut regulæ et normæ actus suos conformat, vere et recte religionis munus exercere dicendus est.

Hac in definitione jam elucent tria elementa cujuscumque

(1) *Summ. theol.*, 2-2, q. 81, a. 1 ; Gondal, *Religion*, lib. 1, cap. 1, p. 3 (nota).

(2) Wilmers, *De Religione revelala*, η. 15 sq.

religionis conceptus : dogmata, officia et cultus seu regula fidei, regula morum et utriusque manifestatio praefica.

b) Subjective (1). — Subjective sumpta, religio est *uirtus moralis qua homo ad Deum recte vitam ordinat, cultum ei debitum exhibendo, veritatem acceptione ei officiorum adimplentione*.

Virtus... — Disponit enim potentias hominis ad recte operandum, voluntatem nimirum et alias facultates, ut rite exhibeatur Deo cultus debitus.

Qua... — Quibus verbis sat clare enuntiatur religionis natura (2). *Primario* quidem et formaliter ad voluntatem pertinet religio, quatenus finis ejus proprius, scilicet praesens. Deo cultum debitum, est sine dubio actus voluntatis ; sed *secundario* seu fundamentaliter ad intellectum pertinet : importat enim cognitionem practicam praeviam actui voluntatis quatenus, antequam reddere possit Deo cultum convenientem, per prius objectum, motivum necnon et modum cultus legitimum cognoscere debet homo. Imo *religio* et accidentaliter ad facultates sensitivas pertinere potest, in quantum sui imperio voluntatis ad Dei cultum operantur.

Falluntur ideo qui docent, religionem essentialiter consistere : in solo quodam *sentimento* psychologico aut in solis affectibus sensibilibus (Empiristae, Sensistae, Modernistae ; in *conscientia* quam homo habet de Deo, prout conscius est se esse in Deo (Spinoza, Fichte, Schelling, Hegel=Panthaeistae) ; in solo actu *intellectus* (Spencer, Hartmann).

t

II. — DIVISIO RELIGIONIS

Religio dividitur.

26. 1) *Ratione veritatis*, in religionem *veram* qua vero Deo exhibetur verus et legitimus cultus ; et religionem *falsam*

(1) Wilmers, *op. cit.*, η. 3 sq. ; Michelet, *Dieu et l'Agnosticisme contemporain*, p. 314 sq. ; 1-2, q. 55, a. 1-4.

(2) Gondal. *Religion*, lib. i, cap. 3 et 4, p. 10 sq. ; Sérol, *Le besoin et le devoir religieux*, cap. 5, p. 119 sq.

quæ vol non verum Deum colit, vel Deo vero cull uni præstat illegitimum.

2) *Balione originis*, in religionem *naluralem* quæ Deum, naturali solo lumine cognitum, ut auctorem naturæ colit; et religionem *supernaluralem* quæ, Deum, revelatione positiva manifestatum, ut, anciozem gratiæ veneratur. Prior ex rerum natura defluit, dum posterior voluntate speciali Dei tantum innotescit.

Cultus.

27. Cultus est *ipsum religionis exercitium*. Cultus autem distinguitur : 1) *Internus*. Oui actibus internis, intellectus scilicet et voluntatis, exercetur. — 2) *Exlernus*. Qui actus internos externe manifestat corporis ministerio. — 3) *Privatus*. Qui ab unoquoque, nomine proprio, exhibetur. — 4) *Publicus*. Qui nomine societatis præstatur.

Corollarium. De Unitate Religionis (1).

28. Religio vera ea est quæ, r apse sicuti sunt, relationes hominis ad Deum exprimit. Porro hujusmodi relationes quæ in ipsa Dei et hominis natura fundantur, prorsus immutabiles sunt. Ergo religio vera nonnisi una esse potest,.

Idem argumentum plane valet in hypothesi revelationis publicæ et *universalis*. Relationes enim supernaturales quæ ex revelatione exsurgerent inter Deum et hominem, absolute eædem essent pro omnibus, cum a sola libera Dei voluntate penderent qua novus ordo, prorsus unicus, inter Deum et homines crearetur. Ergo.

(1) Mazzella, *De Religione cl Ecclesia*, n. 68 sq. ; GondaL *op. cit.*, lib. v, cap. 2, p. 247 sq. ; Van Noort, n. 'J sq.

CAPUT II

DE RELIGIONIS NECESSITATE 0)

Errores.

29. Negant necessitatem religionis : 1) Qui *Deum* negant vel *animam*, aut *Deum cum homine* confundunt, aut cum *incognoscibilem* proclamant : Athei, Materialistic. Pantheist»!, Agnostici. — 2) Qui, admissa Dei existentia, *religionem* tamen rejiciunt ut rem *indifferentem* et *inutilem* : Indifferentistæ absoluti. — 3) Qui. admissa necessitate religionis, *necessitatem* negant *orationis* quia homini non decet, aut *cullus externi*, quia in spiritu et veritate *Deum* adorare oportet.

De primis actum est in philosophia. Contra secundos vero necessitatem religionis, et contra tertios orationis necessitatem et cultus ostendemus.

Asserlio : Unicuique absolute incumbit obligatio moralis religionem profitendi [*Cerium*] (2).

30. *Explicatur thesis*. — *Unicuique*, id est omnibus et singulis hominibus, sine restrictione, sensu universalissimo ; *absolute*, hoc est : non ratione talis vel talis circumstantiae a qua dependeat illa obligatio, sed essentialiter ita ut nulla causa obligationem hanc solvere possit, utpote quæ ex ipsa natura hominis dimanat ; *religionem* : aliquam religionem, quin determinetur utrum revelata esse debeat necne.

Argumentum generale. — Religio est necessaria homini si *Deo* stricte *debetur* et si illa *indiget homo* ut finem suum consequatur. Porro homo absolute indiget religione quæ præterea *Deo summo jure* debetur. Ergo.

Probo minorem per partes : 1a pars demonstratur *ex jacio religioso* cujus ratio habetur in intimis et profundis aspirationibus animæ ; 2^a pars autem *ex argumento melaphysico* e natura relationum *Deum* inter et hominem deducto.

(1) Guyot, *Faut-il une religion ?* (Collection Science et Religion) ; Buysse, *Vers la Croyance*, p. 1-43 ; Schmidt, *Der Vrsprung der Gottesidee*, ed. 2, Muenster in W., 1926.

(2) Quæ cuique thesi apponitur, *nota'* valor explicatur et sensus, infra, n. 485 sq.

I. — HOMO RELIGIONE INDIGET

Argumentum generale.

31. Factum religiosum est prorsus universale quoad locum et quoad tempus. Atqui universalitas ista plenissima explicari nequit nisi homo absolute religione indigeat, nisi ex natura sit religiosus. Ergo religio est necessaria homini.

1° **Factum religiosum**

Religiones, etsi valde dissentiant in nullis, in uno tamen concordantes sunt quod Ens superius omnes proclamant, cum quo relationes habeat necesse est homo, si velit finem attingere. Imo apud omnes inveniuntur proprietates illæ communes notionis religionis : dogmata nimirum, praecepta et ritus (1).

1) *Dogmata*. — Sive colatur monotheismus ut antiquitus apud Semitas et Ægyptios, sive polytheismus ut apud Indos, Græcos, Romanos et Gallos, sive dualismus ut apud Persas (et Germanos, sive fetichismus et naturismus ut apud primitivos, semper et ubique invenitur fides in Ens supremum hominibus et viribus naturæ potentius, fides in spiritus inferiores, bonos et malos, quibus quandoque adiunguntur animæ perfectiores, fides in alteram vitam, in animam ipsam quam immortalem profitentur omnes. j

(1) Mgr Le Roy, *La religion des primitifs* ; A. Bros, *La religion des peuples non civilisés* ; — *L'ethnologie religieuse*, Bloud, 1923 ; Buysse, *Vers la Croyance*, Desclée, 1926 ; Carra de Vaux, *La doctrine de l'Islam*, Paris, 1909 ; *Les penseurs de l'Islam*, 5 vol., Geuthner, 1921-1926 ; Brilout, *Où en est l'histoire des religions*, 2 vol., Letouzey, 1911 ; Contenau, *La civilisation assyro-babylonienne*, Payot, 1922 ; *La civilisation phénicienne*, Payot, 1926 ; Cremer et Labouret, *Le Boudhisme*, Geuthner, 1927 ; Delmas, *La religion ou le paganisme des Marquisiens*, Beauchesne, 1927 ; Huby, *Christus*, éd. 3, Beauchesne, 1916 ; Moret, *Le Bouddhisme et la civilisation égyptienne*, Paris, 1926 ; Mainage, *Les religions de la préhistoire*, Desclée, 1921 ; Pinard H., *La méthode historico-culturelle dans l'étude des religions*, Paris, 1921 ; Roussel A., *La religion védique*, Téqui, 1909 ; Pinard de la Boullaye, *L'étude comparée des religions*, 2 vol., Beauchesne, 1925 ; Tauxler L., *La Religion Bouddhique*, Geuthner, 1927 ; De la Vallée-Poussin, *Bouddhisme*, Beauchesne, 1909 ; *Nirvana*, Beauchesne, 1925 ; *La morale bouddhique*, Paris, 1927 ; Virey, *La religion de l'ancienne Egypte*, Beauchesne, 1910.

Primitivi ij>si (1) utique animam non perfecte cognoscunt, illam tamen ut vere principium vitæ habent, aliquid nempe quo homo vivit, movetur, seipsum gubernat, ratiocinât, loquitur, quo denique post mortem superest vivens.

2) *Officia seu prsecepta* (2). — Nullibi datur codex moralis completus et methodicus. Vitam vero recte agere, injustitiam vitare et peccata, parentes venerari et deos colere sive ad placandam divinitatem, sive ad adorationem, hæc sunt apud omnes officia præcipua. Ubique igitur apparet notio liciti et illiciti, justitiæ, sanctionis, discriminis inter profanum et sacrum, reparationis necessariae post peccatum. Sæpe etiam jubetur adire deos ad beneficia impelranda aut ad gratias pro donis agendas.

3) *Palus seu cullus*. — Ubique inveniuntur preces, cantus, benedictiones,* oblationes, sacrificia incruenta et cruenta, purificationes, processiones ideoque sacerdotes et ministri. Apud primitivos (3) autem sæpe paterfamilias, medicus, videns, maleficus locum tenent sacerdotis ; quandoque tamen sacerdotes habentur prorsus independentes a tribu et familia, et constituunt quasi ordinem, castam specialem cujus sit cultum vere sociale imponere et regere. Sacrificia vero non soli divinitati sed etiam geniis et diis inferioribus offeruntur.

Hanc universalitatem religionis ita testatur *Pluiarchus* : « Si terram obeas, invenire possis urbes muris, litteris, legibus, domibus, opibus, numismate carentes ; urbem vero templis, diisque destitutam, quæ precibus, jurejurando, oraculis non utatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris avertere nitatur, nemo unquam vidit (4). » Et *Cicero* : « Sua cuique civitati religio est. Deum quippe natura venerari novit ; nec quisquam est homo qui lege quæ hoc præcipiat, careat (5). »

(1) Mgr Le Roy, p. 138 sq. ; Bros, *La religion...*, p. 52 sq. ; Buysse, *Vers la Croyance*, p. 43-72 ; Mainage, c. 5, 9, 10 ; Michelet, in *Diet. Apol.*, art. Religion, col. 875-899.

(2) Mgr Le Roy, p. 245 ; Bros, p. 211.

(3) Bros, *op. cil.*, p. 131 sq. ; Mgr Le Roy, p. 275 sq.

(4) Contra Collot. Epicuræum.

(5) In Orat. *pro Flacco*. Vide De Quatretages, *Introduction à l'étude des races humaines*, p. 225, apud Gondal, *Religion** p. 85.

2° Explicatio facti religiosi

32. Universalitas ista plenissima facti religiosi explicari nequit nisi homo ex natura sit religiosus, nisi nempe religione plane indigeat.

Probatur :

Negative : refutando hypotheses adversariorum ; *positive* autem et directe : solutionem, quam veram aestimamus, exponendo.

A. — NEGATIVE

Inter varia systemata ad factum religiosum explicandum inventa, tria videntur praecipue refellenda, videlicet *evolutionismus*, *sensibilismus* seu *immanentismus* et *sociologismus*.

Evolutionismus positivus.

33. Juxta illud systema religio sicut omnia subjicitur evolutioni in qua diversae phases distingui possunt : 1) *Naturalismus* (1). — Homo non discernens materiam a spiritu et stupende naturae magnitudinem considerans, ubique ponit divinum et omnia quæ videt, timet, veneratur et adoratur.

2) *Animismus* (2). — Homo, ex comparatione cadaveris cum corpore animato se agnoscit habere spiritum, inde sibi persuadet omnia omnino entia animata esse et singulis spiritum attribuit.

3) *Felichismus* (3). — Postea autem, spiritus sibi proprios et magis sibi familiares desiderat homo, et conficit figuras ex ligno, petra aut terra, ubi collocat et servat hujusmodi spiritus.

4) *Idololatria*. — Paulatim vero spiritus negligit homo et eorum imagines seu repræsentationes solas honorat et colit.

5) *Polytheismus*. — Post idola sibi propria, creat homo idola familiae, idola patriæ et ita plurimos deos sibi et suis adorandos proponit.

(1) Mgr Lc Roy, *op. cit.*, p. 65 sq. ; G. Rabeau, *Introduction à Vélude de la théologie*, p. 12 sq.

(2) Bros, *op. cit.*, p. 31 sq.

(3) Id., p. 49 ; Mgr Le Roy, p. 270 sq.

6) *Monolheismus*. — Ad ultimum tamen, merito concipit homo necessitati unitatis Dei quam recta ratio postulat, illi in Deum unum et supremum credit quem toto corde amplectitur.

R. Hæc theoria *gratis* inventa (1), *gratis* negari posset. Rationi autem contradicit et historiæ, et existentiam heris moralis non explicat.

1) *Halioni contradicit*. — Perfectum enim ab imperfecto in eodem genere et ordine oriri nequit. Porro monotheismus perfectionis gradum obtinet relate ad polytheismum. Ego.

2) *Historiæ contradidi*. — Non solum enim (2), monotheismus a polytheismo unquam ortus est, sed fere apud omnes populos cultus primitivus purior erat et perfectior. Quinimo non pauci ab initio monolheismum quemdam confusum coluerunt.

3) *Obligatio moralis*. — Nonnisi a Deo provenire potest, cum nemo sibimetipsi obligationem imponere possit, nec alii aliis sibi aequalibus. Porro in systemate evolutionis negatur a priori existentia Dei idcoque Legislatoris supremi et sanctionis sufficientis. Ergo.

Sensibilismus. Immanentismus (3).

34. Religio sicut quæcumque manifestatio psychologica e

(1) Juxta alios enim religio orta est ex *animismo*; ita A. Comte, Littré, A. Lang*; juxta alios, ex *magia*, ita Frazer*, Hubert* et Mauss*; juxta alios ex « *tabou* », ita S. Reinach*; juxta alios, partira ex his tribus, ita Loisy. Cf. in *Diet. Apol.*, art. Animisme et Magie; De Grandmaison, *Jésus-Christ*, t. II, p. 428 sq.

(2) Lagrange, *Eludes sur les religions sémitiques*, p. 27; Grimai, *Le sacerdoce et le sacrifice de Xolre-Seigneur*, cap. 2; Michelet, *art. cit.*, col. 885 sq., 893.

(3) F. Buisson*, *La religion, la morale et la science*; J. Réville, *Le protestantisme libéral*; Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion*; *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, Paris, Fischbacher. Ab his non inultum dissentit Bergson* in opere: *L'évolution créatrice*, cujus sensum nuperrime exposuerunt: Gillouin, *La philosophie de M. Bergson*; Le Roy, *Une philosophie nouvelle, Henri Bergson*; Segond, *L'intuition Bergsonienne*; W. James*, *L'Experience religieuse*. Cf. Garrigou-Lagrange, *Le sens commun, la philosophie de l'être et les formules dogmatiques*, passim; *De Revelatione*, vol. 1, p. 276 sq.; Michelet, in *Dici. Apol.*, art. Religion, col. 899-905.— Fere idem docent Schleiermacher, Rilschl, Harnack, fere idem etiam Lemarié, *Esquisse d'une Philosophie*, Paris, Alcan, 1927.

sabconscienlia emergit. Enascitur quidem ex quadam *emotione* timoris, reverentiæ et adorationis, quæ ipsa ex sensu intimo nostræ indigeniæ et nostræ dependentiæ erga Deum provenit. Statim enim ac sentimus hanc indigentiam et banc dependentiam, jam sentimus Deum ipsum mystriosc præsentem in nobis, jam cum Illo habemus intimum contactum, ac *sponte* ad Illum tendimus ut ad Ens potentia, bonitate et misericordia plenum, quo solo desideria nostra perfecte adimpleri valeant.

Ideo ex pia emotione procedit *oratio cordis* intima, in qua essentialiter consistit religio. Hæc autem sub influxu reflexionis et meditationis, progressive perficitur in qualibet consciditia recta, et, prius *imaginative* tantum expressa, postea sub *forma concepluali* apparet et sic paulalim evolvitur in cognitionem doctrinalem, quæ quidem perpetuo transformatur secundum ipsum progressum rationis humanæ et scientiarum.

Hoc in systemate igitur sensus cordis et animi præcedit cognitionem quæ non est nisi ejus evolutio et spontanea prolongatio (1).

Juxta Modernistas (2), religionis, sicut cujuscumque vitalis phaenomeni, prima voluti molio ex *indigentia* quapiam seu impulsione est repetenda, cujus initium ponendum est in *motu* quodam *cordis* qui sensus dicitur, idcoque fundamentum cujusvis religionis in sensu quodam intimo collocari debet, qui ex indigentia divini oriatur. Haec porro divini

(1) Sabatier, *Esquisse*, p. 14 sq., 265 sq., 390 sq. ; *Les religions d'autorité*, p. 533 ci. Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. I, p. 287 sq. ; Michelet, *Dieu et l'agnosticisme contemporain*, p. 154 sq.

(2) Loisy, *L'Evangile et l'Eglise** ; *Autour d'un petit livre** ; *Quelques lettres sur les questions actuelles** ; *Simple réflexions sur l'Encyclique Pascendi** ; Tyrrell*, *Through Scylla an Charybdis* ; Littera confidentiatis ; Houtin*, *La question biblique* ; Anonym., *Il programma dei Modernisti* ; Murri*, *Cultura sociale, Rivista di cultura* ; Laberthonnière, *Essais de philosophie religieuse** ; *Le réalisme chrétien et l'idéalisme grec**, etc. Ad idem fere reducitur theoria W. James*, *Les variétés de l'expérience religieuse* (trad, fr.), Alcan, 1906 ; Le Roy, *Dogme et Critique** ; E. Buonaiuti*, *Le Modernisme catholique* (trad, fr.), Rieder, Paris, 1927. Cf. Encyclica Pascendi, Actes de S. S. Pie X, edit. Bonne Presse, t. III ; De Tonquedec, *La notion de vérité dans la « Philosophie nouvelle »*, p. 34 sq. ; Thamiry, *Les deux aspects de l'immanence et le problème religieux* ; Rabeau, *op. cit.*, 28-44.

indigentia latet *infra conscientiam* seu, ut aiunt, in subconscientia ubi etiam illius radix occulta manet atque indeprehensa. Religiosus autem ille sensus per *immanentiam vilem* e lateribus subconscientiæ erumpit et germen est totius religionis ac ratio pariter omnium quæ in religione quavis fuere aut sunt futura.

Rudis quidam initio ac fere informis, ejusmodi sensus paulatim atque influxu arcani illius principii unde ortum habuit, adolevit una cum progressu humanæ vitæ cujus quædam est forma. In illo autem sensu Deus se homini sistit, etsi confuse ac permixte, nam illae anxietates et exigentiæ, quas experimur, jam sunt ipsa actio et vita Dei in ra nos el nos vocantis ad so. Mens vero illi sensui adveniens, primum naturali actu et spontaneo rem reddit sententia quadam simplici ac vulgari, secundo vero reflexe ac penitus, vel, ut dicunt, cogitationem elaborando, eloquitur illam formulam primitivam circa quam et super quam stabiliuntur deinde constructiones doctrinales, e quibus defluunt et enascuntur dogmata, præcepta et tota religio.

Hæc autem religio in omnibus habetur *ea mensura qua unusquisque illam acquirit per conatus proprios*, qua cogitatio sua efficitur et vita. Et ita in omnibus, et singulis doctrina est *subjecliva, personalis et uilalis*, veritas vere *organica* quæ. unica quoad germen et principium essenziale, in humanitati evolvitur una cum ejus progressu. Religio igitur eo magis est vera quo magis est vivens et vitaliter assimilata.

Sed illud systema :

35. a) Falsum est philosophice (1). — Juxta immanentis!at homo non proprie cognoscit Deum, sed illum interne sentit et percipit *inluitione* quadam cordis. Porro non nisi indirecti et per abstractionem Deum attingere possumus, ut exigit hominis natura et patet experientia.

Subconscientia essentialiter remanet *occulta* et psychologicè *impenetrabilis*, quomodo tunc tam facile describi possit evolutio sensus religiosi in ea nati ?

(1) Michelet, *op. cil.*, p. 329 ; De Poulplquet, *L'objet intégral de l'Apologétique*, p. 433 sq.

b) Insufficiens ad explicandam obligationem moralem. — Nemo enim, ut jam diximus, sibi obligationem imponere potest. Porro religio, tota quanta est, a nobis oritur et pendet. Ergo.

c) In consequentiis periculosum. — 1) *Ad anorchiam ducit*. — Experientia enim individua creatur religio; conscientia ergo est solus iudex et arbiter supremus veritatis religionis, in qua unusquisque *liber* est et *autonomus* : hoc autem pacem viam aperiri auctoritatis negationi et destructioni nimis evidens est. I

2) *Pantheismus sapientis* (1). — «Omne conscientiae phaenomenon, aiunt, *ab homine ul homo est*, proficiscitur. Legitima ergo ratiocinatio inde infert unum idemque esse Deum cum homine : ex quo pantheismus. » Et sane ex intuitionem Dei in anima immanentis inferunt existentiam objectivam Dei transcendentis, quatenus experientia ista Dei intra nos est quasi inspiratio quae nos sollicitat et impellit ad conatus semper magis ac magis strenuos et efficaces ut, perfectius in dies vitam peragentes, progressu constanti et evolutione indefinita et illimitata, ipsam Dei realitatem attingamus et ipse Deus efficiamur (2).

3) *Altheismo viam aperit* (3). — Etenim, cum ab homine pendeat religio, eo quod experientia propria ab unoquoque creatur, diversa erit in diversis hominibus secundum quod diversam a natura sortiti erunt indolem, et tamen vera erit in omnibus et singulis, utpote quae conformis erit actioni illorum et vitae. Valde ergo periclitatur religio in ejusmodi systemate.

Quinimo penitus evertitur et annihilatur : Deus enim non demonstratur, cum sit ratione prorsus incognoscibilis sed *experimentaliter sentitur* et non est aliud medium cognitionis in rebus ordinis moralis et religionis. Porro haec divini *experientia deest* apud multos qui igitur medio absolute necessario carent ut Deum invenire possint et colere, cum istiusmodi experientia Dei, exclusive propria unicuique, pro aliis a

(1) Encyc. *Pascendi*, p. 150.

(2) Michelet, *op. cit.*, p. 297 sq.

(3) Id., p. 298 sq., 224 sq. ; Le Roy, *Dogme et Critique**, p. 148 sq.

nemine recte fieri possit. Logice ergo Deum negant et atheismum profitentur.

Sed et ipsi (pii emotiones istas experiuntur religiosas, *raro* illas sentiunt et saepe *non vivide*; experientia autem Dei evanescente, nonnisi dubium remanet aut negatio Dei. Lndem merito Pius X in encyc. Pascendi : « Hominum pars maxima licet firmiter tenet, tenebitque semper, sensu solum et experientia, nullo mentis ductu atque lumine, ad Dei notitiam pertingi nunquam posse. Hlestat ergo iterum atheismus ac religio nulla. »

Sociologismus. Totemismus (1).

- 36. a) Quaevis religio, aiunt Sociologistae, essentialiter constat quibusdam dogmatibus et ritibus, quae, ubique, semper et ab omnibus, ut quid *sacrum* et *obligatorium* habentur. Jam vero illud sacrum originem ducit : 1) non ab *homine singulari*, qui c contra illud agnoscit ut quid omnino transcendens ; 2) non a *natura ipsa*, siquidem a natura oriri non quit aliquid illam excedens ; 3) sicut a *societate sola*; nil enim aliud *superius* homine nisi societas ipsa a qua totaliter pendet, in qua quasi immergitur et in qua *perpetuo* continuatur : nil etiam aliud ex quo explicari potest *obligatio moralis*, quae omnibus religionibus communis est.

Hinc sponte nascuntur in homine sensus venerationis, honoris et amoris erga collectivitatem ; hinc *tendencias* naturalis et fere necessaria ad agnoscendam unicam divinitatem, quae est tantum quaedam *superius societalis personuificatio*.

b) Ceterum character ille socialis et impersonalis religionis

(1) A. Comte, *Système de politique positiviste*, 1851 sq. ; Boutroux, *Science et Religion*, Alcan, 1908 ; Durkheim, *Année sociologique* Alcan, 1898, « La définition des phénomènes religieux » ; *Sociologie et Philosophie*, Alcan, 1924 ; *Les farines élémentaires de la vie religieuse ; le système totémique en Australie*, Alcan, 1912 ; Hubert A *Introduction au « Manuel d'histoire des religions »* par Chantepie de la Saussaye ; Fauconnet et Mauss A *Grand* Encyclopédie*, art. Sociologie ; Lévy-Bruhl, *La morale et la science des mœurs*, Alcan, 1903 ; *Les jonctions mentales dans les sociétés inférieures*, éd. 7, 1927 ; *La mentalité primitive*, éd. 4, 1927 ; *L'âme primitive*, 1927 ; Hesse et Gleyzo, *Motions de sociologie*, 1923 ; Belot, Hollebecque, Toutain. Guignebert, etc., *Dieux et Religions*, Paris, Rieder, 1926 ; D. Draghioesco. *La réalité de l'esprit. Essais de sociologie subjective*, Paris, Alcan, 1928

clare ostenditur ex *historia religionum*. Homo enim primitivus ipse, animadvertens hanc societatis superioritatem et suam ab ea dependentiam, intuitionem, ut ita dicam, habet *sacri*, seu *vis illius socialis*, quæ ex unione promanat et qua homo supra se elevatur ; hinc sponte ab affectibus individualibus, quos *profanos* agnoscit, plane distinguit affectus sociales, (pios *sacros* appellat. Affectus autem sociales sunt religiosi, ut vivaces sint et perennes, necessario postulant aliquid in (pio materialiter verificantur, *imaginem* scilicet seu *symbolum* in quo repræsentantur. Hoc itaque symbolo (seu totem) *personificationem* ipsa collectivitas quæ, perennitate sua et superioritate, hominem transcendens, divina dicitur et est. Proinde divinum est ipsum symbolum, et sic ostenditur religionem nil aliud esse (piam societatem ipsam *Sensibiliter* et *symbolice* manifestatam et repræsentatam.

Refutatur (1).

37. Equidem Sociologismus merito agnoscit aspectum *socialem* religionis, cuius necessitatem merito etiam proclamat et perpetuitatem. At :

a) *Immerito facta religiosa comparat factis socialibus*. — Etenim : 1) facta socialia *ex se* nil sacri præ se ferunt, nec sacra reapse dici possunt nisi quia et in quantum ad finem sacrum proficiunt ; 2) e contra facta religiosa, etsi sæpe characterem possideant sociale, vere religiosa sunt et *sacra* *ex se* et *per se*, *non* tantum, ut volunt Sociologists, quia *purgata* sunt et *transformata* ab anima collectivitatis.

Ceterum hoc discrimen apparet ex differentia evidenti phenomenorum et emotionum apud unumquemque. Et certe homo, a fide discedens, non propterea libeiatur ab officiis pure *socialibus* erga collectivitatem ; aliter exprobandus actus

(1) Cf. Mgr Le Roy, *op. cit.*, p. 115 sq.; Michelet, *Dieu et l'Agnosticisme contemporain*, p. 54 sq. ; in *Dût. Apol.*, art. Religion, col. 857-874 ; Allier*, *La conversion chez les non civilisés; Les non civilisés et nous*, Payot, 1923, 1927 ; Belot G., *La conception sociale de la religion...*, Paris, 1919 ; A. Bros, *L'ethnologie religieuse*, Bloud, 1923 ; Leroy O., *La raison primitive, essai de réfutation de la théorie du prélogisme*, Geuthner, 1927 ; Trilles, C. S. S., *Le totémisme chez les Fàn*, Picard, 1912 ; Rabeau, *op. cit.*, p. 21-27 ; Mainage, *Les religions de la préhistoire*, c. 6, p. 241-278.

religionis, aliter actus vilæ socialis ; aliter accipitur mandatum auctoritatis socialis, aliter praeceptum religiosum ; alius est actus pii amoris aut orationis, alius actus obsequii socialis.

b) *Non explicat permanentiam facti religiosi*, — Cum, ex dictis, origo religionis ex societate non sit nisi *illusio mentalis* hominum, *transitoria* prorsus esset huiusmodi religio, et (vanesceret statim ac illusio ipsa, ex qua nata est, in lucem prodederetur.

c) *Religionem non reddit existentiam legis moralis*. — Inconsulto permiscet obligationem moralem et vim coercitivam. Homo utique *coerceri* potest a societate, ab ea autem sola moraliter *obligari* minime.

Enimvero : 1) in ordine naturali, *obligatio moralis* nititur, ut modo dicemus, in ipsa *hominis natura*, quæ totaliter a Deo pendet principio suo et fine ; 2) in ordine supernaturali, homo sponte et libere adhæret dogmati, non quia a societate dimanat illud dogma, sed quia *authoritative* docetur a societate quam *supernaturaliter institutam* ut veritatem fideliter traderet hominibus, demonstravit et certo novit homo. Unde obligatio moralis exoritur non ex ipsa societate qua societas est. sed tum ex ipsa natura humana, tum *ex credibiliter evidenti* dogmatis et missione authentica societatis (1).

d) *Falso nihil de totemismo* (2). — Totemismus enim non est vere religio, sed *superstitio* quædam qua homo, suæ impotentiae conscius, unionem quaerit cum animali, planta, aut quocumque alio objecto, quæ sibi putat utilia, et, mediantibus illis, fœdus cum mundo invisibili firmare credit bonum sibi et suis. Imo, nedum creaverit religionem, illam supponit totemismus jam perfecte constitutam : nam, antequam fœdus sanciat cum ente quodam invisibili, oportet ut per prius entis huiusmodi existentiam admittat homo, et pactum istud maximi esse momenti sibi persuasum habeat.

(1) Cf. Gillet, *La morale et les morales*, Paris, Revue des Jeunes, 1925.

(2) Mgr Le Roy, *op. cit.*, p. 110 sq. et 120-134 ; P. Bugnicourt, in *Diet. Apol.*, art. Totémisme, præsertim col. 1736-1739.

13. — POSITIVE (1)

Asseritio : Ex ipsa hominis natura intime considerata merito infertur necessitas religionis [*Cerium*].

38. Systematibus ad factum religiosum explicandum inventis e medio sublatis, ut prorsus insufficientibus, restat exponenda solutio quæ *verissima* et quidem *sola* nobis videtur. Ita proponi potest *argumentum* : Spontaneus et universalis est sensus religiosus. Porro huic facto non alia causa assignari potest nisi ipsa hominis natura. Ergo si rectæ rationis dictamen sequatur homo, debet religionem profiteri, seu religio vere fundatur in ipsa hominis natura.

1) Probatur ratione. — Homo enim naturaliter ad beatitudinem tendit, *perfectam* quidem et *completam*, scilicet quæ *omnium* aspirationes facultatum adimpleat. Porro in *sola* religione inveniri potest huiusmodi beatitudo. Ergo.

Sane ut vera beatitudine gaudeat homo, oportet ut vitam suam *rile* ad finem ordinet et felicitatem *veram* et *plenam* certo et tuto possideat. Jamvero *sola* religio hanc efficaci ordinationem vitæ perfectam, *sola* etiam felicitatem plenam nobis proponit et largitur. Ergo.

1° Homo nequit se *rile* ad finem ordinare nisi certo cognoscat suam originem, naturam et finem, et vitam suam ad hanc cognitionem accommodet, *honeste* vivendo, virtutem scilicet exercendo et illicitum vitando. Atqui hæc obtinere nequit nisi in sola religione. 1

Prob. min. A) Religio, nobis exhibendo Deum ut principium et finem ultimum, nos edocet nostram originem: nostrumque finem, ac ideo nostram naturam, quæ, ex Deo procedens, ad Deum quoque tendit. *Sola* autem *religio* notitiam istam accurate præbet homini, quia scientiæ naturales vel nihil vel pauca et incerta de his disserunt quæstionibus (2).

B) Ut homo honeste agat, necesse est ut legem moralem

(1) Gondal, *Religion*, p. 58-78 ; Paquier, *Le sentiment religieux*, Paris, Rivière, 1926.

(2) Blondel, *L'action*, p. 82-85 ; Duilhé de Saint-Projet, *Apologétique scientifique*, p. 228, 374.]

omnino obligatoriam et cum sanctione efficaci sibi impositam agnoscat : secus non stricte üneretur ad bonum prosequendum et malum vitandum. Atqui : 1) Admissa religionis necessitate, omnia officia moralitatis habent fundamentum inviolabile, voluntatem scilicet Dei legislatoris supremi, cujus auctoritate omnes ligantur ; habent quoque sanctionem efficacem, timorem nempe Dei judicis, qui omnia videt, omnia judicat, merita præmiat, culpasque punit. — 2 Negata autem existentia Dei aut obligatione ipsi serviendi, nulla assignari potest ratio propter quam ad moralitatem servandam vere et stricte tenerentur homines. Hinc prop, damnata a Pio IX : « Morum leges divina haud egent sanctione, minimeque opus est ut humanæ leges ad naturæ jus conformentur aut obligandi vim a Deo accipiant (1). »

Provocant : a) ad *dictamen conscientiae*, ad *sensum innatum koneslalis*, ad *amorem ordinis*, ad *pulchritudinem virtutis*. Sed : 1) Nemo obligari potest nisi a superiore ; atqui conscientia seu ratio humana non est homine superior : « Quod (enim) ratio humana sit regula voluntatis humanæ, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege aeterna, quæ est ratio divina (2). »

* 2) Hæc omnia allata, ut patet experientia, nec omnes afficiunt, nec vere sufficere valent ad refrænandas violentas passiones, ad tentationes gravissimas superandas, ad sacrificia ingentia imponenda, quæ quandoque ad exercendam virtutem necessaria sunt.

Provocant : b) ad *leges civiles*, ad *melum poenarum temporarium*. Sed : 1) Legislatores humani, nisi auctoritatem a Deo acceperint, nullam veram obligationem moralem imponere potest. 2) Sæpe adest spes poenas temporales vitandi, praesertim cum multa vitia et delicta sint et maneant occulta 3).

2° Intellectus ad *verum absolutum* tendit, *bonum* autem *summum* appetit voluntas et desiderat. Felicitas ergo hominis in adæquata veri et boni possessione consistit. Porro *Deus solus* est *Ipsa Veritas* et *Bonum per essentiam*. Sola igitur cognitio Dei et amor beatum reddere possunt hominem, idcoque in religione sola cor hominis satiatur in quantum

(1) Denzinger, 1756.

(2) 1-2, q. 19, a. 4 ; Rabeau, *op. cit.*, p. 88.

(3) H. Mazzella, n. 26 ; Van Noort, n. 8.

fieri potest, in hac vita, per spem habendi, in altera vita, perfectam felicitatem.

Cæte rum experii ntia pah l gaudium magnum secum afferre religionem, etiam inter adversa et dolores, paccmque mu!- tam semper generare.

Bona v< ro exlerna, prætt rquam quod instabilia sunt. sempt r magis ac m magis desiderantur. Rursus deficiunt *bona inlerna* : *scientia* cnim. angustis inclusa terminis, fallihilis est et fucata ; *virtus*, fragilis et laboriosa ; *amicitia*, sæpe inconstans d s(mper infirma ; nomine autem digna, nos allicit ad majora et pulchriora, n< mpe ad Deum cujus sola infinitas cor nostrum et aspirationes nostras prorsus explere potest (1).

2) Historice confirmatur. — Testimonium istud hominis natura Deum suspirantis Creatorem, quo explicatur religionis necessitas, ita egregie exponit *Tertullianus* (2) : « Quæ (anima , licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravis circumscripta, licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis diis exancillata, cum tamen resipiscit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, et sanitatem suam patitur, Deum nominat, hoc solo nomine, quia proprio Dei veri : « *Deus magnus, Deus bonus* », et « *Quod Deus dederit* », omnium vox est. .Judicem quoque contestatur illuni, « *Deus videt* », et « *Deo commendo* », et « *Deus mihi reddet* », O testimonium animæ naturaliter chrislianæ ! » *■

Fere ad verbum idem testimonium invenies apud S. *Cyprianum* in opusculo « *Quod idola dii non sini* » (3). — Universalitatem facti religiosi non aliter provenire nisi ex ipsa hominis natura, affirmat ipse *Cicero* in *oral, pro Flacco* jam citata et in *Tuscul. Dispul.*, lib. I, cap. 13 : « Multi de diis prave sentiunt ; id enim vitioso more effici solet : omnes tamen esse vim et naturam divinam arbitrantur. Nec vero id collocutio hominum aut consensus efficit : non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensus omnium gentium *lex naluræ* putanda est. » i

11) Sérol. *op. cit.*, p. 89, 96, 99, 108 ; La Mennais, *Essai sur l'indifference*, I"ñ< I, p. 261-269, 2/3 sq. ; Michelet, *Dieu et Vagnosticisms contemporain*, p. 321 sq. ; Blondel, *op. cit.*, 325-332 ; Jules Simon, *La religion naturell **, p. 360-368 ; Rabeau, *op. cit.*, p. 71-102.

(2) Apud Rouet de Journal, *Enchiridion Patristicum*, n. 275 (\poL, 17).

(3) Id., n. 549.

II. — DEO SUMMO JURE DEBETUR RELIGIO

Assertio : Rite inspectis relationibus quæ natura vigent inter Deum et hominem, logice infertur nonnisi religione illas exprimendas esse [*Certum*].

39. *Argumentum* (1). — Deus est supremus *Dominus* hominis (gratis enim creavit hominem), *benefactor* excellens in præterito (gratis dolavit), in præsenli (gratis servat in esse gratisque quotidiana largitur ei beneficia), sed et *finis* est *ultimus* hominis et beatitudo, idcoque jus habet ut hæc omnia a creatura *rationali* agnoscantur. Porro hæc omnia agnosci nequeunt nisi per actus religionis, *adorationis* nempe. *gratitudinis* et *amoris*. Ergo jus habet Deus ut homo profiteatur religionem.

1) *Adoratio Deo debetur*. — Dominium et subjectio sibi invicem respondent. Jamvero dominium Dei est *lolale* et *absolutum*. Ergo subjectio hominis *lolalis* esse debet et *absoluta*. Sed totaliter se subicere Deo non est nisi *nihilum* sui profiteri, scii, adorationis actus exercere. Ergo.

2) *Gratiarum actio*. — Eo major debetur gratitudo quo majora sunt beneficia collata. Deo igitur præstare tenetur homo gratitudinem insignem et constantem.

3) *Amor*. — Cognoscens homo Deum ut finem sui ultimum, vitam huic cognitioni accommodari tenetur. Deum nempe summum sui bonum prosequendo et amando. Ergo.

40. — Objicitur : 1) Deus *non eget* obsequiis nostris (2). Ergo ea præstare non tenemur. — R. Non ideo exigit Deus cultum quia eget, sed quia natura debemus dependentiam a Deo absolutam exprimere, quæ natura requiritur.

2) *Abdicare* posset Deus jus illud quo religio ei debetur. — R. Minime, alias supremo dominio renuntiaret et semetipsum negaret.

3) Si religiosos nos vellet Deus, *impietatem destrueret* aut impediret. — R. Liberum exigit cultum proptereaque impios nec destruit nec necessitat.

(1) Gondal, *Religion*, l. II, cap. π, p. 53.

(2) *Summi. theol.*, 2-2, q. 81 et 83 ; Jules Simon, *La religion naturelle*, p. 364.

4) Inveniuntur *nonnulli* honesti probique quin religionem colant (1). —¹ Nunc temporis fortasse isti religionem negligunt, sed vel *religiose* educati sunt, vel *inter religiosos* homines vitam egerunt, ita ut honestas eorum manifeste originem ducat a religione. Dato autem quod pauci quidam, egregiam indolem sortiti, in certis circumstantiis, aliquo tempore probi manere possint absque religione, prorsus impossibile est plerosque hominum id obtinere.

(1) Balfour, *Les bases de la croyance*, p. 60.

CAPUT III

DE NECESSITATE ORATIONIS ET CULTUS

Errores (1).

41. Necessitatem alicujus religionis, quam morio demonstravimus, admittunt non pauci rationalistæ qui tamē non respuunt quosdam in specie actus religionis, orationis nempe et cultus. Ita ratiocinantur : 1) Ascensio mentis ad Deum, videlicet *adoratio* aut *gratiarum* actio *possibilis* est. quinimo pia est et utilis ; sed oratio *stride sumpta*, quæ in petitione decentium a Deo consistit, *inefficax* est et *inutilis* : *inefficax*, quia mutationem importat in consiliis Dei aut in naturæ huiusmodi ; *inutilis*, quia illa non indigemus. — 2) Cultus *externus* *ridiculus* est et Evangelio *prohibetur*, cum Christus expresse postulaverit adoratores in spiritu et veritate (2).

Contra quos sint theses sequentes.

I. — Oratio efficax possibilis est et utilis ; imo, inspecta hominis fragilitate, moraliter necessaria videtur [*Certum*].

A. Possibilis est oratio efficax.

42. Possibilis est, si Deus *polesit* et *vult* exaudire preces nostras. Atqui potest et vult. Ergo.

1° Potest. — Omnipotens est, et quodeumque non repugnat agere potest. Jamvero orationes nostras exaudire minime repugnat. Ergo.

Hujusmodi enim exauditio : a) *Non importat mutationem in consiliis divinis*. — In essentia sua Deus omnia cognoscit et omnia vult. Omnia ergo reducuntur ad unum eundemque actum ab omni aeternitate positum, et effectus ipsi orationis intrant in decreto universali et unico Dei, (propterea omnia ita ordinata sunt ut talis effectus produceretur tali tempore,

(1) Gondal, *Religion*, p. 271 ; Bareille, *Le catéchisme romain*, t. VI, p. 436 sq. ; Jules Simon, *op. cit.*, p. 375.

(2) Joan, iv, 23.

tali conditione, sub tali causa. Ergo, nedum mutet consilia divina, illa adimplet efficax oratio.

b) *Non importai mutationem aut destructionem legum naturæ* (1).

1) *Quoad bona spiritualia* qua? nulla loge naturali reguntur «t quæ, non ad destruendam sed ad firmandam potius libertatem, postulatur.

2) *Quoad bona temporalia : ordinaria* quidem (2), quæ naturaliter pendent a plurimarum concursu causarum singularum utique determinatarum ad unum, sed (piarum harmonicus concursus, etsi contingens et fortuitus quoad nos, sub providentia tamen Dei cadit, qui, salvis legibus naturæ, uno vel altero modo disponit earum accidentales habitudines ad invicem, ita ut effectus obliantur juxta preces a Deo præcognitas, v. g. germinatio fructuum, opportunum pluviae sufficientis auxilium, acris salubritas ; *extraordinaria* etiam seu miracula, quia Deus, auctor naturæ, aliquid operari potest præter naturæ ordinem quin illum destruat, ut melius infra patebit ubi de miraculo.

2° Vult. — Cum sit creator, benefactor et finis noster, natura pronus est ad benevole audiendum vota nostra et desideria implendum.

B. Moraliter necessaria est oratio.

43. Probatur : a) *Ex consensu populorum*. — Apud omnes gentes viguit et viget praxis orationis. Atqui consensus tam unanimis et constans supponit et probat fidem in necessitatem orationis. Ergo.

b) *Ex historiarum et conscientiarum testimoniis*. — Admisso facto lapsus originalis et degradat ionis primitiva, oratio est absolute necessaria. Atqui, inspectis historiarum et conscientiarum testimoniis, hoc factum est saltem *verisimile*. Ergo *prudentius* «t *rationabilius* est orare. Imo, quia agitur de re maximi momenti, nimirum de recta ordinatione vitæ nostræ ad finem ultimum, quem defectu orationis amittere possemus,

(1) *Summ. theol.*, 1, q. 19 et 22 ; 2-2, q. 83, a. 2.

(2) Ita Billot, *de Deo uno*, p. 260.

moraliter necessarium videtur Deum orare (t ab eo illud saltem auxilium petere quo clarius et efficacius veritatem perspiciamus.

44. — Objicitur : 1) *Deus scii melius ac nos quo indigemus* (1). Ergo non est necessarium ut illud ei exponamus. — Nego *suppositum* : preces non effundimus quia Deus ismorat necessitates nostras, sed quia Deus disposuit per orationes implendam esse indigentiam nostram. Concedimus utique Deum nobis multa prætare ex sua liberalitate, etiam non petita, sed non pauca non præbere nisi petamus, gloriæ suæ causa et ut ditatis nostræ : ita enim valde augetur fiducia nostra in Eum, quem auctorem unicum nostræ felicitatis agnoscimus et sæpe saepius humiliter imploramus.

Objicitur : 2) *Homo non tenetur ad impossibile*. — Atqui, orationis objectum est quid impossibile viribus hominis. Erim a) *Disl. maj.* non tenetur, si nequit obtinere auxilium quo illud impossibile ei fiat possibile, (*conc*); alias (*nego*). *Con- Iradisl. min.* est quid impossibile homini soli, (*conc*); homini cum auxilio Dei per orationem obtento, (*nego*); b) *Transeal major* et *nego minorem* : objectum enim orationis est quid prorsus possibile, videlicet auxilium Dei quod certo consequi possumus, ut constat ex ipsa thesis expositione.

II. — Homo tenetur præstare Deo cultum externum, privatum, quidem domesticum et socialem [*Cerium*].

Loquimur de cultu externo quatenus est *expressio* sensibilis et manifestatio *cullus inlerni* qui semper supponitur (supra, n. 39).

A. Privatum.

45. Deo debetur cultus externus privatus : a) *Datione sui*. — a) Homo enim pendet a Deo et quoad animam et quoad corpus : tenetur ergo illam totalem dependentiam exprimere. Atqui dependentiam animæ cultu interno exprimit, dependentiam vero corporis nonnisi actibus externis manifestare potest. Ergo.

b) Homo, rex et pontifex creaturæ sensibilis, Deo offerre debet laudem et preces totius creationis. Sed illud melius

(1) 2-2, q. 83, a. 2, ad 3.

agere nequit quam mediante corpore, quod †st quasi compendium totius naturæ sensibilis. Ergo.

b) *Ratione cultus interni.* — a) *Ad ejus manifestationem.* — Homo naturaliter et necessario manifestat exterius sensus interiores, praesertim vivaciores. Porro sensus et affectus religionis, si vere sinceri, vividiores et intensiores sunt, ideoque maxime postulant expressionem sensibilem, nempe cultum externum. — b) *Ad ejus incrementum.* — Per sensibilia manuducitur homo ad spiritualia et interna, ratione influxus corporis in animam. Ita cultu externo non parum augetur cultus internus : experientia tñim constat quod, omissis aut remissis manifestationibus cultus externi, facile deperii sensus religiosus. vilescit amor pietatis, imo et ipsa religio evanescit.

46. Objicitur. — Legitur : « *Venit hoia et nunc est. quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate* » (1).

Sed : 1) Scriptura Scripluræ contradicere nequit. Jamvero Christus ipse, teste Scriptura, cultu *externo* adoravit Patrem in templo, in horto ; imo orare docuit Apostolos verbis istis mirabilibus : « *Pater noster...* » 2) Denuntians finem religionis legalis et mosaicæ et initium religionis universalis ubique peragenda, indicabat Christus cultum jam non esse *pure* externum aut iigurativum, sed *primario* internum, spirituales et in veritate exhibendum.

B. Domesticum cultum.

t

47. *Cultus domesticus necessarius est* : a) *Ratione sui.* — Familia totaliter pendet a Deo quoad esse, conservationem et beneficia. Ergo cultu proprio debet hanc dependentiam agnoscere.

b) *Ratione cultus privati.* — Religionis doctrina est prorsus insufficientis, †xempla sola efficaciter trahunt, ut patet experientia : pueri imitantur parentes, et ubi deficit cultus domesticus, cito perit cultus individuus.

c) *Ratione cultus publici.* — Societas ex familiis coalescit. Evanescit ergo cultus socialis, cessante cultu domestico.

(1) Joan, iv, 23 ; vide S. Th., 2-2, q. 84 sq., art. 2.

C. Cultum socialem (1).

48. Cultus publicus necessarius est : a) *Ratione dependentiae socialis a Deo*. — « Homines, ait Leo XIII, communi societate conjuncti nihilo sunt minus in Dei potestate, quam singuli ; neque minorem (piam singuli, gratiam Deo societas debet, quo auctore coaluit, cujus nutu conservatur, cujus beneficio innumerabilem bonorum, quibus affluit, copiam accepit (2). » Ergo.

b) *Ratione permanentiæ*. — Nequit societas salva permanere absque auctoritatis reverentia, legum observantia et civium honestate Porro hæc tria impossibilia sunt sine religione Etenim absque religione : — 1) *defectus auctoritatis sufficiens* : « Nemo enim hominum habet in se aut ex se, unde possit imperii vinculis liberam cæterorum voluntatem constringere Unice rerum omnium procreatori et legislatori Deo ea potestas est... (et) quidquid uspiam est imperii et auctoritatis. (j)us ab uno eodemque mundi opifice et domino qui Densest, origo ducitur (3). » — 2) *Deest sanctio sufficiens* : metus enim poenarum, coactio legalis debiles sunt et deficientes, quia semper manet spes illas aufugiendi ; singuli non moventur nisi sanctione æterna quæ apud Deum solum invenitur. Ergo. « Quamobrem Deum civilis societas, quia societas est, parentem et auctorem suum agnoscat necesse est, atque ejus potestatem dominatumque vereatur et colat (4). »

(1) Gondal, p. 200 sq.

(2) Encyc. *Immortale Dei*, Editio Bonne Presse : Lettres Apostoliques de S. S. Léon XIII, t. II, p. 20.

(3) Encyc. *Diuturnum*, Litt. Léon XIII, t. I, p. 146.

(4) Encyc. *Libertas præstantissimum*, t. II, p. 194.

PARS POSTERIOR

RELIGIONE REVELATA

49. Necessaria est religio, ergo illam exercere tenetur homo. Sed multæ religiones contendunt se esse veras, imo fere omnes se affirmant a Deo revelatas. Igitur maximi est momenti quærere utrum aliquid de religione revelaverit Deus, et si affirmative respondeatur, quid in specie revelaverit, ut ita appareat quænam varias inter religiones sit vera. Unde sponte sua enascitur quæstio de revelatione.

Ad refellendos autem incredulos sufficeret existentiam et veritatem revelationis christianæ stabilire : probato enim argumentis certis hoc christianismi facto, jam inutile fit de possibilitate aut necessitate revelationis divinæ disserere ; « ab esse enim, ut aiunt philosophi, ad posse valet illatio ». Quia tamen ipsa revelationis fundamenta sæpe rejiciunt adversarii, breviter illa defendere convenit. Itaque duas in partes dividitur integra de revelatione disputatio, quarum in prima de *ipsa revelatione in genere* agemus, in secunda autem, *factum* ipsius *revelationis divinæ* exponemus.

SECTIO I

DE REVELATIONE IN GENERE

Postquam de *notione*, *possibilitate* et *necessitate* revelationis summatim tractaverimus, de *obligatione* illam inquirendi et de *modo* illam detegendi accurate agendum erit.

CAPUT I

DE REVELATIONIS NOTIONE ET DIVISIONE

*

50. Cum revelatio, stricte sumpta, aliquo saltam modo ad *ordinem supernaturalalem* reducatur, ut rite innotescat revelationis notio, quid per supernaturale subaudiatur per prius intelligendum est ; supernaturale autem melius intelligetur si apprime cognoscatur naturale cui opponitur (1). Unde :

Quid intelligatur per naturale, quid per supernaturale ?

51. I. — Naturale.

a) *Natura*, a verbo nasci [3, q. 2, a. 1], significat : 1) *generalim*, omnem creaturam quæ nascitur ; 2) *stricte*, essentiam rei creatæ, prout est principium remotum operationis, et sic natura amplectitur non solum ipsam rei essentiam, sed omnia quæ eam necessario consequuntur, videlicet complexum facultatum, operationum et proprietatum.

b) *Naturale dicitur* : « id quod ei (enti creato) convenit secundum suam naturam » (2), nimirum id quod ipsi rei debetur : vel *constitutivè*, ut pars essentiæ ; ita in homine corpus et anima ; vel *consecutive*, ut ab essentia dimanans et ab ea necessario profluens ; ita facultatis hominis et operationes ad quas per se ordinantur facultates ; vel *exigitive*, quidquid nempe requiritur ne natura frustra sit, seu ut ens possit finem suum naturalem attingere. ; ita concursus divinus, conservatio rerum et gubernatio, finis proportionatus ; vel *meritorie*, quidquid scilicet debetur naturæ rationali seu potius personæ, activitatem suam naturalem legitime exercenti, jus nempe ad præmium proportionalum seu ad beatitudinem naturalem consequendam.

(1) Hurter, *Theol. dog. compendium*, t. II, n° 313 sq. ; Franzelln, *De Divina Traditione*, Appendix, c. 3, iv, p. 585 sq. ; Palmieri, *De ordine supernaturali et de lapsu angelorum*, c. 1 ; Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, t. I, p. 191 sq. ; A. Lemonnyer, *La Révélation primitive et les données actuelles de la science*, Gabalda, 1914.

(2) 1-2, q. 10, a. 1.

c) *Ordo naturalis*. — a) *Ordo, in genere*, est dispositio rei relative ad principium determinatum. Sed principium rei est ejus causa efficiens et finis ; ad finem autem recte ordinantur media secundum aliquam legem. *Ordo igitur naturalis* nil aliud est quam apta dispositio omnium ^creaturarum ad Deum, ut ad eorum auctorem et finem ultimum.

Hinc b) *pro homine*, « ordo naturalis est apta dispositio mediorum naturalium ad finem naturalem hominis. Unde ita constituitur : 1) *finis formalis* est possessio Dei, non per visionem intuitivam, sed per rationem modo discursivo cogniti ; 2) *agens supremum* est Deus auctor naturæ nostræ et movens ad actiones naturales (1) ; *agens secundum* est homo sua naturâ humanâ et facultatibus propriis ; 3) *media obiectiva* sunt res creatæ, naturaliter cognoscibiles ; *media subjectiva* sunt lumen rationis, ideæ naturaliter acquisitæ, et exercitium facultatum, præsertim intellectus et voluntatis, sui» influxu concursus naturalis Dei ; 4) *lex* denique istius ordinis est lex naturalis, omnibus cordibus insita (2) ; et secundum obedientiam huic legi naturali habetur meritum naturale, seu jus ad præmium naturale, quod est sanctio hujusce ordinis » (3).

9

52. II. — Supernaturale.

« Supernaturale *generalim* designat quicquid est *supra* naturam creatam. *Proprie* ideo definitur : id quod *transcendit ordinem naturæ creatæ*, scilicet quod naturæ creatæ debetur nec *constitutivè*, nec *consecutive*, nec *exigivè*, nec *meritorie*.

Distinguitur autem : 1° Supernaturale per essentiam, secundum se scilicet et ratione sui, Deus nempe ut in se est, consideratus sive in sua ratione intima *Deitatis* : Trinitas ; sive in immediata unione cum natura humana Christi per suum *esse personale* : Unio hypostatica ; sive in immediata sui unione, ut *forma intelligibilis* cum intellectu creato in gloria : in coelis enim non jam cognoscetur Deus, ut nunc mediate, per species creatas, seu, ut ait Apostolus, « per

(1) Cf. *De Deo creante*, ubi de concursu divino.

(2) Rom., i, 19 ; II, 14-15.

(3) Garrigou-Lagrange, *op. cit.*, p. 211.

speculum et in ænigmate », sed immediate, « facie ad faciem » (1), quatenus « Deus in seipso per seipsum praesentatur intellectui ut cognitionis terminus (illius dico cognitionis quæ, .Joan., xvii, 3, appellatur vita æterna), et mediante intellectu voluntati ut. consummate charitatis objectum in patria » (2). — Hoc est simpliciter *incommensurable* (substantiale), absolute, simpliciter, et per essentiam suam, evidenter superans omnem ordinem naturalem cujusvis naturæ creatæ aut creatibilis. At hoc supposito, unice nunc quaeritur de supernaturali quod invenitur in creaturis, seu de *supernaturali creato*, quod est quædam participatio hujus divinæ supernaturalitatis.

2° Supernaturale per participationem, quod habetur per aliquam communicationem divinæ naturæ, divinæ operationis aut divinæ virtutis. Hoc porro supernaturale dicitur supernaturale *simpliciter* vel *secundum quid*, prout superat vel omnem naturam creatibilem vel tantum certam aliquam naturam creatam.

Rursus supernaturale simpliciter est supernaturale *enlitative* vel *effective*.

λ) Supernaturale simpliciter : a) *Enlitative*, illud est quod *intrinsece*, in sua entitate, transcendit omnem omnino naturam creatam aut creatibilem, excedens scilicet omnes exigentias et omnes vires tum *efficientes*, tum *cognoscitivas* et *applicativas* cujuslibet creaturæ, et conferens ad finem seu operationem nulli creaturæ proportionatam. Hoc supernaturale constituitur non jam per ipsum esse divinum ut in se est, sed per *accidentia* quædam, quibus creaturæ rationales consortes habent divinæ naturæ seu *elevantur* ad aliquid *suscipiendum* aut *agendum* supra naturæ ordinem. Ita *lumen gloriæ*, quo intellectus creatus omnino indiget ut possit Deum intuitive videre et eo beate perfrui (3) ; ita *gratia habitualis*, qua ad visionem intuitivam Dei ordinamur et filii Dei vere nominamur et

(1) 1 Cor., xiii, 12.

(2) Card. Billot, *De virt. inf.*, ed. 2, p. 65 sq.

(3) Cone. Viennense; Cone. Vaticanum, sess. 3, can. 2; Denzinger, 475, 1808.

sumus et consortes efficiamur divinæ naturæ (1) ; ita gratia actualis, ita virtutes infusæ (2) ; ita sacramenta (3) ; ita mysteria *stride dicta*, quæ « nisi revelata divinitus innotescere non possunt » et « sua natura sic intellectum excedunt, ut, etiam revelatione tradita, et fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine contexta, et quadam quasi caligine obvoluta maneant » (4).

b) *Effective*, illud est quod, etiamsi res facta, in se, in sua entitate, non excedat ordinem naturæ, fieri tamen nequit, *eo Inodo quo fit*, nisi virtute quæ superat omnes vires et exigentias *cujuslibet* naturæ creatæ. Ita miraculum aut vaticinium proprie dictum, quæ ideo « Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrant » (5).

b) *Supernaturale secundum quid*, illud est quod excedit tantummodo vires et exigentias alicujus naturæ particularis, v. g. quod naturale est et specificum pro homine, est supernaturale pro cane ; quod naturale est et specificum pro angelo, est supernaturale pro homine.

Ad supernaturale secundum quid *refertur præternaturale*, id scilicet quod, etsi indebitum alicui naturæ, eam tamen non elevat ad ordinem superiorem, sed eam intra suos limites auget et perficit ; ita immortalitas primi hominis, immunitas a concupiscentia, etc.

53. III. — Ordo supernaturalis (6).

Ordo supernaturalis est apta dispositio mediorum supernaturalium ad finem supernaturalem. Pro homine sic constituitur : a) *Finis* est visio Dei intuitiva et fruitio immediata, b) *Agens primum* est ipse Deus ut auctor gratiæ et gloriæ ; agens *secundum* est homo, prout ejus natura et facultates ad ordinem supernaturalem eleventur per gratiam sanctificantem, virtutes infusas et dona Spiritus Sancti, c) *Media objec-*

(1) I Joan., III, 1 sq. ; 2 Pet., i, 4.

(2) Cf. tract, de Gratia et de Virtutibus.

(3) Cf. tract, de sacram, in genere.

(4) *Cone. Vat.*, sess. 3, cap. 4 ; Denzinger, 1795-1796.

(5) *Cone. Vat.*, sess. 3, cap. 3 ; Denzinger, 1790.

(6) Loquimur tantum de ordine *intrinsece* supernaturali.

Uva sunt revelatio externa ab Ecclesia proposita, sacramenta et alia media externa supernaturalia ad salutem apta ; *media subjectiva* sunt exercitium virtutum supernaturalium sub lumine fidei et concursu Dei supernaturali (gratia actuali), d) *Lex* est complexus omnium Dei praeceptorum ad finem supernaturalem assequendum (1).

Inde sequitur non dari in creaturis *ullam naturalem potentiam* sive activam sive passivam ad ordinem intrinsece supernaturalem : nulla enim creatura potest, cum concursu sibi connaturaliter debito, *operari* aliquid naturam excedens sed neque habet *capacitatem* recipiendi a causa aliqua secunda bonum vere supernaturale. — Attamen « in tota creatura est quaedam *obedientialis potentia*, prout tota creatura obedit Deo (ut auctori naturae vel gratiae), ad *suscipiendum* in se quicquid Deus voluerit... et in ea potest aliquid fieri virtute supernaturalis agentis, quod non potest fieri virtute alicujus naturalis agentis » (2). Hæc ideo potentia obedientialis relate ad Deum : 1) est *in se mere passiva* ; 2) in sola creatura *rationali* invenitur quoad Deum *auctorem gratiae*. seu quoad ordinem intrinsece supernaturalem ; 3) adest in *omni* creatura quoad Deum *auctorem naturae* et vitae corporalis, et prærequiritur ad quodlibet miraculum.

Definitio Revelationis.

54. 1° Quoad nomen. — Juxta etymon vocis revelatio, (retro velum dare), remotionem veli significat, et sensu quidem proprio *ablationem veli* materialis ante oculos ; metaphorice autem a rebus physicis translatus est hoc verbum ad indicandam ablationem veli ante mentem, ideoque ad *manifestationem* exprimendam veritatis antea *ignolæ* aut clariorem propositionem rei jam aliquatenus notæ.

2° Quoad rem. — a) In genere : *Sensu lato* : Revelatio sumitur pro quacumque manifestatione veritatis sive occultæ sive

(1) Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, t. I, p. 211 sq.

(2) S. Thomas, *De Viri, in communi*, q. 1, a. 10, ad 13 ; 1, q. 105, a. 6, ad 1 ; 3, q. 11, a. 1 ; Palmieri, *De ord. sup. et de lapsu angelorum*, th. 12 ; Pesch, *De Gratia* n. 60 sq. ; Garrigou-Lagrange, *op. cit.*, p. 376 sq.

non, sive fiat ab homine, sive a Deo : ita homo revelat cogitationes suas ; ita Deus se suaque attributa revelat duplici quidem via : a) *via naturali*, per creationem, naturaliter cognoscibilem exercitio naturali facultatum nostrarum, juxta illud Scripturæ : « invisibilia enim ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur » (1) ; hanc solam revelationem naturalem admittunt rationalistæ ; — b) *via supernaturali*, per media quæ, extra naturæ vires et exigentias posita, a sola Dei libera voluntate pendent, v. g. per locutionem formalem directam. De hac sola ultima revelatione, quæ vere divina dicenda est, agitur in theologia.

55. b) *In specie* : Hæc porro revelatio divina *subjective* seu formaliter considerari potest et *objective* seu materialiter.

a) Subjective seu in Deo considerata, revelatio definitur *manifestatio alicujus veritatis a Deo nobis supernaturaliter jacta*.

Manifestatio veritatis. — Sive ratione cognoscibilis sive non, sive etiam in se incomprehensibilis, quæ ad religionem pertinet aut speculativam ut dogma, aut practicam ut præceptum.

A Deo. — Sive per se, sive per medium (angelorum vel hominum ministerio), ita tamen ut Deus ipse attestetur veritatem quæ propter (juxta) auctoritatem creditur et accipitur.

Nobis. — Quibus destinatur revelatio, quam ergo recipere et cognoscere prorsus posse debemus.

Supernaturaliter. — Tum ratione *finis* ad quem ordinatur (2) : revelatio enim fit ut perducatur homo ad visionem beatificam, tum ratione objecti *proprii*, quod est mysterium vitæ intimæ. Deinde : « Deus, ex infinita bonitate sua, ordinavit hominem ad finem supernaturalem, ad participanda scilicet bona divina, quæ humanæ mentis intelligentiam omnino superant » ; « credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quæ, nisi revelata divinitus, innotescere non possunt... (et) intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita (et) fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine contexta et quadam quasi caligine obvoluta maneant » (3).

(!) Rom., i, 20. — (2) Ilique in ordine præsentis ; 2-2, q. 2, a. 3.

(3) Cone. Vat., sess. 3, cap. 2, cap. 4 (canon 1) ; Denzinger, 1786, 1795, 1796, 1800, 1816.

Facia per locutionem. — Ait Apostolus : « Olim Deus loquens Patribus in prophetis, novissime... locutus est nobis in Filio » (1). Loquitur autem Deus quatenus nobis nimirum suam manifestat; hæc porro mentis manifestatio, *analogice*, sed analogice tantum, ut patet, dicitur *locutio* : *metaphorice* quidem, prout est sensibilis seu corporalis, *proprie*, prout « est intelligibilis seu spiritualis, prout nempe conceptus Dei loquentis aperiuntur intellectui audientis » (2). Ad r. v. latiore modo *proprie** dictam requiritur non solum ut Deus veritatem nobis proponat, sed etiam ut, auctoritate sua. attestetur *.■ esse qui loquitur.

b) *Objective sumpta.* — Revelatio definitur *complexus veritatum quas nobis supernaturaliter manifestavit Deus*.

Porro veritates revelatæ duplicis sunt generis : 1) *naturales*, quæ sola ratione innotescere possunt et quoad existentiam et quoad essentiam. — 2) *supernaturales*, quæ nonnisi ex revelatione innotescere possunt, sive earum essentia, revelatione facta, sit ratione intelligibilis aut non.

Adversarii.

56. *Reformatores* dicunt revelationem esse naturalem et ex interiori instinctu Spiritus Sancti innotescere. — *Rationalistæ* et *Naturalistæ* (3) solum agnoscunt ordinem naturalem. Juxta illos enim ratio est fons unicus veritatis religiosæ quæ in religione naturali, sola cæteroquin possibili, integra habetur. Revelationis nomen non plane respuunt, sed rem ipsam penitus destruunt, quatenus per revelationem intelligunt manifestationem Dei in mundo per opera naturæ, sive ut creatoris sive ut gubernatoris. — *Semirationalistæ* (4) non negant *factum* revelationis sed ejus *supernaturalitatem*, dicentes omnia dogmata posse, post revelationem, sola ratione

(1) Heb. i, 1, 2.

(2) Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. I. p. 150 sq. ; Gardeil, *Le donné révélé et la théologie*, Gabalda, 1910, p. 57 sq. ; ILS sq.

(3) Cousin*, Jouïroy*, J. Simon*, A. Comte*, Littré*, Fouillée*, Spencer*, etc.

(4) Günther, Hermes, Froschammer, Denzinger, 1618 sq. ; 1634 sq. ; 1655 sq. ; 1666 sq.

demonstrari et intelligi. Illis adjungi possunt *Deislæ* (1) qui, sæculo 17 et 18, in Anglia et Gallia, docuerunt religionem mere naturalem solam admittendam esse et prorsus sufficere ad rectam vitæ ordinationem — et non pauci moderni philosophi qui notionem revelationis divinæ absolute adulterant. Ita *Subjeclivislæ* (2) qui, revelationis nomine, meram audiunt vocem conscientiae aut relationum nostrarum cum Infinito conscientiam. Ita *Protestantes Liberales* (3), qui revelationem asserunt non esse nisi cognitionem progressivam Dei intra conscientiam sese manifestantis. Ita *Modernistæ* (4) qui, mere subjectivistæ, nomine revelationis intelligunt *conscientiam* quam sentit homo *relationum* suarum *cum Deo*, vel *præcliam directionem* Dei intra nos loquentis et agentis.

Species revelationis.

57. a) *Ex parte modi* quo impertitur, revelatio *mediata* est aut *immediata*. — 1) *Immediata* : directe nempe facta homini a Deo sine ullo medio, v. g. revelatio Apostolis facta.

2) *Mediata* : homini facta a Deo, alterius *hominis interventu*, v. g. revelatio nobis tradita ab Apostolis. Dicimus : alterius *hominis* interventu, quia revelatio, hominibus facta per angelos, immediata etiam vocari solet, cum et ipsa divina et vere supernaturalis habenda est, eo quod angeli boni nihil nisi verum, Deo permittente, revelare possunt (5).

Immediata autem revelatio dividitur in *internam*, qua Deus intrinsece hominem illuminat per species in *sensibus*

(1) Hobbes*, Tindal*, Bolingbroke*, Hume*, Voltaire*, Rousseau*, Encyclopedistæ.

(2) Kantius*, Schleiermacher*, Fichte*, Hegel*, Lessing*, vide Sabatier*, Ium op. infra cit., p. 336 sq.

(3) Sabatier*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, p. 424-435 ; *Esquisse d'une philosophie de la religion*, p. 43 sq. ; Stapfer*, et alii.

(4) Loisy, *Autour d'un petit livre**, p. 195 ; Le Roy, *Dogme et critique**, p. 307, 309 ; Tyrrell, *Rights and limits of Theology** (Quarterly Review, oct. 1905), apud Lebreton : *L'encyclique et la théologie moderniste*, p. 31 ; vide Pesch, n. 150 ; Laberthonnière, *Le réalisme chrétien et l'idéalisme grec**, p. 104 et 105. Quorum doctrina reprobatur in decreto *Lamentabili* prop, xx : « Revelatio nihil aliud esse potuit quam acquisita ab homine suæ ad Deum relationis conscientia. »

5) Ottiger, p. 47 ; Van Noort, n. 13.

aut in *phantasia* aut in *intellectu* impressas ; et *externam*, qua Deus veritatem manifestat signis externis, sive vérins sive aliis quibuscumque (1).

b) *Ex parte finis qui* intenditur, revelatio *privala* dicitur aut *publica* : 1) *privala*, si primario et per se ad utilitatem alicujus vel paucorum tantum dirigitur ; 2) *publica*, si primario et per se ad utilitatem totius generis humani vel saltem notabilis illius partis, quamvis fortasse uni facta, destinatur.

c) *Ex parte objecti*, revelatio est : 1) supernaturalis *simpliciter*, si veritas revelata vel *natura sua* « humanæ mentis intelligentiam omnino superat. » (2) (mysteria stricte dicta . vel a sola libera Dei voluntate pendet et a *solo Deo* manifestari potest (praecepta et instituta positiva) ; 2) supernaturalis *secundum quid*, si manifestatur veritas quæ humanarationi *per se* impervia non est. cujus igitur cognitio homini physice saltem possibilis est absque revelatione.

(1) 2-2, q. 173, a. 2.

(2) *Cone. Vat.*, Denzinger, 1795.

CAPUT II

DE POSSIBILITATE REVELATIONIS

Doctrina catholica.

58. In concilio Vaticano asseritur possibilitas (1) :

1) *Revelationis immediatae* : « Si quis dixerit fieri non posse aut non expedire ut per revelationem divinam homo de Deo cultuque ei exhibendo edoceatur ; anathema sit. »

2) *Revelationis mediatae* : « Si quis dixerit revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cujusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere ; anathema sit. »

3) *Revelationis mysteriorum* : « Si quis dixerit in revelatione divina nulla vera et proprie dicta mysteria contineri, sed universa fidei dogmata posse per rationem rite excultam e naturalibus principiis intelligi et demonstrari ; anathema sit. »

Hæc verba Vaticani accipiantur inpræsenli non ut demonstrationis argumenta, sed ut *documenta* calholicæ veritatis.

Errores.

59. Possibilem non esse revelationem affirmant non pauci *rationalistæ* quorum : 1) Alii negant possibilitatem revelationis *ratione sui* et ideo *cujuscumque* revelationis, quia Deo repugnat et homini : *Deo* quidem, in quantum ejus immutabilitati contradicit et dignitati ; *homini* etiam, quia vel a Deo doceri nequit, vel, ab Eo doctus, ipso facto dignitatem suam amittit et autonomiam. — 2) Alii negant possibilitatem revelationis *ratione modi*, seu *medialæ*, quia non est certo cognoscibilis, juraque hominis violat tum in præsentitum in futuro. — 3) Alii negant possibilitatem revelationis *ratione objecti* seu *mysteriorum* revelationis, quia mysteria vel non sunt, vel rationi contradicunt, cum de se ratio omnia dogmata naturaliter cognoscere et amplecti potest, vel exprimi non possunt.

Contra quos statuantur articuli sequentes.

(1) Denzinger-Banwait, n. 1807, 1812, 1816.

ART. I

De Revelatione immediata

Asserito : Revelatio immediata possibilis est (1).

Thesis est *philosophice* certa, *theologice*, de fide.

60. Cum in actu revelationis *l*tia inveniuntur : *Deus* nempe qui revelat, *homo* cui fit revelatio et *veritas* quæ manifestatur, possibilis est revelatio immediata, si non repugnat ex parte Dei, hominis et veritatis. Atqui nulla ex parte repugnat quinimo plane convenit. Ergo.

Probo minorem per partes.

I. — Non repugnat.

A. Ex parte Dei, si Deus potest *physice* et *moraliter* revelare. Atqui... Ergo.

a) *Potest physice*. — Deus enim omniscius multas veritates etiam naturales perfectissime cognoscit quæ nos latent sive partim sive totaliter ; innumeris autem modis cognitionem hanc communicare potest : omnipotens est enim et ideo facultatem manifestandi mentem suam, quam hominibus contulit, infinite possidet (2).

b) *Potest moraliter*. — Revelatio enim non repugnat :
1) *Ejus sapientiæ et immutabilitati*. — Nam per revelationem non corrigit Deus aut reformat decretum primitivum, sibi contradicendo ; adimplet e contra quod ab æterno ordinavit : alias nempe veritates ab homine lumine rationis cognoscendas, alias autem lumine supernaturali vel addiscendas vel perfectius amplectendas (3).

2) *Ejus maiestati*. — Qui potuit enim, salva dignitate, hominem ex limo creare, certo certius potest illum alloqui

(1) In præsentia agitur præsertim de revelatione veritatum *religionis naturalis*.

(2) Cf. infra, c. 6 : De miraculis.

(3) 1, q. 17, a. 7, 0 : « Aliud est mutare voluntatem et aliud est velle aliquam rerum mutationem. Potest enim aliquis, eadem voluntate immobiliter permanente, velle quod nunc fiat hoc et postea fiat contrarium... »

et ita tutius et facilius ad finem ducere, quia non vilescit superior inferiores, motivo nobili, sublevando et adjuvando.

B. Ex parte hominis. — Si homo potest *physice* et *moraliter* revelationem accipere. Atqui... Ergo.

a) *Poiesi physice*. — I fono i nim doceri potest a Deo sicut ab hominibus et certus fieri Deum esse qui loquitur, sive illuminationibus internis sive signis externis, ut in revelatione publica ubi sigillum divinum manifeste apparet ex miraculis et prophetiis.

b) *Poiesi moraliter*. — Nam revelatio non repugnat : 1) *Ejus dignitati*. — Fieri enim discipulus doctioris se honorificum est, et eo quidem magis quo majori scientia et auctoritate pollet magister.

2) *Ejus activitati*. — Mens enim humana sese exercere potest circa veritates naturales, imo circa ipsas veritates revelatas, magis ac magis illas investigando et scientificis argumentis illas illustrando et defendendo.

3) *Ejus aulonomiæ*. — Namque sive de naturalibus sive de supernaturalibus agatur, ratio absolute pendet a veritate cui necessario subjicitur, imo revelatio favet rationi, infallibiliter ei praebeo veritatem. Hinc *Valicanum* : « Cum homo a Deo tanquam creatore et Domino suo totus dependeat, et ratio creata Increatæ Veritati penitus subiecta sit, plenum revelanti Deo intellectus et voluntatis obsequium præstare tenemur » (1).

C. Ex parte veritatis. — Verum est enim objectum intellectus proptereaue manifestatio veritatis, undecumque veniat, dummodo tuto tradatur, ejus naturæ non repugnat.

II. — Plane convenit.

Ex parte Dei. cujus perfectiones manifestat, sapientiam præsertim, potentiam, bonitatem necnon et gloriam, quatenus operis ejus perfectibilitatem, et ipsius voracitatem infinitam ostendit. *Ex parte hominis*, qui ad cognitionem intimiorem et certioreo Dei elevatur.

(1) Denzinger, 1789, cf. 1810.

ART. II

De Revelatione mediata

Asseritio : Revelatio mediata possibilis est [*Cerium* philosophice et theologice].

61. Possibilis est, si non repugnat ex parte *Dei* et ex parte *hominis*. Atqui, nedum repugnet, maxime convenit. Ergo.

L — Non repugnat.

A. Ex parte Dei. — Si *cerlo cognosci* potest et *incorrupte Iradi*. Atqui... Ergo.

1) *Cerlo cognosci poiesl*. — Signis enim externis, etiam extraordinariis, certificari possumus Deum selegisse medium cui revelationem commiserit aliis communicandam, quo pacto sufficienter nobis innotescit illud nec falli nec fallere.

2) *Incorrupte Iradi poiesl*. — Alias destrueretur omnis fides historica, imo periret ipse Deus, quatenus ex corrupta revelatione salutem hominum efficaciter non procuraret, quod sapientiæ ejus et bonitati repugnat.

B. Ex parte hominis. — Si jura ejus nec in *præsenli* nec in *fuluro* violantur. Atqui jura hominis ex revelatione mediata non violantur :

1) *In præsenli*. — Dominus est Deus et dona etiam naturalia partitur singulis sicuti vult, sed revelatio est donum supernatural et gratuitum ; a fortiori igitur injustus esse nequit Deus *unicuique* non revelando.

2) *In fuluro*. — Qui ignorantia invincibili laborant, non punientur a Deo si revelationis mandata non servant, dummodo legi naturali obtemperent; nemo enim alterius vitæ poenas patietur, nisi sciens et volens contra leges sibi cognitatas peccaverit ; beatitudine autem gaudebit unusquisque juxta conditionem suam. Ergo (1).

(1) Cf. infra, n. 343, et tract, de Gratia et de Novissimis.

II. — Maxime convenit.

62. A. Ex parte Dei. — Concordat enim cum ejus Providentia :

1) *Quæ a Deo sunt ordinata* sunt. Deus autem ita homines in societatem instituit ut alii aliis veritatem cum vita communificent. Convenit ergo ut in ordine supernaturali, si qui existât, veritas eodem modo transmittatur, nimirum per revelationem mediatam. Id omnino congruit *divinae Providentiæ*, qua genoratum gubernantur inferiora per superiora (1, q. 22, a. 3).

2) *Non sunt multiplicanda entia sine necessitate*, a fortiori miracula quæ sunt facta extraordinaria. Porro ad stabilendam revelationem, miracula requiruntur,* quæ illam indubie ut divinam manifestent. Ergo valde convenit *non singulis* fieri revelationem.

B. Ex parte hominis. — Namque revelatio mediat a : 1) *Naturæ hominis conformis est*. — Natura enim veritatem acquirit homo non tam industria propria quam doctiorum auctoritate et scientia. Ita fieret in revelatione mediatam.

2) *Finem tutiorem præstat* (1). — Revelatione enim signis externis comprobata, facile confunderentur et redarguerentur impostores qui sibi quædam a Deo revelata fuisse simulant. In casu autem revelationis immediatæ, aperiretur via hallucinationibus et fanatismo : nonnulli propria mentis deliria revelationes putarent, et fraudes detegere et errores confutare fere impossibile esset. Id enim fieri non posset : *ratione*, quam sæpe transcendit veritas revelata ; non *aliorum revelatione*, cum Deus alicui manifestare posset quod non alteri ; non *miraculis*, quæ multiplicanda essent in infinitum. Ergo.

ART. III

De Revelatione mysteriorum

Definitio mysteriorum.

63. 1° Quoad nomen. — Vi nominis, mysterium a μ.ύσ.,

(1) Vide Mazzella, n° 109 ; Ottiger, p. 141 ; Monsabré, *Introd. au dogme catholique*, 4e coal.

claudio, μυστήριον, quid clausum, absconditum et obscurum per se significat.

Apud *Paganos*, mysteria vocabantur doctrinae sacrae quae profanis occultabantur et solis initiatis aperiebantur.

Apud *sacros anciores* vero, mysteria dicuntur sive secreta in genere (1), sive secreta salutifera (2), sive sacramenta (3). ita ut genoratum mysterii nomine designetur quid arcanum et absconditum.

2° Quoad rem. — Lato sensu, mysterium dicitur veritas quae intellectum transcendit ; stricto autem sensu, definitur : *ueritas quam homo per se nec invenire nec acceptionem intelligere unquam potest* (4).

Species mysteriorum (5).

64. Mysterium distinguitur *naturale* et *supernaturale* seu. ut aiunt, theologicum.

a) Inter *naturalia* mysteria inveniuntur : 1) Veritates quae nos latent defectu solius *propositionis* seu manifestationis. Ita cogitationes nostrae, non manifestatae aliis, sunt mysteria.

2) Veritates quae ratione cognosci possunt quoad *existentialiam*, non autem quoad *essentialiam*. Ita vita, electricitas ; eo sensu mysteriis abundat ipsa natura.

b) *Theologica* autem mysteria duplicis sunt ordinis : 1) Aliae enim sunt veritates quae sola revelatione innotescere possunt quoad existentiam, quarum autem essentia, revelatione facta, facile perspicitur Ita infallibilitas Ecclesiae, primatus Romani Pontificis.

2) Aliae vero veritates quae ita rationem excedunt, ut neque earum existentia cognosci possit absque revelatione, neque earum natura, etiam post revelationem, intelligi queat.

Haec *ultima* sunt! *mysteria proprie dicta*, quae sic describit Augustinus (6) : « Divina... mysteria suapte natura intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide

(1) I Cor., χιὸν, 2 ; xiv, 2 ; xv, 51. — Luc., vii, 10.

(2) Rora., xvi, 25. — Eph., i, 4 ; vi, 19. — I Tim., i, 9.

(3) I Cor., iv, 1.

(4) Schouppe, n° 85.

(5) Hurter, *Theologia generalis*, n° 3.

(6) Sess. m, cap. 4. Denzinger-Banwart, n. 1796.

suscepta, ipsius tamen fidei velamine contecta et quadam quasi caligine obvoluta maneant, quanidui in hac mortali vita peregrinamur a Domino. »

Asserlio : Revelatio mysteriorum possibilis est.
Thesis est *philosophice* certa, *theologice* de fide

65. Possibilis est huiusmodi revelatio, si non repugnat ex parte *Dei*, ex parte *hominis*, et ex parte ipsius *verilalis revelalæ*. Atqui nulla ex parte repugnat, imo valde convenit. Ergo.

I. — Non repugnat.

Λ. Ex parte Dei. — Si mysteria *novil* Deus et ea *polesl* *manifeslare*. Atqui... Ergo.

1) *Mysteria novil*. Deus enim omnia et seipsum perfecte et infinite cognoscit. Porro multa sunt quæ nos latent et captum intellectus superant, sive in ordine naturali sive in ordine supernaturali, et præsertim in ipso Deo, quem non intuitive sed analogice tantum et ex creaturis cognoscimus.

Quod sint mysteria stricte dicta supernaturalia, scilicet ad vitam intimam Dei pertinentia, sic probari (1) potest : « Immaterialitas alicujus rei est ratio quod sit cognoscitiva, et secundum modum immaterialitatis est modus cognitionis » (2). Jamvero « cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente. Cognitum autem est in cognoscente secundum modum naturæ cognoscentis. Si igitur modus essendi alicujus rei cognitus excedat modum naturæ cognoscentis, oportet quod *cognitio* illius rei sit supra naturam illius cognoscentis » (3).

!< (1) Sane ordo supernaturalis, quia *transcendit* ordinem naturæ, nequit in *se* et *positive* naturaliter cognosci, nec ejus existentia ex creatis, absque revelatione, directe demonstrari potest. At e non repugnat quod probetur existentia aliujus ordinis naturaliter incognoscibilis quoad suam essentiam, et etiam quoad existentiam cujuslibet suorum mysteriorum in particulari. Hoc est idem ac probare in Deo esse ordinem veritatis et vitæ excedentem limites cognitionis creatæ. Ideoque per hanc demonstrationem *nullo modo minuitur* transcendentia ordinis supernaturalis, sed e contrario *affirmatur*, ut quid omnino certum est et evidens. Garrlgou-Lagrange, *De llev.*, ed. 3, p. 171.

(2) 1, q. 14, a. 1.

(3) 1, q. 12, a. 4.

Atqui essentia divina habet modum immaterialitatis infinite excedentem modum immaterialitatis cujuslibet intellectus creati et creabilis, cum Deus sit solus spiritus purissimus infinite perfectus, seu *actus purus* tam in ordine *inlelligibilitatis* (piam in ordine *culis* : est enim ipsum *esse* subsistens et ipsum *inlelligere* subsistens. Ergo Deus, sub intima ratione Deitatis, a nullo intellectu creato aut creabili immediate et in se naturaliter percipi potest, sed tantum mediate et *analogice* ex creatis.

Hæc porro cognitio analogica, ut patet, non attingit *positive* modum *proprium* divinae perfectionis, sed illum *negative* tantum et *relative* exprimit ; nec ideo ad omnia extenditur quae sunt in Deo. Nil mirum igitur si sint mysteria stricte dicta, nobis omnino impervia, quæ, nisi revelentur, non cognoscuntur (1).

2) *Ea manifestare polesl.* Homo potest alteri manifestare cognitiones suas. A fortiori, quæ sibi perfecte nota sunt mysteria, revelare potest Deus qui, veritates auditoribus de se impervias, ita docere valet ut illarum existentia evidenter effulgeat intellectui.

66. B. Ex parte hominis, qui vere capax est mysteria accipiendi.

a) *Probatur.* — 1) Non repugnat humanum intellectum, cujus objectum *adæqualum* est ens in tota sua latitudine posse a Deo elevari, potentia utique obedientiali, ad percipienda mysteria supernaturalia seu ad cognoscendum ipsum Deum sub ratione Deitatis et ea quæ pertinent ad vitam intimam Dei, nam ipsa Deitas et ipsa vita intima Dei inveniuntur intra latitudinem entis, seu sunt ens formaliter eminenter.

2) Homo accipere potest aliquid ut *verum*, etiamsi non videat *quomodo* sit verum. Et sane, aliud est scire rem existere. aliud ipsum (juxta modum essendi interne percipere. Porro si mysterium in se intelligere nequeat homo, revelatione tamen facta, ejus existentiam certo cognoscere potest.

(1) Cf. *De Deo uno*, ubi de nostra Dei cognitione; Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. I, p. 347 sq.

b) *Suadetur*. — Quotidie magistri, et quidem non sine fructu, veritates edocent quæ discipulorum mentem excedunt ; non mirum ergo si Deus possit, maxima cum utilitate, mysteria proponere, v. g. revelatio mysterii Trinitatis possibilitatem explicat Incarnationis, quæ rursus possibilitatem explicat Redemptionis qua homini salus permittitur.

C. Ex parte veritatis revelatæ. — Mysteria enim : 1) sunt *incomprehensibilia*, quia totaliter percipi nequeunt ab intellectu humano ; 2) sunt *indemonstrabilia*, quia nullo modo inveniri possunt ex sola ratione ; 3) non sunt tamen *inintelligibilia*, seu evidenter absurda aut nullum sensum cogitabilem exhibentia. Etenim mysteria : 1) *In se*, pertinent ad vitam intimam Dei, sunt ideo quid summe intelligibile ; 2) *Revelata*, a Deo exprimuntur notionibus *analogicis* nobis jam notis. Ergo nobis sunt intelligibilia, non quidem secundum propriam rationem, sed *vere* tamen, licet *imperfecte* tantum et *analogice*. Nimirum, dum revelatur mysterium, v. g. sunt in Deo tres personæ in una natura, intelligimus quid significat prædicatum, quid significat subjectum, intolli^{us} etiam, quia a Deo affirmatur, adesse inter subjectum et prædicatum nexum convenientiæ ; ideoque aliquantulum intelligimus quid nobis *credendum* proponitur, sed ignoramus intimam mysterii naturam, seu rationem intrinsecam qua prædicatum subjecto convenit, v. g. nescimus *cur* et *quomodo* tres personæ sunt unus Deus. Quia vero de hac convenientia, ex testimonio Dei, certissime constat, per revelationem mysterii reapse veritatem aliter nobis inaccessibilem vere discimus. Hinc *Vaticanum* : « Ratio, fide illustrata,... aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentiam, eamque fructuosissimam assequitur, tum ex eorum quæ naturaliter cognoscit analogia, tum e mysteriorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo » (1).

II. Convenit.

67. A. Ex parte Dei. — Ait enim S. Thomas (2) : « pertinet ad rationem boni ut se aliis communicet... Unde ad rationem

(1) *Vat.*, sess. 3, cap. 4 ; Denzinger, 1796. — (2) 3, q. 1, a. 1.

summi boni perlinet quod *summo modo* se creaturæ communicet. » Porro hæc communicatio, in coelis per visionem beatam consummanda, jam in terris per revelationem inchoatur.

B. Ex parte hominis. — Revelatio enim mysteriorum homini maximam præbet perfectionem :

1) *Quoad intellectum*. — a) « De rebus nobilissimis, ait S. Thomas, quantumcumque imperfecta cognitio maximam perfectionem animæ confert. Et ideo quamvis ea quæ supra rationem sunt ratio humana plane capere non possit, tamen multum sibi perfectionis acquiritur, si saltem ea qualitercumque teneat fide (1). » Porro mysteriorum revelatio mentem elevat ad cognitionem perfectiorem et intimiorem de rebus divinis. Ergo.

b) Solvendo dubia plurima et maximi momenti de Deo. quorum solutio alias cognitiones hominis illuminat, et illum indirecte ab errore præservat, mysteriorum cognitio rursus intellectum roborat et collustrat. Ita ex misteriis magis innotescit quid sit personalitas, natura, paternitas, filiatio, etc.

Quinimo, intellectus potest, cum cautela, ipsum mysterium aliququaliter manifestare et exprimere analogiis et comparisonibus. Ita Trinitas quodammodo manifestatur ex analogia animæ operationum ; Incarnatio, ex analogia unionis animæ cum corpore.

2) *Quoad uoluntatem*. — Quia enim limites infimos rationis ostendit, illa revelatio hominem ad humilitatem provocat ; quia autem campum scientiæ extendit et illustrat, obsequium ejus fovet et amorem erga Deum qui benevole secreta aperit homini. Cogita mysteria Trinitatis, Incarnationis, Gratiae. SS. Eucharistiæ !

Asserlio : Revelatio praeceptorum positivorum non repugnat, imo convenit.

68. I. Non repugnat. — a) *Ex parte Dei*. Deus est Dominus et legislator supremus ideoque leges condere potest et praecepta nova hominibus imponere, non minus ac parentes filiis aut principes subditis.

(1) *Contra Gentes*, lib. i, c. 3.

b) *Ex parte hominis*, qui Deo praecipienti obedire tenetur, statim ac certo constat de ejusmodi praeceptis.

II. — Convenit. — *Deo*. — Haec enim praecepta positiva dominium Dei supremum clarius ostendunt, legem naturalem melius declarant, pietatem foveant et caritatem, cultus majestatem procurando et uniformitatem.

Homini. — Nedum libertatem hominis destruant, praecepta positiva voluntatem *adjuvanti* et *dirigunt* in prosecutionem boni, quem tutiorem reddunt et faciliorem. Praeterea utiliora sunt, imo *necessaria*, posita elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, quam ut possibilem nec adversarii negare possunt.

CAPUT III

DE REVELATIONIS DIVINÆ NECESSITATE

Status quæstionis (1).

69. Noli confundere hanc quæstionem de revelationis necessitate cum illa de necessitate religionis de qua supra. Diximus religionem osse necessariam homini, quatenus est *officium naturæ*, ex ipsa natura defluens, et obligationem cultus strictam generans. Nunc autem quæritur utrum revelatione indigeat homo ut ipsam religionem sufficienter cognoscat, et illam colendo finem attingat, utrum nempe revelatio sit *auxilium* homini *necessarium* ut vitam recte agat.

1° Necessitas in genere. — *Necessarium* dicitur quod *non potest non esse*. Distinguitur autem : a) *Necessitas absoluta*, quæ fundatur in principiis rei *intrinsecis*, et cui corresponde! impossibilitas metaphysica aut mathematica, v. g. necesse est triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, hominem esse animal rationale. — b) *Necessitas hypothetica*, quæ fundatur in principiis rei *extrinsecis*. Si pendeat ex *agente*, vocatur necessitas *coactionis*, et corresponde! impossibilitati physicæ, v. g. necesse est physice carnem comburi sub influxu ignis. Si pendeat ex *fine*, est : vel *stricta*, cui corresponde! impossibilitas saltem physica, v. g. physice impossibile est vivere sine cibo ; vel *non stricta* (moralis), cui corresponde! impossibilitas moralis (2). De his fusius infra.

70. 2° Necessitas revelationis. — Revelatio est necessaria *hypothetice* tantum, et respective ad *finem* ultimum hominis sive supernaturalem sive naturalem.

A. — Porro revelationem *stride* seu *simpliciter* necessa-

(1) Ottiger, *op. cit.*, p. 92 sq. ; Wilmers, *De religione revelata*, n° 94 sq. ; Hurter, n° 10 sq. ; Mazzella, *De religione et Ecclesia*, art. 6, n° 114 sq. ; Billot, *De Gratia Christi*, thesis i, p. 57 sq. ; Pesch, *op. cit.*, n° 170 sq. ; Gondal, *Mystère et Révélation*, p. 139 sq. ; Abbé de Broglie, *Les fondements intellectuels de la Foi*, 3° Conférence, p. 83 sq. *Summ. theol.*, i» pars, q. 1, a. 1, in corpore.

(2) lia fere, Garrigou-Lagrange, *op. cit.*, p. 409 ; cf. 1, q. 82, a. 1. Necessitas *physica* seu *stricta* quandoque vocatur necessitas *absoluta*. Cf. n. 72.

riam esse ad cognoscenda *mysteria* proprie dicta, *præcepta* Dei *positiva* et quæcumque alia *ordinis supernaturalis*, nimis evidens est, cum, ne existentiam quidem rerum supernaturalium, lumine solius rationis assequi possimus.

Rursus revelationem simpliciter necessariam esse homini, in hypothesi *elevationis ad ordinem* et finem *supernaturalem*, certissimum est. Etenim, in ista hypothesi, homo debet cognoscere hunc finem supernaturalcm, ad quem destinatur a Deo, necnon et media supernaturalia quibus ad finem hujusmodi pervenire possit. Sed hæc omnia a sola libera Dei voluntate pendent, proptereaque nonnisi revelatione innotescere possunt. Unde merito (1) conc. *Vatie.* : « Revelatio absolute necessaria dicenda est... quia Deus ex infinita bonitate sua, ordinavit hominem ad finem supernaturalcm, ad participanda scilicet bona divina, quæ humanæ mentis intelligentiam omnino superant. »

B. — Tota igitur quæstio versatur circa revelationem *veritatum naturalium* : utrum nempe revelatio necessaria sit generi humano ad cognoscendas veritates religiosas ordinis naturalis, quæ per se humanæ rationi imperviæ non sunt.

Errores.

71. Hac de quæstione duo prodierunt errores sibi prorsus oppositi : I

1) Rationalist® (2), si qui revelationis possibilitatem admittant, ejus necessitatem absolute negant, vel quia, lumine solius rationis, ea *omnia* quæ ad religionem pertinent, certo *cognoscere physice et moraliter* valet unusquisque, vel saltem quia, vi *progressus continui* quo, in omni cognitionum genere, etiam veritatum religiosarum, potitur genus humanum, ad hujusmodi notitiam tandem aliquando perveniet ratio humana.

2) Traditionalist® (3) e contra, existimarunt rationem

(1) Sess. in, cap. 2, De Revelatione (Denzlnger-Banwart, n. 1786).

(2) Hegel, Kant, Spencer, A. Comte, Rousseau, Voltaire, Jouffroy, J. Simon, etc.

(3) Huet, de Bonald, Bautain, Bonnetty, Ventura.

humanam *impolentia physica* laborare illas cognoscendi veritates naturales quæ ad religionem pertinent, ideoque revelationem esse absolute necessariam.

Doctrina catholica.

72. Doctrina catholica docet, contra *Tradilionalistas*, revelationem veritatum religionis naturalis *non* esse *physice* et absolute *necessariam*, sed, contra *Rationalistas*, illam *moraliter necessariam* affirmat, juxta illud *Valicani* (1) : « Huic divinæ revelationi tribuendum quidem est, ut ea quæ in rebus divinis humanæ rationi *per se impervia non sani*, in præsentiquoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hac tamen de causa revelatio *absolnle* necessaria dicenda est... » ; nam « Ecclesia tenet et docet Deum, rerum omnium principium et finem, naturali humanæ rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse » (2). Hæc porro doctrina thesi sequenti sic enuntiari potest.

Assertio : Complexus veritatum ad religionem naturalem pertinentium, in præsentiquoque generis humani conditione, ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore, cognosci moraliter non possunt absque revelatione [*Certum philosophice el theologice*].

73. Co: plexus (3). — Non agitur de omnibus omnino veritatibus naturalibus sive ad religionem pertinent sive non, quia nimis evidens est non omnes absolute cognosci posse, si d de *illis* tantum quæ ad cultum Deo exhibendum et ad *vitam moralem* recte instituendam *necessariæ* sunt ; rursus non de *singulis* in particulari, nam quædam certo cognosci possunt per rationem, sine auxilio revelationis ; sed de *complica illarum*, de omnibus *collective sumptis*, quarum præcipuæ sunt : Dei unius creatoris, providi et finis ultimi agnitio et cultus, animæ spiritualitas et immortalitas, futuræ vitæ

(1) Sess. in, cap. 2, de Revelatione, apud Denzinger-Banwart, n. 1756.

(2) Sess. in, cap. 2, de Revelatione, apud Denzinger-Banwart, n. 1785. Cl. n. 1806, prop. 3, 4, 9 Syllabi *Pii IX*, Denzinger, n. 1703, 1704, 1709.

(3) Billot, *De Gratia Christi*, p. 59.

existentia ejusque pœnæ et præmia ; principia legis naturalis essentialia sive primaria, sive excistis sponte defluentia, v. g. bonum (sl facit ndum, malum vitandum, officia naturalia hominis erga Deum, proximum et seipsum.

In præsentī conditione. — In ordine nempe quo nunc versatur genus humanum, cum infirmitatibus, fragilitate et corruptione, al strahendo ab auxiliis quæ a Deo conferri possent.

Ab omnibus. — Non singuli homines incapaces sunt hujusmodi cognitionis : quidam sapientissimi in determinatis circumstantiis has veritates adipisci possent, sed impar est *genus humanum* ut hanc cognitionem *propria uirlule* omnibus procuret.

Expedite... — Loquimur ergo non de cognitione quacumque, dubia, conjejlurali. qua' ad vitam moralem recte et constanter agendam non sufficeret, sed de cognitione *firma, certa* et *omnibus obvia*.

74. Moraliter non possunt. — Necessarium ael aliquem finem dicitur id sine quo finis propositus attingi nequit. Duplici autem modo aliquid necessarium esse potest :

1) *Physice* seu simpliciter si. absque illo, finis *nullatenus* attingi potest, v. g. oculus physice necessarius est ad videndum, intellectus ael intelligendum.

Huic physicæ necessitati respondet *impolenlia physica*, quæ oritur sive ex *intrinseca natura* facultatis quæ physice impar est ad actum, v. g. sensus physice inhabiles sunt ad intelligendum, visus ad sonos percipiendos ; sive ex *defectu* alicujus *extrinsecæ conditionis* quæ ad actum requiritur, v. g. in ordine præsentī, debita sensuum dispositio postulatur ut mens actum intellectionis exercere possit, debita distantia et lux requiruntur ut visus colores percipiat.

2) *Moraliter* autem *necessarium* dicitur id sint' quo finis, *absolute loquendo, attingi potest*, quo tamen deficiente, propter difficultates sive internas sive externas vel propter utrasque simul, *revera non attingitur*, v. g. instrumentum moraliter necessarium est manui ut omni ex parte perfectum describat circulum.]

Huic necessitati respondet *impolenlia moralis*, quæ ideo

habetur quia, etsi facultas capax sit physice talis actus aut talis finis, illum tamen non obtinet, propter impedimenta quæ, juxta mores hominum, non solent auferri aut r̄ moveri, v. g. mulieres inhabiles sunt moraliter ad arcanum l̄ acendum.

In casu igitur, omnes et singuli homines facultate pollent (pia physice et simpliciter veritates religionis naturalibus cognoscire possint, sed de facto, attentis difficultatibus l' et obstaculis, neenon et humanæ naturæ imbecillitate, *plerique*, imo h̄ re omnes *nunquam propriis viribus islam cognitionem consequiētur*, ita ut dici possit genus humanum per se metipsum, quoad istud opus, impotentia morali laborare.

Absque revelatione. — Deus certe alio quodam auxilio huic impotentiae succurrere potuisset, sed, cum. ut videbimus infra, hoc medium elegerit, revelatio dici potest necessaria, sensu indicato, id est non physice sed moraliter. quatenus etsi absque illa, finem, absolute loquendo, attingere posset genus humanum, piopter difficultates tamen revera non attingeret.

Probatur thesis :

I. Indirecte, refellendo systemata Traditionalistarum et Rationalistarum. — II. Directe, argumento bistorico-psychologico.

I. — Indirecte

A. Traditionalismus (2) rationi contradicit et experientiae, in consequentiis periculosus est, proptereaue prorsus rejiciendus.

(1) Hujusmodi difficultates exsurgere possunt ex parte subjecti cognoscentis, ex parte objecti cognoscendi vel ex utraque parte, ut patebit ex ipsa thesis demonstratione.

(2) Observare etiam liceat Traditionalismum cum fide. et Scriptura pugnare. *Vaticanum* enim, sess. m, ita habet : » Si quis dixerit, Deum unum et verum, creatorem et Dominum nostrum, per ea quæ facta sunt, naturali rationis humanæ lumine certo cognosci non posse, a. s. » Ex *Rom.* autem I, 20 et II, 14, liquet hominem certo cognoscere posse existentiam et attributa Dei necnon et legem naturalem, aliter quidem ac traditione et fide, ex creaturis nempe et testimonio conscientiae. Ergo.

75. a) *Rationi contradicit.* — Ex una parte enim, revelationem physice necessariam affirmat ideoque naturæ debitam et exigitive naturalem ; ex alia autem, eam omnino supernaturalem declarat et indebitam.

b) *Experientiæ contradicit.* — Philosophi enim antiqui aliqua scripserunt pulchra et vera de Deo et de lege naturali. Atqui nec omnia nec omnes e traditione sæpe obnubilata hæc hauserunt. Ergo signum est hominem, solo lumine rationis, certo cognoscere posse physice veritates religionis naturalis.

c) *Periculosus in consequentiis.* — 1) *Viam aperit crimini.* Posita enim impotentia absoluta rationis in rebus religiosis, jam impossibile fit malitiam peccati, delicti aut aliorum hujusmodi detegere ; et omnia, etiam scelestissima, bona et honesta habenda sunt.

2) Deum *insipientem* facit qui hominem creaturam mancam instituisset, mediis ad finem physice necessariis prorsus carentem.

B. Rationalismus falsus est et rejiciendus.

76. a) Rationalismus purus, juxta quem ratio humana de se potest physice et moraliter veritates ad religionem naturalem pertinentes acquirere, falsus apparebit ex ipsa thesis expositione.

b) Progressus continui systema. — Secundum hanc theoriam, ubique et in omnibus rebus etiam religiosis, habetur progressus continuus, quo tandem aliquando homo per se invenire et demonstrare poterit *omnes* veritates *religionis naturalis*. Sane omnia systemata religiosa sunt *jormæ* tantummodo diversæ *unius ejusdemque religionis*, ideoque omnes religiones aliquatenus seu melius *relative* sunt veræ, et tempore suo legitimæ, hac ratione qua veritas ipsa relativa dicitur et est : quod falsum historice et philosophice ostenditur.

1) *Historice.* — Historia enim constat primitus generatim religionem fuisse puriorem, et sine dubio formas religionis, sibi succedentes in decursu temporum, non semper perfectiores evasisse (1).

(1) Vide ea quæ supra diximus de evolutionismo, n. 33 sq.

2) *Philosophice*. — a) Juxta systematis fautores, quæ in mundo viguerunt et vigent religiones non sunt nisi formæ diversæ unius ejusdemque religionis. Porro sibi invicem pugnant et adversantur. Ergo contradictoria et contraria simul sunt vera : quod absurdum esse nemo non videt.

b) Veritas *absoluta* est vel non est (1). Etenim vel conceptus quos de rebus efformat intellectus iisdem conveniunt aut non conveniunt,, sicuti ipse intellectus convenire aut non convenire affirmat et judicat, et tunc habetur veritas absoluto quidem et simpliciter, vel e contra, et tunc adest falsitas absolute etiam et simpliciter.

II. — Directe

77. Revelatio homini moraliter necessaria est ad vitam recte agendam et finem ultimum expedite et certo consequendum, si, absque revelatione, veritates necessarias nec habuit in decursu temporum, sed nec cognoscere nec servare potest homo. Porro has notiones *ignoraverunt* populi *extra lumen revelationis* positi, et illas acquirere aut servare, sive *per se* sive *philosophorum* ope, moraliter *impolens* esi homo. Ergo.
Probo minorem per paries.

1° Turpiter erraverunt circa religionem populi revelatione destituti (2).

Deum enim verum et unicum derelinqentes, idololatriam, polytheismum aut dualismum admiserunt etiam excultissimi ut Chaldæi, Græci et Romani. Præcipua legis moralis principia violarunt, et cultu ipso, cum sanctione pontificum et Principis, vitia omnia consecrarunt : impudicitias nempe, furta, homicidia, adulteria, innumeraque contra naturam peccata, unde exorta est ista familiæ deordinatio et societatis, ob quam filioium, servorum et subditorum jura totaliter renuebantur.

(1) Billot, *De Traditione*, p. 93 ; Mazzella, n° 154. tk' 7»,

(2) Bossuet, *Discours sur l'histoire universelle*, 2^e p., c. xvi ; Champagny, *Etudes de l'empire romain*, t. III et IV ; Rom., i, 22 sq.

2° Homines, nec propria virtute, nec philosophorum ope, veritates hujusmodi acquirere aut servare possunt.

78. A. Non propria virtute (1). — Ut homo enim ex se vitam recte agere et finem expedite et certo attingere possit, requiritur veritatum religionis naturalis cognitio *certa, perfecta et omnibus obvia*. Porro, bene perspecta veritatis natura et hominis, cognitio hujusmodi, extra revelationis lumen, picrisque impossibilis est. Ergo.

Etsi enim rationi perviae sint veritates illae, arduae tamen sunt et nullas cognitiones praevias supponunt ut certo cognoscantur, ideoque *ingenium acutum* postulant, *tempus longum* et *laborem maximum*, quibus carent plerique hominum, sive *debilitate intellectus* laborent, sive *juvenes* moriantur, sive *occupationibus* domesticis aut *pigrilia* impediuntur, sive *passionibus* aut *praejudiciis* abrepti, illusiones patiantur aut ad dubia et ad errores proni sint. Ergo.

79. B. Non philosophorum ope. — Si populorum ignorantiae mederi nec *voluerunt* nec *potuerunt* philosophi antiqui et moderni. Atqui... Ergo.

a) *Noluerunt Antiqui*. — Vulgus enim despiciebant, ut testatur ipse Horatius (2) : « Odi profanum vulgus et arceo » et illud in religionem falli non solum non repugnare, sed valde expedire credebant. Unde, doctrinam quam veram existimabant, secreto solis initiatis tradebant.

b) *Etiam si voluissent, non potuissent*. — 1) *Deeral scienlia*. — Historia enim patet omnes scholas antiquorum, vel nihil, vel paucum et obscurum, vel persaepe errores pessimos de Deo et de lege naturali docuisse, ita ut ipse Cicero (3) scribere potuerit : « Niseio quomodo nihil tam absurde dici potest quod non dicatur ab aliquo philosophorum », et Plato (4)

(1) *Contra Gentiles*, lib. i, c. 4 ; 2-2, q. 2, a. 4. — Gondal, p. 153 sq. ; De Tocqueville, apud Biugère, *De Vera Religione*, p. 285 ; Origenes, *Ado. Celsum*, l. 1, c. 9 ; Journal, 513.

(2) *Od. ni.*

(3) *De divinat.*, lib. 2, c. 58.

(4) *In Epinomide*.

affirmare non dubitaverit : « Docere pietatem neminem posse, nisi Deus, tanquam dux et magister, praeiverit. »

2) *Deeral auclorilas*. — Inter scholas enim dissensio quam maxima vigeat : « Plurique, ait *Cicero* (1), deos esse dixerunt ; dubitare se *Protagoras* ; nullos esse omnino *Diagoras Melius* et *Theodorus Cyrenaicus* putaverunt. Qui vero deos esse dixerunt, tanta sunt in varietate et dissensione, ut eorum molestum sit dinumerare sententias. » Eandem diversitatem invenies quoad alia principia etiam essentialia religionis et morum, ita ut tot fere viguerint sententiae quot erant philosophi. « Innumerabilia sunt philosophorum dicta factaque, quibus eorum insipientia redargui possit (2). » — « Dum contradicendi studio insaniunt, dum sua etiam falsa defendunt, aliorum etiam vera subvertunt (3). »

Imo. *vivendi ratione* doctrinae opposita, semetipsos penitus evertabant magistri. « Qui docent tantum nec faciunt, ipsi praeceptis suis detrahunt pondus ; quis enim obtemperet, cum ipsi praeceptores doceant non obtemperare ? » Ita *Lactantius* (4), cum quo consentit *Cicero* (5) dicens : « Quotus enim quisque philosophorum invenitur... qui disciplinam suam non ostentationem scientiae, sed legem vitae putet ? qui obtemperet ipse sibi et decretis suis pareat ? »

Sed, etiamsi inter se consensissent philosophi, etiamsi eorum vita dissona non fuisset a doctrina, prorsus tamen Garnissent *auctoritate*, quia missio authentica et publica, qua vulgus movere potuissent, eis plane deerat (6), cum auditores non minori dignitate gaudebant quam ipsi, utpote qui non minus homines erant ; rursus, quia qui verum tenebant.

(1) *De nat. deorum*, lib. 1, c. 1.

(2) *Lactant., Dio. instit. epitome*, c. 40.

(3) Id., *Instit. dio.*, l. 7, c. 7. Vide Hermias, *Irrisio gentil, philos.*, i, π, ni, iv, apud Freppel, *Les Apologistes chrétiens au IIe siècle*, p. 79.

(4) *Op. cit.*, lib. 3, c. 16.

(5) *Tuscul.*, lib. 2, c. 4.

(6) *Lact., Instit. dio.*, l. 3, c. 27 (Rouet de Journel, n° 629). † Nihil ponderis habent ista praecepta, quia sunt humana et auctoritate majori, id est divina, carent : nemo igitur credit, quia tam se hominem putat esse qui audit, quam est ille qui praecipit. »

nonnisi haesitando veritati adhaerebant, et magna cum dubitatione illam docebant (1).

3) *Deeral zelus*, qui fervidissimus requirebatur ad superstitionem impugnandam et universas gentes edocendas, amore veritatis et studio.

c) *Moderni philosophi increduli æque impares sunt AC ANTIQUI RELIGIOSÆ POPULORUM RENOVATIONI.* — Sepositis enim veritatibus quas nonnulli e Christianismo hauserunt (2), errores antiquorum renovarunt : *materialismum* (3) nempe, *scepticismum* (4) et *panltheismum* (5).

Horum multi etiam *doctrinam* suam incultis et rudibus *tradere* reipsa *noluerunt*, sive hominum contemptu (6), sive zeli defectu, sive laudis studio et inanis gloriæ amore (7), sive nimis obscuris et fere ænigmaticis verbis sua scripserunt opera (8).

Non minus ac gentiles *auctoritate carent*. « Non solum enim... nulla ipsi pollent auctoritate divina, sed etiam adeo inter se dissentiunt, ut unum ipsorum systema alterum loco pellat, vixque duo ex ipsis philosophi reperiri possint, qui sibi non in multis contradicant.... Quid reapse incredulorum philosophia effecerit, testantur magnæ gallicæ perturbationis horrores totque aliæ seditiones ab incredulis excitatæ ; testatur quoque atque imprimis turpissimarum libidinum libertas, quam

(1) « Evolvi ejus librum (librum Platonis de animæ immortalitate), sed nescio quomodo dum lego assentior ; dum posui librum et mecum ipse de animarum immortalitate cogitare cœpi, assensio omnis ista elabitur. » Cic., *Tuscul.*, I. 2, c. 4.

(2) J. Simon, *La Religion naturelle**, p. 315 sq.

(3) Locke*, Buchner*, Huxley*, Guyau*.

(4) Hume*, Bayle*.

(5) Spinoza*, Fichte*, Schelling*, Hegel*.

(6) « Si j'avais la main pleine de vérités, je me garderais bien de l'ouvrir » (Rousseau). » Je méprise trop les hommes pour leur faire du bien ou du mal... J'aime à voir l'humanité et tout ce qu'elle respecte, ravalé, honni, sifflé » (Flaubert).

(7) « Il n'y en a pas un seul (philosophe) qui, venant à connaître le vrai et le faux, ne préférât le mensonge qu'il a trouvé, à la vérité découverte par un autre. Où est le philosophe qui, pour sa gloire, ne tromperait pas volontiers le genre humain ? Où est celui qui, dans le secret de son cœur, se propose autre chose que de se distinguer ? » Rousseau, *Emile*, I. 4.

(8) Ita Kant*, Fichte*, Hegel*, etc.

plurimi illius philosophiae patroni passim voce ac scriptis proclamaverunt et vita professi sunt » (1).

Conclusio.

80. Igitur pro certo tenendum est genus humanum, in praesenti conditione, moraliter non posse ex se eam veritatum religionis naturalis cognitionem habere quæ, utpote iirma et nulli errori obnoxia, plane sufficiat ut vitam rationi consentaneam recte et constanter agere finemque ultimum expedite et certo attingere possit.

Præterea, cum nullum subsidium mere humanum huic impotentiae succurrere unquam valuerit aut valeat, tenendum est etiam speciale Dei auxilium generi humano moraliter necessarium esse, rursusque, cum non alio præsidio sed revelatione uti voluerit Deus (2), ipsam revelationem nunc esse moraliter necessariam (3).

(1) Ita Ottiger, p. 133. Cf. Brucker, *Vingt nouveaux portraits*, p. 133-186, apud Gondal, *op. cit.*, p. 165 ; Hurter, n° 14 ; Pesch, n° 174 ; Franzelin, *De Divina Traditione*, Appendix, cap. 3, iv, p. 584 sq.

(2) Quod infra demonstrabitur.

(3) « Revelatio... est pro humano genere necessaria *necessitate morali* ad cognitionem sufficientem harum veritatum (ad religionem naturalem pertinentium) simpliciter et in se spectatam..., quia in ordine praesenti Deus humano generi in communi *sufficientem* cognitionem harum veritatum non aliis adiutoriis naturalibus citra revelationem, sed per ipsam revelationem reddere voluit *moraliter possibilem*. » Ita Franzelin, *loc. cit.*

CAPUT IV

DE OBLIGATIONE REVELATIONEM INQUIRENDI

Status quæstionis (1).

81. Homo ex jure naturæ obligatur ad religionem et quidem ad veram religionem, ad illam nimirum quæ vere ejus relationes ad Deum exprimat. Jamvero ratio humana nequit ex se omnes religionis naturalis veritates tuto et certo cognoscere absque aliquo Dei auxilio. Unde, etsi inde non sequatur Deum revelationem debere et generi humano certo certius præstitisse ; attamen *conforme* et *consentaneum* est divinæ bonitati hujusmodi auxilium conferre, quod ideo probabiliter collatum fuit (2), eo vel magis quod persuasio communis viget apud gentes de speciali et extraordinario interventu Dei circa religionem.

Ergo, quia sub gravi sibi providere tenetur homo, proptci seriam probabilitatem de existentia revelationis, sub gravi etiam tenetur diligenter inquirere *utrum* de facto *data* fuerit quædam revelatio, ut postea illam amplectatur.

Errores.

82. a) *Rationalismus*, juxta quem homo liber est revelationem amplectendi aut non, quia donum est gratuitum, proptereaque illam inquirere non tenetur.

b) *Indifferenlismus*, quo generatim statuitur indifferentia in materia religionis, *absolutus* est aut *relativus*. 1) *Absolutus*

(1) Mgr Ple, *Œuvres choisies*, Instructions synodales, p. 1 sq. ; Lamennais, *Essai sur l'Indifférence*, t. I ; Schoupe, *De religione Christiana*, n° 61 sq. ; Gondal, *Mystère et révélation*, p. 175 sq.

(2) Revelationis *convenientia*, ergo et *probabilitas* ostendi solet etiam ex desiderio naturali hominis videndi Deum ut in se est. De quo cf. S. Thomam, 1, q. 12, a. 1 ; 1-2, q. 3, a. 8 ; *Cont. Gentes*, l. m, c. 50 ; Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. I, p. 385-399 ; Gardell, in *Revue Thomiste*, sept.-oct. 1926, p. 408-410 ; Brisbois, in *Nouvelle Revue Théologique*, febr. 1927.

docet religionem prorsus liberam esse, de quo jam actum est ubi de necessitate religionis.

2) *Belativus* qui et ipse duplex est : a) *Universalis*, secundum quem religio necessaria est, sed omnes religiones æqualiter bonæ sunt, unde non est curandum an sit aliqua religio revelata ; imo cuivis licet pro lubitu, et pro variis temporum et locorum adjunctis, quam libuerit religionem profiteri.

b) *Particularis*, secundum quem religio vera est revelata, sed in multas sectas aut formas dividitur, quarum quaelibet, (protestantica, græca, judaica, romana). æqualiter bona est et ad salutem utilis.

c) Indifferentismo affinis est *Tolerantismus dogmaticus*, quo statuitur omnes opiniones religiosas suo jure niti et admitendas esse, idcoque omnes religiones seu sectas aequaliter esse veras et homini salutes. *Dogmaticus* vocatur ut distinguatur a tolerantismo *politico* qui, ut ait *Mazzella* (1), non est nisi « legum dispositio qua publicum cultus exercitium permittitur, aut etiam æqualis protectio promittitur externæ professioni cujuscumque religionis ».

d) Affinis est. etiam *Modernismus*, cujus quidam saltem fautores (2) religiones omnes tandem aliquando in unicum spiritum religionem consociandas esse affirmant.

De indifferentismo relativo particulari et de tolerantismo politico exponi solet doctrina in tractatu de Ecclesia ; *nunc vero agendum est de tolerantismo dogmatico seu de indifferentismo relativo universali.*

Doctrina catholica.

83. Indifferentismus relativus universalis et tolerantismus dogmaticus reprobantur : 1) Ex damnatis propositionibus sequentibus in Syllabo Pii IX sic enuntiatis : XV « Liberum cuique homini est eam amplecti ac profiteri religionem, quam rationis lumine quis ductus veram putaverit » ; — XVI « Homines in cujusvis religionis cultu viam æternæ salutis reperire æternamque salutem assequi possunt. »

2) Ex Encyc. « Qui pluribus », 9 nov. 1816 (3) ; — « Singulari

(1) *Op. cit.*, n° 57.

(2) Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion, Les religions d'autorité et la religion de l'Esprit.*

(3) Lettres apostoliques de Pie IX, Grégoire XVI, Pie VU, éd. Bonne Presse, p. 186.

quidem », 17 mart. 1856, quæ ila habet : « A qua turpissima sane indifferentismi (absoluti) forma haud admodum distat illud de religionum indifferentia systema e tenebris eruptum, quo homines a veritate alienati, veræque confessionis adversarii, suæque salutis immemores et inter se pugnancia docentes et nunquam stabilitam sententiam habentes, nullum inter diversas fidei professiones discrimen admittunt, et pacem passim cum omnibus miscent, omnibusque æternæ vitæ portum ex qualibet religione patere contendunt (1). »

Assertio : Homo tenetur revelationem et quidem veram inquirere [*Cerium*].

Probalur thesis directe ei indirecte.

t

I. — Directe

84. 1) Quando agitur de fine ultimo, pars *tutior* semper est eligenda. Atqui admissa et probata, ad vitam recte agendam et finem ultimum certo consequendum, necessitate morali auxilii, quod, ex persuasionem hominum, revelatio dicitur et est, pars tutior est investigare utrum de facto data fuerit revelatio. Inquirendo enim revelationem et amplectendo, salutem operamur, si reapse existât ; nihil autem perdimus si revera non adfuerit (2).

2) Colendus est Deus modo quo voluerit. Porro revelationem præstare potuit Deus, imo certe manifestavit si populi sensui attendatur. Ergo homini incumbit obligatio illam inquirendi veram revelationem quæ a Deo processerit ; secus enim injuriam Deo faceret et veritati.

II. — Indirecte

85. Ab hac obligatione liberaretur homo, vel quia indifferentismus accipiendus est, vel quia religio vera immediate evidens est, vel quia impossibilis est revelationem detegere. Atqui nullum ex his tribus admitti potest. Ergo.

(1) Id., p. 78-80. Cf. Allocutio « *Ubi primum* », 17 dec. 1847 ; Damnatio « *Multiplices inter* », 10 junii 1851 ; Allocutio « *Maxima quidem* », 9 junii 1862 ; Leo XIII, Encyc. *Libertas*, 20 jan. 1888, etc.

(2) Pascal, *Pensées* et opusculs divers (Cattier), p. 149 sq. ; La Bruyère, *Les Caractères*, les Esprits forts, xxxv ; Gondal, *La Religion*, l. V, cap. iv, p. 262 sq.

A. Indifîerentismus rejiciendus est et damnandus (1) quia « doctrina est in se falsa, Deo blasphema, homini injuriosa et perniciosa, religioni et hinc societati exitiosa ».

1° Falsa. — INam supponit : a) hominem habere jus religionis modum pro arbitrio suo determinandi ; atqui hoc falsum est. Etenim hoc jus non habet, neque ex natura rei, neque ex Dei concessione : 1) non *ex natura rei*, nam summe atque unice ad Deum perlinet determinare quomodo ipse coli voluerit ; 2) neque *ex concessione* : non enim potest Deus illud homini concedere, ut quovis cultu, etiam erroribus, vitiis, impietatibus immixto, divinam Majestatem honoret.

b) Omnes religiones, etiam inter se oppositas in dogmatibus et morali, esse æque veras et bonas.

2° Deo blasphema. — Id blasphemum est in Deum quod negat ipsius attributa ; atqui indifîerentismus negat ipsius et veracitatem et sanctitatem et sapientiam, etc. ; cum, sectas sibi contrarias æque bonas proclamans, supponat Deo æque placere veritatem et mendacium, bonum et malum.

3° Homini injuriosa et perniciosa (2). — a) *Injuriosa*. — Vel enim homo credit *omnes* religiones esse veras : et est insanus, dum credit contradictoria simul esse vera ; atqui tamen id credere tenetur quicumque dicit omnes sectas esse æque bonas. Admittere enim debet hæc et similia : *Chrislum esse merum hominem* et *Chrislum esse Deum*; Romanum Pontificem esse *Chrisli vicarium* cum catholicis, et eundem esse *Anlichrislum* cum Protestantibus ; Messiam *advenisse* cum Christianis, Messiam adhuc *non venisse* cum Judæis, etc. — Vel credit *unam* esse veram, et est hypocrita, reliquas omnes æque approbando. — Vel demum credit *nullam* esse veram, sed omnes falsas : et est impius in Deum, noxius in societatem, et hypocrita, si aliquam exerceat.

b) *Perniciosa*. — Nam si vel probabile tantum sit existere

(1) Hæc pars quæstionis ad verbum excerpta est e Schouppe, *De religione christiana*, n° 5G-G0. Vide Ottiger, p. 280 sq. ; Gondal, *op. cit.*, p. 241. Brugerette, *Si toutes les religions se valent* (Science et religion) ; Richard, in *Diet, théol.*, art. Indifférence religieuse.

(2) Gondal, *op. cit.*, p. 247 sq. ; Brugerette, *op. cit.*, p. 17 sq. : Lamennais, *op. cit.*, t. 1, cap. ni, p. 89 sq.

religionem unam ex obligatione suscipit ndain, qua sola Deus eoli et homo finem suum consequi possit, perniciose sane res est hanc unam religionem non amplecti, nec eidem ut soli home adhaerere ; atqui rligionem tantum unam veram esse et ex obligatione suscipiendam, non solum probabile sed certum est.

4° Religioni et hinc societati exitialis. — Nam : sine religione societas nō quī subsistere; religio autē m ne concipi quidem potest, absque notione Dei et obligatione officiorum quæ illam constituunt. Atqui indifferentismus tollit notionem Dei cuius attributa inficiatur, tollit obligationem officiorum, dum omnia reddit arbitraria. Ergo religionem subvertit et societatem.

86. B. Religio vera non est immediate evidens (1), ul patet ex ipsa hodierna diversitate religionum inter homines, necnon et ex dictis de necessitate morali revelationis, ubi historice et psychologicè prorsus incerta apparet notio religionis.

87. C. Revelatio detegi potest et debet (2).

Revelatio, si data fuerit, hominibus cclata est ut ad finem eos facilius et tutius perducatur, sed medium ad finem non ducit nisi certo cognoscatur. Deus igitur, infinite sapiens et providus, si revelationem generi humano tribuerit, ita clare iillam manifestare debuit, ut homines facile et certo illam agnoscere possint et a falsis discernere. Ergo.

Corollarium. De extensione hujus obligationis (3).

88. Certo certius ad inquisitionem illam *obligantur* qui, omni revelatione carentes, Deum revelasse aut aperte sciunt aut suspicantur, ut ex antea dictis facile eruitur ; obligantur *secundo* (pii de veritate sua religionis rationabiliter dubitant, quocumque ex motivo prudenti, sive illis impia videatur, obscœna, non sibi constans, vana, ridicula, aut ita porro. *Eximuntur* vero ab hac obligatione, qui serio et prudenter, credunt suam religionem solam esse divinitus revelatam et ideo unice veram.

(1) Schouppe, n° 63.

(2) Gondal, *Religion*, I. V, cap. m, p. 255.

(3) Ottlger, p. 290 sq.

CAPUT V

DE COGNOSCIBILITATE REVELATIONIS DIVINÆ

89. Demonstravimus : 1) hominem teneri revelation* m
inquirere ; 2) revelationemque, si exsistat, debere esse certo
cognoscibilem. Unde statim enascitur quæstio de modo
probandi originem divinam revelationis seu de revelationis
cognoscibilitate et credibilitate, cujus solutio duplex amplex-
tatur caput.

Capitis præsentis materia in duos articulos dividitur :
1) de *certitudine* revelationis ; 2) de *nol* revelationis et
de earum usu seu de *methodo apologetica*.

ART. I

De certitudine revelationis

Errores.

90. Revelatio *vera* agnoscitur et discernitur : 1) juxta
Protestantes, ex solo uniuscujusque *privato* spiritu ; 2) juxta
Fideistas et *Traditionalistas*, ex *fide communi* humanitatis in
traditionibus et revelatione primitiva fundata; 3) juxta
Kantianum et Semi-Rationalistas, ex revelationis conformitate
cum exigentiis *rationis practicæ* ; 4) juxta *Protestantes Libe-*
rales et *Modernistas*, ex conformitate cum aspirationibus
et exigentiis *sensus religiosi*; 5) juxta quosdam fautores
methodi immanentis, qui non salis recedunt a doctrina Moder-
nistarum. Quia sola et plena ejus conformitate eum *exigentiis*
nostra? naturæ (1).

Doctrina catholica.

91. Revelatio *divina* ostenditur seu *divinitus credibilis*

(1) Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, t. I, p. 434 sq. ; 518 sq.

manifestatur non ex *solis* motivis internis, sed ex motivis *internis* simul atque *externis*, præsertimque ex ultimis.

En documenta: *a)* Haec habet *Cone. Vaticanum* : « Si quis dixerit revelationem divinam *externis* signis credibilem fieri non posse, ideoque *sola* interna cujusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, a. s. » — « Si quis dixerit... miracula certo cognosci nunquam posse nec iis divinam religionis christianæ originem rite probari, a. s. »

« Ut nihilominus fidei nostræ *obsequium rationi consentaneum* esset, voluit Deus cum *internis* Spiritus Sancti auxiliis *externa* jungi revelationis suæ *argumenta*, facta scilicet divina atque imprimis miracula et prophetias, quæ cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinæ revelationis *signa* sunt *certissima* et *omnium intelligentiæ accommodata*. » — « Ad solam catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quæ ad *evidentem* fidei christianæ *credibilitatem* tam multa et tam mira divinitus sunt disposita. Quin etiam Ecclesia *per se ipsa*, oh suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem invictamque stabilitatem, magnum quoddam et *perpetuum* est *molivum credibilitatis* et divinæ suæ legationis *testimoniū irrefragabile* (1). »

b) In *Jurejurando contra Modernismum* legitur : « Externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primisque miracula et prophetias, admitto et agnosco tanquam signa certissima divinitus ortæ christianæ religionis, eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam hujus temporis, intelligent!® esse maxime accommodata (2). »

2° Etiam *ante fidem susceptam*, *ratio humana* potest certo demonstrare originem divinam revelationis et ideo veram religionem revelatam a falsis discernere.

Etenim signa divinæ revelationis sunt « *certissima* et *omnium intelligent!® accommodata* » ; et « ex iis divina religionis christianæ origo *rite* probatur. » — « Quoad has quaestiones

(1) *Cone. Fai.*, sess. 3, cap. 3, can. 3, 4. Denzinger, 1812, 1813, 1790, 1794.

(2) Denzinger, 2145. Cf. Denzinger, n. 2106, 1707.

varias (exsistentiam Dei, divinitatem revelationis mosaiæ et christianæ) ratio fidem *præcedit*, debetque ad eam nos *conducere* (1). »

« Humana ratio... divinæ revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut *certo sibi constet Deum esse locutum*, ac eidem... *rationabile obsequium* exhibeat... Sed quam nulla, quam mira, quam splendida præsto sunt argumenta, quibus humana ratio luculentissime evinci omnino debet, divinam esse Christi religionem... Quæ certe omnia (signa) tanto divinæ sapientiæ ac potentiae fulgore undique collucent, ut ejusque mens et cogitatio vel facile intelligat Christianam fidem Dei opus esse. Itaque humana ratio ex *splendidissimis* hisce æque ac *firmissimis* argumentis clare aperteque cognoscens Deum ejusdem fidei auctorem exsistere, ulterius progredi nequit, sed quavis difficultate ac dubitatione penitus abjecta atque remota, omne eidem fidei obsequium præbeat oportet, cum pro certo habeat, a Deo traditum esse quicquid fides ipsa hominibus credendum et agendum proponit (2). »

In schemate prosynodali Cone. Vaticani hæc leguntur : « Inter Protestantes illos, qui revelationem Christianam se admittere profitentur, multi sunt qui... valorem aut necessitatem motivorum credibilitatis, quæ inducantur ex miraculis, prophetiis adimpletis, etc., vel omnino negant, vel ea solum admittunt tanquam subsidia quædam, si fides jam supponitur ; quia (ut aiunt) ipsa hujusmodi facta nisi per fidem jam suppositam cognosci non possunt... Neque desunt alii, qui doceant facta illa supernaturalia non posse intelligi tanquam motiva credibilitatis, nisi fides jam præsupponatur, et propterea ipsum factum revelationis homini, qui fidem nondum suscepit, *demonstrari non posse*... S. Sedes jam sæpius necesse habuit hujusmodi errores proscribere... Errorem vero ipsum, contra quem hic articulus in schemate proponitur, periculis plenum esse, per se manifestum est. Si enim rejectis vel suo valore exutis criteriis extrinsecis, quibus Deus suam revelationem velut sigillis divinis cognoscibilem reddidit, totum revocatur ad « internam experientiam », et ad « sensum internum », nullus amplius remanet modus certus discernendi revelationem veram a fictitia. Ille enim sensus internus, secundum providentiam ordinariam, non subest experientiae sub formali ratione, qua-

(1) Contra Bautain, *Gregor. XVI*, Denzinger, 1626 (1622-1627).

(2) Pius IX, contra Hermesianos, Denzinger, 1637-1639 ; Vacant, *op. cit.*, t. I, p. 575.

tenus sit *supernaturalis*, et si sejungatur a criteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis (1). »

3° *Non requiritur* tamen, pro singulis, *certitudo scientifica* : concilium enim *Vaticanum*. damnat cos qui contendunt catholicos « justam causam habere posse fidem, quam sub Ecclesiæ magisterio jam susceperunt, assensu suspenso in dubium vocandi, donec *demonstrationem scientificam* credibilitatis et veritatis fidei suæ absolverint » (2).

4° *Nec sufficit notitia probabilis*, ut constat ex damnatione prop. seq. : « Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet ne non sit locutus Deus. » « Assensus fidei ultimo nititur in congerie probabilitatum (3). »

5° *Nec sufficit cognitio mere subjectiva ; nec sola experientia interna aut inspiratio privata*; ut liquet : 1) ex damnatione *Michaelis de Molinos* qui non aliud motivum certitudinis admittit quam lumen internum a Deo proveniens, conjunctum cum certitudine quod a Deo proveniat (4) ; 2) ex supracitatis schematis prosynodalis Vaticani, quod addit : « Si... totum revocatur ad sensum quemdam animi et ad internam experientiam, profecto consequens est nullam religionem esse in se objective magis credibilem præ altera, imo nullam objective credibilem esse (5) » ; 3) ex canone Vaticani jam citato (6).

6° *Requiritur et sufficit notitia certa*. — *Requiritur*, ut Deo *rationabile* obsequium exhibeatur ; *sufficit* : « quis enim, ait Pius IX, ignorat vel ignorare potest omnem Deo loquenti fidem esse habendam, nihilque rationi magis consentaneum esse, quam iis acquiescere firmiterque adhaerere, quæ a Deo, qui nec falli nec fallere potest, revelata esse constiterit » (7).

(1) Vacant, *Etudes théol. sur le Concile du Vatican*, t. I, p. 593 sq.

(2) Denzinger, 1815.

(3) Innoc. XI, prop. 21 ; *Decr. Lamentabili*, contra Modernistas ; Denzinger, 1171, 2025.

(4) Innoc. XI, prop. 53, Denzinger, 1273.

(5) Vacant, *loc. cit.*, p. 595 sq.

(6) Denzinger, 1812.

(7) Denzinger, 1637.

His præmissis, nunc quæritur quonam certitudinis genere institui possit et debeat factum revelationis, ut inde rationabiliter sequatur obligatio illud amplectendi. Quod ut clarius exponatur, quædam prænotanda sunt de certitudine, de ejus motivo et divisione.

Definitio certitudinis.

92. Certitudo definitur : *Firmitas mentis adhæSIONIS alicui cognoscibili, sine errandi formidine*. Certitudo igitur excludit errandi formidinem, id est oque omne dubium prudens, absoluti et in omni casu ; adhaesio autem mentis major minorve esse potest, secundum motiva in quibus fundatur.

Motivum certitudinis.

93. Certitudo separari nequit ab evidentia, quæ semper i ejus est causa et motivum. Evidentia autem est : *ipsa objecti perspicuitas seu intelligibilitas menti manifesta* (1).

Species evidentiae (2).

94. 1) *In ratione veritatis*. — Evidentia est *intrinseca*, si intellectui manifestat rem ipsam, ipsam veritatem, ipsam scilicet connexionem prædicati cum subjecto. Est *extrinseca*, si intellectui manifestat tantummodo quoddam extrinsecum ipsi rei, v. g. testimonium illam referens aut sapientiam et veracitatem testis illam asserentis. Hoc in casu evidens non est ipsa connexio prædicati cum subjecto, sed tantum evidens est banc connexionem fuisse *affirmatam* in aliquo veraci testimonio (evidentia in attestante) aut esse rationabiliter *affirmabilem* ob testis auctoritatem (evidentia credibilitatis).

2) *In ratione modi*. — Evidentia dicitur *immediata*, si connexio prædicati cum subjecto statim apparet, quin requiratur ullum medium interpositum, ut in primis principiis, quæ

(1) De Poulplquet, *L'objet intégral...*, p. 199 sq. ; Gény, *Diet. Apol.*, art. Certitude ; A. Chollet, in *Diet, théol.*, art. Certitude ; Doni Lefebvre, *L'acte de foi*, Paris, Lethielleux, ed. 2, p. 44 sq. ; 2-2, q. 1, a. 4.

(2) Card. Billot, *De Virtutibus infusis*, p. 197 sq. ; De Poulpiquet, *op. cit.*, p. 34 sq.

demonstrari nec debent nec possunt, v. g. totum est majus sua parte, duo et duo æquant quatuor.

Mediata autem vocatur, si, ut convenientia prædicati cum subjecto appareat, interponi debet medium, sicut cum ex causa innotescit effectus aut vice versa ; ita in conclusionibus mathematicis aut metaphysicis logice c principiis deductis, ita etiam aliquo sensu in inductionibus historicis.

3) *Ratione perfectionis*. — *Perfecta* est, quando veritas ita clare apparet ut ne minimæ quidem dubitationi locus remaneat, sed statim sponte et necessario in assensum rapiatur intellectus. Hæc evidentia communiter habetur in *primis principiis* et in *demonstrationibus mathematicis*.

Imperfecta vero est, quando, nonobstantibus motivis firmis admittendæ veritatis et plane assensu dignis, permanent tamen difficultates quæ, etsi bene perpensæ, rationum firmitatem non destruant, et dubium tantummodo imprudens generare possint, nihilominus prohibent quin veritas perfecte et plene menti affulgeat et illam necessitet. Hæc evidentia præsertim habetur in *rebus* sive metaphysicis sive historicis *ordinis vilæ moralis*.

4) *Ratione fundamenti*. — *Metaphysica, physica et moralis* dicitur et est evidentia, secundum quod rerum essentiis, legibus physicis et moralibus innititur.

Evidentiæ influxus in adhæSIONEM mentis.

95. 1) In casu evidentiae intrinsecæ. — Cum intellectus necessario et spontanee adhæreat veritati sibi præsentī, *evidentia intrinseca de se sufficit* ad assensum mentis obtinendum. Si tamen imperfecta sit illa evidentia, propter dubium imprudens quod exurgit, mens indiget motione voluntatis ut, deposita formidine irrationali, firmiter assentiatur veritati ; voluntas autem non intervenit nisi *per accidens*, ut *removens prohibens*, videlicet removens impedimentum dubitationis irrationabilis ; et causa assensus non sunt nisi motiva ordinis intellectualis : rationes nempe ab intellectu perspectæ, præsentia scilicet veritatis.

2) In casu evidentiae extrinsecæ (1). — Semper requiritur *interventio voluntatis*. Et vero, quando adest sola evidentia extrinseca, *veritas* manet *in se inevidens* et obscura. Porro intellectus non movetur directe et necessario nisi a veritate in se visa, nempe ab evidentia intrinseca. Oportet igitur ut voluntas determinet intellectum ad assentiendum. Inde tamen non sequitur assensum intellectus semper imperari libere. Nam si testimonium veritatem referens sit perfecte evidens, intellectus necessitatur ad illud accipiendum ; imo, quia clare percipit absurdum esse et irrationale in casu denegare assensum ipsi veritati, ideoque malum sibi, voluntas quæ bonum prosequitur ex natura, debet illum necessario movere ut firmiter adhaereat veritati certificatae. Ita nemo potest negar* existentiam Romæ.

Hæc interventio voluntatis ex ipsius natura motivi assensus exigitur : assensus enim vere fundatur super evidentiam menti affluentem ; quia vero hæc evidentia omnino extrinseca est rei attestatae, non videtur sufficere absque application' voluntatis.

Sed quandoque aliud auxilium præstat voluntas, *removet* nempe *prohibens*, quatenus intellectus attentionem excitat ut motiva intimius considerare*, ut rationes oppositas inanes percipiat et rejiciat, ut dubia levia et imprudentia ex passionibus, præjudiciis aut scientiis naturalibus orta, expellat, præsertim ut dispositiones mentis et cordis acquirat homo, quibus melius et tutius apprehendatur et accipiatur efficacia objectiva motivorum. Quod verissimum est speciatim in rebus ordinis moralis (2).

Certe dispositiones supradictæ de se *nec roborant nec firmant* valorem motivorum assensus, sed *conditiones* videntur *adhesionis mentis* veritatibus hujusmodi : rectitudinem ei præbent

(1) S. Th., *De Veritate*, q. xiv, a. 1 ; De Poulpiquet, *op. cit.*, p. 298, 305 sq., 325 sq. ; Billot, *op. cit.*, 204 sq. ; Cyrille Labeyrie, *op. cit.*, p. 177 sq. ; Bruguère, *De Vera Religione*, Appendix I, p. 264 sq. ; G. Brunhes, *La foi et sa justification rationnelle*, p. 176 sq.

(2) Dico : *ordinis moralis* ; nam quando agitur de rebus mere historicis quæ ad vitam moralem non pertinent, etsi evidentia sit solum extrinseca ideoque intellectum non cogat, non videntur exigi aliæ dispositiones quam probitas historica. De Poulpiquet, *op. cit.*, p. 43 sq.

<t eam eximunt ab obstaculis quæ valorem istum obnubilant. « Qualis unusquisque est, talis finis videtur ei », ait Schola, habitus igitur sinceritatis, absentia præjudiciorum, odium mendacii, voluptatum et passionum mortificatio, humilitas, puritas vitae, etsi minime assensum intellectualem dē terminent, *inenlem disponunt* ut attentius, expeditius et efficacius, rationes ordinis intellectualis perspiciat et amplectatur.

Ilis prælibatis de evidentia, ad divisionem certitudinis accedamus.

Species certitudinis.

96. *Cerliludo*, quemadmodum evidentia cui innitur, est *metaphysica*, *physica* aut *moralis*, secundum quod necessitas connexionis prædicati cum subjecto in rerum essentia, in constantia legum naturæ physicæ, in legibus naturæ moralis seu in constantia morum hominum fundatur. Omnis autem certitudo potest esse vel *spontanea*, qualis est pro sensu communi, et facile obtinetur absque præparatione scientifica; vel *scientifica* seu *critica* aut *philosophica*, qualis est in docto, post diligentem considerationem.

a) *Certitudo metaphysica*, quæ fundatur in necessitate metaphysica (absoluta), adest « dum nexus inter prædicatum et subjectum est *absolute* necessarius, id est pendet ex ipsa natura subjecti et prædicati. et apparet ex analysi notionum ». Sic metaphysice certum est idem non posse esse simul et non esse sub eodem respectu, omne contingens esse causatum, totum esse majus sua parte.

b) « *Cerliludo physica* fundatur in necessitate physica legum naturæ quæ sunt *hypolelhice* necessariae. Hæc certitudo habetur mediante formaliter experientia' seu mediantibus formaliter sensibus. » Sic physice certus sum quod hic ignis urit, quod hoc fenum dilatatur sub influxu caloris.

c) *Cerliludo moralis* fundatur in necessitate morali et in impossibilitate morali opposita, el habetur mediante testimonio humano idoneo. Ita moralité r certus sum hunc testem, (ujus scientiam et veracitatem cognosco, in his circumstantiis non mentiri; moraliter certum est perfectam cognitionem

omnium veritatum religionis naturalis, si exsistat, fuisse a Deo revelatam, cum sit moraliter impossibile homines naturaliter pervenire posse ad talem cognitionem. — Distinguitur autem certitudo moralis *speculativa*, quæ est (spontanea vel scientifica, historica) de aliquo facto præterito aut præsentis (t certitudo *prudentialis*, quæ est de honestate alicujus actus hic et nunc faciendi (1).

97. N.-B. — 1° Necessitas *metaphysica*, uti patet, *nullam* patitur *exceptionem*; igitur negatio certitudinis metaphysicæ absolute implicat contradictionem. In certitudine autem *physica* et *moralis*, dari potest *exceptio*, quia non repugnat leges physicas et morales, in casu quodam particulari, effectum suum non habere : pendent enim a Causa prima, vi cujus aliquando cohiberi possunt, imo etiam (morales) a libertate humana, quæ ordini vilæ moralis et ejus præceptis resistere valet. Exceptio tamen supponi non potest, sed probari debet : dedeceret enim sapientiam Dei, ordinem a Creatore constitutum in rebus physicis aut leges certas in natura humana positas, generaliter non servari.

2° Juxta quosdam, certitudo tum *physica* tum *moralis* potest, per reflexionem, fieri *extrinsecce* (resolutive) *metaphysica*, si ex ejus falsitate sequeretur quædam impossibilitas metaphysica ; v. g. Certitudo *physica* de existentia mundi externi, de factis generalibus, ut calor dilatat corpora ; secus esset *aliquid sine ratione essendi*, falsitas nempe sensationis et innumerabilium experientiarum de facto dilatationis, quod metaphysice repugnat ; certitudo *moralis* de testimonio universali hominum aut plurium qui contra suam utilitatem falsum dixissent, nam falsitas horum testimoniorum esset adhuc sine ratione essendi, etc. (2).

3° Quidam auctores, ut Geny (3), distinguunt tantum certitudinem *absolutam*, quæ est de *lege* sive necessaria (metaphysica), sive hypothetica (physica aut moralis), et certitudinem *hypotheticam*, quæ est de *jactis* seu de applicatione legis physicæ aut moralis : dicitur hypothetica, quia dari potest exceptio.

4° Juxta alios (4), certitudo est : 1) *Mere intellectualis*, si a solo intellectu procedit, quin ulla requiratur voluntatis interventio. Ita in mathesi, in primis principiis. 2) *Moralis*, si non

(1) Ita, fere ad verbum. Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, t. II, p. 66 sq.

(2) Garrigou-Lagrange, *ibid.*

(3) *Art. cit.*, col. 499.

(4) Ollé-Laprune, *La Certitude morale; La philosophie et les temps présents*.

CERTITUDO REVELATIONIS

habeatur nisi sub influxu voluntatis. Hæc enim certitudo, quia versatur circa veritates ordinis moralis vel circa veritates sive historicas sive metaphysicas, quæ vere in vitam moralem influunt, obtineri nequit sine quibusdam conditionibus morali-
libus, a voluntatis rectitudine et motione pendentibus. Ita Dei
existentia, animæ immortalitas, Christi resurrectio.

De habitudine revelationis ad actum fidei divinæ.

98. Credere, sensu proprio, est assentiri alicui rei testificata*,
propter auctoritatem testificantis. Ait enim *Vaticanum* :
a Fidem, quæ humanæ salutis initium est, ecclesia catholica
profitetur *virhilem esse supernaluraleni, qua, Dei aspirante
el adjuvante gratia. ab eo revelata vera esse credimus*, non
propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine
perspectam, sed *propter auctoritatem ipsius Dei revelantis*, qui
nec falli nec fallere potest (1). » Iisdem verbis habes definitio-
nem *fidei actualis*, si loco «virtutem supcrnaturatem », ponas :
« actum supernaturalem ».

Itaque revelatio ad fidem sine dubio refertur et ad eam
spectat. Revelatio enim prout est factum historicum ordinis
supcrnaturalis, interventio nempe miraculosa Dei veritates
quasdam nobis manifestantis, ad fidem ducit et a *ratione*
cognosci debet.

Sane actus fidei est « actus *inlelleclus* assentientis *veritati*
divinæ ex *imperio voluntatis* a Deo motæ » (2), seu est actus
inlelleclus quo, *sub imperio uolunlalis, revelatis* a Deo assen-
timur propter *auctoritatem* ipsius Dei revelantis. Sed « quoties
mediante voluntate assensus (intellectualis) imperatur, oportet
ut antecedenter ad assensum ipsum sciatur non solum id
de quo assensus quæritur, verum etiam an existat et cujus-
«Odi sit molivum assentiendi » (3). Voluntas enim nequit
determinare intellectum ad assentiendum propter rationem
quamdam, nisi antea intellectus ipse demonstraverit existen-
tiam et valorem hujus rationis. Oportet igitur ut antecedenter
ad actum fidei divinæ certo cognoscantur *auctoritas* Dei et
lactum *revelationis*.

(1) Sess. 3, c. 3, Denzlnger, 1789.

(2) 2-2, q. 2, a. 9.

(3) Card. Billot, *De Virtutibus infusis*, ed. 2, p. 216.

1° Deus autem est ipsa infinita sapientia et increata veritas, ergo ejus auctoritas statim innotescit cuique ration-
 utenti. Ideoque aliquid credibile est fide divina statim ac
 constat illud fuisse dictum a Deo : etenim rationabiliter cre-
 dibile est quidquid prudenter credi potest seu quidquid a
 teste fide digno asseritur ; ergo divinitus seu fide divina
 credibile est quidquid sine dubio a Deo dictum est.

2° *Requiritur* ergo et *sufficit* probare signis *certissimis*
 factum revelationis divinæ. a) *Requiritur*, ut constat : 1) ex
 damnatione ab *Innocentia XI* prop. seq. : « Assensus fidei
 supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum
 probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet
 ne non sit locutus Deus » (1) ; 2) ex ipsa *natura* fidei : assen-
 sus fidei est assensus firmus, imo firmissimus ; atqui voluntas
 talem assensum imperare nequit, ut jam diximus, nisi certo
 constet de facto locutionis divinæ.

b) *Sufficit*. Statim enim ac de revelationis facto constat,
 certitudine vera, certitudine scilicet quæ omne dubium pru-
 dens excludat, eo ipso veritates ipsæ revelatæ sunt *evidenter*
credibiles fide divina, ut, jam animadvertimus ; imo *evidenter*
 sunt *credendæ* : « cum (enim) homo a Deo tanquam creatore
 et Domino suo totus dependeat et ratio creata increatæ veri-
 tati penitus subjecta sit, plenum revelanti Deo intellectus et
 voluntatis obsequium fide præstare tenemur » (2), nobis
 namque non licet, citra læsæ majestatis divinæ crimen, fidem
 denegare revelationi divinæ evidenter credibili ad nos directæ.

Unde, demonstrata existentia revelationis divinæ et prae-
 cognitæ veritatibus quæ in illa continentur, jam adsunt
 omnia prærequisita ad ipsum actum fidei divinæ necessaria,
 quæ ejus rationabilitatem fundant, sed ipsum essentialiter
 non constituunt. Nonnisi enim postea, sub imperio *liberæ*
 voluntatis et *graliæ* motione, producetur ille actus, ut exponi
 solet in tractatu de fide (3).

(1) Denzinger, 1171.

(2) Denzinger, 1789.

(3) Of. Garden, in *Diet, thêol.*, art. Crédibilité ; Garrigou-Lagrange,
De Bivelat., t. I, p. 522 sq. ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 480 sq.

Certitudo revelationis.

99. Revelatio divina est *faciuni hisloricum ordinis supernaturalis*, quoad nos non per se noscibile (1). Ergo objectiva ejus existentia demonstrari debet per alia *facia divina*, in se noscibilia, quæ a nobis certo cognoscuntur tam ut *facia* quam ut *supernaluralia* signa originem divinam revelationis *sigillantia*. Jamvero pleraque signa quibus innititur revelatio : 1) ut *supernaluralia* quid» m, possunt esse certa, ut infra videbitur, certitudine morali vel physica, imo quandoque metaphysica, et ideo, sub hoc respectu *philosophico*, laetum revelationis potest esse certum certitudine saltem partialiter metaphysica (2) ; 2) ut *facia* v» ro, si excipiantur test» s immediati, quibus physice certa sse possunt, nonnisi ex historia nobis nota sunt. Ergo laetum n revelationis in evidentia extrinseca fundatur, in evidentia scilicet testimonii .quod eam contin» t ct refert, seu in *euiaenlia morali*.

De facto igitur revelationis certo consl are potest sed *certitudine morali* (3). Quæ diximus ergo de interventu voluntatis et utilitate dispositionum mentis et cordis relative ad evidentiam extrinsecam apprime congruunt in præsentia. Quæcumque tamen occurrant difficult ales in oppositum, probatione rite peracta, quæcumque exoriantur dubitationes, imprudens sset ct omnino irrat ionale, propter ist as fallacias sub influxu phantasiæ aut passionum productas, hanc certitudinem rejicere quæ vera est certitudo (tplane sufficit, quia omne dubium prudens excludit.

Certitudo absoluta et respectiva (4).

100. Ilæc autem certitudo *moralis* de facto revelationis ac

(1) In aliquo casu certe Deus potest directe alicui interne manifestare sufficientem revelationis notitiam ; hoc autem non contingit lege ordinaria, de qua sola agitur in præsentia.

(2) De Poulplquet, *L'objet intégral...*, p. 221 sq. ; cf. Van Hove, *La doctrine du miracle chez S. Thomas*, p. 358 sq.

(3) Etiam argumenta, quæ ex ipsa doctrina hauriuntur, supponunt revelationem ut *pictum* quod demonstrandum assumitur ut superans vires naturæ et ideo ad facta divina aliquatenus ipsa reducuntur ; supponunt quoque Jeges naturæ humana: seu modos constantes et uniformes agendi hominum, proinde nonnisi certitudinem moralem generant.

(4) Card. Billot, *De Virtutibus infusis*, p. 217, 306 sq. ; Van Noort, *De fide divina*, η. 273 sq.

proinde de revelationis credibilitate, potest (-ese *absolute* vel *respecliya*.

a) *Sufficil certiludo absoluta*. — Certitudo e demonstratione historica facti revelationis nata, ea est quæ a theologis voratur *absolula*, videlicet, quæ sufficit *respecte cujusvis inllectes eliam acidissimi*. Est *scienlifica*, si rite solvuntur objectiones adversariorum et distincte ac considerate percipiuntur motiva credibilitatis ; *vulgaris*, si minus distincte et minus reflexe bæc motiva cognoscuntur.

Ad hanc porro certitudinem *vulgarem* perv(nire possunt plerique fideles. « Quamvis enim fideles rudiores motiva omnia credibifitatis distincte non noverint, nec ipsi ea valeant explicare ; noverunt tamen modo ipsis accommodato unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam, et in hac semper cis ob oculos versatur incommutabile, plene sufficiens et certum credibilitatis motivum... ita divina bonitas et sapientia, in ordine providentiae supernaturalis, disposuit Ecclesiam catholicam iis insignem characteribus, ut in ea, citra scintificas inquisitiones, quibus longe maxima pars hominum idonea non est, etiam rudes habeant facile cognoscibile compendium motivorum credibilitatis ad plenam certitudinem, quæ poterunt per disciplinas apologeticas distinctiori et ampliori explicatione confirmari ; sed non potest rationibus oppositis induci prudens dubium ad illam certitudinem labefactandam (1). »

b) *Sufficil certiludo respecliva*. — Ea est certitudo quæ, praescindendo ab objectiva dignitate rationum, reapse sufficit menti illius qui hic et nunc fidem vult amplecti, et respectu illius omne dubium prudens excludit, pro tunc temporis,

Hæc certitudo sufficit, nam :

1) Si certitudo respecliva non sufficeret, *fides* foret *impossibilis* multis hominibus, v. g. pueris et rudibus.

2) Id omnino convenit *ordini Providenliæ*. Regula enim est, ut in necessariis quæ per nosmetipsos percipere non valemus, audiamus et sequamur eos quos natura posuit eruditores et magistros.

(1) Schema prosyn. Cone. Vat., Vacant, *op. cit.*, t. I, p. 599.

Proinde pueri et rudes, rationabiliter et prudenter, *fide humana* credunt id quod *pareilles* vel *pastores* illis affirmant de historia et veritate revelationis, et, hac via auctoritatis, sufficienter, suo modo, suaeque conditione, sibi e(fo)rmant iudicium certum de facto revelationis divinae. Sic enim agendo, pueri et rudes adhibent unicum medium quod ipsis praesto est, et quidem medium *per se* proportionatum et sufficiens, nam quod parentes aut pastores aliquando fallantur aut fallant, non nisi *per accidens* contingit in regulari ordine a Deo instituto, scilicet inter fideles in Ecclesia catholica educatos.

3) Quoad cos qui, usum rationis habentes, *invincibiliter* ignorant praedicationem catholicam, tenendum est ipsis non deesse media saltem remote sufficientia, quibus ad credibilitatem doctrinae salutis et ad fidem pervenire possint. Si faciant ideo quod in se est, ductum naturalis rationis sequentes, possunt, « *divinae lucis et gratiae* operante virtute, aeternam consequi vitam » (1).

4) « Demum hac in re multum tribuendum est divinae gratiae, quae, licet secluso miraculo (2), locum motivorum credibilitatis non suppleat, potest tamen efficere : a) ut eliminantur difficultates veritatem obscurantes, et b) ut motiva credibilitatis apprehendantur eo modo ut suadeant et persuadeant. Hinc S. *Thomas* : « Oui credit, inducitur auctoritate divinae doctrinae miraculis confirmatae et, quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis » (3) ; et ipsum *Cone. Val.* : « Ut fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus S. auxiliis externa jungi revelationis suae argumenta », et paulo post, « Cui quidem testimonio (scilicet Ecclesiae) efficax subsidium accedit ex superna virtute » (4).

(1) Cf. tract, *de Gratia*, ubi de distributione gratiae.

(2) Quandoque enim, *extraordinarie*, gratia totaliter supplet propositionem externam motivorum credibilitatis, ita ut credantur revelata absque ullo motive credibilitatis, seu potius cum evidentia credibilitatis a gratia ipsa *miraculose* producta. Cf. Salmanticenses, *De Fide*, tr. 17, disp. 1, dub. 4, n. 198 ; Billuart, *De Fide*, diss. 1, a. 6, in fine ; De Poulpiquet, *Le miracle et ses suppléances*, p. 18 sq. ; Vacant, *Etudes théol. sur le Concile du Vatican*, t. 1, p. 592.

(3) 2-2, q. 2, a. 9, ad 3.

(4) Sess. 3, c. 3, Denzinger, 1790, 1794. Ita Van Noort, *De Fide*, n. 278.

ART. II

De methodo apologetica

Revelatio fide divina credibilis ostenditur ex variis signis, de quorum *notione* et *usu* nunc dicendum ist.

§ I. — De Notis

Notio criteriorum.

101. Media quæ nobis debentur ut certo cognoscatur factum revelationis, *nolæ* vocantur, quatenus revelationem ut divinam manifestant seu innotescere faciunt ; *criteria*. quatenus ex iis dijudicatur et discernitur vera revelatio a falsis ; *motiva credibilitatis*, quatenus revelationem evidenter fide divina credibilem reddunt.

Divisio criteriorum.

102. Hæc porro motiva credibilitatis, in ordine ad hominem qui ad fidem ducit u[”] (1), *interna* sunt vel *externa*, secundum quod sunt in/ruvel *extra* conscientiam hominis credentis aut fidem inquirentis.

1° Interna autem sumuntur ex *mirabili* satisfactione aspirationum legitimarum et nobilissimarum vel *naturæ humane*, ipsius humanitatis, et tunc dicuntur *universalia*, vel hujus *determinati* hominis, et dicuntur *indivisiua*.

2° Externa vero sunt *intrinseca* vel *extrinseca* ipsi religioni revelatae.

A. C r i t e r i a e x t e r n a - i n t r i n s e c a . — Ipsi religioni revelatae inhærent et ex ejus natura oriuntur, v.g. religionis excellentia, puritas, sublimitas ac in omnibus bonis fecunditas.

Hæc autem criteria possunt esse *negativa* vel *positiva*.

a) *Criteria negativa*. — Ea sunt quorum praesentia probat nil obstare quin religio proposita possit esse revelata, at non illico probant eam esse revera divinam. Praecipua sunt : *immunitas ab errore, a contradictione, a fraude et immoralitate*.

(1) Vacant, *Etudes thcol.*, etc., t. II, n. 569 ; Garrigou-Lagrange, *De Revelat.*, t. I, p. 83 sq. ; p. 555 sq. ; t. II, p. 1 sq. ; Ottlger, p. 148 sq. ; Van Noort, n. 32 sq. ; H. Mazzella, n. 135 sq. ; Manzoni, n. 100 sq.

Deus enim summe verus et verax, summoque sanctus, revelare potest veritates quæ sunt supra rationem, non autem doctrinas quæ vel cum veritatibus naturalibus certo cognitis vel inter se pugnant aut regulæ morum contradicunt.

b) Criteria positiva. — Ea divinam religionis propositæ originem cum majori minorive certitudine demonstrant. Ita sublimitas doctrinæ propositæ, fundatoris sanctitas, admirabilis propagatio religionis, ejus fecunditas et stabilitas.

B. Criteria externa-extrinseca. — Non ex ipsa religione desumuntur, sed ei extrinsecus superveniunt, illam comitantur et ejus divinam originem confirmant. Ita miracula et prophetiae (1), quæ, dummodo cum religione proposita certam habeant connexionem, signa sunt *positiva* et *indubia* ejus originis divinæ.

De Valore criteriorum.

103. I. — *Criteria interna.* — A. Individualia possunt esse signa aliququaliter *probabilia* sed *non certa* originis divinæ alicujus religionis, nisi *per accidens* et *extraordinarie*. Ordinarie enim et per se homo non nisi conjecturaliter cognoscere potest pac< m hanc mirabilem aut gaudium illud insolitum et summum, quæ *interne* experitur, esse quid supernalurale, revelationem certo confirmans, u Ille enim sensus (internus), *secundum providentiam ordinariam, non subesi experientiae sub formali ratione quatenus sil supernaluralispA.* si sejungatur a criteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis (2). »

Si autem Deus *miraculose* operatur in anima aliqua, per gratiam *extraordinariam*, qua supplentur motiva externa credibilitatis, uti fit quandoque in revelationibus privatis aut in conversionibus miraculosis, tunc hæc criteria possunt *per accidens* esse argumenta *cerla*, sed pro illo tantum homine in quo inveniuntur.

(1) « Attamen multæ prophetiae pertinent *intrinsece* ad religionem Christianam, prout annuntiant ipsum Christum, ejus incarnationem, passionem resurrectionem, indefectibilitatem Ecclesiae. Item quaedam miracula, ut Christi resurrectio, ascensio, intrinsece ad religionem pertinent et non solum extrinsece, ut sanatio caeci nati. » Garrigou-Lagrange, *op. cil.*, t. I, p. 135.

(2) Schem. Vat., ap. Vacant, *op. cit.*, t. I, p. 594.

B. Criteria interna universalia, etiam *simul* sumpta, argumentum vere validum non constituunt nisi *cum* criteriis externis, religioni intrinsicis, a quibus sejungi non debent.

Etenim, ut aliqua religio dicatur *divina*, non sufficit ut sit conformis exigentiis naturæ humanæ et eas plane satiet, sed *etiam* requiritur conformitas et *etiam* mirabilis expletio, ut *appareat* eas certo excedere vires et exigentias naturales, et sic esse *miraculum morale* ac ideo a solo Deo provenire posse, qui solus tam profunde valet cor humanum cognoscere et satiare, *etiam* *etiam* pacem interiorum procurare (1).

Ideo demonstratio *apodictica* non erit si fiat ex *solis* criteriis internis (2). Satisfactio enim *mirabilis* aspirationum nostrarum, *proinde* *supernaturalis* est, non subest *experientiæ internæ*, nec in argumentum *objectivum* et *efficax* assumi potest, nisi in quantum *externe* et *sensibiliter* supernaturalis manifestatur in effectibus, videlicet in *totali* et *mirabili* renovatione et instauratione societatis, per religionem producta. Sed tunc demonstratio petitur non tam ex ipsis criteriis internis (aspirationibus) quam ex criteriis externis (mirabili et universali fecunditate religionis historice probata). Ergo.

C. Conclusio : *Ex se* itaque : 1) Criteria interna non videntur esse nisi argumentum opportunum — vel ad *disponendum* hominem nondum credentem, ad considerationem aliorum motivorum, eum scilicet præparans et incitans ad veritatem inquirendam aut ad illam rite audiendam, — vel ad *confirmandum* fidem eorum qui, jam revelationem divinam habentes

(1) Garrigou-Lagrange, *De Revelat.*, t. II, p. 8-11 ; De Poulplquet, *L'objet intégral...*, p. 340 sq. ; 411 sq. ; 456 sq. ; De Tonquédec, in *Diet. Apol.*, art. Miracle, col. 548.

ft (2) « En soi, l'apologétique interne n'aboutit pas par elle-même, sans les critères externes, à établir objectivement l'existence de la révélation. » — « Sans l'apologétique externe, elle est impuissante, en soi, à prouver la vérité d'une religion. » — « Les témoignages d'âmes (critères internes)... ne suffisent point par eux-mêmes à établir la vérité du christianisme. » Ha De Poulplquet, p. 330 (339), 409, 424. — « Il n'y a que deux faits à vérifier, l'un en vous, l'autre hors de vous ; ils se recherchent pour s'embrasser, et de tous les deux, le témoin, c'est vous-même. » Cardinal Dechamps, *Démonstrations de la foi*, 1er Entretien, p. 1. Cf. Brunhes, *La Foi et sa justification rationnelle*, p. 190-207.

ct assueti in observandis gratiæ motibus, ex *pace profunda* quam, sub influxu donorum Spiritus S., percipiunt in legendo-cvangelium aut audiendo prædicationem doctrinæ fidei aut sequendo præcepta Christiana, novum hauriunt motivum credibili!atis. 2) Criteria interna etiam *universalia* non ostendunt nisi *appelibililalem* et *amabililalem* religionis revelat» et sic jam ad illam fortiter attrahunt hominem ; deinde verocum quasi sponte eo perducunt ut prius *exoptel* hanc religionem adeo amabilem et desiderabilem esse veram, ac postea ejus veritatem inquirere et credibilitatem probare intendat.

104. II. — Criteria externa. — 1° Criteria negativa, quamvis nec directe nec certo probent originem divinam religionis quam exornant, non sunt tamen spernenda, quia multum proficiunt ad discernendam religionem quæ falso se ut divinam exhibeat. Si desit enim vel una ex his nolis, religio proposita certo non est a Deo ; si autem *simul* adsint, jam hæc religio *probabiliter* divina dici potest, siquidem moraliter impossibile est hominem, sine speciali Dei auxilio, docere veritates religiosas, absque erroris admixtione (1).

2° Positiva autem quod attinet, criteria extrinseca intrinsecis praevalent. Etenim :

A. C r i t e r i a i n t r i n s e c a : a) Maximum quidem habent valorem, nam n ligio quæ doctrinam docet sublimem, harmonice unam, mirabiliter fecundam in omnibus bonis, quæ ipsa, mirabiliter propagata, invicte stabilis permanet, vera dicenda est et divina, si hanc sibi vindicat proprietatem. — b) Imo *quoad se* sunt *altiora*, quemadmodum miraculum intellectuale et morale altius est quam miraculum physicum. Hac de causa *Vaticanum* dicit mirabilem vitam Ecclesiæ (scilicet religionis revelat» in concreto considerata) esse « magnum quoddam et *perpetuum*... motivum credibilitatis-et divinae suæ legationis testimonium *irrefragabile* (2) ». Hoc ideo signum, in sua perpetuitate, superat omnia miracula physica. — c) At *quoad nos* cognitu sunt *difficiliora* : cognitio enim nostra intellectualis a sensibilibus provenit 7

(1) Supra, n. 73 sq.

(2) Sess. m, c. 3 ; Denzinger, 1794.

atque criteria religioni intrinseca a sensibus sunt *magis remota*, quia sunt secundum *st** *magis inleUigibiicL* Hinc non pl< ne percipiuntur nisi a mentibus excultis aul. ab animabus quæ in vilain spirituales jam multum profeci runt. Id praecipue dicendum de quibusdam ex bis criteriis, puta de religionis excellentia aut doctrinæ sublimitate : non omnibus enim statim apparet ad quemnam gradum excellentiae aut sublimitatis attingere non valent vires humanae.

B. C r i t e r i a e x t r i n s e c a praecipuum locum obtinent in probanda revelationis divinitate. Sunt enim *jacta* sensibilia, cognitu *facillima* et *certissima*; qua de rausa mentibus omnium vel rudium sunt *accommodata* et demonstrationi fati i i n-revelationis *maxime apia*. Quare *Vaticanam* inter « \xb-rna revelationis argumenta » ponit « *imprimis* miracula et prophetias, quæ... divinæ revelationis signa sunt *certissima* \t *omnium* intelligent!» *accommodata*. »

§ II. — De usu notarum seu de methodo apologetica

Definitio.

105. In genere, methodus (1) (usrx óðo) est via sequenda seu recta mediorum ordinatio ad debitum finem. Methodus apologetica igitur est systema mediorum quibus homo rite perducitur ad finem, seu quibus demonstrat hanc fidei doctrinam esse evidenter credibilem et credendam, tanquam a Deo revelatam.

Divisio.

106. Triplex distinguitur methodus apologetica. Dicitur : 1) *Externa-exlrinseca*, si ad probandam religionis veritate;¹¹, apologeta utitur argumenlis externis conscientiae et simul extrinsecis ipsi religioni ; 2) *Externa-intrinseca*, si utitur argumentis externis conscienti» seel religioni intrinsecis; 3) *Interna*. si argumenta haurit ex ipsa conscientia seu ex aspirationibus quæ latent intra conscientiam hominis et sunt objectum experientiae intern® sive *individualiste communis* societatis humanæ.

(1) De Groot, *Summa apologetica de Ecclesia catholica*, p. 25, 3°.

Assertio : Methodus externa-extrinseca ceteris præstat ; apologetica tamen integra utramque methodum externam et internam harmonice consociare debet.

L — Methodus externa-extrinseca ceteris præstat.

107. Magis enim convenit, quia *tutior* est, *brevior* et *facilior*.

a) *Tutior*, « nam in investigatione factorum sensibilium[^] ut sunt miracula, minus est periculum errandi quam in scruta-
tanda alicujus doctrinæ eximia excellentia, puritate, immuni-
tate ab errore, aut in consideratione effectuum moralium
hujusce doctrinæ (1) ». — b) *Brevior*, nam probata divinæ
revelationis existentia ex miraculo sat evidenti, statim
adest obligatio illam amplectendi, quin ullo veritatis revelatæ
examine opus sit, cum Deus summe sapiens, summe verax
et summe sanctus, sigillo miraculi errorem attestari nequit.
— c) *Facilior*, nam miracula physica, obvia, splendida,
multorumque testimonio firmata, ut resurrectio Christi,
facilius etiam simplicibus exponuntur quam characteres qui-
bus excellentia et sublimitas religionis dignoscitur.

II. — Triplex methodus harmonice consociari debet ^{^2}).

108. Id aperte liquet ex modo dictis de ipsis criteriis.

1° Methodus *externa-intrinseca*, in toto suo amplexu consi-
derata, arguentum quidem præbet irrefragabile et alio solute*
sufficiens. Ideo, licet non ita facile exponatur aut intelli-
gatur in singulis suis elementis, minime negligenda est sed
accurate explicanda et expendenda.

2° Methodus *interna*, de se. non absolute sufficit ad pro-
bandum factum revelationis, quia directe non probat, uti
jam diximus, nisi utilitatem sive *bonitatem* religionis revelatæ,
non autem ejus existentiam aut veritatem. Ideo ad prædi-
cationem et directionem animarum seu ad apologeticam
practicam potius pertinet quam ad demonstrationem theore-
ticam et objectivam revelationis. Attamen, caute adhibita,
auxilium potest afferre non spernendum ad modum præpa-
rationis et confirmationis ; imo forte necessaria erit ut viri,

(1) Garrigou-Lagrange, *op. cit.*, t. I, p. 32.

(2) G. Biunhes, *op. cit.*, p. 207-225.

mentalitate kantiana infecti, inducantur ad accipienda argumenta philosophico-historica.

3° Insuper hæc utraque methodus valde utilis esse potest :

a) Ratione sui : Cum intellectus enim et voluntas partem habent in prærequisitis ad actum fidei et in ipsius fidei actus positione, non parvi refert ut nonnullis mere intellectualibus adjungantur motiva *ordinis moralis* quæ, a criteriis externis religioni intrinsecis et internis exorta, directe in voluntatem ipsam influant et cor ipsum vehementer excitent et stimulent.

b) Ratione temporum, circumstantiarum et personarum : Hodie enim non desunt homines qui nonnullis motivis externis-intrinsecis et internis auctoritatem tribuunt, et ab eis tantum commoventur. Alii quidem ad catholicismum adducuntur ex harmonia ejus cultus cum sensu æsthetico : ita *Chateaubriand* et *Daysmans* ; alii ex sublimitate (juxta doctrinam moralem : ita *Paul Rourgel* ; alii ex ejus virtute in stabilienda et conservanda societate : ita *Rrunelière* ; alii ex ejus promissis æternis, quibus spes immortalitatis fovetur et solatium inter adversa confertur : ita *Coppée*, *Relié*, *De Ruville* ; alii ex satisfactione plena quam præstat legitimis cordis humani aspirationibus : ita *Joergensen* ; etc.

Conclusio generalis.

109. *Practice* igitur cuique proponenda sunt argumenta, quæ aptiora et efficaciora (i) videntur. Quinimo in ipsa apologia *objective* instituenda, dummodo methodo externæ-extrinsecæ sua prioritas valoris omnino servetur ; utraque methodus externa et interna harmonice et amice consocianda est, ut integra habeatur probatio et omnium captui accommodata (1).

A methodo autem externa-extrinseca, utpote principaliori et ex se plane sufficienti, demonstrationem incipiemus. Postquam vero argumentis externis tum extrinsecis tum intrinsecis ostenderimus revelationem divinam in aliqua deter-

(1) Pascal, *Les Pensées*, éd. Caltier, p. 270, xvm ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 316 sq. ; 447 sq. ; Sérol, *Le besoin et le devoir religieux*, p. 80 sq. ; Malnage, *La psychologie de la conversion*, Beauchesne, 1919, *passim* : G. Brunhes, *La Foi et sa justification rationnelle*, p. 164-189.

minata religione certo exstare, veritatem hujus religionis-iterum comprobabimus ex ejus excellentia et virtute propria, qua naturæ humanæ aspirationibus plane respondeat, necnon et ex ejus transcendentia respectu aliarum religionum.

Corollarium. — De Methodo Immanentiae.

Pauca addenda videntur de ipsa methodo immanentiae quæ ad methodum internam aliquatenus reducit, sed modo tamen speciali veritatem inquit religionis.

Notio methodi immanentiae.

110. Ut plenius responderent morbidis animæ modernæ exigentiis, methodi immanentiae fautores (1) in locum apologeticæ traditionalis, præsertim historicæ, experientiam internam et inductionem psychologiam substituere excogitarunt, veram religionem invenire et ad fidem homines adducere-intendentes ex solis intimis aspirationibus et *exigentiis* humanæ naturæ ad *supernaturale*.

Immanentiae dicitur hæc methodus (2) « quoniam in ipsa natura quasdam investigat manentes et latentes ad supernaturale exigentias, quarum conscientiam apologeta practicus excitare in hominibus et corroborare studeat. » — *Ith-agmatismus* etiam, *voluntarismus psychologicus*, *dynamismus moralis* vocatur, quia, etsi non absolute excludat intellectum in comparanda veritate religionis, primatum tamen tribuit voluntati quæ, ex actione (πράγξα) seu ex natura (δύναμις), psychologicè inclinationes nostras scrutando, veritatem haurit.

Processus.

111. En *fundamentum philosophicum* : Ratio theoretica, aiunt, nequit demonstrare *objectivant* rerum metaphysicarum

(1) Blondel, *L action ; Lettres sur les exigences de la pensée contemporaine en matière d'apologétique* in *Annales de philosophie chrétienne*, 1896. — Denis, *Esquisse d'une apologie philosophique du Christianisme dans les limites de la nature et de la révélation ; La croyance considérée comme principe de connaissance et de certitude* in *Annales de phil. chrét.* nov. 1900 ; — Laberthonnière, *Essais de philosophie religieuse** ; *Le réalisme chrétien et Vidéalisme grec** ; *Sur le chemin du Catholicisme**. — Mano, *Le problème apologétique*. — Tyrrell, Le Roy et alii qui aliter tamen et aliter procedunt, e*. quorum tendentiam communem tantummodo in apologetica exponere placet. Cf. de Tonquédec, *Immanence*, Ie ple, p. 3-58 ; Gardeil, *La Crédibilité et l'Apologétique*, 2« ed., Gabalda, 1912 ; in *Diet. de théol.* art. Apologétique ; Valensin, in *Did. Apol.*, art. Immanence ; Garrigou-Lagrange.. *De Revelat.*, t. I, p. 80 sq. ; p. 125 sq. ; t. II, p. 3 sq. ; H. Mazzella, *Prtrl.*, t. III, n. 869 sq. ; Van Noort, n. 63 a sq.

(2) De Groot î *Summa apologetica de ecclesia catholica*, p. 12.

realitatem seu veritatem, quæ non attingitur nisi per *actionem*. Ideo : 1) veritas jam non est adæquatio rei et intellectus, sed **adæqualio realis merdis d uilæ* ; 2) propter autonorniam rationis, nil ab extrinseco imponi potest homini, nil ut verum ab homine accipi potest nisi id quod in ipso jam praecontinetur seu quod, plane respondens exigentiis practices vitæ ejus et actionis, *ab intrinseco postulatur* ad perfectam ejus vitæ et actionis evolutionem. Consequenter religio Christiana, etsi supernaturalis, non aliter *vera* ostendi potest aut agnosci nisi ex *solis exigentiis naturæ humanæ* quibus quodammodo *in-trinsece* postulatur.

Semetipsum introspiciendo et intuendo, incredulus sentiet naturam suam imperfectam, actionem suam non plane respondentem suis aspirationibus, indigentia laborantem intellectum, voluntatem, imo totam animam, et tamen simul perspiciet in se necessitatem satisfaciendi illis aspirationibus, necessitatem illam indigentiam implendi, necessitatem agendi et per actionem finem attingendi. Unde ex *indigentia* naturæ sponte sua et infallibiliter assurget ad ens *transcendens* et objectivum quod auxilium hujusmodi necessarium ei præstabit, ad *Deum* nempe qui solus implere potest aspirationes naturæ.

Quinimo, quasi necessario obviam ibit religioni revelatæ et supernaturali! et ad *Deum Christianorum* perveniet, eo vel magis quod vita hominis in ordine ad finem supernaturalem Ordinatur et quod, actionem vitalem perfectius in dies agendo, videbit incredulus *Christianismum solum* exigentiis naturæ, præbere satisfactionem plenam et absolutam : qui, si *ab extrinseco* ei tunc proponatur, illum statim accipiet et amplectetur, utpote suæ actioni plane respondentem et ab ea postulatum.

Critica methodi immanentiae.

112. *Methodus immanentiae, ut nova methodus apologetica, radicalionali apologica substituenda, absolute esi rejicienda.*

Nam :

a) *Falsa est philosophice.*

Veritatem enim destruit ei rationem (1). — Notionem veritatis quæ in adæquatione rei et intellectus consistit, prorsus rejicit, fallacem et fucatam habens relationem idearum cum objectis externis et rebus, eo quod res nonnisi actione attinguntur et experientia vitali, cui viam fortasse aperire potest ratio philosophica, ex se tamen incapax veræ et proprie dictæ 'Cognitionis.

Si autem ratio theoretica nullatenus demonstrat realitatem *objectivam* rerum, sed efficit tantum rem ita *subjective* cogitari,

(1) De Tonquédec, *op. cit.*, 79 sq., 116 sq.

quomodo id valeat ratio praefica ? Logice enim postulata rationis practicæ reduci deberent ad formas mere subjectivas cogitationis. Insuper si negatur valor objectivus rationis theoretic®, eo ipso methodus immanenti® nihil prodest ad probandam objective veritatem seu originem divinam religionis.

b) *Apologetice vana esi el inefficax.*

Probat ur (1). — 1) *Ex naiura revelationis.* — Revelatio est factum publicum, historicum et liberum, ergo non potest invicte demonstrari nisi per argumentum historicum et extrinsecum.

2) *Ex naiura aspirationum quas in se reperit homo.* — Si adsint enim huiusmodi aspirationes, necessitatem moralem alicujus auxilii externi, sive naturalis sit sive supernaturalis, utique ostendunt, non vero ejus realitatem aut factum ; a fortiori non probant realitatem auxilii supernaturalis determinati, v. g. catholici, eo vel magis quod sine revelatione nihil omnino scire possumus de ordine supernaturali (2).

3) *Frusstra asseritur non agi de homine in abstracto, sed in concreto, qualis de facto conditus est a Deo, cum ordinatione ad finem supernaturalem* (3).

Nam, sic intellecta, methodus immanenti® valore apologetico imo et fundamento prorsus caret : nil mirum certe quod supernaturalale, positum in præmissis, in conclusione reperitur, sed tunc methodus non est nisi mera petitio principii, et absolute deficit ratio apologetica qua incredulus ad fidem admoveatur. Rursus supernaturalale, etiam in nobis existens, in conscientiam non cadit el analysi actionis human® aut quacumque experientia interna certo attingi et percipi nequit ut supernaturalale nisi miraculose seu Dei revelatione. Ergo nec existentia revelationis Christian® demonstrari, nec ejus veritas agnosci potest ex solis exigentiis natur® human® ad supernaturalale.

Prætera quæri potest, a fautoribus methodi immanenti® utrum hæc prima ordinatio ad finem supernaturalalem fuerit omnino gratuita, an ab intrinseco postulata. Si primum dicatur, jam methodus immanenti® suum intentum non probat, sed suam impotentiam absolute fatetur ; si secundum, est doctrina

(1) Billot, *De immutabili traditione*, cap. 3, p. 76 sq. ; Thamiry, *Les deux aspects de l'immanence et le problème religieux*, cap. 9, p. 272 sq. ; Michelet, *Dieu et l'agnosticisme contemporain*, p. 201 sq. ; De Poulplquet, *op. cit.* p. 437 sq. ; De Broglie, *Les fondements intellectuels de la foi chrétienne*, p. 103 sq. ; De Tonquédec, *Immanence*, 3e p10, cap. 2, sect. I, p. 149 sq. Rabeau, *op. cit.*, p. 159-161.

(2) Epistola Pii IX ad archiepiscopum Monacensem, II déc. 1862. Denzinger-Banwart, n. 1668-1669 ; *J'atic.*, sess. ni, cap. iv, De fide et ratione, Denzinger-Banwart, n. 1795.

(3) De Tonquédec, *loc. cit.*, p. 179 sq. ; p. 188 sq.

Baii damnata : « Hujus naturæ sublimatio el exaltatio in consortium divinæ naturæ *débata* fuit integritati primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis Çl). »

c) *Ab Ecclesia non semel damnata esi.*

Pauca tantum proferemus ecclesiastica documenta. 1) Cone. Vat., sess. 3, de fide, can. 3, ita habet : « Si quis dixerit... sola *inierna* ejusque *experientia* aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, a. s. (2). » — 2) In Encyc. Pascendi hæc leguntur : « Queri vehementer nos iterum oportet, non desiderari e catholicis hominibus, qui quamvis immanenti» doctrinam ut doctrinam rejiciunt, ea tamen pro apologesi utuntur ; idque adeo incauti faciunt, ut in natura humana non capacitatem solum et convenientiam videantur admittere ad ordinem supernaturalem, quod quidem apologet» catholici, opportunis adhibitis temperationibus demonstrarunt semper, sed germanam verique nominis exigentiam (3). »

d) *Conclusio.* — Nova methodus immanenti» ex se sola non sufficit ad probandum facium revelationis; si autem ita restringitur ut sit tantummodo, nunc temporis, *præparatio subjectiva el moralis* ad methodum Iraditionalem, respectu eorum qui præjudiciis kantianis imbuti sunt, non videtur esse respuenda. Examine enim reflexo propriæ actionis et vitæ», intelligunt hominem sibi non sufficere, sed indigere aliquo auxilio *extrinseco* ut possit vitam moralem plenam agere, et sic opportune præparantur et disponuntur ad desiderandam veritatem, ad eam extra se inquirendam seu ad consideranda et accipienda argumenta externa, philosophica nempe et historica.

(1) Denzinger, n. 1021.

(2) Denzinger, n. 1812, cf. Id., n. 1790, 1668-1669 ; Tonquédec, *op. cit.* p. 239 sq.

(3) Denzinger, 2103.

CAPUT VI
DE NOTIS REVELATIONIS IN SPECIE

ART. I
De miraculis

113. Cum miraculum sui præcipua nola externa in favorem revelationis, cum semper a Rationalistis impugnatum sit, qui, hodie præsertim, vi probativa illud prorsus carere affirmare non dubitant, oportet ut ejus naturam intime cognoscamus (1). Ad hanc porro cognitionem habendam hæc quatuor exponenda videntur : 1) nolio miraculi, 2) (jus possibilitas, 3) ejus discernibilitas seu cognoscibilitas, 4) ejus vis probativa.

I. — DE NOTIONE MIRACULI

Generalis notio miraculi.

114. 1° Quoad nomen. — « Nomen miraculi ab admiratione sumitur » (2), ait S. Thomas, idcoque ex se rem miram, aptam nempe ad excitandam admirationem indicat. Porro admiratio enascitur quia *causa effectus occulta* remanet, et

(1) Castelein, *Le surnaturel dans les apparitions et dans les guérisons de Lourdes*, Bruxelles, 1911 ; De Bonniot, *Le miracle et ses contrefaçons*, éd. 5, Paris, 1888 ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 87 sq. ; De Tonquédec, *Introduction à l'étude du merveilleux et du miracle*, Paris, 1916 ; Gondal, *Miracle*, p. 1 sq. ; Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. II, p. 35 sq. ; Cros, *Histoire de Notre-Dame de Lourdes*, 3 vol., Beauchesne, 1926-1927 ; Dom Lefebvre, *L'acte de loi*, cap. 7, p. 196 sq. ; Le Bec, *Preuves médicales du miracle*, éd. 4, Paris, 1918 ; *Critique et contrôle médical des guérisons surnaturelles*, Paris, 1920 ; Marchand, *Les faits de Lourdes et le Bureau des constatations médicales*, Paris, 1923 ; *Les faits de Lourdes* (Guérisons enregistrées), 2 vol., Paris, 1924, 1926 ; Monsabré, *introduction au dogme catholique* 21. conf. ; Van Hove, *La doctrine du miracle chez S. Thomas...*, Paris, Gabalda, 1927 ; Zacchi, *Il miracolo*, Milano 1923.

(2) 1, q. 105, a. 7 ; q. 110, a. 4 ; *Cont. Gentes*, l. III, e. 101, 102, 109 ; *De Pot.*, q. 6, a. 2 ; cf. Van Hove, p. 1-26. |

quia *e/[edus* ipse *extraordinarius* est et *insolitus*. Mirum igitur haberi dicitur, quod iescunque hæc duo concurrunt.

Si autem *causa* est *simpliciter* et *omnibus* occulta † si *effectus* est *simpliciter* insolitus, productus nempe præter ordinem *lotius* naturæ creatæ seu productus « in rebus in quibus est naturalis ordo ad *contrarium*, effectum vel ad *contrarium* modum faciendi » (1), tunc habetur *miraculum* proprie dictum. Si vero causa est *secundum quid* tantum occulta, uni scilicet vel quibusdam aut si effectus vel non est præter ordinem *consuelum* naturæ vel est tantum præter ordinem naturæ *particularis*, tunc adest tantum *mirum* seu *praestigium*. Hinc quæcumque dæmones faciunt *naturali* virtute, *mira* tantum esse possunt seu *prodigia*; hinc etiam creatio et impii justificatio, etsi a solo Deo fiant, non sunt proprie miracula, nisi contingant præter ordinem *consuelum*. uti in formatione primi hominis et in conversione S. Pauli (2).

Inde statim sequitur miracula a solo Deo fieri posse, siquidem Deus solus est causa *simpliciter* et *omnibus* etiam spiritibus occulta, solisque capax esse agendi præter ordinem *lotius* naturæ creatæ.

115.2° Quoad rem. — Ex didis definiri potest miraculum : *facium quod a Deo producitur præter ordinem agendi lotius naturæ creatæ*.

a) *Factum*. — Quod dari potest tum in creatura visibili, ut panum multiplicatio, cæci illuminatio, tum in ordine invisibili et supernaturali, ut Incarnatio † orbi, transsubstantialio, conceptio et parius virginalis.

b) *Præter ordinem agendi lotius naturæ creatæ*. — Miraculum quidem non est præter *ordinem inerealum*, seu præter leges

(1) † Illa quæ sola virtute divina fiunt in rebus illis in quibus est naturalis ordo ad contrarium effectum vel ad contrarium modum faciendi, dicuntur proprie miracula ; ea vero quæ natura facit, nobis tamen vel alicui nostrum occulta, vel etiam quæ Deus facit, nec aliter nata sunt fieri nisi a Deo, miracula dici non possunt, sed solum mira vel mirabilia. » *De potentia*, q. vi, a. 2 ; et. *Summ. theol.*, 1. q. 105, a. 7, ad 1 et ad 3 ; 1-2, q. 113, a. 10.

« Illa simpliciter miracula dicenda sunt quæ divinitus fiunt præter ordinem communiter servatum in rebus » *Contra Gentes*, l. III. cap. 101.

(2) 1, q. 110, a. 4 ; q. 91, a. 2, ad 1 ; 1-2, q. 113, a. 10.

voluntatis divinæ quibus omnia omnino, ut a Deo cognita et volita, ad Deum tendunt : « Nihil (enim) Deus facere potest quin sub ordine suæ Providentiæ cadat, sicut non potest aliquid facere quod ejus operationi non subdatur (1). »

Non est tantummodo præter *ordinem naturæ particularis* ; « quia, sic cum aliquis projicit lapidem sursum, miraculum faceret, cum hoc sit præter ordinem naturæ lapidis » (2) ; sed præter *cursum solitum* ipsius naturæ seu præter *ordinem totius naturæ creatæ*, igitur præter universalem complexum virium et legum quibus *operantur*, ad invicem ordinantur, et ad finem diriguntur res creatæ.

Miraculum dicitur præter ordinem *agendi* totius naturæ creatæ ac proinde non necessario entitative, sed *effective* superat omnes res creatas. Miraculo tamen nec natura nec leges naturæ destruuntur, imo nec leges ipsæ violantur aut suspenduntur, nisi in quantum, in casu particulari, *applicatio* legis suspenditur aut *modus* ejus *agendi* mutatur a causa quæ totam naturam superat.

Miraculum igitur semper est *exceptio* quædam legibus naturæ visibilis aut invisibilis, interventu speciali Dei causata. Actione enim miraculosa aut effectus *proprius* alicujus naturæ impeditur vel sine illa producit, aut causatur effectus quem natura nequit *per seipsam* operari (3). Owo pacto miraculum non constituitur ex *rarity* facti aut *magnitudine*, sed ex eo quod præter solitum cursum naturæ contingit (4).

c) *A Deo productum*. — A Deo solo *propria virtute* patrari potest miraculum. Etenim « quod est sub ordine totaliter constitutum, non potest præter ordinem illum operari. Omnis autem creatura constituta est sub ordine quem Deus in rebus statuit. Nulla ergo creatura potest supra hunc ordinem operari, quod est miracula facere » (5).

(1) *Contra Gentes*, l. III, cap. 98 et 99 ; *Comp. theol.*, c. 137.

(2) *Summ. theol.*, I, q. 110, a. 4.

(3) Van Hove, *op. cit.*, p. 86-90, p. 167-168; Dom Leleuvre, *op. cit.* C. 7, p. 208.

(4) S. Thomas, I, q. 105, a. 7, ad 2 ; 2 *Sent.*, d. 18, q. 1, a. 3, ad 2 ; *De Poi.*, q. 6, a. 2, ad 1 et ad 2.

(5) *Contra gentes*, l. III, c. 102.

Propria virtute. — Deus enim sæpe miracula operatur non immediate et per se, sed mediate per angelos bonos aut homines qui ita miracula facere possunt, non solum *orando* et *impetrando*, sed etiam quandoque *coagendo* et *cooperando*. At, etiam in hoc ulla casu, miraculum est actio vere divina, nam Deus remanet sola ejus causa *principalis* cui creaturæ ut *instrumenta* subordinantur (1).

Mali autem spiritus ita instrumentaliter miracula patrare nequeunt de lege ordinaria, « quia, cum operatio miraculosa sit quoddam divinum testimonium indicativum divinæ virtutis et veritatis, si daemonibus quorum est tota voluntas ad malum, aliqua potestas daretur faciendi miracula, Deus falsitatis eorum testis existeret » (2).

Miraculorum species.

116. a) Ratione modi quo excedit facultatem naturæ. — Sane per comparisonem ad potentiam divinam, cui omnia sunt *æqualiter* possibilia, unum miraculum non est alio majus ; at per comparisonem ad facultatem naturæ quam excedit, recte *majus* alio dicitur miraculum quod vires creatas *magis* excedit. Hac ratione triplex distinguitur miraculum, prout superat facultatem naturæ : 1) Quoad *substantiam facti*, quando id quod fit, a natura nullo modo fieri potest, ita transiustani iatio, corporum compenetratio et glorificatio. — 2) Quoad *subjectum in quo* fit, quando natura illud producere potest, sed non in tali subjecto, ita resurrectio mortui, cæci illuminatio : « potest enim natura causare vitam sed non mortuo, et potest præstare visum sed non cæco » (3). — 3) Quoad *modum quo* fit, quando naturæ possibile est. sed non tali modo, ita sanatio subitanea febris absque medicamento, productio subitanea pluviae in aere sereno.

*

(1) 1, q. 110, a. 4 ; 2-2, q. 178, a. 1, ad 1 ; a. 2, ad 2 ; *Coni. Gentes*, 1. III, c. 103, etc. ; cf. Van Hove, *op. cit.*, c. 2, a. 5, p. 137-145.

(2) *De potentia*, q. 6, a. 5 ; Gondal, *op. cit.*, p. 108 sq. ; Ottlger, p. 184. Attamen, *in casu aliquo singulari*, dæmones posse operari miracula non negatur, dummodo aperte constet eos non agere nisi sub influxu Dei, et testimonium reddant vel veritati, vel sanctitati et bonis moribus, ita ut nemo fallatur, et salva maneat veritas, ut aiunt, relativa miraculorum. — Idem valet de peccatoribus, haereticis, etc., 2-2, q. 178, a. 2, et ad 3.

(3) *Summ. theol.*, 1, q. 105, a. 8.

b) Ratione modi quo fit præter ordinem naturæ seu ratione effectus in se abstracte considerati (1), miraculum est : 1) *Supra naturam*, si absolute superat omni s vires naturæ, aut quia a natura *nullatenus* fieri potest, ut glorificatio corporum ; aut quia fieri nequit in *lali subjecto*, ut mortui resurrectio. — 2) *Contra naturam*, quando remanet in natura *dispositio contraria* effectui quem Deus operatur, v. g. tres pueri illæsi in fornace ardenti, unda Jordanis ut murus stans, conceptus virginalis. — 3) *Præter naturam*, quando viribus naturalibus produci potest, sed non eo modo quo a Deo producitur, ita sanatio febris solo veibo aut tactu,, conversio aquæ in vinum in Cana.

c) Ratione legis præter quam fit, miraculum *physicum, intellectuale* aut *morale* dicitur secundum quod producitur præter leges naturæ *physica*. : multiplicatio panum ; præter leges natura' *inllecclualis*, v. g. prophetia, se< retorum cordis-cognitio, aut præter leges naturæ *moralis*, v. g. christianismi mirabilis propagatio, martyrum constantia.

Falsæ definitiones miraculi.

117. *Rationalislæ* (2) nihil admittunt præter naturam, et rationi m. ideoque, juxta eos, omnia facta necessario explicanda sunt naturaliter : inter se conneetuntur et unum ab alio exigitur aut causatur, Unde, quæ miracula reputantur,, vel a causis occultis orta sunt (magnetismo, hypnetismo, suggestione), vel imaginatione populorum transfigurata sunt (mira Evangelii), vel pure inventa sunt ab auctoribus aut narrantibus (mythi), vel ita habita sunt occasione circumstanti» extern» (catastrophes, cometa, bellum).

Protestantes liberales (3) qui rationalistis omnino affinesunt, autumant miracula a causis naturaliter cognitis pro-

(1) *De Pol.*, q. 6, a. 2, ad 3 ; Van Hove, p. 55 sq.

(2) Flammarion*, *Les forces naturelles inconnues*, Paris, 1909 ; F. Buisson*, *La Peligion, la Morale et la Science...*, Paris, 1900 ; P. Janet*, *Les médications psychologiques*, Paris, 1919 ; F. Régnault*, *La Genèse des miracles*, Paris, 1910 ; P. Saintyves*, *Le discernement du miracle*, Paris, 1909, etc. *

(3) Ménégoz*, *Le fidéisme*; Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion*; Harnack*, *L'essence du Christianisme* (traduction de 1907). p. 37 sq. ; Cf. Bareille, *loc. cit.*, p. 42 sq.

-duri, sed a fidi* ut miracula haberi, quia effectus creduntur Providenti» aut precum.

Modernisiez (1) miraculi possibilitatem prorsus negant quia, cum in ordine res naturæ positæ non sint, nec ordinaria nec extraordinaria facta inveniuntur, sed unumquodque singulare dici debet ; quæ miracula dicuntur, fide sola creantur, sive occasione eventus extraordinarii, sive ratione victori» spiritus in materiam (2).

Doctrina catholica de miraculis.

118. — Doctrina catholica de miraculis his verbis *Valicani* '3) enuntiatur : Ut nihilominus fidei nostræ obsequium rationi consentaneum esset., voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa jungi revelationis suæ argumenta, facta scilicet divina, atque imprimis miracula et prophetias, quæ cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinæ revelationis signa sunt certissima et omnium intelligent!» accommodata. «

« Si (piis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cujusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere ; anathema sit. »

« Si quis dixerit, miracula nulla fieri posse, proindeque omnes de iis narrationes, etiam in sacra Scriptura contentas, inter fabulas vel mythos ablegandas esse ; aut miracula certo •cognosci numquam posse, nec iis divinam religionis christian» originem rite probari ; anathema sit. »

Unde : *De fide* est quædam miracula fieri <t quandoque certo cognosci posse, atque rite probare divinam religionis

(1) Lolsy, Cf. Lepin, *loc. cil.* ; Le Roy, *Dogme et Critique**.

(2) « L'idée de lots fixes dans la nature n'est qu'une idole, chaque phénomène est un cas singulier et une solution unique. » *L'action*, p. 396. Cf. De Tonquédec, *Immanence*, 3e pars, sectio 2*, p. 200 sq.

« Un miracle, c'est l'acte d'un esprit individuel (ou d'un groupe d'esprits individuels) agissant comme esprit à un degré plus haut que d'habitude, retrouvant en fait, et comme dans un éclair, sa puissance de droit. » Le Roy, apud *Annales de Phil, chret.*, déc. 1907. p. 242. › Un miracle, c'est l'acte d'un esprit qui se retrouve plus complètement que d'habitude, qui reconquiert momentanément une part de ses richesses et de ses ressources profondes », *id.*, p. 247. Cf. *Dogme et Critique*, p. 237 sq., ubi exponit *Le Roy* suam theoriam de materia.

(3) Sess. ni, cap. 3, can. 3 et 4, apud Denzinger, n. 1790, 1st2 et 1813. -Cf. Jusjurandum a Pio X præscriptum contra Modernismum, Denz., 2145.

christianæ originem, et revelationem ex iis credibilem fieri posse.

Notio apologetica miraculi.

11£a. Notio miraculi qualis a concilio Vaticano traditur non plane coincidit cum notione, paulo ante a nobis proposita, juxta doctrinam S. Thomæ.

Sane, cum S. Thoma. Concilium docet miracula : 1) esse *facia divina*, scilicet a Deo causari ; 2) fieri *præter ordinem, consuetum* naturæ ac proinde nonnisi a Deo fieri posse : sunt enim « *externa* revelationis argumenta », « divinæ revelationis *signa cerlissima* » ; ergo nonnisi *divinitus* fieri possunt, « cum *Dei omnipotentiam* luculenter commonstrent. »

At definitionem S. Thomæ, qua, nomine miraculi, generando intelliguntur *omnia* omnino facta, quæ a *Deo solo* producuntur præter ordinem totius naturæ creatæ, sive *physicæ*, sive *intellectualis*, sive *moralis*, duplici modo restringit Vaticanum (1). Etenim :

1° Miracula elicit *sola* facta quæ « *elivinæ* revelationis *signa* sunt *cerlissima* et *omnium intelligentiæ* accommodata ». Proinde miracula intelligit *sensu* tantum *apologetico*, et ita excludit omnia miracula, ut Incarnatio, transsubstantiatio, etc., quæ nec signa sunt revelationis elivinæ nec sub sensibus cadunt : facta enim divina nequeunt esse signa *cerlissima* divinæ revelationis, *omnium* intelligentiæ accommodata, nisi sint *sensibilia*. Sensibilia tamen esse possunt, ut patet, vel *per se* et *immediate*, ut aqua in vinum conversa, vel *per aliud* et *mediale*, ut scii ntia subito infusa Apostolis aut fecunditas Christianismi *per effectus* sensibiliter manifestata.

2° Imo A'aticanum *non omnia* hæc facta divina, sensibilia et revelationis signa, miracula appellat, sed ea tantum quæ sunt *ordinis physici* et *materialis* : miracula enim secernit tum a *prophetiis*, quæ sunt facta divina (miracula) ordinis intellectualis, tum ab *aliis factis divinis* (miraculis), nempe ordinis moralis : siquidem inter « *externa* revelationis argu-

(1) Cf. Vacant, *Eludes théol. sur les constitutions du concile du Vaticani* t. II, p. 40 sq.

menta », enumerat « *jacta... divina, atque imprimis miracula (physica) et prophetias* ».

Igitur, si sumitur miraculum, ad mentem Vaticani, ut motivum credibilitatis *omnino speciale*, definiri potest : *facium sensibile a Deo productum præler ordinem agendi lotius naturæ physicæ el materialis*. Et in posterum ita a nobis intelligitur miraculum.

II. – DE MIRACULI POSSIBILITATE

Errores,

119. Quicumque negant existentiam Dei personalis ut athei, materialistæ et pantheist®, necessario miraculi possibilitatem rejiciunt, quorum doctrina* in philosophia refutatur. Res igitur agenda est tantum cum iis qui Deum personalem et liberum mundi creatorem admittentes, interventum *extraordinarium* in mundo jam creato et constituto ei denegant, sub fallaci prætextu quod, legibus universi semel positus, omnia determinismo absoluto reguntur.

Inter quos eminent *Balionalislæ* (1) qui ita ratiocinantur : miraculum repugnat ex parte *Dei* quem dedecet, et ex parte *naluræ* cujus ordini derogat ; et *Posilivislæ* (2) qui de miraculo non curant : constare nequit, aiunt, ergo impossibile.

Contra quos sit thesis :

Assertio : Admissa semel Dei existentia, miraculi possibilitas prorsus immerito negatur [*Philosophice cerium, theologicæ de fide*].

Sane si miraculum possibile non esset, hoc esset quia repugnaret vel ex parte *naluræ*, quæ est miraculi subjectum, vel ex parte *Dei*, qui est ejus causa efficiens. Atqui neutrum dici potest. Ergo.

(1) Séallles*, *Les affirmations de la conscience moderne*, Paris. Colin, 1903 ; Voltaire*, *Diet. phil.*

(2) Littré*, Renan*, *Fie de Jésus*, introduction p. 51 ; Salntyves*, *Le discernement du miracle* ; Gulgnebert, in *Grande Revue*, 10 mai 1910.

A. — Non repugnat ex parte naturæ.

120. Si ordo naturæ non est absolute *necessarius* et si *exceptionem* pati potest quin destruat. Atqui... Ergo.

1° Ordo naturæ non est absolute *necessarius*. — Entia creata non necessario quidem existunt, sed contingenter tantum, quia potuissent non esse, nec habent in se rationem sui. Attamen posito quod sint, seu *facia hypolhesi* creationis, absolute necessaria sunt quoad suam essentiam et immutabilia : non possunt enim aliter esse nec aliter concipi.

Inde autem sequaturne ipsum *ordinem naturæ* esse absolute necessarium ? Profecto ordo naturæ constituitur ipsis legibus naturæ, quæ exprimunt modum agendi causarum creaturarum. Jamvero aliæ sunt leges *proprie* contingentes, illæ nempe quæ fundantur tantum in rerum numero, collocatione, et motibus, v. g. quod tellus tali directione, tali velocitate moveatur circa seipsam et circa solem. Aliæ sunt leges *necessariæ* non absolute quidem sed *hypothelice*, supposito nempe quod *solæ* causæ creatæ agant, et quidem servatis *omnibus* conditionibus *naturalibus*. Ergo ipse 'ordo naturalis non est plus quam *hypothelice* necessarius.

Explicatur : Causæ naturales *naturaliter* tendunt ad *commodo* operandum, et hæc *inclinatio naturalis* nec mulari potest nec auferri ; at *exercitium* hujus inclinationis seu hujus virtutis naturalis a multis pendet conditionibus quæ possunt impediri, modificari aut auferri, et reapse sæpe impediuntur aut mutantur : interventu sive ipsius *naturæ*, quando, v. g. intluxui gravitatis subtrahuntur quædam corpora actione magnetismi et electricitatis, sive *hominis*, qui, industria propria, entium activitatem impedire aut modificare potest, v. g. fluminum alveum mutando, lapidem in altum projiciendo. Ergo causæ naturales a causa superiori cohiberi possunt, et in actum non exeunt nisi *simul* adsint *omnes* conditiones requisitæ. Proinde dari potest productio effectus qui, secundum leges positas, vel *non haberetur* vel *diversus* haberetur.

2° Ordo naturæ non destruitur per miraculum. — Productione enim effectus miraculosi non proprie violatur aut suspenditur lex ; nam. concurrânter cum illo, lex servat ordi-

nationem naturalem ad effectum determinatum. sed in casu particulari *applicatio* tantum legis suspenditur aut mutatur a causa superiori (1), v. g. ignis servat suam virtutem comburendi, etiamsi pro nunc actionem suam combustivam non exerceat; lapis inclinationem gravitatis servat, etiamsi sursum hoc instanti projiciatur.

Miraculum autem nil aliud est quam *exceptio* hujusmodi a Deo supernaturaliter producta, omnino servata naturali inclinatione agentium creatorum ad *certo modo* operandum. Sic « in igne fornacis remanebat ordo ad comburendum, licet non combureret tres pueros in camino » (1) ; ita ipsa aqua Jordanis, in ipso instanti miraculi, ad mare ex se tendebat, sed vi superiori Dei cohibebatur ; lex mortis, resurgente Lazaro, vigeat et, quantum in se erat, agebat, etsi pro tunc temporis ipse Lazarus ejus intluxui vi divina subtraheretur.

Unde miraculum non destruit ordinem naturæ, sed illum supponit et ejus stabilitatem comprobat ; etenim ut miraculum non habetur nisi quia cursui rerum ordinario obstare videtur. Hunc ideo ordinem clarius manifestat, et *legem fundamentalem* naturæ revelat, qua causæ inferiores superiori causæ subjiciantur in omnibus, ita tamen ut non lex ipsa hujus causæ seu vis inferioris suspendatur aut annihiletur a causa superiori, sed ejus effectus modificari possit aut suspendi in casu particulari.

Praeterea, eum miraculum effectus sit *particularis*, qui raro et in determinato loco occurrat et legum constantiæ non opponitur, minime prohibet prævisionem et inductionem scientificam (2).

(1) Van Hove, *op. cit.*, p. 167 : « Ce n'est... pas, à proprement parler la loi elle-même qui est violée... De même ce n'est pas la loi elle-même qui est suspendue, mais son effet, ou si l'on veut, le mode d'agir de la loi dans un cas donné. » Cf. Perler, in *Revue prat. d'apol.*, 1er et 15 avril 1920. p. 18-29, 75-88.

(2) S. Thomas, *De potentia*, q. vi. a. 2. ad 20m. Cf. Valvekens, *Foi et Raison*, p. 219 ; Gondal, *loc. cit.*, p. 44 sq. ; De Bonniot, *Le miracle et contrefaçons*, p. 50 ; Ottiger, *op. cit.*, p. 206.

(3) « Sans doute, sous l'action de la divinité, les phénomènes peuvent ne pas correspondre aux calculs des hommes de science, mais les prédictions des savants sont-elles absolument certaines dans le cours ordinaire des choses ? Qu'on n'oublie pas deux vérités incontestables : 1° ce n'est

B. Non repugnat ex parte Dei.

121. Si Deus miraculum operari potest *physice* et *moraliter*. Atqui... Ergo.

a) Physice. — 1° Si agentia creata possunt præter et supra Ordinem aliarum causarum naturalium agere, Deus, causa prima, quæ *omnes* causas naturales infinite excedit, agere potest præter et supra ordinem *omnium* causarum naturalium. Atqui hoc est miraculum facere. Ergo.

2° Deus est omnipotens simul atque infinite liber et independens. Ergo : 1) Non per necessitatem naturæ, sed per *liberum voluntatis arbitrium*, mundum condidit et ordinem naturæ instituit (1) ; 2) Res mundanæ ei plane subjiciuntur et ab eo *pendent in agendo* non secus ac in essendo, cum ipse sit primum agens et finis ultimus omnium rerum ; ipse autem absolute superat et transcendit mundum et ordinem naturæ, nam « intellectus (divinus) nullis effectuum limitibus coarctatur », et « divina bonitas est finis improporcionabiliter excedens res creatas » (2).

Consequenter Deus nec mundo nec ordini rerum semel electo adstringitur, ac ideo præter hunc ordinem operari potest, et quidem dupliciter : — vel *negative*, recusando *suum* concursum naturalem, quo indigent agentia creata ad operationem suam, et sic impediendo *exercitium* eorum virtutis naturalis, seu, ut ait S. Thomas, « retinendo operationes rerum naturalium, ne agant quod natæ sunt agere », — vel *positive*, « puta, agendo effectus secundarum causarum sine ipsis, vel producendo aliquos effectus ad quos causæ secundæ se non extendunt » (3). Hoc autem faciendo, uti jam diximus, Deus non operatur *contra* naturam, sed tantum secundum *potentiam obediencialem*, qua quælibet creatura nata est « che-

que dans des conditions rigoureusement identiques que les agents naturels produisent leurs effets de la même manière ; 2° les causes secondes elles-mêmes peuvent modifier ces conditions. » Valvekens, *Foi et liaison*, p. 222. Cf. Van Hove, *op. cit.*, p. 212-221 ; Périer, in *Revue pratique d'apologétique* 15 juin 1920, p. 265 sq.

(1) 1, q. 19, a. 3 et 4.

(2) (*ont. Gent.*, l. II, c. 26 ; 1, q. 25, a. 5 ; cf. *De Deo créante*, ubi de concursu divino.

(3) *De Potentia*, q. 6, a. 1 ; 1, q. 105, a. 6.

dire Deo ad suscipiendum in se quidquid Deus voluerit » (1).

b) Moraliter. — Miracula enim non repugnant :

1) *Dei immutabilitati* (2). — Deus enim, sicuti ab æterno voluit consuetum naturæ cursum, ita etiam ab æterno voluit suo tempore fieri has vel illas exceptioni s, his vel illis miraculis, propter has vel illas ab æterno prævisas rationes, secundum providentiam suam quæ ita res ab æterno ordinavit.

Miracula igitur ne minimam quidem important mutationem in Deo, sed tantummodo *terminus* ejus *voluntatis* seu ejus actionis eatenus mutatur *quo ad nos*, quatenus, tempore præviso, efficitur et producit^rur præter ordinem naturæ effectus ille miraculosus quem ab æterno statuerat Deus.

2) *Sapientiæ Dei*. — Repugnarent miracula sapientiæ divinæ, si essent ad corrigendas leges defectuosas, aut sine ratione et ex arbitraria voluntate producerentur. Porro « non fiunt miracula ut melius se habeat cursus naturæ, sed ut divino testimonio aliquid significetur », et motivis sapientissimis eduntur : manifestant enim non solum *existentiam* Dei sed ejus *omnipotentiam*, ejus supremum in omnia *dominium*, ejus *bonitatem* et misericordiam, quatenus ad bonum hominis temporale et æternum patrantur. Manifestant præsertim ejus *veracitatem* et *providentiam*, cum non sit medium efficacius ad probandum revelationis faciem et veritatem religionis, quam hujusmodi sigillum quo Deus ipse signet suam locutionem aut a se missum declaret atque investiat legatum. Et ita facilius et tutius ad veritatis agnitionem perducipossunt homines, qui factis potius quam argumentis doceri solent (3).

Confirmatur thesis sensu communi populorum (4).

122. Fidem in miraculi possibilitatem attestantur omnes

(1) *De Virt. in communi*, q. 1, a. 10, ad 13 ; 3, q. 11. a. 1 ; cf. 1, q. 105, a. 6, ad 1 ; *De Deo creante*, ubi de hominis elevatione ad ordinem supernaturalem.

(2) S. Thomas, *De potentia*, q. 6, a. 1, ad 6 ; a. 2 ; *Contra Gentes*, l. III, c. 98 ; *Summ. Theolog.*, 1, q. 105, a. 6 ; Ottiger, fere ad litteram, p. 202 et 205 ; Pesch, *De Christo legato divino*, n. 187.

* (3) *Coni. Gentes*, l. III, c. 99 ; S. Aug., *In Joan, evang.*, tr. 24, n. 1 ; *Journal*. 1819.

(4) Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 21e conf. ; Lacordaire, *Conférences de \.-D.*, 33e conf. ; Gondal, *Miracle*, p. 60 sq. ; Mazella, n° 216.

populi ex eo quod religionis suæ veritatem miraculis comprobare contendunt, et divinitatem sæpe sæpius implorant, ut bona largiatur et calamitates morbosque avertere dignetur: hæc enim obtineri nequeunt nisi extraordinario interventu Dei, quem ergo possibilem supponunt omnes et credunt. Eigo,

III. – “DE MIRACULI COGNOSCIBILITATE

123. In omni miraculo tria videntur distinguenda : *factum* nempe sensibile, facti *præternaturalitas* et ejus *causalitas diuina* : quæ omnia certo constare debent ut miraculum evidenter appareat et prudenter accipiatur. Unde, admissa possibilitate miraculi, probandum remanet contra adversarios nonnunquam saltem certo cognosci posse miraculum ut factum vere *historicum*, non solum *præternaturale*, sed vere supernatural, id est *a Deo solo productum*.

Assertio : Miraculum quandoque certo cognosci potest [*Philosophice cerium, theologice de fide*].

A. – UT FACTUM HISTORICUM

124. a) Probatur directe (1). — Facta historica certo percipere valemus per *sensus*, si nobis præsentibus eveniunt, per *testimonium* autem, si nobis absentibus contigerunt. Porro miracula sunt facta sensibus *obvia*, *extraordinaria*, quæ propterea attentionem magis excitant, publica : *coram multis* sæpe patrata, imo aliquando *judicialiter acta*. Ergo, sicut quælibet alia facta, historice certo constare possunt.

Existencia ideo miraculi facile innotescit : *præsentibus*, dummodo sint sensibus integri et debitam præbeant attentionem ; *posteris*, dummodo testimonio fide digno sint innixi.

(1) Gondal, *op. cit.*, p. 68 sq. ; Ottiger, p. 211 sq. ; De Tonquédec, *Introduction à l'étude du merveilleux et du miracle*, Paris, Beauchesne, 191-6 ; an *Diet. Apol.*, art. Miracle, col. 543 sq. ; Van Hove., *op. cit.*, cap. 5 et 6, J. 270-383.

b) Probatur indirecte. — Historicitatem miraculi nullatenus percipi posse asserunt adversarii :

1) *Quia esi /actum supernalurale el ideo sub sensibus non cadit.* — Sed falso. Nani miraculum non est *supernalurale* nisi *in causa* seu quoad modum productionis suæ, sed *in se*, intrinsece est quid *naturale* ac proinde *sensibile* 11 *cognoscibile*, sicut omnia alia facta naturæ.

Vis utique divina qua causantur miracula non est per se et in se sensibilis, sed aperte manifestatur per effectus, dum facta ipsa quæ phases diversas, ut ita dicam, miraculi constituunt, sensibilia sunt per se et directe cognoscibilia, v. g. in sanatione morbi instantanca, morbus, sanatio, instantaneitas. transitus ab uno statu ad alterum, sepafatim considerata, naturalia sunt facta et sub sensibus directe cadunt ; supernaturalitas autem sanationis, per instantaneilatom absolutam, et absentiam cujuscumque medii praeter preces, manifestatur.

2) *Quia deficit probatio scienlifica* [1). — Sed *primo*, praeterquam quod docti non sunt et ipsi infallibiles et sæpe sibi contradicunt, non opus est. Academia scientifica ut recte cognoscatur miraculum : rudes enim, non minus ac philosophi, lacta sensibilia videre et narrare possunt, cum ad hoc non tam scientia exigitur perfecta quam sensus moralis.

Secundo, miracula, ut signa revelationis, omnibus vel indoctis patere debent ; alias non essent argumentum universale et sufficiens veritatis et finem non attingerent. *Tertio* coram doctis nonnunquam patrata sunt miracula, v. g. sanatio cæci nati (2), resurrectio Lazari (3), innumeraque miracula Lapurdi.

3) *Quia cerliludo de miraculi possibililaie destruitur per cerlibidinem validiorem de impossibililale miraculi.* — Dicunt enim cum *Hume* (4) : possibilitas miraculi nititur evidentiae

(1) Mgr Besson, *L'homme-Dieu*, 11® conf., p. 243 sq. ; Gondal, p. 124sq. ; Bertrin, *Histoire critique des événements de Lourdes*, 27° mille, p. 202, 273 282, 347, 56G, 575 sq. ; L. Veuïlot, *Mélanges*, 2» série, t. IV, p. 369, 377 sq.

(2) Joan., ix, 25, 31-34.

(3) Joan., xi, 37, 47.

(4) Hume*, *An inquiry concerning the human understanding* in *Philosophical Works*, vol. IV, p. 130-131 ; Stuart Mill, *Système de Logique déductive el inductive* (trad, fr.), éd. 3, vol. 2, Paris, 1889, p. 162 sq. ; *Essais sur la religion* (trad, fr.), Paris, 1875, p. 206 sq. Cf. Van Hove, p. 183-203.

morali, exceptioni et paucorum testimonio, dum ejus impossibilitas in evidentia physica fundatur, experientia constanti et testimonio nullorum.

Sed objectio duplici laborat vitio, quatenus supponit nil unquam accidere posse contrarium consuetis observationibus, et certitudines de possibilitate et impossibilitate miraculi sibi contradicere, dum objecta omnino diversa respiciunt, sicut et testimonia quibus nituntur, quorum unum est de lege, alterum vero de exceptione. Cæterum nonnisi agenti naturali physice impossibile elici potest miraculum, non autem Deo, qui sine ulla legum naturæ violatione, præter et supra illas agere potest.

B. — UT FACTUM SUPERNATURALE

Simul, una eademque demonstratione, ostendemus *præternaturalitatem* miraculi et ejus *causalitatem divinam*. Duplex quidem datur probatio : 1) *de jure*; 2) *de jacio*.

I. — Probatio de jure.

125. Deus, quia est infinite bonus, sapiens et verax, nec nos decipere potest nec nos infallibiliter decipi permittere, maxime circa finem ultimum aut circa aliquod dogma. Atqui decipi possemus, et quidem in negotio salutis : 1) si miracula divina non investirentur notis, quibus facile et clare discerni queant, tum ab operibus naturæ, tum a prodigiis diabolicis ; 2) si dæmones miracula proprie dicta operari possent in favorem erroris. Ergo debent esse signa quibus verum miraculum a miraculis falsis et a factis naturæ, absque ullo dubio, secerni valeat.

II. Probatio de facto (1).

126. *Objiciunt* adversarii : Nihilominus hæc signa *reapse* desunt : nam non potest *certo* cognosci an factum aliquod extraordinarium vere superet *omnes vires naturæ etiam*

(1) Ilac in demonstratione fere sequimur Garrigou-Lagrange, *De Revelatione*, t. II, p. 68 sq. Cf. Van Hove, *op. cit.*, p. 293-304 ; 372-379.

spiritualis, quia non omnes vires naturæ nobis notæ sunt. Proinde quod dicimus miraculum non necessario verum est miraculum, sed forte produci et explicari potest ex *viribus ignotis*.

Respondemus : Non cognoscimus quidem *positive* omnes vires naturæ, sed scimus tamen *negative* quid non valeaât istæ vires. Re enim vera : 1) Cognoscimus *quædam facta*, quæ sine dubio sunt effectus *Dei omnino proprii*, ac ideo omnes vires creatas etiam ignotas superant et a Deo solo produci possunt ; 2) Cognoscimus alia facta, quæ, propter circumstantias *physicas* et *morales*, in quibus producta sunt, nonnisi Deo tribui possunt. Hinc *supernaluralitas* horum factorum nobis *cerla* est vel *metaphysice*, ut in priori casu, vel saltem *moraliter*, ut in posteriori.

127. a) *Probatio sensus communis*.—Sunt quidam effectus qui, *communi* et *constanti* sensu hominum *cujusvis* temporis et nationis, reputantur superare omnes totius naturæ vires et vere miraculosi, v. g. resurrectio mortui, illuminatio cæci nati. Atqui sensus *tam constans* et *tam universalis* omnium hominum *cujusvis* temporis et nationis, attenta infinita Dei bonitate, sapientia et voracitate, *non potest esse falsus* ; alioquin Deus, qui est auctor sensus communis et rationis, aut nos deciperet aut permetteret nos decipi, quin ullatenus possemus dignoscere *verum* et ab eo liberari, quod repugnat. Ergo *certo* tenendum est esse *verum miraculum*, effectum talem, qui, communi et constanti sensu omnium hominum *cujusvis* temporis et nationis, miraculosus censetur (1).

128. b) *Probatio philosophica*.

1° Quoad facta quædam, Dei omnino propria. — Immediata rei immutatio eandem supponit universalitatem in causa ac ejus immediata productio. Si ergo demonstramus aliquos effectus universales a Deo solo posse immediate produci, eo ipso ostendimus eosdem effectus a Deo solo quoque immediate immutari posse. Jamvero « metaphysice certum est

(1) Ita fere Billuart, *De Fide*, diss. 2, a. 2, petes 3.

quod Deus solus potest producere et proinde immediate immutare ens in quantum ens, materiam primam, substantias materiales non mediantibus accidentibus, animam intellectivam, intellectum et voluntatem. Atqui plura miracula necessario et evidenter important hujusmodi immutationes. Ergo metaphysice certum est hæc miracula a solo Deo produci posse » (1).

Prob. maj. : a) *Solus Deus potest producere ens in quantum ens*; nam producere ens in quantum ens est illud efficere ex nullo præsupposito seu ex nihilo : est nempe illud creare. Atqui Deus solus potest creare : 1) Esse enim est *Uniuersalissimus* effectus, ergo debet esse « proprius effectus primæ et uniuersalissimæ causæ, quæ est Deus » ; 2) Eo major virtus requiritur in agente, quo minor est potentia in subjecto ad actum recipiendum. Atqui in creatione *nullum* est *subjectum* præsuppositum, ac proinde nulla potentia passiva ad actum. Ergo *maximum uirtutis* requiritur in creante, virtus nempe infinita, quæ certo convenire nequit creaturæ (2).

Ouinimo nulla creatura potest* esse causa etiam instrumentalis creationis. Causa enim instrumentalis non participat actionem causæ principalis, nisi in quantum per aliquid sibi proprium dispositive operatur ad effectum principalis agentis. Atqui nulla creatura potest operari dispositive et instrumentaliter ad hunc effectum (creationis), cum creatio non sit ex aliquo præsupposito quod possit disponi per actionem instrumentalis agentis (3).

Consequenter Deus solus potest *immutare ens in quantum ens*, eo magis quia « quodlibet agens creatum est determinatum (finitum) in suo actu, cum sit determinati generis et speciei ; et ideo cujuslibet agentis actio fertur super aliquem determinatum effectum, et non se extendit ad totam naturam entis » (4).

(1) Garrigou-Lagrange, p. 71. Celerum ad dignoscenda, in praxi, etiam hæc miracula, multum prodesse valent circumstanti® morales et religiosæ, de quibus infra, n. 130.

(2) 1, q. 45, a. 5, 0 et ad 3 ; *De Pot.*, q. 3, a. 4.

(3) 1, q. 45, a. 5, 0 ; *De Deo creante*, n. 250.

(4) 3, q. 75, a. 4.

b) *Solus Deus potest producere materiam primam.* Materia enim non potest produci nisi per creationem, scilicet ex nullo praesupposito subjecto ; quia ipsa est primum subjectum omnium transmutationum naturalium. Cf. 1, q. 44, a. 2.

Consequenter : 1) Solus Deus potest *immediate* seu *ab intus* *immutare* materiam primam, illam nempe movere ad formam, quæ nil aliud est quam actus materiæ ; agentia autem creata materiam immutare non possunt nisi ab exteriori, mediantebus nempe alterationibus accidentalibus et motibus localibus. Cf. 1, q. 105, a. 1 ; q. 110, a. 2. — 2) Solus Deus potest *producere immediate* substantias materiales, educendo scilicet *immediate* formas substantiales ex materia ; proinde solus etiam potest *immediate* seu *ab intus* *immutare* substantias materiales, v. g. *immediate* immutare substantiam aquæ in substantiam vini.

c) *Solus Deus potest immediate producere substantiam animæ intellectivæ*, tum quia solus potest *immediate*, non mediantebus accidentibus, agere in substantias inferiores, tum praesertim quia anima est substantia spiritalis et ideo non potest aliter fieri nisi a Deo per creationem (1). — Consequenter solus Deus potest animam *immediate* *immutare*, v. g. illam de novo substantialiter conjungere corpori per resurrectionem.

d) *Solus Deus potest immediate, ab intrinseco, movere intellectum et voluntatem.* Ordo enim agentium debet correspondere ordini finium. Atqui objectum intellectus et voluntatis est quid absolute universale, videlicet verum universale et bonum universale. Ergo intellectus et voluntas non possunt ab intrinseco moveri nisi ab agente universali, a Deo nempe, qui est simul primum intelligens et primum volens (2).

Istæ motiones, si *extraordinariae sunt*, ad apologeticam vere pertinere possunt, non quidem ut miracula ordinis physici, sed ut miracula ordinis intellectualis (prophetiæ per species intelligibiles intellectui immediate infusas) et ordinis moralis (conversiones miraculosæ). Merito igitur hic inter facta Dei omnino propria recensentur.

(1) Cf. *De Deo creante*, de origine animæ humanæ.

(2) 1, q. 105, a. 3 et 4.

129. Prob. min. : Atqui plura miracula important immediatas immutationes entis aut materiae, aut substantiarum, aut animæ, etc.

a) *Coexistencia duorum corporum in eodem loco.* — Ita Christus, post resurrectionem suam, in cœnaculum intravit januis clausis (Joan., xx, 26). Duo enim corpora non possunt remanere duo et tamen esse in eodem loco, nisi utrumque servet suum *esse* distinctum et suam *materiam*. Sed distinctio substantialis in esse et in materia *naturaliter* exigit distinctionem situs et loci. Ergo non nisi virtute ejus, qui immediatam habet potestatem in materiam et in esse, fieri potest quod unum corpus servet esse distinctum ab altero, sine loco proprio, seu quod dua corpora sint simul in eodem loco (1).

b) *Resurrectio.* — Nulla res habet potestatem supra suum esse : omnis enim rei virtus ab essentia ejus fluit vel essentiam præsupponit. Atqui anima *per suum esse* unitur corpori ut forma (2). Ergo nec est in potestate ejus, ut ab unione corporis se absolvat, nec est in potestate ejus quod uniatur corpori secundum eam ut forma.

Quinimo nulla alia creatura, etiam angelica, valet unionem substantialem animæ cum corpore aut efficere aut dissolvere : id enim *proprium* est *soli* Dei. quia solus Deus est causa ipsius esse animæ, solusque adest intra (cujusvis) rei essentiam ut dans esse rei et operans in re (3). Sed resurrectio nil aliud est quam unio *substantialis immediata* et *instantanea* animæ separatæ cum materia cadaveris, ita ut, per informationem animæ, corpus mortuum *subito* de novo fiat vivum, triplici vita vegetativa, sensitiva et intellectiva. Ergo resurrectio non potest produci nisi a Deo, qui solus potestatem *immediatam* habet in *materiam* et in *esse substantiale* animæ.

Confirmatur : Quævis creatura agere non valet in corpus nisi mediante motu locali (4). Atqui per motum localem : 1) Anima, ut patet, nequit uniri corpori substantialiter, sed tantum *ulterior* mobili ; 2) Nil produci potest nisi id quod

(1) In *Supp.* 3 p., q. 83, a. 3, 0.

(2) *De Deo creante*, ubi de anima, immediata corporis forma.

(3) *De Pot.*, q. 6, a. 7, ad 4 et ad 14 ; cf. *Supp.* 3, q. 75, a. 3.

(4) *De Deo creante*, ubi de potentia naturali angelorum.

jam est in potentia entis in quo motus recipitur. Ergo cadaver, quantocumque motu locali moveatur, ex hoc vitam accipere nequit, cum in eo desit omne vitæ principium ; 3) Id quod est in potentia entis recipientis motum non potest reduci in actum nisi *successive* ; hoc est enim de natura motus localis. Ergo resurrectio, quæ est unio *substantialis* et *instantanea* animæcum materia cadaveris, nullatenus fieri potest a creatura

Quod de resurrectione dicitur, *proportionaliter* dicendum est de *illuminatione cæci nati*. Cæcitas enim hæc congenitalis est quasi mors partialis, mors alicujus organi. Et ideo illuminatio cæci nati est quasi resurrectio partialis.

c) *Conversio subita aque in vinum*. — *Immediate et instantaneè* immutare aquam in vinum idem est ac *immédiatement et instantanément* educere formam vini ex potentia materiæ. Atqui id effici nequit ab agentibus creatis, quæ non nisi *successive* et *paulatim*, mediantibus alterationibus accidentalibus, operantur in subjectum præjacentes et illud transformant, sed a Deo tantum, qui solus habet potestatem *immediatam* in materiam et eam *ab intus* movere valet ad formam.

Aliis verbis : Creatura nequit efficere nisi id quod est in potentia naturali subjecti præjacentis. Atqui conversio aque in vinum est quidem in potentia naturali subjecti, quantum ad *substantiam* facti : natura enim potest convertere aquam in vinum sed « per digestionem et maturationem uvæ ; ratione autem *modi* (fit in præsenli, *subito* nempe et *immediate*, est tantum in potentia ejus *obedientiali*. et sic a Deo solo fieri potest » (1).

d) *Multiplicatio panis*. — Hæc multiplicatio fit vel per creationem et ita a solo Deo effici potest, vel per subitam conversionem formalem, quatenus forma panis educitur *immediate et instantaneè* ex subjecto aliquo præjacente, eadem remanente materia, et sic iterum a Deo soli fieri potest, (qui solus habet potestatem *immediatam* in materiam.

130. 2° Quoad alia miracula. — Oportet ostendere ea superare vires totius naturæ (dici spiritualis. Jamvero :

a) *Quædam facia cerlo superant vires naturæ corporalis et*

(1) *Cont. Gentes*, l. 3, c. 102, n. 4 et 5 ; In 2^a Seni., dist. 18, q. 1, a. 3, ad 4,

imaginationis. — 1 Facile constat quandoque facta aliqua exceden *omnes vires agentium corporalium* et ipsius *imaginationis*, tum quia adest evidens *disproportio* inter facta ipsa et has vires, v. g. caici sanatio cum luto, leprosi mundatio solo imperio voluntatis ; tum quia hæc facta non producuntur secundum *modum agendi* virium corporalium : leges enim naturæ omnino constantis sunt, siquidem *ad unum* determinantur, et eadem causæ in iisdem circumstantiis semper eosdem producant effectus et quidem lente et successivi, dum, in his casibus extraordinariis, iisdem causis in iisdem circumstantiis agentibus, effectus tamen omnino *diversi* et modo *irregulari* producuntur, sæpeque *in instanti* (1).

2) *Imaginatio* (2) multa quidem valet in morbis nervosis, non tamen in omnibus, v. g. in neurastenia hereditaria, in hypocondria inveterata ; effectus autem sæpe non permanent, neque semper obtinentur, præsertim quando concomitant,er adest, læsio organica. Nihil autem valet imaginatio, saltem si agatur de curatione vera et perfecta, in morbis proprie organicis : potest quidem aliquando, et aliquo tempore, retardare evolutionem morbidam ; illam autem absolute prohibere nequit ; a fortiori impotens est in instanti organa denuo instaurare. Atqui, etiam contra fidem ægrotorum, miracula patrantur, et morbi organici cujuscumque generis etiam insanabiles, plane percurantur, subita et stabili sanatione. Ergo.

b) *Quædam facta superare omnes vires etiam naturæ spiritualis quandoque certo constat*. — Ut certo constet aliquem effectum mirabilem excedere vires etiam *omnium agentium spiritualium*, oportet attente considerare, præter ipsam operis naturam, ejus circumstantias físicas et morales.

(b) De Tonquédec, *Introduction à l'étude du merveilleux...*, p. 219 sq. ; p. 230 sq. ; Le Bec, *Preuves médicales du miracle*, p. 27 sq. ; Van Hove, p. 376-379.

(2) Bertrin, *Histoire critique des événements de Lourdes*, p. 173-125, 556-568 ; *Un miracle d'aujourd'hui* ; in *Diet. Apol.*, Lourdes (le fait de) ; Boissarie, *Lourdes* (Histoire médicale) ; A. Deschamps, *Un miracle contemporain* (Science et Religion) ; *Le cas Pierre de Ruder* ; Marchand, *Les faits de Lourdes*, 3 vol., Paris, 1923, 1924, 1926 ; Van der Elst, *Les vraies et fausses guérisons miraculeuses*, Paris, Beauchesne, 1924.

1) *Circumstantiae physicae*, (x quibus affirmari possit sanationes extraordinarias et alios similes effectus esse supernaturales, sic enumerantur a Benedicto XIV (1 : « opus est, 1° ut morbus sit gravis et curatu vel impossibilis vel difficilis, 2° non sit in ultima parte status, ita ut paulo post declinare debeat, 3° non fuerint adhibita medicamenta, vel adhibita non profuerint, 4° ut sanatio sit subita, 5° ut sit perlecta, 6° ut nulla notabilis evacuatio aut crisis præccdat, 7° ut morbus sublatus non redeat ».

2) *Circumstantiae morales*, ex quibus discerni possunt vera miracula a prodigiis diabolicis, in hoc versu numerantur : Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Argumentum : Si nec in line (2), m e in agente, nec in m. diis, nec in conditionibus, nec in (flectibus operis, ullum invenitur h ve, ridiculum, inhonestum, turpe, violentum, impium, superbum, falsum aut aliud hujusmodi, sed e contra nihil nisi docens, grave, modestum, pium, religiosum et sanctum præ se fert istud opus, certo certius diabolicum esse nequit. Inde apparet miraculum evidenter haberi, si *simul* adsint hæc signa (3). — A fortiori idem dicendum est, si agens, *eximia* sanctitate præditus, nonnisi post invocationem Dei piam <l sanctam,opus mirabile producitad continuandam doctrinam, quam r< velatam affirmat et omnibus necessariam, et si religio ipsa miros habet fructus ad eversionem regni diaboli, ad mores reformandos, ad cultum veri Dei augendum, etc. Sens enim vel Deus miraculum permetteret in favor· m erroris et mali, et sequeretur error invincibilis in re maximi momenti, in negotio nempe salutis, vel diabolus ipse in perniciem sui ageret. Atqui neutrum admitti potest. Ergo.

Hinc, licet non semper facile sit discernere verum mira-

ti) De Beat, servorum Dei, l. IV, p. 1,c. 8; De Poulpiquet, *L'obiet intégral...*, p. 94 sq. ; Van (1er Elst, in *Diet. Apol.*, art. Guérisons miraculeuses, t. II, col. 119 sq. ; Van Hove, *op. cit.*, p. 304-309 : O. Leroy, *La lévitation*, 3e p10.

(2) Ad circumstantiam *finis* præcipue attendendum est, ut clarius patebit ex doctrina de vi probativa miraculi. Cf. 1-2, q. 7, a. 3, a. 4.

(3) Dixi : si *simul* adsint. Nam, ut recte animadvertit P. de Poulpiquet : « C'est ici le cas ou jamais d'appliquer le principe : bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. » *L'objet integral...*, p. 116.

cuhim a praestigio diaboli; licet, *per accidens*, quandoque requiratur auxilium supernatural. ad discernendam fallaciam. propter multitudinem et magnitudinem prodigiorum, v. g. in tempore Anlichristi, sub fine mundi (1) ; omnino tenendum est Deum, bonum et sanctum, nunquam permittere ut homines bonæ voluntatis invincibiliter decipiantur in rebus ad salutem necessariis. Eo sensu S. Thomas: « tempore Aniichristi... (diabolo) multa facere permittentur quæ modo non permittuntur ; unde et operabitur multa ad eorum seductionem *qui hoc meruerunt, non acquiescendo verilali* » (2).

131. N. B. — Facile secernuntur miracula a factis hypnotism!, magiæ et spiritismi.

A) *Ilypnolismus* (3) non solum nihil proficit in læsionibus organicis, imo in multis morbis nervosis ; sed quamdam *proportionem* semper supponit inter causam et effectum : media enim adhibentur varia secundum morbos, juxta leges determinatas applicantur et eodem modo semper operantur. Atqui in miraculis nihil hujusmodi, ut vidimus. Preces et sanctitas sunt *media ordinaria* quibus a *Deo* postulatur, sed *nec semper* producuntur, *nec necessario* ; morbi identici, modo *bule* <1 quasi gradatim, modo in instanti, modo nullatenus sanantur, ita ut miracula nunquam certo prænuntiari possint. s» d tantum sperari a Deo, ad ejus bene placitum. Ergo hypnotica suggestioni nequaquam tribui possunt miracula, quæ alias, non in sola fere Lapurdi civitate a solis catholicis tam frequenter obtinerentur.

B) Sub *magiæ* nomine intelligimus omnia prodigia cujuscumque generis, (pur per nullas vires corporales et per nulla artificia humana explicari possunt, sed ope diaboli certo efficiuntur. Ha omnes divinationis species, varia genera maleficiorum, imo magnetismus, hypnolismus et spiritismus, in quantum de interventu diaboli constiterit.

1° Facta. — Dari talia facta, auxilio malorum spirituum

(1) Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. II. p. 99; Coni, *dentes*, 1.111, c. 154.

(2) *De Pol.*, q. 6, a. 5, ad ult.

(3) Hic agitur de hypnotismo scientiifico, absque daemonis interventu ; Van der Elst, in *Dici. Apol.*, art. Suggestion,

producta, constat : *a) Ex Scriptura*, quæ plura refert : 1) *diabolica commercia*, eaque absolute prohibet (1) ; 2) *facia magica*, v. g. de magis ægyptiacis, de Simone mago, de Elyma, de puella pythonissa (2) ; 3) *possessiones diabolicas* (3). seu actiones quibus dæmones corpus hominis *quasi occupant* et inhabitant., ejusque membra et sensus quasi *ab intrinseco* movent, etiam contra ejus voluntatem, quandoque etiam ad effectus qui vires humanas transcendunt. — *b) Ex praxi Ecclesiæ*, quæ, jam ab initio, de prodigiis falsorum prophetarum præmonuit (4) ; et in conciliis aut in decretis multa statuit de magia ac de obsessis ; jamque al» initio etiam peculiariter instituit ordinem Exorcistarum <1 formulas liturgicas solemnes ad abigendos dæmones (5) ; denique, ne facile et temere possessiones credantur facta quæ cas tantum imitantur, signa possessionis indicavit : « ignota lingua loqui pluribus verbis vel loquentem intelligere ; distantia et occulta patefacere, vires supra ætatis seu conditionis naturam ostendere et id genus alia » (6).

2° Explicatio. — *Plurima* quidem facta spiritism! et magnetismi sunt mere *fabulæ* aut *fraudes*, ut nuperrime ostensum est (7). Inter alia vero, quæ vera supponimus, quædam non excedunt vires imaginationis et suggestionis, uti modo monuimus, v. g. quædam sanationes præsertim mulierum et personarum debiliū, quædam attractiones et elevationes corporum.

At nonnulla vires corporales et humanas *cerlo* superant, ut prædicere futura contingentia, quodam variis linguis ignotis,

(1) I Reg., XXVIII, 8 sq., iv Reg., i, 2, etc.

(2) Excel., vu, 11 ; vin, 7 ; Act. vin, 9-11 ; xiii, 8 ; xvi, 16-18.

(3) Mare., i, 23 sq. ; v, 9 sq. ; Matth. xn, 22 sq. ; xv, 22 sq., etc. ; Act. v, 16 ; vin, 6-7 ; xix, 12 sq.

(4) 2 Thess., n, 9.

(5) Cone. Eliber. ; 4 Carthag. ; Arausio., i ; Denzinger, 1653-1654 ; A. A. S., a. 1899, p. 1025.

(6) *Jlit. flom.*, de exorcis. obsess.

(7) Ex quindecim experiētiis scientificis, in Facultate Parisiens! habitis, a 20 Mari, ad 23 jun. 1922, coram aliquibus viris doctis, ad rem penitus cognoscendam, specialiter electis, constat *materialisationes* spirituum seu, ut aiunt, corpus astrale materializatum, ectoplasma, non existere. Cf. *Congrès international de recherches psychiques*, Paris, Institut Métapsychique international, 1928, passim ; O. Leroy, *La lévitation*, Paris, Valois, 1928.

disserere de rebus difficillimis et arcanis. Ilæc enim phænomena causam requirunt *inleUigenlem*. Atqui hæc causa : 1) neque est *homo* qui manifeste incapax est multorum ex iis portentis; 2) neque est *Deus* : repugnat mini et dedecet illum, sive per se, sive per angelos bonos, sive per animas defunctorum, mira patrare ad nutum ejuslibet histrionis, aut praesertim, ut sæpe accidit, responsa edere levia, ridicula, absurda, ad solam curiositatem pascendam ; imo sæpe inhonesta, irreligiosa et impia. Funiamt ideo ut hæc causa sil spiritus malus.

132. Confirmatur (1). — Hanc solutionem admittre nolentes, Spiritistæ omnia phænomena explicare conariur aut per vires occulias animæ humanæ (theoria animismi) aut per metempsychosin. Sed Frustra : istæ enim explicationes aut fais» sunt aut saltem vanæ et illusoriæ.

a) *Theoria Animismi* : Vires enim animæ latentes, si quæ existant, cerlo impares sunt ad explicanda multa ex prædiclis phænomenis.

b) *Theoria Metempsychosis* : Nam : 1) Metaphysice repugnat animam unius hominis ingredi aliud corpus quam corpus hujusmodi hominis, quippe non individualur nisi per ordinem ad hoc determinatum corpus (2). 2) Si daretur metempsychosis, anima servaret quamdam saltem memoriam prioris status et priorum migrationum ! 3) Falso asserunt animam uniri corpori humano materiali et ponderabili, mediante quodam alio corpore aereo et subtili, quod servat post moriem et quo ideo manifestari potest. Anima enim esi *immediate* forma substantialis corporis ponderabilis, quod est unicum corpus humanum et a quo, instanti mortis, separatur (3). i) Insuper si animæ defunctorum possent, ut falso contendunt Spiritistæ, ad nutum hominum evocari et sensibilter apparere, (piare animæ illæ non manifestentur nisi Spirit istis aut personis determinatis, (pia* *medium*

(1) Mainage, *La religion spirite*, Beauchesne, præsertim, p. 100 sq. ; Roure, *Le men eilleux spirite*, l'eauchesne, præsertim, c. 5, 6, 12 ; *Le Spiritisme d'aujourd'hui et d'hier* ; *Au pays de l'occultisme*, ibid. ; in *Diet. Apti.*, art. Spiritisme ; Girard, in *Revue Apologétique*, I rnaii 1923, p. 129 sq. ; P. Heuzé, *Les morts vivent-ils*. Paris, 1921 ; *L'ectoplasme*, Paris, 1922 ; Où est la Melapsuchique. Paris, 1926 ; R. Guéron, *L'erreur spirite*, 1923 ; De Heredia, S. J. *Spiritism and Common. Sense*, New York, 1922 ; R. Hedde, in *Dtct. théol.*, art. Métempsychose.

(2) C. Gentes, c. 73.

(3) De Deo creante, ubi de anima, Forma corporis humani ; Garrigou-Lagraoge, p. 91.

vocantur ? quare sernper in secreto el jn cæca obscuritate appareant ? quare sæpe sæpius contra dogmata catholica inio contra ipsam religionem naturalem blasphema proferant ?

c) Denique contra systemata Spirit istarum provocare possumus ad ipsius Ecclesiæ damnationes, inier quas sil : 1) *Decrelim S. Officii*, 24 Apiil. 1917 : « An liceat per Medium, ut vocant, vel sine Medio, adhibito vel non hypnolismo, locutionibus aut manifestationibus spirit isl icis quibuscumque adsistere, etiam speciem honestatis vel pietatis præ se ferentibus, sive interrogando animas aut. spiritus, sive audiendo responsa, sive lanium adspiciendo, etiam cum protestatione tacita vel expressa, nullam cum malignis spiritibus partem se habere velle ? » — « Negative in omnibus (1). » 2) *Dccreluni S. Officii*, 16 Jul. 1919, damnans *modernam Theosophiam*, valde cum Spiritismo affinem : « An doctrinae, quas hodie theosophicas dicunt, componi possint cum doctrina catholica ; ideoque an liceat nomen dare societatibus lhcosophicis, earum conventibus intéresse, ipsarumque libros, ephemerides, diaria, scripta legere ? » — « Negative in omnibus (2). »

IV. — DE VI PKOBATIVA MIHACÜLI

133. Equidem miracula fieri possunt ad hominum eruditionem, ad demonstrationem sanctitatis alieujus thaumaturgi (3), ad hominum utilitatem, puta ad sanitatem corporat rn conferendam (1) ; sed reapse linis eorum *proportionally* cl *sufficiens* est manifestatio *veritatis salutaris*. Hinc S. Thomas : « ordo natura* pretermittitur propter fidei confirmationem », « propter ordinem gratiæ » (5), « ad manifestandam divinitatem » Christi (6). « propter aliquid quod pertinet ad gialiam vel gloriam », « ad gratiæ ostensionem propter quam *solam* fiunt miracula » (7). Quare, si qui sint alii fine s miraculi, ad hunc finem supernaturalem ceteri ultimo ordinantur : « finis *exterioris* curationis, per Christum facta., esi *curatio animi*? »

4. generatim miracula quæ fiunt aut ad salutem corporum

(t) *Acta Apost. Sedis*, vol. 9, p. 268 ; cf. *A. A. S.*, a. 1899, p. 1025 ; Plus IX, ex *Encycl. S. Off.*, 4 Aug. 1856, Denzlnger, 1653-1654.

(2) *A. A. S.*, vol. 11, p. 317 ; cf. L. de Grandmaison, in *Diet. Apol.*, art. Théosophie.

(3) 2-2, q. 97, a. 2, q. 178, a. 2. — (4) 2-2, q. 178, a. 1, ad 4, a. 2.

(5) 1, q. 112, a. 2. — (6) 3, q. 43. — (7) *Dc Ver.*, q. 9, a. 2 ; *De Pol.*, q. 6, a. 2, ad 5.

aut ad solani divinæ potestatis manifestationem. ulterius ad divinam confirmandam revelationem proficiunt (1).

Igitur, cum de facto finis saltem ultimus miraculi sit manifestatio aut confirmatio veritatis supernaturalis, statim proponitur quæstio de vi probativa miraculi : nimirum *num* et *quatenus* miraculum certo demonstret *originem divinam* religionis in cuius favorem producitur ?

1° Argumentum. — Doctrina, in cuius confirmationem editur miraculum, *necessario* est vera. Etenim Deus summe verax, infinite sanctus et bonus, errorem attestari nequit et ad falsum homines inducere. Atqui, cum miraculum sit sigillum Dei *absolute* proprium, si doctrina, in cuius confirmatione patrantur miracula, esset falsa. Deus ipse errorem attestaretur et invincibiliter deciperet aut decipi permetteret homines in re ad salutem necessaria (2). Ergo.

2° Conditio requisita. — Ut miraculum aliquod sit certissimum revelationis signum, *absolute* requiritur ut *certo* constet illud factum esse in confirmationem religionis determinatæ, quæ ut revelata perhibetur : deficiente enim omni connexionem inter miraculum et religionem. miraculum quidem esset intervenus extraordinarius Dei, non autem sigillum Dei doctrinæ appositum.

At hæc connexio potest esse *implicita* aut *explicita* (3). — a) *Implicita* est, si ex circumstantiis evidens est miraculum factum esse in confirmationem doctrinæ jam propositæ, tanquam a Deo non velata*. — b) *Explicita* autem est : 1) *directa*, si illaumaturgus ipse affirmat, aut expressis verbis, aut æquivalenter, nempe per suum agendi modum, se facturum miraculum ut ostendatur origo divina talis religionis ; 2) *indirecta*, si quis, legatum divinum sese declarans, ad miracula antea a se patrata aut nunc in (jus gratiam facta provocat, tanquam ad argumentum suum* divinæ legationis : tunc enim

(1) 3. q. 44, a. 3, ad 3 ; 1-2, q. 111, a. 4. Cf. Van Hove, *op.cit.*, p. 127-137 ; De Tonquédec, *Introduction à l'étude du merveilleux...*, p. 218 sq. ; L. de Grandmaison, *Jésus-Christ. sa personne...*, t. II, p. 240 sq.

(2) 1-2, q. 110, a. 4 ; 2-2, q. 5, a. 2 ; 3, q. 43, a. 1 ; *Cont. Gentes*, I. III, c. 154 ; *De Pot.*, q. 6, a. 5, a. 9 ; *In Joan.*, cap. 9, lect. 3, etc.

(3) Garrigou-Lagrange, *De Revel.*, t. II, p. 104 ; De Poulplquet, *Le miracle et ses suppléances*, c. 3, p. 220 sq.

miraculum, directe probando divinam legati missionem *indirecte* ostendit originem divinam doctrinae quam legatus praedicat.

134. Conclusio. — *a)* Cum igitur doctrina, quae certo vel unico miraculo proprie dicto comprobetur, nequeat esse nisi vera et divina, quaecumque alia doctrina huic opposita necessario falsa habenda est ; et mirabilia, quantacumque sint, quae in favorem (jus doctrinae patrentur, miracula esse proisus impossibile est.

Igitur, si Deus aliquando permittat signa produci a ministris haereticis, schismaticis, etc., sine dubio « a malis, qui falsam doctrinam enuntiant, nunquam fiunt *vera miracula ad confirmationem suae doctrinae*, quamvis quandoque fieri possint ad commendationem nominis Christi quod invocant, (t in virtute sacramentorum quae exhibent. » [2-2, q. 178. a.2. ad. 3.]

Ita forte Deus fecit miracula, per *Joannem Serguief de Cronsladl*, ad praesentiam Christi in Eucharistia demonstrandam, aut per *Sundar Singh* ad conversionem Indorum vel per monachum *Seraphinum de Sarov* ut Buthenos ad verum Christianismum revocaret (1).

b) Aliunde certum est prodigia (2) quae *in favorem falsae religionis* facta asseruntur, vel historica non esse, ita quaedam Vespasiani, Mahumetis et Apollonii Tyanei ; vel absona esse, ridicula, puerilia, inhonesta, indigna, contradictoria, ita quaedam Budhae, diaconi Paris, multaque magiae et spiritism! ; vel naturaliter explicari, vel fraude, suggestionem aut diaboli virtute produci, ita arta Esculapii. fakirorum (t spiritistarum.

135. Objicitur. — 1) Doctrina miraculis probatur et miracula ex doctrina discernuntur, quod est circulus vitiosus.

R. 1) Nullus est circulus si indoles doctrinae, *ratione* cognita, *aliqua*lter inservii ad cognoscendam supernaturalitatem miraculi, et si miraculum non assumitur in argumentum doctrinae

(1) De Grandmaison, in *Recherches de science religieuse*, jan., apr. 1922 p. 129 ; Ami du Clergé, 1924, p. 165 sq.

(2) Pesch, p. 201-209 ; Gondal, p. 161-180 ; Monsabré, *op. cit.*, 25* conf.

nisi jam de illius veritate cerlo constet aliter ac per doctrinam. 2) Insuper non est paritas completa instilnenda inter doctrinam et miraculum in ratione argumenti. Miraculum enim verum *positive* ostendit originem divinam doctrinæ in cuius favorem patratur; doctrina autem nonnisi *negative* arguit veritatem miraculi, nam si doctrina evidenter falsa apprime demonstrat divina non esse prodigia quæ in ejus confirmationem proponuntur; ex doctrinæ veritate non sequitur vera esse talia facta.

2) Quare Deus jam non operatur miracula, si vere argumentum sunt tam maximum et efficacissimum veritatis?

R. Eliam nunc non desunt miracula a sanctis in secreto patrata, aut palam ante oculos omnium facta, v. g. Lapurdi. Sed primordiis christianismi, necessaria ad fidem in animas plantandam et ad originem divinam religionis novae certo probandam, miracula non adeo necessaria videntur hodie, cum (1) « Ecclesia per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinæ suæ legationis testimonium irrefragabile. Quo fit, ut ipsa velut signum levatum in nationes, et ad se invilet qui nondum crediderunt, et filios suos certiores faciat firmissimo niti fundamento fidem quam profitentur » (2).

ART. II

De Prophetiis

Pauca dicemus : 1) de *notione* prophetiæ ; 2) de ejus *possibilitate* ; 3) de ejus *cognoscibilitate* ; 4) de ejus *vi probativa* (3).

(1) *Vat.*, Sess. in, cap. 3 de Fide, Denzinger, n. 1794.

(2) Quod jam animadvertibat *Augustinus* : « Cur, inquiunt, nunc illa miracula quæ prædicatis facta esse, non fiunt? Possem quidem dicere, necessaria fuisse, priusquam crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigia ut credat inquit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit. Verum hoc ideo dicunt, ut nec tunc illa miracula facta fuisse credantur. » *De civitate Dei*, lib. 22, cap. viii, n. 1, apud Rouet de Journel : *Enchiridion patristicum*, nu 1784 ; Monsabré, *op. cit.*, 26e conf., circa finem ; Mgr Pie, *Instructions synodales*, 3°, xni, p 386 sq. ; Hurter, n° 93.

(3) Van den Oudenrijn, *De prophetia charismate in populo israelitico libri quattuor*, Roma, Befani, 1926.

J. — DE NOTIONE PBOPIIETI/E

136. 1° Quoad nomen.

Vox propheta, grace προφήτης, in versione LXX correspondet generatim vocabulo Hebraico nabi et significat interpretem, qui, nomine Dei, loquitur hominibus (Exod., IV. 15 ; VII, 1 sq.) ; quandoque etiam correspondet vocabulis roc. hôzé, quæ idem sonant ac *videns* et designant eos qui visione divina gaudent.

Hinc prophetia, vi et usu nominis, *praedicationem* dicit simul ac *praedictionem* (1).

Apud Paganos, prophetia dicebatur quaecumque scientia vel interpretatio arcanorum et occultorum. Apud *Scripturum*, prophetia vocatur quævis exhortatio moralis, quacumque praedicatio de divinis, quivis canius laudum aut benedictionum religiosus ; *slricliorelam* n *sensu*, designat cognitionem (1 manifestationem rerum occultarum, sive præsensium sed longe distantium, sive praeteritarum et in oblivionem adductarum, sive futurarum, necnon et manifestationem in secreto cordium.

2° Quoad rem.

Prophetia, sensu proprio, idem dicit ac *vaticinium*. Porro vaticinium (a vates : futurum videns), est in genere *omnis cognitio juluri a naturali cognitione remoti* ; *stride* autem in definitur : *certa praedictio futuri eventus qui ex causis naturalibus praesciri nequii*.

1) *Praedictio*. — Scilicet manifestatio rei ante eventum •cujus ergo cognitio praehahetur.

2) *Certa*. — Ut distinguatur tum a conjectura, qua. cum majori ininorive probabilitate, quandoque futura praevidere possunt peritiones, tum a divinatione spirituum, quæ circa contingentia futura semper fallibilis est.

3) *Futuri evenias*. — 11 sec. rnatur a manifestatione occul-

ti) A. Condamln, in *Diet. Apol.*, art. Prophétisme Israélite, col. 386 sq. ; cf. Van den Oudenrijn, *op. rlt.t* p. n.71 . h. Junker, *Prophet und Sehe*. in Israël, Trier, 1927.

torum præsentium aut præteritorum : differt igitur a simplici revelatione, quæ versatur etiam circa res præteritas aut præsentis, cum ea tamen congruens in eo quod requirit lumen supernaturale intellectuale, ut adsit cognitio supra naturam.

4) *Qui...* — Scilicet futurum contingens *proprie* et *strictè* dictum, *liberum* nempe, quod ex natura sua *indifferens* est ad esse et ad non esse.

Cognitio prophetica.

137. Cognitio prophetica duo importat : *acceptionem* seu *repræsentationem* rerum, quæ fit per aliquas species, et *judicium* de rebus repræsentatis, quod fit per « quoddam lumen intellectuale excedens lumen rationis ». Hoc quidem lumen propheticum non inest intellectui prophetæ per modum forma? permanentis, alias semper prophetæ adesset facultas prophetandi... (sed) per modum cujusdam passionis vel impressionis transeuntis (1).

a) *Repraesentatio* rerum potest fieri aut *sensui*, si aliquid externe percipitur, oculis vel auribus (ut Dan., v, 5 sq.), aut *imaginationi*, si nil externe percipitur, sed Deus phantasia* vel immediate imprimit species novas, vel divinitus ordinat species jam a sensibus acceptas (ut Gen., xli, 1 sq., .1er., i. 11 sq.. Act., x. 10 sq.) ; aut *intellectui*, si Deus immediate ipsi menti infundit species intelligibiles, sicut patet de his qui accipiunt scientiam vel sapientiam infusam, sicut Salomon et Apostoli.

b) *Judicium* autem de acceptis illud est quo propheta, per divinum influxum luminis intellectualis, 1) et scit se a Deo *moveri* ad aliquid annuntiandum ; 2) et intelligit, saltem *aliqua*liter, ea quæ prophetat. Donum enim prophetiæ debet perficere hominem humano modo. Atqui loqui sine intelligentia eorum quæ dicuntur non pertinet ad perfectionem humanam, sed est potius amentium et somniantium et aliquando usu rationis carentium.

Dixi : saltem *aliqua*liter, nam « quia mens prophetæ est

(1) 2-2, q. 171, a. 2.

instrumentum deficiens, etiam veri prophetæ non omnia cognoscunt qua* in eorum visis, aut verbis, aut (fiam fari is Spiritus Sanctus intendit. Quod si autem prædicens a Spiritu S. moveatur nec id sciat, « non est perfecta prophetia, sed quidam instinctus propheticus ».

Ut patet, iudicium de acceptis est pars principalior in prophetica cognitione, « quia iudicium est completivum cognitionis. Et ideo si cui fiat divinitus n præsentatio aliquarum rerum per similitudines imaginarias, ut Pharaoni (G< n. x l i), et Nabuchodonosor (Dan., iv), aut etiam per similitudines corporales (ut Balthassar : Dan., v), non est talis censendus propheta, nisi illuminetur ejus me ns ad iudicandum... Erit autem prophe ta, si solummodo intellectus ejus illuminetur ad iudicandum diam ea qua» ab aliis imaginarie visa sunt, ut patet de José ph, qui exposuit somnium Pharaonis. — Sed, sicut Augustinus dicit (De Gen. ad lilt., 1, 12. c. 9) « maxime propheta est (pii utroque præcellit, ut scilicet videat in spiritu corporalium nruin significativas similitudines, et eas vivacitate mentis intelligat » (1).

II. — DE POSSIBILITATE PROPHETIÆ

^t
Vaticinium possibile est [*Philosophice el theologice cerium*].

138. Si Deus *cognoscit* futura libera ct ea *manifestare* potest hominibus. Atqui futura libera perfecte novit Deus, ct illa communicare potest hominibus. Ergo.

1) *Futura libera novit* (2). — 1) Deus est causa omnium universalissima (t operatur pci' intellectum; imo ejus esse est (jus intelligcre. Quare quidquid, quocumque modo, a Deo procedit, ut a causa prima (ergo etiam futurum contingens) necessario præexistit in ipso (jus intelligcre d ab ipso præcognoscitur.

2) Insuper, cum Deus sit Actus purus, (jus scientia idem est cum (jus essentia, una nempe et simplicissima, simultanea, immutabilis (l aTerna, omnino indept nd< ns e t infallibilis. Sed si Deus non cognosceret ab ætt rno t infallibility r omnia

(1) 2-2, q. 173, a. 2 et 3.

(2) 1, q. 14, a. 1, 4, 5, 6, 8, 11, 13 ; *De Deo uno*, de scientia Dei.

fallira contingentia et libera, scientia ejus esset imperfecta, progressiva, mutabilis, a tempore pendens ('t a rebus ipsis, et. ideo fallibilis, quæ omnia repugnant. Ergo.

2) *Manifestare potest.* — Uti dictum est ubi de possibilitate revelationis, cujus vaticinium non est nisi pars quædam specialis.

Quinimo prophetia maxime convenit *Deo*, quia ejus omni-scientiam manifestat et falsa dæmonum oracula confundit ; *homini*, qui futura præcognoscere cupit ardentem ; *revelationi*, cujus veritatem invicte demonstrat.

Confirmatur thesis consensu populorum, qui omnes oracula et vates habuerunt, idcoque possibilem credebant prophetiam.

139. Ôbjicitur : 1) *Falarum non existit, ergo cognosci nequit.*

R. « Dei cognitio mensuratur aeternitate sicut suum esse. Eternitas autem tota simul existens ambit lotum tempus... Unde omnia quæ sunt in tempore, sunt ab aeterno Deo præsentia, non solum ea ratione quod habet rationes rerum apud se præsentia (h. e. *intentionaliter* seu secundum esse cogniti)..., sed quia ejus intuitus fertur ab aeterno supra omnia, prout sunt in sua præsentia (h. e. *physice* seu secundum eorum esse reale. » Quare de omnibus contingentibus, etiam liberis, quia ea ut præsentia cognoscit, Deus habet scientiam omnino certam et infallibilem (1).

2) *Praescientia Dei incompatibilis est cum libertate humana* (2).

R. Prædictioni divinæ applicandum est quod dicitur de scientia Dei. Atqui scientia divina de futuro libero minime officit libertati hominis. Scientia quidem Dei est perfectissima, proinde res non possunt non evenire sicut i Deus eas evenire cognoscit. Inde vero minime sequitur omnia necessario evenire. Nam cum Deus « sit cognitor totius esse, cujus est principium, cognoscit unumquemque effectum non solum in se, sed etiam in ordine ad quaslibet suas causas proximas. Ordo autem contingentium ad suas proximas est ut *contingenter* ex iis proveniant. Cognoscit igitur Deus aliqua evenire et contingenter evenire. Sic igitur divinæ scientiæ certitudo et veritas rerum contingentiam non tollit. »

Insuper non est futurum « respectu divinæ scientiæ, quæ, in momento aeternitatis existens, ad omnia *præsentia* se habet ». Quare omne futurum etiam contingens et liberum

(1) 1, q. 14, a. 13.

(2) Ottlger, o. 247 ; Elliot, *De Deo* (jio, p. 212 et 293.

debet dici a Deo cognitum, non ut futurum, sed « ut jam in sua essentia risum », « sicut *præsentialiter* risum ». Jamvero « quod jam est, non potest quantum ad illud instans non esse ». Hoc ideo sensu, sed hoc sensu lanium, futurum liberum quod Deus cognoscit, necessarium esse (1) ». Nulla ergo necessitas rebus ipsis imponitur ex ipsa Dei scientia seu ex ipsa prophetia, sed futurum annuntiatur sicut i cognoscitur. necessario nempe aut libere futiurum, quin ejus natura aut conditio ullo modo mutetur.

III. — DE COGNOSCIBILITATE PROPHETUE

140. Tuto dignoscitur prophetia si historica ostenditur &l divina. Porro ejus *historicilas* et *supernaturalilas* quandoque certo manifestari possunt. Ergo.

A. Vaticinia quandoque certo historice constare possunt.

De factis & nim certiores fieri possumus vt l p; r '*experientiam* propriam vel per *testimonium*. Atqui vaticinium duo importat facta stnsibi'ia, scilicet prædictioium &l r alisation< m futuri. Ergo.

B. Vaticinia stricte dicta (2), vere supernaturalia sunt et divina ; ideoque ab oraculis naturæ aut diaboli certo distinguuntur.

a) *Divina sunt*. — Ille solus potest, *propria virtute*. prophetias edicere qui *infallibiliter* cognoscit futura libera. Atqui Deus solus ea infallibiliter cognoscit. Ergo.

Dixi : 1) *Propria virtute*, nam angeli boni possunt esse causa instrumentalis ad prophetiam faciendam, non secus ac ad miraculum patrandum.

2) *Infallibiliter*, nam angeli, sive boni sive mali, plura futura contingentia possunt *conjeaturaliter* prævidere et prænuntiare ex hominum complexionibus, indole, moribus, etc.

Prob. min. : Futura contingentia libera pudent aut a sola

(1) *Coit. Cent.*, l. 1, c. 67, c. 68.

(2) De his solis loquimur, nempe de prophetiis absolutis, quæ soli Deo possibles sunt, de prophetiis autem relativis quæ ab angelis etiam virtute propria fieri possunt, prorsus tacemus.

Dei libertate aut etiam a libertate humana. Atqui Deus *solus* :
 1) infallibiliter novit futura quæ pendent a sua libertate, nam
solus naturaliter cognoscit suam libertatem. 2) *Solus* etiam
 infallibiliter cognoscit futura quæ pendent a libertate humana,
 nam cum intelligere *solius* Dei sit ejus esse et *æternale*
 mensuretur, *solus* Deus naturaliter et infallibiliter « videt
omnia in sua aeternitate, quæ, cum sit simplex, toti tempori
 adest et ipsum concludit... Angelus autem intellectus et
 quilibet intellectus creatus deficit ab aeternitate divina;
 unde non potest ab aliquo intellectu creato (infallibiliter)
 cognosci futurum (liberum) ut est in suo esse » (1)

Idem dicendum de cognitione *secretorum cordium*, quæ
 reducitur ad prophetiam late dictam. Secreta enim cordium
 sunt actus humani qui a *sola voluntate* pendent. Ergo non nisi
 Deo et ipsi voluntati innotescunt : nam voluntas illi soli
 subjacet et nota est, qui *intra* eam operatur, scilicet soli Deo,
 qui est voluntatis principium, objectum principale et ultimus
 finis (2).

b) *Ab oraculis diaboli distinguuntur*. — Dæmones (3) qui-
 dem multa naturaliter cognoscere et prædicere possunt quæ
 nos latent et quæ nobis fortasse videntur vaticinia ; attamen
 futura libera cum certitudine prævidere non possunt et prænun-
 tiare. Nam :

1) Etiam si non essent *physice* impotentes ad illa prædi-
 cendum (quia illorum intellectum excedunt), ea tamen de facto
 prænuntiare non possent : in omnibus enim actibus subsunt
 providentia divina quæ permittit nequit homines rectæ
 voluntatis infallibiliter in errorem induci; porro, in casu, a
 malis spiritibus certo certius seducerentur. Ergo.

2) Si aliquando facta quædam libere futura annuntiare
 possunt *conjecturaliter*, quæ de facto eveniunt sicuti prædicta
 sunt, nullatenus possunt, cum certitudine et cum adjunctis

(1) 1, q. 14, a. 9 ; q. 57, a. 3.

(2) 1, q. 57, a. 4 : *De angelis*, de cognitione angelorum.

(3) Vaticinia vera edere nequeunt ipsi angeli boni propria virtute, sed
 cum non nisi voluntatem Dei implere in omnibus quærant, vaticinia rela-
 tiva proferre non possunt nisi ad bonum hominis et ad Dei beneplacitum :
 impertinens igitur esset illos Deo opponere. Vide Cyrille Labeyrie, *op. cit.*,
 p. 57-90 ; Dom Lefebvre, p. 244 sq., 261 sq.

minute descriptis, annuntiare eventus futuros complexos, tempore remotos, qui hic et nunc in causis nequaquam sunt determinati, sed a libera hominis voluntate vel Dei absoluti-pendent.

3) Ex diaboli prædictionum notis statim earum origo manifestatur : *vaiitæ* sunt enim, *ridiculæ*, *amphibologicæ*, *conjecturales*, *inhonestæ* ; ipsi prædicentes sunt *superbi*, sibi placentes, *pravi*, etc.

Unde, sive ex natura, sive ex circumstantiis vaticiniorum, opera dæmonis a factis divinis tuto secerni possunt (1). A fortiori hominum conjecturae facile dignoscuntur. Etiam si Deus utatur peccatoribus et malis ad vaticinandum, uti in Scriptura fertur de Balaam et Caipha, quos in instrumenta assumit prorsus cogit verum dicere, et aperte apparet vaticinium prolatum opus esse solius Dei (2).

Facilius constabit, impletionem prophetia? attribui non posse *casui* aut *necessitati* cuidam *naturali*, praesertim si res prædicta sit valde complexa, omnino incerta, non verisimilis, ut partus virgineus, aut miraculum a sola libertate divina pendens, ut incarnatio, resurrectio Christi.

IV. — DE VI PROBATIVA PROPHETIE

141. Ad vim probativam prophetiae demonstrandam sufficit breviter transcribere ea quæ diximus de miraculo.

Argumentum. — Deus nequit esse testis falsitatis. Atqui vaticinia stricte dicta sunt miracula ordinis intellectualis, ac proinde opus solius Dei, sigillum ejus proprium non minus ac miraculum ordinis physici. Ergo, si certo constat vaticinium fieri in confirmationem religionis quæ ut revelata perhibetur. exinde sequitur hanc religionem esse vere divinam.

Connexio autem inter vaticinium et religionem potest *explicite* aut *implicite* manifestari, uti monuimus de miraculo, π. 133.

(1) Cf. dicta de miraculi discernibilitate, n. 128-130.

(2) Sibyllas aut dæmanes prænuntiasse adventum Messia· non mirum est, cum eiusmodi eventus aperte in sacris litteris jamdiu præsignatus haberetur.

142. Conclusio. — Prophetia, etsi rudium captui accommodatur difficilius quam miraculum, cum ejus adimpletio e (pia sola, *ordinarie* (1) saltem, ostenditur ejus veritas, sæpe difficult» r percipiatur, luculentissimum tam» n veritatis argumentum (st religioni in cujus testimonium profertur, imo tutius (I efficacius quam miraculum ; *htliis* (2), quaternis simulari nullatenus potest prophetia stricte dicta, dum præs-ligia, speciem miraculi præ se ferentia, operari valent mali spiritus, quibus incauti in error» m inducantur ; *efficflcius*, in quantum duplici de ratione divina est prophetia, nimirum ex futuri liberi prævisione et ex ejusdem adimpletione, quæ soli Deo competunt.

Nil mirum igitur si vaticinium sit argumentum *firmissimum* el *ineluctabile* quo *Christus* (3) utitur ut Judaeorum mentem tied at, ad quod assidue provocant *Apostoli* (4) ut Evangelii veritatem et missionis aperte ostendant, quod imprimis exer-cent *Patres* (5) et in quo fusius libentiusque commorantur, illud habentes ut præcipuam divinitatis notam, juxta istud *Origenis* (6) : « propria enim divinitatis nola est res futuras ita prædicere, ut prædicendi ratio vires humanas superet, et ex eventu judicetur divinum Spiritum esse prædictionis auctorem ».

ART. III

De aliis factis divinis præter miracula et prophetias seu de miraculis ordinis moralis

143. Præter miracula (physica) ct prophetias multa habentur quæ divinitatem ct veritatem religionis demonstrare va-

ti) *Ordinarie* : nam, ante ejus adimpletionem, prophetia divina non apparet et vi probativa non gaudet, nisi aliis signis confirmetur ejus origa supernaturalis, v. g. miraculis aut aliis prophetiis, quarum ipsa sit adim-pletio.

(2) Monsabré, *op. cit.*, 20. conf.

(3) Joan., v, 39, 46.

I

(4) Act., II. 15-16, 25-36 ; in, 15-18, 24 ; xm, 23-37.

(5) Ignat, *ad P/iilad.. ad Smyrn.* ; Just., *Apol.* i, 53 ; Athenag, *Leg.* ix ; Theoph. Ant., *ad Aulol.* i, 14 ; Iren. *Adv. hscr.*, lib. IV, c. 17, n° 5 ; Apud Rouet de Journal, n. 57, 61. 125, 163, 175, 232.

(6) *Cont. Cels.*, lib. VI, cap. 10, apud Journal, 530.

Imt, videlicet omnia hæc quæ vires humana* naturæ, au! ejns modum agendi consuetum, ita manifesto superant, ut nonnisi Deo adjuvante perfici aut perferri possint.

Hæc autem vocantur facta divina seu *miracula ordinis moralis* (1), quia præter ordinem seu leges naturæ moralis. *speciali Dei inlervenlu*, producuntur. Inter quæ rmin<nt (2i mirabilis religionis propagatio, eximia (jus sanctitas et inexhausta in omnibus bonis fecunditas, invicta stabilitas necnon et invincibilis cultorum et heroica fortitudo. De quibus tria breviter tractanda sunt : 1) <orum nempe *possibililas* ; 2) *cognoscibililas* ; 3) *vis probaliua*.

Possibilitas.

144. Possibilitas demonstratur ex omnipotentia et omniscentia Dei. quæ miraculis et prophetiis non exhaustiuntur, sed diversimode etiam exerceri possunt in intellectum et voluntatem hominis, ita ut intclligere, velle et operari nonnulla valeat, homo quæ naturæ soli impossibilia sunt.

CognoscibilPas.

145. Cognoscibililas autem eorum invicte stabilitur, si historica sint et sup< rnaturalia, scilicet vires naturæ humana? et diabolica? excedentia.

Pono : 1) eorum *existenlia* facile ostenditur ex eo quod *sensibilia* sini, sive *per se*. ut religionis propagatio, sive *per effectus*, ut (jus fecunditas in instauratione inorum. 2) Eorum vero *supernaluralilas* clare dignoscitur ex opt ris qualitate et variis circumstantiis, v. g. si nonnisi Deo tribui possit aut homini Dei viri ute adjuto ; si Dio dignum sil ; si disproportio evidens habeatur inter effectus (t media naturalia adhibita.

Ut autem prudenter judicari possit facium aliquod certo superare *vires morales* hominis, ac proinde non posse explicari nisi speciali Dei auxilio, requiritur : 1) ul sit quid omni ex parte *honestum*, secus enim interventus specialis Dei a priori excluditur; 2) ut in eo « *nulli* homines a consueto agendi

(1) Ottlger, p. 272 ; Wilmers, *op. cil.*, η. 173 sq. ; Schouppe, *De religione Christiana*, η. 327 sq.

(2) *Vatic.*, sess. in, cap. 3, de Fide, Denzinger-Banwart, 1794.

more recedant, vel ut unus idemque homo id *frequenter* facial (nam leges morales pali possunt aliquas exceptiones in casibus particularibus). Hinc ut de veritate philosophica (supernalmalitate) miraculi moralis satis constet, generatim requiritur aliqua *mulliludo casuum*, major vel minor pro ingentiori actus arduitate » (1).

Vis probativa.

146. Vis probativa maxima quidem esse potest et splendissima. Evidens est, statim ac certo constat Deum opus effecisse, aut auxilium agentibus præstitisse in confirmationem religionis instituendae, servandæ aut ita porro.

Conclusio generalis.

147. Si igitur præter miracula, indubiis prophetiis religio quædam investitur et exornatur, aperte vora habenda est et divina. A fortiori, si miraculis et prophetiis in ejus confirmationem connectuntur non pauca ex aliis divinis factis, de quibus modo locuti sumus. Tunc enim lux splendida, ex omnibus hujusmodi argumentis exorta, ita mirabiliter effulget, ut nec illusio nec deceptio usquam timenda sit hominibus home fidei, sane mentis et recta* voluntatis, alias in Deum ipsum error refundendus æsset, ut jam animadvertibat *Ilichardus a S. Victore* : « Domine, si error est (quem credimus), te ipso decepti sumus : nam ista in nobis tantis signis et prodigiis confirmata sunt, et talibus, quæ* nonnisi per te fieri possunt (1) ».

(1) Van Noort, n. 57.

(1) De Religione Christiana agens in De Trinitate, lib. I. cap, 2

SECTIO II

DE REVELATIONIS DIVINÆ EXISTENTIA

SEU

DE RELIGIONE CHRISTIANA.

NOTIONES PIUEVLE

Status quæstionis.

148. Revelatio, ut vidimus, moraliter necessaria est homini et illam inquirere tene mur et amplecti, si data fuerit. Cum autem multæ, in orbe terrarum nunc temporis vigentes, ut divinitus revelatas sese perhibeant religiones, ex quibus tres præcipue eminent ratione extensionis et influxus : *Christianismus* nempe, *Islamismus* et *Brahmanismus*, jam operae pretium est investigare *quænam* ex his tribus *vera* sit et *divina*. Porro religio Christiana, in (pia vitam peragimus, juxta ipsos adversarios, inter omnes religiones verissima, pulcherrima et fecundissima omnibus apparet, quasi primo ipso intuitu : valde probabile est igitur veritatem, si alicubi existat, in ista religione inveniri, idcoque rationabilissimum est in Christianismo veram religionem quaerere, quæ, si ibi detegatur, statim sequitur falsas esse caeteras religiones.

Synopsis historica Christianismi.

149. Religio vero Christiana non subito nata est tempore Christi, sed a longo tempore hominibus pedetentim a Deo revelata est, et in ejus historia voluti tria stadia distingui possunt : 1) *Religio primæva*. protoparentibus et patriarchis data, et ad universum genus humanum destinata, usque ad Christum perseverare debebat. Quæ* ut integra servaretur et incorrupta, electus fuit Abraham et cum illo populus Hebraicus, qui illam fideliter custodiret et transmitteret.

2) *Religio mosalca.* — Post commorationem autem in JEgypto, propter idololatriam et impuritatem Jlebræorum, necessaria fuit nova revelatio quæ errores fugaret, et veterem religionem denuo instauraret et compleret. Per Moysen data, solis Judæis imposita fuit., et usque ad Christum per Josue, Judices et Prophetas, nonobstantibus quibusdam defectionibus pcenis dirissimis et captivitate castigatis, incontaminata permansit.

3) *Religioso chrisliana* proprie dicta, loge Moysis adumbrata et prænuntiata, ut melius infra patebit ubi de vaticiniis messianicis, a Christo π vi lata est mundo, et ad omnes omnino gentes ad finem usque sæculi destinatur, utpote quæ universalis est et perpetua.

Methodus adhibenda.

150. Ex dictis liquet duas esse vias ad Christianismi divinitati m ostendendam : *unam*, qua successive religionis primævae mosaïcæ et christianæ divinitas probantur, *alleram* vero, (pia ipsa religio chrisliana immediate in se consideretur, et ex signis quibus refulget necnon et ex indole propria, divina monstraretur. Hanc ultimam amplectemur viam, quæ, valde brevior priore, sufficiens tamen videtur et perfecta : tres enim phases religionis christianæ ita inter se connec-
lunlur, ut unius divinitate probata, ambæ alite consequenter divinæ habendæ sint.

Demonstratio catholica.

151. Christus potuisset ita doctrinam suam instituere ut solis *seripiis* sive suisipsius sive discipulorum ab ævo in ævum transmitteretur, aut c contra societatem condere, (pia integra H incorrupta usque ad finem mundi servaretur et tuto hominibus traderetur. Reapse plures dantur societates religiosæ quæ se Christianas esse profitentur.

Vera autem Christi Ecclesia, si quæ existat, illa sola esse potest, ut patet, quæ initium sumit ab ipso Christo, cui scilicet, nec auctor nec initii tempus nec originis locus post Christum assignatur. Atqui omnes alia· ecclesiae (christianæ), præler Catholicam seu Romanam, in decursu temporum,

ortu sunt, *sese separando* a Catholica : pro singulis enim nullo negotio ostendi potest punctum illud temporis fixum determinatum in quo nata sunt, *semelipsas segregando* a Catholica velut rami ab arbore matre.* E contra Ecclesia Romana inde a tempore Christi existit et usque ad hodiernam diem permanet. Ergo ea sola potuit accipere a Christo et missionem et doctrinam, quas se revera accepisse semper ita manifeste declaravit. In ea ideo et in ea sola inveniri potest vera Christi religio (1).

Igitur, demonstrando veritatem religionis christianæ. non immerito intendimus simul demonstrari veram illam religionem. quam Christus instituit, esse ipsam religionem catholicam seu religionem ecclesiæ catholicæ*, de cujus institutione et constitutione postea, in altero tractatu, agemus.

Hac itaque ratione, demonstratio Christiana erit quoque demonstratio catholica. Porro divinam religionis christianæ originem triplici ex capite evincemus, scilicet : 1) ex auctoris divina missione ; 2) ex religionis ipsius adjunctis historicis : 3) ex religionis christianæ excellentia necnon et ex ejus transcendentia respectu aliarum religionum.

(1) Hoc argumentum, compendiose expositum, late evolvitur ubi de *apostolice* Ecclesiæ.

CAPUT I

DE DIVINA CHRISTI MISSIONE

Status quæstionis.

152. Si Christus a Deo missus est, religio quam instituit est vere divina. Porro missio authentica Christi multiplici quidem et publico testimonio comprobatur, videlicet testimonio *prophetiarum* veteris Testamenti, quæ divinam ejus legationem annuntiarunt, præparaverunt et in illo quam perfecte adimpleta, testai,æ sunt, testimonio *ipsius Christi* qui semetipsum *Messiam* frequenter affirmavit, et *miraculis*, *vaticiniis* necnon et *resurrectione* propriis, aperte demonstravit. Unde caput istud de missione Christi in quinque articulos dividetur, quorum objectum sic se habet : 1) de *prophetiis messianicis* ; — 2) de *testimonio Christi*; — 3) de *miraculis Christi* ; — 4) de *vaticiniis* a Christo oditis ; 5) de *resurrectione Christi*.

Cum autem, in ista demonstratione, libris Scripturæ præsertim innitatur, non quidem ut divinitus inspiratis, sed tantummodo ut libris mere humanis prorsus tunc dignis, pauca de eorum authenticitate, integritate et veracitate, quibusdam theologis ibi adnotanda videntur ; has tamen notiones absolute omitemus, brevitatis causa, et etiam quia in disciplina ad hoc specialim constituta, videlicet in Introductione in Sacram Scripturam, methodice et ex professo expositæ inveniuntur.

ART. I

Vaticiniis messianicis demonstratur
divina Christi missio

153. In veteri Testamento (1) multoties promisit, Deus legatum divinum et signa non pauca annuntiavit quibus

1) Pesch, *De Christo legato divino*, n° 212 sq. ; Ottiger, *op. cit.*, p. 472-478 ; Lagrange, *Le messianisme chez les Juifs*, Paris, 1907 ; Touzard, *Comment utiliser l'argument prophétique* (Science et Religion), Blond, 1911 ;

hujusmodi legatus facile dignosci posset. Si ergo in Christo ipso nolas islas insignes inveniamus, prolecto legatus est divinus. Quod ut stabiliatur argumentum : 1) *vaticinia* de legato divino in Scriptura *exstare* demonstrabimus ; — 2) *br<* viter illa *exponemus*; — 3) in Christo *adimpleta* esse ostendemus.

I. — VATICINIA DE LEGATO DIVINO IN VETERI TESTAMENTO HABENTUR

Assertio : Historice certissimum est viguisse, ante nativitatem Christi, expectationem alicujus Mediatoris, quo genus humanum Deo reconciliaretur.

A. — APUD PLURIMAS GENTES

154. *Virgilius* (1) hymnum canit infanti qui. Jovis filius, mundo universo ætatem auream præstabit :

Ultima Cumaei venit jam carminis ætas :
Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo
Jam nova progenies ccelo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo.
Casta, fave, Lucina, etc...

Tacitus et *Suetonius* eamdem expectationem iisdem fere verbis testantur : « Pluribus persuasio inerat antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore ut valesceret Oriens profecique Judaea rerum polirentur 2) ». « Percrebuerat Oriente loto vetus et constans opinio esse in falis ut eo tempore Judæa profecti rerum polirentur (3). »

In *Diet. Apol.*, art. Juif (peuple) dans l'Ancien Testament, col. 1611-1651 ; A. Michel, in *Diet, théol.*, art. Jésus-Christ, col. 1110 sq. ; Billot, *de Verbo Incarnato*, thesis 1.vi ; Schoupe, *op. cit.*, n° 252-297 ; Vaivekens, *Foi -i Raison*, p. 367 sq. ; Dennefeld, in *Diet, théol.*, art. Judaïsme, Messianisme ; Van den Oudenrijn, *op. cit.* ; L. Dürr, *l'rsprung und Ausbau der israelitisch-judischen Kcilangserwartung Ein Beitrag zur Théologie des Alien Testaments*, Berlin, 1925.

(1) Egl., n ; Dennefeld, art. Messianisme, col. 1560-63.

(2) *Hist.*, v, 13, apud Kirch, *Enchiridion fontium historia' ecclesiastica' antiqme*, n° 29.

(3) *Vita Vespasiani*, cap. 4, ibidem, n° 36.

Ipse *Cicero* (1) refert Sibyllam praedixisse Begem hoc tempore nasciturum, ah omnibus quidem agnoscendum qui salvi esse vellent.

Pluto (2) sperat deos bonos mox nobis largituros esse Dominum promissum et desideratum.

In Gallia, inventum est an. 1833 altare a *Druidis* in sylva erectum, cui titulus : « Virgini pariturae ».

Sinenses (3) eodem fere tempore, jussu imperatoris Ming-Ti, legatos miserunt ut Sanctum adducerent quem antiquae traditiones ab occidente venturum praenuntiarunt. Apud *Americanos* et *Me.ricos*, testibus (4) *Voltaire*, *Volney* et aliis, haud obscura vestigia ejusdem expectationis inveniuntur.

B. — APUD JUDÆOS

A. Expectatio Messiæ habebatur.

155. Patet : 1) *Ex responso dato Magis* (5). — Quærentibus « ubi est qui natus est rex Judæorum », statim responsum est : « ubi Christus nasceretur ». Porro Christus « mashiah » est ipsum nomen quo designabant Judæi Messiam futurum, qui debebat esse « rex unctus in Israël », « unctus praecipuus ». Id liquet (6) etiam ex apocryphis, v. g. ex libro Henoch ubi uti rex praesentatur, ex psalterio Salomonis ubi indifferenter vocatur « Christus Dominus », « Christus Domini » aut « rex filius David. »

2) *Ex cantico Simeonis* [Lue., n, 25-29]. — Erat Simeon vir justus et timoratus, exspectans consolationem Israël. Et n sponsum acceperat a Spiritu Sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Qui senex postea agnovit adimpletam esse hanc promissionem cantico : Nunc dimittis.

(1) *De divinat.*, lib. II, cap. 54.

(2) *In apolog. Socratis et in Aleii*.

(3) Smitt*, *Origine des mythes*, Morale de Confucius. Sanctum vero putarunt invenisse legati apud Indos, Budham nempe, cujus religionem in Sinam invexerunt.

(4) Voltaire*, *Additions à l'histoire générale*; Volney*, *Les Ruines ou Méditations sur les révolutions des Empires*.

Cf. Nicolas, *Etudes philosophiques*, t. II, lib. II, cap. iv, § 3 et cap v.

(5) Matth., n, 1 sq. ; of. Ps. n, 2 ; Dent., ix, 25-26.

(6) Lepin, *Jésus, Messie et Fils de Dieu*, p. 7 sq. Cf. Ps. ir, 2 ; Dan., ix, 25 ; De Grandmaison, *Jésus-Christ*, t. 1, p. 275-278, 313-314 ; Denneteld, art. Messianisme, col. 1511 sq.

3) *Ex legationibus Judæorum ad Joannem et Joannis ad Christum.* — Sacerdotes a Judæis missi quærunt a Joanne [Joan., i, 19] : « Tu quis es ? » Et Joannes « confessus est : quia non sum ego Christus ». Joannes ipse Christum per discipulos interrogat. (Matth. xi, 3) : « Tu es qui venturus es, an alium expectamus. »

4) *Ex verbis mulieris Samaritanæ.* — Ipsi Jesu dicit hæc mulieri : « Scio quia Messias venii, qui dicitur Christus » ; et coram notis et amicis exclamat : « Venite et videte hominem qui dixit mihi omnia quaecumque feci : numquid ipse est Christus ? » [Joan., iv, 25, 29].

5) *Ex aliis jadis.* — Post multiplicationem panum [Joan., vi, 14), Judæi de Jesu inierunt : « Quia hic est vere propheta qui venturus est. in mundum. » Alia occasione, multi quærebant : « Christus, cum venerit, numquid plura signa faciet quam quæ hic facit ? » [Joan., vu, 31.]

6) *Confirmatur.* — Ex multis pseudoprophetis (1) qui tunc temporis apparuerunt in terra Israël, ex disertis testimoniis Taciti (2) qui A'espasianum et Titum esse Messiam a Judæis expectatum sibi persuadet, Josephi (3) qui idem asserit ut hostibus Romanis blandiatur.

B. Ex vaticiniis orta.

156. Probatur : 1) *Ex testimonio jam allato.* — Herodi petenti ubi Christus nasceretur, sacerdotes « dixerunt ei : in Bethleem Judæ ; sic enim scriptum est *per Prophetam* : (I tu Bethleem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda : ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israël. » [Matth., n, 5-6.]

2) *Ex verbis primorum discipulorum* qui Messiam invenisse credunt et læti proclamant : « Quem scripsit Moyses in Lege et Prophetæ invenimus, Jesum filium Joseph a Nazareth. » [Joan., i, 45].

3) *Ex libris Judæorum.* — In Talmude legitur (4) : « Omnes

(1) Nicolas, *op. cil.*, lib. II, cap. v, p. 174 sq.

(2) *Hist.*, v, 13 apud Kirch, *op. cil.*, n° 29.

(3) *Bellum judaicum*, vi, 5, 4 ; Bossuet, *Discours sur l'histoire universelle*, 2^e partie.

(4) Tractatu Sanhedrin cap. Choiek apud Raym. Marlinum, *Puçio fidei*.

prophetæ non vaticinati sunt nisi de diebus Messiae ». Rab-
bini in interpretatione duodecimi articuli fidei dicebant :
« Mendacem facit lotam Scripturam qui negat articulum de
adventu Messiae ».

Igitur expectatio illa in Scriptura omnino nitebatur ; in
Scriptura ergo haberi debet promissum quoddam seu vati-
cinium cui innixa est hujusmodi spes tam universalis, tam
constans et tam indubia. Quod confirmatur modo agendi
Christi et discipulorum, qui contra Judæos disserentes, ad
prophetaium vaticinia provocabant, ut probarent jam ve-
nisse Messiam, et ideo, non minus ac Judæi, vaticinia vera
de Messia exstare credebant (1).

C. Ex vaticiniis longe ante eventum prolatis.

157. 1) *Ex verbis Samaritanæ*. — Nam Samaritani, a
Judæis separati sub rege Roboam, 962 anno ante Christum.
Messiam expectabant sicut et ipsi Judæi. Ergo expectatio
ista vigeat apud cos ante separationem : « Non enim cou-
tuntur Judæi Samaritanis. » [Joan., iv, 9.]

2) *Ex ipsa historia Israël*, cui expectatio Messiae sola fuit
ratio electionis et permanentiæ.

3) *Ex versione LXX* (2). Non multo post tertium sæculum
ante Christum jam finita aderat versio græca LXX, ut con-
cedunt omnes, juxta testimonia Eusebii, Justini. Trenæi et
aliorum (3). Ergo vaticinia messianica, hæc in versione con-
tinentur. In tribus sæculis ante Christum in textu hebraico
habebantur.

4) *Ex testimonio Synagogæ*, quod in casu maximi est pon-
deris, si considerentur qualitas, numerus et unanimitas
testium. necnon et eorum constantia et fidelitas in sacris
libris conservandis, præsertimque odium christianæ reli-
gionis. Hoc enim odio nonobstante, Judæi contra seipsos
firmiter credunt libros vere divinos adesse, et vaticinia certa
exstare testantur, omnes ad unum cum Flavio Josepho (4).

(1) Joan., v, 39. 45, 46 ; Luc., xxiv, 27, 44, 45 ; Act., π, 25 ; ni, 18 ;
vu, 52 ; xxvπi, 23.

(2) Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 19e conf.

(3) Journal, n. 122, 125, 127, 222, 654, 664, etc. ; *Ind, theol.*, n. 24.

(4) *Ado. Appionem*, lib. i, cap. 2, n° 8, apud Billot, *De Inspiratione*, p. 15.

Quod autem huiusmodi vaticinia futura contingentia respicerent, qua* (diam quoad circumstantias infimas delineant, clarius apparebit ex sequentibus.

Obscuritas prophetiarum (1).

158. Ante ipsam prophetiarum expositionem haud inutile videtur paucis verbis explicare cur *singulae* separatione sumpta* *obscuritate plene* inveniantur. Hæc autem obscuritas multiplex ex causa oritur :

1) *Ex natura prophetiae*. — Uno conspectu multa *dissona* et *diversa* videns propheta, omnia *simul* describit, sæpe sine ordine logico ei, chronologico, quandoque etiam *figuraliter* et modo poetico ; non mirum ergo si disparata et mixta inter se conjuncta habeantur.

2) *Ex progressu in prophetiis* (2). — Paulatim et gradatim facium historicum adventus Messia* et fidem in Eum revelavit Deus, ut sese accommodaret imbecillitati hominum. Ita enim spes messianica sæpe renovata, modoque clariori in dies annuntiata, fidem populi fovebat et ab apostasia mentem avertebat. Ita iterum vis argumenti non parum roboratur, cum impossibile statim appareat innumeros textus, per omnes Scripturarum partes sparsos, sic interpolari potuisse, ut (ex mutua eorum unione ideam plenam et perfectam Messiae exprimerent.

3) *Ex lingua prophetica*. — Quæ nobis non plene nota est.

•1) *Ex voluntate Dei* (3). — Deus enim vult homines libere fidem amplecti, proptereaque noluit, (videntia omni ex parte* perfecta intellectus vel rebelles cogere, sed lumen sufficiens infudit pro omnibus bonæ et rectæ voluntatis, ita tamen ut vix convinci possit, qui non vult convinci et. studiose sese obfirmat adversus evidentiam demonstrationis et obligationem accipiendi fidem.

(1) Trochon, *Introduction générale aux prophètes*, p. xvi ; Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I. p. 63 sq. ; Monsabré, *op. cit.*, 19. conf.

(2) Monsabré, *introduction au dogme catholique*, 15e conf.

(3) Pascal, *Pensées*, édit. Cattier, p. 261, v. m. et 267, xvi. Brugère *De Vera Religione* ; appendix, i, p. 264 sq.

Expositio sequenda.

159. Non singulatim tractanda sunt vaticinia, quia sic non plane et perlecte imaginem Messiae describunt, nec fortasse modo sal certo hanc delineant. sed *globalim* : textus enim scse mutuo collustrant et corroborant, praesertim si reponantur in eorum medio historico.

Ne longiores simus, omnes prophetias messianicas brevissime percurramus, immorando tamen in *qualuor* e praecipuis, quarum prima et secunda modo generali ab exordio Scriptura opus Messiae praenuntiant, aliae vero tempus ejus adventus maxime praenotant. — Insuper, ut argumentum sit vere validum etiam contra Rationalistas, prophetiis tantum utemur quae Christo applicantur sensu *litterali* seu *historico*, sensu nempe quem immediate verba exprimunt.

II. — BREVIS PROPHETIARUM EXPOSITIO

A. — DE PROTO-EVANGELIO

Expositio prophetiae.

160. Statim post culpam protoparentum in paradiso voluptatis, promittitur mundo Liberator qui victoriam in diabolum reportabit et regnum ejus destruet. Ait enim Dominus ad serpentem (1) : « *Inimicilias ponam inler le cl mulierem el semen luam el semen illius; ipsa conlerel caput tuum el lu insidiaberis calcaneo ejus.* » Liberator autem ille ex contextu et nonnullis Scripturae locis proclamatur *Messias* futurus.

Sensus verborum.

161. *Serpens esi diabolus.* — Agitur de lucta inter *eniia rationalia* : « quia fecisti hoc... ait enim Dominus serpenti, inimicitias ponam... » ; poena infligitur, sed poena supponit culpam et culpa supponit ens intellectu seu ratione praeditum ;

(1) Gen., in, 15 ; Vide Plgnataro, *De Deo Creatore*, thesi 52 ; Wilmers, *De Religione revelata*, n° 218 sq. ; Billot, *De Verbo Incarnato*, thesi 39 ; Pesch, *De Christo legato divino*, n° 218 sq. ; Bossuet, *Elévations sur les mystères*, 8r semaine.

non ich o serpens ipse designatur, sed ens quod sub forma serpentis protoparentibus apparuit et illos seduxit. Porro seductio illa Init per peccatum (1) rausa mortis universo g<neri humano, el secundum Scripturam (2) « invidia *diaboli* mors introivit in orbem terrarum » qui (3) « *homicida* fuit, ab initio » ct (4) « *seduxit* universum orbem ». Serpens igitur est diabolus.

Semen serpenlis. — λ'οχ « semr n », *hebraice*, sensu *concrelo* intelligitur : de posteris nempe seu de filiis. Quia autem agi nequit de carnali diaboli posteritate, sequitur semen serpentis eos tantum esse omnes, qui, quasi *spirituali generatione*, similes diabolo facti sunt, *peccatores* scilicet (T Joan., in. 8), qui ex patre diabolo sunt (Joan., vm, 44) et diabolum ut caput agnoscunt.

Semen mulieris. — Contra semen serpentis pugnabit et de diabolo ejusque sequacibus victoriam plenam reportabit. Semen mulieris constat id(o ex hominibus *justis*, qui. ut certo et plene vincant, in *agmen unum* colligi debent sub *Duce* quodam, qui diabolo ut *capul justorum* opponatur (Gal.. m, 16, 29).

Messianifas (5).

162. Luctamen praenuntiatum consistit in quadam *recirculatione* : Serpens, per amicitiam mulieris, homines fecit peccatores ; per inimicitiam mulieris vincetur peccatorum exercitus, mediante semine mulieris, exercitu scilicet justorum. qui victoriam plenam reportabit. Id aperte indicat, lectio Vulgata» : « *ipsa conlerel capul tuum* ». imo et hebraiea, quatenus, etsi idem verbum adhibeatur in utraque phrasi (inhiari, adoriri), exitus tamen lucta? indubie indicatur ex eo quod semen mulieris adoritur *capul* serpenlis. dum serpens adoritur tantum *calcaneum* inimici.

Jamvero, uti modo diximus, justii vincere non poterunt

(1) Gen., m, 17, 19. — (2) Sap., u, 24.

(3) Joan., vm, 44. — (4) Apoc., xn, 9.

(5) Mgr Melgnan, *Les prophéties messianiques de Γ Α. T.*, Prophéties du Pentateuque, p. 205 sq. ; Cornélius a Lapide, *Commentar, in Gen.* ; Pignatario, *loc. cil.*

sine Duce. Ergo saltem implicite promittitur aliquis *Dux* qui *liberabit* homines a diaboli potestate ac proinde a peccati servitute. Porro hoc est opus præcipuum Messiae, ut luculenter commonstrant prophetiae subséquentes, et ut refert tota traditio judaica. Ergo.

Adimpletio.

163. Solus Jesus Nazarenus destruxit (1) regnum peccati ; solus est (2) caput generis humani regenerati ; solus est vere semen mulieris (3) qui sine patre in terris, in mundo natus est ex muliere, per virtutem Spiritus Sancti.

B. — DE VATICINIO JACOB

Enuntiatur prophetia.

164. Jacob prope moriturus annuntiat Tiliis quæ ventura sunt in diebus novissimis : dispersionem Levi et Simeon prædicat propter eorum culpas necnon et humiliationem Ruben, cujus primogenita aliis promittuntur : pars duplex in bonis Joseph datur ; præeminentia vero sic Judæ tiaditur : « *Juda, le laudabunt fratres lui... adorabunt le [ilii palris lui... Non auferetur sceplrum (schebel) de Juda el dux (me-hoqeq) de femore ejus, donec venial qui mittendus esi (schiloh) ; el ipse erit exspeclatio gentium,* » (Gen., XL IX, 8-10).

Sensus præcipuorum terminorum (4).

165. a) *Schebel* significare *polesl sceplrum aul Iribum*. —

1) Si *Iribum* significat, sensus est : tribus non deficiet ex Juda. scilicet *præeminentiam* vel *aulonomiam servabil Juda*; alias, cum paulo ante promittatur Juda) dominatio inter fratres, sensus non quadraret cum contextu.

2) Si autem *sceplrum* significat, sensus erit : vel *dux* (tenens principatum) non recedet a Juda. ex Juda semper orientur

(1) Rom., v, 21 ; I Joan., m, 8.

(2) Rom., v, 12 sq. ; I Cor., xv, 22 ; Coi., i, 18-22.

(3) Luc., i, 26-36.

(4) Wilmers, *op. di.*, n° 221 sq. ; Hurter, n° 42-46; Ottiger, p. 546 sq. ; Pesch, n° 221-227.

reges, vel *sceplrum*, insigne potestatis non recedi?!.. Qui sensus admittitur a EAA', *Symmacho*, *Theodolione*, *Onkelos*, *Talmudis* et non paucis græcis *Patribus*, et exigi videtur a voce parallela « *mehoqueq* » (baculus imperii, dux de femore,, quæ significat vel *principem* ipsum vel *virgam regnantis* (baculum pastorem), quam antiqui duces inter pedes tenebant, dum sedebant.

b) *Juda*. — Vox « *Juda* » non designat populum judaicum, quia non nisi post exilium, e *Juda* hoc nomen acciperunt hebræi ; non designat Judam ipsum, sed ejus *Iribum* : Jacob enim prædicit ea quæ « in novissimis diebus » evenient, et uniuscujusque tribus futurum annuntiat.

c) *Schiloh*. — 1) *Schiloh* significare nequii *urbem Silo*, ut quidam voluerunt : et donec veniat in *Silo* (Jos.. xvm. 1) ; nam ista explicatio historice falsa est et grammaticè. *Historice*-: existentia enim sceptri in *Juda* nullo modo connectitur cum adventu Israelitarum in hanc civitatem. Sane *Juda* non habuit sceptrum : 1) *usque ad adventum* in *Silo*, quandoquidem in deserto erat sub potestate Moysis et postea sub imperio Josue ; 2) *ratione hujus adventus* ; nec in *ipsa die* (pro venerunt Israëlites ad *Silo*, nam tunc dux populi erat Josue ex tribu Ephraim, nec *postea*, siquidem *Juda* imperium non vere habuit nisi post electionem Davidis in regem, quando jam *Silo* cessaverat esse civitas sancta et sedes spiritualis omnium ; *grammaticè* : huic explicationi contradicit quod sequitur : « et ipse erit expectatio gentium », hebraice : « et ipsi obedientia gentium, ipsi obedient gentes ».

Adde hanc explicationem esse contrariam cunctis versionibus et interpretibus antiquis.

2) Sed *personam* indicat. Juxta quosdam autem *schiloh* derivatur a *schalach* (misit), et sensus est : « Qui *mittendus est* », ut legitur in Vulgata.

Juxta alios, a *schalah* (tranquillus fuit), et sensus est : « *Tranquillitas, Pax* », seu *potius* « *Hex pacificus, auctor pacis* » (1) ; hæc explicatio est maxime obvia (et a multis nunc admissa, ceteroquin conformis est Targum *Onkelos*, *Jona-*

(1) Ita Reinke, Keil, Patrizi, et alii.

than ben L'zziel. versioni *Sarnarilanæ* quæ vertit : « donec veniat pacificus », et nonnullis textibus Scripturæ (1) ubi Messias « pax » vocatur.

Juxta alios, a *sche* (qui) *lo* (à lui), et sensus est : « *is cujus est* », supposita ellipsi ita ut suppleatur v. g. sceptrum (2). Ita *LXX* interpretes : 'έω αν έλΟη τὰ άζοζειμένα αὐτῷ, donec veniat quod ei debetur (sceptrum, regnum) ; *Aquila tA Symmachus* : 'έἴϋζ... τῷ απόζειτα', donec veniat « is cui debetur » ; *Peschilo* et *Syrus* : « donec veniat is cujus illud est », ille nempe cui per eminentiam convenit sceptrum. Quæ lectio optime concordat cum contextu et apprime de Messia intelligitur.

Juxta alios denique, a *schaal* (desiderare), cujus participium passivum est *schail* et cum suffixo *scheilo* (desideratus suus), ex <pio contractione fit *schilo*. Ita *Lagarde*, *Bickell* quibus consentiunt *Hurler*, *Pell* et alii (3).

Quæcumque autem ex his vocis *schilo* interpretationibus accipiatur, sensus perfecte Messiae congruit.

d) *Donec (ad ki)*. — « Donec » non indicat necessario ablatum iri principatum e Juda «piando venerit Messias, sed solummodo *non cessaturum* ante ejus adventum ; vaticinio autem conformius est non cessaturum etiam post adventum Messiae, cum tunc, eminentiori modo et sensu pleno, praeeminentia erit apud Judam cui obedient omnes gentes. Hunc sensum : 1) patitur « donec », cum aliis in locis Scripturæ (4) solus iste possibilis sit ; 2) exigere videntur prophetiæ posteriores de throno davidico in perpetuum stabiliendo (5).

Messianitas.

166. 1) *In genere*. — His positis, sensus vaticinii completus sequens esse videtur : Juda possidebit in alias tribus praeeminentiam regiam, quam non amittet donec venerit Princeps pacis, cui maxime convenit, et qui hujusmodi regimen in

(1) Mich., v, 5 ; Is., ix, 6, xlii, 6 ; Eph., n, 14.

(2) Dennefeld *hanc ellipsim* rejicit et, ut servetur parallelismus, proponit : « donec veniat is cui est *imperium* et cui *obedientia* gentium » ; cf. Ezech., xxi, 32 : art. Messianisme, coi. 1416.

(3) Pelt, *Histoire de l'Ancien testament*, 2e edit., t. I, p. 189.; Hurter, n° 43.

(4) II Reg., vi, 23 ; Ps. 109, 1 ; Matth.» i, 25.

(5) H Reg., Vil, 12-16 ; Ps. 88, 29-38.

universas gentes extendet, < t quidem in perpetuum. Scilicet prædicat Jacob adimpletam iri in Juda benedictionem illam specialem promissam in paradiso el Patriarchis (1), quibus-cum Deus inivit foedus peculiare et per (pios illius participes efficiuntur populi. Atqui *benedictionem* hanc afferre non poterit nisi *Hex* ille *pacificus* (pii oppressorem antiquum et perennem definitive et absolute vincet, regnum ejus scilicet peccatum destruendo. Ergo de Messia vert; agitur.

2) *Ex verbis ipsis*. — Nemo enim præter Messiam ipsum, qui in omnium salutem a Dt o mittetur, dici potest expectatio gentium aut cui obedient omnes gentes.

Tota *traditio judaica* de Messia intellexit hæc verba Jacob : *Onkelos* vertit : « donec veniat Messias cujus est regnum ». *Jonathan ben Uzziel el Targum hierosolymitanum* : « usque ad tempus quo veniet rex Messias ». In Talmude *Babylonico* quaeritur : « quodnam est nomen Messiae », et respondetur « schiloh est. nomen ejus, sicut dictum est Gen. NLIX : donee veniat schiloh ». Guam interpretationem omnes ampl< xi sunt catholici in decursu temporum.

Adimpletio.

167. E Juda ortus esi (2) *Jesus* (pii pacifice regnat in æternum et in omnes gentes, quibus benedictionem salutis attulit (3) promissam.

168. N. B. De tempore Messiae.

a) Sensus exposito intellecta, prophetia Jacob indicat saltem aliquam, tempus Messiae. Principatus enim, quicumque audiatur, ita permansurus est apud Judam, ut, adveniente Messia, cui lanquam vero Domino servatur, a Messia ipso extendi debeat ad omnes gentes. Ergo si Juda amiserit omnem potestatem el omnem cujuscumque generis dominationem, certum est jam in mundum advenisse Messiam, in quem sublimiori ratione sceptrum transierit. Atqui *Jesus Nazarenus* ex Juda natus est, ejusque regnum novum, universum (ipsi obedientia populorum), institutum est eo fere tempore quo Juda omnem omnino principatum perdidit. Etenim, *Jesu nascente*,

(1) Gen., xn, 3 et alia loca parellala.

(2) Matth., i, 3 sq. ; Luc., m, 33 ; Heb., vu, 14.

(3) Gal., m, 14 ; Eph., n, 14-17 ; Col., », 20.

jam incipit absolute mori aulonomia judaica, et ultima ejus potestatis umbra evanescit ; evangelio autem per orbem promulgato, scilicet regno spirituali Jesu sufficienter condito et agnito, tota et penitus evertitur a Tito. Ergo, etiam ex parte temporis, prophetia Jacob adimpleta est in Jesu, eo vel magis quod nemo praeter eum inveniatur, hac ipsa aetate, in quo tam plene adsint dotes praenuntiatae et apprime adimpleantur alia vaticinia.

b) Si autem vox « donec » *positive* accipiatur, ut indicans sceptrum auferendum esse a Juda in ipso adventu Messiae, prophetia *positive* determinat tempus Messiae : Messias scilicet veniet tempore quo sceptrum a Juda auferetur. Jam vero sub Moyse, Judicibus et Saul, tribus Juda peculiariter eminet. Sub Davide et Salomone gloriose dominatur in omnes dies. A Roboam usque ad captivitatem babylonicam omnes reges ex tribu Juda oriuntur. Tempore captivitatis, adest suspensio sceptri ad tempus, in poenam medicinalem inflicta ; sed, etiam eo tempore, Juda servat leges proprias et iudices, ut constat historia Suzannae. Post captivitatem, ita praeminet Juda ut omnes Hebraei, ex quacumque tribu oriundi, a Juda *Judaei* dicantur. Postea Machabaei, quamvis sint ex tribu Levi, a tribu •amen Judae eliguntur et ejus nomine regnant. Abhinc quidem potestas Judae valde imminuitur, nec tamen penitus extinguitur donec apparuerit Christus. Quando autem Jesus nascitur, jam in Judaea regnat primus rex alienigena, Herodes Idumaeus ; et (quando Jesu obedire incipiunt gentes, jam sceptrum terrenum totaliter et in perpetuum ablatum est a Juda, in destructione Jerusalem a Tito. Ergo iterum, etiam quoad tempus, prophetia Jacob adimpleta est in Jesu Nazareno. Itaque explicatio *communior* est apud Patres et antiquiores theologos.

C. – DE PROPHETIA DANIELIS

Enuntiatur prophetia.

169. Captivus inter Israelites, *Daniel* frequenter rogabat Deum ut acceleraret tempus salutis. Quadam die, adhuc eo orante, apparuit ei Gabriel archangelus, nuntians ei tempus *Messiae* qui salutem afferret, delendo peccatum et justitiam sempiternam instituendo (ix. 21-27.). « *Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, et super urbem sanciam luam, ut consummetur praevericalio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempi-*

lema, el impleatur visio el prophetia, el ungatur sancias sanctorum (1). *Scito ergo, el animadvertite : Ab exila sermonis at Herum aedificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem, el hebdomades sexaginla dae erunt : el rursum aedificabitur plalea el muri in angustia temporum. El posl hebdomades sexaginla duas occidetur Chrislus : el non erit ejus populus qui eum negaturus esi* (2). *El civitatem el sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo t el finis ejus vastitas, el posl finem belli statuta desolatio. Confirmabit aulem paclum nullis hebdomada una : el in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium* (3) : *el erit in templo abominatio desolationis ; el usque ad consummationem el finem perseverabit desolatio. »*

Messianitas (4).

170. 1) *Ex verbis ipsis.* — a) *Ex nominibus* quibus insignitur praenuntiatus. Vocatur *Sancias Sanctorum, Chrislus dux*; porro haec nomina soli Messiae conveniunt : in Scriptura enim nemo praeter Messiam dicitur *Sancias Sanctorum*, quo verbo dignitas suprema designatur et excellentia, sicuti expressionibus : rex regum, dominus dominantium ; item, ut antea probavimus, *Chrislus* simpliciter et sine addito de solo Messia praedicatur, qui ceteroquin in ipso textu apprime distinguitur a duce gentili qui venturus est ut urbem destruat et templum. — b) *Ex operibus* quae illi tribuuntur : delebit *peccatum* et iniquitatem, adducet *justitiam* sempiternam, implebit *prophetias*, novum *paclum* instituet : quae opera Messiae adseribuntur multis aliis in prophetiis.

2) *Ex traditione* et veterum *rabbiorum* auctoritate : Talmudistae et Patres fere unanimiter verba haec Danielis de Messia interpretantur.

(1) In Hebraeo legitur : *Sanctitas sanctitatum*; quare nonnulli id intelligunt non de Messia, sed de ejus sanctuario spirituali, nempe de Ecclesia; quae ungetur in die Pentecostes (Act. n).

(2) Textus hebraicus aliter ab aliis explicatur.

(3) Hebraice : sacrificium et fertum, id est sacrificium cruentum et incruentum.

(4) Pesch, n. 237-240 ; Wilmers, *op. cil.*, n. 248-250 et 395 ; Ottiger, p. 568 et 741-746 sq. et 685 sq. ; Hurter, n. 46-49 ; Pelt, *Histoire de VA. T.*, t. U, p. 344 ; Bossuet, *Discours sur l'hist. univ.*, 2^e pars, cap. 9.

Tempus Messiæ.

171. *In genere.* — Non indicatur tempus indefinitum : alias angelus nihil exprimeret novi Danicli, qui, jam a puerilia, noverat Messiam aliquando venturum esse, et consolationem non afferret. — Praeterea alludit angelus ad septuaginta annos captivitatis babylonicæ a Jeremia prædictos, qui determinati erant el fixi. — Quinimo, praeterquam quod ipsa verba vaticinii « septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt », seu potius juxta textum hebraicum « decisa?, decreta? sunt », de indefinito et indeterminato tempore intelligi nequeant, hebdomades postea in *septem, sexaginta duas et unam* dividuntur, quæ divisio tempus clare definitum indicat, cum singulis periodis facta determinata assignentur. Idem eruitur ex eversione templi el civitatis quæ mortem Messiæ subsequutura annuntiatur.

In specie. — Abstinando a computationibus chronologicis circa quas non parum dissentiunt auctores, systema quod *probabilius* nobis videtur breviter indicemus. Ex usu hebraico vox *shabua* cyclum indicat aut septem *dierum* aut septem *annorum* <t non alium, cum praeter istiusmodi hebdomadis, nullæ aliæ in Scripturis occurrant. Quod autem ibi agatur de hebdomadibus annorum, evidens est ex ipso *contextu* : nam intra septem hebdomades dierum urbs non potuisset reaedificari, nec intra septuaginta hebdomades alia, quæ prædicta sunt, evenire.

Terminus a quo hi anni computandi sunt non videtur esse nisi secundum ab Artaxerxe Longimano edictum, anno 454 ante Christum (1) : in aliis enim (Cyri aut Darii) quæ proponuntur, de solo templo agitur, in isto autem de urbis restitutione, quod exigit textus « *ab exitu sermonis ut Herum ædificetur Jerusalem* » — *Terminus vero ad quem* est vita Messiæ

(1) Artaxerxès quidem ab a. 474 simul cum patre suo regnavit ; solus autem non regnavit nisi inde ab a. 465 aut 464 ante Christum. Porro duo decreta tulit : anno septimo (I Esd., iii, 1, 8, 13 ; viii, 1 sq.) et anno vicesimo regni sui (II Esd., ii, 1 sq.). In hoc autem ultimo tantum explicite permittitur restauratio murorum. Quare ab hoc decreto censemus computandas esse hebdomades. Qui vero optant pro primo decreto, numerant tantum annos quos Artaxerxes solus regnavit, et sic incipiunt hebdomades, ab a. 458 aut 457.

publica — (ila tamen ul mors ejus incidat in ipsam ultimam hebdomadam).

Lnde sic exponitur vaticinium ; intra septem hebdomadi s⁹ post 45-1, scilicet anno 105 *ante* Christum, aedificabitur civitas ; post alias sexaginta duas hebdomades, scilicet anno 29 *post* Christum, incipiet vita publica Messiæ; in dimidio autem hebdomadis ultimæ seu *post lres annos et dimidium* occidetur Messias, deficient hostia et sacrificium in templo, « regnum messianicum erigetur et confirmabitur pactum, id est novum foedus cum multis » (1).

Adimpleta in Jesu Nazareno.

172. Illi profecto competunt *characteres* in vaticinio expressi. Venit etiam *tempore præfixo*, si ut certa admittatur computatio proposita. Sed, quidquid sit de decreto a quo incipiant Danielis hebdomades, hoc saltem evidens est scilicet defecisse hostiam et sacrificium, urbis et templi desolationem accidisse, et ideo Messiam advenisse. Atqui nullus præter Jesum Nazarenum inveniri potest qui circa finem hebdomadum vixerit, et tamen ante urbis et templi destructionem, dotibus prænuntiatis tam perfecte præditus. Ergo.

D. — DE PROPHETIA AGGÆI ET MALACHIÆ

Enuntiatur prophetia.

173. Post captivitatem, templum reaedificare cœperunt Judæi (536), et sub Zorobabel (520) perfecerunt. Cum autem tristes erant ex eo quod novum templum nullum deliciebat a gloria prioris templi, Aggæus consolatus est eos. prædicendo gloriam hujus templi multo *majorem* futuram esse quam prioris, vel juxta textum hebræum, gloriam templi hierosolymitani fore majorem in futuro quam unquam antea fuerat : « *Quia hæc dicit Dominus exercituum : adhuc unum modicum est, el ego commonebo cadum el terram el mare el aridam. El monebo omnes génies : el oeniel desideratus cunelis gentibus*

(1) Pesch, n» 239.

(heb : cl venient desideria cunelarum genitum) (1) el implebo domum islam gloria, dicil Dominus exerciluum. Meum esi argenlum el meum esi aurum, dicil Dominus exerciluum. Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae (2). dicil Dominus exerciluum. el in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exerciluum. » [Agg., n, 7. 10].

Ad secundum illud templum venturum esse Messiam, sed præv< ηκ nk illum præcursore, annuntiat *Malachias* (m, 1 sh.) octoginta annis post *Aggaeum* : « Ecce ego milio angelum meum el præparabil viam ante faciem meam ; el slalim veniet ad templum suum dominator quem vos quærilis el angelus leslamenli quem vos vullis. Ecce venii, dicil Dominus exerciluum. »

Messianitas.

174. 1 *Ex nominibus quibus designatur praenuntiatus.* — Vocatur *Desideratus* cunctis gentibus : exspectatio enim Messiae erat universalis ; *dominator* quem quaeritis : Judæi enim exspectabant Messiam dominatorem (Is. IX, 6, XI, 1 Ez. XXI. 27 ; Dont. IX, 27) ; *angelus leslamenli* quem vultis : sperabant enim Judæi Legatum qui novum foedus constitueret cum populo (Is. XLII, 6 ; Os. II, 19).

2) *Ex dotibus qui ei assignantur.* — Habebit *praecursorem*. ('l (jus causa commovebuntur cadum et terra, mare et arida, non est ergo vir ordinarius. Veniet ad templum *suum*, dabit *pacem* : est igitur ille idem, Messias nempe, qui alibi » Princeps pacis » vocatur (Is. IX, 6). Implebitur templum illud gloria majori gloria templi Salomonis (heb'. : gloria majori qualibet gloria antea habita). Porro templum istud non Structura materiali refulget, quia deficiens est ; non thesauris, quia nec arcam nec tabulas legis, nec mannam nec virgam Aaronis continet. Ergo ipsamet praesentia praenuntiati, qui ideo vere est Messias el fons omnis verae pacis.

(1) Desideria seu potius *desiderabilia* (bona pretiosa) gentium. In Hebræo igitur (et in LXX) immediate significatur conversio gentium quæ venient, se et sua bona Deo offerentes, et indirecte tantum adventus Messiae, quem supponit ista conversio.

(2) In Hebræo et in LXX, ubi legitur : i Magna erit gloria domus istius novissima plus quam prima ». opponitur gloria *antiqua* et *novissima* ipsius templi Hierosolymitani, quod, etsi renovatum materialiter a Zorobabel et postea ab Herode Idumæo, *moraliter unum* et idem tamen permansit.

Tempus Messiae.

175. Messias venit in templum quod in tempore Aggaei aedificabatur et tempore Malachiae perfectum exstabat. ut patet ex verbis : « Imph bo domum islam gloria » (et « Magna crit gloria domus islius », et ex scopo Aggaei (pii intendit consolari Judaeos, quos certe non consolantur, si praediceret gloriam futuram alius templi ac istius quod tunc morientes reaedificabant. Ergo venturus est Messias ante hujus templi eversionem.

Adimpleta in Jesu Nazareno.

176. 1) *Nomina, doles perfecte ei conveniunt*, ut apparebit cuique Evangelium legenti. — Merito enim vocatur *desideratus* gentium, nam, Jesu nato, cessat Messiae expectatio ; *dominator* : animas acquisivit ; *angelus testamenti* : foedus novum instituit (1). *Præcursorem* habuit Joannem Baptistam, (pii viam ei paravit ; *pacem* mundo attulit, illum cum Deo reconciliando per redemptionem. Ejus adventu *commotio* fuit *universalis* : stella ortum ejus, sol velatus mortem denunciavit ; Pater aeternus ter illum publice allocutus est, et in eum Spiritus Sanctus sub specie columbae descendit ; gentes universae venerunt ad praesepe nascentis, ad sermonem praedicantis et mira operantis, ad sepulchrum resurgentis et praesertim ad fidem regnantis.

2) *Veni tempore praedicto*. — Venit ad ipsum templum Zorobabel ubi infans praesentatus est. et postea saepe apparuit, sive docens, sive orans, sive latrones ejiciens et se ut omnis gratiae et pacis fontem exhibens (2). Illud utique templum ab Herode fuit instauratum et amplificatum, sed idem tamen permansit et idem dici debet, quia non penitus extructum fuit, imo nonnisi per partes destructo veteri aedificio novum superaedificatum est. Ergo.

E. — DE ALIIS VATICINIIS

Illis praenotatis, brevissime exponamus praecipua, de Messiae origine, vita et morte, praenuntiata.

(1) Heb., ix, 15.

(2) Joan., ix, 13 sq. ; vn, 37-39.

A. Origo Messiæ et nativitas.

177. 1) *Ex familia David oritur.* Promission* s enim protoparentibus facta, ita Xoe d< terminantur : « Benedicius Jabwe, Dciis Sr m... Dilate! Dens Japhel el lialulet in labernaeniis S< rn » (1). Jaliwr i rgo er il *Drus Sem* modo speciali, firdns el amicitiam inii l cum illo ; Deus srilirel ul Jaliwe in stirpe Sem se rnanili slabii. Per *Sem* tamen *Japhrl* particeps efficietur hujusmodi benedictionis. Ex <8cm vero benedictio dscendel ad *Abraham*. cujus .laliwe eril Deus peculiari modo, prolector el merci s magna nimis ; per *Abraham* autem in gentes pervenit l (2), ul explicat ipse Apostolus (3). Ex *Abraham* iterum ad *Isaac* (4) ; < x *Isaac* ad *Jacob*, ex quo orietur stella el consurgit virga d. Israel (5). Ex *Jacob* ad *Judam*. ul antea probavimus, lix *Juda* denique descendit ad *David*, ex cujus stirpe nascetur M< ssias juxta illud *Jrrrmir* : « Ecce dies veniunt, <Jicil Dominus, <l suscitabo David *yermen juslum* » (6), quo nomine aperie designari Messiam lucel ex diversis Scriptura. locis (7) et <x interpretatione fere unanimi crilicorum et exegetarum, sive .Imbri sint sive christiani, tum veteres, tum recentes (8).

2) *Ej' Virgine.* l l prædixit *Isaias* : v Ecc< virgo concipiet et parat liliu el vocabit ur nomi n < jus *Emmanuel* (9.) J)c M< ssia enim agitur. ul iridi* alur ipso nomine *Emmanuel* (nobiscum Deus), quod paulo infra (VIII, 8) dicitur esse nonn-ji *possessoris* terra. Juda, qua. prius terra Jahwe vocabatur. Ille in solio David sedebil in sempiternum, cum Princeps sil pacis et pacis non erit finis (10). Illuni autem parit l « *ha alma* », Virgo nempe, ut exigitur verbo hebraico, quo signifi-

(1) Gen., ix, 25 sq.

(2) Gen., xii, xm, 16, xv, 5, xvn, 16, xvm, 18, etc.

(3) Korn., iv, 3*6, rx. 3 ; Gal., in, 7.

(4) Gen., xxvi, 2 sq.

(5) Gen., xxvm, 12 sq. ; Num., xxtv, 17.

(6) Jer., xxiil, 5 sq.

(7) l>., iv, 2 ; Jer , xxxm. 15 ; Za< h., in, 8, vi ii et præMThin : Is., xi, 1 sq. *

(8) Ottlger, p. 542 ; Denncfeld, art. Messianism., col. 1652.

(9) Is., mi, 14 ; ei in *Dt<i thcol.*, Clamer, art. Emmanuel; Tobac art. Isaie, col. 50 sq.

(10) h , ix, 6 el 7 ; el. Mangenot, in *Din d. la Hib!*, art. Alinàh,

calui· virgo *abscondita* p| *serrata*, qua nunquam virorum patuerit aspectibus, sed magna parentum diligētia co-Jo dii. a sil., virgo igitur *inlacla* et *incorrupta*. Ille (nsus usu Scripturæ confirmari ; quotiescumque enim occurrunt vocabulum istud in sacris litteris, semper designat virginem *illibatam* adolescentulam aut saltem quæ illibata habetui apud omnes (1). ilice autem virgo non est virgo quacunque, sed virgo prorsus *determinata* : virgo *per rjrellenliarn*, ul præsentiā articuli requiritur. Porro virgo permanebit, etiam *tempore graviditatis* et parius, ul clarius hebraice indicatur : « Ecce virgo gravida et patiens ». Ergo.

3) *In /Jelldeeni.* « Et Iu Belhlcern Ephrata parvulus es in millibus Juda ; ex te milii egredietur qui >il dominator in Israel, et «gressus «jus ab inii io. a diebus al(-mil al is (2). » Pra-imnlintus ab icterno est, et in tempore omnes populos colligit in regnum suum (v, 4), « erit Pax » (v. b scilicet pacis auctor, reconciliator universalis, scilicet Messia». lia rem intellexerunt *Judtei* (3) et aperte declararunt priniipes sacerdotum et *Scriba· Herodi* interroganti ubi Messias nasceretur (1), adeo clara videbatur eis ista proplutia. Ita nunc omnes Christiani.

1) *Tempore.* \ Jacob, Daniele, \gga-o et Mala< hia pra lixo

B. Mcssiæ munera.

178. 1) *Ite.r erit.* Psalmo enim secundo dicitur : « Ego autem constilulus sum rex ab eo super montem Sion ». quaverba intelligi de Messia nccessc est. eo quod, versiculo 8. *omnes* omnino *gentes* annunlianlur ei subicientia. Postula a me el dabo libi gentis lueredilalem luam. »1 possessionem luam terminos terra; » ; et praesertim ex eo quod *rebellio* conira islum regem describitur lanquam rebellio conira ipsum Jahvve » (5). ÎH'c est communis interpretatio veterum rabbinorum, catholicorum el quam plurimorum Protestaniuin modernorum, sensui Scriptura· absolute conformis (6).

(1) ion., x XIV, 43 ; Ex., u, 8 : Cant., vi, 8.

(2) Midi., v, 2.

(3) Joan., vu, 42. — (4) Mati., n, 6.

(5) Otligor, p 537. (>) VI., iv. 25, x m, 33 , il· b i. > , m, 27 ; xix, 15.

Regnum autem illud messianicum universale erit et perenne, uti liquet ex dictis, regnum pacis (1), internum etiam et spirituale, regnum nempe salutis (2).

2) *Propheta erit magnus*, juxta illud Deuteronomii : « Prophetam de gente tua et de fratribus tuis, sicut me (ait Moyses), suscitabit tibi Dominus Deus tuus ; ipsum audies » (3) ; quod sæpe ad Christum applicatur in Novo Testamento (4), et ad Messiam, si non exclusive, saltem principaliter referendum esse, concedunt, omnes, post Isaiam hujusmodi missionem clarius describentem (5).

3) *Sacerdos erit* secundum ordinem Melchisedech (6) ; creabit novum sacerdotium cujus ministri ex gentibus assumuntur (7) ; novam legem instituet quæ, vetere præstantior, non jam in tabulis lapideis inscribetur, sed in fidelium cordibus (8), et novum sacrificium ab antiquo prorsus diversum : vetus enim cessaturum jam indicaverat Daniel (9). novum autem universale et æternum annuntiat Malachias (10)-cujus hostia erit ipse Messias (11).

C. Messiæ passio, mors et resurrectio.

179. Ab amico tradetur (12) et triginta argenteis Vincietur (13) ; omne humiliationum genus doloresque innumeros et gravissimos tolerabit, ita ut « *virum dolorum* » per excellentiam vocent eum (14) ; manus ejus et pedes fodient tortores (15) et sortem mittent in vestem (16) ; mortem injuste subibit (17), sed anima ejus non derelinquetur in inferno et corpus ejus non videbit corruptionem (18) : vivet enim in æternum : adorabunt cum principes terræ, et multos doctrina justificabit et salvabit (19).

(1) Ps., lxxi, 7 sq. ; Is., ix ; Mich., v. — (2) Is., xlix, 6 sq.

(3) Deut., xvi, 15. — (4) Joan., i, 45 ; iv, 25 ; v, 45 sq. ; vi, 14. Act., in, 22 sq. ; vn, 37.

(5) Is., lxi, xlii, 6 sq. — (6) Ps., 109, 4 · Zach., vi, 12 sq.

(7) Is., lxi, 21. — (8) Jer., xxxi, 33. — (9) Dan., ix, 27.

(10) Mal., i, 10 sq. — (11) Is., lvi, 4-8. — (12) Ps., xl, 10.

(13) Zach., xi, 12 sq. — (14) Is., l, 6, lii ; Ps., lxxviii.

(15) Ps., xxi, 17, Lxviii ; Zach., xm, 6. — (16) Ps., xxi, 19.

(17) Is., lii, 8. — (18) Ps., xv, 9, 10.

(19) Is., lii, 10-12 ; cf. Tobac, in *Dici, théol.*, art. Isaïe, col. 67-77.

III. – IN CHRISTO OMNIA VATICINIA ADIMPLETA SUNT

a) Quoad originem (1).

180. Natus est ex tribu Juda (Matth., I. 3 ; Luc., III 33 ; Heb., VII, 14).

Ex familia David (Matth., L 1 ; Luc., I, 32, III, 31 ; Rom., 1, 3 ; Act., XIII, 22-23).

Ex Virgine (Matth., I, 18-20 ; Luc., I, 35).

In Beethleem (Matth., II, 1 ; Luc., II, 4).

Tempore præfixo a Daniele et Aggæo, quo domus David gloriam amiserat, quo tamen templum secundum adhuc stabat, sed paulo ante ejus eversionem.

b) Quoad munera.

Rex est spiritualis (Joan.. XVIII, 36-37 ; Matth., X, 37).

Rex pacificus et universalis (Joan., XIII, 35 ; Matth., XXIV, 14, XXVIII, 19-20; Marc., XVI, 15).

Propheta est cui similis nunquam invenietur ; multa pialixii de se, de discipulis et de Jerusalem, et arcana Dei et hominum aperta sunt ei (2).

(1) Monsabré, *Introduction au dogme catholique*. 17e conf. ; Bossuet, *Discours sur fhist. unit.*, 2^a pars, cap. iv. Méditations sur l'Evangile, Sermon sur la montagne, XIe jour. « Dans ce qui a été prédit, il y a les grands traits : la naissance de Jésus-Christ, sorti d'une Vierge, ses souffrances, sa croix, sa résurrection, la conversion du inonde el des gentils, avec la réprobation et le juste châtiment des Juifs. Voilà les grands traits ; mais ce n'est pas tout. Il y a l'iota, et les moindres traits qui doivent aussi s'accomplir. Il faut qu'on divise ses vêtements : il faut qu'on joue sa tunique sans couture. Voyez quelle précision dans une distinction si subtile et si exacte : c'est l'iota, c'est le petit trait. Il sera vendu : ce peut être un grand trail : mais ce sera trente deniers ; mais on achètera le champ d'un potier : c'est l'iota, c'est le petit trait qui ne doit point échapper non plus que les autres. C'est ainsi qu'il faut qu'il ait soif et qu'il soit abreuve de vinaigre. Il souffrira. Voilà le grand trait : mais ce sera hors la porte de la ville : voilà l'iota. Il sera immolé comme l'agneau pascal : mais ses os ne seront pas brisés sur la croix, non plus que ceux de cet agneau . voilà l'iota, et ainsi du reste. ;

(2) Cf. infra, de vaticiniis Christi, η. 200.

Sacerdos est secundum ordinem Melchisedech, qui novum instituit sacerdotium et sacrificium, universale et perenne (Matth., XXVI, 26 sq. ; Luc., XXII, 19 ; I Cor., XI, 23 sq. ; Heb., VII, 12).

c) Quoad passionem, mortem et resurrectionem.

Venditus est triginta argenteis a Juda (Matth., XXVI, 15, XXVII, 3-5).

(uni sceleratis reputatus est (Matth., XXVII, 38 sq.).

Flagellatus est et doloribus confossus et ejus vestimenta sorte divisa sunt (Matth., XXVII, 26, 28.29, 30, 35, 39, sq.).

Injuste mortuus est (Matth., XXVII ; Luc., XXIII).

Sed tertia die gloriosus surrexit (Matth., XXVIII, 6, 7 ; Marc., XVI, 6 ; Luc., XXIV, 5, 6 ; Act., II, 24) et usque nunc, Ecclesia mediante, doctrinam salutis edocet quæ fideles ad cælum salvos perducatur.

Conclusio. — Argumentum propheticum est argumentum validissimum in favorem christianismi (1).

Probatur :

A. — DIRECTE

181. Etenim inter vaticinia messianica et vitam Jesu Nazareni adest mirabilis concordia. Porro concordia tam *universalis* et *perfecta* explicari nequit nisi per *interventum, specialem* Dei. Ergo Jesus Nazarenus est legatus divinus ; ergo doctrina (piam docuit, et religio quam instituit divina est et amplectenda.

Probo minorem :

Concordia ista explicari nequit : 1) *Per prævisionem naturalem prophetarum*, quia prænuntiantur eventus futuri liberi, complexi, remoti et quidem clare et minute.

2) *Per voluntatem Christi prophetiis aptatam*, nam multa annuntiant facta quæ ab illo minime pendebant, v. g. natiuitatem ejus in Bethlehem, miracula, christianismi propagatio-

(1) Pascal, *Pensées*, cap. xvii. p. 209 sq. ; Lamennais, *Essai sur l'in, différence*, t. II. cap. Xiii. p. 230 sq. ; De Broglie, *Les fondements intellectuels de la foi chrétienne*, 1re conf., p. 132 sq.

n. m. Sc refert utique Christus ad prophetias, non autem ut sese illis accommodet, sed e contra ut ex harmonia videntur inter illas (t vitam suam convincentur adversarii.

3) *Per casum*, quia agitur de factis a causis liberis omnino procedentibus. Si enim « unus eventus fortuito praedictus » potest per accidens verificari... hoc fieri de duobus eventibus Libus determinatis fortuito praedictis multo minus est probabile. Quo vero magis augentur praedictiones fortuitae, eo magis improbabile iit eas eventu comprobatum iri ; neque adeo multum requiruntur, ut a priori moraliter certum sit rem non esse eventuram » (1).

B. — INDIRECTE

182. Objicitur : 1° Prophetiae non sunt vera vaticinia, sed tantummodo expressio votorum et desideriorum populi oppressi qui liberationem expectabat.

R. Vaticiniorum genuinitatem, quorum non pauca enuntiata sunt ante tempus calamitatum, affirmarunt omnes prophetae etiam in tormentis. Porro *unanimitas* tam *plena* vivorum tam *diversae indolis*, qui *veris* in *locis* et temporibus vivebant, et ex Scripturis *honesti* apparent, *humiles* et *sinceri*, prorsus *fide digna est*.

Insuper idea principaliter et saepius praedicta, *monoltheismus* nempe a Messia praedicandus ubique et stabiliendus, adversabatur inclinationibus populi et regum ad idololatriam, et nasci non potuisset apud populum tam exiguum, divisum, carnalem et gentes quam maxime abhorrentem.

Mulla iterum annuntiant Messiam *patientem* et *spiritualem*. (2) non vero temporalem et gloriosum (quem sperabant Judaei ; quinimo rejectionem et *dispe.isione.m* ipshis *populi* necnon et *templi destructionem* et urbis (3), quae omnia a mente Israelitarum prorsus aliena erant. Caeterum si a solis calamitatibus orta sint vaticinia, cur apud *solos Judaeos* nata sint, et cur

(1) Pesch, *op. cit.*, n° 244, qui rem ita mathematice illustrat : « Supponamus viginti eventus fortuito praulici, et probabilitatem contra quemlibet eventum in se esse 10 contra 1 : jam in duobus eventibus simul sumptis erit 100 contra 1, in tribus 1000 contra 1, in viginti 100 000 000 000 000 000 000 contra 1 ; i. e. probabilitas est nulla. Cum igitur de Jesu Christo plus quam viginti facta determinata praedicta et impleta sint, repugnat praedictionem fuisse fortuitam : ergo erant vera vaticinia. »

(2) Is., xi, 1-5 ; 42, 1-4 ; Iu i, 2, 10-12 ; 61, 1-3 ; Zach., ix, 9-10.

(3) Dan., ix, 26.

post Christum alia non fuerint facia, dum adfuerunt luctuosa tempora ?

2° Prophetae annuntiarunt restitutionem */elicem* regni iudaici temporalis. Atqui hoc non adimpletum est. Ergo.

R. Aliquando ut *efficacius* evaderet argumentum pro populo, sub figura regni temporalis felicitis describebant regnum messianicum (ita ipse Christus sese accommodabat moribus Judaeorum, loquendo in parabolis) ; sed hoc non erat nisi elementum *accessorium* sub quo latebat elementum essenziale et principaliter intentum scilicet elementum spirituale et religiosum, ut apparet : 1) ex variis prophetiis ubi solum adest et totaliter et perfecte impletum invenitur ; 2) ex vaticiniis de destructione tempi» et civitatis.

3° Messias perspicue annuntiatus est et Jesus Nazarenus apprimè adimplevit omnia vaticinia messianica ; quomodo tunc Judaei fidem illi negaverint et prophetiarum realisationem non intellexerint ?

R. Vaticinia (1) praedicebant Messiam fore legem *polenlissimum* sed *spiritualem* et simul omni *passionum* et *humiliationum* generi subjectum. — a) Multi quidem, etiam inter Judaeos, haec signa adventus Messiae agnoverunt. Ita Magis inquirentibus locum nativitatis (Christi, principes sacerdotum responderunt : « in Bethleem Judae » (2). Ita Simeon agnovit

Christum Domini », « lumen ad revelationem gentium » (3). Ita Nicodemus et ejus discipuli. Ita multi in Jerusalem ; — imo ipsa mulier Samaritana et multi Samaritani (4). — b) Plerique tamen Judaei, in rebus terrenis maxime attenti, immemores dolorum servi Dei, liberatorem *pure temporalem* expectarunt. Ita *Pharisaei*, *Sadducei*, sacerdotes et plebs quam corruperant et deceperant. Quinimo et hoc ipsum : Messiam nempe non agnituros esse Judaeos sed contempturos et rejecturos non semel praedictum fuerat (5), quod profecto non est minima prophetiarum veritatis confirmatio.

Explicatio vero facti habetur in his Evangelii verbis : « Et lux in tenebris lucet et tenebrae eam non comprehenderunt. » « Lux venit in mundum et dilexerunt homines magis tenebras » «piam lucem : erant enim eorum mala opera » ; lumen enim

1 Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I, p. 68 sq. ; La Mennais, *Essai sur l'indifférence*, t. III, cap. 3, p. 59 et 60, t. IV, cap. 13, p. 270 sq. ; Bossuet, *Discours sur l'histoire universelle*, 2^a pars, cap. 23, Dennefeld, art. Messianisme, col. 1565-68.

(2) Matth., h, 5. — (3) Luc., n, 26, 32. — (4) Joan., m, 2 ; vu, 31 ; iv, 39, 42.

(5) Is., vi, 9-10 ; Luc., i, 10 ; Matth., xxi, 14 ; Rom., xi, 7-9). — Ps., 68, 23 ; Is., vin. 14 (Rom., ix, 33). — Ps. 117, 22 (Matth., xxi, 42 ; Act., iv, 11-12). — Dan., ix, 26 (Luc., xix, 44).

prorsus sufficiens possederunt Judæi. « Si non venissem et locus fuisset eis, ait (Juistus, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo) '1 .

Igitur argumento prophetico jure utimur ad probandam veritatem religionis Christian®, cum miraculum sit intellectuale quod plurimum valet ad credibilitatem religioni-. Non omnes tamen convincit, vel quia praejudiciis obruuntur, vel quia insufficienter veritatem quaerunt, vel quia una aut alia c dispositionibus moralibus in præambulis fidei prærequisitis carent, tandem et praesertim, quia certitudo moralis quæ sola habetur el haberi potest in istis quæstionibus, neminem cogit, quamvis omnino el absolute sufficiat pro hominibus sanæ mentis el rectæ voluntatis (2).

ART. II

Testimonio ipsius Christi probatur propria ejus divina missio

183. Prophetarum voce indubitanter designatus est Jesus Nazareus ut Messias mundo promissus, sed audiamus ipsum Icsu de se testantem. Sæpissime Christus, solemniter et dilucide, privatim et publice sese affirmavit Dei legatum, in terram missum ut doctrinam novam edoceret homines (3). Porro spectatis ejus indole et virtutibus, testimonium ejus fide dignissimum est. Ergo Messias est Christus, it religio quam stabilivit est vere divina. Successivi* probanda est major et minor syllogismi.

(1) Joan., i, 5 ; m, 19 ; xv, 22. Legatur etiam Matth., xxn, 1-15 ; Lue., xiv, 16-20.

(2) Lamennais, *Essai sur l'Indifférence*, t. IV, cap. 13, p. 279 sq., cap. 1er, p. 358 sq.

(3) Vide Lepin, *Jésus Messie et Fils de Dieu* : Vielllard-Lacharme, *L'œuvre messianique de J.-C.*, p. 110 sq. ; Hurter, n° 54 sq. ; Pesch, n° 1 » 1 sq. ; Ottiger, p. 629 sq. Cf. *Decretum Lamentabili*, prop. 28, 29, 30 ; Tondelli, *Gesu nella storia*, Milano, « l'ita e Pensiero », 1926 ; Paul Buysse, *Jésus devant la critique*, Paris, Giraudon. 1926 ; Cordovan!, *Il het elature*, Milano, 1925 ; De Grandmaison, *Jésus-Christ*, t. 11, c. 1-3, p. 3-202.

I. — TESTIMONIUM CHRISTI

Assertio : Christus seipsum affirmavit Dei legatum [Z7is-iorice cerium, theologice de fide, ex ScripLuræ It stimoniisj.

A. — PRIVATIM

In hac autem manifestatione duo stadia distinguuntur : 1) initio vitæ publicæ ; 2) ultimo anno vitæ Jesu.

1° Initio vitæ publicæ.

184. A. Coram populo. — Aciis el verbis Jesus multoties sibi vindicavit McSsiæ prærogativas.

a) Actis. — Jesus *agil* tanquam *Dei legulus* : Prædicat regnum Dei prope esse, seu. ut fatentur ipsi adversarii, regnum messianicum jam advenisse : « Venit Jesus... prædicans Evangelium regni Dei, et dicens : quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei ; poenitemini (t credite Evangelio (1). »

Porro Evangelium est *Lex nova*, quam proponit « *sicut poleslalem habens* » (2), imo quam, *nomine proprio*, imponit tanquam *suam* : « Didum est antiquis... *Ego autem dico vobis* (3). » Hæc tamen lex legem mosaicam non solvit, sed *perficit* (4).

Quapropter, ut *Magister* novæ legis, discipulos, a synagoga' ministris omnino distinctos, vocat d instruit ut el ipsi regnum Dei prædicent (5). Ex his duodecim eligit, quos Apostolos nominat, et quibus confert potestatem, quam habet, spiritus immundos ejiciendi et infumos curandi (6).

Denique miracula innumera patrat ad confirmandam suam divinam missionem et hanc miraculorum potestatem tradit Apostolis (7).

(1) Mattii., iv, 17 ; Mare., i, 15 ; Luc., iv, 43. — (2) Matth., vn, 29 µ Mare., i, 22 ; Luc., iv, 32. M

(3) Matth., v. — (4) Matth., v, 17. — (5) Matth., iv, 18-22 ; Mare., iv, 16-20.

(6) Matth., x, 1-8 ; Mare., m, 13-19 ; vi, 7. — (7) Matth., x, 8 ; Luc.r iv, 35, vm, 25-54, ix, 1. 6.

b) Verbis. — 1) Se dicit *prophetam, extraordinarium*, Jona, Salomone, David superiorem (1) ; quin etiam *templi Domini el sabbati* (2).

2) In *synagoga Nazareth*, legens verba Isaiae (1 x i, 1-2) de futuro Messia : « Spiritus Domini super me : propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me... ». cœpit dicere : « Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. » Et, cum populus contradicendo dicebat : « Nonne hic est filius Joseph ? » ait Jesus : « Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua (3) ».

3) Post *curationem paralytici*, ad probaticam piscinam in Jerusalem, *die sabbati, suam* messianitatem aperte declarat : accusatus enim a Judæis quod violasset sabbatum, affirmat pluries se esse *missum* a Patre et sibi vindicat *omnia jura* quæ *Messiae* competunt, scilicet potestatem omnia faciendi quæ Pater ipse operatur, potestatem mortuos suscitandi et omnes homines judicandi. Inde, non dubitando, asserit : « Amen, amen dico vobis, quia qui verbum *meum* audit, et credit ei (pii *misit* me, habet vitam aeternam (4). »

185. B. Privatim. — Jcsus citius et clarius suam messianitatem manifestat.

1) *Duodecim Apostolis* : Mittens cos praedicare evangelium, ait : « Qui recipit vos, me recipit ; et qui me recipit, recipit cum (pii me misit. » (Matth., x, 40.)

2) *In conuersatione cum Nicodemo* [Joan., m. 13-18]. Jcsus Se dicit esse « *Filium hominis* qui descendit de cælo », « *Filium unigenitum* » a Deo missum ut salvetur mundus per ipsum. Ergo saltem Dei legatum se esse pronuntiat.

3) *In colloquio cum muliere Samaritana* [Joan., iv, 25-26], vultis mulieris : « Scio quia *Messias* venit, qui dicitur *Christus* », respondit Jesus : « *Ego sum*, qui loquor tecum », aperte declarans se esse Messiam tam ardentem expectatum.

4) *In responsu Joannis discipulis* [Matth., xi. 4 sq.]. Sciens Joannes Messiam operaturum fore prodigia maxima in Isaia

(1) Matth., mi. 41-42, 23. — (2) Matth., mi, 6. — (3) Lue., iv, 16-24.

^4) Joan., v, 17-46.

prædicta [xxxv. 5 ; lxi, 1 sq.], misit duos de discipulis ut a Jesu quærerent utrum esset [Messias] *qui venturus erat*, et respondens Jésus affirmat se jam fecisse hæc prodigia, idcoque se esse ipsum Messiam implicate asserit.

5) *Occasione peregrinationis Jerosolymam* [Luc., II, 49], dicit Jésus parentibus : « .Quid est quod me quaerebatis ? nesciebatis quia in his quæ *Patris mei* sunt oportet me esse ? », haud obscuro significans se a Deo venisse et missionem accepisse.

2° Ultimo anno vitæ suæ.

186. Jesus *expresse* suam messianitatem profitetur :

A. Coram discipulis. - Malth., xvi, 13-19 : Jésus beatum prædicat *Petrum eo* quod confessus fuerit illum esse «Christum, *Filium Dei vivi* », imo declarationem istam e coelo delapsam, Patre inspirante, confirmat, Petro tradens potestatem clavium, explicite igitur docens suam messianitatem.

B. Coram populo. — a) *Die festo Judæorum*, ascendit Jésus in templum et docet populum. Mirantur Judæi, dicentes : « Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit ? » respondit (is) Jesus : « Mea doctrina non est mea, sed ejus qui *misit me*... Et me scitis et unde sim scitis, et *a meipso non veni*, sed est verus (*pater misit me*. quem vos nescitis. Ego scio (uni), (*pater ab ipso sum*, et *ipse me misit*. » (Joan., vii, 14-29).

Die sequenti adhuc clarius declarat se a Patre *missum esse* : « Ego sum (pater) testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me, *qui misit me. Pater*... Et qui me misit, nunc etiam (scitis)... *Ego quod vidi apud Patrem meum*, loquor... Ego « nunc *ex Deo processi* (et) *veni*, neque a meipso veni, sed *ille me misit*. » [Joan., viii, 18, 29, 38, 42.]

Paulo post, interrogatus a Judæis [Joan., x, 24-36] : « Quousque animam nostram tollis ? *Si tu es Christus, dic nobis palam* », respondit Jesus : « Loquor vobis et non creditis ; opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me... *Ego et Pater unum sumus*. » Judæi intelligentes Jesum. per hæc verba, se dixisse *irqualem Deo*, tollunt lapides ut lapident eum ; Jesus autem hanc illorum interpretationem confirmat, dicens : « Si illos dixit deos, ad quos

sermo Dei factus est... quem Pater sanctificavit et *misit in mundum*, vos dicitis.... quia blasphemias, quia dixi : Filius Dei sum. »

His locis *saltem* suam divinam missionem clarissime ostendit .Jesus.

b) *Ingrediente Jesu triumphante* in Jerusalem, sedente super pullum asina' [quod Zacharias, ix, 9. annuntiaverat de Messia], clamant turba* : « *Hosanna filio David : Benedictus qui veni in nomine Domini*, hosanna in altissimis » ; murmurantibus autem Phariseis, ait eis Jesus : « Dico vobis, (plia si hi tacuerint, lapides clamabunt. » [Matth., xxi 1-11 ; Luc., xix, 40].

Postea intrans in templum. Jesus ejicit « omnes vendentes (t ementes », dicens : « Scriptum est : Domus *mea* domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. » [Matth., xxi, 13]. Aperte igitur et loquitur et agit ut Messias et templi Magister.

C. Coram magistratibus, — a) Coram *Pilato, regem Judæorum* sese declarat Jesus (1) ; porro hæc appellatio vere est messianica.

b) Coram *Synedrio*, sub fide juramenti testatur se esse *Christum, Filium hominis* qui sedebit a dextris virtutis Dei. (t *Filium Dei* (2). Atqui vox « Christus ». aperte designat M(ssiam ; expressio « Filius hominis » primario significat « hominem » simpliciter (3), hominem a Deo missum, licet instrumentum sil fragile et humile divinæ Majestatis (4 . sed certo etiam habet sensum messianicum. uti liquet ex libris Danielis cl Henoch, ubi Filius hominis exhibetur ut Judex supremus et in quo prophetia* messianica' adimplebuntur (5). In hoc sensu a Jesu sæpe (6) adhibetur, quia

(1) Matth., xxvii, 11 ; Mare., xv, 1-2 ; Lue., xxm, 1-3 ; Joan., win, 33-40, xix, 12, 15.

(2) Matth., xwi, 57-68 ; Mare., xiv, 53-65 ; Lue., xxii, 54-55. 63 70.

(3) Job., xxv, 6 ; Ps. vm, 5 ; Is., ti, 12.

(4) Ezechiel, inultis in locis. — (5) Dan., vit, 13, x, 16 ; lib. Henoch, » 46-59. Cf. De Grandmaison, *op. cit.*, t. I, p. 310-324 ; J. Lebreton, *La vie chrétienne au premier siècle de l'Eglise*, p. 100 sq.

(6) De Grandmaison, *loc. cit.* p. 317, n. 3 : ' L'expression se trouve 80 fois sûrement ...dans les Evangiles. « Cf. Lesêtre, in *Diet, de la Bible*, art. Fils de l'homme.

praerogativas Messia* sat exprimit simul ac conditionem humilem quæ Domini Servo convenit.

Quid vero de voce « Filius Dei » ? Juxta omnes æquivalet saltem Messiae (1). Certe ista expressio « *Filius Dei* » quandoque occurrit in Scriptura, ubi non indicat filiationem divinam stricte dictam, sed tunc semper additur *explicaliû* sensum determinans applicationis hujus nominis, v. g. *angeli boni* dicuntur filii Dei per oppositionem ad Satan; *jusli*, quatenus arcte uniuntur Deo et digni habentur ut consortium possideant beatitudinis ; *Judæi*, quia electi a Deo titulo speciali. Sed in casu, Jesus sese declarat *simpliciter* « Filium Dii », *nullam, restrictionem* adhibet, imo sensum istum obvium et naturalem confirmat, et ut solum admissibilem ostendit in responsione ad Caipham, sibi vindicans jus sedendi ad dexteram Patris et homines judicandi. Ergo se non solum missum a Deo sed verum Deum affirmat.

ita rem intelligunt Judæi, qui statim reum mortis illum judicant, non utique quia filium Dei *adoptivum* se dixit, nam et omnes justii tali sensu filii sunt Dei, sed quia *verum* et *naturalem* Filium Dei se fecit. Quod magis apparet ex sancto Luca ubi duplex quaestio Jesu facta est. Postquam enim ad : « *Si tu es Chrislus, dic nobis* » responderit Filium hominis sessurum esse a dextris virtutis Dei, instant : « *Tu ergo es Filius Dei ?* » jam ergo credunt et sciunt Jesum se affirmasse Deo aequalem in potentia. Præterea et ipse addit : « *Eos dicitis, quia ego sum.* » Tunc vere reum mortis illum proclamant, et Jésus, qui. uno verbo, sententiae mutationem obtinere potuisset, mortem subit, sanguine attestando suam divinitatem. Jamvero si est vere Filius Dei. a fortiori legatus Dei et Messias habendus est. Ergo.

D. Post resurrectionem suam. — *Duobus discipulis* qui, in Emmaûs euntes, mortem (jus lamentabantur. Jesus indicat omnia a prophetis prædicta de passione Messiae et morte in se adimpleta esse. Ergo clare indicat se esse Messiam a prophetis annuntiatum [Luc., xxiv, 13 sq.]. — Similiter

11) BatifTol, *L'enseignement tie Jésus*, p. 236 ; Loisy, *Evangelie el Eglise**, p. 74 sq. ; Richard, in *Diet, thcol.*, art. Fils de Dieu, col. 2393 ; De Grandmaison, *op. cil.*, t. II, p. 40-45.

undecim, apostolis dicit « Sicut *misil* me Pater. cf. ego mitto vos [Joan., xx. 21].

Conclusio.

187. 1° Ex dictis sequitur Jesum sæpissime in vita seipsum affirmasse Messiam, et quidem *sensu proprio*, nam nil in modo dicendi, nil in actis ejus, nil in modo agendi auditorum restrictionem quamdam aut accommodationem innuit.

Celerum de *veritate historica* hujus testimonii nulli remanet dubitationi locus : textus enim qui verba Christi de sua messianitate referunt, fere omnia et singula Evangelii capita pervagantur, et cum narratione evangelica ita connectuntur, ut vel deneganda sit Evangelio quæcumque veracitas, vel ipsi ut historici habendi sint.

Præterea Apostolorum prædicatio (1) de messianitate Jesu fuit tam constans et tam unanimis, statim post Ascensionem, etiam inter minas, flagella et carceres, ut absolute inexplicabilis remaneat, nisi de facto Christus ipse aperte Messiam sese declaraverit.

2° Nec dicas cum Loisy (2) Jesum non dixisse se esse Messiam in præsentia, sed fore in futuro, scilicet in novissimis temporibus, quando societatem electorum reget imperio.

Etsi enim quædam Jesu declarationes ad futurum pertineant, multæ habentur quæ clare indicant Christum jam fuisse et sese affirmasse Messiam in præsentia, v. g. quæ mulieri Samaritane, Joannis discipulis et Pilato factæ sunt. Non negamus tamen maxime et *perfecte* Messiam esse *in cado* post Ascensionem, *perfectius* fortasse in novissimo die, quando judex veniet in nubes, gloria circumfusus. Sed antea, et ab initio vitæ publicæ, jam Messias erat et functionem messianicam exercebat, regnum Dei stabiliendo et paulatim augendo.

3° Quod autem *progressive* revelaverit Jesus suam messianitatem, ratio non est quia, initio, ignarus erat aut incertus de sua missione, sed ; 1) quia volebat, subito et absque præparatione, *præfudicia* Judæorum de *Messia temporali* remove ; 2) quia necesse erat ipsorum mentes discipulorum *suaviter* reformare et *paulatim* disponere ad accipiendam suam missionem spiritualem. — Ceterum, licet declarationes Jesu de sua messianitate, in ultimo anno vitæ, liant generatim modo

(1) Art., H, 22, 27, 31 ; iv, 26 ; in, IS : I Cor., w. 3 ; Eph., v, 2 ; I Joan., IV. 2. Vide Lepin, *Op. cit.*, p. 12s sq., 135.

(2) Loisy, *l. Evangile et l'Eglise**, 81 sq. ; *Les Evangiles Synoptiques*,* t. I, p. 192 sq.

solemniori et verbis clarioribus, non paucae jam ab initio ejus ministerii sat manifeste inveniuntur (I).

fl. — VALOR TESTIMONII

Asserlio : Spectatis Christi indole et virtutibus, testimonium ejus de sua legatione divina fide dignissimum est.

188. Argumentum generale. — Per totam vitam suam publicam Christus fere quotidie, clare et expresse, imo sub fide juramenti, affirmavit se esse missum a Deo ut homines edoceret doctrinam saluti necessariam. Imo hanc suam divinam missionem, tanquam *dogma fundamentale*, omnibus credendam imposuit sub poena damnationis aeternae (2).

Igitur aut Jesus erat vere legatus divinus, ut ipse quam saepissime affirmavit, et credendum est ei ; aut non erat legatus divinus, et tunc iterum : vel credebatur se esse Messiam ut assererat, et *insanus* erat ; vel sciebat se non esse Messiam, tamen Isi vehementer id ipsum proclamavit, et *mendax* fuit et *deceptor*. Atque pii nec deceptor nec insanus fuit Christus. Ergo verum est (1) quod testimonium et legatus divinus habendus est, ac proinde vera ac divina dicenda est ejus doctrina atque amplectenda.

1° Explico majorem : *Jesus fuisset* :

189. A. Deceptor. — Si, sciens se non esse legatum divinum, suam tamen divinam missionem Jesus audacter usque ad ultimam vitam proclamaverit, multos homines seduxit ac *decepit* in re maximi momenti, in negotio nempe salutis.

B. Insanus. — Si Christus decessit (plus fuerit in hac explicita et constanti affirmatione de sua divina missione, haec deceptio vera fuit *hallucinatio*, et quidem non transitoria, sed *perpetua*, de ipso fundamento doctrinae ab omnibus credendae. Id autem supponit in Christo statum pathologicum *mentis* aut *voluntatis*, veram nempe et propriam *dementiam* : namque mox enim sana)

(1) Lepin, *op. cit.*, p. 136-152 ; De Grandmaison, *Jésus-Christ*, t. I, p. 311-315 ; t. II, p. 31-32, 41-44 ; A. Michel, in *Diet, ihcol.*, art. Jésus-Christ, col. 1137-1138, col. 1172-1175.

(2) Marc., xvi, 16 ; Joan., m, 18 ; v, 24 ; vi, 47.

mentis H rectæ voluntatis sibi persuadere potest se esse legatum divinum, in quem omnes credere debent sub poena damnationis, nisi a Deo acc/perit signa cerlissima interna aut externa suæ divinæ missionis (1),

C. Enthusiastes ingeniosus. — Nonnulli tamen Rationalist® (2) hanc conclusionem effugere contendunt simul atque messianitatem Christi, dicentes Christum nec deceptor, nec fuisse nec insanum, sed solummodo *enlhusiasleni ingeniosum*. qui, conscius unionis intimæ* cum Deo, persuasum habuit se esse divinitus missum ad illam cœvis erudiendam.

Jesus, inquiunt, summo prædilus ingenio, jam e pueritia Deum ut patrem coluit, et hac idea inflammatus, modo sublimi ad perfectionem tetendit, religionem pure spiritua-lem vivens. Tunc, multo perfectius quam cœtanei. cognitionem habuit de vera justitia et de regno Dei. Sentiens autem quantam pacem et jucunditatem afferebat secum illa cognitio, misericordia motus erga fratres, statim studuit illos reddere suæ participes felicitatis. Unde per vicos et plateas, magna eloquentia, suam exposuit doctrinam. Ex effectibus vero mirabilibus suæ prædicationis apud omnes, quasi sponte *suspicatus* est, et deinde paulatim, *sibi persuasit* se esse *Messiam* a Deo destinatum ad salutem, a prophetis prædictam populo conferendam. Quo pacto, facile explicatur, sine ullo miraculo, quomodo Jesus, homo sicut et cæteri homines, quoddam tamen divinum præ se ferebat (3).

Sed, quidquid sit de origine et de progressu conscienti® messianicæ in Jesu, hæc ultima hypothesis reducitur ad theoriam *insaniæ* aut ad theoriam *imposluræ*. Et sane, illa persuasio intima de messianitate, vel tam intensiva erat ut Jesus jam non esset sufficienter conscius sui et actionum ut potuisset judicare se mentiri, et tunc insanus erat. vel. notwithstanding illa persuasione, sciebat Jesus se nonnisi mera mendacia narrare, et tunc deceptor erat. Ergo.

(1) Garrigou-Lagrange, *De Revelat.*, t. II. p. 217 ; D. D. Besson, *L'Homme Dieu*, 14. conf. ; Monsabré, *Exposition du dogme catholique*, 33 conf.

(2) Pflelderer*, *Religion Philosophie*, t. II. p. 186 sq. ; Renan*, *ITe de Jésus*; cf. Nicolas, *La divinité de Jésus-Christ*, p. 284-289 ; Lolsy*, *Les évangiles synoptiques*, t. 1, p. '»08 sq.

(3) Ita, fere ad verbum, Pesch, n° 147.

D. Bonus impostor. Urgent quidam rationalistæ (1: Sciebat utique Jesus omnino non vera esse ea quæ populo dicebat, sed *ex amore* hominum, ut illos meliores redderet et lucrifaceret, *sese accommodabat credulitati* et *præjudiciis* Judæorum, et theoriæ suæ de regno Dei addebat omne quod admirationem fovebat et cordi solatium præbebat : uno demum verbo, *bonus erat impostor*.

Redit semper *eadem conclusio* : linis media legitima non facit*. Cum sciens et volens ita agebat Jesus, vere *mendax* erat et *deceptor*, imo crudelissimus impostor erat, et conscientia nimis obtusa aut amoralis præditus, credendo bonum esse semper mentiri et simul affirmare se non nisi vera proferre ; docendo efficacia et necessaria esse sacramenta quæ ridicula, vana et vacua esse noscebat ; imponendo vitam poenitentem quam inutilem fore sciebat et sine præmio apud Deum ; exigendo sibi adorationem quæ mera erat idolatria.

2° Probatur minor : *Christus nec deceptor fuit nec insanus*.

190. Hallucinatio enim aut dementia, non secus ac mendacium aut dolus, absolute repugnant Christi indoli, et apertissime excluduntur ex consideratione ejus sapientiæ et sanctitatis [2]. Namque Christus ita eminet inter homines vel præclarissimos et sanctissimos cujuscumque gentis aut temporis, ut perfectissimum exemplar omnium habendum sit qui, ad finem usque mundi, sapientiam et virtutem colere quam maxime studebunt.

(1) Renan, *op. cit.*, apud Nicolas, p. 299-304 sq.

(2) Ottiger, p. 630 sq. ; DD. Bougaud, *Le Christianisme et les temps présents*, t. 11.3e partie, c. 1, 2 et 3 ; Mgr Besson, *L'Homme-Dieu*, 6e et 8e conf. ; Nicolas, *Etudes philosophiques sur le Christianisme*, t. IV, c. 2. p. 26 sq. ; Mgr Landriot, *Le Christ de la Tradition*, t. II, p. 307 sq. ; Mgr Chollet, *La psychologie du Christ*, Paris, 1903, c. 8 ; Mgr de Ségur, *Œuvres*, t. 1, Caractère divin de Jésus-Christ, p. 357 sq. ; Fillion, *Vie de Notre-Seigneur Jésus-Christ*, Paris, 1922, t. I, p. 405 sq. ; Jacquier et Bouchany, *La résurrection de Jésus-Christ, Les miracles évangéliques*, 8e conf., p. 271 sq. ; Garrigou-Lagrange, *De Revelat.*, t. II, p. 216 sq. ; A. Michel, in *Diet. théol.*, art. Jésus-Christ, col. 1155-1164, 1386-1397 ; H. Morice, *L'Ame de Jésus*, 2e et 3e pl., t. p. 45-265 ; Léonce de Grandmaison, in *Diet. Apol.*, art. Jésus-Christ, col. 1376 sq. ; *Jésus-Christ, sa personne...*, L. II, p. 79-130 ; Allô, *Le scandale de Jésus*, c. 3, p. 100-129.

A. Christus est Sapiens per excellentiam.

Doctrina mirationem excitat Doctorum – turbarum (1) — imo et inimicorum vel pessimorum, qui stupent omnes super prudentia et responsis ejus, et attoniti exclamant (2. : « Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo ». Summa animi tranquillitate patitur omnes injurias (3), et Pharisæis et Sadducæis qui eum capeie volunt in sermone, v. g. de muliere adultera — de censu Cæsari debito — de resurrectione — de primo Legis mandato, rectissime simul ac moderate respondet (4). Quare notat Evangelista : « Et nemo poterat ei respondere verbum ; neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare (5). »

Vitia utique publica Scribarum graviter reprehendit, praesertim simulationem, ne plebs seducatur (6), sed suavissime et benigne edocet populos, nec unquam vim, dolum aut convicia adhibet, nisi solani simplicem et mitissimam verbi prædicationem (7). Humiliter declarat se nihil dicere aut facere nisi id quod *Patris placitum juerit*, et tamen digne vindicat *revelationem sui judicii*: « Non possum ego a meipso facere quidquam ; sicut audio, judico, et judicium meum justum est, quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me... Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me (8). » Imo docet « sicut *poleslem* habens, et non sicut Scribae eorum et Pharisei » (9) et *cum auctoritate Supremi Magistri* loquitur, proclamans : « Qui credit in Filium, habet vitam æternam ; qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam. » — « Si (piis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. » — « Creditis in

(1) Lue., II, 47 ; Matth., xxii, 22, 23 ; vu, 28 ; Marc., i, 22 ; Luc., iv, 32.

(2) Joan., vu, 46. — (3) Matth., xxvi, xxvii.

(4) Joan., viii, 7. Matth., xxii, 15-21. *Ibid.*, 23-33. *Ibid.*, 35-40.

(5) Matth., xxi, 46. — (6) Matth., xxii, 13 sq. ; xvi, 6 sq.

(7) Matth., xxii, 19 ; v, 37 ; Lue., iv, 27-38. « Jamais, en aucun temps, il ne sera possible de s'élever au-dessus de lui [Jésus], ni de concevoir un législateur qui lui soit même égal. » — « Jésus-Christ ne sera jamais égalé. » Ita Strauss*, l. i. de *Jésus*, ap. Nicolas. *La divinité de Jésus-Christ*, c. 9, p. 270 ; Renan*, *Vie de Jésus*, p. 325.

(8) Joan., v, 30 ; vu, 16. — (9) Matth., vu, 29.

Deum in d me credite. » — « Ego sum via, veritas et vita. Nemo venit ad Patrem nisi per me » (1), etc.

B. Christus est sanctus per excellentiam.

191. a) In se. — Alienus est Christus ab omni defectu, a quavis mala passione, ab omni fragilitate, a quacumque imperfectione, a fortiori ab omni vel minima culpa ; virtus (jūs) illa pura est, ita integra, ita perspicua, ut ipse, etsi humilissimus, publice et confidenter inimicos provocare potuerit : « Quis ex vobis arguet me de peccato (2) ? » Nemo, sive Pilatus — sive Herodes — sive Pharisei — sive Judas proditor (3), sive moderni rationalist® aut impii, unquam vel umbram defectus invenerunt in ejus modo agendi aut loqui udi, sed omnes e contra cum libenti r reverentur, et quasi certatim sublimitatem ejus vitæ agnoscunt et aperte comprobant (4). Ipsi Apostoli, (pii diu familiariter cum eo vixerunt et vitæ ejus intimam perfecte cognoverunt, pl^u nam ejus impeccantiam aperte testantur : « Vos sanctum et justum negastis » (Ô), ait Petrus Judæis ; « Christus, qui peccatum non licit, nec inventus est dolus in ore (jūs) ». — « Peccatum in (o) non (st), » — « Qui non noverat peccatum. » — « Tentulum autem per omnia pro similitudine absque peccato. » — « Sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus (6) ».

Exemplar omnis perfectionis, omnes et singulas virtutes *gradu heroico* possidet, miraque *harmonia* in se componit *virtutes. quo maxime sibi adversari videntur. Humilis est et mansurius* : jam a nativitate vere « semetipsum exinani-

(1) Joan., ill, 36 ; v, 24 ; vi, 47 ; vm, 51 ; xiv, 1 ; xiv, 6.

(2) Joan., vm, 46.

(3) Matth., χχvπ, 24 ; Lue., χχπi, 14-15 ; Matth., χχvi, 59sq. ; Matth., XXVII, 4.

(4) « Jésus est l'honneur commun de ce qui porte un cœur d'homme » ; • Chacun de nous lui doit ce qu'il a de meilleur en lui. » Renan*, *Vie de Jésus*, p. LIX, 283.

(5) Act., m, 14.

(6) I Pet., h, 22 ; I Joan., ni, 5 ; II Cor., v, 21 ; Hebr., iv, 15 ; Hebr., vu, 26.

vil » (1) : miliis enim majoribus nascitur et in loco humili ; per triginta annos in obscuritate maint ; « non venit ministrari, sed ministrare » (2) : ita contemnit divitias et honores ul nec habeat « ubi caput reclinet » (3). Prohibet ne miracula sua divulgentur (4); pauperes praesertim evangelizat, homines ignaros in Apostolos eligit, et cis humilitatem commendat : « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde (5). » In passione omnes humiliationes libenter patitur (6) ; nusquam gloriam suam quaerit, sed Patris (7) ; fugit quando multitudo vult cum facere regem (8). Sed simul *firmus* est et *magnanimis* : sinceritatem perlecte colit : « Sit autem sermo vestri : est, est, non, non » (9) ; et propter hanc sinceritatem, multi ab eo discedunt (10). Digne respondet Pontificis ministro, qui eum injuste percutit : « Si male locutus sum. testimonium perhibe de malo ; si autem bene, quid me cædis (11) ? » Pilato et Caiphæ eum interrogantibus cum majestate respondet : « Ego... veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati. » — Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cæli (12). »

Paliens est et *foriis*, et hæc ejus incredibilis patientia et animi fortitudo semper sibi æqualis permant. I. nec per incredulitatem Judæorum, nec per tarditatem aut ignaviam discipulorum. nec per amaritudinem passionis minuitur : « Qui cum malediceretur non maledicebat, eum pateretur, non comminabatur (13). » Ad mortem ducitur « tanquam agnus coram tondente se » obmutescens, horaque a Patre assignata, cum tranquilla animi fiducia, spiritum Deo committit (14). — *Misericordia* plenus est : « animam suam dat pro ovibus suis », dat « animam suam redemptionem pro multis » (15), sed hæc misericordia nunquam degenerat in nimiam indul-

(I) Philip., II, 7. — (2) Matth., xx, 28. — (3) Matth., vm, 20.

(4) Matth., ix, 30 ; vm, 4. — (5) Matth., xi, 29.

(6) Matth., xxvi, 21, 41, 46*55. — (7) Ioan., vm, 49-50.

(8) Ioan., vi, 15. — (9) Matth., v, 37. — (10) Ioan., vi, 67.

(II) Ioan., xvm, 23. — (12) Ioan., xvm, 33-37 ; Matth., xxvi, 64.

(13) Ioan., xv, 22 sq. ; Matth., \v, 16 ; xvi, 8-11 ; 22-23 ; Luc., ix, 55 ; I Pet., n, 23.

(14) Is., mi, 7 ; Ioan., xii, 23, 27 ; xm, 1 ; xvn, 1 ; Luc., xxm, 46.

(15) Ioan., x, 11 ; Matth., xx, 28.

gentiam : sic fraternam correptionem laudat et præcipit (1) ; nec unquam excludit justam et inexorabilem severitatem, v. g. erga Pharisæos obstinatos Dei inimicos et animarum (2). Et sic semper et opportuni salvantur in ipso iura veritatis simul atque caritatis (3).

At inter supplicia et in morte præsertim relucet ejus sanctitas : tunc enim clare apparet illum mirabili modo humanitatem superare, adeo mitissimum se exhibet, adeo humilitate amoreque præfulgentem (4). Insuper eo magis stupenda est hæc ipsius sanctitas quod, sublimis et clementissima, imitabilis est tamen omnibus (5), quia minime immoderata est, et hominibus cujuscumque conditionis, temporis, et loci quam plenissime accommodatur ; nedum molesta sit vel odiosa, grata est etiam malis, imo creatrix est et, virtute propria, innumeros genuit sanctos ad nostra usque tempora.

b) Relate ad Patrem. — Suipsius prorsus immemor, Christus non cogitat, non diligit, non loquitur, non quærit nisi Patrem et gloriam ejus : « In his qua' Patris mei sunt oportet me esse. » — « Ego quæ placita sunt ei facio semper... Honorifico Patrem meum... Ego autem non quæro gloriam meam. » — « Opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam (6). » — Solam Dei voluntatem ita facere quotidie studet., ut ipsi cibus sit (7), ac vitam suam, amantissime et libentissime placito Patris immolet, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (8).¶

(1) Mattii., xviii, 15. — (2) Matth., xxiii, 13-36.

(3) Jacquier et Bouchany, *op. cit.*, p. 286 ; Bougaud, p. 614 sq.

(4) « Si la vie et la mort de Socrate sont celles d'un sage, la vie et la mort de Jésus sont celles d'un Dieu. » Rousseau*, *Emile*, l. IV.

(5) « Aucun sage n'a eu la moindre influence sur les mœurs de la rue qu'il habitait ; mais Jésus-Christ a influé sur le monde entier. » Voltaire*, ap. Besson, *L'Homme-Dieu*, 8e conf., p. 179.

« H [Jésus] fonda le culte pur, sans date, sans patrie, celui que pratiqueront toutes les âmes élevées jusqu'à la fin des temps... Son culte se rajeunira sans cesse ; sa légende provoquera des larmes sans fin ; ses souffrances attendriront les meilleurs cœurs ; tous les siècles proclameront qu'entre les fils des hommes il n'en est pas né de plus grand que Jésus. » Renan*, *Vie de Jésus*, p. 234, 459.

(6) Luc., n, 49 ; Joan., viii, 29, 49, 50 ; xvi, 1-4.

(7) Joan., iv, 34 ; Luc., xxiii, 42. — (8) Philipp., n, 8.

c) Relate ad homines. Caritati in universalem et supra modum omnibus exhibet ; imprimis autem infantes, pauperes, infirmos, peccatores (1), imo inimicos et persecutores fit ipsum proditorem (2) blandissimi* et tenerrime diligi! nec amicos tamen, discipulos aut patriam (3) a suo prohibet amore, sed omnes et omnia caritate non prosequitur, nisi et in quantum ad Patris voluntatem et amorem revocari possunt. Uno verbo, benefaciendo pertransit, et amorem ad culmen supremum erigit, animam tradens ut omnes salvos faciat et ad Patrem perducatur.

192. Conclusio. — Moraliter impossibile est hominem tam sapientem et tam sanctum aliud prædicare potuisse quam veritatem. Igitur impossibile est admittere Christum fuisse aut insanum aut deceptorem dum iterum atque iterum se declaravit Dei legatum. Ideoque verum est testimonium ejus et verus legatus Dei habendus est.

Quinimo, attenta natura humana, cum suis infirmitatibus et sua naturali inconstantia, nemo potest, absque interventu *omnino speciali* Dei, omnes simul habere virtutes, hac plena et perfecta proportionem atque harmoniam, inter se compositas ; a fortiori nemo potest, per totam vitam, perseverare in praxi omnium virtutum in gradu heroico. Ergo sapientia et sanctitas Jesu ita excedunt vires humanas ut ipsæ merito dicantur *miraculum morale* et prorsus inexplicabiles remaneant, nisi vel Jesus ipse sit Deus vel saltem cum eo fuerit miraculose Deus. Sed Deus miraculum nec patrare nec permittere potest in favorem imposturæ et erroris. Igitur testimonium Christi de sua legatione divina non solum verum est, sed *auctoritale divina* certo *firmatur*, ac proinde motivum credibilitatis est de se sufficiens et invictum in favorem religionis quam Christus prædicavit et instituit.

(1) Marc., x, 14 ; Matth., ix, 2, 6 ; Joan., ix. 1 sq. ; Luc., iv, 40 ; Marc., vi, 56 ; Matth., xi, 5 ; Matth., ix, 13 ; xi, 19 ; Joan., viii, II.

(2) Luc., xxi, 34 ; Matth., xxvi, 50.

(3) Joan., xi, 5, 33, 36 ; Joan., xii, 1 ; Luc., xxi, 34 ; xix, 41-44.

ART. IIT

Divina missio Christi probatur ex ipsius miraculis

Status quæstionis.

193. Præter miracula quæ circa Jesum et in gratiam ejus facta sunt, tempore nativitatis (2), post baptismum (3). in transfiguratione (4) aut post mortem ejus (5), ipse Christus multa operatus est miracula, et quidem circa diversa subjecta : daemones e possessis expulit (6), homines sanavit aut e mortuis suscitavit (7), in naturam inanimatam dominium absolutum multoties ostendit (8). De his tantummodo loquimur, ut ex eis eluceat divinitas missionis Christi.

Argumentum generale.

194. Porro miracula in favorem alicujus doctrinæ aut facti patrata, eorum veritatem certo comprobant, dummodo sint vera miracula scilicet *historice certa* et *divina*. Unde miracula Christi divinitatem suæ missionis commonstrant, si constet ea historica esse, super naturalia et pro ejus missione peracta ; notis autem hujusmodi investiuntur miracula Christi. Ergo.

Major argumenti patet ex dictis de miraculis in genere. Probo minorem per partes :

Assertio : Miracula Christi sunt facta historica, præternatu-

(1) Cf. Pesch, n° 192 sq. ; Hurter, n° 56 sq. ; Mazzella, n° 274 sq. ; Mgr Besson, *L'Homme-Dieu*. 12e conférence ; Jacquier et Bouchany, *La Résurrection de Jésus-Christ, Les miracles évangéliques*, 5e conf. ; Fillion, *Les miracles de Notre-Seigneur Jésus-Christ*, 2 vol., Paris, Lethielleux, 1910 . A. Michel, in *Diet. théol.*, art. Jésus-Christ, col. 1188-1198, 1398-1405 ; De Grandmaison, in *Diet. Apol.*, art. Jésus-Christ, col. 1446 sq. ; *Jésus-Christ...*, t. II, p. 313-368 ; Allô, *Le scandale de Jésus*, c. 2, p. 57 sq.

(2) Matth., i et π ; Luc., i et n. — (3) Matth., m, 16.

(4) Matth., xvii, 1 sq. — (5) Matth., xxvn, 51-54.

(6) Matth., iv, 24 ; ix, 32 ; xn, 22 ; xv, 22-28 ; Marc., xvi, 9.

(7) Matth., iv, 23 ; xv, 30 ; vin, 2-4 ; Luc., v, 12 ; vin, 43 sq. ; xvm, 35-43 ; Joan., iv, 46 sq. ; v, 9 ; ix, 1 sq. ; Matth., ix, 18 sq. ; Luc., vu, 12-15 ; Joan., xi, 39.

(8) Joan., n, 1-11 ; Matth., vm, 23 sq. ; xiv, 15-32 ; xv, 32 sq.

ralia et divina, in confirmationem ejus divinæ missionis patrata [*Historice* certum, *Iheologice* de fide ex testimoniis Scripturae et ex magisterio ordinario Ecclesiæ].

I. — Miracula Christi sunt facta historica.

195. **PROBATUR** : 1) *Ex veracitate Evangeliorum*, in quibus continentur miracula.

Irrationabile enim esset fidere Evangelistis, quando alia narrant facta, et eorum testimonium rejiciunt, quando miracula referunt : nam miracula : a) sunt facta *sensibus obvia*, quæ dignosci possunt *non difficilius* ac cetera facta, imo *facilius*, quia sunt facta publica et extraordinaria, ac proinde majorem excitant attentionem; b) ita intime *connexa* cum aliis factis in Evangelio relatis, ut negari non possint, quin rejicienda sit tota Christi historia, v. g. sunt occasio multarum conversionum, multorum sermonum Jesu, multarumque insidiarum ex parte inimicorum (1). Unde, demptis miraculis, narratio evangelica non solum proprio caractere caret, sed fit ænigma inexplicabile.

2) *Ex confessione Judæorum*, qui opera Christi, coram multis etiam inimicis sæpe patrata, diligentissime utique nonnunquam *examinarunt* et *dijudicarunt* (2), negare vero non ausi sunt, adeo certa eis videbantur; imo non solum *expresse agnoverunt* (3), etsi Beelzebub esse vellent (4) aut magiæ effectus, ut posteriores in Talmude scripserunt. Unde *Tertullianus* ipsis dicere potuit : « Hæc operatum Christum nec diffitemini, utpote qui dicebatis, quod propter opera eum non lapidaretis, sed quoniam ista sabbatis faciebat. »

3) *Ex testimonio Flavii Josephi* (5) qui (Antiq. lib. xviii, cap. m, n° 3) scribebat : « Eo etiam tempore fuit Jésus, vir sapiens, si tamen virum eum appellare fas est, Fuit enim mirabilium operum effector... multosque Judæos, multos item Gentiles ad se pellexit. Hic erat Christus. Quem cum Pilatus,

(1) Joan., π, 23 ; m, 2 ; xi, 45 ; Joan., v, vi, xi, 47-53 ; xn, 18-19. Cf. De Grandmaison, *op. cit.*, p. 317-322.

(2) Joan., v, 10-16 ; ix, 1-34.

(3) Joan., xi, 47 ; xn, 19. — (4) Matth., ix, 34 ; xn, 24.

(5) Apud Klrch, *Enchiridion jontium historic antiqua.*, n° 5, 1-6.

ab hominum nostrorum primis delatum, crucis supplicio addixisset, eum tamen amare non desierunt qui primum amaverant. Apparuit enim iis terio die redivivus, divinis vatibus et hæc et mille alia de eo miranda effatis. »

4) *Ex Gentilium consensu*. Ita habet *Origines* (Adv. Celsum lib. i, 68) : « Celsus olfaciens adductum iri quæ Jesus fecit miracula... fingit se concedere vera esse quæ scripta sunt de curationibus, de resurrectione, de paucis panibus ex quibus post multos saturatos multa superfuerunt, et quotquot existimant mirum in modum ab apostolis amplificata fuisse, tum: « Age, inquit, demus hæc a te gesta ». Sed confestim eodem illa numero habenda esse ait ac. ea quæ præstigiatores faciunt, majora semper ac majora pollicentes, et quæ faciunt qui sunt ægyptiacis artibus eruditi (1). »

5) *Ex Apostolorum et Patrum testimoniis*. SS. *Petrus et Paulus* prodigia et signa Christi, speciatim resurrectionem (2) ejus mirabilem commemorant Judæis, ut facta omnibus notissima.

Nonnulla tantum ex antiquioribus Patribus testimonia affereamus : *Quadratus*, Atheniensis episcopus, ad Adrianum imperatorem hæc scripsit : « Servatoris nostri opera semper conspicua erant, quippe quæ vera essent : ii scilicet qui morbis liberati, aut qui ex morte ad vitam revocati fuerant ; qui quidem non solum dum sanabantur. aut dum ad vitam revocabantur, conspecti sunt ab omnibus, sed secuto deinceps tempore. Nec solum quamdiu in terris moratus est servator noster, verum etiam post ejus discessum diu superstites fuerunt, adeo ut nonnulli eorum etiam ad nostra usque tempora pervenerint » (3).

Arnobius : « Non creditis gesta hæc (miracula Christi) ? Sed qui ea conspicati sunt fieri et sub oculis suis viderunt agi, testes optimi certissimique auctores et crediderunt hæc ipsi et

(1) Apud Rouet de Journal, *Enchiridion Patristicum*, n° 517.

(2) Act., i, 22 ; II, 22 ; Rom., xv, 19 ; I Cor., xv, 13-21.

(3) Apud Rouët de Journal, n° 109. « Possum dicere... quæ illi (Polycarpo) cum Joanne, ut narrabat, et cum reliquis qui Dominum ipsum vidissent, intercesserat : et qualiter dicta illorum commemorabat : et quæcumque de Domino ab iisdem audierat, de miraculis quoque illius ac de doctrina. » Iren., apud Kirch, n° 83, 6. « Quæ post baptismum a Christo gesta sunt, maxime miracula, latentem ejus in carne divinitatem potissimum mundo comprobabant et confirmabant. » Melito Sardensis, apud Euseb., *H. ece.*, 4, 26. Journal, 189.

credenda posteris nobis haud exilibus cum approbationibus tradiderunt. Quinam isli sint, fortasse quæritis ? Gentes, populi, nationes et incredulum illud genus humanum ; quod, nisi aperta res esset el luce ipsa, quemadmodum dicitur, clarior, nunquam rebus hujusmodi credulitatis suæ commodaret assensum » fl;

Frustra igitur conantur Nationalist® hodierni demons- trace ista miracula facta non esse quæ, etiam viventibus nonnullis eorum testibus, ubique prædicabantur quin unquam in dubium alicui venirent.

II. — Miracula Christi sunt facta præternaturalia et divina.

A. Sunt facta præternaturalia.

196. 1) Patet ex hoc ipso quod etiam nunc, nonobstant? progressu scientiarum, non inventa est lex aut causa naturalis quæ posset explicare vel minimam partem illorum.

2) Dato, non concessio, miracula Christi esse effectus mere naturales, remaneret explicandum quomodo operarius quidam, fabri filius, sine magistro, scientiam tam plenam acquiescit legum occultarum qualem nemo ante, nemo post illum unquam obtinuerit.

Attamen rationalistæ contendunt facta illa, etsi historica, non fuisse ut *præternaturalia* agnita nisi *ob dispositiones subjectivas* populi qui, superstitiosus et ignarus, tam ardentem Iesum diligebat ut miraculosa proclamaret opera ejus mere naturalia. Sed illud inventum falsum est historice et practice insufficiens.

a) *Falsum historice*. — Non omnes enim coævi Christi proni erant ad miracula facile admittenda : Pharisei et multi alii Iesum oderant, et fraudem quærebant in ejus actibus, quam non invenientes, acta miraculosa dixerunt (2). Imo populus ipse ita cito obliviscebatur miracula, quibus primo commotus fuerat, ut merito Christus exprobrare potuerit civitatibus, in quibus fact® sunt plurimæ virtutes, nec poenitentiam egerunt [Matth., xi, 20-24].

(1) *Adv. nationes*, lib. I, c. 54. Journal, G19.

(2) Joan., xi, 45-48 ; ix.

I») *Practice insufficiens*. — Si considerentur 1) *natura* operum, quorum non pauca ex se evidenter vires superant naturæ humanæ, v. g. resurrectiones ; 2) *modus* quo facta fuerunt : Christus enim sine ulla praeparatione, nullo adhibito remedio, in instanti, sæpe solo vocis imperio, solo nutu aut tactu, infirmos morbo etiam organico ac diuturno laborantes, quandoque etiam absentes, plene curavit ; 3) *circumstantia?* operum, nimirum « facilitas qua Christus miracula patravit ; « multitudo ac varietas operum mirabilium quæ perfecit ; « certitudo qua (juxta promissionem ac imperio respondit eventus ; stabilitas qua effectus sanitatis, vitæ, etc., perseveravit ; fructus qui ex Christi miraculis consecutus est » (1).

Igitur merito concludimus hæc omnia simul sumpta aperte ostendere Christum egisse non ut thaumaturgum tantum, sed ut totius naturæ dominum.

3) *Confirmatur*. — Hæc conclusio non parum roboratur (ex vanis, contortis et ridiculis explicationibus (naturalibus : Paulus et Renan ; mythicis : Strauss), quas successive proposuerunt rationalistæ et increduli.

Nec ad vim demonstrationis effugiendam recurrant adversarii ad miros *suggestionis*, *hypnotismi*, *magnetismi* aut *spiritismi* effectus. Nam : a) Christus multa miracula operatus est circa naturam inanimatam (aquam in vinum convertit, panes multiplicavit, piscationes obtinuit mirabiles, tempestatem sedavit, ficum siccavit (2), etc.). Atqui ad hæc facta explicanda sine dubio nihil valent suggestio aut hypnotismus. — b) Multa patravit in absentes, absque ullo apparatu et *subito*. Atqui suggestio nec instantanée, nec in distans operatur. — c) Suggestio non est efficax nisi in iis qui certam habent persuasionem de sanitate obtinenda. Christus autem non semper exegit fiduciam ab infirmis quos sanavit, v. g. eam non petivit a dæmonium habentibus, a paralytico, a cæco a nativitate, ab homine manum aridam habente, ab hydropico, a Malcho (3) ; dum contra fidem quandoque postulavit

(1) Mazzella, n° 277, 2 ; De Grandmalson, *op. cit.*, t. II, p. 323-330.

(2) Joan., π, 1-11 ; vi, 8-14 ; Luc., v, 4-7 ; Joan., χχι, 6 ; Luc., vin, 24 ; Matth., xxi, 19. — (3) Matth., vm, 28-34 ; ix, 32-33 ; Joan., v, 3-9 ; vi, 1-7 ; Matth., xn, 10 ; Luc., xiv, 2-4 ; xxn, 50-51.

-a ceteris, v. g. a centurione, a regulo Capharnaüm, a muliere Chananæa (1), qui aliorum afflagitabant curationem. — d) Supposita veritate historica effectuum suggestionis, etc., quæ sæpe sæpius in dubium vocari potest, isti effectus toto coelo differunt a miraculis Christi. *Pauci* enim tantum obtinentur ; *mediis proportionalis* et *paulalim* producuntur, sæpe in gratiam curiositatis et semper in ejusdem generis curationibus, in morbis nempe c nervorum perturbatione ortis, ac in circumstantiis clare determinatis ; tandem *instabiles* sunt : cessant, cessante influxu opeiantis. Nequaquam ergo assimilari possunt operibus Christi (2).

B. Divina sunt facta.

197. Probatur : 1) Ex ipsa sola consideratione sancti *ancioris*, qui ne fingi quidem potest instrumentum fuisse diaboli, adeo omnibus virtutibus heroicis præcellebat, adeo ejus doctrina Deo erat honorifica, ac rectæ rationi et bonis moribus conformis.

2) *Ex operum natura*, quorum nonnulla saltem, ut conversio subita aquæ in vinum, multiplicatio panum, a fortiori resurrectiones, certo certius excedunt virtutem dæmonum, et ideo cis tribui nequeunt.

3) Ex miraculorum *circumstantiis* et *fructibus*. Nihil in miraculis nisi decens, grave, honestum, modestum, pium, religiosum et sanctum : Christus enim nunquam miracula fecit ad solam curiositatem pascendam aut vanitatem (3), aut ad gloriam propriam quærendam, sed tantummodo ad gloriam Dei augendam, ad salutem animarum procurandam : ad mundi nempe conversionem, ad morum emendationem et ad eversionem regni diaboli. Atqui « a fructibus eorum cognoscetis eos... non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere » [Matth., vn, 16-18] ; et dæmones nec bonum operari nec adversus semetipsos pugnare possunt. Ergo miracula Christi sunt vere opera divina (4).

(1) Matth., vni, 6-13 ; Joan., iv, 46-51 ; Matth., xv, 22-28.

(2) Do Grandmaison, t. II, p. 351-368, p. 480-492 ; B. Alio, *Le scandale de Jésus*, p. 65-76, 91-100.

(3) Luc., xxiii, 8-9 ; Joan., vi, 26 ; Matth., xvn, 9.

(4) Jacquier et Bouchany, *op. cit.*, 6° conf. ; Gondal, *Miracle*, p. 114.

III. — Miracula Christi in confirmationem ejus divinæ missionis patrata sunt.

Probatur :

198. A. Testimonio ipsius Christi (1).

1) Discipulis Joannis petentibus utrum sit Messias, Jesus respondet enumerando miracula quæ jam patraverat [Matth., xi, 4] ; explicite igitur ea assumit ut certissimum et irrefragabile testimonium suæ divinæ missionis.

2) Corozain et Bethsaida reprobatur et exsecratur Christus, eo quod earum incolæ, visis innumeris ejus miraculis, poenitentiam non egerunt et in cum non crediderunt [Matth., xi, 20-24]. Ergo aperte *miracula* proponit ut *argumentum veritatis*, imo ut *præcipuum*, cum dicat crimen istarum civitatum majus esse crimine Sodomorum et Gomorrhæ quæ pessimæ in Scriptura narrantur.

Eodem modo redarguit incredulitatem Judæorum dicens : « Si opera non fecissem in cis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem et *viderunt* et oderunt et me el Patrem meum. » [Joan., xv, 24].

3) Sanat paralyticum *explicite* eo fine ut miraculo ostendat potestatem remittendi peccata, quæ soli Deo exclusive competit, sibi propriam esse, proptereaque saltem a Deo se missum esse [Matth., ix, 6-7].

4) Multis in aliis circumstantiis, *ad miracula provocat* Christus ut auditoribus testes sint evidentes et inmissima *argumenta divinitatis* suæ missionis et doctrinæ (2).

5) Resuscitaturus Lazarum, expresse annuntiat miraculum istud fore signum suæ legationis divinæ : « Pater... propter populum qui circumstat, dixi ; ut *credant* quia tu me misisti. » [Joan., xi, 42].

199. B. Testimonio discipulorum.

1) Propter miracula *crediderunt* in Jesum. Ita Nicodemus

(1) Cf. Ottiger, p. 784 sq. ; Jacquier et Bourchany, *op. cit.*, *Ie* conf.

(2.) Joan., v, 36 ; x, 25, 37, 38 ; xiv, 10-12 ; xv, 22.

imus (1) : « Scimus quia a Deo venisti magister : nemo *enim* potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi Detis fuerit cum eo. » Ita post Canæ miraculum : « crediderunt in eum discipuli ejus » (2). Ita caecus natus post sanationem propriam (3). Ita turbæ : « Numquid hic est filius David (4) » ? « Mulli crediderunt in eum et dicebant : *Christus*, cum venerit, numquid plura signa faciet quam quæ hic facit (5) ? »

2) Ad miracula provocant ut *convertantur* alii. « Multa quidem et alia signa fecit Iesus », inquit S. *Joannes* [xx, 30-31), « hæc autem scripta sunt ut *credatis* quia Iesus est Christus filius Dei, et ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus. »

S. *Petrus* [n Pet., i, 16-18], ut probet divinitatem Christi, ad *transfigurationem* appellat. S. *Paulus* autem *resurrectionem* Christi exhibet ut certissimum veritatis testimonium [I Cor., xv, 14-18.]

Conclusio. — Sed lot et tanta miracula in favorem missionis et doctrinæ a Christo patrata, quæ tot homines ad fidem traxerunt, evidenter ostendunt aut veritatem istius missionis et doctrinæ, aut Deum ipsum esse deceptorem. Ergo Iesus est 'Vere legatus divinus.

ART. IV

Divina missio Christi probatur ex vaticiniis ab ipso editis

Status quaestionis.

200. Vaticinia sicut et miracula demonstrant veritatem doctrinæ aut facti in cujus favorem facta sunt, si vere *historica* sint et *supernaluralia*. Unde sic proponitur *argumentum* : Christus multoties prædixit futuros liberos eventus qui de facto contigerunt. Porro hujusmodi prædictiones, quæ vera sunt vaticinia, in *confirmationem suæ divinæ missionis* edi-

ti) Joan., m, 2.— (2) Joan., π, 11.— (3) Joan., ιχ, 35-38.

(4) Matth., χπ, 23. — (5) Joan., v it, 31.

dit Christus. Ergo ex vaticiniis propriis rite ostenditur divinitas ejus legationis.

Asseritio : Vaticinia Christi historica sunt et divina, et in confirmationem ejus divinæ missionis facta (*Historice* certum ; *theologice* de fide, ex testimoniis Scripturæ et Ecclesiæ magisterio) (1).

I. — Vaticinia Christi sunt historica.

201. Nam :

A. Futuros liberos eventus prædixit Christus :

1) *Circa seipsum* : futurum ut ipse traderetur principibus sacerdotum et scribes, qui cum morte damnarent, et rursus traderent gentilibus qui ipsum illuderent, conspuerent, flagellarent et crucifigerent (2).

2) *Circa discipulos* : proditionem Judæ (3), trinam P< Iri negationem (4), fugam discipulorum, effusionem Spiritus Sancti (5), persecutiones Apostolorum qui flagellabuntur in synagogis, et ad præsides et reges ducentur in testimonium illis et gentibus (6) ; speciatim mortem Petri in cruce (7).

3) *Circa excidium Jerusalem et templi* : futuros esse pseudo-prophetas qui multos seducunt (8) ; prælia et seditiones (9), terræmotus per loca, terrores de cælo (10), multaque alia signa terribilia ; t̃mpus ipsum excidii : « non præscribit generatio hæc donec omnia hæc fiant » (11) ; imo eversionis modum (12) : civitas circumdabitur, templi autem non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur ; sortem

(1) Cf. Pius IX, prop. 7 Syllabi ; *Vaticanum*, sess. m, cap. 3 ; Denzinger, 1707, 179U ; De Grandmaison, in *Diet. Apol.*, art. Jésus-Christ, col. 1417 sq. ; op. *cil.*, t. II, p. 256-312.

(2) Matth., xx, 18 sq. ; Marc., x, 33 sq.

(3) Matth., xxvi, 21 sq. — (4) *Id.*, 34. — (5) *Id.*, 31 ; Act., i, 8.

(6) Matth., x, 17 sq. ; Luc., xxi, 12.

(7) Joan., xxi, 18*19. — (8) Matth., xxiv, 5-11.

(9) *Id.*, 6-7 ; Luc., xxi, 9-11. — (10) Luc., xxi, 11.

(11) Matth., xxiv, 34.

(12) Luc., xix, 43-44 ; xxi, 6 ; Matth., xxiv, 2.

Judæorum : « Et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes (1). »

4) *Circa Ecclesiam* : conversionem populorum infidelium, primo in parabolis deinde clare et expresse (2) ; mirabilem Ecclesiæ propagationem in universam terram et ejus indefectibilitatem (3).

B. Qui de facto contigerunt sicuti annuntiati sunt.

1) Jesus enim traditus est principibus sacerdotum et Scribis qui eum, damnatum (4), duxerunt ad Pilatum p). Pilatis vero flagellatum tradidit militibus, qui conspuerunt et illuserunt eum (6), et cruci affixerunt (7).

2) Proditionem Judæ (8), negationem Petri (9) necnon et fugam omnium discipulorum (10) fuse testantur singuli Evangelistæ. Omnes apostoli repleti sunt Spiritu Sancto. At mox Petrus et Joannes, postea vero omnes alii apostoli, in custodia positi sunt a principibus sacerdotum et Sadducæis, et virgis cæsi (11). Coram præsidibus, regibus et gentibus testimonium perhibuerunt veritati : Herodes enim Agrippa Jacobum gladio occidit, et Petrum in carcerem misit (12). Paulus autem, coram Felice et Festo procuratoribus, et Agrippa II rege, causam dixit (13) : denique, sub Nerone, martyrium subiit cum Petro (14) qui, teste traditione, crucifixus est.

3) Paulo ante ruinam Jerusalem, falsos prophetas exstisse testatur *Flavius Josephus* (15). Fuisse terræ motus per diversa loca, fames et pestilentias, bellaque et seditiones inter Judæos, deinde cum Romanis, ducibus Vespasiano et Tito, narrant *Flavius* et *Tacitus* (16) qui et ipse accurate

(1) Luc., xxi, 24. — (2) Luc., xiv, 24 ; xx, 16 ; Matth., xiii, 31-32 ; Matth., vni, 10 sq. ; xxiv, 14.

(8) Matth., xvi, 18 : xxviii, 19-20.

(4) Matth., xxvi, 57-66. — (5) Matth., xxviii, 2.

(6) Matth., xxviii, 26-28. — (7) Luc., xxi, 33.

(8) Matth., xxvi, 47. — (9) *Id.*, 69-74. — (10) *Id.*, 56. — (11) Act., i, 4 ; iv, v. — (12) Act., xii, 2 sq. — (13) Act., xxiv-xxvi.

(14) S. Clem., ep. *ad Cor.*, cap. 5, apud Rouët de Journal, i.º 11.

(15) De *bell. jud.*, lib. VI, c. 5. — (16) *Annal.*, xiv, 27 ; xv, 22 ; xvi, 13 ; *Jlisl.*, i, 2 et v, 13, apud Kirch, *op. cit.*, nº 29 ; Act., xi, 28 ; Joseph., *De Bel.*, i, 5, c. 12 ; i, 6, c. 1.

refert prodigia et signa quæ tunc temporis apparuerunt in coelo. Civitas vero destructa (st et templum eversum, quadraginta circiter annis post Christi mortem, multis adhuc viventibus coævis Christi, et Judæi qui desolationi hujusmodi superfuerunt, in servitutem ducili sunt aut venditi (1). — Quod autem» e templi ruinis minimum stabat, sub Juliano Apostata, terræmotu et flammaram globis c terra erumpentibus, ita prorsus dirutum est (2), ut quam perfectissime adimpletum sit illud Christi : « Non relinquetur hic lapis super lapidem ».

4) Viventibus apostolis, jam « in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum » (Rom., x. 18), et adhuc invicta manet Ecclesia.

202. Corollarium. — Prophetiis æquiparari possunt manifestationes, quas fecit Christus, de rebus *occultis* aut *remotis* : a) Scribarum cogitationes malas et nequitiam noscebat (3) ; b) « Ipse sciebat quid esset in homine », et « sciebat ab initio qui essent non credentes » (4) ; c) Dixit *Nathanaël* : « Cum esses sub ficu, vidi te » — *mulieri Samaritanæ* : « omnia quæcumque fecerat » — *de Lazaro* : « Lazarus amicus noster dormii, sed vado' ut a somno excitem eum... Dixi! eis manifeste : Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi » ; — *Petro* : « Vade ad mare et mitte hamum et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle el, aperio ore ejus,, invenies staterem » (5).

II. — Vaticinia Christi sunt divina.

203. Notas enim omnes et perspicuas præ se ferunt authenticarum prophetiarum :

1) *Ante eveniam factæ sunt*, ut liquet ex ipsa veracitate Evangeliorum et factis historicis ; quod attinet ad excidium Jerusalem, maxime evidens est prædictionem ante eventum editam esse, alias non miscerentur ea quæ finem mundi describunt cum iis quæ civitatis destructionem annun-

(1) Josephus, *De bell. jud.*, l. VI, c. 4, 5 et 9 ; De Champagny, *Rome et la Judée*. — (2) Amm. Marcell., lib. XX l II, apud Kirch, η. 606.

(3) Matth., ix, 3, 4 ; χvi, 7-8 ; xxu, 18. — (4) Joan., m, 25 ; vi, 65_

(5) Joan., i, 48 ; iv, 18, 29 ; xi, 11-15 ; Matth., xvn, 27.

<tiant (1) ; alias christiani Jerusalem non fugissent in Pellam, juxta Christi consilium, tribus annis ante urbis excidium.

2) *Cum certitudine, clare, delerminale et minute significant jacta remola el complexa quæ naturaliter prævideri non poterant, ulpole quæ a nullis causis liberis pendebant.* Dato enim quod Christus, odium cognoscens Scribarum et Pharisæorum ignaviamque discipulorum, graves sibi et Apostolis persecutiones, necnon et fugam amicorum praesagire potuisset, certo certius ne suspicari quidem potuisset singulas passionis et mortis circumstantias.

A fortiori, destructionem civitatis et templi quod ipsi Romani diruere nolebant, cum aliarum gentium ab ipsis devictarum delubra eo usque semper conservassent ; a fortiori iterum, Juiæorum captivitatem et dispersionem in univsum orbem aut invictam Ecclesiæ stabilitatem præscire non potuisset, nisi ipse sit Deus, cui futurum præsens est, aut saltem ejus interpret et legatus.

III. — Vaticinia Christi facta sunt in confirmatione ¹⁷ divinæ ejus missionis.

204. Probatur ex verbis ipsius Christi.

1) *In genere.* — Christus ad *opera sua supernaluralia* provocat ut ad testimonia missionis suæ irrefragabilia. Ait enim : « Opera... quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misi! me [Joan., v, 36]. Et rursus : « Si non lacio opera Patris mei. nolite credere mihi. Si autem facio, si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia Pater in me est et ego in Patre» [Joan., x, 37-38]. Porro *vaticinia* non minus ac miracula *inter isliusmodi opera* annumeranda sunt. Nam, sicut miracula sigilla sunt omnipotentiae Dei, ita prophetiae ejus omniscientiae signa sunt apertissima •et exclusive propria. Ergo.

(i) Lepin, *Jésus Messie et Fils de Dieu*, p. 380 sq. ; Mgr Besson, *L'Homme-Dieu*, 13.e conf., p. 297 sq. ; Euseb., *Hist. ecc.*, lib. III, c. 7, n° 6, apud Jour-Jiel, nu 654.

2) *In specie*. — Quasdam prædictiones directe oditas esse ad confirmandam suam missionem, haud obscure declarat Christus. Ita *proditio Judæ* : « Amodo dico vobis, priusquam fiat, ut, cum factum fuerit, credatis quia ego sum. » [Joan., xiii, 19]. Ita *persecutiones Apostolorum* : « Hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis. » [Joan., xvi, 4]. Ergo. Christi igitur vaticinia novum sunt et gravissimum divinæ suæ legationis argumentum.

205. Objicitur. — *Christus prædixit finem mundi proximum esse* [Mare., xm, 30] . « Arnen dico vobis, quoniam non transibit *generatio hæc*, donec *omnia ista* fiant. » Atqui mundus adhuc existit. Ergo Christus *erravit* (1), ac proinde non est Messias promissus.

R. — Ad solvendam difficultatem, quærendum est : 1) num « generatio hæc » sit ipsa generatio, tempore Christi existens ; 2) num « omnia ista » intelligenda sint tum de excidio Jerusalem, tum de fine mundi.

En præcipuæ solutiones :

1° Alii (2) volunt « generationem hanc » intelligi de *genere humano* aut de *omnibus fidelibus* usque in finem sæculorum. Quo pacto Christus dixisset mundum non desitum esse ante ejus destructionem, quod nimis evidens esi. Ceterum hæc interpretatio vix admitti potest, siquidem hæc verba, in omnibus fere aliis Evangelii locis in quibus inveniuntur, nonnisi degeneratione præsenle intelliguntur. Cf. speciatim, Matth., xi, 16 sq. ; xn, 39 sq. ; Mare., vm, 12 ; Luc., xi, 29-32.

2° Nonnulli tenent verba « generatio hæc » intelligenda esse de *stirpe judaica* sed duplicem habere sensum : 1) *præsens* generatio non præteribit ante excidium Jerusalem ; 2) generatio seu *stirps* Judæorum non penitus exstinguetur ante finem mundi (3).

(1) Loisy, *Les évangiles synoptiques**, t. I, p. 252 ; *Autour d'un petit livre**, p. 68 sq. ; cf. *Dccr. Lamentabili*, prop. 33 et 52, Denzinger, 2033, 2052 ; Billot, *La Parousie*, Paris, Beauchesne, éd. 2, 1921 ; B. Alio, *L'Apocalypse*, Paris, Gabalda, 1921 ; De Grandmaison, *Jésus-Christ* t. 11. p. 280 sq., 457 sq.

(2) Origenes, S. J. Chrysostomus, Theophylactus, S. Hieronymus.

(3) Knabenbauer, *Comm. in Matth.*, t. II, p. 349 ; Fillion, *Comm. Ev. selon S. Matthieu*, xxiv, 34 ; Prat, in *Recherches de science religieuse*, juin-août 1927, p. 316-324 ; Thibaut, in *Nouvelle Revue Théologique*, mai 1928, p. 373 sq.

3° rierique auctores per « generationem hanc » audiunt *generationem. coævam* Christo.

Alii (1) autem putant « *omnia hæc* » in textu respicere et *excidium Jerusalem* et etiam *finem mundi* : Sane ruina Jerusalem erat figura mundi destructionis et jam quasi initium iudicii Christi de mundo ; item, repudiatio synagogae erat figura et exordium veri regni Dei... Nil mirum ideo si hi duo eventus conjungantur, more prophetico, in eadem narratione.

Itaque Christus confuse interrogatus de utroque eventu, confuse de utroque respondet : nimirum utrumque eventum conjungit, præsertim quoad ea quæ utrique *communia* sunt, fere omittendo cetera in quibus unus ab altero discrepat ; quare nihil dicit de spatio intermedio inter ambos eventus. Insuper, cum figura jam *aliqua*liter contineat rem figuratam eique largiatur *exislenliam*, ut ita dicam, *anticipatam* ; impleta figura, jam merito dici potest *aliquatenus* adimpleta ipsa res figurata. Hinc, quemadmodum « *hæc omnia* » (ruina Jerusalem et finis mundi) *simul* a Christo prænuntiata sunt, ita quoque antequam « *generatio hæc* » præterierit, « *hæc omnia* » vera facta sunt . *priora* quidem *rcaliler*, *posteriora* vero *in figura*.

Alii (2) vero arbitrantur « *omnia hæc* » non dici *nisi de excidio Jerusalem* :

A) Res videtur sal evidens apud SS. Marcum et Lucam. Discipuli enim Christum interrogant de *solo fine Jerusalem* et de ejus *signis præviis visibilibus* : Marc., xm, 4 : « Dic nobis, quando ista (τ«υτχ) .fient, et quod signum erit, quod hæc omnia (ταυτχ... πάντ?) incipient consummari » ; Luc., xxi, 7 : « Quando hæc (ταῦτι) erunt, et quod signum, cum fleri incipient ». Ideo Christus huic quæstioni *exclusive* respondet in Mare., xm, 30 : « Arnen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista (ταῦτα πχυτχ) fiant » :

(1) Maldonat, in Maith., χχiv, 5 ; S. Aug., ep. 80 ; cf. Billot, *Lu Parousie*, a. 1 el 2, præsertim p. 65-67.

(2) Lagrange, *Evangile selon S. Marc*, ed. 2, 1920, p. 324 sq. ; Huby, *Evang. selon S. Marc*, ed. 7, 1927, p. 347 sq. ; Batiffol, *L'enseignement de Jésus*, p. 257 ; Lepin, *Jésus, Messie et Fils de Dieu*, p. 38» sq. ; A. Lemonnyer, in *Diet. Apol.*, art. Fin du monde, col. 1926 sq. ; De Granlmaison, *op. Cil.*, t. II. p. 280 sq. « Le contenu [des écrits évangéliques] suggère impérieusement une distinction très nette entre le jugement de Dieu, promis à la génération présente et culminant dans la ruine de Jérusalem, et le Jugement final, qui constitue par excellence la Parousie du Fils de l'homme... « L'heure et le jour », indéterminés pour le premier avènement, mais certainement compris dans les limites, relativement brèves, d'une génération d'hommes, sont, pour le second, totalement imprévisibles », p. 303, 307. Cf. note l'2, p. 457-463 ; Bossuet, *Méditations sur l'Evangile*, dernière semaine du Sauveur, 76e jour ; Billot, *op. rit.*, p. 68 sq.

Lue., xxi, 32 : « Amen... donec omnia (ταῦτα) fiant. » Cf. Marc., xiii, 29 ; Luc., xxv, 31.

B) Apud S. Matthæum, duplex quæstio ponitur [xxiv, 3] : « Dic nobis: 1) quando hæc (ταυτα) erunt, 2) et quod signum adventus tui (τῇ σῇ παρουσία) et consummationis sæculi. » Christus utrique respondet quaestioni, sed : a) aperte determinat diein *proximum* primi eventus : « Arnen dico vobis, quia non praeteribit generatio hæc, donec omnia hæc (πάντα ταυτα) flant » (Matth., xxiv, 34), dum : b) *alteri* eventui assignat tempus prorsus *ignotum* : « De dic autem illa (περί δετῇ ημέρα) et hora nemo scit, neque angeli caelorum, nisi solus Pater xxiv, 36 ; — tempus valde *remotum* : declarat enim Jesus Evangelium praedicatum iri in universum orbem et in omnes gentes ante sæculi consummationem (1). Atqui ista praedicatio *longum* requireret *tempus*, si, ut affirmat Christus, *lente* crescat regnum Dei sicut semen et granum sinapis (2), et *paulatim* diffundetur evangelium, ut suadetur ex parabola talentorum (3), ubi peregre proficiscens dominus, nonnisi post, multum temporis venit et posuit rationem cum servis suis ; ex parabola decem virginum (4), ubi moram facit sponsus, et media tantum nocte advenit, etc.

Ergo, nonobstante aliqua obscuritate, quam negare minime intendimus, hæc Christi verba recte accipi possunt, quin ei imputentur ullus error et ulla contradictio. Absolute ideo stat thesis de Christo vera propheta, veroque legato divino.

206. Alia Christi verba quæ objiciuntur ut in errore capiatur et ejus missio divina negari possit, non maximam faciunt difficultatem, dummodo observetur ejusmodi textus non respicere finem mundi, sed adventum Christi, vel in clade Jerusalem, vel in diffusione Evangelii miraculosa, vel in gloriæ manifestatione per transfigurationem, resurrectionem, ascensionem aut miracula.

Illa intelligenda videntur : « Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec videant Filium hominis venientem in regno suo (5). » — « Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei et venientem in nubibus cœli (5). » — « Sic cum volo manere donec veniam, quia ad te (7) ? »

(1) Matth., xxiv, 14. — (2) Matth., xiii, 31 sq. — (3) Matth., xxv, 14-19.

(4) Matth., xxv, 5-6. — (5) Matth., xvi, 28 ; Lue., ix, 27 ; Marc., viii, 39.

(6) Matth., XXVI, 64. — (7) Joan., xxi, 22 ; cf. Lepin, *op. di.*, p. 407 sq.

ABT. V

Divina missio Christi ex ipsius resurrectione probatur

Status quæstionis (1).

207. Contra adversarios cujuscunque generis. d<* quibus infra, n. 211, 215 sq., Ecclesia semper docuit <t docet : a) Christum vere *mortuum* esse ft tertia die a mortuis surrexisse (2), « vera carnis resurrectione » (3), « v< ra animæ ad corpus resumplione », et, « cum carne, qua nsnrn xil. < t anima, ascendisse in coelum » (1). b) Hoc factum r< surn ilionis esse factum vere historicum < t historice df monstrabit < t demonstratum : id præcipue » ruitur ex duabus Modernistarum prop. s<q. damnatis : « Resurrectio Salvatoris non est proprie factum ordinis historici, sed factum ordinis more sup matu- ratis. nec d(monstratum ncc demonstrabile, quod conscientia christiana sensim <x aliis derivavit. — Fides in resurrectio- nem Christi ab initio fuit non tam de farto ipso resurrectio- nis quam de vita Christi immortalis apud Dum (5. »

Hanc Ecclesia; fidem exponimus : 1) dicewjo mom ntuin resurrectionis Christi ; 2) demonstrando facium ipsum mortis ejus et resurrectionis.

Assertio Ia : Resurrectio Christi est signum præstantissi- mum ejus missionis divinæ.

Probatur thesis ex testimonio Christi et discipulorum.

(1) Vide Ottiger, p. 786 sq. ; Pesch, n° 196 sq. ; Mangenot, L« *résurrection de Jésus* (Beauchesne) ; Jacquier, *La résurrection de Jésus-Christ* (Gabalda) ; Ladouze, *La résurrection du Christ decant lu critique contemporaine*, « 'dlection Science el Foi) ; Mgr Besson, *L'Homme· Dieu*, 17° conférence ; Garrigou- Lagrange, *Dc Revelat.*, t. II, p. 336 sq. ; Van Noort, n. 99 sq. ; Léonce de Grandmaison, in *Diet. ApoL*, art. Jésus-Christ, col. 1474-151 » ; *Jésus-Christ*, t. II, p. 369-447 ; A. Michel, in *Diet. théol.*, art. Jésus-Christ, col. 1213-1224 ; 1405-1408 ; Ami du Clergé, 1923, p. 561 571. 689-698, 769-774.

(2) Denzinger, n. 3 sq.

(3) Leo IX, *Si/mbolttm fidei*, *Prof, fidei Mich. Paleohgi* ; Denzinger, 344, 462.

(4) Denzinger, 344, 422 (Professio Waldensium), »62.

(5) Pius X, in *Deçr. Lamentabili*, prop. 36 et 37 ; Denzinger, 2036, 2037.

I. — Testimonium Christi.

208. Ik surrectio Christi ab ipso prænuntiata est in signum divinæ suæ missionis. Atqui hæc resurrectio est maximum miraculum et insignis prophetia. Ergo est vere sigillum omnium miraculorum Christi et ineluctabile argumentum divinæ suæ missionis et divinæ suæ doctrinæ.

1° Resurrectio Christi ab ipso prænuntiata est.

Clare enim et absque figuris, quater apud Matthæum refertur Jesum prædixisse suam resurrectionem.

a) Statim post Petri confessionem : « Cæpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum... *occidi, et lerlia die resurgere* (1). »

b) Statim post transfigurationem : « Præcepit cis Jesus, dicens : nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a *mortuis resurgat* (2). »

c) Ante triumphalem ingressum in Jerusak m : « Filius hominis tradetur... et condemnabunt eum morte..., et tradent cum gentibus ad... crucifigendum, et tertia die resurget (3). »

d) Post ultimam coenam : « Postquam *resurrexero*, præcedam vos in Galilæam (4). »

Similia leguntur apud alios synopticos (5), quæ testantur ipsi Judæi : « Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens : *post tres dies resurgam*. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium ,ne forte veniant discipuli ejus et furentur eum et dicant plebi : surrexit a mortuis, et erit novissimus error pejor priore (6). »

2° Resurrectio Christi ab ipso prænuntiata est in signum suæ missionis.

a) Postquam enim Christus ejecerit vendentes c templo, Judæi quærunt : « Quod signum ostendis nobis quia hæc facis ? Respondit J(sus et dixit eis : *Solvite templum hoc et in Iribus diebus excitabo illud...* Ille autem dicebat de *templo*

(1) Matth., XVI, 21. — (2) Matth., xvn, 9, 23.

(3) Matth., xx, 18, 19.

(4) Matth., xxvi, 32.

(5) Mare., mu. 31 ; ix, 30 ; ix, 8 ; x, 34 ; xiv, 28 ; Luc., ix, 22 ; xvm, 33.

(6) Matth., xxvii, 63-64.

corporis sui (1). » Idque poslea plene intellexerunt discipuli et ipsi Judæi (2) : scilicet Christum vere promisisse suam resurrectionem in signum suæ missionis, in signum nempe quo ostenderet se potuisse, tunc temporis, legitima seu divina auctoritate, profanationem templi impedire.

b) Post curationem cujusdam dæmoniaci, cæci et muti, a Christo, turbæ stupentes exclamant : « Numquid hic est *Filius David* », seu *Messias* promissus ? Pharisei autem hanc conclusionem effugere conantur, dicendo Christum non ejicere « dæmones nisi *in Beelzebub*, principe dæmoniorum ». At, statim provocans ad auctoritatem divinam, quam (i attribuunt turbæ, Dominus respondet se ejicere dæmones « in *Spiritu Dei*», « *in digito Dei*», scilicet in virtute Dei, et ideo jam pervenisse in eos « regnum Dei » (3). Quo audito, Pharisæi et Scribæ occasionem arripiunt postulandi signum in cælo ; petunt ideo signum quo manifestetur Christum revera fulciri auctoritate illa divina, quam sibi vindicat. Atqui Christus respondet, allegando ut signum suam resurrectionem : « Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur illi, nisi signum Jonæ prophetæ. *Sicul enim fuit Jonas in venire ceti Iribus diebus el Iribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde lerrse Iribus diebus el Iribus noelibus* (4) ». Ergo rursus Christus vere promisit suam resurrectionem in argumentum suæ divinæ missionis.

c) Id confirmatur ex variis Evangelii locis. Christus multoties se affirmavit D. i legatum; aperte etiam declaravit se habere potestatem ponendi animam suam et iterum sumendi eam, imo se a Patre mandatum accepisse ponendi animam suam ut iterum sumeret eam (5) ; denique mortem subiit quia Filium Dei se fecit (6). Si ergo a mortuis surrexit Christus, sine dubio resurrectione sua confirmavit suam missionem et doctrinam (7).

(1) Joan., n, 18 sq. — (2) Matth., xxvi, 61 ; Mare, xiv, 57-59, xv, 29.

(3) Matth., xii, 23, 24, 28 ; Lue., xi, 20.

(4) Mattii., xii, 39-40. — (5) Joan., x, 17-18.

(6) Matth., xxvi, 63-66 ; Lue., xxii, 70 ; Joan., xix, 7.

(7) Cf. Van Noort, n. 101 ; Knabenbauer, *Comm. in Matth.*, t. I, p. 501 ; in *Joan.*, p. 132 sq. ; Léonce de Grandmalson, *ari. cil.*, coi. 1507-1512 ; *op. cit.*, t. II, p. 434-444.

3° Resurrectio Christi est insignis prophetia et praecipuum miraculum.

a) *Insignis prophetia.* — Est vaticinium *stride dictum. supernalurale* el *divinum* : ante eventum enim edita est, clare et determinate facium annuntians futurum, quod, a liberima Dti voluntate et hominum al solutie pendi ns, vñ s naturæ humante et dialolicæ prorsus excedet al, ideoque nonnisi divinitus praevideri poterat (1).

b) *Praecipuum miraculum.* — Si Christus resurrexit : 1) Vere mortuus est ; si mortuus est, erat ergo verus homo, 11 tunc facile credentur omnes veritates, quæ ad ejus humanitatem perlinent ; 2) E mortuis surrexit, et verus est Deus aut salt< m divinus legatus, siquidem resurrectio facta est in argumentum ejus missionis. Etenim non surrexit *vi merehumana*, quia « cum in potestate animæ non sit e corpore non egredi, eum corpus dissolvitur, multo minus in ejus potestate est ad corpus redire, postquam ex ipso jam cgr< ssa est » (2) ; et, Uste experientia, nunquam solius virtute hominis cadaver ad vitam revocatum est. Non surrexit *virtute diaboli*, cum impai sit diabolus mortuum suscitandi et finem adeo sanctum sil i proponendi qualis fuit gloria Christi et doctrinæ confnmalio (3). Unde vel *virtute sua* surrexit Christus, et verus † st Deus ; vel *vidule Dei.* et divinus est li gatus. Proinde divina † st n ligio quam praedicavit, et quam facile admittentur miracula quæ patravit, mysteria quæ revelavit, et integra doctrina.

II. — Testimonium Apostolorum.

209. S. *Mathias* eligitur ut sit testis n surrectionis (4). •S. *Petrus*, in primo sermone ad populum, ex resurrectione Christi, a David prædicta, arguit ad stabiliendam veritatem, fulci (5). et ad hoc factum comprobandum apostoli alia faciunt miracula (6). S. *Paulus* resurrectionem prædii at *coram Atheniensibus* (7). et t'jus momentum late exponit *ad Corinthios r*

(1) Ct. supra, n. 140.

(2) Gattl, ap. Ottiger, p. 835. — (3) Supra, η. 128-129.

(4) Act., i. 22. — (5) Act., π, 24 sq. — (6) Act., m, 15 ; iv, 10, 33, etc..

(7) Act., χνπ, 31.

a) « Si Christus non. resurrexit, *inanis* est ergo *prædicatio nostra...* invenimur autem et *falsi testes Dei* » (1), nam tota prædicatio apostolica hoc præsertim facto innititur.

b) « Si Christus non resurrexit..., *inanis* est *fides vestra...* *vana est fides vestra* » (2). Etenim Christus « rē surrexit propter justificationem nostram » (3), seu fides in Dominum a mortuis suscitatum est radix totius justificationis. Ergo si Christus non resurrexit, vana est hæc fides et nihil proficit ad tollenda peccata.

c) « Si Christus non resurrexit... *adhuc estis in peccatis vestris* » (1). Sane mors est poena peccati: « per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit », « semper enim peccati, mors », « corpus quidem mortuum est propter peccatum » (5). Ergo si, resurgendo a mortuis, Christus non plene et visibiliter vicit mortem, effectum peccati, nobis deest *signum certissimum* de nostra redemptioni seu de victoria Christi plenissima contra regnum diaboli. scilicet contra peccatum, in Genesi prædicta (m, 15). Et contra si a mortuis surrexit, « mors illi ultra non dominabitur », et de morte simul ac de peccato « palam triumphans » (6) exhibetur: effectu enim peccati prorsus destructo, ipsum peccatum plene aboletur. Atque hoc stupendum miraculum videntes, canere possumus cum Apostolo: « Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus?... Deo autem gratias qui nobis dedit victoriam per dominum Christum » (7). »

Conclusio. — Si ante nos recolimus testimonia Christi et discipulorum, videmus resurrectionem Christi esse: 1) non solum insignem prophetiam, sed miraculum splendidissimum, intime connexum cum veritate missionis Jesu; 2) signum mirabile et jus victoriæ contra peccatum et damnationes; 3) sigillum supremum universæ prædicationis tum Christi tum disci-

(1) I Cor., XV, 14, 15. — (2) I Cor., xv, 14, 17.

(3) Rom., iv, 25. — (4) I Cor., xv, 17. — (5) Rom., v, 12; vi, 23; -vm, 10.

(6) Col., ii, 15.

(7) I Cor., x, 54, 55, 57. Cf. Grimaud, *Le sacerdoce et le sacrifice de Notre-Seigneur Jesus-Christ*, 2e éd., Beauchesne, p. 237 sq.

pulorum. Merito igitur dicere possumus hanc resurrectionem esse, *si vere exstiterit*, signum præstantissimum divinæ missionis Christi et maximum motivum credibilitatis.

Restat ideo tantummodo probandum factum resurrectionis. Atqui de hoc facto historice certo constabit, si *hæc duo* rite demonstrantur, videlicet : Christum revera *mortuum* osse, et e mortuis *ad vitam revocatum* esse. Ad hæc itaque probanda sit thesis sequens :

Asseritio 2a : Christus vere mortuus est, et vere a mortuis surrexit in carne propria sed gloriosa.

Probalur thesis per paries :

I. — Christus vere mortuus est. [*Historice certum, theologicè de fide.*]

Probalur directe et indirecte :

A. — DIRECTE

210. 1) *Ex affirmationibus lesium*. — Unanimiter factum mortis Jcsu attestati sunt multi et varii testes, quorum valde intererat morte in sedulo inquirere, videlicet ; *Discipuli* : Evangelistæ, Apostoli, mulieres, propter amorem ; *Romani* : Pilatus, centurio, milites, propter officium ; *Judæi* : Principes sacerdotum et Pharisei, propter odium (1). Atqui : 1) Amici Christi eum ut mortuum curaverunt (et scilicet polierunt ; ergo ne leve quidem dubium eis supererat de morte ejus; 2) Militibus missi sunt ut crucifixorum crura frangerent ; « ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam *mortuum* non fregerunt ejus crura » (Joan., xix, 31-34). Ipse Pilatus non permisit corpus Jcsu sepeliri nisi postquam, accersito centurione. ab ipso cognoverit Christum jam mortuum (J.. xix. 25-27); 3) Judæi, ardenter desiderantes mortem Christi, ne vivus remaneret, eo majori cura providere debuerunt, quod prophetiam de resurrectione non ignoraverint

(1) Matth., xvn ; Marc., xv ; Luc., xxm ; Joan., xix ; Act., i, 15-22 ; ii, 32 ; m, 12 ; iv, 33 ; I Cor., xv.

(Matth., xxvii, 63). Unde si huic testimonio fidem demus, jam nunquam in tuto poni potest ullum factum historicum.

2) *Ex natura tormentorum et sepulture circumstantiis.* —

a) Post durissimam *agoniam* in horto (1) et *sudorem sanguinis* (2), Jesus *flagellatus est* more romanorum ; hæc autem flagellatio valde gravis erat et quandoque per se solam morti afferebat ; *corona spinea* coronatus est (3) ; *crucem* ipse portavit usque dum, ne citius moreretur, illam *Cyrenæo imposuerunt milites* (4) ; *clavis cruci affixus* tribus permansit horis, et « *inclinato capite tradidit spiritum* » (5). Hæc porro tormenta satis superque erant ut mortem causeront. Ut autem certo constaret Jesum esse mortuum, unus militum *lancea* *latus ejus aperuit* (6), quo vulnere eum occidisset, si nondum fuisset mortuus.

b) Postea corpus Jesu in caverna petrae positum est. stricte quidem ligatum, multisque aromatibus (et unguentis involutum, quæ de se ad Jesum suffocandum sufficiebant (7). Unde ne minimum quidem dubium de morte Jesu sapienter recipiendum est.

13. — INDIRECTE : REFELLENDO HYPOTHESES ADVERSARIORUM

211. 1) Quidam (8), ut *Paulus*, contendunt Jesum mortuum non esse nisi apparenter : in cruce *animo defecit*, sed in sepulcro *resipuit* et, foras exiens, apostolis apparuit.

R. Dato quod vires recuperare absolute potuisset Jesus, explicandum tamen esset quomodo, *saltem*, *sine ulla curatione* aut *ullo remedio*, *plane valens* apostolis apparuerit, eos recreans sermonibus ; quomodo *lapidem* ab ostio monumenti *revolverit* : quomodo præsertim custodibus et Judæis *liber se proripuerit* et quietus quadraginta diebus permanserit.

(1) Matth., xxvi, 37 sq. — (2) Luc., xxii, 44.

(3) Matth., xxvii, 26-29 ; Mgr Le Camus, *Fête de Votre-Seigneur*. p. 409 ; P. Ollivier, *La Passion*, cap. vi, p. 271 sq. ; Dr Le Bec, *Le supplice de la croix, Les forces inconnues et le miracle*, Mignard, Paris, 1927.

(4) Matth., xxvii, 31-32. — (5) *Id.*, 45-51.

(6) Joan., xix, 33-36. — (7) *Id.*, 38-42.

(8) Schleiermacher* ; Herder* ; Paul de Rège*, *dès Vazareth*, Skepto*, *La fin du merveilleux* ; Vide Mangenot, *op. cit.*, p. 230 sq.

2) Alii affirmare non dubii ani Jesum *mortem simulavisse* (1).

Sed, praeterquam quod ejusmodi commentum eadem impossibilitate laborat ac hypothesis praecedens, non secus ac isla etiam supponit Jesum ex industria mentitum esse et homines decepisse, quod absolute repugnat ejus sanctitati.

II. — Christus vere a mortuis surrexit in carne propria sed gloriosa [*Historice certum, theologicè de fide*].

A. — A MORTUIS SURREXIT

212. A mortuis surrexit Christus, nimirum *anima* ejus e corpore *egressa* tempore mortis, *tertia die denuo informavit illud idem numero corpus* quod, e virgine natum, in cruce vulneratum est et passum.

Probatur :

1) Ex testimonio Evangelistarum et Apostolorum (2).

Ex evangelica narratione constat sepulchrum, in quo a miliiibus custodiebatur corpus Jesu, tertia die *vacuum* reperi-
tum esse. Hoc factum testatae sunt mulieres discipulis ;
•clamarunt Apostoli statim post Pentecosten ; approbarunt
Judæi, dictis Apostolorum hac in parte non contradicendo,
imo positive admiserunt, furti invento illud explicando
(Matth., xxviii. 11-15). Porro, juxta Evangelistas, vacuum
inventum est sepulchrum quia, *teste angelo*, Jesus ipse e
mortuis surrexit tertia die post mortem ; quæ assertio non
parum roboratur *testimonio ipsius Pauli* qui, multoties et ver-
bis non ambiguis, realitatem Christi resurrectionis affirmavit,
praesertim in Ia epistola ad Corinthios, ubi illam declarat
causam redemptionis nostræ, fundamentum fidei quæ alias
«objectum non haberet nisi vanum et inane, causamque meri-
toriam efficacem et exemplar resurrectionis nostræ ; rursusque
confirmatur modo agendi apostolorum qui ut fundamentum

(1) Bardt* et alii.

(2) Matth., xxviii ; Marc., xvi ; Luc., xxiv ; Joan., xx ; I Thes., i, 10 ;
iv, 13 ; v, 9, 10 ; Rom., i, 4 ; iv, 25 ; I Cor., xv ; Act., i, 21, 22 ; n, 24 ;
mi, 15 ; iv, 10.

prædicationis habent it surrectionis veritatem, in cujus testimonium Matthiam eligunt, et miracula operantur.

2) Ex apparitionibus.

a) *Ex natura apparitionum.* — Non semel enim redivivus apparuit Christus, sed *sæpius, diversis in locis ei coram nullis, diuturne et modo plane sensibili* : videbatur, loquebatur, tangebatur, cum discipulis manducabat et ambulabat. Ita Mariæ-Magdalænæ visus est sub forma hortulani (1 ; mulieribus c monumento recedentibus (2) ; duobus discipulis in Emmaus euntibus (3) ; Simoni Petro (4) ; omnibus Apostolis. Thoma excepto, quibus perterritis se palpandum præbuit (5) ; iterum omnibus Apostolis, præsentem Thoma, quem-j^h digitum in clavorum fixuram et manum in lateris vulnus inferre jussit (6) ; quibusdam discipulis ad mare Tiberiadis (7); undecim in monte Galilææ (8) ; plus quam quingentis fratribus quorum quidam adhuc tempore Pauli vivebant (9) ; Jacobo (10) ; rursus discipulis in Jerusalem (11) et in monte Olivarum (12) ; denique S. Paulo ad Damascum itineranti (13). Merito igitur in Actibus legitur : « Quibus (apostolis) et præbuit se ipsum vivum, post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis et loquutus de regno Dei (14). »

b) *Ex natura lesium qui nec decepti fuerunt nec deceptores :*

a) *Non decepti.* — Multi enim erant, natura increduli, testimonium mulierum recusantes imo et ipsius Christi affirmationem, donec ipsis sese palpandum præbuerit Jesus (15).

b) *Non deceptores.* — Erant enim simplices, honesti, ignari, ideoque incapaces fraudis. *Nullum erat eis molivum fallendi* : cum isto mendacio spirare non possent in attira vita nisi maledictionem Dei et damnationem, in terris autem nisi

(I) Joan., xx, 14 sq. — (2) Matth., xxvin, 9 et 10.

(3) Luc., xxiv, 13-31. — (4) *Id.*, et I Cor., w, 5.

(5) Joan., xx, 19-24.

(6) Joan., xx, 26-30. — (7) *Id.*, xxiv, 4-15.

(8) Mattii., xxx in, L6sq. — (9) I Cor., xv, 6. — (10)

(II) Luc., xxiv, 33-50. — (12) *Id.*, 50-53 et Act., i, 1-12.

(13) I Cor., xv, 8. — (14) Act., i, 3.

(15) Luc., xxiv, 11 ; 19-24 ; 36-44.

odium Judæorum et Gentilium, supplicia et mortem. Quin imo, etiamsi voluissent decipere, *reapse non poluissent*; ex cunctis enim quidam saltem factum brevi divulgassent et, erroris causa, tam atrocia tormenta subire non sustinuissent.

3 Ex apostolorum mutatione et Gentium conversione. Apostoli et discipuli antea ignari, timidi et increduli, resurrectionis facto penitus transformantur : sapientis fiunt et audaces, ita ut ubique, palam et usque ad mortem, Evangelium annuntient et gentes mirabiliter ad Christum adducant. Porro *conversio* hujusmodi subitanea, perfecta, constans, et stupenda efficacitate ornata, *prorsus inexplicabilis* est, negata resurrectione Christi (1). Namque, cum, tunc temporis præsertim, fides maximis periculis et malis erat obnoxia, tot hominum millia doctrinam novam amplexi non essent nisi certiores facti essent de indubia resurrectionis veritate. « In primis veio, ut recte observat *Hurler*, huc « spectat conversio S. Pauli, acerrimi quondam Christianorum persecutoris, qui resurrectionem Christi postmodum fortiter tuetur, quod factum sive naturaliter sive supernaturaliter explices, invictum est pro veritate resurrectionis Christi argumentum. »

B. — CHRISTUS RESURREXIT IN CARNE PROPRIA SED GLORIOSA

213. Post resurrectionem nempe, *corpus* Christi *identicum sibi* permansit *essentialiter*; dotibus tamen quibusdam indutum est quibus antea carebat.

a) Juxta S. Paulum.

« *Tradidi... vobis... quoniam. Christus mortuus est... et quia sepultus est et quia resurrexit* » (2). Verba ἐτάφη (sepultus est) et ἐγήγερα. (resurrexit), intime et arcte connexa, aperte demonstrant Christum e tumulo exiisse in quo sepul-

(1) De Grandmaison, *op. cit.*, p. 405 sq.— (2) I Cor., xv, 3-4.

tus erat : *ille qui mortuus el sepullus esi, ille idem resurrexit*, igitur cum suo corpore. Præterea tempus *perfectum* ἐγγεῖραι indit at actionem adhuc *perseverantem* : igitur el. nunc etiam manet suscitatus a mortuis Christus, nunc etiam corpus retinet. Corpus autem illud est vere corpus *proprium* et *pristinum* ; nam creatio, per animam Christi vel per Deum, novi corporis, non probaret efficaciter thesim Apostoli de resurrectione nostra in *proprio* corpore quam, Corinthiis negantibus, demonstrare contendit (1). Ceterum Christus apparuit Apostolis qui identitatem ejus corporis agnoverunt (2).

Unde Christo, causæ exemplari resurrectionis nostræ, attribuere possumus quod affirmat Apostolus de corporibus suscitatis (3). Sicut germen in terra positum moritur quin totum dissolvatur, sed principium vitæ misteriosum servat, quod organismum ejusdem specie i producit et vitam germinis post illud continuat, ita ipsa corporis in sepulchro seminati vita, in die resurrectionis continuabitur, secundum illud Apostoli : « Oportet enim corruptibile *hoc* induere incorruptionem, et mortale *hoc* induere immortalitatem (4). »

Igitur sicut unicuique semini præbet Deus corpus proprium et speciale juxta legem proportionis ab initio institutam (5), ita corpus resuscitatum essentialiter identicum manet corpori in tumulo seminato, etsi status diversus sit. *Idem* manet, sed *transformatum* : « Seminatur in corruptione, surget in incorruptione ; seminatur in ignobilitate, surget in gloria ; seminatur in infirmitate, surget in virtute ; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale (6). » Erat *psychicum*, id est pro anima formatum et ab ea animatum, erit *spiritale*, id est pro principio vitæ quod spiritus est (anima beata, unita divino spiritui) formatum, et quod utique corpus suum non creat, sed tantummodo exhumai et extrahit quod-~~4~~

(1) *Id.*, 12. sq. ; Philip., m, 20-21. — (2) I Cor., xv, 5-7.

(3) Prat, *La théologie de saint Paul*, t. I, p. 189 sq. ; Mgr Le Camus, *L'Œuvre des Apôtres*, t. 111, p. 187 sq. ; Mangenot, *La résurrection de Jesus*, p. 153 sq.

(4) I Cor., xv, 53. — (5) I Cor., xv, 37 sq.

(6) I Cor., xv, 42-44 ; cf. Philip., ni, 20-21 ; II Cor., v, 1-4.

dam germen, ut ita dicam, illius corporis in tumultu seminum et ad vitam superiorem erigit.

Unde resurrectio (orpora terrestria redduntur *spiritualia* (1), scilicet totaliter subiecta animæ beatæ, et, auferendo ab eis corruptibilitatis capacitatem, et illa sanctificando, apta efficiet regno Dei. Resurrectio igitur Christi non fuit *simplex reanimatio ejus cadaveris*, sed etiam *transformatio et glorificatio ejusdem corporis*, ita ut Apostolus illud jam caeleste vocare possit, non quod vere sit naturæ coelestis, sed quia gloriosum jam habetur, particeps beatitudinis coelestis et liber ab omni dolore et malo terrestri.

b) Juxta Evangelistas (2).

E sepulchro resurgens discipulis apparuit Christus, cujus prorsus *idem* corpus videbatur, etsi *transformatum*. Quia quandoque visibile erat, *reale* perseverabat ; quia vero non semper visibile, inio subito ab oculis evanescebat, *diversum* erat a corpore pristino, scilicet *gloriosum*: realitatis enim ejus signa praestare tenetur Christus ut sibi credatur (3) : loquitur, pedes et manus ostendit, seipsum palpandum praebeat discipulis, et cum illis manducat (4), carnem igitur et ossa retinet, imo et ipsa crucifixionis stigmata (5). Non est ergo phantasma aut spiritus, sed *corpus verum*, idem quod antea habebat .Jesus, quod in cruce pendiderat, lancea perforatum, sepultura, nunc vero redivivum et gloriosum (G).

214. Conclusio generalis. — Ad puncta sequentia fere reducitur integra demonstratio : a) Nullatenus dubitari potest de *realitate humana* et de *glorificatione* corporis Christi post resurrectionem.

b) Negari nequit *identitas substantialis* hujus corporis. Imo hæc identitas cum tanta evidentia apostolis apparuit, ut

I, *Summa Theol.*, q. i. n. art. 2, ad 2 ; cf. A. Michel, in *Dici. Theol.* art. Jesus-Christus, col. 1221-1223.

(2) Mangenot, p. 297 sq.

(3) Joan., xx, 19-20 ; Luc., xxiv, 37-40.

(4) Luc., xxiv, 41-43 ; Act., x, 41.

(5) Joan., xx, 25-29. Cf. 3, q. 55, a. 4.

(*U Mangenot, p. 319 ; Jacquier, *La résurrection de Jésus-Christ*, p. 68 sq.

ipse Thomas incredulus, statim ac viderit Christum, eum adoraverit, dicens : « Dominus meus et Deus meus » (1). Denique eam dare asseruit Dominus aiens : « Videte manus *meas* et pedes, quia *ego ipse sum* » ; « vide manus meas ;... manum tuam... mitte in latus *meum*, et noli esse incredulus, sed fidelis » (2).

c) Hoc idem corpus : 1) Informabatur anima *humana*, nam Christus exercuit, coram discipulis, opera triplicis vitæ : *vegetaliuæ* : manducavit et bibit ; *sensilivæ* : videbat et audiebat : salutabat enim discipulos praesentes et iis interrogantibus respondebat ; *inllecclivæ* : disserebat de Scripturis et loquebatur de regno Dei (3). « Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere divinam naturam per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, et ulterius per hoc quod eis videntibus ascendit in cœlum (4). »

2) Informabatur anima *gloriosa*, nam glorificatio animae omnino supponitur a corporis glorificatione, ac proinde demonstrari non indiget. — 3) Informabatur anima *numero eadem* cum ea qua vivificabatur corpus Christi ante mortem. Etenim forma numericc alia constitueret individuum numcricc diversum. Atqui non solum Christus servat corpus essentialiter idem, uti ostendimus, sed *ipse* essentialiter sibi idem perseverat, etiam quoad animam : id absolute crediderunt apostoli ; id apertis verbis pluries declaravit Christus : « *Ego sum*, nolite timere » ; « videte... quia *ego ipse sum* (5). et hanc suam affirmationem multis confirmavit miraculis. Quinimo, in nomine et in virtute resurrectionis Christi, ipsi apostoli multa miracula et multas conversiones operati sunt (6).

Ergo, nisi dicamus Christum et Deum ipsum nos decepisse

(1) Joan., xx, 28.

(2) Luc., xxiv, 39 ; Joan., xx, 27. Cf. Marc., xvi, 14.

(3) Luc., xxiv, 25 sq., 45 sq. ; Joan., xxi, 15 sq. ; Act., i, 3.

(4) Joan., xxi, 6 ; Act., i, 9 sq. Cf. S. Thomas, 3, q. 55, a. 6.

(5) Luc., xxiv, 36, 39.

(6) Ita S. Petrus, in die Pentecostes, in porticu Salomonis, coram Syne-drio, etc. ; Act., ii, 24, 32, 37 ; iii, 6, 15, 16 ; iv, 10 ; v, 29-32, etc. ; ita S. Paulus, Antiochiæ Pisidiæ, Thessalonicæ, Athenis, etc. ; Act., xxi¹ 29-39 ; xvii, 3, 31, 34.

Ium in asserendo falsa, tum in patrando aut permittendo miracula in favorem mendacii et erroris, cogimur admittere perfectam Christi resurrectionem in eadem carne et in eadem anima, utraque tamen dotibus gloriosis induta.

Asseritio : Confirmatur veritas resurrectionis Christi ex inanitate explicationum ab adversariis confictarum ut huiusmodi præstantissimum miraculum rejicere possint et destruere.

1) Fossa communis.

215. Corpus Jesu non in sepulchro speciali positum est, sed *in fossa communi*, ubi permixte detinebantur suppliciatorum corpora (1).

Hæc porro hypothesis videtur esse *mera fictio* mentis. Nam : 1) directe contradicit *narrationi evangelicæ* et *testimonio S. Pauli* qui honorifice (2) sepultum esse corpus Christi affirmat Corinthiis (3) et Judæis Antiochiæ Pisidiæ (4) ; 2) legi *juclaiicæ* et *romanæ* adversatur ; *juclaiicæ* quidem, quia fossa communis non erat in usu apud Judæos : coemeterium enim ignominiosum, suppliciatibus reservatum, de quo prima occurrit mentio in Mischna, secundo saeculo post Christum, longe aliud est ac ipsa fossa communis, cum in eo sepultura cuicunque cadaveri sua habebatur ; *romanæ* etiam, quam subiit Jesus, et juxta quam damnatorum corpus parentibus, amicis, reddi permittebatur aut cuicumque illud petenti.

2) Terræmotus.

*

216. *Corpus Jesu terræmotu absorpluni esi.*

Hujusmodi obsoleta assertio ab omnibus nunc rejicitur. Cur enim linteamina et sudarium absorpta non sunt cum corpore ? cur iterum Judæi istud nescierunt, quod tamen omnibus sensibile et visibile fuisset ?

(1) Loisy, *Evangiles Synoptiques**, t. I, p. 223 ; t. II, p. 624, n. 4 ; p. 701 ; *Quelques lettres**, p. 93, 94 ; Vide Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I, p. 34 sq. ; Jacquier, *La résurrection de Jésus-Christ*, p. 33 sq. ; Ami du Clergé, 1923, p. 569-571.

(2) I Cor., xv, 4. Verbum enim θάπτω semper indicat sepulturam saltem ordinariam et in forma passiva aoristica (ἐτάφη) sepulturam nonnisi honorificam. Ita Luc., xvi, 22 ; Act., n, 29 ; Mangenot, *op. cit.*, p. 34 st}. ; Jacquier, p. 34.

(3) I Cor., xv. — (4) Act., xm, 29.

3) Furtum.

217. *Corpus Jesu e caverna pelræ sublatum, est* (1).

a) *A discipulis.* — Hoc autem non solum *moraliter impossibile*, est, ut liquet ex dictis : ita enim deceptores fuissent apostoli et mutatio eorum maxima inexplicabilis maneret, sed *physice* etiam : nam nec violentia, nec pecunia, nec dolo, corpus a custodibus eripere potuissent, cum ignavi essent et timidi, et gravissimis pœnis non libenter sese exposuissent, nec custodes frustrari valuissent, nec Judæos fallere, qui facillime fraudem detexissent.

b) *Ab hortulano, a Maria-Magdalena* (2), *a Joseph ab Arimathæa, a Judæis* ipsis (3) qui noluerunt Jesum permanere in sepulchro honorifico in quo positum fuerat, vel (4) ut sortem communem suppliciatorum subiret, abstulerunt. Quæ hypothesis prorsus *factis contradicit* : paulo enim post resurrectionem, coram populo imo et Synedrio, illam aperte affirmarunt Apostoli, silentium imposuerunt eis sacerdotes, non cessarunt tamen loqui, et Judæi « dimiserunt eos non invenientes quomodo punirent eos » (5) adeo firma et irrefutabilis erat eorum prædicatio.

4) Visio imaginativa.

218. *Hallucinanti* sunt discipuli, et *visione tantum imaginativa* Christum viderunt redivivum (6). Apostoli nempe fide et amore animati, se Jesum videre putarunt, et visio ista magis ac magis determinata est per hallucinationes discipulorum quibus revelata fuit.

R. — Nedum ardenter expectarent Christi resurrectionem. tristes et desperantes, Apostoli fidem denegant multi, ribv.s. et apparitionibus non credunt nisi evidentia coacti (7) ;

(1) Ita Reimarus*, *Fragments de J̄Volfenbüttel* ; Strauss*, *Vie de Jésus*, t. II, p. 632-636 ; cf. Ottiger, p. 800 sq.

(2) Renan*, *Les Apôtres*, p. 39-43.

(3) A. Réville*, *Jésus de Nazareth*, t. II, p. 420-421 ; t. I, p. 460 sq.

(4) Le Roy, *Dogme et Critique**, p. 189 sq. ; cf. Mangelot, p. 233 sq. ; Jacquier, p. 47 sq. ; Ami du Clergé, 1923, p. 692-694.

(5) Act., iv, 21.

(6) Strauss*, *Vie de Jésus* ; Pfleiderer*, *Religions-philosophie* ; Renan*, *Vie de Jésus*, p. 449-450 ; *Les Apôtres*, p. 13 sq. ; A. Réville*, *Jésus de Nazareth* ; Lolsy, *Les Evangiles synoptiques**, t. II, p. 748 ; *Les Mystères païens et le mystère chrétien*, Paris, 1919, p. 216 ; Guignebert*, *Le Christianisme antique*, p. 63-66.

(7) Joan., xx, 2, 15, 25 sq. ; Luc., xxiv, 11, 19-24, 36-44.

imo, diam « videntes cum (Christum), quidam dubitant »(!)- Nullibi ideo apparet *vis illa creatrix fidei el carilalis*, qua permoti, Apostoli sibi fingerent Christum redivivum.

Præterca *hallucinatio*, sive partialis, sive completa, sive individualis, sive collectiva, prorsus *répugnai*, si considerentur ipsi testes resurrectionis, qui rudes, sobrii et simplices, tantam vim imaginativam non possidebant, præsertim ad sibi persuadendum videre contrarium eorum quæ in mente habebant, cum nomo in falsis visionibus videtur sibi videre nisi conceptus suos quibus præoccupatus et excitatus est. Præterea errorem facillimum esset corrigere, ostenso corpore Christi, quod non neglexissent Judæi (2).

Idem speciatim dicendum est de S. Paulo. Contendunt rationalistæ Apostolum paulatim ael Christum adductum esse, *conscienliæ remorsu*, sub cujus influxu, occasione fulguris in cælo coruscantis, subito in alium mutatus est. Sed hæc omnia non existunt nisi in imaginatione adversariorum, et absolute contradicunt narrationibus Actuum et epistolarum Pauli. Multotics (3) enim affirmat Apostolus se *bona fide* Christianos persecutum esse, « *exislmans se adversus nomen Jesu Nazareni debere mulla contraria agere* » (4), et *ignorans*, hæc faciens in incredulitate (5) ; remorsum ergo non sentivit. Sæpe sæpius etiam asserit conversionem fuisse *subitaneam*, sola apparitione Christi causatam, et quidem tempore quo erat « *adhuc spirans minarum el cædis adversus discipulos Domini* », Damascum pētens « *ul, si quos invenisset... vinclos perduceret in Jerusalem* » (6). Ergo non paulatim aut evolutione quadam progressiva ad fidem accessit (7).

5) Visio pneumatica.

219. Revera Christum post ejus mortem viderunt discipuli, sed *visione* pneumatica seu *spirituali*. Etenim, cum per

(1) Matth., x x m h, 17. — (2) Jacquier, *op. cil.*, p. 99 sq. ; Pesch, n° 202 ; De Grandmaison, t. II, p. 425-427 ; Alio, *Le scandale de Jésus*, p. 77-91.

(3) Act., ix, xxii, xxvi ; Philipp., in, 5-6. — (4) Act., xxvi, 9.

(5) I Tini., i, 13. — (6) Act., ix, 1-3 ; xxn, 5-6.

(7) Hugueny, *op. cil.*, p. 103 sq. ; Mangenot, p. 133 sq. ; Jacquier, p. 110 sq. ; De Grandmaison, *op. cil.*, t. 11, p. 4.14-421.

resurrectionem corpus Jesu spiritual»* factum erat, nonnisi «piritualiter apparere poterat. Endo *realiler* vidi runt desum apostoli sed *non corporaliter*; apparitio ejus, in m nU* eorum producta, *interna* fuît loi a et *psychologica*. Hujus inventi fautores (1) nili contendunt narrationibus Lucae XXIV, 37 et Actuum IX, XXII. XXVI et I Cor., XV. GaL, I. 14-16.

Sed prorsus immerito. S. Luras enim testatur utique Apostolos primo *putavisse* se spiritum videre, sed *corporalem* fuisse hanc visionem demonstrat (2), quando addit desum sose palpandum præbuisse Apostolis et cum illis manducasse.

Verbum autem ὡρϋη, quo utitur Apostolus, significare potest et visiones spirituales et apparitiones corporales (3); communiter tamen, et in casu evidenter, nonnisi visionem *ocularem*. S. Paulus enim *æquiparal* apparition m Domini sibi factam in via ad Damascum cum apparitionibus Domini redivivi Ccphæ, Jacobo, omnibus apostolis : Κηφα... ὡ\$(In Ἰαζῶβω, εἶτα τοῖ ἀποστόλοι πάσιν... ὡ Οη ζάμοι (4). Atqui ceteris apostolis corporaliter apparuit Christus. Ergo vere etiam et *corporaliter* apparuit S. Paulo (5). — Insuper dicit S. Paulus se vidisse desum « *novissime* » (6). Atqui si Christum vidisset, tantum spirituality i, hæc assertio esset falsa, nam postea aliis Christus spiritualiti r apparuit, v. g. Ananiæ (Act., ix, 10).

Apprime iterum discernit S. Paulus visionem quam habuit itinorans ad Damascum, a visionibus et extasibus quas deinde habuit in templo (7) (ἐν εκτασει), in arce (8) (νυκτι), Corinthi ϑ9) (ἐν νυζτι οἱ οράματο), quarum η alitatem non affirmat sed prorsus ignorat; quapropter has non assumit in signa apostolatus sui authentica.

Præterea ista apparitione Christi utitur ul futuræ corpo-

(1) Keim*, *Jesus de \azareih*, I. III; Stapler*, *La resurrection de Jésus-Christ*; Sabatier*, *L'apôtre Paul*; Ménégosz., et alii.

(2) Luc., xxiv, 39-42.

(3) I Cor., xv; Act., χιπ, 30; Matth., χνπ, 3; Luc.,xxiv, 34; ix, 31.

(4) I Cor., xv, 3-8; of. I Cor., ix, 1; \ct., ix, 27; xxvi, 16. Vide Jacquier, *La resurrection de Jésus-Christ*, p. 84 sq.; Mangenot, *op. rit.*, p. 125 sq., 134.

(5) Cf. supra, n. 209. — (6) I Cor., xv, 8. — (7) Act., xxii, 17; cl. II Cor., XII, 2-4. — (8) Act., xxm, 11. — (9) Act., win, 9.

rum resurrectionis realilalem ostendat. Atqui visio mere spiritalis non probaret resurrectionem coiporum rcalcm. Ergo.

Rursus « in eodem ordine ponit Christi mortem, scpultu-
« ram, resurrectionem. Atqui mortem et sepulturam non
« putavit res imaginarias. Ergo neque resurrectionem. Mor-
ti tem et sepulturam commi morare per se opus non erat, ut,
« quod sibi proposuerat, demonstraret Apostolus. Cur ergo
« de iis locutus est ? Manifesto nulla alia ex ratione, nisi ut
« veritatem resurrectionis magis efferret. Quia enim vera
« resurrectio supponit veram morti m, dicere vult S. Paulus :
« *Vera fuit mors et sepultura, vera igitur etiam resurrectio* » (1).

Verba vero ad Galatas (2) nequaquam excludunt revela-
tionem externam. Hic enim describit tantummodo Apostolus
revelationis sibi factæ effectum, quo interne lotus in alium
mutatus est, tolusque raptus in Christum, aptus factus est
« ut evangelizaret illum in gentibus » : id enim evangelii sui
independentiam, quam unice tunc probare contendebat, suf-
ficienter ostendebat (3).

Igitur historico fundamento absolute caret adversariorum
hypothesis et mere figmentum habenda est, co vel magis
quod insuper thesi jam firmiter comprobatae de resurrectione
Christi in carne propria prorsus contradicit.

6) Theoria agnostica. (4).

220. a) Christus *aliquo sensu* resurrexit in carne propria,
quia anima ejus, post mortem, rursus ædificavit sibi corpus
proprium, imo idem corpus : numquam enim totaliter desin-

(1) Ottlger, p. 832.

(2) Gal., i, 15-16. ♦ Me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus. »

(3) Idem agnoscit ipse *Slapfer** : « Dieu a révélé son Fils en saint Paul. Il a donc correspondu pour l'apôtre, à la vision extérieure qui a ébloui ses regards, une vision intérieure dont son âme a été le théâtre. » *La mort et la résurrection de Jésus-Christ*, p. 276.

(4) Le Roy, *Dogme et critique**, p. 155-257 ; speciatim, p. 169, 218, 222-227 ; Loisy, *Quelques lettres**, *Le 4e Evangile** ; *Les Evangiles synoptiques**, passim ; Harnack*, cf. Mangenot, p. 139 sq. ; 304 sq. ; prop. 36 et 37 in *Decreto Lamentabili*, Denzinger, 2036-2037.

carnata fuit, corpore radicaliter et virtualiter subsistent... Ideo : 1) resurrectio Christi, licet non fuerit vere corporea et externa, est tamen admittenda, et *realis* dicenda, quia *reslilil dissolutioni crilicæ et fecunditatem, inexhauslibilem* habuit : fuit enim fons et origo vitae abundantioris et perfectioris per universum mundum, imo initium et ratio formalis ipsius Ecclesiae catholicae ; 2) *apparitiones* Christi, post resurrectionem, reales quoque dicendae sunt, etsi non fuerint materiales et corporales, sed tantummodo *myslicæ* seu per fidem creatae : discipuli itaque Christum redivivum vere viderunt, sed *visione* tantum *mystica*.

b) Sed si agatur de *resurrectione gloriosa*, de introitu in gloriam, de *reanimalione cadaveris*, cum haec omnia sint ordinis supernaturalis, sui sensibus cadere non possunt et historice demonstrari nequeunt.

c) Ceterum argumenta, a theologis allata, *nullius* sunt *valoris* : 1) factum enim sepulchri vacui *diversimode* explicari potest ; 2) Evangeliorum narrationes non sunt *primilivæ* : 3) nonnullæ *conlradicliones* reperiuntur in apparitionum historia, in qua etiam : 1) non pauca continentur quibus haud obscure innuitur apparitiones ipsas *non physicas* fuisse et corpus Christi gloriosum *reale non esse*.

221. Resp. — a) Quidquid sit de nova theoria realitatis, quam exponit Le Roy, systema ejus est gratuitum et sufficienter refellitur ex antea dictis. 1) A priori enim rejicit realitatem objective et physicam resurrectionis, quam impossibilem affirmat, et gratis adinvenit visionem *mysticam*, valde similem visioni pneumaticae, modo confutata? ; 2) asserit apparitiones fuisse fructus et creationes fidei, dum luculenter ex historia constat fidem Apostolorum ex ipsis apparitionibus oriri et in eis fundatam.

b) Non negamus quidem resurrectionem esse quoddam facium supernaturale et ipsum introitum in gloriam, *per se* et *secundum se*, historice comperiri non posse. Non negamus ideo Christum, post resurrectionem, non amplius perlinere ad vitam praesentem et jam ingressum esse vitam immortalem, eo sensu quod non erat amplius in statu viae et induerat qualitates proprias corporis gloriosi. At inde minime sequitur non posse constare (e facio resurrectionis. Etenim ut facium istud historice demonstretur, sufficit ut praesto sini signa *sensibilia*

el *cerla* quibus ostendatur Christum, prius mortuum, nunc *redivivum* esse, seu vitam *realein* agere in *eodem* corpore, modo inanimato, nunc revivificato per *eamdem* numero animam, qua informabatur corpus ante mortem (1). Atqui, quamvis corpus Christi, per qualitates gloriosas, supernaturale sil *quoad siatutum*, remanet tamen, *quoad substantiam*, corpus vere humanum ac proinde sensibile, ideoque sensibiliter manifestari potest. Reapse Christus redivivus, uti supra ostendimus (2), essentialiter idem agnitus est a discipulis, et se essentialiter eundem esse, tum quoad corpus, tum quoad, animam, pluries declaravit. Ergo.

c) — 1) De facto sepulchri vacui, nihil addendum videtur ad ea quæ antea diximus.

2) Evangelistæ, aiunt adversarii, *finem apologeticum* sibi semper proponunt, et ipse Lucas, qui propius ad verum accedit, in summa tamen non colligit nisi prima vestigia operis *elaborationis conscientise* Christianorum, qui doctrinam Scripluræ innixam esse contendebant, adversus Juclæos. Etenim traditione primitiva corpus Christi gloriosum *mere spirituale* exhibetur, dum, ut clarius appareat resurrectionis veritas, facium manducationis coram undecim *malerializal* Lucas, sicuti Joannes stigmatum crucifixionis manifestationem.

Hæc porro objectio in arena construitur vanæ imaginationis : a priori negatur evangeliorum historicitas, et a priori deinde quam facillime excogitatur hypothesis quæ vera asseritur, quamvis el ipsa nonnisi in fictionum congerie et suppositionum nitatur.

A mortuis suscitatus, Christus non manducavit *ex necessitate*, quasi cibo indigens, sed, ut pote qui organis ornatus erat, manducavit « *ul eo modo naturam* (et realitatem) *corporis resurgentiis adstrueret* » (3).

Corpus Christi gloriosum non cognoscimus nisi ul nobis perhibetur in Evangelio, ul viderunt el narrarunt Apostoli. Porro, teste Scriptura, *sligmala* relinebat crucifixionis : *contra facium nihil valent hypotheses a priori*. Quinimo valde *conveniens* erat animam Christi, in resurrectione, corpus cum cicatricibus resumere : « *primo* quidem propter gloriam ipsius Christi, ul in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum ; *secundo* ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis ; *terlio* ul Patri supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat ; *quarto* ut sua morte

(1) *Summ. dieol.*, 3^a partis supplementum, q. 1 x x x ii, a. 3, el q. 83, a. 4 ; item in, q. 1 iv, a. 3, ad 2.

(2) N. 213 sq.

(3) *Summ. theol.*, m, q. 1 iv, a. 3, ad 3. Cf. 3, q. 55, a. 6, ad 1.

redemptis, quam misericorditer sint adjuti, propositi" ejusdem mortis indiciis, insinuet ; *postremo* ut in iudicio, quam juste damnentur, ibidem denuntiet » (1).

3) Quoad *contradictiones* quæ occurrere dicuntur in evangelica apparitionum narratione, *hæc duo* animadvertere >copo præsentis sufficiat : « *Primò* quidem, substantia facti, id est veritas « resurrectionis unanimiter refertur ab omnibus evangelistis ; « antilogiæ vero, quæ objiciuntur, non attingunt nisi quasdam « ejusdem facti accidentales circumstantias. Hujusmodi vero « antilogiæ, etsi reales essent et non solum apparentes, minime « impediunt quominus fides adhibeatur substantiæ facti, quam « eodem modo testes omnes unanimiter testantur : scilicet cum « hic agatur de sola humana auctoritate Evangeliorum, eam « criticae regulam adhibemus, quæ veracitati cujuscumque historię dijudicandæ omnibus usui esse solet. *Secundo*, objectæ « antilogiæ suo modo confirmant veritatem testimonii evangelistarum ; si enim ex condicio fallere valuissent, referendo « Christi resurrectionem, facile etiam, ex condicto agentes, « potuissent vitare illas antilogias ; atque secundum ea quæ « communiter accidunt, utique id præstitissent (2). * Qui autem plura hac de quaestione cupiat, Scripturæ interpretes consulat.

Novam vero contradictionem inveniunt agnoslici in eo quod Christus non permanserit in sepulchro Iribus diebus el Iribus noctibus sicuti prædixerat, sed tantummodo *duas nodes ei unum integrum diem*.

Sed hæc phrasis « *tribus diebus el Iribus noctibus* » æquivalet isti « *tertia die resurget* » (3), in qua non de Iribus integris diebus et noctibus agi sat evidens est. Ita rem intellexerunt *Judæi* qui Pilato petierunt die sabbati ut custodiretur sepulchrum, ne forte sub initio diei *lerliæ* resurgeret Christus; ita *discipuli Emmaiis* qui, currente die tertia, valde lamentabantur Jesum non jam apparuisse. Insuper hic modus loquendi plane conformis est aliis *Scripturæ locis* (4) el *modo computandi Judæorum* 5) qui, fictione quadam juris, partem temporis vehit tempus integrum spectabant.

(1) *Id.*, a. 4, in corpore.

(2) Ita Mazzella, n. 296. De discrepantiis inter apparitiones *galilxas*, ut aiunt, et *hicrosolymitanas*, cf. A. Michel, *art. cit.*, col. 1216-1218; De Grandmaison, *loc. cit.*, p. 414-421 ; Ami du Clergé, 1923, p. 769-771 ; Allo, *Le scandale de Jésus*, p. 181-192.

(3) M-atth., xvi, 21 ; xvn, 23 ; xx, 19 ; Marc., ix, 30 ; x, 34 ; Luc., ix, 22 ; xxiv, 7, 46.

(4) Esther., iv, 16 ; v, 1 ; Tobix, ni, 10-12 ; Deut., xiv, 28 el xxvi, 12. Cf. Ottiger, p. 844.

(5) Talmud in tractatu Schabat § 18, 1 et § 12, 1 « Dies et nox constituunt tempus et pars temporis est sicut totum », Le Camus, *op. cit.*, p. 438.

d) Explicanda remanent *quædam Scripturæ loca* quibus hypothesim suam confirmare solent *Agnoslici* : Maria Magdalena, aiunt, Christum redivivum *tangere* nequivit (1) ; Christus ipse *januis clausis* in ccenaculum intravit (2). Ergo corpus ejus reale non erat, quæ conclusio non parum roboratur ex eo quod *solis amicis* apparuerit Christus post resurrectionem.

1) Maria Jesum tangere non potuit solummodo quia *Jesus* id ei *non permisit*, dum e contra Apostolis facultatem fecit pedes et manus ejus palpani (3), non secus ac aliis mulieribus quæ « *accesserunt et tenuerunt pedes ejus* » (4).

2) Juxta *quosdam* (5), corpus Christi resuscitatum, etsi prorsus reale, ex ipsa conditione et *natura corporis gloriosi* januis clausis, defectum ingredi poterat ; juxta *alios* (6) vero, quorum sententiam amplectimur, corpus etiam gloriosum naturaliter est impenetrabile et non habet, ex potestate sibi indita, ut clausis januis vel introeat vel egrediatur, ideoque hujusmodi actionem *possibilem* non esse nisi *operatione virtutis divinæ*.

3) Ex facto sepulcri vacui multisque adjunctis *luculentissima* argumenta Judæis non deerant ad credendum in Christum si voluissent (7), sed et testimonium de resurrectione *publicum* evasit, statim post Pentecosten, prædicatione Apostolorum cui non contradixerunt Judæi, magis magisque pervulgatum est apparitione Christi acerbissimo cuidam religionis novæ inimico et nominis Jesu persecutori, Saulo nempe, membro Synagogæ, sciential Scripturarum eruditissimo, cujus ergo testificatio in casu omni exceptione major est.

Præterea, resurrectio Christi fuit *gloriosa*; ergo excedit *communem* hominum cognitionem, nec cognosci poterat nisi ex speciali munere gratiæ seu ex speciali et divina revelatione. Atqui res divinæ non solent omnibus immediate manifestari, sed quibusdam tantum, per quorum testimonium ad omnes deferuntur (8). Non mirum ideo si resurrectio fuerit immo-

ti) Joan., xx, 17. — (2) *Id.*, 19, Luc., xxiv, 36.

(3) Luc., xxiv, 39 ; Act., x, 41. « Jésus voulait vraisemblablement lui [à Madeleine] signifier que les anciennes relations ont cessé avec la mort et que de nouvelles, toutes spirituelles, doivent exister désormais après la résurrection. » A. Michel, *l. c.*, col. 1221.

(4) Matth., xxviii, 9 ; *Summ. theol.*, m, q. 1 v, a. 6 in corpore et ad 3.

(5) Mangelot, *op. cil.*, p. 303 ; Mazzella, n° 294.

(6) Ita Card. Billot, *de Verbo Incarnato*, editio 3a, p. 491, ad 5m, post X. Thomam qui, in 3æ partis supplemento, q. 83, a. 4 et 5, demonstrat corpus gloriosum naturaliter non posse esse in eodem loco cum alio corpore sive glorioso sive non, imo naturaliter esse semper in loco sibi æquali. Cf. Le Camus, *Vie illustrée de Noire-Seigneur*, p. 439.

(7) Mazzella, n° 286 ; Matth., xxviii, 2-4.

(8) 3, q. 55, a. 1, 0 et ad 2.

diale manifestata « non omni populo, sed *leslibus praeordinatis* a Deo (quibus) praecepit praedicare populo et testificari » (1).

Denique soli « illi (*p̄i habent* menLern bene dispositam, secundum veritatem divina percipiunt » (2) ; ad quid lunc profutura fuisset immediata Christi apparitio iis quorum obstinata incredulitas flecti nequiverat tot et tantis miraculis ?

Conclusio.

Historice igitur aperte constat Christum vere a mortuis surrexisse. Porro, ut jam adnotavimus, resurrectio, sive ut miraculum sive ut prophetia spectetur, signum est irrefragabile ejus divinæ missionis. Ergo vere est legatus divinus, ■divinaque habenda est doctrina quam mundo praedicavit.

(1) Act., χ, 40-42.

(2) 3, q. 55, a. 4.

CAPUT II

DE DIVINITATE IPSIUS RELIGIONIS
CHRISTIANÆ

Status quaestionis.

222. Ecclesia catholica seu romana, inde a tempore Christi, proclamat suam doctrinam esse veram et unicam Christi doctrinam. A'dcamus ideo *utrum* hæc religio, qualis in ecclesia catholica edocetur et exercetur, sit vere divina. Id autem pronunc ostendere contendimus ex miraculis *ordinis moralis*, nimirum ex nonnullis factis historicis, quæ, spectatis hominum moribus et naturali rerum humanarum cursu, sine speciali Dei auxilio supernatural! contingere et explicari non possent. Huc accedunt *mirabilis christianismi propagatio*, (jus *efficacia ad mores* hominum *instaurandos*, *invida martyrum consilia* et *invida ipsius christianismi stabilitas*.

Ita proponi potest *argumentum generale* : Religio quæ, nonobstantibus obstaculis innumeris, humanæ naturæ vires certo excedentibus, necnon et mediis naturaliter infirmis (t ex se insufficientibus, modo mirabili citissime propagata est, mores hominum incredibiliter emendavit et instauravit, martyrumque innumerabilium testimonio et sanguine obsignata est, ac usque nunc *sibi idemlica perseverat*, nonnisi divina esse potest. Porro ita se habet religio Christiana. Ergo divina habenda est et vera.

Probatur minor in duobus articulis : in 1° agemus de *propagatione* christianismi simul ac de *instaurazione* morum, cum religio Christiana propagari nullatenus potuisset nisi prius moribus hominum emendatis ; in 2° autem de *martyrum consilia*. Denique, in modum coronidis totius demonstrationis, addemus corollarium de *invida stabilitate* religionis catholicæ.

ART. I

Divinitas religionis christianæ ostenditur ex ejus mirabili propagatione necnon et ex ejus efficacia ad mores hominum instaurandos (1).

Facia primo exponemus, deinde hæc facta esse *miraculum* ordinis moralis, nec explicari posse nisi Dei auxilio *extraordinario*, ostendemus. Hinc duplex paragraphus et duplex thesis :

I. — FACTORUM EXPOSITIO

Assertio : Christianismus mirabiliter propagatus est et mirabiliter mores hominum instauravit.

1° Mirabilis christianismi propagatio.

223. A. N u m e r u s C h r i s t i a n o r u m. — *Celerrimam* r« licrionis christianæ propagationem testantur jam *libri Novi Testamenti* : Ad vocem enim Petri multi conversi sunt in Jerusalem (2), posteaque multi baptizati sunt in Judæa, Samaria et aliis in locis non paucis, in Ponto, in Galatia, in Bithynia, in Asia minori, in Italia, in Græcia, etc., ut narrant epistolæ apostolorum (3).

Idem testantur *scriplores ethnici*, ut *Tacitus* (4 qui mu'titudinem christianorum *ingentem* sub Nerone mortem subiisse

(1) Paul Allard, *Dix leçons sur le martyre*, p. 10-85 ; *Histoire des persécutions*, 3 vol., Paris, 1885 ; *La persécution, de Dioclétien et le triomphe de l'Eglise*, 2 vol., Paris, 1890 ; *Les esclaves chrétiens*, Paris, 1900 ; in *Diet. Apol.*, art. Esclavage ; A. Cochin, *L'abolition de l'esclavage*, 2 vol., Paris, 1861 ; Duliljeux, in *Diet, théol.*, art. Esclavage ; J.Rivière, *La propagation du christianisme dans les trois premiers siècles* (Science et Religion!, lîloud ; Vieillard-Lacharme, *L'Eglise catholique aux premiers siècles*, Téqui, 1913, p. 122-157 ; A. Brou, in *Diet. Apol.*, art. *Propagation de l'Evangile*, col. 362 sq. ; Amann, *L'Eglise des premiers siècles*, c. 1, p. 11-23 ; Bournet, *Le Christianisme naissant*, p. 192-255.

(2) Act., u, 41 ; iv, 4 ; v, 14 ; vin, xi, etc.

(3) Rom., i, 8 ; 1 el II Cor., i, 1-2 ; Col., i, 6 ; 1 Pet., i, 1 : Apoc., i, H.

(4) e Igitur primum correpti qui fatebantur, deinde judicio eorum *multitudo ingens* haud proinde in crimine incendii quam odio humani generis convicii sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis conecti laniatu canum interirent, nulli crucibus adfixi aut flamma usti, alique, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur ». *Annal.*, lib. 15, cap. 44, apud Kirch, η. 27.

refert et *Plinius junior* (1) qui, ut sciat « quid et quate mis aut puniri soleat aut quæri », Trajanum consulit imperatorem de Christianis, « maxime propter periclitantium numerum »; *scriptores ecclesiastici*, ut *Clemens Romanus* scribens (2) : « Hisce viris (Petro et Paulo) aggregata est multitudo ingens electorum, qui multa martyria et tormenta sustinuerunt. »

Secundo autem *sæculo*, testes sunt : S. *Justinus* (3) qui affirmat « nullum esse genus sive Graecorum, sive barbarorum, sive quolibet nomine appellentur... in quo non per nomen crucifixi Iesu preces et gratiarum actiones Patri et Creatori universorum fiant. » S. *Irenæus* (4) qui, eodem fere tempore, in catalogo ecclesiarum recenset Germaniam, Hispaniam, Galliam, Ægyptum, Lybiam, Judæam, eodem fidei lumine illustratas et eadem veritatis prædicatione inter se perfecte coherentes.

In *tertio* *sæculo*, universalem christianismi expansionem modo oratorio describit *Tertullianus* et celebrat in Apologetico (5), quam in opera ad Scapulani (6) et adversus Judæos (7) historice et scientifice exponit, dumque *Origenes* (8) multos et Græcis et Barbaris, et sapientibus et ignaris, multisque in locis, libenter ad mortem certare pro christianismo dilucide ostendit.

Idem testantur *Arnobius* (9) et *Eusebius* (10) quarto *sæculo*; idem *Lucianus* (11) martyr.

Ita, secundum *Harnack*, in *tercio* quarti *sæculi*, distribuuntur provinciae imperii romani relative ad Christianismum :

a) Aliæ sunt in quibus *prævalere* religio christiana : *Asia*

(1) « Nihil aliud inveni quam superstitionem pravam immodicam. Ideo dilata cognitione ad consulendum te decucurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam vocantur in periculum et vocabantur. Neque civitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est ; quæ videtur sisti et corrigi posse. » *Epist.*, lib. X, ep. 96, apud Kirch, n. 22-24.

(2) 1 ad Cor., n. 6. — (3) *Dialog, cum Tryphone*, n. 117, Kirch, n. 47.

(4) *Adv. hæres.*, lib. I, cap. 10, n. 2 apud Journal, 192. — (5) Journal, 279.

(6) Id., n. 369. — (7) *Jdc. Jud.*, cap. 7, n. 4-8, apud Kirch, n. 182.

(8) *Contra Cels.*, lib. I, cap. 3 et 25, apud Journal, 511 et 516.

(9) *Adv. Sationes*, apud Kirch, n. 312.

(10) *Hist. ecc.*, lib. 8, c. 1, Kirch, n. 403.

(11) Apud Rutinum, *Hist. ecc.*, ix, 6; cf. Allard, *Dix leçons...*, p. 63, in nota.

Minor, Thracia. Armenia, Edessa, cjusque territorium.

b) *Aliæ in quibus magis florebat quam quælibet ex ceteris religionibus : Antiochia et Cele-Syria, Ægyptus Thebaidis, Atrica proconsularis et Numidia, Roma cum multis locis Italiae meridionalis et mediae, Hispania, præcipuæ partes Græciæ (et Galliae meridionalis.*

c) *Aliæ in quibus paucae tantum habentur communitates christianæ : Phenicia, Arabia, Mesopotamia, major pars Palæstinae, regiones prope Danubium. Italia septentrionalis et orientalis, Mauritania et Tripolitana.*

d) *Aliæ denique in quibus paucissimi inveniuntur Christiani : Philistia, littora Maris Nigri, Italia occidentalis, Gallia media (et septentrionalis, Belgium. Germania. Rhœtia, Britannia et Norica (1).*

Tunc temporis ideo christianismus notabilem partem imperii romani jam occupat, ac proinde celerrime propagatus est.

B. Qualitas Christianorum. — Multi sane pauperes, rudes et indocti religionem christianam professi sunt tempore Apostolorum diuque postea. Attamen, jam ab initio, inter christianos inveniuntur quamplurimi nobilitate illustres, ut *Sergius Paulus* proconsul, *Dionysius Areopagita* (2). *Flavius Clemens, Pomponia Græcina* cjusque familia. *Acilius Glabrio* (3), vir consularis, et non pauci ex clarissimis gentibus romanis, quorum nomina in inscriptionibus catacumbarum leguntur (4), multique alii, ita ut *Valerianus*, a. 258, præcipue contra nobiles et ditiores christianos edictum promulgare potuerit ; quamplurimi etiam doctrina et scientia florentes,

(1) Apud Bournet, *op. cit.*, p. 235-246 ; Buysse, *L'Eglise catholique*, p. 24-28.

(2) Philipp., iv, 22 ; Rom., xvi. 11 ; Act., xxi, 7-12 ; xviii, 34.

(3) Dion Cassius, lxxviii, 13 et 14 ; De Rossi, *Bullettino di archeologia cristiana*, Roma, 1888, p. 15 sq., 103 sq. ; Tacit., *Annal.*, xxi, 32 ; Kirch, l. 26, 37. 38.

(4) « Dans le cimetière que gouverna Callisto, les plus grandes familles de Rome sont représentées. On y trouve les marbres funéraires de Cæcili, de Cornéli, d'Emili, de Rassi, d'Anni, d'itali, de Pomponii; on y rencontre des tombeaux d'alliés des familles impériales... » Allard, *Histoire des persécutions pendant la première moitié du IIIe siècle*, p. 179.

ut *Crispus, Soslhenes, Apollo* (1). *S. Paulus, Clemens Pomanus, Justinus, Athenagoras, Talianus* aliique apologetæ ; *Irenaeus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes* aliique Patres 3e sæculi ; *milites* quoque, etsi relative pauciores, inter Christianos numerantur, v. g. *legio fulminata* partira c christianis constans, quadraginta *martyres Sebaslæ*, aliique pro fide occisi sub Diocletiano et Licinio (2).

Constat igitur doctrinam Christi, ante Constantini tempora, non solum in omnes imperii romani regiones, sed etiam longe ultra ejus fines, feliciter et celerrime propagatam esse et omnes societatis ordines jam pervasisse.

2° Morum instauratio.

224. Religio Christiana *individuum, familiam et societalem* in melius mirabiliter et citissime commutavit.

A. Individuum.

a) *Ante Christum*. — Testibus ipsis paganis (3), vitia ubique invalescebant pessima : ubique vigeat corruptio, ubique luxuria, ebrietas et contra naturam infanda crimina.

(1) Act., xvm, 8, 17, 24 ; I Cor., i, I.

(2) Allard, *Histoire des persécutions* et *La persécution de Dioclétien et le triomphe de l'Eglise*, passim.

(3) Tacit., Juvenalis, Seneca, apud De Chanipagny, *Les Césars*, t. III, cap. 3, p. 280 sq. ; t. IV, cap. 4, p. 173 sq. « A Rome tons les vices s'affichaient avec un cynisme révoltant ; les spectacles surtout avaient introduit une affreuse corruption. » Renan*, *Les Apôtres*, p. 317. « N'avons-nous pas tout dit quami nous avons peint et la corruption religieuse qui plaçait la débauche dans le sanctuaire, et la corruption impériale qui la faisait trôner dans le palais, et la corruption domestique qui l'installait dans la maison ?... La publicité de ces désordres en est le plus effrayant symptôme. La débauche ne se tenait pas dans un réduit caché, elle était un des hôtes officiels de la maison ; elle y était patentée et organisée, en présence des serviteurs, en face de la mère, sous l'œil des enfants ; elle devenait même une solennelle et monstrueuse dérision du mariage. Partout inscrite et partout évidente, au Forum, dans les rues, sur les boutiques, sur les fontaines, sur les tombeaux, sur les trépieds qui servaient au culte des dieux, sur les amulettes que portaient au cou les enfants ou les femmes ; Pompéi déterrée nous la fait lire à chaque pas. » Champagny, *op. cit.*, t. IV, cap. 4, p. 182.

b) Post Christum. — Conversi (1) non solum abhorrent cujuscumque nominis crimina, sed maxima exhibent virtutum exempla abnegationis, caritatis et castitatis, ita ut admirationi sint ipsis inimicis.

B. Familiam.

a) Ante Christum. — *Infantes* (2) in utero matris suffocari licebat ; nascentes exponi poterant vel occidi motivo vano ; viventes res erant patris cui omnia jura etiam vitæ et mortis in illos a lege mittebantur.

Uxores (3) sæpe rapiebantur aut emebantur ; in omnibus subdebantur maritis qui illis ad placitum abutebantur. et in testamento quasi rem propriam legare poterant. Sub fine

(1) I Cor., vi, 11. Justinus, I *Apol.*, n. 14 : « Qui olim stupris gaudebamus, nunc castimoniam unice amplectimur ; qui magicis etiam artibus utebamur, bouo et ingenito nos consecravimus Deo... », apud Rouët de Journal, n. 118.

Irenæus, *Demonstr. prxd. evangel.*, 61 : « li qui antea ita nequam erant ut nullo scelere abstinerent, jam, posteaquam Christum cognoverunt, illicque crediderunt, simul fidem amplexi sunt moresque ita mutaverunt, ut nihil severissimæ justitiæ prætermittant », Journal, 263.

Vide ep. ad *Diog.*, cap. 5, 1 ; Aristides, *Apol.*, n. 15 ; Minucius Félix, *Octavius*, u. 31 ; Tertull., *Apol.*, n. 18, 38 ; Origenes, *Contra Celsum*, lib. I, c. 26 ; apud Journal, 97, 112, 271, 276, 280, 516.

Plinius, *Epist.*, lib. X, ep. 96 : « Adfirmabant autem (Christiani) hanc fuisse summam vel culpie vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi deo dicere secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent. » Kirch, n. 24.

Julianus Apostata (Ep. ad *Arsacium* apud Sozom., lib.V, c. 26 : Quid causæ est cur non potius convertamus oculos ad ea quibus Christianorum religio creverit, id est, ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis sepeliendis positam et ad sanctimoniam quam simulant. Non turpe profecto est, cum nemo ex Judæis mendicet, et impii Galilæi non suos modo, sed nostros quoque alant.

Claudius Galenus : « Quod mortem contemnunt (Christiani) id quidem ante oculos habemus ; item quod verecundia ducti ab usu rerum Venerearum abhorrent... » Ktrch, n. 132.

(2) Champagny, *op. cit.*, t. IV, lib. 3, cap. 4, p. 178 ; Nicolas, *Etudes philosophiques*, t. IV, p. 426 sq. ; Seneca, *De ira*, l. 1, c. 15 ; Aristoteles, *Politic.*, l. VII, c. 14.

(3) Champagny, *loc. cit.*, cap. u, § 2, p. 82 sq. ; Hugueny, *Critiqu. et Catholique*, t. 1, cap. xi, p. 237 sq. ; Tacitus, *Annal.*, l. II, n. 85 ; Cicero, *Pro Cxlio*, c. 20.

autem imperii, liberæ factæ, vitiis se dederunt mulieres : connubia horrebant non minus ac caelibatum, unde divortia oriebantur quotidiana, adulteria et concubinatus.

Servi (1), non personae, sed *res* quædam reputabantur animatae, ut mera jumenta vivebant et habebantur, quocumque jure, etiam connubii contrahendi, prorsus carebant, et sui manu domini ad libitum opprimebantur, juxta istud axioma : « *in servum nulla cadit injuria, nihil non domino licet.* »

b) Post Christum. — *Infantes* officiosa sedulitate, maxima reverentia et amore tractantur apud Christianos, qui, obeditntes mandato Christi (2), parvulos ut filios habent dilectissimos Patris æterni et hæredes gratissimos.

Uxores (3), agnita unitate, indissolubilitate matrimonii et sanctitate, dignitatem suam obtinent et principatum : æquales maritis, cis tamen subdi debent in Christo, sed amore mutuo se invicem diligunt conjuges, simulque rem suam una mente gerunt et voluntate. *Virgines* et *viduæ* (4) maxime commendantur, quæ, paulatim numero crescentes, castitatem certatim colunt et servant, et, omnium exemplo virtutum, ad christianismum invitant paganos.

Servi (5), filii Dei et hæredes non minus ac cæteri homines, æquo pollent jure, eadem suscipiunt sacramenta, honoresque et dignitates vel summas adipisci possunt, et jam ab initio, in quantum fieri potest, a vinculis servitutis eos eximit religio Christiana.

C. Societatem.

a) Ante Christum. — Apud antiquos (6), sæpe *vis* locum tenebat legis : Princeps erat dominus omnium, et omnia ad arbitrium suum gubernabat. Unde fere ubique nefanda vigeat tyrannis et crudelissima, ut constat ex servorum conditione et gladiatorum ; ubique etiam injustitia perperua,

(1) De Champagny, t. IV, lib. 3, cap. 1, § 2, p. 15 sq. ; Seneca, *De Clement.*, l. I, c. 18 ; Juvenalis, *Salir.*, vi, etc.

(2) Marc., X, 14 sq. — (3) Eph., v, 22-33 ; Rom., vn, 2-3.

(4) I Cor., vn, 25 sq. ; I Tim., v, 3 sq.

(5) Gal., in, 28 ; Col., in, 11 ; iv, 1 ; Eph., yi, 5-10 ; I Cor., xu, 13 ; Philem., 16.

(6) De Champagny, t. III et IV, lib. m, cap. 3, § 3, p. 151 sq.

qua ad libita imperatorum aut dominorum expilabantur omnes præsertimque pauperes. Ubique bella atrocia, sæp- solo motivo spoliandi victos, absque ullo humanitatis sensu etiam erga inermes aut captivos, qui fere omnes immola- bantur aut vendebantur.

b) Post Christum. — Juxta illud S. Pauli (U : « Non est potestas nisi a Deo... Qui n sistit pol· stati. Dei ordinationi resistit », Principes totaliter subduntur Deo, et ad utilitatem civium agere tenentur, (piorum jura et libertatem agnoscant necesse est. Cives (2) autem venerari debent principes et li- benter auctoritati eorum legitimæ subjacere. Sub influxu novæ religionis, ludi prohibentur gladiatorum, et universa crudelitas in maximam vertitur caritatem (t misericordiam in pauperes, orphanos, infirmos, et senes, ad quorum leva- men mox innumera creantur instituta.

Religio conatur instituere relationes justas inter diversos populos, determinando quid licitum et illicitum sit in bello justo, legemque qharitalis et universæ fraternitatis anti po- nendo omnibus legibus particularium nationum. Sa'pe lites inter varias gentes arbitrio episcoporum et pontificum com- ponuntur, sub quorum auctoritate crescit amor justitiæ et pacis atque horror belli minuitur picesertim quoad inermis, captivos et saucios. Sic paulatim constituitur illa mirabilis *Christianitas*, cujus loco, a tempore revolutionis gallicæ. internationalismum aut nationum societatem frustra subro- gare tentarunt hodierni increduli.

225. N. 13. — Non negamus tamc n quandoque apud genti s diristianas, quosdam irrepsisse abusus, sed. si comparatio instituatur inter Christianismum d Paganismum, religio christiana omnino *transcendens* apparet, eo magis quia, etiam inter zizania, semper aliquale servat triticum el si alicubi collabatur, alibi certo florit. imo etiam homines depravatos ad meliorem frugem n vocandi potestatem nunquam amittit.

(1) Rom., xm, 1-2. — (2) Heb., xm, 17.

II. – FACTORUM EXPLICATIO

Assertio : Propagatio Christianismi et morum instauratio verum constituunt miraculum ordinis moralis.

Probatur directe el indirecte :

A. – DIRECTE

226. Quilibet effectus causam exigit adæquatam. Al qui inter effectum obtentum, videlicet propagationem mirabilem christianismi, nonobstantibus obstaculis naturaliter insuperabilibus, et media adhibita, *disproportio evidens* habetur. Ergo effectus ille divinus est et divino speciali concursu productus.

Probatur minor, inter obstacula, media adhibita et exitum felicem, comparisonem instituendo.

a) Impedimenta.

Multa quidem et maxima impedimenta religionis Christiana* diffusioni undique obstabant : *interna* nempe, ex parte ipsius religionis, *externa* vero, ex parte hominum quibus annuntiabatur.

1) I n t e r n a : Duo præcipue numerantur :

a) *Ipsa doctrina* (1). — *Dogma* enim, etsi aspirationibus natura* humana* satisfaciens, nulla tamen continet *nimis alla* *rationi impervia*, ut mysteria Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae, quæ superbæ rationi naturaliter displicent ; *moralis* autem doctrina societati *odiosa* erat, propter sanctitatem praeceptorum, quibus malæ cupiditati indulgere nequaquam permittitur, et sublimitatem virtutum, quarum ne nomina quidem noverant Gentiles, uti sunt humilitas, abnegatio sui, dilectio inimicorum, castitas, etc.

b) *Auctoris ignobilitas*. — E stirpe Judæus, auctor christia-

1 De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 127.

nismi a Gentibus prorsus despectus (1), in crucis patibulo vitam finivit, ipsis Judæis (2) scandalum factus.

2) *Externa*. — a) *Ex parle Judaeorum*, qui Mosaisum respuere nolebant, et Messiam temporalem, regem potentissimum exspectantes, a Christo humili et pauper· necessario abhorrebant non secus ac a quavis religiosa communione cum gentibus.

b) *Ex parle Gentilium* (3), (piorum multi voluptatibus deliciisque dediti, indifferentes se habebant circa religionem; alii vero, tenaciter inhærentes errori a patribus tradito, firmissime obstabant christianismo.

Præterca christianismi propagationi opponebantur :

1) *odium populi*, qui religionem facilem et national· m optabat ac illas solas tolerabat devotiones quæ cum cultu patrio sociari poterant ; 2) *avaritia et superbia sacerdotum*. (piorum auctoritas ac, victus ab idolorum cultu maxime perirebat ; 3) *tyrannis imperatorum*, quorum cultus a christianis omnino rejiciebatur; 4) *irrisio philosophorum*, qui doctrinam passionibus contrariam aut rationi imperviam, renuentes, nefandas calumnias adversus religionem christianam consulto divulgabant ; 5) *limor politicorum*, qui cultum extraneum et exclusivum tolerare nolebant, et valde diffidebant a doctrina caritatis et æqualitatis quam omnes edocet christianismus.

b) *Media*.

1) *Praecones ipsi* (4) christianismi pauci «rant, pauperes

(1) Judæi a Romanis dicebantur : « despectissima pars servientium », « teterrime gens », « genus hominum invisum deis » (Tacit., Hist. lib. V, c. 5, 8, 3), « gens contumelia numinum insignis » (Plin., Hist. nat., xiv, 9 ; Cf. Pesch, n. 251, et Wilmers, η. 501,

(2) « Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judans quidem scandalum, gentibus autem stultitiam » (I Cor., i, 23).

(3) Freppel, *Les Apologistes chrétiens au IIe siècle*, lect. i-ii. p. 9-66 ; Origène, t. II, lect. 33 et 34 ; Lodié, *Les raisons de croire*, p. 145.

(4) « Nullas adhibuerunt artes, quibus gratiam hominum sibi conciliarent, nulla usi sunt adulatione, sed liberrime impugnabant hominum errores, aggressi sunt vitia. Iam est iis scientia : scire Christum, cumque crucifixum ; una eloquentia : verbum crucis aperte ac simpliciter exponere ; una prudentia : quidquid injuria inferebatur, patienter sustinere ac pro iis bona reddere. » Ita Schwetz, apud Ottiger, p. 861 ; Cf. Bossuet, *Panegyrique de saint Paul*, 1er point.

quidem, simplices et inculti piscatores, Judæis æque ac Gentilibus exosi. Etiam peritiores ut SS. Joannes, Paulus (et Lucas, inferiores erant hujus ætalis philosophis.

2) Tria media quibus *naturaliter* propagari solent societates : *armorum vis*, qua non pauci etiam invili subduntur ; *voluptatis blandimenta*, quibus permulti attrahuntur : *argumentorum vis* qua multi etiam persuadentur. Porro Christiani nullum (X his adhibuerunt : non armorum vi. non seductione, non voluptatum licentia, non honoris aut lucris promissione, non verborum eloquentia homines alliciebant, sed sola *persuasione*, *abnegatione sui*, *contemptu diviliarum*, carnis et passionum *mortificatione*, *Dei auctoritate* et nomine, ad *jutura* premia invocabant. dum in terris nonnisi persecutionis, aerumnas et supplicia sibi expectabant, et discipulis prædicebant.

9

c) Exitus (1).

Experientia constat difficillimum esse unum hominem simpliciter converti re : hoc enim importat *renovationem substantialem*, ut ille dicam, mentis et cordis ; valde igitur difficilius est. millia hominum ex omni genere, conditione et gente, ad religionem a qua abhorrent firmiter amplectendam, brevi tempore convertere. Porro hujusmodi opus mirabile perfecit prædicatio Christiana, genus humanum tribus sæculis in melius commutans et ad Christum adducens, cui, non parumper tantum, sed constanter et perenniter adhæsit.

Conclusio.

227. Quod si factum istud explicare tentemus (2), sponte mentem occurrunt verba Apostoli (I Cor., i, 27-28) : « *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret.* » Cum S. Augustino (3) igitur et S. J.

(1) De Poulplquet, *op. cit.*, p. 12G sq.

(2) Monsabré. *Introduction au Dogme catholique*, 29e conf.

(3) *De Cui Dei*, lib. XXII, cap. 5 : « Si... miracula facta esse non credunt, hoc nobis unum grande miraculum sufficit quod... terrarum orbis sine ullis miraculis credidit » apud Rouet de Journal, n. 1783.

Chrysoslomo (1) sapienter concludere licit : aut miracula patrata sunt ad conversionem mundi (t religio Christiana divina est et amplectenda, cum miracula sint piopria Dei signa ; aut absque miraculis, sola Apostolorum praedicatione effecta est mundi conversio, et tunc ipsa habenda est miraculum stupendum et incredibile.

Quæ conclusio non parum *roboratur* : 1) ex eo quod propagatio' christianismi a Christo non semel *praedicta* fuerit : praenuntiavit enim religionem suam universalem fore (2). nonobstantibus difficultatibus et obstaculis quæ. ipso protegente et adjuxante, tandem superarentur et felicem exitum certo permetterent (3) ; 2) ex *inanitate laboris* et *operum sterilitate* philosophorum vel præstantissimorum qui. mediis naturalibus abundantes, divitiis nempe, eruditione et potentia, doctrinam unicam, etsi Christiana longe faciliorem et mitiorem, inundo imponere semper frustra conati sunt.

13. — INDIRECTE

Rationalistarum explicationes refutantur.

228. Nonnulli cum *Jlarnack* (-1) christianismi propagationi in causis mere naturalibus tribuendam esse contendunt. Aiunt enim : *Judaismus*, ubique monotheismum et ethicam puram propagando, *hellenismus*, unitati in socialem promovendo. *imperium romanum*, unitatem politicam instituendo, vias aperit udo innumeras, religiones quascumque tolerando novas, viam, paraverant christianismo. — Paganismi autem

(1) In I *ad Cor.*, hoin. v, n. 5. « Si autem non faciebant (Apostoli) miracula et tamen vincebant, longe mirabilius erat illud. »

(2) *Matth.*, xxvi, 13 ; xxviii, 19 ; *Marc.*, lvi, 15 ; *Act.*, 1, 8.

(3) *Matth.*, x, 17 sq. ; *Lue.*, xn, 11 ; xxi, 12 sq. ; *Matth.*, xvi, 18 ; xxviii, 20 ; *Marc.*, xvi, 17 ; *Joan.*, xiv, 16.

(4) *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten*, ed. 3, 1915, apud Rivière, *La mission et la propagation du christianisme dans les trois premiers siècles*. « Elle [la doctrine chrétienne] était ancienne et nouvelle, transcendante et terrestre à la fois : elle était claire jusqu'à la transparence et en retour, pleine de mystérieuses profondeurs ; elle était bien réglementée et en même temps élevée au-dessus de toutes les lois ; elle était une doctrine et plus qu'une doctrine, une philosophie et pourtant autre chose qu'une philosophie », p. 73-71. Gibbon*, *Histoire de la décadence et de la chute de l'empire romain*, cap. w ; Lecky*, *History of European Morals*, t. 1, c. 3.

dissolutio et sensus religiosi non novatio, per *syncretismum* quemdam, quo, variis inter se mixtis religionibus, anima* distinctio a corpore, utriusque a Ibo origo. Dei redemptoris transcendentia, anima* immortalitas, aliorumque vitae promissio docebantur, animos disponebant ad religionem Christianam facilius accipiendam.

Christianismus enim, simplicitate simul (et varietate dogmatum. antiquitate pariter ac novitate, universalitate, doctrinae puritate, auctoritate simul atque rationali magisterio, vitae sanctimonia, persecutionum ope, miraculorum dono et prophetiarum, melius e paganismo alliciebat et omnibus quam maxime sese accommodabat.

229. R. Ne argumenta in thesi jam exposita denuo exponere videamur, breviter tantum respondebimus objectioni.

1) *Syncretismus*. — Etsi in christianismo inveniatur quidquid veri et boni habeatur in cæteris religionibus, ipse non est tamen fructus evolutionis progressivae aut syncretism! cujusdam productio. Imo (1), cum, a divini mente auctoris essentialiter procedat et integer omnibus imponatur ut *sola vera religio* ab omnibus suscipienda, necessario rejicit et falsitatis arguit omnem aliam religionem et cultum, cui ergo odibilis sit necesse est.

2) (*nilus socialis et politica*. — Hæc unitas utique viam faciliorem propagationi parabat christianismi, sed difficultates ex parte doctrinae et auditorum non solvebat ; quinimo *propagationi ipsi* nocere poterat, et revera valde *noctuit*, cum per tria sæcula, imperatorum jussu, persecutiones per universum orbem, saevierint adversus religionem Christianam.

Præterea hujusmodi unitas non minus favebat philosophorum seclis, quarum nulla tamen, etiam propitia civili auctoritate, nullum propagata est.

3) *Novitas* placet si passionibus indulget, sed christianismus omnes cupiditates et voluptates prorsus repudiabat.

1) *Vitæ sanctimonia et mutua Christianorum caritas*. — Sed hæc jam propagatam supponunt religionem, cum nasci non potuerint antequam christiani ubique saltem muli haberentur. Celerum restat explicandum undenam procedant hæc virtutes et unde illarum mirabilis efficacia in conversionem pagani-
fiorum. 9

(1) Wilmers, n. 505. Organice tamen evolvi potest doctrina Christiana sub influxu magisterii, uti explicatur in tractatu de Ecclesia et de beis theologicis. I

5) *Promissio alterius uilie* (1). — Conatus maximos præstare, "bonaque temporalia et vitam amittere nunquam consentiet homo, propter bona mere spiritualia, quæ visibilia non sunt et in altera tantum vita possidenda promittuntur a religione quadam, *solis sanctis aut vere pœnilentibus*, nisi antea certo constiterit hanc religionem divinam esse et ejus promissis tuto stare posse. Porro religionem Christianam amplexi sunt homines potius quam ceteras, aut philosophorum sectas, quæ et ipsæ immortalitatem animæ prædicabant (2). Ergo non propter solam promissionem vitæ æternæ ei adhæserunt, sed propter veritatis evidentiam.

G) *Persecutiones* (3). — Sed, historia teste, persecuciones plus nocent religioni quam favent ; apostatas non neophytos pariant, et propagationi adjumento non sunt, nisi vi supernatural! et divina gaudeant patientes, qua ad Deum interne impellantur et spe amoreque eum prosequantur 1.

7) *Potestas miraculorum* (5). — Egregie quidem ! Sed vel ista miracula *vere historica* habentur, et conceditur religionem Christianam mirabiliter propagatam esse supernatural! Dei influxu, vel licita reputantur, et inexplicabilis remanet ejusmodi propagatio.

8) *Auctoritatis principium*. — Auctoritatem causam esse stabilitatis non negamus, sed ex illa sola, ut causa naturali, non explicatur propagatio christianismi. Etenim antequam hoc principium vim suam exserat in homines, oportet eos ad religionem Christianam jam conversos esse ideoque ejus originem

ii) « On voulait surtout des assurances pour une vie ultérieure où fussent réparées les injustices de celle-ci. La religion qui promet l'immortalité et assure qu'on reverra un jour ceux qu'on a aimés, l'emporte toujours. » Renan*, *Marc-Aurèle*, p. 563.

(2) Ita Celsus : « Dii prohibeant, ne aut ego aut illi aut quilibet hominum tollamus dogma illud : injustos punitum iri, justos mercede esse donandos. Orig., *Contra Cels.*, h i, n. 16.

(3) « L'histoire nous apprend qu'une religion opprimée s'accroît et grandit sans cesse et qu'ainsi la persécution est un bon moyen de propagande. » Ita Harnack*, *op. cit.*, p. 403.

(4) Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I, cap. vi, p. 125 ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 135 sq. « On veut se persuader quelquefois que le glaive ne triomphe pas des idées : ce serait à souhaiter pour l'honneur de la race humaine, mais on se trompe. Il y a eu des idées, des doctrines, des religions vaincues par la force. Le bouddhisme combattu par la force a été expulsé de l'Inde, où il était né. La religion de Zoroastre a été extirpée de la Perse par l'épée mahométane. Le druidisme a été anéanti dans les Gaules et la Grande Bretagne et n'a pas trouvé de refuge ailleurs. De Champagny, *Les Césars du IIIe siècle*, t. 111, p. 495-497.

(5) Nicolas, *Etudes philosophiques sur le christianisme*. t. IV, cap. vi, j). 376 sq. ; Lamennais, *Essai sur l'Indifférence*, t. IV, cap. vi, o. 418 sq.

divinam accepisse, cum fieri nequeat « ut sine virtute prorsus
« divina, eidem principio difficillima proponenti ac præci-
« pienti, humili fide et constanti obedientia adhæcant homi-
« nes, in magno numero, ex omnibus conditionibus, patria,
« indole, educatione diversi, præsertim cum adversariorum
« impetus in ipsam hanc auctoritatem jam ab initio, quotidie
« et unanimiter dirigantur (1). »

230. Νὸ τ α. — De diffusione *Budhismi* et *Islamismi* cujus celeritas non raro nobis objicitur ab adversariis ut supernalitatem propagationis christianismi rejicere possint, capite sbquenti paulisper tractabimus ; de *Protestantismi* autem expansione agemus in tractatu de Ecclesia.

ART. II

**Ingenti martyrum nw ero eorumque in tormen-
tis heroica constantia aperte comprobatur divi-
nitas religionis christianæ.**

Status quaestionis (2).

231. *Etymologice*, mart yr, a græco, *lestern* significat. Revera Christus apostolos suos et discipulos in mundum misit ut *lesles* issent iorum quæ a Domino viderant et audiverant, et quidam testimonio tum verborum tum doloris illi sanguinis (3).

Quoad rem, martyrem nunc vocamus omnem Christi discipulum *qui divinam verilalem. religionis chrislianæ leslalus esi, mortem violentam pro ea palienler lolerando* (4).

(1) Mazzella, n. 316.

(2) Ottiger, p. 877 sq. ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 148 sq. ; Hugueny, *Critique et Catholique*, cap. xi, p. 244 sq. ; Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 37e conf. ; Paul Allard, *Histoire des Persecutions ; la persecution de Dioclétien et le triomphe de l'Eglise*, praisert inique : *Dix leçons sur le martyre*, in *Diet. ApoL*, ait Martyre ; Dom Leclercq, *Les martyrs* ; Gaston Sortais, *Valeur apologétique du martyre* (Se. et fiel.) ; Rivière, *Autour de la question du martyre*, Rev. prat. d'Apolog., 15 aug. 1907 ; Vleillard-Lacharme, *l'Eglise catholique aux premiers siècles*, cap. v, p. 158-201 ; Hedde, in *Did. théol.*, art. Martyre.

(3) Luc., xxiv, 46-48 ; Joan., xv, 27 ; Ad., i, 8, 22 ; n, 32,1 ep. Joan., 1, 1-3, etc.

(4) H. Delehayp, *Sanctus, essai sur le culte des saints dans l'antiquité*, 2. π, p. 74 sq., præsertini, p. 95 sq.

232. Tñ præsenti igitur, martyrium non accipitur *theologicè* (1), quatenus est medium quoddam justificationis, tam pro infantibus quam pro adultis, ex se martyr in sanctificans, sed *mere philosophice*, scilicet in quantum est actus heroicae fortitudinis, qui saltem ut in pluribus, vires humanas excedit, et poni nequit absque speciali Dei auxilio.

Notio heroicitatis.

233. Ad rationem martyrii rite intelligendam et exponendam, per prius noscamus oportet quæ necessariae sunt conditiones ut virtus aliqua *vere* sit *heroica*. Jamvero ut aliqua virtus heroica *vere probata* (2) dici possit, requiritur : a) quod opus sit *arduum*, superans scilicet communem modum operandi hominum ; b) quod actus adimpleantur in gradu eminenti : 1) non semel aut raro, sed *frequenter*, data occasione, 2) *prompte* et facile, 3) *delectabiliter* et *suaviter*, et in *perfecta connexione* cum aliis virtutibus (3).

Hæc ultima qualitas est maximi momenti et ex ea præcipue ac *proprie* discernitur *sanctitas heroica*. Singularis (nim aliquis homo forte potest, ex naturali complexione vel ex aliqua consuetudine, esse promptus ad opera fortitudinis, qui tamen non est promptus ad opera mansuetudinis ; potest esse pudicus sed non humilis, humilis sed non misericors, etc. At nemo potest habere « *simul* et *excellenter* omnes virtutes, etiam eas quæ inter se maxime distant, ut summam fortitudinem et summam mansuetudinem, perfectum amorem veritatis et justitiam ac simul maximam erga errantes misericordiam..., absque *extraordinario* auxilio Dei qui solus in sua simplicitate perfectiones maximo diversas in se continet, et eas in anima humana intime unire potest » (1). Ergo

(1) Billot, *De Sacramentis*, t. I, thes. 24, in nota.

(2) Benedictus XIV, *De Beal, canon.*, l. III, C. 21, Piatì, 1840, t. IIP p. 216 sq.

(3) Attamen ut aliquis sanctus possit dici heroicus, non necesse est eum omnibus virtutibus usum fuisse, nec necesse est eum omnes habuisse in gradu heroico; sed satis est eum eas virtutes in gradu eminenti exercuisse de quibus sibi oblata fuit occasio, et secundum conditionem, gradum ac statum «uæ personæ, juxta omnium Doctorum sententiam. Bened. XIV *loc. cit.*

(4) Ganljou-Lagrange, t. II, P. 224.

si exsistat in aliquo homine, hæc mirabilis harmonia virtutum heroicarum signum est certissimum præsentiae Dei in illo *specialis* et extraordinariæ.

Fortitudo autem in cruciatibus perferendis eo mirabilior est, ut patet, quo *pias* sint qui passi sunt et quo *graviora* tormenta subierint.

Quibus positis, sic instituitur argumentum :

234. Argumentum. — Homines nequeunt, absque *speciali* (d *extraordinario* Dei auxilio, producere, sine ulla spe humana, «actus fortitudinis *vere heroicos*, scilicet adimplere, in connexion-' perfecta cum aliis virtutibus, circa opera ardua communes hominum vires superantia, actus *excellentes* fortitudinis, prompte, alacriter, delectabiliter, occasione data, constanter ideo et frequenter, si necesse sit.

Atqui *innumeri* martyres, ex omni conditione, ælate et sexu, sine ulla spe humana, cum mirabili constantia et patientia. propter causam religionis, actus *vere heroicos* fortitudinis non semel egerunt : tormenta enim atrocissima, multis in locis et temporibus, multoties, et sæpe per plures dies, alacriterque subierunt, et quidem summa cum animi tranquillitate, summa cum humilitate, cum charitate maxima erga Deum et homines, cum magna mansuetudine, læto animo, imo orantes pro persecutoribus.

Ergo martyres divino adjuti sunt auxilio, et eorum constantia in tolerando mortem, tali modo acceptam, vires humanas certo excedit. Il. *miraculum* est certissimum, *ordinis moralis*. Proinde religio, quam sanguine obsignaverunt, divina dicenda est et vera.

Major patet ex dictis ; ad *minorem* autem probandam sit thesis sequens :

Asserlio : Innumeri martyres mortem vere heroicam passi sunt, propter religionem christianam, quæ ideo divina habenda est.

I. — Innumeri fuerunt martyres ex omni conditione...

235. A. Numerus martyrum. — Innumeros fuisse martyres in primis sæculis aperte demonstratur :

1) *Er numero el unirsalilale persectilionum.* — in solo imperio romano usque ad Constantinum M., *decem* recensentur *persecuiones*, quæ irre in singulas provincias. et pæne sine ulla intermissione, crudeliter sævicrunt (1); sed c.t in Perside sub Sapore, in Arnu nia, ct postea ferme ubique terrarum, novæ exarserunt usque ad tempus hodiernum.

2) *Ex leslimonio paganorum el Christianorum.* — Omissis textibus Actuum et Epistolarum (2). sub Nerone multitudinem ingentem mortem subiisse testatur *Tacilus* (3) ; inultos autem sub Domitiano referunt *Dio Cassius* (4) et *Bruttius* (5). Marco- Aurelio vero regnante, non paucos capite truncatos aut bestiis traditos esse (6), et, sub Antonio Pio. « *innumera- biles* prope martyres per universum orbem enituisse », narrat. *Eusebius*. Idem testantur factum S. *Irenaeus* (7) (I *Ter- tullianus* (8) qui dicit, quocumque incommodo exsurgent»' populari, christianos esse in causa et ad leones trahi.

Decii vero, Diocletiani et Maximiani persecutiones crude- liores fuisse, enarrant. *Dionysius Alex.*, (pii recensere nomina martyrum omittit, cum « *plurimi* sint et ignoti ex omni homi-

ti) * Depuis Fan 64, date du premier massacre de chrétiens ordonné par Néron, jusqu'à Fan 313, époque du dernier et définitif édit de tolérance, les fidèles vécurent dans une atmosphère iuridique hostile à la liberté de leurs croyances comme à la sé< urité de leurs personnes et de leurs biens. » Allard, *Dix leçons...* p. 85. « La thèse du grand nombre des martyrs est l'exacte traduction de la vérité historique », *id.*, p. 149. Vide *Histoire des persécutions*, t. I. Intiod. p. iv sq.

i En supposant même qu'à chaque fois et dans chaque lieu particulier, il ait péri peu de victimes, réunies elles doivent former un nombre consi- dérable. » Boissier, *La fin du paganisme*, t. 1. p. 393.

(2) Act., iv, 17 sq. ; vu, 55 sq. ; vin, 1 sq. ; xn, 1-3, etc. ; I Pot., iv, 13 sq. ; Apoc., vi, 9.

(3) *Ann.*, lib. xv, cap. 44, apud Kirch, *op. cit.*, n. 28.

(4) *Hist. rom.*, lib. 67, cap. 14, Kirch, n. 199.

(5) Apud Euseb., *Chron.*, lib. n.

(G) *Hist. ecc.*, lib. 5, cap. v, n. 47, Kirch, n. 391.

(7) *Ado. hser.*, lib. 4, cap. 33, n. 9. « Ecclesia omni in loco... multitudi- nem martyrum in omni tempore præmittit ad Patrem », apud Rouet de Journal, η. 243.

(8) *Apolog.*, 4<). « Existimant omnis publica' câedis, omnis popularis incommodi christianos esse in causa. Si Tiberis ascendit in mœnia. si Nilus non ascendit in arva, si cœlum stetit, si terra movit, si fames, si lues, slatim : Christianos ad leonem. » Journal, n. 282.

num genere atque ætate » (1) ; *Lactantius* (2), qui non singulos sed gregatim damnatos esse christianos asserit ; *Eusebius*, qui, terio edicto Diocletiani promulgato, « vix jam iniri numerum posse omnium qui de inceptis in singulis provinciis passi sunt martyrium » (3), declarat.

3) *Ex testimonio modernorum*. — Historia duce, contra Dodwell (4) qui, sæculo 17, paucos tantum fuisse martyres affirmare non dubitaverat, Ruinart (5), noslrisque temporibus Zaccaria (6), De Rossi (7), Le Blant (8) et Allard (9) innumerales inveniri martyres clare et erudite ostenderunt ; quorum conclusiones haud obscure confirmantur ex inscriptionibus quæ in Catacumbis leguntur, v. g. « Marcella et Christi martyres 550 », « 150 martyres Christi ».

236. B. Conditio martyrum. — Martyres fuerunt autem non solum *rudes* et *plebei*, ut Theodotus, Sere nus, sed etiam *nobiles*, ut Fl. Clemens, Apollonius, et *docti*, ut Justinus, Irenæus, Cyprianus ; non solum *viri robusti*, ut milites Aictor, Julies. Sebastianus, Mauritius, sed etiam *mulieres*, ut utraque Domitilla, utraque Felicitas, Perpetua, *senes*, ut Blandina et Potamiana, *senes*, ut Simeon. Polycarpus. Pothinus. Leonides, imo *pueri* et *puellæ*, ut Tharcisius, Cæcilia, Agatha, Agnes, Eulalia.

II. — Propter religionem christianam passi sunt martyres.

237. Sane Christianos criminum et flagitiorum variorum incusare studuerunt persecutores, ut causa adisset cos perse-

[1] Euseb., *Hist. ecc.*, lib. 7, cap. 11.

(2) *De mort, persec.*, cap. XVI.

(3) *Hist. ecc.*, lib. 8, cap. 6, n. 10, Kirch, n. 409.

(4) *Dissert. cyprian. IX, De paucitate martyrum*, Oxford, 1684 ; cf. Gibbon*, *Decline and fall of the Roman Empire*, C. 16 ; E. Havet*, *Le christianisme et ses origines*, Paris, 1884.

(5) Præfat. ad *Art. sincera Martyrum*, Paris, 1689.

(6) *Raccolta di dissertazioni di storia ecc.* (diss. 42).

(7) *Home souterraine*.

(8) *Les Actes des Martyrs; Les persécuteurs et les Martyrs*.

(9) *Varia op. cit.*

quendi ; reapse tamen, *sola religionis causa, eos morte damna-*
runt.

Ad rationem autem martyrii parvi refert utrum martyres cruciati fuerint propter doctrinam christianam universim sumptam, aut propter dogma quoddam vel virtutem aliquam supernaturalem hujus religionis, dummodo propter religionem mortem subierint (1).

Pr o b a t u r : '

1) *Ex persecutionum ediclis* (2). — « Non licet esse vos » (3). cccc lex imperii quæ, si non verbo, sensu saltem, jam ab initio statuta erat contra Christianos. Nero enim sub præ-textu incendii Romæ, de facto autem, quia « *genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ* » (4) ei videbantur, bestiis et flammis tradidit Christi discipulos, qui rursus a Trajano (5) et Marco-Aurelio (6) ita *solo religionis molivo* damnati sunt, ut qui negarent se esse Christianos statim dimitterentur incolumes.

Christianos autem fieri absolute vetuit Septimus-Severus (7), dum variis poenis morteque postea eos affici jussit Diocletianus (8), « si in christianæ fidei proposito perman-
sissent ».

2) *Ex testimonio Apologistarum.* — Omnes affirmant et publice proclamant Christianos, n? ullius quidem sceleris aut illagitii quorum arguuntur, infectos esse, sed *solo christianitatis nomine damnari* (9); etiam atque etiam expostulant ne

(1) Hedde, *art. cil.*, col. 223, 226, 232.

(2) Allard, *Dix leçons...*, cap. iji, p. 85 sq.

(3) Tertull, *Apolog.*, cap. iv, apud Kirch, n. 152.

(4) Suetonius, *Vita Neronis*, cap. xvi, Kirch, n. 34.

(5) Plinius minor, ep, 97, Kirch, n. 25.

(6) Euseb., *Hist, ecc.*, lib. V, cap. i, n. 47, Kirch, n. 391.

(7) /Elius Spartianus, *Vita .Severi*, cap. \mi. Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. Idem etiam de Christianis sanxit. « Kirch, n. 431.

(8) Euseb., *Hist, eccl.*, lib. VIII, cap. u, n. 4, Kirch, n, 405.

(9) S. Just, 1a *Apol.*, ut, iv ; Athenag., *Leg.*, u; Tert., *Apolog.*, cap. 2. Kirch, n. 146, 151 ; *Ad. Nat.*, cap. i, Kirch, n. 164. « Credunt de nobis quæ non probantur, et nolunt inquiri, ne probentur non esse quæ malunt credi esse, ut nomen illius æmulæ rationis inimicum, praesumptis, non probatis criminibus, de sua sola confessione damnetur. Ideo torquemur contentes et punimur perseverantes, et absolvimur negantes, quia nominis prælum est. »

liceat « os indefensos et inauditos judicari, sed inquisitiones instituantur <l judicia quibus se probari innoci nies possint, si d frustra, adeo imperatores el magistratus sibi persuasissimum habent nullius facinoris reos esse christianos.

3) *Ex modo agendi judicium*. — Solummodo interrogantur Christiani utrum in fide Christi perseverent, quod si asseverent, statim ad supplicia rapiuntur et capite damnantur, quod autem si negaverint, nil ultra quæritur de aliis sceleribus, contest inique absolvuntur a iudice et honoribus cumulantur et dignitatibus.

Aperte igitur constat sola christianismi ratione cruciatos esse christianos et mori iussos.

III. — Constantia martyrum fuit vere heroica nec naturaliter explicari potest.

1° *Probalur Ithesis* :

238. A. Natura tormentorum. — *Physica supplicia* (1) cujuscumque gemeris vel *exquisitissima*, ita studiose adhibita ul diu durarent morsque lenta adveniret, ubique pertulerunt christiani : exsilio enim mulctabantur, ad metalla et capitis damnabantur, aut flagella plumbata, ungulas, uncos ferreos, famem, sitim, equuleum, oleum fervens, calcem vivam, bestias. ignem, cruets, aliaque innumera, ad arbitrium præsidis, subire cgebantur, ut testantur pagani (2) et apologistæ.

2) *Moralia* (3) autem *lormenla terribiliora* fortasse sustinere non dubitarunt : vita enim christiana martyrium erat perenne, namque propter compenctrationem vitæ civilis et religiosae, vexationes et molestias perpetuae cos sollicitabant angebantque ; circumstabant quotidiana pericula idolatriæ aut apostasiae.

Sæpe etiam muneribus, re familiari et dignitate spolia-

ti) AHard, *Dix leçons...*, cap. vin, p. 273-308. a On en vint à leur infliger des peines si épouvantables qu'après s'être étonné qu'il se soit trouvé des juges pour les prononcer contre eux, on n'est guère moins surpris que les victimes aient été capables de les supporter). » Boissier, *La fin du paganisme*, t. I, p. 344.

(2) Kirch, n. 28, 45, 76, 399, 407, 410 sq.

(3) Allard, *op. cit.*, cap. vi, p. 189-231; Sortais, *op. cil.*, p. 27-28.

bantur, imo et ad lupanar ducebantur, dum ex adverso voluptates, honores et divitias apostatis promissos renuebant atrociusque certamen et periculosius contra cognatos faciebant, qui precibus et lacrymis eos a martyrio avertere conabantur.

239. B. Fortitudo heroica martyrum. — 1) Ante supplicia martyres, *humiles* et infirmitatis propriæ conscii, sibi diffidebant atque *limebani*, et saepissime proclamant se tormenta tam constanter tolerare non potuisse nisi, *Dei auxilio*, quod inter cruciatus ardentem exposcebant, amicos etiam et notos obsecrantes ut Deum pro se implorarent (1).

2) Ad mortem autem adducti, « Dei cultum libera voce absque ullo metu profitebantur ; et cum gaudio atque hilaritate, ridentes, capitalem sententiam excipiebant : adeo ut in laudem conditoris omnium Dei, psalmos, hymnosque et gratiarum actiones ad extremum usque spiritum concinerent » (2).

3) Nonnunquam sponte tortoribus sese offerebant, non ex fanatismo aut, temeritate et superbia, sed zelo fidei et caritatis, v. g. ne apostasiam simulare viderentur aut ut testes in fide confirmarent (3).

4) Semper ex voluntate et libere, non ex necessitate, dolores et cruciatus perferebant, nam eis facillimum erat vitare tormenta : unum abjurat ionis verbum satis fuisset et ad id omnino invitabantur, promissis nempe, blanditiis, honoribus, etc. « Ecco sexus infirmus et fragilis ætas dilacerari se toto corpore urique perpetitur, non necessitate, quia licet vitare si velint, sed voluntate, quia confidunt Deo (4). »

5) Non una hora tantum, sed sæpe per plures dies, « iudice omni virium nisu ambitiose contendente ne (illos' interfice-

(1) « Profusis lacrymis [martyres] obsecrabant fratres, ut continua? ad Deum preces fierent, quo tandem ipsi perfectum finem adipisci merebantur. » — « Sinite me sic ; qui enim dat mihi ignem pati, dabit et sine vestra ex clavis cautione, immotum in pyra permanere. » Euseb., *Hist, ecc.*, l. V, c. n ; *Martyr. Polycarpi*, ep. ecc. Smyrn., c. xii. Alia exempla vide apud Ottlger, p. 893 sq.

(2) Euseb., *Hist, ecc.*, l. viii, c. ix ; Kirch, 411, in fine.

(3) Tert., *Ad Scapulam*, c. 5 ; cf. De Poulpiquet, *op. cit.*, p. 178 sq.

(4) Lactantius, *Div. Instit.*, l. v, c. xxi, n. 14. Journal, G40.

rd », « nihil aliud devitante, quam ut ne torti morerentur » (1). varia ac per vices alternata supplicia (2), *mirabili constantia* et patientia usque ad obitum tolerabant. Hinc *Lactantius* : « Ut de viris taceam, pueri et mulierculae tortores suos taciti vincunt, et exprimere illis gemitum nec ignis potest ». (3) Et *Eusebius* (4) : « (Martyrum) mirabilem in primis ardorem, vereque divinam virtutem et alacritatem... oculis nostris conspeximus. »

6) Imo. nonobstante summa injustitia, qua damnabantur, negata cis omni defensione, *mansueli* tamen permanebant et *pacifici*, et pro ipsis persecutoribus Deum exorabant, caritati in eis et commiserationi in usque in finem exhibentes (5).

Conclusio. — His igitur rite perpensis, logice infertur fortitudinem martyrum fuisse : 1) *veram* virtutem : erat enim *media* inter vitia opposita, timorem nempe inordinatum domans et repellens simul ac audaciam irrationabilem aut impaviditatem (6) ; 2) virtutem *heroicam* : aderat enim in *summo gradu* et in *connexione* mirabili cum aliis virtutibus : cum charitate fide, spe, humilitate, castitate, mansuetudine, etc., et *acius* virtutum sæpe repetiti exercebantur circa opera ardua, inter atrocissima tormenta physica et moralia, prompte, alacriter, constanter et delectabiliter, quin fuerit ulla spes retributionis temporalis.

Atqui in harmonia virtutum in gradu eminenti manifestatur sanctitas extraordinaria, quæ ipsa supponit auxilium omnino *speciale* Dei et *extraordinarium*. Ergo *lalis* martyrum constantia inter cruciatus, *tali modo* toleratos, est certissimum *miraculum ordinis moralis*, ac proinde invictum argumentum in favorem religionis christianæ.

(1) *Martyr. Polycarpi*, n. 3 (6) ; *Journel*, 78 ; *Euseb., Hist. ecc.*, l. vi, c. 39, n. 5 ; *KIrch*, 399 ; *Lact., Inst.*, l. v, c. 11.

(2) *Euseb., Hist. ecc.*, l. vm, c. ix, n. 3 ; *KIrch*, 410.

(3) *Lact., Inst.*, l. v, c. xm, n. 12 ; *Journel*, 640.

(4) *Euseb., Hist.*, l. vm, c. ix, n. 5 ; *KIrch*, 410.

(5) *Liti. Ecc. Viennensis et Lugd.*, ap. *Euseb., Hist. ecc.*, l. v, c. n. « Parmi ces douleurs, quelqu'un n'a pas gémi, c'est peu ; il n'a pas supplié : c'est peu ; il n'a pas répondu : c'est peu ; il a souri et souri de bon cœur. » Ita Seneca, alludens persecutioni Neronis, ep. 78, ap. Allard, *Hist. des persécutions*, t. I, p. 52.

(6) 2-2, q. 123, a. 3 ; q. 125-127.

2° *Confirmatur thesis.*

240. Hæc conclusio non parum confirmatur :

a) *Ex maxima connexione martyrii cum charilale.* — « Charilas est vinculum perfectionis. Martyrium autem inter omnes actus virtuosos maxime demonstrat perfectionem charitatis : quia tanto magis ostenditur aliquis aliquam rem amare, quanto pro ea rem magis amatam contemnit. Manifestum est autem quod inter omnia alia bona præsentis vitæ maximè amat homo ipsam vitam, et e contrario maxime odit ipsam mortem, et præcipue cum doloribus corporalium tormentorum... Et secundum hoc patet quod martyrium inter ceteros actus humanos est perfectius secundum suum genus, quasi *maximæ charitatis signum*, secundum illud Joan., xv, 13 : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis (1). »

b) *Ex variis adjunctis.* — 1) *Ex miraculis* : Dei interventus quandoque clare manifestabatur : sæpe enim « voracissimæ bestię (*subito mansuefactæ*) nec attingere Sanctorum corpora, nec propius accedere audebant ; nonnunquam inter flammas *illaesi* manebant Christiani, quorum, non semel etiam, vulnera confestim sanabantur aut dolori non erant » (2).

2) *Ex edibus.* — À iso martyrio christinorum, stupebant pagani, mirantes martyrum fortitudinem incredibilem et patientiam, et quasi sponte quærebant « quid intus in eis » (3) erat, quam ex causa tot acerba tormenta subire poterant etiam pueri et puellæ. Hacque ratione permoti, multi ad Christum convertebantur, adeo persuasum habebant « nec consensum tam multorum nec perseverantiam morientium vanam esse, nec ipsam patientiam, sine Deo, cruciatus tantos superare posse » (4). « Plures efficimur, aiebat Tertullianus, quoties metimur a vobis : semen est sanguis Christianorum » (5). » Reapse post persecutiones prodigiosa fuit extensio

(1) 2-2, q. 124, a. 3.

(?) Euseb., *Hist. ecc.*, l. viii, c. 7.

(3) Tert., *Apol.*, c. 50 ; *Ad Scapul.*, v ; *Marl. Polycarpi*, n ; S. Just., *11 Apol.*, xii.

(4) Lact., *Instil.*, lib. v, c. xxi, xxii, apud Journal, 640.

(5) *Apolog.*, c. 50, Journal, n. 285.

Christianismi, et ita quo destrui aut saltim minui debuisset Christiana religio, in dies magis ac magis augebatur.

Ergo, omnibus spectatis etiam adjunctis, heroica martyrum fortitudo arguit miraculum *morale*, annexum habens miraculum *sensibile*, et sic divinum est signum firmissimum veritatis doctrinæ christianæ.

241. Objicitur (I) : 1° *Martyres mori, non obierunt propter spem lucri, gloriæ cupiditate vel honoris post mortem, immortalitatis bonorumque xternorum vana exspectatione, quandoque etiam stupiditate moli aut fanatismo. Ergo nihil valet argumentum.*

R. Nullum ex motivis supradictis recte assignatur ut causa naturalis qua sufficienter explicaretur factum tam universale et tam mirabile.

Et sane : 1) *Non spes lucri*, cum mortis tempore evanescunt divitiarum gaudia.

2) *Non gloriæ cupiditas vel honoris*. — Plerique enim, ut vidimus, sincera et maxima humilitate fulgebant, ita ut, quamvis sæpius martyrium subiissent et vulnera toto corpore circumferrent, tamen nec se ipsos martyres prædicarent, nec ab aliis ita se appellari paterentur (2).

Praeterea a religione Christiana absolute proscribebatur gloriæ cupido qua, si permoli fuissent martyres, mortis fructum se amissuros esse ideoque nihil sibi magis timendum esse aperte sciebant.

Cælerum non pauci in speluncis ac sylvis vel fame perierunt, alique multi a feris devorati sunt aut globatim occisi, qui se propterea a nemine cognoscendos esse, nisi a Ileo, minime ignorabant ; quinimo hujus mortis genere nonnisi infamiam et hominum despectionem sperare poterant, dum apostasia via ad gloriam et honores proxima erat et certa.

3) *Non bonorum xternorum vana exspectatio*. — Futura enim spiritualia et invisibilia tali modo allicere non potuissent, per tot sæcula, tam numerosam multitudinem martyrum, omnis ætatis et sexus, ad subeunda atrocissima tormenta crudelissimamque mortem perferendam, tanta patientia et alacritate, tantaque animi tranquillitate, nisi fuisset in eis persuasio verissima, fidesque certissima, spes fortiter et stabiliter fundata, in argumentis nempe objectis e certiis et firmis, gratiaque Dei animos confortans inter supplicia, ut experientia quotidiana nimis constat.

1) *Non stupiditas aut fanatismus*. — Multi enim docti erant et excullissimi, rationemque suæ fidei libenter reddebant.

(1) Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 37e conf., 2e pars.

(2) Ex epist. Ecc. Lagdun., apud Euseb., *Hist. ecc.*, lib. v, cap. n.

HEROICA CONSTANTIA MARTYREM

Sed (I) « neque unquam homines tam bardi et stupidi fuerunt, « ul permissa optione inter delicias el supplicia, inter liber- « talem el carceres, inter vitam et violentam mortem, nesci- te rent vel per se nollent res naturæ suæ gratas et jucundas « potius quam ingratas et duras eligere ».

Fanalismum (2) autem qui, imaginatione ortus et perti- nacia, conjungi solei cum passionibus, crudelitate et superbia, prorsus abfuisse ostendunt martyrum mansuetudo et modes- tia, prudentia in responsis, diffidentia sui, precum ad Deum sine intermissione oblatio, libera mortis tolerantia, quæ qui- dem omnia ignota sunt turbis quæ, fanatico impulsæ furore, insipienter et cæco impetu agitatoribus obediunt.

Denique violentum non durat, et fanaticismus cito defecisset, nec per tot sæcula innumeros homines tam diversos tanta vi invasisset et in tantos cruciatus abripuisset.

242. 2° *Omnes religiones suos habuerunt martyres. Ergo ex martyrio probari nequii divinitas chrislianæ religionis.*

A. In genere.—Nonesola morte violenta ul sic, eruitur argu- mentum sed e martyrio *talibus dotibus* vestito, ut sola reli- gionis causa toleratum sil, simulque nonnisi interventu Dei explicari possit. Sane mors vel crudelissima non sufficit ut quis martyr habeatur : martyrium enim non tam ex ipsa morte quam ex *mortis ipsius adjunctis dispositionibusque* animae *morientis* dijudicatur, quæ nunquam apud assecclas sectarum aut aliarum religionum simul conjunctæ et modo tam mirabili inveniuntur (3).

(1) Ita Ottiger, p. 887.

(2) Sortais, *Valeur apologétique du marh/re*, cap. π, p. 22 sq. ; De Cham- pagny, *Etudes sur Cempire romain*, t. VIII ; *Les Antonins*, t. II, lib. 5, cap. 3, p. 304 sq.

« Rien [dans la nature du témoignage rendu par les vrais martyrs] n'y sont l'enthousiasme factice et surchauffé. Ce n'est pas l'ardeur malade de la mort, telle qu'on la rencontre chez les sectaires... Ce n'est pas l'en- traînement docile de la foule, plus ou moins poussée par des meneurs. C'est la détermination ferme de gens réfléchis qui ne s'exposent pas volon- tairement au danger, qui se délient sagement d'eux-inêmes, qui obéissent aux règles portées par la sollicitude de l'autorité religieuse, mais qui, devant le péril, ne faiblissent pas, d'autant plus intrépides que leur témoi- gnage n'est pas rendu à la légère, mais qu'il est la résultante de toute leur foi, de toute leur vertu et de toute leur raison. » Allard, *Dix Zcfons...*, cap. ix, p. 329-330.

(3) * Nous reconnaissons volontiers que l'un ou l'autre des éléments de cette synthèse [de l'argument du martyr] peut se trouver chez les sectes hérétiques ou les religions non chrétiennes..., il n'en reste pas moins que le témoignage des martyrs de l'Eglise catholique réalise seul la synthèse •de tous les «acteurs que nous avons énumérés. » De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 186-187 ; Allard, *op. cit.*, p. 322 sq. ; 2-2, q. 124, a. 3 · *Quodl.*, •v, c. 19.

B. In specie. — 1) Admisso quod in *Genilibus* veræ virtutes morales reperiri possint, nihil videtur obstare, speciata rei natura, quod aliquis ex eis usque ad gradum heroicum perungere possit. At nemo tamen stricte Heroes appellari potest : nam « ad constituendum Heroem *collectio omnium* virtutum moralium requiritur » ; atqui « quotquot apud Gentiles, propter alicujus virtutis moralis excellentiam, Herois nomen consecuti sunt, aliis, *ut plurimum* earnerunt virtutibus, et vitiis fuerunt inquinati » (1). Ergo stricte Heroes dici non possunt.

2) Inter *Hærelicos* et *Schismaticos*, quidam certe mortem intrepide obierunt pro fide sua. Attamen nulla comparatio fieri potest inter martyres hæreticos et martyres catholicos :
a) Son ratione loci et temporis : Hæretici enim, per aliquot annos tantum et in una vel in paucis tantum regionibus passi sunt, dum Catholici, fere ubique terrarum, per multa sæcula, imo fere omni tempore, mortem subire pro religione sua. —
b) Son ratione numeri, nam hæretici semper *pauci* fuerunt, saltem relative ad numerum martyrum catholicorum. Id. jam animadvertibat S. *Irenæus* : « Ecclesia, omni loco, ob eam, quam habet erga Deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore præmilit ad Patrem, reliquis autem omnibus non habentibus hanc rem ostendere apud se, sed nec quidem necessarium esse dicentibus tale martyrium (2).. » Sane nulla Hæreticorum secta reperiri potest, « in qua tot ex omni sexu et ætate mortui sint, et mortem constanter subierint, quot inter Catholicos id præstiterunt (3). » —
c) Son ratione molini : nulli enim Hæretici motivo politico cruciati sunt, et signa fanaticismi, superbiæ, imo et crudelitatis non dubia præbuerunt. Insuper inter illos, qui pro sua religione mortem violentam patienter sustinuerunt, alii propter unam doctrinam, alii propter aliam doctrinam, valde diversam, imo omnino oppositam, mortui sunt ; dum Catholici « pro una eademque re, pro iisdem omnino dogmatibus, pro ipsa inconcussa et uniformi traditione sanguinem fuderunt (4) ».

Igitur Sectæ frustra pro se appellant ad argumentum martyrii, nam, ad valorem hujusmodi argumenti, semper deficit elementum essenziale *multitudinis* et *continuitatis*, sæpeque desunt quoque una vel altera ex aliis conditionibus requisitis. Quamobrem, etiam dato quod existere possint inter Hæreticos et Schismaticos, martyres quidam veri nominis, hi casus sunt omnino *singulares* et nonnisi *exceptiones* quasdam paucissimas constituunt ; proinde nullatenus infringunt martyrium

(1) Bened. XIV, *De Beat, canon.*, l. m, c. xxi, t. III, p. 211-212.

(2) *Adv. Hær.*, l. iv, c. xxxm, n° 9. *Journel*, 243.

(3) Bened. XIV, *l. c.*, c. xx, n° 12, p. 204.

(4) Bened. XIV, *l. c.*, p. 203.

calkolicum seu martyrium *universale* in favorem religionis *calholicæ* (1).

Insuper haereticorum martyrium, si quod detur, nunquam erit in gratiam ipsius hæresis ut sic, secus Deus ipse errorem attestaretur, sed semper apparebit in connexione externa et visibili cum veritate catholica. Igitur, loquens de protestantibus qui, annis 1885-1886, in Ouganda interfecti sunt pro religione sua, quam veram Christi religionem credebant, merito ait *Tanquereij* : * in hoc casu, divinus interventus *verilatē christianismi*, non autem proleslantismi quatenus hic Ecclesiæ catholicæ opponitur, demonstrabat » (2). Eodem sensu *D'Herbigny* : « Gausa mortis pro Christo ejusque fide, potest *per accidens* \ero donare martyrio homines in aliquo cœtu illegitimo, inculpabiles nempe, quos gratia Christi inscios per veram Ecclesiam vivificat (3). »

Quoad *Indos*, notemus mullos quidem, viduas praesertim, tormenta mortemque subire, sive in obsequium mariti, sive ut ad nirvana certius perveniant, sed hi nullatenus martyres haberi possunt, cum nec propter religionem moriantur, nec libenter, sed ex necessitate, antiqua consuetudine orta, et quadam desperatione, ut testantur omnes hodierni viatores et missionarii (4).

Babyslæ (5) vero persani non sunt juxta ipsos adversarios, nisi fanatici qui, vi et armis, contra auctoritatem civilem acriter pugnarunt, proptereaquemartyribus Christianis nequaquam æquiparari possunt. — Idem dicendum de antiquis *Circumcellionibus* qui, vesano enthusiasmo, de rupibus se praecipitabant.

(1) Cf. L. de Grandmajson, in *Recherches de science religieuse*, 1922, p. 1-29 ; *Ami du Clergé*, 13 mart. 1924, p. 165 sq. : Delehay, *Sanctus...*, p. 256-259.

(2) N. 517. — (3) *Theol. de Ecclesia*, t. II, n. 241.

(4) « Je ne parle pas des femmes indiennes se brûlant sur le corps de leurs maris ; on sait aujourd'hui, des témoins oculaires l'ont attesté, combien la plupart de ces malheureuses opposent de résistance, comme il faut souvent les maintenir sur le bûcher fatal. » Olivier, *Conf. theol.*, 41° conf.

t Il n'est guère en leur pouvoir de s'en dispenser [du feu]. La coutume du pays, le point d'honneur, la crainte d'être déshonorées et de devenir la fable du public y ont plus part que leur volonté propre : si quelqu'un tâchait de se soustraire à une mort si cruelle, ses parents sauraient bien l'y forcer, afin de conserver l'honneur de leur famille. C'est pourquoi, lorsqu'ils en voient chanceler, ils leur donnent aussitôt certains breuvages qui leur ôtent toute appréhension de la mort. » P. Martin, *Lettres édifiantes*, vu, p. 76, apud Ottiger, p. 891 ; Ch. Godard, *Le fakirisme* (Sc. et Relig.) ; Heuzé, *Fakirs, Fumistes et Cle*, Paris, 1926.

(5) Renan*, *Les Apôtres*, p. 378 ; cf. Carra de Vaux, *Les penseurs de l'Islam*, t. V, 1« plc.

243. 3° *Martyrum constantia non excedit militum fortitudinem, inter bella. Ergo.*

R. — Præterquam quod milites generatim non propter religionem mortem obeunt, maximum viget discrimen inter eos et martyres.

1) « Afilites (1) enim necessitate plerumque coguntur, quam
« non possunt nisi vel turpi fuga, vel servitute indigna, vel
« amissione bonorum vel graves subeundo pcenas evadere ;
« martyres vero tormenta omnia, solo verbo nutuque, cum
« summi simul spe lucri, effugere potuissent.

2) « Milites non se exponunt morti cœclæ, sed tantum plus
« minusve probabili mortis periculo, cui quo animosius se
« objiciunt, eo facilius plerumque illo perfunguntur ; martyres
« cruciatibus horrendis certaeque morti se offerebant.

3) « Militum mors plerumque est subita, hinc sine vehementi
« dolore : martyrum proluxa, horrida.

4) « Isti tormenta adibant animo tranquillo, pacifico, absque
« ullo vindictæ studio, absque ira et felle, bene affecti vel erga
« judices et tortores, ipsis ex animo omnem condonantes inju-
« riam, humiles et de sua virtute diffidentes : milites plerumque
« in pericula ruunt, ulciscendi studio iraque ardentes, cæco
« animi impetu abrepti, suis præiudicantes viribus.

5) « Martyres nulla spe lucri movebantur ; milites amore
« patriæ et suorum quos fortiter pugnando tuentur, spe prædæ,
« spe gloriæ et honoris, spe evadendi periculum alliciuntur. »

6) Milites viri sunt robusti ætateque firmati, dum martyres
inveniuntur puellæ, virgines tencræ, mulieres infirmæ, senes-
que propectæ ætatis.

Quapropter, immerito militum fortitudo cum martyrum
constantia confertur.

Martyrium igitur christianum prorsus inexplicabile remanet, nisi procedat e virtute Dei supernaturali. Porro in testimonium Christi religionis actum est. Ergo hæc religio divina habenda est et vera.

Scholion : De Testimonio martyrum.

244. Nonnulli apologetic (2) argumentum præcedens confirmare contendunt ex *ipso* martyrum *testimonio*, quatenus

(1) Ita Hurter, n. 91. Cf. Allard., *art. cit.*, coi. 337-339.

(2) Brugère, *De Vera Religione*, n. 62 ; Sortais, *Valeur apologétique du martyre*, p. 51 sq. ; Allard, *Dix leçons sur le martyre*, cap. ix, p. 309 sq. ; Monsabré, *Introduction au dogme catholique*, 37e conf., i ; Wilmers, *De Religione revelata*, l. iv, cap. n, a. 3, n. 546.

formaliter, si alii sunt martyres facta *externa et sensibilia*, quæ in Evangeliiis narrantur et quibus lota nititur christianæ religionis divinitas.

Sane *primi* martyres, apostoli nempe (et discipuli, *lesles oculati* fuerunt vitæ, miraculorum et resurrectionis Christi, ac proinde sanguinis effusione, (loquuntius quam verbis et scriptis, de his factis testimonium dederunt.

At argumentum martyrii, sic intellectum : *a)* Proprie non valet nisi pro prima generatione Christiana, aliorum enim temporum martyres hujusmodi facta non viderunt. — *b)* Jam non est argumentum *divinum*, directe et immediate demonstrans divinitatem Christianismi, sed testimonium *humanum*, originem divinam religionis catholicæ *indirecte* tantum ostendens, quatenus indubitanter testatur existentiam *historicam* factorum illorum *supernaturalium*, quibus nititur hæc religio. — *c)* Ideo non debet sumi *exclusive*, quia nimis restringit *valorem* martyrii nec plenam ejus notionem proponit : constat enim etiam primos martyres morbo subisse, non tam ut veritatem *historicam* factorum Evangelii testarentur quam *fidem suam* in Christum et in ejus divinam missionem et doctrinam (1).

Corollarium : Praecedens demonstratio clarissime confirmatur ex invicta stabilitate religionis christiano-catholicae.

245. *Argumentum*: Eo difficilius perseverare potest religio aliqua in unitate perfecta, quo *universalior* est et quo major adest *disproportio* inter obstacula vincenda et media ad ea superanda adhibita. Atqui religio christiano-catholica : 1) jam a prima sua diffusione, *nullas* undique gentes in unum collegit et, saeculorum decursu, *pias* semper sibi aggregavit ; 2) dirissimas et innumeras *persecutiones*, maximasque *hæreses* constanter superavit et perpetuo ac firmissime manet et vivit eadem in fide, iisdem sacramentis, etc., quamvis *auxilia naturalia*, quibus nititur, fuerint omnino *debilia*, imo quamvis quandoque pericula *intestina* gravissima, ex corruptis cleri

(1) Hedde, *ari. cit.*, col. 247 sq. ; Allard, *art. cit.*, col. 334, 335, ubi emendat suam doctrinam.

moribus, ei hinc illine sæpius ingruerint. Ergo, quemadmodum ejus admirabilis propagatio, ita *invicta stabilitas* religionis catholicæ per causas visibiles et naturales explicari nequit, sed supponit et exigit speciale Dei auxilium (t ideo divinam hujus religionis originem valide comprobatur).

Major evidens est quoad secundam partem. Prima pars facile ostenditur vera : Gentes enim multum inter se distant indole, cultura, moribus, etc. ; imo fere necessario sibi opponuntur ex *parlicularismo* nationali et *utilitatis* varietatibus. Ergo difficilis est plurcs populos in unum congregare, et multo difficilius ita congregatos retinere. A fortiori valde difficile est religionem aliquam, *per totum orbem* diffusam, invictam stare.

246. *Probatur minor :*

1° Factum stabilitatis. — Religionem catholicam, inter multas gentes, inde a tempore Christi perpetuo conservari manifestum est. Atqui historia compertum est omnia instituta humana, quantumvis sapientissima (t firmissima, aliquando tandem corruere, nec unum inveniri potest imperium, etiam multis sæculis Horens, quod usque ad finem eandem omnino formam legum, morum et regiminis servaverit. Igitur *immutabilitas* merito dicitur *attributum divinum* (1), nec ulla res humana, sibi essentialiter identica, permanere potest absque speciali Dei auxilio. Proinde religio catholica jam divina apparet eo ipso quod non solum invicte perseveiat, sed stabilis permanet inter innumeras gentes diffusa.

2° Modus stabilitatis. — a) *Religio catholica stabilis perdurat inter maxima obstacula.* — Imperatores romani, *per tria priora sæcula*, nomen christianum in sanguine delere conantur ; et tamen religio Christiana per totum orbem celerrime propagatur, et vere « semen est sanguis martyrum ».

Julianus Apostata omnem paganæ philosophiæ vim et subtilitatem colligit contra *fidem* Christianam ; at cito corrumpit totum paganismi ædificium et adhuc crescit religio Christiana.

(1) Num. xxxiii, 19 ; Ts. 101, 27 ; Mal., iii, 6.

Mox *Barbari*, mundum universum gladio et flamma devastant, omnia vestigia moralitatis et religionis eradere volentes. Sed religio Christiana, nedum destruat, ipsos Barbaros vincit et ad fidem convertit, ut historice ostendit missio S. Augustini ad Anglos et S. Bonifacii ad Germanos.

Interim pullulant *magnæ* illæ *hæreses*, quibus sæpe maxime favent imperatores byzantini : Arianismus, Nestorianismus, Eutychianismus, Pelagianismus, omnia fere dogmata impugnantes. At paulatim evanescent hæreses et fere totaliter oblivioni dantur, dum religio catholica vividior et purior periculo evadit.

Sæculo nono, *Pholius* instituit magnum schisma Græcorum. Sed religiones schismaticæ statim languescunt et, cadaverum more, absque ulla vitalitate manent ; religio autem catholica, etiam eo tempore, late extenditur in Europam septentrionalem, in Scandinaviam, in Bulgariam, in Moravian], in Bohemiam, in Poloniam, in Russiam, etc., nec crescere cessat.

Medio ævo, Religio Christiana maxime impugnatur a Mahometanis, ab Albigensibus hæreticis et Catharis ; moxque advenit *magnum schisma occidentale*. Sed exsurgunt novi Ordines : Dominicani, Franciscani ; splendent illustrissimi Doctores, ut S. Thomas, horamque sanctitate et doctrina, invictus manet Christianismus, imo audior fit et firmior.

Sæculo XV et XVI, *Protestantes*, ducibus *Lulhero* et *Calvino*, ila Europam perturbant, ita quidquid nomen habet catholicum destruunt, ut multi finem religionis catholice proximum osse credere potuerint. At, paulatim ad paucas provincias reducitur ramus a trunco præcisus et cito arescit, dum religio catholica, veram et sanam reformationem instituendo in concilio Tridentino, mox ramos novos et vegetiores profert, ut constat, v. g. ex multis missionariis in Indiam, Japoniam et Americam missis.

Exsurgit *Jansenismus*, *Gallicanismus*, *Josephismus*, *Philosophismus*, moxque *Reolutio gallica*, bellum crudelissimum indicentes religioni christianæ, sacerdotibus et omnibus rebus sacris. Demum *Rationalismus*, *Liberalismus*, *Laicismus*, et *Modernismus*, ad nostra usque tempora, contra religionem

christianam exardescunt. Religio tamen invicte persecutiones patitur, strenue dimicat adversus hæreses, magis ac magis fovet opera pietatis et charitatis, novas instituit congregationes, novasque hominum et mulierum sodalitates, quibus vita christiana mirabiliter augetur, evangeliumque latius extenditur.

b) Disproportio inter obstacula ei media. — Obstaculum gravissimum, ortum ex *diversitate gentium* et ex *aliis periculis* modo breviter relatis, maxime crescit si consideres hostes religionis catholicæ cum oppugnasse *omnibus mediis* quæ excogitari et adhiberi poterant, vi et fraude, calumniis, mendaciis, blanditiis et minis, armis et subtilissimis humanæ sapientiæ argumentis, si addas aliud maximum obstaculum non semel exsurrexisse ex *corruptis* ipsorum religionis ministrorum *moribus*.

Atqui religio catholica, mediis tantum illis utens, quibus primo diffusa est in mundum, mediis scilicet naturaliter infirmis et debilibus : *verbi prædicatione* et *exemplo virtutum*, non solum nunquam devincitur, sed omnia obstacula modo *mirabili* et *constanti* superat. « Certe, calamitatibus pressa, alte sæpe ingemit, jacturam multorum filiorum, imo integrarum gentium non raro deplorat; sed nihilominus ipso certamine putata, vegetior semper e pugna prodit, jacturasque suas alibi resarcit, pereuntibus interim aut languentibus adversariis (1) ! »

Ergo, nisi velimus admittere effectum sine causa proportionata. proclamare debemus hanc perennem et invictam religionis christiano-catholicæ stabilitatem a *speciali* Dei *auxilio* provenire et verum esse *miraculum ordinis moralis*, ac proinde hanc religionem esse vere divinam.

Conclusio capitis.

247. Hæc conclusio eo facilius accipienda est, quo hæc stabilitas in vita, ut ita dicam, externa, confirmatur per *indeficientem* etiam *stabilitatem* in *sanctitate* perfecta et *heroica*

(1) Van Noort, η. 124.

necnon per *continua miracula* certissime probata, ut in tractatu de Ecclesia fuse dicetur (1),

His ideo omnibus attente consideratis, merito concludere licet cum *conc. Val.* (2) : v Ecclesia (Religio catholica) per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem (3) invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinæ suæ legationis testimonium irrefragabile. »

(1) N. 412.

(2) Sess. 3, cap. n, Denzinger, 1794.

(3) De catholicitate et unitate Ecclesiæ ex professo agemus ubi de notis ecclesiæ ; at ea quæ diximus de mirabili propagatione et conservatione unius ejusdemque religionis christiano-catholicæ inter *omnes* gentes jam implicate ostendunt ejus catholicam unitatem ».

CAPUT III

CONFIRMATUR DIVINITAS RELIGIONIS
CHRISTIANÆ

Status quaestionis.

248. Huc usque divinitatem religionis christiano-catholicæ demonstravimus ex ejus auctoris divina missione, ex ipsiusque adjunctis histoicis ; nunc autem illam potissimum inspicimus in sua *doctrina* (1) et in sua *mirabili conformitate* cum aspirationibus naturæ humanæ, posteaquæ illam comparabimus cum *Budhismo* et *Islamismo*, qui præcipue præstant inter cæteras religiones, ut ex ejus transcendentia iterum divina appareat.

ART. I

Divinitas christianæ religionis ex ejus
excellencia confirmatur

249. Excellencia cujuscumque religionis duplici ex capite desumi potest, *indirecte* quidem ex ipsa auctoris persona, *directe* vero ex ipsamet doctrina. Jam diximus de persona Christi ; nunc igitur exponenda est doctrina religionis christianæ. Hæc autem doctrina ita plane Deo digna apparet et humanæ naturæ apte conveniens, ut divina valde probabiliter affirmari possit.

(II Si consideretur doctrina Christi ut ab ipso procedens tanquam legato divino, certo certius nonnisi divina esse potest, et habemus argumentum apodicticum ; si autem consideretur independenter a probationibus præcedentibus, demonstratio forte non videbitur omnibus et singulis absolute sufficiens, sed tamen argumentum saltem probabile exhibet, quo multi commoveri et ad veritatem præparari et adduci possint.

Asseritio : Doctrina religionis christiano-catholicæ adeo excellens est et sancta, adeo mirabiliter conveniens ipsi naturæ humanæ, ut nonnisi a Deo aut ab ejus legato institui potuisse videatur.

Thesis constat duabus partibus : 1) in *priore* exponamus doctrinæ christianæ excellentiam ('jusque conformitati in *mirabilem* cura aspirationibus naturæ humanæ ; 2) in *posteriore*, ex his criteriis ostendamus hanc doctrinam, saltem valde probabiliter, origine *divinam* esse.

I. — Doctrina christiana, tum dogmatica tum moralis, excellens est et mirabiliter explet aspirationes humanas.

1° Doctrinæ dogmaticæ excellentia.

250. Veritatibus religionis naturalis quas expresse declarat, multas addit religio Christiana, quæ clarius nobis aperiunt naturam Dei, hominis et mundi.

Deum enim dicit non solum unum in natura, omniumque creatorem et providum, sed trinum in personis et in se beatissimum, patrem vero amantissimum, qui, misericordia et bonitate, Unigenitum in terras misit ut hominem lapsum redimeret et sanctificaret.

Homo autem, ait, a Deo creatus ad imaginem ejus et similitudinem et divinæ consors naturæ factus, ab hujusmodi statu libera voluntate dejectus est, sed, gratia Redemptoris, in filium Dei adoptivum assumptus est et in hæredem æternæ beatitudinis, ad quam, via Christi, perveniet. Quo pacto, origo mali et ratio hujus vitæ dolorum et miseriarum plene explicantur, necnon et valor statuitur laboris et meritorum.

Ad ('jus gloriam *mundus* a Deo ex nihilo factus est. et, totus quantus, nonnisi adjumento esse debet homini, ut suum prosequatur finem et percipiat Unde creaturæ usus faciendus aperte declaratur.

(1) Bossuet: *Discours sur l'histoire universelle*, 2e pars, cap. xix : Mgr Besson, *L'Homme-Dieu*, 10e conf. ; Lodié, *Vos raisons de croire*, la pars, cap. ni, p. 59 sq. ; Ottiger, p. 607 sq. ; De Broglie, *Les fondements intellectuels de la foi chrétienne*, 6e et 7e conf. ; Nicolas, *Eludes philosophiques*, lib. ii, 2° pars, cap. h, ni et iv, t. II, p. 300 sq.

2° Doctrinæ moralis excellentia.

251. a) *Simplicissima esi simul el perfecta.* — Revera universam legem moralem habet religio christiana in duplici amoris Dei et proximi mandato, ex quo logice deducuntur omnia hominis officia erga Deum, cæteros homines et seipsam.

1) *Erga Deum.* — Si Deus enim super omnia diligatur, adoratione agnoscetur ejus supremum dominium, gratiarum actione laudabuntur ejus beneficia, et fiducia in Eo summa posita, spretis divitiis aliisque rebus terrenis, ejus gloria in omnibus quaeretur.

2) *Erga proximum.* — Misericordia in pauperes et infirmos, specialis dilectio parvulorum, omniumque amor vel inimicorum, cujuscumque auctoritatis legitimæ reverentia, relationes amicales in familia et societate, sponte defluunt ex eodem præcepto caritatis (1).

3) *Erga seipsum.* ~ In se inflammatus eadem caritate, mundana despiciet homo, vitia et peccata quaecumque vel interna effugiet, et adversitates vitæ fortiter tolerabit ; imo, conscius suæ dignitatis, virtutem magis ac magis perfectam et unionem magis ac magis intimam cum Deo acquires, ut tandem aliquando aeternam habeat in eo requiem et lætiam. Rursus ex eodem amoris principio dimanat zelus ille domus Dei, quo accensi nonnulli, consilia ipsa Christi exsequentes, cælibem ducunt vitam in paupertate summa et obedientia, amantes nesciri et pro nihilo reputari.

b) *Tutissima eliam el suavissima.* — 1) *Sanctione sufficienti gaudet doctrina christiana.* — Qui enim hanc doctrinam amplectuntur, centuplum accipient in hac vita, pace bonæ conscientiae ei gaudio, et in altera, bonum aeternum posside-

(1) « Tout ce qui est noble et immortel tend vers l'immortalité : rien n'est plus noble et plus divin que l'amour. Oui, tout ce qui en nous est noble et divin ne l'est que par la participation à l'amour. et ce qui tire son essence des relations temporelles n'est pas de l'amour. L'amour allume le flambeau de la vie à l'éternité et il ne connaît aucune éternité que l'Eternel qui est à la fois sa source primitive et l'Océan au sein duquel il retourne. » De Stolberg, *Hist. de X.~S.* J. C. Cl Bossuet, *Méditations sur l'Évangile* : La dernière semaine du Sauveur, 42e jour sq : S. François, de Sales, *Traité de l'Amour de Dieu*, passim.

'hunt ; supplicia autem aeterna malis servantur, dum in terris in morsibus conscientia} vexabuntur, et vel inter gaudia nunquam absolute felices erunt.

2) *Suavissima*. — Aspera quidem et austera praecipit religio christiana, sed exemplo vitae Christi, auxiliisque supernaturalibus quae omnibus praesto sunt, sacramentis et gratia, praesertimque sacrificio Missae, quo renovatur et singulis applicatur ipsum Christi morientis sacrificium, jugum crucis suave efficitur et onus dolorum leve ; quinimo vel inter adversa, quieta mente in Deum fiducialiter erecta, homo, ex praxi religionis christianae, solatium quam maximum recipit, quo vires locupletentur et ipse suaviter ad finem dirigatur.

3° Mirabilis expletio aspirationum humanarum.

252. A. Homo *naturaliter* appetit *beatitudinem*, et quidem non beatitudinem qualemcumque, sed beatitudinem *plenam, firmam et inamissibilem*.

Beatitudo enim, ut sit vera, 1) debet quietare *louliler* appetitum hominis ; atqui evidenter non quietat, si non est plena ; 2) debet omne desiderium hominis explere et omne malum excludere. Atqui neutrum facit, si non est firma simul atque inamissibilis. Etenim si homo non est certum se certo perventurum ad plenae beatitudinis possessionem, nec unquam hanc possessionem amissurum, non omne ejus desiderium impletur, nec omne malum excluditur (1).

Confirmatur experientia. — 1) Singuli homines ita cupiunt semper beati esse, ut etiam ii qui mortem sibi inferunt, mortem appetant non in se et propter se. sed ut medium quo tandem possint in aeternum mala fugere bonum perpetuum possidere : non vitam ideo sed miseram vitam detestantur (2). 2) Ubique et semper apud omnes gentes invenitur hoc desiderium beatitudinis et immortalitatis (3), ut saltem implicite

(1) 1-2, q. 2, a. 8 ; q. 5, a. 1.

(2) 1, q. 75, a. 6 ; 1-2, q. 5, a. 3 et 4.

(3) D.D. Le Roy, *La religion des Primitifs*, c. 4, p. 143 sq. : A. Bros, *La religion des peuples non civilisés*, p. 165 sq. ; Lagrange, *Eludes sur les religions sémitiques*, C. 1.x, p. 314 sq.

admittunt etiam philosophi materialist® et athei (1).

B. In hoc desiderio naturali beatitudinis *summam* content® inveniuntur *omnes* nostræ *aspirationes naturales* circa *finem* ultimum et circa *media* ad finem.

Homo, quemadmodum omne ens, tendit ad finem suum per operationem propriam et sic assequitur suam perfectionem seu suam beatitudinem. Felicitas ideo *adæquata* hominis identificatur cum ipso ejus fine ultimo (2), ac proinde beatitudo necessario explet omnes aspirationes humanas ad finem, et consequenter omnes aspirationes circa media, quæ dari nequeunt nisi in ordine ad finem. Jamvero Deus ipse, Summa Veritas et Bonum per essentiam, est sine dubio ille ultimus finis hominis, nam facultates specificæ humanæ, intellectus et voluntas, pro objecto habent verum et bonum universale (3). Ergo, aspirationes humanæ circa media nil aliud sunt quam inclinationes ad virtutes morales (prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam), quibus ad Deum recte vita hominis ordinatur.

Religio autem Christiana non solum has omnes aspirationes *mirabiliter saliat* sed eas valde *saperat*, nova et altiora desideria in nobis excitando (4) :

a) Aspirationes ad finem explet et multum elevat per virtutes *fidei*, *spei* et *charitatis*, quibus nobis proponitur Deus, non amplius tantum ut satisfaciens nostro naturali desiderio veritatis et amoris, sed ut nos elevans ad ordinem supernaturalem : 1) nobis *revelans* occulta et arcana suæ vitæ intimæ; 2) nobis amici' *offerens* non auxilia naturalia ad sperandum et obtinendum finem naturalem, sed *infinita merita Filii* sui Unigeniti, pro nobis incarnati et in cruce morientis, quæ nobis applicantur per sacramenta et. per augustissimum Missæ sacrificium, ut vitam æternam scilicet ipsius vitæ divinæ participationem fidenter expectare valeamus ; 3) imo jam

(1) Guyau*, *L'irreligion de l'avenir*, 3 p., c. v, p. 449 ; Jouffroy*, *Mélanges philosophiques*, p. 321 sq.

(2) 1-2, q. 1, a. 5.

(3) Supra, n. 38.

(4) Garrigou-Lagrange, *De Recelât.*, t. II, p. 8 sq. ; p. 230 sq. ; De Poulquet, *L'objet intégral...*, p. 341 sq.

in terris nos admittens *in suam familiam* et in suam familiarum amicitiam, per gratiam sanctificantem, qua filii Dei vere nominamur et sumus, necnon et praecipue per communionem eucharisticam, et sic nos faciens omnes fratres in Domino.

b) Aspirationes ad virtutes morales pariter non solum implet religio christiana, sed valde erigit, eas confortando et elevando, per vires gratiae, ita ut vitae christianae actus fieri debeant non tantum secundum dictamen rationis et conscientiae, sed etiam secundum regulam altiore, nempe divinam : secus enim non rite ordinarentur ad finem ultimum supernaturalem (1). Immo hominem fortiter invitat ad virtutes superiores, antea prorsus ignotas, ad humilitatem, ad mortificationem, ad virginitatem, etc.

c) Denique, homines qui, doctrinam christianam plenissime amplectentes, Deum diligunt super omnia ex toto corde, et proximum sicut seipsos, omnes virtutes perfecte colunt, et jam in hac vita, possunt, sub influxu gratiae, gaudere mirabili illa pace « quam mundus dare non potest », « quae exsuperat omnem sensum » (2). E contra, « penitus in fide et vita Christiana in aliqua anima aut in aliqua religione, fere subito, rursus apparent vitia, discordiae, superbia, praesumptio, corruptio, et in fine pessimismus, sterilis tristitia, et desperatio » (3).

II. Doctrina christiano - catholica omnino videtur non institui potuisse nisi a Deo aut ab ejus legato.

Haec autem doctrina adeo excellens est et sancta, adeo homini conveniens, ut a solo Deo aut saltem ab ejus legato institui potuerit.

253. a) Probatur directe.

1) *Cuique convenit* (4). — Omnibus vel rudibus ingeniis

(1) 1-2, q. 63, a. 4.

(2) Joan., xiv, 27 ; Philipp., iv, 7.

(3) Garrigou-Lagrange, p. 235.

(4) « C'est du lait pour les enfants et tout ensemble du pain pour les forts. » Bossuet, *Disc.*, loc. cit.

« A l'irreligion catholique seule appartient le glorieux privilège d'assortir ensemble tous les caractères nationaux et individuels, en se faisant tout

cujuscumque gentis aut temporis plene accommodatur : simplex et clara, paucisque verbis contenta, etiam ab indoctis facile intelligitur via auctoritatis ; altissima vero non pauca habet quæ in dies scrutari magis ac magis possunt philosophi et peritiores, quin unquam ea penitus intueri et perspicere aut exhaustire valeant. Porro quidquid humanum est, prorsus universale esse nequit et moribus omnium aut judicio aptari, sed quibusdam tantum locis et populis convenire potest, adeo necessario contractum et finitum invenitur. Ergo.

2) *Systema esi veritatum unum et perfectum* (1).

a) Mira harmonia inter se connectuntur veritates religionis christianæ, ut jam ostensum est pro re morali, sed principium ipsum fundamentale moralis e dogmate defluit, coquod Deus sit origo et finis omnis veri amoris, cum solus causa sit bealitudinis plena) quam in se totaliter possidet.

b) Item dogmata se invicem supponunt et explicant, v. g. Trinitas personarum possibilem reddit unius Incarnationem, redemptionemque hominis lapsi, etc.

c) « Iterum prædicta dogmata multipliciter tangunt, supponunt, illustrent veritates ordinis naturalis. Mysterium Trinitatis præexigit quod Deus sit spiritus purissimus, intellectu et voluntate infinitus ; dogma Redemptionis, justitiam sapientiam, bonitatem Dei mirabiliter commendat, libertatem hominis supponit ; peccatum originale communem omnium hominum ex uno protoparente originem involvit, miseras hujus vitæ explicat ; doctrina de glorificatione includit

à tous, d'unir par un lien commun les éléments les plus discordants, et de façonner sur le même modèle de vertu les dispositions les plus diverses, sans effacer un seul trait des différences nationales... [Elle] semble avoir en elle-même une grâce et une efficacité toute particulière qui lui permet de prendre racine dans toutes les diverses situations et conditions. » Wiseman, *Démonstrations Evang.*, ap. Billot, *De Ecclesia Christi*, p. 238, in nota.

(1) De Broglie, *op. cit.*, p. 169-180. « L'Evangile seul est, quant à la morale, toujours sûr, toujours vrai, toujours unique et toujours semblable à lui-même... L'intelligence nous dit qu'il convient aux hommes de suivre ses préceptes, mais qu'il était au-dessus d'eux de les trouver. » J.-J. Rousseau*, *Lettres écrites de la montagne*, ap. Nicolas, *loc. cit.* Cf. Pascal, *Censées*, cap. xi, édit. Cattier, p. 157 sq. ; A. Eymieu, *Deux arguments pour le catholicisme*, p. 11-22 ; p. 97-126.

animam esse immortalem, et ultimum finem hominis in cognitione et amore Dei consistere (1). »

d) Religio Christiana omnes enuntiat veritatis, quæ ari vitam moralem rite instituendam apprime sufficiunt, et adæquale respondet quæstionibus quas unusquisque sibi proponit circa originem, naturam et finem sui et r̄tum, simul ac mirabiliter explet omnes omnino aspirat.ioni.-s naturæ humanæ, imo eas mirabiliter superat.

Atqui ratio humana ex se : 1) non potest lirmit. r, expedite, ct absque errore cognoscere summam veritatum naturalium religionis, ut probavimus ubi de necessitate morali revelationis ; 2) a fortiori non potuit tam plene ordinare inters et cum veritatibus religionis naturalis, mysteria quæ ut supernaturalia proponuntur (2) ; 3) a fortiori etiam non potuit hanc incredibilem doctrinam invenire, quæ tam perfecte expleat, quin ulla earum læd.atur, omnes aspirationes omnium hominum cujuscumque temporis aut gintis, imo quæ has aspirationis adeo valde supt n t. ut hæc, conformitas ‹ L hæc expletio, jam primo adspectu, vidi atur quid mirabile ct excedi ns vires naturales (3).

Ergo, si liæc omnia simul sumpta attente considerentur, licet concludere : saltem valde prol al ile est. imo moraliter certum est religioni m chiistianam non esse inv, ntum humanum sed divinam habere originem.

3) *Se affirmari reuelalam.* — Quo magis intelligitur religio Christiana, quo intimius inspicitur, co magis apparet nil altius, nil mi lins, nil amabilius, nil efficacius, nil satius desiderari aut concipi posse. Repugnat igitur religion m tam excellentem mendosam esse. Jamvero se dicit a Deo revela-

ti) Van Noort, n. 71.

(2) Quotiescumque religionem Christianam « reformare » tentarunt homines, hæc mutatio semper in deterius successit, ut patet ex historia Arianismi, Eutychianismi, Nestorianismi, Pelagianismi, Protostantismi, etc.

(3) Jouffroy*, *Mélanges philosophiques*, 1830, p. 330; Nicolas, *loc. cit.*, p. 356. Ita Chateaubriand, *Génie du christianisme*, in tine. ‹ Le christianisme est parfait : les hommes sont imparfaits. Or une conséquence parfaite ne peut sortir d'un principe imparfait. Le christianisme n'est donc pas venu des hommes. S'il n'est pas venu des hommes, il ne peut être venu que de Dieu. S'il est venu de Dieu, les hommes n'ont pu le connaître que par révélation. Donc le christianisme est une religion révélée. ›

tam. Ergo a Deo est, nimirum vel est via vera quam generi humano præparare Deus sibi debuit, vel desperandum est unquam viam veram invenire.

254. b) Probatur indirecte.

Contendunt Rationalistæ (1) religionem Christianam aut ortam esse c Judaismo per evolutionem naturalem aut esse syncretismum quemdam Judaismi, religionum orientalium, et philosophiæ antiquæ. Atqui neutra hypothesis admitti potest.

1° *Christianismus non est naturalis evolutio Judaismi.* — Certe Christianismus merito dicitur ultimum *complementum* religionis mosaicæ, ad quam se habet sicut perfectum ad imperfectum (2). Sed tanta est ejus præstantia, et tam multa continet quæ doctrinæ judaicæ aliena sunt, imo contraria, ut ab ea provenire nequiverit sine speciali et novo Dei inter-ventu.

Sane : a) Religio mosaica erat uni populo exclusive propria ; Christianismus est omnino universalis. — b) Judæi Messiam expectabant ut regem politicum, qui regnum Israel institueret et Gentes imperio suo subjiceret ; Jesus autem venit ut rex spiritualis. — c) Dogmata fundamentalia Christianismi : Trinitas, Incarnatio, Redemptio, justificatio per fidem

(1) Loisy*, *La Religion*, Paris, 1917 ; *Les mystères païens et le mystère chrétien*, 1919 ; Salvador*, *Jésus et sa doctrine, Moïse et ses institutions*, 1838 ; Havet*, *Le christianisme et ses origines* ; S Reinach*, *Orpheus*, 15° éd., p. 84-85 ; Harnack*, *L'essence du christianisme* (trad. 1907), præsertim 2« p., p. 187 sq. ; Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion*, 9e éd., l. u, C. ni, p. 216 sq. ; *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, 30 éd., l. l, β. H, p. 47 sq. ; Guignebert*, *Modernisme et Tradition catholique en France*, Paris, 1906 ; *Dieux et Religions*, Paris, Rieder, 1926 ; etc. Cf. Bricout, *L'histoire des religions et la foi chrétienne*, Paris, Bloud, 1910 ; *Où en est l'histoire des religions*, 2 vol., Paris, 1911 ; B. Alio, *L'Evangile en face du syncrétisme païen*, Paris, Bloud, 1916 ; *Le scandale de Jésus*, c. ix, p. 214-274, Paris, Grasset, 1927 ; Boulanger, *Orphée. Rapports de l'Orphisme et du Christianisme*, Paris, Rieder, 1925 ; Lagrange, *Le sens du Christianisme d'après l'exégèse allemande*, Paris, Gabalda, 1918 ; ML Brillant, *Les mystères d'Eleusis*, Paris, 1921 ; *Quelques sacristains de la chapelle laïque*, Paris, 1926 ; A. d'Alès, in *Diet. Apol.*, art. Mithra ; Jacquier, *ibid.*, art. Mystères uaiens ; Fournier, in *Did. prat. des sciences relig.*, art. Mystères païens.

(2) Matth., v, 17.

absque Legis operibus, omnino alii na erant a mente Judaeorum. — d) Quoad ethicam, loco sancti il al is extern» el mere ritualis, quam fere unice colebant Pharisei, Sadducei et Essewi, Christus justitiam docet internam.

2° *Christianismus non est syncretismus...* — 1) Hæc theoria esi *speculative impossibilis* : Si çnim Christianismus esset syncretismus omnium religionum, restaret explicandum — quomodo potuerit sic fieri religio vere universalis, omnibus mentibus accommodata et cum systemate veritatum arcte connexarum et opiime cohaerentium ; — quare omnes gentes hanc *suam* doctrinam tam mirabilem ubique impugnaverint. 2) Hæc theoria *factis contradicit* : a) Christus enim aperte et pluries declaravit se docere doctrinam non hominum sed Patris cæksiis (1). — b) Insuper Christus « litteras... non didicit » (2), (t Apostoli sine dubio religiones extraneas non cognoscebant, philosophiamque antiquam aut penitus aut fere penitus ignorabant. — c) Ex libris N. T. et ex historia indubia constat omnia principia essentialia Christianismi jam fuisse in doctrina et in fide Ecclesiae a primo sæculo.

3) Hæc theoria rejicitur ex ipsa *consideratione aliarum religionum*. — Equidem homo ubique terrarum idem prorsus existit, easdemque aspirationes sentit, quæ nonnisi religione ipsa impleri possunt (3), nil mirum ergo quod quædam Christianismi in cæteris religionibus inveniantur : veritas enim Christiana, utpole integra, possideat necesse est omne quod bonum et sanctum alibi habetur; auctores autem religionum gentilium, naturam hominis aperte noscentes et ejus indigenti» satisfacere studentes, necessario veritates credendas, officia adimplenda et cultum exercendum aliquo saltem modo statuere debuerunt (4).

Sed nonobstantibus istis similitudinibus, cæteroquin fere unice externis, quoad essentialia a Christianismo maxime differunt omnes aliæ religiones [jam diximus de Judaismo] :

a) Jam ab incunabulis, Christnanismus *universalis* apparet, omnes scilicet admittens, qui sua sola dogmata, praecepta et ritus accipere consentiunt, sed etiam *exclusivus*, absolute nempe rejiciens cos qui Christiana mysteria cum aliis miscere

(1) Joan., VII, 16 sq. — (2) Joan., VII, 15 ; Matth., XIII, 54.

(3) Cf. dicta de nec. religionis, n. 29 sq.

(4) Cf. definit, religiofiis, n. 25 sq.

volunt ; ceteræ autem religiones nonnisi *initialis* suas aperiunt doctrinas, quas tamen partim mutuantur ab invicem, alias ideo non excludens (1).

b) Nulla religio, præler Christianismum, continet *dogmata* fundamentalia Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, Gratiæ, Eucharistiae, etc. Imo adest oppositio irreduciibilis inter Christianismum et dualismum, polytheismum, pantheismum, licetque oppositio docetur jam a primis temporibus : « Nolite jugum ducere cum infidelibus, ait S. Paulus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate ?... Quæ... conventio Christi ad Belial ?... Quis autem consensus templo Dei cum idolis ? Vos enim estis templum Dei vivi. » — « Quæ immolant Gentes, *dæmoniis* immolant et *non Deo*. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum (2) », etc.

c) Antiqui philosophi ignorabant doctrinam *moralem* essentialem, in amore Dei et proximi fundatam, nec aliud sibi proponebant quam propriam felicitatem. Omnibus extraneis religionibus prorsus ignotæ sunt virtutes, quas laudibus extollit Christianismus : humilitas, paupertas, virginitas, misericordia, mansuetudo, etc. Quinimo, nedum mores hominum reformaverit, ad vitia potius et ad turpia ducebat eorum ethica. Quapropter eam jam ab initio damnant Christiani [Jud., 4-13].

d) Ritus pagani, mere *voluntarii*, imaginationem quidem et nervos excitant, at, nedum mentes ad sublimia erigant, ut in pluribus e contra homines ad turpia provocant. In Christianismo autem cultus omnia fovet pietatis opera et ad perfectiora semper invitat ; cultus externus omnino supponit cultum internum « in spiritu et veritate », cui subordinalur. Ceterum dicant rationalistæ a quibusnam ritibus paganorum derivant : 1) ritus *Baptismi* quo fideles Christo incorporantur, 2) ritus *communione* quo, Christum ipsum manducando, ipsi assimilantur ! 3) sacrificium *Missæ* quo Christus, usque in finem sæculorum corpus et sanguinem suum, sub speciebus panis et vini, Deo Patri offert, ministerio sacerdotum, in remissionem peccatorum !

Ergo religio Christiana non est inventum humanum laborioso conatu comparatum, sed religio vere supernaturalis et divina.

(1) De Grandmaison, *Jésus-Christ*, t. II, p. 552 sq., 592 sq.

(2) II Cor., vi, 14-16 ; I Cor., x, 20, etc.

ART. II

Confirmatur divinitas religionis
christianæ ex ejus transcendentia
respectu aliarum religionum

255. Argumentum. — Si Christianismus ita transcendit cæteras religiones ut ejusmodi præstantia nonnisi speciali Dei auxilio tribui possit, divinus habendus est. Atqui modo ita sublimi præcipuas religiones, Budhismum nempe et Islamismum, antecellit christianismus, ut nil ei simile inveniri possit inter homines. Ergo.

I. — DE BUDHISMO

Budhismus (1) multos possidet assecclas in India, et Asiam per totam invasit, magnoque in favore habetur apud nonnullos modernos occidentales qui, scepticismo et positivismo imbuti, facile accipiunt, religionem quæ absolute tacet circa quæstiones homini vitales : originem ejus et finem, Entis superioris existentiam, doctrinaque pessimismi vilia absolvit et mollitiem, quæ rursus ansam præbet quibusdam objectionibus contra Christianismum cujus doctrina nimis austera parum arridet.

Attamen, si diligenter inspiciatur religio Budhæ. nil invenitur, sive *in auctore*, sive *in ipsa doctrina*, quod merito opponi possit christianismo, cujus divinitas e contra, ex ista comparatione, novo splendore relucet.

(1) Ottiger, p. 909 sq. ; De la Vallée-Poussin. *Bouddhisme, Opinions sur l'histoire de la dogmatique*, Paris, Beauchesne, 1909 ; *A'iroana*, ibid., 1925 ; *La morale bouddhique*, Paris, n. librairie nationale, 1927 ; in *Christus*, Manuel d'histoire des religions, c. vi ; De Poulpiquet, *L'objet intégral...*, p. 145 sq. ; Oldenberg*, *Le Bouddha*, ed. 3, Paris, Ab an, '922 ; Thomas, *Le Bouddhisme*, 2 vol., Paris. Bloud (Coll. Sc. et Relig.) ; Courbet, *Supériorité du Chris'tianisme, Coup J'ail sur les religions comparées* (Coll. Sc. et Relig.).

A. Auctor.

256. De Budha nil historice certum affirmari potest nisi existimantia. Hæc tamen communiter tenenda videntur : sæculo sexto ante Christum exeunto, *Siddarla* e familia Gautama, e stirpe regia Çakia, natus est in regno Magadhæ in Oriente ; vir autem factus, apud Brahmanistas secessit ut sapientia studeret. Paulo post vero, viam eorum non rectam existimans, in solitudinem fugit ut vitam asceticam ageret, unde post septem annos exurgens, novam doctrinam propagare coepit. Nonnullis autem legendis fertur Siddarla jam mille vitas antea duxisse et dignum tunc fuisse ut Nirvana ingrediatur, amore vero hominum nasci iterum voluisse, ut omnibus tradent sapientiam, miraculoseque natum, miracula ipsum patravisse et Budha factum videlicet sapientissimum et beatissimum, modum effugientia mala et Nirvana introire homines edocuisse, posteaque cruditate (1) mortuum esse.

B. Doctrina.

257. a) *Dogma*. — Budhismus est *doctrina agnoslica*, Deum prorsus ignorans, quamvis absolute negare nolit in summa entium scala adesse fortasse ens quoddam immutabile, abstractum, indefinitum, quod *karma* (2) vocant, quid nimirum simile *imperativo categorico Kantii*, cui omnia subji-ciuntur. Hominem brutis æqualem facit eo quod, ratione invitempsychosis, inter entia nullum viget essentielle discrimen. Cæterum vita ipsa essentialiter est mala, utpote lora ex dolore et miseriis conflata, unde libericiatem inveniet homo, vitam extinguendo omnemque activitatem etiam conscientia (et personalitatis. *Nirvana*, quod discipulis promittit Budha, non est nisi doloris exemptio, quietismus plenus, somnus sui totalis.

(1) * Çakia-Mouni meurt d'une maladie d'estomac, à la suite d'un repas où il avait mangé un plat tout entier de porc et de riz offert par un de ses dévots sectateurs... Il semble que cette ligne par trop prosaïque et qui jure avec la brillante mythologie de la biographie de Bouddha doit être un fait réel ; il est rapporté sans changement dans toutes ses biographies. » Abbé de Broglie, *Problèmes et conclusions de l'histoire des religions*, cap. vi, p. 167.

(2) Thomas, *op. cit.*, 1re pars, cap. v, p. 55 sq.

1») *Elliciæ*. — In sola *pessimismi* doctrina tota nititur (1 : karma effugere et illius vincula rumpere, non violenter quidem per suicidium, sed paulatim, moderatis mortificationibus et meditatione de rerum vanitate, hæc est summa perfectio ; otium inertissimum, amor sui et superbia, et virtutes budhistæ, cum omnia ipsi sint et ex ipso salutem obtinere valeat budhista, sola solitudinis quiete. Certe, budhista hujusmodi, seu monachus, ut aiunt, aliquo saltem modo castitati et paupertatem servare dicitur, sed in contemplatione prorsus sterili. Laici vero seu simplices fideles Nirvana adire nequeunt nisi metempsychosi, sed rursum nil eis præcipitur aut prohibetur, dummodo eleemosynam faciant religiosi. Nil mirum ergo si ubique pullulent vitia, polygamiaque divortium et polyandria apud omnes vigeant.

Hodie vero (2) quasi *tres gradus* distingui possunt in ethica Budhismi : religiosi perfecti intrant in *Minus Vehiculum*, ubi servatur regula veterum monachorum, juxta doctrinam ipsius Budhæ ; *Majus auleni Vehiculum*, quod evolutio est posterior doctrinæ Budhæ, mixtio nempe philosophiæ et gnosis, ingrediuntur omnes qui per caritatem salutem quarunt aliorum ; *Tantrismum* autem, quod ex mythologiis paganis constat, ex magia et superstitione, profitentur nudi i asseclæ moderni.

c) *Cullus*. — Budha sibi sufficit, et cultus excluditur per ipsum doctrinæ atheismum. Nunc tamen (3), diebus certis, ipsi Budhæ flores offeruntur et fructus cum cantibus, ritusque magici inanes et mali multis in locis instituuntur.

d) *Propagatio*. — Late quidem diffusus est Budhismus, sed ejus propagatio ipsa *religionis natura* sufficienter explicatur et *adjunctis historicis* (1). Doctrina enim sat respondet malis hominum aspirationibus ; sapientibus placet : mysteria rejicit ; populo : vitia tolerat ; regibus, qui ne Deo quidem subjiciuntur. Insuper autem nonnisi imperio civili protegente

(1) Thomas, cap. 3, p. 39 sq.

(2) De la Vallée-Poussin, *op. cit.*, cap. i, p. 17 sq.

(3) Thomas, 2a pars, cap. viii, p. 60 sq.

(4) Lodié, *Vos raisons de croire*, p. 204 et sq. : Courbet, *op. cit.*, p. 34 sq.

propagata est, et ubi defecit istud auxilium, ut in ipsa India, non permansi

✱

C. Judicium de Budhismo.

258. Hac brevi systematis et vitæ fundatoris expositione, nimis evidens est Budhismum rationem non transcendere, et Christianismo, si quid ei simile possideat, nequaquam æquiparari posse. *Budha* nec vere sapiens nec sanctus dicendus est, et coram historica Christi imagine virtus ejus sicut mera umbra evanescit. *Doctrina* vero minime respondet anxietatibus animæ humanæ et nobiliores ejus aspirationes nullatenus implet ; mores hominum non instauravit ethica pure negativa et dissoluta, proptereaque polytheismus, idololatria et corruptio non minus in honore sunt in regionibus quas invasit Budhismus ac ante ejus prædicationem.

Miracula non patravit Budha : prodigia enim quæ ei tribuuntur a sectatoribus, 200 annis post eventum scripta sunt, et certe historica non sunt ; ridicula autem, magica vel diabolica habentur, nequaquam vero divina, cum ipse Budha Deum negaverit et se missionem non habuisse aperte affirmaverit. Rursus martyres non genuit religio, et instituta caritatis prorsus ignorat.

Uno demum verbo Budhismus, absolute insufficiens in doctrina, in cultu vanus, non sibi identicus perseveravit et constans, sed in secias innumeras divisus est, quæ vel *idololatriam* vel *rationalisinum* colunt : quinimo ipsum Nirvana mutatum est, in cujus vicem successerunt « *lerræ bealæ* » seu castella spiritualia. Igitur ne unum quidem signum præ se fert Budhismus originis divinæ, et pudet illum cum doctrina Christi comparare (1).

(1) « Aussi les hommes impartiaux, même dans le camp des rationalistes, ont ils renoncé à comparer le bouddhisme au christianisme et professent hautement que le christianisme est infiniment supérieur, autant que la vie est au-dessus de la mort, un corps réel et vivant au-dessus d'un fantôme » De Broglie, *Problèmes et conclusions de l'histoire des religions*, p. 100.

II. — DE ISLAMISMO

Islamismus qui cum Budhismo primum tenet locum inter universales religiones præter Christianam, nec ex parte auctoris, nec ex parte ipsius doctrinæ, Christi religioni ullatenus, æquiparari potest, sed ita inferior apparet ut hæc non nisi divina dicenda sit.

A. Auctor (1).

259. Omnes norunt personam Mahumetis, qui natura dotibus eximiis præditus, in flagitia tamen infanda sese ingurgitavit : singulis asseclis quatuor uxores permisit, sibi vero licere uxores ducere quascumque voluerit non semel affirmavit, ut modum agendi legitimum probaret ; prophetam se dixit, reapse scelestissimus fuit impostor qui violentia, crudelitate et fraudibus usus est, ut suam propagaret doctrinam, eo usque ut mendacia propria Deo tribuerit, assertis crimina, homicidia et libidines revelatione speciali approbata esse.

B. Doctrina.

260. a) Dogma. — *Deus* unus est et creator, sed non trinus. *Angeli* boni dicuntur et mali, qui et ipsi coelum ingredi possunt. Multi missi sunt *prophetae* in mundum, ultimus autem omnium et maximus est Mahomes qui *Al Coran* dedit hominibus. verbum sempiternum et increatum, sicut ipse Deus

(I) Ottiger, p. 914 sq. ; Carra de Vaux, *Le mahométisme, La doctrine de l'Islam*, Paris, 1909 ; *Les Penseurs de l'Islam*, 6 vol., Paris, Geuthner, 1921-1926 ; in *Diet. Apol.*, art. Islam ; J. La Baume, *Le Coran analysé* Paris, 1900 ; A. Palmieri, in *Diet. théol.*, art. Coran ; P. Casanova, in *Did. théol.*, art. Mahomet ; Power, in *Diet. Apol.*, art. Mahomet ; Courbet, *op. cit.*, p. 45 sq. ; Gondal, *Islamisme et Christianisme*, Paris, 1906 ; Ed. Montet*, *L'Islam*, Paris, Payot, 1921 ; DD. Landrieux, *L'Islam*, Paris, Lethielleux ; L. Bertrand, *Devant l'Islam*, Paris, Plon, 1926 ; H. Lammens, *L'Islam, Croyances et Institutions*, Beyrouth, 1926 ; Silvio Solero, *L'Islamismo* (sintesi storico-critica), Milano, 1928 ; Aaritt, *L'Anti-Coran ou le Mahométisme condamné par lui-même*, Paris, E. Leroux, 1927 ; J. Richter, *Der Islam als Religion*, Leipzig, 1927.

a quo non distinguitur, novissime vero scriptum in animarum salutem. *Homo*, cujus vita totaliter descripta manet in tabula seu in libro decretorum divinorum, liber quandoque affirmatur, quamvis fatalismus fere ubique Corani doceatur. Animarum immortalitatem, carnis resurrectionem existentiamque purgatorii affirmat Mahumes, et Paradisum voluptatis promittit discipulis, infernum autem infidelibus.

b) *Et h i c a .* — Praecepta complectitur negativa, positiva et permissiva.

Negativa : prohibentur *ludi aleatorii, sallaliones, vinum* (1), *caro suilla, occisio fidelis*.

Positiva : praecipiuntur *recilatio symboli, preces* quinquies in die, *jejunium*, Pdiamadan praesertim, quod ut opus pium et meritorium, quandoque etiam ut opus poenitentiae praescribitur ; *eleemosyna* ad pauperes sublevandos, ad servos redimendos, ad *bellum sanctum*; *pise peregrinationes* : unusquisque tenetur saltem semel in vita *Mekkam* adire ; *bellum sanctum* : omnes debent infideles persequi et proselytos facere.

Permissiva : polygamia (2) absolute permittitur, dummodo omnes uxores locum, cibum et affectionem in domo invenire possint ; uxor a iudice obtinere potest divortium quod ad nutum est mariti, cui repudiatam iterum ducere fas est ut libuerit. Servitus abolita censetur, sed infideles in servitutem redigi semper licitum est. Circumcisio denique non imponitur, sed a multis servatur.

c) *C u l t u s .* — Nil habet praeter preces, ablutiones et ritus qui illas comitantur et diversi sunt juxta sectas.

C. Judicium de Islamismo.

261. Jamvero Mahumetem cum Christo comparare, nemo jam audet, adeo nec sapiens nec sanctus videtur. Quaecumque autem vera docet Coranus, a Veteri Testamento aut Evangelio mutuatus est. sed multa continet secum pugnancia aut falsa : 255 *contradictiones* in eo colliguntur ; *fatalismus* vero et confusio potestatum civilis et religiosae stagnationem

(1) Carra d' Vaux, *op. cit.*, p. 300. — (2) Id., cap. 7, p. 161 sq.

absolutam sterilitatemque crearunt (1), ipsam ideam progressus aut mutationis vel minimæ ut malam rejiciendo. Huius *elthica* ita facilis est ut fere tota sit in rebus mere externalibus, in purificationibus, in jejuniis, in peregrinationibus, nullas requirens animi dispositiones; quinimo depravata est; permittit et commendat plurima crudelitatis plena aut lege naturæ proscripta, omnesque antiquos abusos et vitia servavit et renovavit; *falsa* est igitur et *Deo* prorsus *indigna*.

Ceterum, varia orta sunt *schismata* inter Islamistas; alii, ut *Schiitæ*, Coranum *lanium* admittunt; alii Corano addunt *Sunna* (traditionem), unde *Sunnitæ* dicuntur: aliique, etiam ex his, alia docent. — Ipsa *monachorum* et *dervischarum* doctrina ascetica seu *sufismiis* [quaedam habens praecepta Christiana sed pantheismo et neoplatonismo infecta] pugnat aperte cum principiis Islamismi fundamentalibus. —

Propagatio vero celerrima quæ nobis opponi solet, *causis* mere *naturalibus* explicatur. *Dogma* enim quodammodo intellectui *satisfacit* humano, quin illum *humiliet* mysteriis Trinitatis, Incarnationis aut aliis huiusmodi. *Elthica* passionibus plane favet, cum, vel tempore jejunii, voluptas permittatur, et omnibus semper liceat pravis cupiditatibus indulgere. Nil igitur propagationi obstabat Islamismi ex parte ipsius doctrinæ, quæ cæterum armis et violentia potius quam persuasionem diffusa est (2).

Frustra iterum ad *miracula* (3) Mahumetis provocatur, cum ipse multoties affirmaverit miracula se patrare non posse, et prodigia quæ ei ab asseclis imputantur, prorsus absona, levia sint et ridicula.

Unde, nedum ullum præbeat indicium originis divinae, Isla-

(1) Gondal, *op. cit.*, p. 33 sq.

(2) Pascal, *Pensées*, édit. Cattier, cap. xix, p. 228. « Tout homme peut faire ce qu'a fait Mahomet, car il n'a point fait de miracles, il n'a point été prédit. Nul homme ne peut faire ce qu'a fait Jésus-Christ. Mahomet [s'est établi] en tuant; Jésus-Christ, en faisant tuer les siens... Si Mahomet a pris la voie de réussir humainement, Jésus-Christ a pris celle de périr humainement: et au lieu de conclure que, puisque Mahomet a réussi, Jésus-Christ a bien pu réussir, il faut dire que, puisque Mahomet a réussi, Jésus-Christ devait périr [le christianisme devait périr, s'il n'eût été soutenu par une force toute divine]. »

(3) Cf. Pesch, *De Christo legato divino*, n. 207 sq.

mismus innumeris investitur signis, quibus certo constet illum esse *mixturam* quamdam *judaicam*, *arabicam*, præsertimque *salanicam*, qua incauti facile decipiantur et a veritate avertantur.

262. Conclusio. — Budhismus et Islainismus ita religiones *præcipuæ* agnoscuntur ab ipsis adversariis, ut Christianismum ab eis ortum habuisse affirmare quandoque non dubitaverint. Porro hujusmodi religiones nonnisi *veritatis fragmenta* exhibent inter *multos ei pessimos errores*, et eas omnino et infinite, ut ita dicam, transcendit religio christiana. Ergo *calde probabile* est Christianismum esse divinum, cum, sine speciali Dei auxilio, tanta perfectio doctrinæ et morum, tantaque transcendentia respectu earum quæ eminent inter cæteras religiones, prorsus inexplicabiles videantur,

Hæc autem conclusio omnino *certa* evadit, quando accedunt argumenta superius descripta, ex criticis externis tum *extrinsecis* tum *intrinsecis* desumpta, et quibus aperte elucet Christum esse legatum divinum, et doctrinam ejus esse origine divinam.

CONCLUSIO TRACTATUS

Religio Christiana divina est religio, universalis quidem et perpetua, ideoque ab omnibus amplectenda,

I

263. Deus enim auctoritate summa pollet et statim ac alicui constiterit Illum religionem quamdam revelasse et credendam imposuisse, evidens erit ipsum obligari ad illam accipiendam et exercendam. Porro *facium revelationis christianæ* historice *certissimum* esse ea certitudine quæ saltem omne dubium prudens excludit, multa argumenta comprobant, miracula nimirum, prophetiæ aliaque signa non pauca.

Praeterea, multoties in Evanglio, Christus, quem Messiam esse proptereaque omnino fide dignum demonstravimus, asserit *religionem Christianam*, sub pœna damnationis æternæ, *ab omnibus amplectendam esse ad finem usque mundi* (1), universalem igitur et perpetuam illam explicite proclamat et omnibus exercendam praecipit.

Ergo omnes homines ad quos pervenerit horum cognitio factorum strictissime obliduntur ad religionem christianam excolendam, ideoque quicumque illam *sciens et volens* usque ad mortem rejecerit, *salvus fieri non poterit*.

Nos igitur, qui de tenebris in admirabile lumen Dei vocati sumus (2), et Christum, viam unicam ad Deum (3), tota mente et corde amplectimur, pro viribus nostris, illuminare debemus his qui in umbra mortis sedent (4), ut et ipsi Christi doctrinam et vestigia sequentes, Deum rite cognoscant, Eumque amore prosequantur et in Ipso fine ultimo, vita functi, quiescant in pace.

(1) Matth., xxviii, 19-20 ; Marc., xvi, 15-16 ; Joan., iii, 18, 36 ; vi, 29, 40, 47 ; vii, 24 ; xi, 25-26 ; xii, 44-48.

(2) I Pet., ii, 9. — (3) Joan., xiv, 6. — (4) Luc., i, 79.

DE ECCLESIA CHRISTI

NOTIONES PRÆVIÆ

Objectum tractatus.

264. In tractatu de *Vera Religione* ostendimus religionem illam, quam profitetur Ecclesia catholica, esse : 1) divinitus revelatam in Christo ac proinde veram ; 2) esse universalem, perpetuam, et ab omnibus amplectendam. Nunc autem, logico rerum ordine suadente, intendimus *manifesto* demonstrare : 1) *quænam* sit illa societas, cui Christus suam doctrinam perpetuo edocendam et servandam commisit ; 2) *quomodo* hæc societas ab aliis hominum coetibus, qui se veram Ecclesiam esse contendunt, certo distinguatur.

Post inventam autem veram Christi Ecclesiam, hæc in se jam inspicere poterit ut agnoscatur ejus intima constitutio, et, quam ratione munus suum exerceat, aperte sciatur.

Partitio tractatus.

265. In duplici nam ergo partem dividitur tractatus de Ecclesia : prima *apologice* demonstrat veram Christi ecclesiam esse Ecclesiam Romanam, secunda vero *dogmalice* exponit organicam hujus Ecclesiæ constitutionem ejusque relationes cum societate civili.

Antequam autem priorem tractatus partem aggrediamur, quædam prænotanda nobis videntur circa *nolionem* Ecclesiæ, circa *varios cælus* qui nomen sibi vindicant Christianum, necnon et circa *argumento* adhibenda in progressu discussionis.

I. — DE NOTIONE ECCLESIAE

266. 1° Quoad nomen (1). — Vox ἐκκλησίᾳ a verbo ἐκκαλέω (evoco) derivata, vi nominis *coelum* significat *vocatorum*, seu multitudinem convocatam.

2° Quoad usum, — Ilac primaria significatione nomen Ecclesiae sæpe adhibetur a *profanis scriptoribus* et in *Scripturis* quandoque invenitur, de quocumque coetu agatur, sive religiosus sit necne, sive bonus sit aut malus (2).

In *Veteri Testamento* plerumque designat *populum hebraicum* qui a Deo, vocatione speciali, fuit ('lectus (3).

In *Novo* autem *Testamento*, nonnunquam usurpatur pro coetu fidelium *actu* coadunatorum (4), aut qui simul convenire solent (5), aut qui in *eadem domo* (6), *civitate* vel *provincia* degunt (7). Quandoque iterum significat solos Christi fideles prout a præpositis distinguuntur, et Ecclesia *discens* vocatur (8), quandoque e contra solos *pastores*, et Ecclesia *docens* dicitur (Matth., xvm, 17) ; plerumque tamen designat *universalem Christi fidelium societatem* ex præpositis et fide-

(Γ Dictionnaire de théologie de Vacant, art. *Eglise* ; Franzeiin, *Theses de Ecclesia Christi*, p. 1 sq. ; Ottiger, *Theologia fundamentalis*, l. 11, *De Ecclesia Christi ut infallibili revelationis divina magistra*, cap. n, art. 2, p. 212 sq. : BatliTol, *VEglise naissante et le catholicisme*, cap. n, n. S" s]. ; Mazzella, *De Religione cl Ecclesia*, n° 393 sq. ; D Herbigny, *Theologica de Ecclesia*, 2 vol., Beauchesne, 1921 ; Van Noort, *Tractatus de Ecclesia Christi*, Bussuin in Hollandia, ed. 4, 1920 ; Schultes, *De Ecclesia Catholica*, Paris, Lethielleux, 1926 ; P. Buysse, *l'ers la Foi catholique, L'Eglise de Jésus*, Desclée, 1926 ; F Grlvec, *Doctrina byzantina de primatu et unitate Ecclesiae*, Ljubljana, 1921 ; C Lattey, *The Church*, Cambridge, HlclTer and Sons, 1928 ; Æ Dorsch, *Institutiones theol. fundam.*, II, *De Ecclesia Christi*, Innsbruck, 1928.

(2) Ps. xxv, 5 : Lxxxviu, 6 : Eccli., xxm, 24 ; Act., xix, 32, 39, 40.

(3) Neh., xm, 1. Cf. Dent., xxm, 1-3 ; Ps., lxxviii, 6 ; Ps., xxi, 23, 26 ; Ps., xxxix, 10 ; Eccli., xv, 5, etc.

(4) I Cor., xiv, 4, 19, 23, 34, 35 ; I Cor., iv, 17 ; xi, 18, 22.

(5) I Cor., xvi, 19. Cf. Rom., xvi, 5, 16. — (6) Col., iv, 15.

(7) Act., v, 11 ; vin, 1 ; xi, 22 ; xm, 1 ; xiv, 26 ; xv, 3 4 ; xx. 17 ; I Cor., jvi, 19 ; II Cor., i, 1 ; Gai., i, 2, 22.

(8) Act., xx, 28. Cf. Act., xv, 4, 22.

libus coalescentem (Eph., v, 25) et in terris militantem (1).

3° Quoad rem. — Ecclesia de qua agitur in præsenti, quæ catholica dicitur, sic definiri potest : *societas hominum viatorum, veram Christi religionem proficientium, sub regimine et infallibili magisterio episcoporum ac præcipue Romani Pontificis* (2), *a Christo ipso in perpetuum insitula ad salutem æternam consequendam.*

Hanc definitionem quæ logico in fine demonstrationis apologeticae ponenda esset, utpote ex natura et proprietatibus Ecclesiæ defluens, hic præmittimus in documentum.

II. — DE VARIIS CÆTIBUS QUI NOMEN SIBI VINDICANT CHRISTIANUM

267. *Tres præcipuæ numerantur ecclesiæ quæ se Christianas esse profitentur ; ecclesia Græca scilicet, ecclesia Protestantica et ecclesia Romana.*

A. Ecclesia Græca (3).

Hæc vocatur ecclesia quæ a Sede Romana segregata est ex ambitione episcoporum Constantinopolis, primatum R. Pontificis absolute renuentium. Schisma jam initum concilia Const. 381, sectis Nestorianorum et Eutychianorum propa-

(1) Quandoque vox Ecclesia latissime sumitur et designat omnes fideles tum viatores, tum purgantes, tum comprehensores, etiam angelos. Ita Eph., i, 22 : Ipsum (Christum) dedit caput supra omnem ecclesiam. » Ita apud Patres nonnunquam adhibetur, v. g. Summ. Theol., 3a, q. 8, a. 4 ad 2.

(2) OtUger, *op. cit.*, conclusio, p. 1038.

(3) L. Duchesne, *Eglises séparées*, Paris, 1896 ; Tourneblze, *L'Eglise grecque orthodoxe et l'union*, 2 vol. (Science et Religion) ; Bousquet, *L'unité de l'Eglise et le schisme grec*. Beauchesne, 1913 ; G. Brunhes, *Christianisme et Catholicisme*, p. 74-103 ; Ch. Quénet, *L'unité de l'Eglise, les églises séparées d'Orient et la reunion des églises*, De Gigord, 1924 ; P. Batiffol, *Catholicisme et Papauté, les difficultés anglicanes et russes*, ed. 2, Gabalda, 1925 ; S. Vallhé » in *Did. théol.*, art. Eglise de Constantinople ; Jugie, in *Diet. Apol.*, art. Grecque (Eglise) ; *Theologia dogmatica christianorum orientalium*, t. I, p. 47 sq., 101 sq., 134 sq., 268 sq. ; Spacil, *Conceptus et doctrina de Ecclesia juxta theologiam Orientis separati*, sect. 3, *doctrina theologorum recentiorum*, Romæ, 1924 ; Brian-Chaninov, *L'Eglise russe*, c. 2, p. 32-63.

.gatum(1), auctorem tam« n præcipuuin habuit Photium (857) qui, reniL ute Summo Pontifice, sedem Const, adhuc laicos usurpavit, et Orientales ecclesias a Homa divellere conatus est, ultimo autem consummatum est eum *Michaelē Cerulario* (105-1), qui omnem prorsus cum Latinis communionem ita dirupit, ut omnia concordiae tentamina, in posterum cone. Lugd. II (1274) et Flor. (1439) habita, nihil profecerint.

Græci schismatici fere omnia tenent dogmata catholicorum (2) ; nonnisi tamen septem priora concilia œcumeniea habent, et primatum *honoris* tantum concedunt R. Pontifici, Ecclesiam docentes societatem non quidem monarchicam, sed *aristocraticam*, a corpore Episcoporum infallibiliter gubernatam. Multi accipiunt doctrinam quæ habetur in *Confessione orthodoxa* Petri Moghilæ, Kiowensis M. tropolitæ (1633-1646) (3).

Ecclesia hodierna Græcorum in ecclesias *patriarchates*, *nationales* et *secias* innumeras dividitur. Inter *patriarchates* autem eminet ecclesia *Consi.*, quæ primatum honoris sibi arrogat in Orientem, dum ipsa totaliter Sultano subditur, Alii vero patriarchatus, *Alexandriæ* nempe, *Antiochiæ* et *Jerusalem* pure sunt tituli.

A Const, patriarchatu paulatim nonnullas secesserunt ecclesiæ quæ *nationales* dicuntur, et Synodo quadam propria, sub auctoritate Principis civilis, reguntur. Ita ecclesia *Bus-sica*, *Hellenica*, *Bouinaniæ*, *Serbiæ*. seu *Yougo-Slavæ* et *Bul-garise* (4).

Olim aliæ existebant eccksia distinctæ et independences, sub suo patriarcha, quæ hodie ceteris conjunguntur ecclesias. Ita cum ecclesia Serbiæ junguntur : 1) ecclesia urbis *Car-lowilz*, olim in Austria ; 2) ecclesia e *Monte Nigro* ; 3) ecclesia

(t) Amann, *L'Eglise des premiers siècles*, 2e p., c, 5, p. 166 sq. : in *Diet. théoL*, art. Michel Cérulaire.

(2) Dicunt Spiritum Sanctum a solo Patre procedere et primatum Ecclesiæ Romanæ rejiciunt.

(3) Cf. A. Malvy et M. Viller, *La Confession orthodoxe de Pierre Moghila*, Paris, Beauchesne, 1923.

(4) Dollinger*, *l'Eglise et les Eglises*, cap. iv, p. 114 sq. ; Gondal, *L'Eglise russe* (Science et Religion, 1 vol) ; D'Herbigny, t. II, p. 804 ; M. Jugie, in *Dici. Apol.*, art. Slaves dissidentes (Eglises).

Bosniæ et Herzegovinæ. Cum ecclesia Roumaniae junguntur : 1) ecclesia urbis *Hermansladl* (in Transylvania) ; 2) ecclesia urbis *Czernovilz* (in Galicia). — Independentes autem manent : 1) ecclesia autocephala *Georgiæ* ; 2) ecclesia « autocephala estonica-orthodoxa-apostolica » ab a. 1919 ; 3) ecclesia *Ukrainian* a Junio 1918 ; 4) archidiœcesis insulæ *Cyri et monlis Sinai*. — Innumeras sectas commemorare, quæ veteres hæreses Nestorii, Eutychii et aliorum excolunt, supervacaneum videtur.

B. Ecclesia Protestantica.

268. Protestantium doctrinis præivcrunt *Donalislæ* (iv^o sæc.), *Pelagiani* (v^o sæc.) et *Valdenses* (xm^o sæc.), ecclesiam asserentes congregationem esse *justorum* ; *Hiclefislæ* (xiv^o sæc.) et *llussilæ* (xv^o sæc.) (1), qui eam congregationem esse *prædeslinalorum* affirmarunt. *Lulherus* autem (1483-1546) et *Calvinus* (1509-1564) summam Protestantismi excogitarunt et statuerunt (2).

Juxta illos, Ecclesia non est nisi *colleccio credentium* qui, meritis Christi intime et absolute confidentes, imputatam sibi a Deo habent justitiam Christi, et ad vitam praeordinantur æternam. Hæc est, ut aiunt, Ecclesia *promissionum*, quæ sola est vera Ecclesia Christi, ex ejus promissis indefectibilis, sancta, universalis et *invisibilis*, constans nonnisi solis m. minis *sanctis* (juxta Lutheranos), vel *prædeslinalis* (juxta Calvinistas), in qua singuli fidei sibi sunt sacerdoti s, qui per se, duce Scriptura privato spiritu et examine intellecta, salutem operari possunt, ope solius fiduciæ in Christum.

(1) Cf. Denzinger-Bannwart, *Enchiridion*, n. 617, 621, 627, 632.

(2) Billot, *De Ecclesia Christi*, q. 1, p. 66-72 ; Franzelin, *De Ecclesia Christi*, sectio iv, prænotio historica, p. 337 sq. ; Moehler, par Georges Goyau, cap. vi, p. 344-352 ; Cristiani, *Luther et le Luthéranisme*, passim et præsertim, p. 259-307 (*l'Eglise et l'Etat dans la doctrine de Luther*) ; Mgr Baudrillart, *L'Eglise catholique, la Renaissance, le Protestantisme*, passim et p. 103 sq. ; Bossuet, *Histoire des variations des Eglises protestantes* ; Batiffol, *op. cit.* ; G. Proulx, *Tradition et Protestantisme*, Paris, 1924 ; Ch. Journet, *L'esprit du protestantisme suisse*, Paris, 1925 ; G. Brunhes, *op. cit.*, p. 104-108.

Visibilem tamē n formam induit ecclesia *prædicatione verbi* Dei et *sacramentorum adminislracione*, sed hæc ecclesia visibilis instituta non fuit a Christo et ad salutem nullat» nus requiritur.

Attamen, necessitate compulsi, auctoritati m admiserunt externam apud *Principes* civiles (1) manentem juxta Lutheranos, apud *presbyleros* autem, æqualcs episcopis, 11 a fidelibus delegatos, juxta Calvinistas. Unde nomen *Cæsarismi* ad primum systema designandum, *presbyterianismi* seu *muliludinismi* ad secundum.

Eodem fere tempore c scissione inter *Ilenricum VIII* (1509-1547) orta et Clementem VII, natus est *Anglicanisinus*, quem postea infecit lues calviniana.

Porro hac in ecclesia anglicana tres inveniuntur præcipuæ factioni s. *Ecclesia superior* (High Church) ferme omnia dogmata habet catholicorum et ritus, si excipias doctrinam de Immaculata B. M. Virginis conceptione et R. Pontificis primatu et infallibilitate. Ejus autem præcipui fautons, *Puseyislæ* nempe et *Rilualislæ* auctoritatem agnoscunt ecclesiasticam a Christo institutam et Episcopis (2) collatam esse, ita tamen ut omnes æquales sint, nec inferiores R. Pontifici, cui conceditur primatus solummodo honoris.

Ecclesia vero inferior (Low Church), seu evangelica, pure est calvinista, dum *Ecclesia lalior* (Broad Church), est semi-rationalistica, juxta quam omnia licent, dummodo fides in Christum invicta servetur (3).

Innumerae etiam *seclæ* e Lutheranorum et Calvinistarum doctrinis ortæ sunt in decursu temporum, quæ omnes divinam hierarchiæ ecclesiasticæ originem negant ecclesiæque visibilitatem, et solam fidem ad salutem necessariam assen re

(1) Sub principibus tamen adest quædam auctoritas ecclesiastica, quæ residet in Germania : in *consistoriis* ; in Scandinavia : in *episcopis*; in Statibus foederatis America; : in *Synodo*, et sub Synodo, in pastoribus a fidelibus electis.

(2) Unde nomen : *Episcopalistæ*.

(3) Ragey, *L'Anglicanisme* (Sc. et Religion, 1 vol.), p. 14 sq. ; *Le Ritualisme* (passim).

non dubitant (1), nisi omne supernaturale prorsus rejiciant et religione in humanitatis et rationis profiteantur (2).

Hodierni Anglicani frustra tentarunt uniorum doctrinalem creare tum in< esc : 1) in « *Conference of Lanibelli* » (5 Jul.-7 Aug. 1920), 2) nuperrime, occasione reformationis « *Book of Common prayer* »(3), tum cum Græcis et aliis Orientalibus in « *Conference of Stockholm* », 19-29 Aug. 1925 et in « *Conference of Lausanne* », 3-21 Aug. 1927 (4). Ex his enim variis unionis tentaminibus nil aliud elucet, nisi confusio quam maxima et dissensio profundissima etiam in præcipuis fidei articulis, licet ipsum unionis desiderium sit signum non spernendum alicujus tolerantiae saltem dissidentium inter se ; utinam esset etiam signum reditus omnium errantium ad Ecclesiæ unitatem !

Status hodiernus.

269, Præter *Cæsarismum* Lutheranorum, quo omnis Ecclesiæ auctoritas divina absolute respuitur, *Presbyterianismum*

(1) Ita *Congregationalistæ*, juxta quos nec autoritēs nec societas ecclesiastica a Clueto instituta est, sed quævis societas ad salutem sufficit. *Anabaptistæ*, sic dicti a rebaptizandi, ducem habuerunt Munzer (1522). *Arminiani* seu Remonstrantes, sic dicti ab Arminio, doctore Batavo (f. 1609), et a remonstrando quia Arminii successor, Episcopus, ejus doctrinæ defensionem exhibuit sub titulo « Remonstrantia ». *Quakeri*, sic dicti a « to quake », tremere, cujus initiator fuit Fox (1624). *Pictistæ* sic dicti a pietate, patrem habuerunt Spencer germanum (1635). *Methodistæ* seu Wesleyani, sic dicti ab auctore Wesley, Anglo (1729), vel a methodo, quam specialem et rigorosam ad fidem nutriendam profitentur. *Salvationis Ue*, qui, ad modum exercitus, mundum universum pertransibant, ut concionibus et cantibus ad salutem perducerent peccatores. H

(2) Ita *Sociniani* (a *Lelio* j. 1562 et *Fausto Socino* 1609 e Siena), juxta quos unusquisque salutem suam operari potest, exempla sequendo Christi virtutum. — (*nivcrsalistæ*, qui omnes ad extremum salvandos esse asserunt. *Liberales*, pure rationalistic (*Kant* j. 1804, *Schlegelmacher* f. 1834, *Illitschl* γ 1889). De sectis, Cf. Bossuet, *Histoire des variations*. ■

(3) Rev. H. D. Major*, 77/8? *Modern Churchman*, Jan. 1925. Cf. *Civiltà cattolica*, 20 Mart. 1926, p. 514 sq. ; R. C. Gorman, in *Etudes*, 5 Jun. 1926, p. 513-528 ; Ami du Clergé, 1928, p. 257 sq. ; 401 sq. ; 577 sq. ; H. Monnier*, *Vers l'union des églises*, Paris, 1927 ; J. Couturier, *Le « Book of Common Prayer » et l'Eglise anglicane*, Paris, éd. Spes, 1928.

(4) Mackensie, *The Confusion of the Churches*, London, Ph. Allan, 1928 ; Ch. Journet, *L'union des Eglises*, cd. 9, Paris, B. Crasset, 1927 ; G. Brunhes, *op. cit.*, p. 395-428 ; Dedieu, *Instabilité du Protestantisme*, p. 245-256, 185-192.

et *niulliludinisrnum*. Calvinistarum, quibus a'iqbafnus auctoritas salvatur, a principibus quidern indcp ndens, s< <l a populo fidei lota dimanans, *Episcop/iHslarumque* theoriam supra expositam, aliud nunc vig< t do Lrinale systema, videret Proie stantium *Liberalium* (1), quod sic < xponi potes! :

Ab initio Ecclesia non erat nisi communii as fidelium *vinculo fidei* < t *carilalis* unitorum, in sp proximi Christi adveni iis ; omnes *æquales* habebantur chrisliani, solis charismatibus et donis ab invice m distincti. Mox lam n degerunt fideles seniores, presbyteros et diaconos qui communitati præessent, ct jam quemdam visibilitatis characterem conferebant cuique coetui particulari.

Communio autem animarum omnium communitatum, quæ, duce Paulo præsertim, tola *spiritualis* erat ct *interna*, (t mysticum efficiebat corpus, cujus caput erat ipse Christus, quadam expansionis necessitate ct solidari! alis instinctu, *exlerna* sese manifestavit, unitate regiminis et disciplinai.

Auct oritatis vero centrum ct unionis, quod societal is cujuscumque vita» prorsus necessarium videtur. *Romæ* (2) insl itutnm fuit post cladem Jerusalem, eo quod caput erat imp rii ct. dignitate omn s præcellebat civitates.

l'1l imo autem Ecclesiæ constitutionem paulatim absolvit Homa : 1) contra *Gnoslicorum. hæreses* quæ, e m-nh* speculativa Orientalium procedentes, ecclesiam m?re philosophiam

(1) Sabatier*, *Les religions d'autorité et lu religion de l'esprit*, cap. n, l'Eglise, p. 47-83 ; Harnack*, *Histoire des dogmes* ; Ad idem fere reducitur doctrina aliorum Protestantium, ut Loafs, Sohm, Schmidt, *Studien zur Geschichte des Konzils von Trient*, Tübingen, 1925. Cf. Batiffol, *L'Eglise naissante et le catholicisme*, cap. m, excursus B., p. 172sq. ; *La conférence de Lausanne*, Paris, Fischbacher, 1928 ; Dedieu, *Instabilité du Protestantisme*, Paris, Bloud et Gay, 1928, c. 5 et G, p. 103 sq.

(2) » Seule, une ville s'élevait au-dessus de toutes les autres et avait une importance universelle. Home restait toujours la ville éternelle et sacrée. Deux fois, elle allait recueillir la succession du monde. La capitale de l'empire était marquée à l'avance pour devenir la capitale de la chrétienté. Il n'y a point là de miracle : c'est un fait d'ordre social qui répond si bien aux conditions historiques du temps que le vrai miracle aurait été qu'il en fût autrement, o Sabatier*, *loc. cil.*, p. 69. Vide fere eadem verba apud Lolsy, *L'Evangile el l'Eglise**, p. 139 ; *Dec. Lamentabili*, prop. 56 : « Ecclesia Romana non ex divinæ providenti® ordinatione, sed ex more politicis conditionibus caput omnium ecclesiarum effecta est. » Denzlnger, n° 2056.

docebant, *regulam fidei* promulgando, Apostolorum nempe fidei professionem, quam non profitentes ipso facto ex Ecclesia decedebant : 2) contra *Monlanismum* autem, qui messianismum propheticum renovare tentabat, *hierarchiam* creando unicum Spiritus organum authenticum, ('t episcopos unicos agnoscendo apostolorum successores, idcoque exclusive auctoritate pollentes. Ita apparet Ecclesia saeculo n^o exeunto, tota quanta est, *pure* et absolute *humana*.

Protestantibus Liberalibus valde affines sunt *Modernislæ* (1) qui, quamvis admittant Ecclesiam aliquo modo institutam fuisse a Christo, quatenus in Evangelio habetur doctrinae germt n c quo postea fidos illam hausit et creavit, negant omnino cum Protestantibus veram Ecclesiae constitutionem et ejus auctoritatem infallibilem, cui anteponendum putant privatum conscientiae iudicium.

C. Ecclesia Catholica.

270. Juxta Catholicos (2), Ecclesia est societas *essenlialiler visibilis*, a Christo instituta in salutem omnium, in qua fideles ab *Episcopis*, qui jure divino plena gaudent potestate, docentur et in finem diriguntur, *sub regimine* tamen *Ponlificis Romani*, qui, Petri successor, *primalum* habet *jurisdictionis* in omnes vel episcopos. Quantum autem distet hujusmodi conceptus ecclesiae catholicus a protestantico conceptu, ex sequentibus melius apparebit.

III. – DE ARGUMENTIS IN TRACTATU DE ECCLESIA ADHIBENDIS

271. Existentia et natura Ecclesiae, si quæ instituta fuerit a Christo, ut pote *facium hisloriaim*, a priori nequeunt determinari et cognosci (3) ; voluntas autem Christi de Ecclesiae

(1) Loisy, *L'Evangile et VEglise**, cap. iv, p. 125 sq. '^Autour d'un petit livre*, v, p. 157 sq. ; *Les Evangiles synoptiques**, t. II, p. 19 ; Lepin, *Les théories de M. Loisy*, Exposé et Critique, p. 8-13. Cf. Decr. *Lamentabili*, prop. 6, 50, 52, 54, 55, 56 ; Encyc. *Pascendi*, Denzinger, n. 2006, 2 050 sq. ; 2088, 2091.

(2) *Conc. Val.*, sess. iv, Denzinger-Bannwart, n. 1821.

(3) Leo XIII, Encyc. *Satis cognitum*, ed. Bonne Presse, t. v, p. 8.

institutione duplici modo nobis innotescere potest, *directe* nempe ex Scriptura et Traditione, *indirecte* autem ex ratione.

Scriptura. — Scriptura merito utemur : *Vetus* enim *Testamentum*, ut liquet ex tractatu de Vera Religione, *characteres futuri regni* Christi haud obscure exhibet, testimonio præsertim prophetarum, dum in *Nouo Testamento* aperte referuntur *facta et dicta Christi* in terris viventis, ab Evangelistis et Apostolis narrata. Porro eadem saltem fides adhibenda est Scripturæ, quam merentur cætera testimonia historica (1), imo majori fide digna est, eo quod apprime sibi concordantes sint omnes libri, et scriptorum auctoritas multis miraculis confirmata sit et comprobata.

Traditione. — Scriptura enim *non omnia* continet quæ fecit et docuit Christus, ut patet ex *declarationibus Apostolorum*, qui affirmant impossibile fuisse omnia scribere (Joan., xx, 30 ; xxi, 25) et fideles provocant non solum ad sua scripta, sed etiam ad omnia quæ *viva voce* tradiderunt retinenda et aliis transmittenda (II Thess., n, 14 ; II Tim., i. 13-14 ; n, 2). Porro hæc testimonia ab initio mere oralia, consignata postea fuerunt in *scriptis Patrum*, aut in quibusdam *factis historicis* relucet. Unde Patrum testimonia jure afferemus præsertim antiquorum, qui, Christi proximiores, facilius et tutius ejus acta noverunt et dicta, ideoque notionem Ecclesiæ certissimam habuerunt.

Historiam autem ipsam non frustra consulemus : si enim historice constat factis certis et continuis tali modo semper se habere diversas Ecclesiæ partes, signum est Ecclesiam ita a Christo institutam esse, nisi dicatur, Providentiam blasphemando, revelationem christianam a Deo inundo traditam esse ut statim oblivioni daretur aut perversa intelligeretur (2),

Ratione. — Ubi agitur de positiva Christi institutione, parum proficit ratio philosophica. Attamen, cum a Deo

(1) Contra hæreticos autem qui Scripturam divinitus inspiratam esse profitentur, Scriptura ut divina uti liceret, etiam in hac parte apologetica.

(2) Hoc tamen argumentum historiæ non nisi secundo loco ponendum est.

procedat non minus ac revelatio, Ecclesia constitui debuerit a Christo in societatem *principiis* rationis *conformem* et hominis *naturæ*, proptereaque ex comparatione cum aliis societatibus et ex fine a Christo intento, quædam naturaliter deduci poterunt argumenta, quibus *indirecte* saltem et *confuse* aliquid apparebit de mente Christi circa Ecclesiam.

Hæc valeant dicta pro parte tractatus apologetica. In secunda autem parte, quando jam probaverimus Ecclesiæ infallibilitatem, *divinam* Scripturæ et Traditionis *auctoritatem* necnon et ipsas Ecclesiæ *definitiones* (1) in argumentum apodicticum afferre prorsus legitimum erit ad theses statuendas et demonstrandas.

(1) Definitiones Ecclesiæ in apologetica proferri possunt etiam, non ut argumenta quidem, sed ut documenta ; ad theses determinandas, non vero ad probandas.

PARS PRIOR

DE INVENTIONE VERÆ ECCLESIAE

Hæc porro pars prior tractatus triplici capite absolvetur : de ipsa institutione Ecclesiae in 1° agatur, in 2° autem de Ecclesiae notis, et in 3° veram Christi Ecclesiam esse de facto Ecclesiam Romanam ostendemus.

CAPUT I

DE INSTITUTIONE ECCLESIAE

Status quæstionis.

272. Adversus *Lulheranos*, *Calvinistas* et *Protestantes liberales* et *Moclernistas* demonstrare contendimus Ecclesiam a Christo institutam esse in societatem vere *hitrarchicam* ꝫ ipsam autem esse societatem vere *monarchicam* ostendemus adversus *Græcos-schismaticos* et *Episcopalisistas* : ecce duo 11 articuli. In 3° vero, inspectis ejus natura et fine, notion», m Ecclesiae paulo expolitioem declarabimus, illam demonstrando supernaturalcm esse, ex voluntate Christi, perfectam, unicam, visibilem, indefectibilem et necessariam. Quæ ut rile probentur, quædam de societate per prius sunt prænotanda.

Doctrina catholica.

273. a) Hæc habet *Vaticanum* : » Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit ». — « Pastor æternus et episcopus animarum nostrarum... sanctam ædificare Ecclesiam decrevit... In Ecclesia sua pastores et doctores... esse voluit... Beatum Petrum... *inslilail* perpetuum... unitatis principium ac visibile fundamentum ». — Postea declarat

ct docet : « primatum jurisdictionis in universam Dei Ecclesiam *immediate et directe* Beato Petro Apostolo *promissum* atque *collatum* a Christo Domino fuisse », « Petrum... vera> propriæque jurisdictionis primatum ab eodem D. N. J. G. *directe et immediate* accepisse » (1).

b) Hinc in Decreto *Lamentabili* damnata est prop 52 *Modernislarum* , « Alienum fuit *a mente* Christi Ecclesiam constituere veluti societatem super terram per longam saeculorum seriem duraturam ; quin immo in mente Christi regnum coeli una cum fine mundi jamjam adventurum erat ». — In *Juramento Anti-Modernistico* dicitur : « Firma fide credo Ecclesiam... per ipsum verum atque historicum Christum... *proxime ac directe* institutam, eandemque super Petrum, apostolicæ hierarchiæ principem, cjusque in ævum successores, ædificatam » (2).

Societas.

274. Societas definiri solet (3) : *Conjunctio moralis el stabilis plurium in communem aliquem finem honestum suis actibus conspirantium*.

Conjunctio moralis. — Scilicet non mere externa et materialis, sed quae *vinculis spiritualibus*, intellectus nempe el voluntatis ‹ fficitur : a (pia ergo excluditur non solum aggregatio entium *irrationalium*, sed etiam hominum multitudo *vinculo* tantum *exlerno* unitorum.

Stabilis. — Transitoria enim unio, ad finem momentaneum aut unico fere conatu attingendum, nonnisi improprie societas vocaretur.

Plurium. — Conjunctio enim aliqua ne concipi quidem

(1) Sess. 3, cap. in; sess. 4, Proærn., cap. i, can. hujus cap.; Denzinger, 1793, 1821-1823 ; cf. n. 361, 1504.

(2) Denzinger, 2052, 2145 ; cf. Encyc. *Pascendi*, Denzinger, 2088, 2091.

(3) Ferretti, *Institutiones philosophise moralis*, vol. m, p. 1 sq. ; Schifflini, *Disputationes philosophice moralis*, vol. 1, n° 209 sq. † Cathrein, *Philosophia moralis*, ed. 8, n° 505 sq. ; Ottiger, *Theologia fundamentalis*, t. II, p. 213 sq. ; Mazzella, *De Religione el Ecclesia*, n° 429-431, 532 sq. ; Billot, *De Ecclesia*, q. 12 et 13 ; Palmieri, th. 12 et 18 ; Bouix, *De papa*, t. I, p. 213 sq. ; De Groot, q. 3, art. 8.

potest, nisi sint plures, duo saltem, jungendi, Unio autem moralis, his in terris, ut patet, non viget nisi inter homines.

hi finem aliquem. — Ratio enim sufficiens non daretur novam efformandi societatem, nisi finis proponatur specialis et determinatus.

Communem. — Nam finis non communis principium esset separationis, non vero unionis.

Honestum. — Societas enim legitima non esset et vinculum vere morale non constitueret, si ejus finis contrarius esset honori rationali, videlicet fini ultimo hominis.

Suis actibus. — Scilicet intellectus *primario* et voluntatis, *secundario* autem aliarum facultatum, quatenus rationis imperio obediunt, in ordine ad commune illud bonum societatis.

Conspirantium. — Ad societatem enim efformandam non sufficit ut plures idem bonum *casu* quodam procurent, sed requiritur ut bonum illud, *qua commune* est, agnoscant et intendant, nimirum ut ad finem communem, prout in omnes redundare debet, *conspiratione mutua* dent operam, ideoque adjumenta et media eadem adhibeant, junctisque viribus eadem via eundem finem prosequantur.

In quavis igitur societate proprie dicta (1), quasi *duplex elementum* distinguí potest : *materiale* nempe et *formale*.

Elementum materiale est ipsa *multitudo* hominum qui socialiter coadunantur ; *elementum autem formale* est *ipsamet unio* moralis et constans. Hæc porro unio moralis ex duplici iterum principio conflatur, videlicet *ex fine communi* et *ex mutua membrorum obligatione* respectu finis.

1) *Ex fine communi.* — Et vero, cum societas, sit medium seu potius complexus mediorum ad finem, ex natura ipsius finis jam dignoscitur natura societatis, quæ fine suo specificatur sicut facultas ab objecto proprio (2) ; imo jam *aliquo*

(1) De qua sola agitur in præsentí.

(2) Aiunt aliqui : Societas in *esse* societatis intrinsece constituitur per *auctoritatem* ; contrahitur autem ad *esse talis* vel *talis speciei* per *finem*, quo affertur *quasi* differentia specifica.

saltem *modo* (1) efficitur unio intellectuum et voluntatum[^]

2) *Ex mutua membrorum obligatione*. — Actio enim membrorum, ul. liquet ex supra dictis, communis esse nequit, nec activitas prorsus una, nisi *miiluo* ipsa *obligentur* respectu finis sibi propositi. Sed hæc mutua obligatio, ut constans sit et efficax, aliud requirit elementum, aliud principium quod quasi ligamine seu vinculo *inlelligenlias* conjungat, eis praescribens eundem modum operandi, ct *voluntates* liberas ad illum servandum obligans, eas continuo dirigat ad *fuient communem*, scilicet *auclorilas* alienjus superioris, qua efficaciter coordinantur singulorum activitates, et quæ proinde essentielle est et constituens societatis elementum.

Hæc autem auctoritas, utpote^t principium socialis unionis, nonnisi *una* esse potest, *physice* utique vel *moraliler*, in quaque societate, et *absolute* exigitur ut societas in *personam moralem* constituatur, suum habens esse proprium, suamque activitatem sibi propriam exerceat, et finem suum consequi possit.

275. Nota. — En ergo indicatæ causa *materialis* societatis (multitudo), causa *finalis* (bonum aliquod commune), causa *formalis* (unio moralis ex mutua membrorum obligatione præcipue dimanans) ; remanet aliquid dicendum de ipsa causa *efficiente* (2) quæ esse potest vel natura, vel circumstantiæ extern® historic®, vel libera hominum aut Dei voluntas, de qua cæteroquin mentio non fit in ipsa societatis definitione, quia externa se habet ct naturam societatis minime patefacit.

Præcipuæ partitiones societatis (3).

276. a) *Ratione causæ finalis*. — Societas dividitur : 1) in *temporalem* seu civilem, quæ bonum civium temporale prosequitur, ct in *spiritualem* seu religiosam, quæ bonum sibi

(1) Dixi : *aliquo modo*. Nani, spectata hominum libertate et diversitate judiciorum et virium, de se solus finis communis non sufficit ad membrorum conspiracy plenam et ordinatam obtinendam.

(2) Diet, apol., art. *Etat*, col. 1530 sq.

(3) Aliæ societatis partitiones in philosophia morali exponi solent.

proponit spirituale ; 2) in *naturalem* aut *supernaluralem*, prout finem habet naturæ humanæ debitum aut indebitum.

b) *Ratione mediorum ad finem*. — 1) *Perfecta* dicitur societas quæ, in *suo ordine* a nulla alia pendens, per se sibi sufficit ad finem suum assequendum (1) ; 2) *imperfecta* vocatur, si contra.

c) *Ratione subjecti auctoritatis*. — a) *In genere*. — «Societas generatim accepta, ait Olliger (2), est *æqualis*. si vi ipsius institutionis omnibus ejus membris eadem jura et munera competunt, adeo ut nemo aliorum sociorum superior sit, licet non apud omnes idem omnino illorum jurium exercitium sit ; *inaequalis* vero, si jam in ipsa institutione uni vel pluribus jura et munera, cæteris non concessa, communicantur, ita ut unus vel plures superioris munere fungantur, alii vero subditi sint, v

b) *In specie*. — Societas, presse et stricte intellecta, dicitur : 1) *Monarchica*, si apud unum resideat auctoritas socialis, summum imperium ; 2) *aristocratica*, si aliquibus tantum optimatibus competat hujusmodi auctoritas ; 3) *democratica* (3), si ab omnibus civibus libere eligantur magistratus qui auctoritatem exercent.

277. Monarchia autem : 1) *Simplex* vocatur seu *pura*. — Si potestas *suprema* (4) in uno *tota* sit et *indivisa*.

2) *Mixta* seu *imperialis*. — Si potestas *suprema* in uno habeatur, sed cum restrictione quadam, ita ut non totaliter apud illum resideat, sed tantum *quoad potiores partes*, v. g. si

(1) Hoc sensu Status civilis tantum et Ecclesia dici possunt societates perfectæ. Cf. Pesch, *op. cit.*, n. 379.

(2) *Theologia fundamentalis*, t. II, p. 241. Societas æqualis, secundum ea quæ diximus de societatis natura, stricte dicta societas non est.

(3) Cf. Encyclicas Leonis XIII, *Diuturnum* (édit. Bonne Presse), t. I, p. 143 sq. ; *Immortale Dei*, t. II, p. 35 sq. ; *Graves de communi*, t. VI, p. 204 sq. ; Pli X, « *Notre charge apostolique* » ; Schiffini, *Disputationes...*, vol. 2, n. 451.

(4) Potestas utique *regiminis*, legislativa scilicet, judiciaria et executiva ; « Quippe, ait C. Billot, oportet semper discernere potestatem *regentem* a potestate *constituente*, nam potestas constituens altioris ordinis est, et ad aliam regiminis præsupponitur ; denique ipsi quoque monarchæ dominatur », qui regni constitutionem violare prohibetur, juxta quam e «contra leges ferre tenetur pro bono communi societatis sibi commissæ.

monarcha gaudeat potestate executiva tantum, non autem potestate legislative et judiciaria ; præsertim si, ut in monarchia *repræsenlativa*, quæ improprie monarchia vocatur, auctoritas socialis non principi competat, sed *deputatis*, quos populus eligit ut ejus nomine leges ferant.

3) *Absoluta*. — Si non solum suprema potestas, sed *tota potestas* in uno habeatur, qui ideo *unicus* est rector *supremus* et etiam unicus rector *ordinarius*, ita ut qui sub illo gubernant non sint nisi meri commissarii seu *delegati*, ad ejus nutum semper revocabiles.

4) *Non absoluta*. — Si potestas suprema in uno tota sit et indivisa, inde penderet quidem ab optimatibus et a populo, sed sub monarcha habeantur, ei subordinate veri præsidēs qui *jure ordinario* provincias regant.

278. Hierarchia. — Hierarchia (ἱεράρχη) idem est ac *sacer principatus*. Illa vocatur Ecclesiæ principatus, quia ex positiva *institutione Dei* ortus est et circa *objecta sacra* versatur. Sed practice societas hierarchica nil aliud significat quam societatem *inæqualem*, in qua alii sunt præpositi, alii autem subditi.

ART. I

Christus instituit Ecclesiam in societatem vere hierarchicam

Argumentum generale.

279. Ex prænotatis sequitur Christum certo instituisse Ecclesiam in societatem vere *hierarchicam*, si constet illum, aliquot hominibus *præ cæteris* plane distinctis, *stabilem* contulisse potestatem alios ad finem *communem* et *determinatum* conducendi per media *specialia*. Atqui res ita se habet. Apostolis enim, præ cæteris discipulis, perpetuam potestatem commisit Christus omnes homines ad salutem perducendi

professione fidei, cultus et mandatorum observantia (1).
Ergo.

Christus autem non constituit Ecclesiam statim ab initio vitæ suæ publicæ, sed paulatim ei viam paravit, illam jam inchoans *prædicatione* regni Dei et *parabolis* prænuntians. Unde agemus : 1) de Ecclesiæ præparatione ; 2) de ejus hierarchica institutione ; 3) de perpetuitate hujusmodi institutionis.

§ L — Præparatio Ecclesiæ

Asseritio : Prædicatione regni Dei (2) Christus suam inchoat Ecclesiam.

280. « Regnum Dei », a Christo prædicatum, sæpe directe significat regnum *internum*, nimirum regnum Dei per gratiam et virtutes in anima credentium (3), sæp.que regnum *eschalologicum*, ut aiunt, seu regnum Dei consummatum in vita æterna, « ubi Deus regnat in omnibus sanctis et omnes sancti regnant cum ipso » (4). Attamen dici nequit nec *exclusive internum*, ut volunt Protestantes Liberales (5), nec *exclusive eschalologicum*, ut autumant Modernistæ (6).

(1) Cf. Leo XIII, Encyc. *Satis cognitum*, t. V, p. 1 sq. ; Pius X, Encyc. « *Vehementer* », ed. Bonne Presse, t. II, p. 132 sq. ; *Cone. Trid.*, sess. xxii, cap. 4 (*Bannwart*, n. 960) ; Dolhagaray, in *Diet, theol.*, art. Hiérarchie, t. VI, col. 2362 sq.

(2) Y. de la Brière, in *Diet. apol. de la foi catholique*, art. Eglise, col. 1221 sq. ; Franzelin, *Theses de Ecclesia Christi*, th. 7, p. 75-89 ; Batiffol, *L'enseignement de Jésus*, v, p. 139-189 ; Pesch, *op. cit.*, n. 306-309 ; Billot, *De Ecclesia Christi*, th. I, p. 72 sq. ; D'Herbigny, t. 1, n. 43 sq. ; Schultes, a. 6, p. 38 sq.

(3) Matth., v, 3-17, 19-21, 43-45 ; vi, 8 sq. ; vu, 21, etc., ubi regnum Dei importat et exigit renovationem moralem et spiritualem, scilicet destructionem passionum, mortificationem carnis, Dei dilectionem et proximi, etc., Joan., viii, 23 ; xvii, 13-16 ; xviii, 36.

(4) Franzelin, *loc. cit.*, p. 76, 2°. Cf. Matth., vn, 21 ; viii, 11 ; xxv, 31-34 ; xxvi, 29 ; Marc., ix, 46 ; x, 23-25 ; Luc., xxii, 16, 20, 29, 30 ; xxiii, 42 ; Joan., iii, 3, 5.

(5) A. Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion*, lib. II, cap. ii ; *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, cap. u, 4. La nature de l'Evangile, p. 459 sq. ; Harnack*, *L'essence du christianisme*, trad. franç.^a 1907, p. 70-100.

(6) Lolsy, *L'Evangile et l'Eglise**, 4e ed., 1908, p. 33 sq., 54 sq. ; *Autour d'un petit livre**, 2e edit., 1903, p. 66-70, 157-163, 175 sq. ; Cf. Lepin, *Les théories de M. Loisy*, passim, *Jésus Messie et Fils de Dieu*, ed. 10, p. 377 sq. ; Billot, *La Parousie*, passim ; Lemonnyer, in *Did. Apol.*, art. 1 in du monde.

Nam : a) Eliam in his Evangelii locis ubi « regnum Dei » internum asseritur aut cschatologicum, *indirecte* externum praenuntiatur aut praesupponitur. Virtutes enim credentium (regnum internum) : 1) signis *sensibilibus* manifestari debent, siquidem debent lucere *coram hominibus* ut *videant* opera eorum et fructus (Matth., v, 14 sq., vu, 16 sq.) ; 2) debent exerceri *intra* ipsum regnum *sensibile* et sub auctoritate *visibili*, Jesu scilicet et eorum quos miserit Iesus : tenentur enim fideles *audire* verba Christi, « verbum regni » (Mb, vi, 9 sq. ; vu, 24 ; xm, 19) et *facere* mandata (v, 19). Sicque fideles, participes cœlesti « regni Dei » in terra inchoantis, aliquando accedent ad regnum cœlestis (*cschatologicum*) : « intrabunt in *regnum coelorum* », « *Deum videbunt* », « fulgebunt sicut sol in *Regno Patris* eorum » (v, 20, 8 ; xm, 43).

b) Quam frequentissime « regnum Dei », *directe* designat regnum *essentially visibile* prorsusque *collectivum* et *sociale*, indirecte tamen connotans regnum internum quod requirit, et regnum futurum ad quod ordinatur, sicut imperfectum ad perfectum.

Etenim *progressivum* perhibetur : una cum Evangelii praedicatione inceptit, *leniter* autem crescit sicut granum sinapis (Matth., xm, 31-33) et *diu* permanet ita ; *universale* enim erit, ex Judæis ad alios pertransibit et ad omnes gentes sese extendet (Matth., xxiv, 14), ut patet ex parabolâ invitatorum ad nuptias (*id.*, xxn, 2-14), nonnullisque aliis Scripturæ locis apertissimis (Mare., xiv, 9 ; xvi, 15) ; externum igitur erit et sensibile.

Sed et *in formam socialis* instituetur in terris : *bonos* et *malos* continet, *divites* et *pauperes* (Matth., xxvi, 11 ; Mare., xiv, 7) ; similis est *agro* patrisfamilias, in quo crescunt simul triticum et zizania (Matth., xm, 24-36), *sagena* missa in mare et ex omni genere piscium congreganti (*id.*, 47-50), *comitali nuptiali* cui adsunt virgines prudentes una cum fatuis (*id.*, xxv, 1-13) convivio, vineæ, ovili (*id.*, xxn, 2-14 ; xx, 1-15 . Joan., x, 11 sq.), quibus in omnibus parabolis maxime elucet idea *unionis exemplæ* et *collectivitalis socialis*, claque indicatur regnum Dei esse socii talem visibilem ex hominibus a Christo instituendam in mundo.

Regnum igitur Dei, qua *externum et sociale*, sed fide informatum et ad vitam æternam praeordinatum ex omnibus gentibus constituendum, et usque in finem mundi permanens, est *ipsa in concreto religio Jesu Christi*, quæ citra et extra hanc formam regni esse non potest nimirum est *ipsa Ecclesia Christi* suis in cunabulis (1).

§ II. — HIERARCHICA Ecclesiæ institutio

Assertio : Christus instituit Ecclesiam in societatem hierarchicam. solis Apostolis promittendo et conferendo potestatem in salutem animarum [*Historice certum, theologice de fide*]

I. — Electio Apostolorum (2)

281. Ex discipulis suis *duodecim* eligit Christus (Mare., m, 13-19 ; Lue., vi, 13) (pios nomine peculiari designat [*Apostolos* (3) ἄποστολοι], jam sic eorum missionem clare indicans (ἀποστέλλω, mittere). Ab initio autem corpus morale efformant Apostoli, *verum collegium*. A. οὗτοστις scilicet, prorsus distinctum a cæteris discipulis, et multis prærogativis proinatum (Matth., xix, 28 ; Lue., xxii, 30) , *modo enim speciali* illos *educat* Christus et *instruit*, apertius (is n velans doctrinam el. mysteria de regno Dei (Matth., xm, 1-16 ; Joan., xv, 15 ;

(1) De Poulpiquet, *L'Eglise catholique*, cap. 3, p. 113-144 ; D'Herbigny, th. 4, n. 43-48 ; Ch. Journet, *L'union des Eglises*, p. 129-172 ; G. Brunhes, *op. cit.*, p. 324-334.

(2) Batiffol, *L'Eglise naissante...*, cap. n, p. 46 sq. ; Michiels, *L'origine de l'Épiscopat*, lib. i, cap. n, p. 1-9

(3) *Apostoli* dicendi sunt : tum illi qui a Christo in carne ambulante in apostolos electi sunt, tum illi qui, post Ascensionem. « collegio apostolorum legitime, i. e. ipso Deo agente, adlecti sunt. Id accidit non solum *b. Matthix* (Act., i, 15-26), sed etiam *5. Paulo*, qui ab ipso Deo ad apostolatam electus (Act., ix, 1 sq.) et missus (Act., xm, 2-4), ab aliis apostolis agnitus est (Act., ix, 27 ; xv ; Gal., i, 18-19 ; n, 9 ; 11 Pet., m, 15). — 0'. *Barnabas* alii apostolis (in sensu stricto) accensent, alii non. Dominum quidem non vidit, sed missionem suam immediate a Deo accepit (Act., xm, 2-4) ceterisque apostolis adluesit (Act., iv, 26 ; ix, 27 ; xi, 22 ; χλ ; Gal., n. 9). Hinc in ipsa Scriptura aliquoties apostolus vocatur (Act., xiv, 4, 13). Van Noort, n. 27, n. 5 ; cf. D'Herbigny, t. I, n. 97 : * Missione vera (Act., xm, 2 sq) facti sunt « apostoli Barnabas et Paulus » (Act., xiv, 13) ; Ami du Clergé, 1927, p. 534-536 ; De Poulpiquet, *op. cit.*, p. 69-70.

XVI. 12 sq. ; Act., i, 8), moxque illoe miti it ante faciem suam prædicare regnum Dei « ovibus quæ perierunt domus Israël » (Matth., x, 5-7).

Huc usque tamen auctoritatem non exercent Apostoli in fideles, scel *Magistrum comitantur*, monita ejus accipientes de munere apostolico recte gerendo. Quinimo, quamdiu visibilis ipse Dominus cum eis versatur, manet ipse solus pastor ovium.

II. — Promissio hierarchical potestatis

282. Sed, oblata occasione, Christus, antequam patiatur, annuntiat Apostolos : 1) *non* quidem fore *successores* suos : successor enim ille tantum dicitur, qui sufficitur in locum alterius auctoritatem suam deponentis ; atqui Christus remanet caput principale licet invisibile universæ suæ Ecclesiæ ; at 2) *vices sui* gesturos quantum ael Ecclesiæ gubernationem. Eis enim promittit multiplicem potestatem, qua missionem suam universalem, quam post resurrectionem eis contulit, usque in finem mundi exercerent. Ita legitur : « *Arnen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terrain, erunt ligata el in coelo : el quæcumque solveritis super terram, erunt soluta el in coelo.* » (Matth., xvm, 18.)

Hisce veri is promittit Christus *Apostolis*, eisque *solis* ut a eæteris apprime distinctis, potestatem *legislativam, judicariam* et *coactivam*, verum nempe imperium imo et magisterium.

1° Imperium.

Probatur : A) *Ex ipso textu.* — Ligare enim et solvere dicuntur de vinculis ; sermo autem non est, ut patet, de vinculis physicis seu catenis quibus alligantur corpora, sed de vinculis *moralibus*, quibus solent mentes adstringi et voluntates. Jamvero verba Christi, ut pote universalissima, secum important potestatem *cujuslibet vinculi* moralis injiciendi et solvendi, potestati m igitur leges ferendi et abrogandi, sententias judiciales proferendi, poenasque irrogandi et remittendi. *idiam in foro conscientiæ*, omnia nimirum agendi quæ

ad finem a Christo intuitum pertinent, scilicet ad *sancificationem* et *salutem* hominum.

Insuper Deus ipse ratas habebit et confirmabit sententias et judicia Apostolorum, quorum proinde potestas erit non solum *efficacissima*, sed ab omni potestate humana prorsus *independens*: vere igitur et practice Apostoli ligabunt mentes et voluntates fidelium, *veram* possidebunt *auctorilalem gubernii* seu imperium proprie dictum et summum in suo genere.

B) *C o n f i r m a t u r* : a) *Ex conlexlu* (Matth., xvm, 17) : « *Quod si non audieril eos (testes) dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audieril, sil libi sicut ethnicus et publicanus* », ubi sententia Ecclesiæ (quo nomine designantur ipsi Apostoli, ut liquet ex versiculo sequenti : *Arnen dico vobis...*), vim ita *obligatoriam* et *coactivam* habet ut peccator obstinatus, eam non audiens, rejiciatur sicut ethnicus et publicanus. — b) *Ex ipsa collatione potestatis* solis Apostolis facta (Joan., xx, 23 ; Matth., xxviii, 16 sq.).

2° Magisterium.

a) *Probatur ex natura rei*. — Potestas enim omnia regendi quæ ad finem ducere possunt fideles, *supponit* et *exigit*, ut videtur, *potestatem docendi*, cum nisi doceantur fideles, ad salutem non recte et tuto dirigentur. Ergo magisterium ipsum includitur in ista potestate prorsus universali, quam a Christo tenent Apostoli relate ad dominium spirituale.

b) *Confirmatur ex aliis lexilibus*. — 1) Post ultimam cœnam, Christus Apostolis dicit : « Et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut *maneal* vobiscum *in aeternum*; *Spiritum veritatis* quem mundus non potest accipere... vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et in vobis erit... Paraclitus autem *Spiritus Sanctus*, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos *docebit omnia*, et *suggeret* vobis *omnia* quæcumque dixero vobis... docebit vos *omnem veritatem* [juxta græcum : *deducet* vos in omnem veritatem] (1). » — 2) Post resurrectionem, eandem promissionem iterat Christus (Act., i, 8) : « Accipietis virtutem supervenientis Spiritus

(1) Joan., xiv, 16-17, 26 : xvi, 13.

Sancti in vos, et eritis mihi *testes* in Jerusalem, et in omni Judæa, et Samaria, et usque ad ultimum terræ. »

Ideo Christus promittit Spiritum veritatis, Spiritum Sanctum, scilicet Illum qui est substantialis veritas simul ac doctor et veritatis revelator supremus, cum Apostolis perpetuo mansurum, non solum ut eos doceat omnem veritatem et in mentem revocet quæcumque jam ipsis tradiderat Christus, verum etiam ut ipsi, sic edocti, possint tuto veritatem revelatam *prædicare* et *testes* esse totius hujus veritatis. Ergo.

III. — Collatio hierarchice potestatis

Hierarchicam potestatem collatam esse Apostolis constat ex verbis ipsius *Christi* necnon et ex actis et scriptis *Apostolorum*.

A. Ex verbis Christi.

283. a) *Generalim* dedit Christus Apostolis missionem quam acceperat a Patre. « *Sicut misit me Pater et ego mitto vos* »; « *Sicut lucem misi in mundum, et ego misi eos in mundum* » (Joan., xx, 21 ; xviii. 17). Porro missione sua a Patre tenebat Christus nonnulla *munera specialia*, auctoritatem scilicet *magisterii* : venit in mundum ut *propheta* scilicet doctor, superior omnibus aliis prophetis et doctoribus (1) ; — potestatem *imperii* (et gubernii : venit enim ut *rex*, cui « data est *omnis potestas* », ut iudicandi mundum (2) ; — potestatem *sanctificandi* : venit enim ut *sacerdos* secundum ordinem Melchisedech, « *quaerere et salvum facere quod perierat* » (3) ; « dare animam suam redemptionem pro multis » (4) ; seipsum sanctificare ut homines « sint sanctificati in veritate » (5) ; novum instituens sacerdotium « et sacrificium perenne et universale » (6). Hanc igitur triplicem potestatem possident etiam Apostoli.

(1) CT. tract. de *Vera Religione*, ubi de messianitate Christi et vaticiniis ; Matth., v ; Joan., v, 36-38 ; xviii, 16 sq. ; xix, 26-29 ; xx, 37.

(2) Matth., xxviii, 18 ; xxix, 63 sq. ; Luc., x, 16 ; xviii, 24 ; xxix, 69.

(3) Luc., xix, 10. — (4) Matth., xx, 28. — (5) Joan., xviii, 19

(6) Matth., xxix, 26 sq. ; Luc., xxix, 19 sq. ; Heb., vi, 12 ; ix, 14, etc.

b) *Post resurrectionem* suam apparuit Christus Apostolis, cisque, verbis sequentibus, *directe et clare contulit* potestatem *docendi, regendi et sanctificandi*, qua aperte instituebatur Ecclesia in societatem vere hierarchicam. « *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra : Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, docentes eos serrare omnia quaecumque mandari vobis : et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* » (Matth., x x v i i i, 18-20.)

1) *Potestatem docendi.* — Apostoli, ipsius *Christi auctoritate* suprema, qua omnes ei subjiciuntur homines, mittuntur ut *discipulos faciant* (1) ex omnibus gentibus. Ergo, tanquam potestatem habentes docebunt, *authentice* quidem et *efficaciter*, quia Christus erit cum (is docentibus omnia ad salutem necessaria, sive dogmata sive praecepta, et (is credere obligantur homines sub pcena damnationis (Marc., xvi, 16).

2) *Potestatem regendi.* — Hanc potestatem *promiserat* Christus Apostolis ; quidquid autem promisit certo certius *adimplevit.* Ergo.

Sed idem eruitur ex textu præcedenti. Apostoli enim docere nequeunt omnes gentes *serrare omnia* quaecumque mandata eis Christus, nisi *leges* pro hominibus dirigendis in variis temporum rerumque adjunctis ferre possint ; potestas autem legis sine potestate *judiciali* et *coactiva*, quibus cum auctoritate inquiritur de conformitate actionum cum legibus et legum transgressionibus rite puniuntur, prorsus vana esset et illusoria. Ergo imperium seu regimen plenum et omnino sufficiens commisit Christus Apostolis.

3) *Potestatem sanctificandi.* — Hæc potestas exercetur in homines per *ritus* religiosos certos et *determinatos*, qui *sacramenta* dicuntur : *baptisma* scilicet, *eucharistia* et *pœnitentia* : « Euntes... *baptizantes* eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti (2). » — « Hoc facite in meam commemorationem

(1) μαθητεύσατε, cum sequatur διδάσκοντε, nequit esse simpliciter docete, sed *discipulos facite* (cf. Joan., iv, 1) : sunt ergo magistri, scholam habituri. » Palnieri, *op. cit.*, xxn, p. 162.

(2) Matth., x x v i i i, 19 ; Joan., m, 5.

n< m (1).)) — « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis (2). » Ilis ritibus debito modo applicatis, efficaciter producit sanctificatio, quæ etiam obtinetur *fidei propositione*, præpositis *obedientia*, mandatorumque observantia : « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. » — « Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus » ; c si vis ad vitam ingredi, serva mandata »¹ (3).

284. Conclusio. — Ex dictis autem constat Christum constituisse Ecclesiam in societatem proprie hierarchicam. Nam, *vi ipsius institutionis* collegii Apostolorum et potestatum collationis, plane jam habentur omnia elementa ad societatem hierarchicam necessaria : 1) quidem *elementum materiale*, vidi licet universum genus humanum in Ecclesiam vocatum ; 2) *elementum formale*, nimirum : a) *finis communis et specialis*, salus nempe æterna, quam unice sibi proposuit Christus, religionem suam promulgando, -ad quam autem obtinendam nonnulla imponuntur *media determinata* : propositio fidei scilicet, stricta mandatis obtemperatio et sacramentorum receptio ; — b) *autoritas unica et prorsus independens*, cui soli præ quavis alia, ex mandato Christi subjici debent fideles ut ad salutem perveniant. Ergo.

285. Objiciunt quidam Liberales (4) : *Principes gentium dominantur eorum, et pii majores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos ; sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus* Matth., xx, 25-27 ; Luc., ix, 48 ; xxn, 24-27) Rursusque : « Vos autem nolite vocari *Ilabbi* : unus est enim Magister vester ; omnes autem vos fratres estis... nec vocemini magistri, quia Magister vestrum unus est, Christus. Qui major est vestrum, erit minister vester (Matth., xxm, 8-11). » Ex quo inferunt omnes Christianos æquales esse et auctoritatem hie-

(1) Luc., xxn, 19. — (2) Joan., xx, 23. Cf. Luc., xxiv, 44-49.

(3) Marc., xvi, 16 ; Matth., xvm, 17 ; xix, 17.

(4) Sabatier*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, 1. in, c. u, p. 443 ; Guignebert*, *Manuel d'histoire ancienne du Christianisme*, ubi de hoc textu scribit, p. 91 : « Il est difficile de souhaiter une négation plus claire, non seulement de la primauté de Pierre, mais encore de toute puissance ecclésiastique. » Cf. Hugueny, *Critique et Catholique*, cap. ni, p. 75 ; Bossue*, *Méditations sur l'évangile*, La Côte, 1re p., 67e jour.

rarchicam a Christo institutam non fuisse, imo /Apostolis prorsus negatam.

Resp. — Nequaquam rejicit Christus Apostolorum principatum. sed eis tantummodo praecipit ut *auctoritas* illorum sit *benigna et paterna*, non aulem sicut principum gentium dura et tyrannica, quam ob causam puerum eis proponit ut typum *simplicitatis, seipsumque* ut exemplar /lu/rn/iZaZis (Luc., ix. 47sq. : xxn, 27). Item eos monet ne glorientur de sua scientia et potestate, quaerentes vocari Rabbi ; *fratres* enim sunt, unum Magistrum Christum habentes, eo quod non ex se et auctoritate propria docent et regunt, sed auctoritate ipsius Christi cujus vices gerunt.

B. Ex actis et scriptis Apostolorum.

286. a) Actis. — Jam ab incunabulis, Ecclesia societas vere hierarchica apparet, organice constituta et absolute autonoma.

1) *Hierarchia organice constituta habetur.* — Petrus et « duodecim » collegium constituunt apostolicum et in Christianam communitatem triplicem *exercent potestatem*, docendi scilicet, regendi et sanctificandi, a Christo ipsis communicatam. Mathiam eligunt in testem resurrectionis (Act., i, 21-26). Praedicant, neoconversos baptizant (n, 37-43), bona gerunt communitatis (iv, 35-37) ; diaconos instituunt (vi, 1-6) ; judicia subeunt nomine communitatis (iv, v) ; alios sibi subditos tenent in ministerio (vili, 14-19) ; potestate vel coercitiva utuntur in fidelium emendationem (v, 1-11).

Imo *regulam fidei* omnino specialem auctoritate *imponunt* singulis Christianis accipiendam, quæ a solis ipsis ex missione traditur et ad salutem absolute requiritur (n, 21-38 ; m, iv, 10-33).

Hilus ab antiquis prorsus *distincti* a sola hierarchia apostolica vel a ministris ab ipsa delegatis conferuntur : *soli* enim *pastores* gratiam producunt in animas, signis sensibilibus *specificè* christianis : *baptisma* (vm ; x, 47-48) in nomine Jesu collatum, necessarium dicitur ut quis inter christianos admittatur ; *impositio manuum* (vm, 14-17), ad infusionem Spiritus Sancti a præcipuis tantum praesidibus communitatis christianæ præstatur ; *fractio panis* (n, 12), seu.

ut. communiter creditur, Eucharistiae celebratio, Judæis absolute ignota, signum est primarium et essenziale vilæ religiosæ et socialis priorum Christianorum.

2) *Absolute aulonoma*. — Ab initio enim, quamvis solis Judæis evangelium annuntient et quosdam ritus servant mosaicos (n, 46 ; m, 1-11 ; v, 12), Apostoli suis actibus affirmant se a Christo habere, immediatam et sibi *exclusive propriam*, missionem universalem, ad salutem quidem necessariam, quam *independenter ab hiérarchie inosaica*, caque vel invita, legitime et confidenter excreent (n, 38-41 ; m, 17-26 ; iv, 8-20).

Quin etiam, paulo post, revelatione divina monitus, S. Petrus inaugurat *prædicationem inter gentes* (x), quam Paulus praesertim et Barnabas prosequuntur, ecclesias in Asia et Graecia instituentes. Adhuc quidem, aliquamdiu saltem, *tolerantur* quædam observantiae mosaicæ, ne avertantur Judæi a Christianismo ; *nunquam* tamēn *imponitur* circumcisio in conversis a Gentilitate ; imo, exorta discussione, Synodo Hierosolymitana, ubi clare manifestatur unitas regiminis et communionis Ecclesiae, statuitur omnes Christianos fieri possi' quin Judaismum profiteantur aut circumcisionem accipiant (xv), quo pacto, » paratio a synagoga *absoluta* jam et *consummata* efficitur.

Evangelio autē maxime diffuso per orbem, etiam *extra limites imperii romani*, presbyteri et episcopi creantur qui, sub regimine Apostolorum, docent et gubernant ecclesias particulares. Porro ita plene et stricte ad invicem consociantur universi fideles, ut non solum *inter se communicent* variæ ecclesiæ et eosdem adhibeant ritus, sed *Apostolis* omnes *obediant* et subjiciantur, adeo societate in proprie *hierarchicam* efformant, a cæteris *distinctam*, sibi que identicam.

287. b) *Scriptis Apostolorum*. — Affirmant Apostoli se, ex *virtute missionis* a Christo acceptae, ecclesias docere (1) ;

(1) Cor., i, 1 ; II, 1-5 ; Gal., r, 1 ; Rom., r, 1-6 ; XV, 15-16 ; I Tim., n, 7 ; II Tim., i, 11 ; I Pet., i, 1 ; II Pet., i, 1 ; Jac., i, 1.

præcepta imponunt ipsius *auctoritate Dei* (1.. potestati mque *legislative* et *coactive*, data occasione, absolute exercere. Ita S. Paulus jus sibi agnoscit exhortandi et puniendi Corinthios (2); sententiam poenalem profert in incestuosum (3^a, regulasque praelias tradit de modo orandi in Ecclesia, de synaxi, de idolothytis, de charismatibus (4), vera nempe et plena utitur *potestate magisterii et imperii*.

Idem eruitur ex *prima Petri epistola*. — Quinimo, ut jam supra notavimus, omnes Ecclesiæ particulares *unicum* Apostolorum collegii *regimen* universaliter accipiunt. Ecclesiæ Galatiæ et Corinthi, a Paulo institutæ, auctoritatem Petri et aliorum Ecclesiæ Jerusalem Apostolorum illa admittunt, ut ea abutantur adversus Paulum, donec ipse eis æqualem se esse probaverit (5). Ecclesiæ romanæ quam non fundavit, scribit Paulus *auctoritate ipsius Christi*, quam habere assensum in omnes ecclesias (6). Auctoritate etiam docet S. Petrus ecclesias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ et Bithyniæ, quarum quædam saltem a S. Paulo creatæ fuerant (7) ; ita S. Jacobus, fideles dispersos ex 12 tribubus (8) ; S. Joannes, ecclesias Apocalypsis (9).

Igitur in actis et scriptis Apostolorum quam maxima elucet *unitas* hierarchiæ et regiminis in Ecclesia universali jam ab exordiis : aperte ergo constat ipsam a Christo in societatem vere *hierarchicam* institutam essa.

§ III. — Institutio Ecclesiæ hierarchiæ perpetua

Status quæstionis.

288. Duplex distinguendum est munus in Apostolis : videlicet munus *fundatoris* et munus *pastoris* (10). Ut Ecclesiæ

(1) I Cor., xiv, 37.— (2) I Cor., iv, 14-21 ; II Cor., x, 1-18 ; xm, 2 sq.

(3) I Cor., v, 1-17.

(4) I Cor., x, 16-33 ; xi, 1-17, 18-34 ; xii, xm.

(5) Gal., i, 13-24 ; n, 1-15 ; I Cor., i, 12 ; ix, 1-12 ; II Cor., xi, 4-33.

(6) Rom., i, 5-16 ; xv, 15-18. — (7) I Pet., i, 1.

(8) Jac., i, 1 — (9) Apoc., n et m.

(10) Franzelin, *Theses de Ecclesia Christi*, th. 15 et 16 ; Tepe, n. 241 sq.» 281 sq. ; Dietrich, art. Apostles, col. 1654 sq. ; Dietrich, vol. 1240, 1260 ; Billot, de Ecclesia Christi, th. 26, p. 563 sq. ; Franzelin, de Traditione,

fundatores et *initiatores* regni Dei in terris post Christum, nonnullis *prærogativis extraordinariis* fruebantur Apostoli : 1) *immediata* a Christo *missione*, 2) *infallibililale personali* in proponenda doctrina revelata, 3) *jurisdictione universali*, 4) *impeccabililate*, 5) *potestate miraculorum* et dono *prophe-*
Harum.

Ut *paslores* autem triplici supradicta potestate præditi sunt : auctoritate nempe hierarchica *magisterii* et *regiminis* quoad omnia quæ ad finem Ecclesiæ spectant. Jamvero, quando agitur de successione Apostolorum, quæstio esse non potest de *extraordinariis* eorum *prærogativis* seu de ipso apostolatu proprie dicto, cum *extraordinarium* ex se perpetuitati m excludat, sed de *poleslate pastoris* quæ *sola*, ex institutione Christi, *ad essenliam Ecclesiæ perlinet* et in Ecclesia potestas est *ordinaria* (1).

Unde Ecclesiam institutam esse a Christo in societatem hierarchicam perpetuo duraturam evidens erit, si constiterit potestates Apostolis pastoribus collatas *perpetuas* esse et

ed. 4, th. 5, n. 3, p. 33 sq. ; th. 22, § 2, p. 247 sq. ; Palmieri, *de Romano Pontifice...*, § 17, p. 106 sq. ; § 25, p. 171 sq. ; th. vi, p. 375 sq. ; Ottiger, p. 48 ; D'Herblgny, t. I, n. 120 ; J. Bouché, in *Diet, de Droit can.*, art. Apostolat ; Médébielle, in *Diet. Bible* (Supplément) art. Apostolat.

(1) Alias Apostolorum *prærogativas extraordinarias* inisse, patet : a) *Ex verbis Christi*. — Nam, Ecclesiam instituens, Apostolis (quibus cæterum loquitur, non ut singulis, sed ut membris collegii sub Petro constitutis), non committit Christus nisi potestatem triplicem docendi, regendi et sanctificandi, de qua supra (Excipias tamen Joan., xvi, 12-15, ubi singulis tradit, sed eis solis, non vero successoribus, potestatem novas faciendi revelationes). — b) *Ex verbis Apostolorum*. — Apostoli ipsi istas *prærogativas* ita *extraordinarias* habent, ut successoribus assignent singulis *singulos* greges (Act., xx, 28 ; Tit., i, 5 ; I Pet., v, 1-4), et eos moneant ut veram *custodiant* doctrinam *erroresque* sedulo vitent (Act., xx, 31 ; I Tim., iv, 7, 13. 16, vi, 20 ; II Tim., i, 13-15, u, 14-16, 22-23, iv, 2-5 ; Tit., n, 7-8 m, 9-10). — c) *Ex natura* *prærogativarum*, *impeccabilitas*, v. g. est quid omnino personale.

Istæ autem *prærogativæ*, ex parte saltem, habentur in Pontifice supremo aut in corpore Episcoporum (*infallibilitas*, *jurisdictio universalis*, sed non eodem titulo). *Charismata* autem *extraordinaria*, ut potestas *miraculorum*, *prophetia*, *revelationes*, aliaque quæ ab initio sæpe concessit Deus Apostolis et fidelibus, ut clarius et abundantius manifestaretur veritas Ecclesiæ Christianæ, firmitusque plantaretur et initiaretur ipsa Ecclesia, quamvis nunquam absolute defuerint, postea tamen rariora fiunt, utpole minus necessaria, Ecclesia jam plene constituta et per se omnibus conspicua. Cf. Mazzella, n. 919 ; Boulx, de *Episcopo*, t. I, p. 49 sq.

ad succi ssores *Iransmillendas* usque ad finem mundi. Porro hoc ultimum multiplici ex capite evincitur. Ergo.

Asseritio : Auctoritas hierarchica Apostolorum perpetua erat et ad successores transitura [*De fide*] (1).

Probatur :

A. Ex verbis Evangelii.

289. 1) *Ex lexlu collationis*. — « *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (ω τῇ συντελ=(α t Cū αἰῶνο)). (Matth., χχνιπ, 20.)

Locutio : « *Ecce ego* »... in Scriptura semper significat assistentiam *specialem* et *extraordinariam* Dei, qua, opus ad quod faciendum datur, feliciter et efficaciter perficiatur (2). Αὐὼν autem alium non patitur sensum in casu quam quem ubique habet apud Matthaeum (Matth., xm, 39, 40, 49 ; xxiv, 3), nempe ut sit finis *sæculi præseniis*, adveniente Domino in die ultimi iudicii. Unde *sic arguitur* :

a) Christus promittit se *mansurum* esse cum Apostolis in (xercendo munere magisterii et regiminis quod eis contulit, *continuo* et usque ad *consummationem sæculi*, ut rite illo fungantur. Atqui Apostoli, brevi morituri, per seipsos certe non poterant huiusmodi munus exercere usque ad finem mundi. Ergo, ex ipsa Christi voluntate, *successores* habebunt, perpetuo quidem, quibus suam tradent potestatem.

b) Jubentur Apostoli prædicare Evangelium *omni* creaturæ (et *omni* loco (Matth., xxviii, 18 ; Mare., xvi, 15 ; Act., i, 8). Ipsi autem, nec universum mundum pertransierunt, nec singulos homines docuerunt,. Ergo, ut impleantur verba Christi, *successores* habere debuerunt hac in potestate.

2) *Idem eruitur ex S. Joanne*. — a) « *El ego rogabo Patrem, el alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum* » (Joan., xiv, 16). b) *Sicut tu me misisti in mundum, el ego misi eos in mundum... Non pro eis* (quos dedisti mihi)

(1) *Trid.*, sess. 23, cap. 4, can. 6, 7 ; Denzinger, 960, 966, 96', et ex magisterio ordinario.

(2) Ex., m, 12 ; Jos., i, 5 ; Jud., vi, 12. 16 ; Jer., i, 8. Cf. De la Brlère, in *Diet. Apol.*, art. Eglise, col. 1244, 1245.

aulem rogo lanium, sed el pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me » (Joan., χνπ, 18, 20).

Jamvero vox « credituri » *indefinite* accipi debet pro *quovis tempore* post missionem ; sed missio Apostolis data, *universalis* est sicut ipsius missio Christi. Unde : Christus orat pro *omnibus* in se credituris usque in *finem mundi*. Atqui credituri sunt in Ipsum per verbum seu *praedicationem* Apostolorum. Ergo *perpetuum* erit *magisterium* Apostolorum qui proinde successores habebunt.

B. Ex modo agendi Apostolorum.

290. a) *Ex Actibus et /a Petri*. — « *Attendite vobis el universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere* (ποιμαίνει/) *Ecclesiam Dei* » (Act., xx, 28). — « *Pascile qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee, secundum Deum..., neque ul dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo* » (I Pet., v, 2-4).

Ut eorum ministerium perpetuetur, ubique instituunt Apostoli hierarchiam *localem* et *stabilem* officialium seu presbyterorum (1) qui potestatem habeant magisterii et regiminis in ecclesias particulares et locales. Reapse enim τ.ζ.λ).Α.Γ=ν) idem est ac *pascere, regere*; hi igitur *praepositi* seligere debent fideles, quos, in bona pascua fidei perducentes, in sana doctrina custodiant, ut ael salutem rite perveniant. *Auctoritatem* ergo vere *hierarchicam* possident in gregem sibi subditum (2), eo vel magis quod S. Petrus eorum *auctoritatem æquiparat* suæ propriæ *auctoritati* (συμ.πρεσβύτερο) imo *auctoritati ipsius Christi* (ἀρχιποιμένο), ut exinde discant ipsi exemplar fieri fidelium.

b) *Ex epistolis pastoralibus*. — Timotheus et Titus, a S. Paulo instituti et missi, habent in ecclesias particulares verum *magisterium* et *imperium*. authentice enim docent doctrinam, cultum constituunt, præcepta imponunt, rebelles

(1) Act., XI, 30 ; xiv, 22 ; xv, passim ; xvi, 4 ; xx, 17 ; xxi, 18 ; Eph., IV, 3 sq., etc.

(2) Ita apud veteres, reges vocabantur pastores populorum. II Reg., v, 2 ; vu, 7 ; Midi., v, 3 ; Mattii., n, 6 ; Apoc., n, 27. Cf. Iliad. Homeri, n, 243, etc.

puniunt et hæreticos (1). Quinimo, quam ab Apostolo acceperunt, potestatem *delegare* possunt et ipsi, presbyterosque *instituere* debent et *consecrare* modo quo ipsi consecrati sunt, videlicet per impositionem manuum et juxta regulas a S. Paulo determinatas (2).

Ex Evangeliiis igitur et ex vita Apostolorum liquet *hierarchiam* a Christo institutam *perpetuo* duraturam esse, et potestatem *ordinariam* Apostolorum, potestatem nempe pastoriis certo *transituram* esse ad successores *usque in finem mundi*.

C. Confirmatur ex natura rei.

291. Potestas magisterii et regiminis Apostolis collata est a Christo ut incorrupta servaretur fides et ad salutem tutius pervenirent fideles, mandatorum observantia et rituum. Porro *pericula* et *dubia* quæ, jam tempore Apostolorum, non raro exurgebant circa doctrinam et obedientiam, etiam post Apostolorum mortem exoriri poterunt. Ergo, ut suum attingat finem, Ecclesia indiget, *auctoritate* hierarchica absolute *perpetua*, qua regulam fidei exponere et custodire, necnon et leges variis temporibus et circumstantiis adaptatas condere possit et imponere.

D. Probatur ex testimonio veterum Patrum (3).

292. 1) Didache seu Doctrina duodecim Apostolorum (1; refert cuicunque ecclesiæ jam præesse ministros qui auctoritate verbum Dei annuntiant et sub quorum judicio cadit veritas ipsius doctrinæ

2) S. Clemens R. in epist. ad Cor. (5), haud obscure testatur et declarat existentiam hierarchiæ ecclesiasticæ quæ, sanæ doctrinæ custos et veræ traditionis, immediate ab

(1) I Tim., i, 3-20 ; iv, 6, 11-16 ; v ; vi, 12-21 ; II Tim., i, 8, 13-14 ; π, 2, 14-17 ; iv, 2-5 ; Tit., i, 5-11, 13 ; n, 15.

(2) I Tim., iv, 14 ; v, 22 ; II Tim., i, 6 ; Tit., I, 5.

(3) Batiffol, c. 3-4 ; Ottiger, p. 290 sq. ; Pesch, n. 316 et 347 sq. ; Mlchiels, *op. cit.*, I, 7, c. 2 sq.

(4) xv, 1 ; xi, 2-8 (Journel, n. 9).

(5) xl ii, 1 ; XLiv, 2 ; l v h, 1 (Journel, 19, 20, 25, 27 ; Kirch, n. 10).

Apostolis, mediate vero ab ipso Deo per Christum, habet in fidelis auctoritatem perpetuo transmittendam, cui omnes obedite tenentur sub peccato gravi.

3) S. Ignatius Antiochenus (1) affirmat singulis in ecclesiis haberi hierarchiam proprie dictam qua authentice docetur doctrina Christi et Apostolorum, cui obtemperare oportet sicut ipsius Dei voluntati, a qua ita pendent regimen et unitas ecclesiæ ut, absque illa, nihil fieri possit eorum quæ ad Ecclesiam spectant, imo ne vocari quidem posset ecclesia.

4) S. Polycarpus (2) fere eodem modo loquitur quo S. Ignatius, asserens fideles subesse debere pastoribus « tanquam Deo et Christo », a quo, per Apostolos, huiusmodi pastores doctrinam acceperunt salutis.

5) S. Irenæus (3) profitetur se annumerare posse « eos qui ab apostolis instituti sunt... et successores eorum » usque ad tempus suæ ætatis ; quinimo hanc hierarchiam qua sola, ut dicit, servatur traditio apostolica, in toto mundo ita manifestatam esse declarat et in omni ecclesia omnibus conspicuam, ut eo ipso plane confundantur omnes hæretici qui doctrinam sibi propriam verdm affirmare non dubitant.

Hæc pauca sufficient ad demonstrandum hierarchiam a Christo institutam, sine ulla interruptione ex apostolis *transmissam*. esse successoribus et quidem *ex mandato ipsius Christi*, ex eisque ad alios transivisse usque ad finem secundi sæculi, ideoque istiusmodi hierarchiam cujus existentia ab omnibus etiam adversariis universaliter agnoscitur in ecclesia, exeunte secundo sæculo, non ab hominibus originem ducere, sed a *Christo ipso provenire* et prorsus *divinam* dicendam esse. Et sic ultimo et plenissime probatur thesis nostra : *Christus instituit Ecclesiam in societatem vere hierarchicam perpetuo permansuram*.

(1) *Smyrn.*, viii, 1 ; *Trail.*, in, 1, etc. (Journel, 44-50, 56, 59, 65).

(2) *Philipp.*, v, 3 ; vi, 3.

(3) *Adv. hæc.*, in, 3, 1 (Journel, 209-211).

ABT. II

Christus instituit Ecclesiam in societatem monarchicam

Status quæstionis (1).

293. Ecclesia est societas hierarchica, cujus potestas collegio Apostolorum a Christo in perpetuum demandata fuit. Nunc autem oritur quæstio utrum /Apostoli fuerint *collegium aequalium* qui pari gradu hujusmodi potestatem participabant, an, e contra, collegium *inaequalium* seu hierarchicum, in quo unus inter eos eminebat auctoritate quidem et dignitate, ita ut Ecclesia instituta fuerit in societatem proprie monarchicam.

Errores.

294. Plerique *Proleslanles* primatum proprie dictum prorsus negant Petro et successoribus a Christo collatum fuisse; *Anglicani* tamen, quibus consentiunt *Graeci*, primatum honoris agnoscunt in Principe apostolorum, dum puri Protestantes, nudam et simplicem democratiam Ecclesiæ convenire statuentes, omnem rejiciunt primatum.

Liberales (2) autem cum risque *Modernislæ* (3) contendunt omnibus apostolis commissam fuisse a Jesu Christo aequalem regendi Ecclesiam potestatem, sed paulatim Episcopum romanum ex ambitione, prudentia, necnon et ex conditione urbis Romæ, primatum usurpavisse in universam Ecclesiam.

(1) Ottlger, *Thcol. fund.*, t. II, p. 61-212 ; Mazzella, n. 847 sq. ; Franzelin, th. x, p. 121 sq. ; Palmieri, *De Romano Pontifice*, cap. i, th. 1-6, p. 289-387 ; De Groot, q. 14, p. 492 sq. ; Pesch, n. 285-304 ; Billot, th. 25, p. 532-563 ; Ermoni, *La primauté de l'évêque de Rome dans les trots premiers siècles* (Sc. et Rel.) ; Jugie, *Thcol. dogm...*, t. 1, p. 66 sq. ; p. 110 sq. ; 119 sq. ; Fred. Lauchert, *Cajetanus, De divina institutione pontificatus Romani Pontificis* (1521), Munster, 1925.

(2) A. Harnack*, A. Resch*, O. Pftelderer*, Réville*, Sabatier*, Cf. Sabatier*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, lib. i, cap. v, p. 181 sq. ; E. Caspar*, *Primatus Petri*, Weimar, 1927.

(3) Cf. Loisy, *LEvangile el l'Eglise**, iv, L'Eglise, p. 133 sq.

Febroniani (xviii sæc.) vero et *Jansenislæ* (xvii sæc.), post *Marsilium Patavinum* (xiv sæc.), docent Petrum utique primatum exercere ex institutione divina, sed illo non gaudete nisi in quantum est instrumentum et minister multitudinis fidelium, quibus a Christo primario collatus est. (1)

Doctrina catholica.

295. His verbis *Vaticani* enuntiatur : « *Docemus Hagæ et declaramus, juxta Evangelii testimonia, primatum jurisdictionis in universam Dei Ecclesiam immediate et directe beato Petro apostolo promissum atque collatum a Christo Domino fuisse... Si quis igitur dixerit beatum Petrum apostolum non esse a Christo Domino constitutum apostolorum omnium principem et totius Ecclesiæ militantis visibile caput; vel eundem honoris lanium, non aulem veræ propriæque jurisdictionis primatum ab eodem Domino nostro Jesu Christo directe et immediate accepisse : anathema sit. Quod aulem in beato apostolo Petro princeps Apostolorum et pastor magnus ovium Dominus Christus in perpetuam salutem ac perenne bonum Ecclesiæ instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quæ fundata super petram ad finem sæculorum usque firma stabit, jugiter durare necesse est... Si quis ergo dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores..., anathema sit* (2). »

Juxta *Vaticanum* igitur 1) Christus promisit et immediate contulit Petro primatum jurisdictionis in universam ecclesiam. 2) ita ut in eodem primatu perpetuos habeat successores. Unde duplex paragraphus.

I

§ I. — Institutio primatus in Petro

Assertio : Beatus Petrus a Christo directe et immediate accepit primatum non solum honoris sed veræ propriæque

(1) J. Rivière, in *Dici, thiol.* art. Marsile de Padoue, col. 162 sq.

(2) Denzinger-Bannwart, n. 1822-1825. Cf. prop. 55 *Dec. Lamentabili* : ♦ Simon Petrus ne suspicatus quidem unquam est sibi a Christo demandatum esse primatum in Ecclesia » (ŪZ., n. 2055) ; *Jusjurandum contra Modernisais*, Denzinger, 2145.

jurisdictionis in universam Ecclesiam [*Historice cerium, theologicè de fide*].

296. Explicatur thesis. — *a)* Primatus idem dicit ac *præeminentia*. Triplex autem distingui sol^{et} : 1) primatus *honoris*?, quo jura mere honorifica traduntur, absque ulla speciali auctoritate, v. g. locus primus in conventibus ; 2) primatus *directionis*, seu *inspectionis*, quo potestas tribuitur efficiendi ut omnia ad rectam negotiorum expeditionem opportuna rite fiant et juxta leges, v. g. præeminentia præsidis in senatu ; 3) primatus *jurisdictionis*, quo alicui confertur potestas suprema in alios ei vere subditos.

In thesi igitur asserimus Petrum, ex mandato Christi, imperium habere et magisterium verum et summum in universam ecclesiam, scilicet in omnes fideles et pastores etiam collégialité? sumptos (1).

b) Christus primatum contulit Petro : *directe*, id est. ei soli ut a cæteris prorsus distincto et separato : *immediate*, id est. non per delegationem ecclesiæ aut aliorum apostolorum, quibus primo illum commisisset, sed ipsi Petro, quin ullo intermedio usus fuerit.

Probatur thesis :

I. — Ex promissione primatus

297. Apud S. Matthæum legitur Jesum, postquam a discipulis varios hominum sensus de seipso audiverat, iterum dixisse : « Pos autem, (*piem me esse dicitis* 'l *Despondens Simon Petrus dixit : Tu es Christus Filius Dei vivi. Despondens aulem Jesus, dixit ei : Beatus es, Simon Bar Jona. quia caro el sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus (pii in cadis est. El ego dico tibi (plia lu es Petrus, cl super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, el porlæ inferi non præualebuntl adversus eam. El tibi dabo claves regni cadorum. El quodeumque ligaveris super terram, evil ligatum el in cadis; el quodcumaiic solveris super terram, erit solutum el in cadis* » (Matth.. xvi, 13-19).

(1) Potestas jurisdictionis intelligitur ut amplectens potestatem magisterii simul et regiminis ; cf. infra, n. 424.

1) EXPLICATIO LITTERALIS (1)

298. « *Beatus es...* » — Μᾶλλον ἔ., major es omni laude, quia hæc de me novisti, non ex scientia humana, sed ex lumine supernatural! et ex gratia speciali Patris, cui, tibi revelanti, humiliter credidisti.

« *Et ego.... libi...* » — δὲ σοι, sed cl ego, «ei» ita copulat, ut simul redditionem et retributionem mercedis significet, et idem sit ac vicissim (en retour), unde sensus : vel sicut Pater meus tibi manifestavit divinitatem meam, ita ego tibi notam facio excellentiam tuam ; vel sicut tu, revelante Patre, divinitatem meam agnovisti et declarasti, ita ego tibi manifesto dignitatem tuam.

« *Quia tu es...* » — Imponit Simoni Jesus nomen quod ei promiserat (Joan., i, 42) ; impositio autem nominis a Deo semper efficax est. Simon ideo vere est *Petrus* (Kepha), saxum nempe, non lapis qui volvitur, sed *rupes* firmissima et stabilissima (2) ; cur autem hoc imposuerit nomen, statim explicat Jesus dicens : « *et super...* » super hanc kepha, super hanc petram quæ lu es, ædificabo Ecclesiam *meam*, videlicet societatem fidelium universalem.

« *El porlæ...* » — Inferus, ᾅδη, *apud Veteres designat* sedem animarum post mortem, antrum nempe horribile occlusum in æternum ; *apud Scripturam* autem, præsertim significat abyssum ubi retinentur dæmones et damnati (Matth., xxv, 41 ; Luc., vin, 31 ; xvi, 22), et repræsentatur uti civitas quæ portas habet clavibus firmissime clausas, cuiusque incolæ contra regnum Christi pugnant (Apoc., ix, 1 ; xu, 7 sq. ; I Pel., v, 8). Unde cum « porta » ex usu sæpe indicaverit potestatem regalem et judicialem (3), « *porlæ inferi* » nihil aliud importat nisi potentiam seu *regnum diaboli* et sociorum qui

(1) Cf. Yves de la Brière, *La primauté de saint Pierre dans le Nouveau Testament*, apud Etudes des Pères Jésuites, 5 juin, 20 juin et 5 juillet 1909 ; in *Diet, apol.*, art. papauté, col. 1334 sq. ; Batiffol, *EEglise naissante et le Catholicisme*, excursus A, L'Eglise dans l'Evangile, valeur de Matth., xvi, 18-19, p. 99 sq. ; Michlels, *L'origine de l'épiscopat*, I. i, c. 3, art. 1, p. 20-48 ; D'Herbigny, t. I, n. 169 sq. ; Dublanchy, in *Diet, théol.*, art. Infaillibilité du pape, col. 1639 sq. ; J. Geiselman, *Der petrinische Primat : Seine neueste Bekampjiing und Rechtfertigung*, Munster, 1927. (

(2) Hic est sensus vocis aramaicæ, et etiam vocis græcæ πέτρα, cf. Matth. xxvn, 51, 60 ; Marc., xv, 46 ; Matth., vu, 24 ; Luc., vi, 48, etc. ; D'Herbigny, t. I, n. 177.

(3) Porta sedes judicum et tribunalia sæpe indicat, quia in portis fiebant judicia (Is., χχιχ, 21 ; Prov., xxn, 22), potestatem ergo significat ; imo pro ipso regno quandoque usurpatur (Gen., xxn, 17 ; Is., xxxvni, 10), sicuti nunc Porta ottomana adhibetur pro imperio Turearum.

continuo bellant cum Christo et Ecclesia. Ecclesia vero stabilis permanebit et firma, ratione petræ in qua fundabitur.

« *El libi dabo...* » — a) « *Claves* », *sensu naturali*, jus indicat *proprielalis* et *poleslnlis*. Qui enim habet claves, aperire potest et claudere ; illo autem aperiente nemo claudere potest, et illo claudente nemo aperire valet ; polest igitur omnes actus qui ad claves spectant et a nemine pendet hujusmodi potestas, dum ab illa pendent omnes qui ingrediuntur locum cujus claves detinentur, sive domum, sive civitatem, sive regnum.

Sensu vero usuali et biblico, signum est *poleslalis absolute* et traditio enim clavium arcis aut ædificii, apud antiquos praesertim orientales populos, symbolum erat traditionis potestatis plenæ in personas aut res in ista arce aut ædificio inclusas; apud Scripturam autem (Is., xxii, 22 ; Apoc., i, 17-18 ; h i, 7 ; ix, 1 ; xx, 1), ubique (1) vox « *clavis* » usurpatur ad signandam veram auctoritatem.

b) « *Regnum coelorum* », quo designari potest Ecclesia Christ in terra militans aut in coelo glorificata, necessario primum significat in præsenti, quia in eo exercebitur potestas ligandi et solvendi cujus exercitium locum non habet in coelis.

c) « *Quodcumque...* » — Deus ipse solvit et ligat quod solvit et ligat Petrus, cujus actus igitur est prorsus *efficax* et *independent* a quacumque alia potestate quæ non sit Dei, imo *universalissimus* et *supremus* : potest enim quamlibet obligationem doctrinalem aut practicam imponere quoad ipsam Ecclesiam et ea quæ ad Ecclesiam spectant, sive ratione locorum, sive ratione rerum, sive ratione personarum, potest et remittere, et quam ipse imponit nemo remittere potest.

2) EXPLICATIO THEOLOGICA

A. Verba Christi ad solum Petrum referuntur.

a) Probatur directe.

299. 1) *Ex contextu*. — Primæ Christi interrogationi omnes responderunt apostoli : « *al illi dixerunt* »; ad ultimam v c j o j v Eos *autem* », *solus* respondet *Petrus*, quem tunc directe solum alloquitur Christus, cum, teste Evangelista, ejus verba ad eam dirigantur personam quæ immediate antea locuta est. scilicet Petro : « *respondens autem Jesus, dixit ei* ». — Cæterum Petrum aperte designat Jesus, illum nomine proprio appellans

(t) Excepto Luca, xi, 52 : « Væ vobis legisperitis, quia tulistis clave scienti® », ubi sensus restringitur, et ad rem iun perlinet præsenlem.

« *Simon* », cui adjungit nomen patris « *Bar-Joua* » et nomen promissum « *kepha* », aliosque excludit apostolos ipsa singulari repetitione pronominis « *tu* », « *Ubi* », non minus ac ista emphasi « *sed el ego...* », qua indicatur r̄ numeratio Petri propter ejus confessionem.

2) *Ex verbis* : « *el super liana pedram* ». in lingua aramaica. qua usus est Christus, in utroque inciso : « *k̄u es Peltms el super...* », una ḳademque vox *kepha* occurrit, uti gallice « *lu es Pierre cl sur celle pierre* ». Ideo nom n et promissa in una Petri persona luculentissime coalescunt : absonum enim est fingere secundum *kepha* aliud significare subjectum quam primum, eo vel magis quod pronomen demonstrativum * hanc » necessario referat 2um *kepha* ad id quod praecedit in phrasi, cum nil sequatur ad quod referri possit, et quod alias non appareret ratio cur nomen Simonis in Petrum mutatum fuerit, dum si vere dicatur et sit Simon petra· super quam aedificanda est Ecclesia, in aperto est ratio mutationis.

Graecus tam ·η interpretis (quem secutus est Ahilgata), secundo loco τᾱ-ζχ posuit, quia hæc vox valde communiier usitata est ad saxum significandum, dum priori loco πέτρο adhibuit, eo quod, etsi rarissime saxum significet, aptius erat ad virum designandum (1).

3) *Ex locis parallelis*. — *Soli* Petro promittitur assistentia specialis ut fides ejus non deficiat, *solus* accipit potestatem supremam gregem pascendi

b) Probatur indirecte.

Nonnulli Protestantes, negantes petram dici de Petro, eam affirmarunt esse vel *Christum*, vel *omnes apostolos*, vel *fidem Pclri*. Jamvero nulla ex istis explicationibus admitti potest. Ergo.

300. a) Petra hic non est Christus. — Christus, aiunt, adversarii, est *unicum* Ecclesiae fundamentum, et se illud esse in præsenti indicavit, seipsum *gestu* quodam designans, proferendo pronomen « hanc ». Praeterea iste sensus variis Scripturae *textibus* exigitur (I Cor., m, 11 ; Eph., n, 20). Ergo.

(1) Cf. Lagrange, *Evangile scion S. Matthieu*, p. 324.

INSTITUTIO PRIMATUS

R. — 1) Copie non negamus Christum esse *principaliter et per se* fundamentum Ecclesiæ, qui ex se virtuteque propria *prima* est petra, Petrum autem non nisi *secundario, ex participatione* Christi et virtute *prima** petræ, a qua soliditatem habet, sed tamen revera *petram* esse declaramus.

2) *Inepta* foret et *irrisoria* redditio Christi, si rémunerari Petrum dixisset : Tu es Petrus, at non super te, sed super me, ædificabo Ecclesiam meam, *nullum* enim beneficium conferret Christus Petro, sed *nomen vacua* sine realitate.

3) Gestus est *gratuita* inventio, quæ, ut ridicula, ab ipsis Protestantibus hodie rejicitur.

4) Textus allati immerito nobis opponuntur. S. Paulus enim in primo textu loquitur tantummodo de fundamento, ἡ ὀνηπῆτρ) *fidei* seu doctrinæ quod unus est Christus ; in secundo autem affirmat Christum esse *lapidem angularem* quo simul in unum colliguntur prophetae et apostoli, eandem de Christo doctrinam prædicando, qua prædicatione fundamentum ipsi fiunt fidelium. Ergo. Cf. D^rHerbigny, t. i, n. 180.

301. b) Petra non sunt omnes apostoli. — Petrus, aiunt, ab apostolis delegatus fuit, sive *explicite*, ut fidem exprimeret communem, sive *implicite*, quatenus, aliis fervidior, omnium fidem patefecit, ideoque, nomine aliorum, potestatem accepit.

R.— Ipsa delegatio *explicita*, de qua nulla fit mentio, *excluditur* ex ipsa responsione Christi ad solum Petrum directa, ut personam singularem. Sed neque delegatio *implicita* accipienda est. Quidquid enim sit de fide aliorum apostolorum, *hæc non laudatur*, alias Christus dicere debuisset : *Beati estis vos... vobis...* », sed *sola fides* Petri, et quidem, non qua ex fenore nata, non qua ex aliis inspirata, sed qua *ex revelatione* mirabili Patris producta, ut clamant verba Christi.

Cæterum, etiam hoc dato, minime sequeretur illud quod Petro in præmium datum est, omnibus collatum esse : delegatus fuisset in *dicendo*, non autem in *recipiendo*, et ipse solus potestatem accepisset sibi soli promissam.

302. c) Petra non est fides Petri. — Nam. præterquam quod fides nec ex se, nec ex usu, nec ex institutione quadam, de qua nullum exstat vestigium, adhiberi potest ad petram significantem, aperio loquitur Christus de *persona* determinata, super quam ædificanda est Ecclesia. Fides igitur Petri recte dici potest *occasio* seu ratio promissi primatus, cuius tamen *subjectum* non est vere nisi ipse Petrus.

303. Nota. — Quandoque Patres hæc verba intelligunt in alio sensu ac nos, sed tunc, aut illa interpretantur *mystice* et *mora-*

Hier, sicut quando Origenes quemlibet Christi discipulum petram esse affirmat, propter confessionem ejusdem fidei qua Petrus firmus et stabilis effectus est, aut *rationem addunt* qua sufficienter eorum interpretatio legitima fit et plane concordans cum explicatione traditionali supra exposita : ita modo *petram* dicunt *Petrum*, sensu jam dato ; modo *Christum*, quia Christus causa est efficiens qua Petrus dignitatem et firmitatem petræ realiter participat ; modo *fidem Petri*, eo quod Petrus formaliter non est petra, nisi quia Patri revelanti crediderit, et divinitatem Christi fidei professione confessus fuerit.

B. Natura potestatis promissæ.

304. Ex *duplici* metaphora qua usus est Christus, *duplex* eruitur argumentum.

a) *Ex metaphora pelræ*. — 1) Petrus erit Ecclesiæ id quod *fundamentum* est ædificio. Atqui fundamentum præbet ædificio omnem suam *unitatem* et *stabilitatem* : extra illud enim nihil habetur ædificii, nihilque stabilitatis, quia partes omnes adeo continet et in unum cohærecere facit, ut ab ipso ullatenus sejungi nequeat ædificium, quin totaliter destruat. Ergo ita Petrus efficienter præstabit Ecclesiæ unitatem et stabilitatem, ut extra ipsum nec firma sit nec una, sed neque existere possit Ecclesia, et si quis ab ipso separetur, jam in Ecclesia esse desinat.

Porro in omni societate *principium efficax* unitatis et firmitatis non est nisi *auctoritas suprema*, qua membra inter se conjunguntur et ad finem sociati rite diriguntur. Ergo Petrus et Petrus *solus* habebit auctoritatem supremam in Ecclesiam, et quidem in universam Ecclesiam, nimirum in omnes et singulos qui ad Ecclesiam pertinent, etiam in Apostolos vel collégialité! sumptos et in omnia quæ ad finem Ecclesiæ spectant, sive in rebus magisterii sive in rebus regiminis. Ergo Petro promittitur *primatus* non honoris tantum sed *veræ propriæque jurisdictionis*.

2) Potestas inimici non *præualebil* adversus Ecclesiam, quoniam ædificabitur super petram, a qua sola et pro semper totam firmitatem suam habebit. Ergo a fortiori Petra ipsa erit *stabilissima* in æternum. Porro Petrus non poterit esse firmissimum principium soliditatis perpetuæ in Ecclesia,

.nisi constanter gaudeat *auclorilale suprema*, qua tuto et efficaciter ipsam universalem Ecclesiam adversus inimicos sustentabit, tum in ordine fidei [magisterium] tum in ordine obedientiae [regimen]. Ergo iterum Petro promittitur primatus jurisdictionis.

b) *Ex metaphora clavium*. — Petrus habebit in Ecclesia potestatem *possessoris* in domo sua. Jamvero potestas possessoris est potestas *universalis, independens* et *efficax* in *se* et in *exercitio* : ab illo pendent omnes qui domum ingrediuntur aut eam habitant, et ipse a nemine pendet. Ergo potestas Petri efficaciter exercebitur et prorsus independenter a quavis humana potentia, circa omnia et circa omnes qui ad Ecclesiam pertinent : erit igitur omnino *suprema* et *unica* seu primatus jurisdictionis.

c) *Ex poleslale ligandi et solvendi*. — Hæc enim potestas, ut constat ex alibi dictis [n. 282, 1°] et ex ipso contextu [n. 298, c] est sine dubio potestas jurisdictionis non solum *efficax* et *independens* a quavis alia potestate quæ non sit Dei, sed etiam *universalissima* et *suprema*.

305. Nota. — Christus tamen remanet vere caput Ecclesiæ auctoritate *propria* et virtute, et hæc est ratio cur Petrus non est ejus successor, sed ejus *vicarius* quatenus, quamvis Christus non deposuerit suam auctoritatem, illam tamen Petro communicavit ut vice sua Ecclesiam in terris gubernet et regat, independenter a voluntate cujuslibet præter ipsum.

Corollarium. — De æqualitate Petri et aliorum apostolorum.

306. 1) *7/1 aposlolalu* ipsi Petro *aliquo modo* (1) pares dici possunt Apostoli eo quod non secus ac Petrus a Christo immediate missi sunt et ab eo acceperunt infallibilitatem in docendo potestatemque universalem (2) magisterii et regiminis erga

(1) *Aliquo modo* : « in executione nempe auctoritatis », ut ait S. Thomas (in Gal., n, lect. 3), non autem in auctoritate regiminis.

(2) Quidam tamen volunt singulos Apostolos a Christo non accepisse jurisdictionem episcopalem (utique Petro subordinatam) *nisi in eas ecclesias quas fundassem* ac proinde quidquid præter et ultra hujus ordinariæ potes-

fideles, etc., non autem *ratione modi* quo hujusmodi facultates acceperunt. In illis enim, ratione apostolatus, auctoritas ista universalis et infallibilis erat *extraordinaria* (1), dum in Petro prorsus *propria et ordinaria* dicenda est ratione primatus : primatus enim Petri evidenter pertinet ad munus *pastorale* seu *ordinarium* (2).

Sic explicatur cur potestas illa Apostolorum extraordinaria, ex gratia speciali a Christo concessa, defunctis apostolis exspiravit, dum potestas Petri tanquam ordinaria, perpetuo erat permansura.

2) Præterea hæc potestas Apostolorum reapse *inferior* erat Petri potestati, cui subiciebatur. Nam, dignitate *fundamenti* et promissione *clavium*, Petrus obtinuit potestatem prorsus *unicam*, quæ nulli alii apostolo convenit, nimirum potestatem supremam et independentem in universam Ecclesiam, idcoque potestatem *extensione et intensitate* majorem potestate apostolorum, utpote quæ in ipsos apostolos et in omnes eorum causas et actus exerceri poterat, cui ergo subordinatur (3) ministerium apostolorum, cæteroquin inter se parium et independentium.

3) Nec objiciant Christum apostolis eandem ac Petro promisisse potestatem ligandi et solvendi (Matth., xvin, 18). Etenim : 1) hanc potestatem non habuerunt apostoli nisi ut *membra* collegii apostolici cujus erat ipse Petrus, qui antea singulariter et citra reliquos apostolos eam acceperat ; 2) sua potestate uti poterant tantum intra ecclesiam et in ipso

tatis exercuerint, illud, ex Christi ordinatione, peragere potuisse, pro necessitatibus stadii foundationis Ecclesiæ, sed *extraordinarie* et ut Petri *delegatos*. Cf. Billot, th. 26 ; J. Bouché, in *Did. de Droit canon*, art. Apostolat col. 681-692.

(1) Cf. Palmieri, p. 383, 389 ; Franzelln, *De divina Traditione*, th. 5, p. 35 sq., th. 22, p. 251 sq.

(2) Supra, n. 296 : D'Herbigny, t. I, n. 120.

(3) D'Herbigny, t. I, n. 179. Exemplum exercitii hujusmodi preminetia Petri in alios apostolos habes in electione S. Mathiæ (Act., i. 15 sq.). Sed infallibilitas etiam in singulis Apostolis erat munus extraordinarium, Petro *subordinatione* in eo quod, docentes, Petro tanquam petrae et capiti *adhierere* debebant Apostoli, ipsique, tanquam *supremo* sub Christo pastori, oves *adunare*. Aliqui addunt hanc apostolorum *jurisdictionem* non fuisse positive sed *negative tantum* universalem ; scilicet non poterant apostoli, sicut Petrus, omnes *simul* regere ecclesias, leges ferre universales, etc.

-exercitio hujus potestatis *suhdili* manebant Petro qui *solus* illam habuit *supremam* in ipsam totalemque Ecclesiam.

Quare *Innocentius X* propositionem *Ani. Arnaldi* asserentem « omnimodam æqualitatem inter S. Petrum et S. Paulum sine subordinatione et subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema et regimine universalis Ecclesiæ. *hrrreticcnn* censuit et declaravit » (1).

II. — Ex collatione primatus

Assertio : Post resurrectionem suam Christus contulit Petro primatu jurisdictionis in universam Ecclesiam.

307. *Probat*ur : I. *Ex ipsa promissione primatus*. — Christus enim reapse effecit quidquid promisit. Jamvero absolute et absque ulla conditione promiserat Petro primatum jurisdictionis in universam Ecclesiam. Ergo illum ei contulit.

II. S. Joannes diserte refert Christum redivivum, post piscationem miraculosam. Petro dixisse : « *Simon Joannis, diligis me plus his* (αγαπά με πλέον τούτων) ? *Dicil ei : etiam. Domine : tu scis quia amo* (φιλῶ) *te. Dicil ei : Pasce agnos meos* (β:σζε τχ ἀρνία μου). *Dicil ei iterum : Simon Joannis. diligis me ? Ait illi : etiam. Domine, lu scis quia amo te. Dicil ei : Pasce agnos meos* (ποιμχινε τὰ πρόβατὰ μου, *at. r.zzziz'.p. Dicil ei tertio : Simon Joannis. amas* (οιλεῖ) *me ? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio : amas me. el dixit ei : Domine, tu omnia nosti : tu scis quia amo te. Dixit ei : Pasce oves meas* (βόσζε τὰ πρόβχτὰ μου, *al. προβχτιχ*) (Joan., xxi, 15-17).

1) EXPLICATIO LITTERALIS

308. a) *Interrogatio Christi*. — Jesus Petrum nomine *proprio* appellat « *Simon-Joannis* », non autem nomine glorioso « *Petrus* », quo ex culpa negationis, indignus factus est Simon. Prima et secunda vice verbo ἀγαπάω utitur Christus, quo amor exprimitur foriis et ardens potius quam tener, tertia aulem,

(1) Denzinger, 1091 ; Leo XIII, Encyc. *Salis cognitum*, ed. Bonne Presse, t. V, p. 52.

verbo φιλέω, quo amor tenerior indicatur, sed infirmior et humanior.

Plus his. — Quaerit nempe Christus utrum Petrus eum diligat plus quam *alii* apostoli, non autem plus (piam *has res* videlicet navigia, retia, pisces, aut plus quam *alios* apostolos, alias Petrus affirmativam responsionem statim dedisset, minime haesitando, et Jesus non tam accurate et toties illuni interrogasset, qui jam antea pluries ipsum insigni amore prosecutus fuerat (Joan., vi, 69 ; xm, 6-9, 37 ; xvm, 10).

Praeterea non id interrogat Christus ut sciat, respondente Petro, sed e contra, ut Petrus et alii ab eo discant quemnam amoris gradum in Primale-vicario postulet.

b) *liesponsio Petri.* — S. Petrus, sibi diffidens, non audet affirmare se revera Christum diligere (ἀγαπᾶν), sed judicem sumit ipsum Jesum qui scientia *supernaturali* (οἶδα) et divina, et experientia *naturali* (γινώσκει) non ignorat discipulum certo illum amare (φιλεῖν).

c) *Collatio potestatis.* — βόσκειν ex se *nutrire* tantum significat sed in praesenti idem dicit ac ποιμαίνειν, quia ut synonyma de eodem subjecto et objecto usurpantur ; porro ποιμαίνειν omnes importat *actus pastoris*, cujus est gregem colligere, ad pascua ducere, reducere, tueri, castigare et auctoritative gubernare. Hic autem, cum de hominibus agatur, nil aliud significat quam *docere el regere cum imperio*, cum potestate nempe veræ jurisdictionis.

Quinam autem a Petro *docendi et regendi sunt*, salis indicatur. Nam, etsi secundo et tertio loco inter se differant lectiones, (piarum aliæ habent πρόοχτα (oves), aliæ vero προβάτια (oviculas)(1), absque dubio Christus, agnorum et ovium nomine, *omnes fideles* designat el *pastores*, ne apostolis quidem exceptis, quorum regimen Petro committit. Universim enim *suas* oves el *suos* agnos Petro tradit, sed nullus potest esse in Ecclesia qui non sil agnus aut ovis relate ad Christum. Ergo omnes absolute pascendi sunt a Petro.

2) EXPLICATIO THEOLOGICA

A. Verba Christi ad solum Petrum referuntur.

309. 1) Id testatur Evangelista : « Dicit *Simoni Petro* ».

2) Ter Christus Petrum alloquitur, illum *numero singulari*

(1) « Denique tertio Dominus non jam : diligis me, sed amas me ? interrogavit ; et jam non agnos, ut primo, quodam lacte vescendos, nec oviculas ut secundo, sed oves pascere jubetur perfectiores, ut perfectior gubernaret. » Ita Ambrosius, *ibid.*, n. 176, qui 2° loco igitur προβάτια legebat et in 3° πρόβατα. Cf. Billot, th. 25, p. 552.

compellans, ei nomine proprio « *Simon-Joannis* », irno illum aperte secernens ab aliis : « diligis me *plus his* ». 3. *Triplex* interrogatio Christi manifesto ad triplicem Petri negationem refertur. 4) Petrus *solus* respondet, cui soli iterum mors futura praenuntiatur (Joan., xxi, 18-19). Ergo etiam verbum « *pasce* », quod ei qui Christo respondet dirigitur, *soli Petro* dicitur, de quo solo in toto contextu agitur.

B. Natura potestatis collatae.

310. a) *Prærogativa specialis Petro Irribuatur*. — Jam accepit Petrus una cum aliis missionem et jurisdictionem apostolicam (Joan., xx, 21-23), nunc autem quid *aliud* ei soli traditur, et quidem quid *majus* et *eminentius* hac communi potestate, eo quod illi confertur propter amorem *specialem* et *maiores*, quo super alios apostolos eminebat, et cujus videtur esse præmium : excedere igitur debet donum quod minus diligentibus collatum est.

b) *Primatus jurisdictionis ei committitur*. — Petrus est universali Ecclesiae id quod est *pastor* ovili. Porro pastor habet in ovile nutriendi et regendi potestatem *supremam* et omnino *independentem*. Ergo Petrus habet in totam Ecclesiam, etiam in ipsos apostolos, docendi et regendi supremam et independentem potestatem ; nimirum potest *per se omnia* agere aut constituere quæ ad finem Ecclesiae spectant, et ad munus spiritualis doctoris, rectoris, et moderatoris pertinent, uno verbo *primatu* non tantum honoris, sed *veræ* propriæque *jurisdictionis* absolute præornatur.

III. — Confirmatur

A. Ex variis in Scriptura relatis (1).

311. 1) *Ex mutatione nominis*. — « *Intuitus autem eum Jesus, dixit : Tu es Simon, filius Jona : tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.* » (Joan., I, 42.) « *Intuitus eum* » videlicet, secundum usum Scripturæ, Petrum *modo singulari* inspiciens Jesus, ad munus *speciale* selegit, et in signum

(1) D'Herbligny, th. 14, n. 153 sq.

beneficii aut missionis specialis *novum* ei *nomen* imposuit (Mare., m, 16), et quidem nomen, ut vidimus, aptissimum ad preeminentiam suadendum [Cf. Gen., xvii, 5; xxxn, 28; xxxv, 10].

2) *Ex primo loco Petro assignalo.* — a) Etiam mutato ordine aliorum apostolorum, in catalogis *primus* semper nominatur Petrus (Matth., x, 2-4; Marc., in, 16; Luc., vi, 14; Act., I, 13). Atqui *non* dicitur *primus* quia *primus vocalus* est a Christo, cum duo alii discipuli ante eum vocati fuerint (Joan., I, 35 sq.) ; nec quia *senior* erat, cum nil tale in Scriptura referatur, et si *Epiphanie* credimus (1), Andréas uideat provector erat; neque quia *magis dilectus* erat Christo, cum Joannes carissimus esset Magistro (Joan., xxiii, 23; xix, 26; xx, 2); *sed ratione potestatis*, ut explicite agnoscitur a S. Matthæo qui illum « *primum* » dicit (Matth., x, 2), non ratione enumerationis, cum apostoli bini recenseantur et de secundo, tertio... nulla occurrat nuntio, sed *simpliciter* primum seu principem.

S) Mullolits ut *caput* exhibetur aliorum apostolorum sive primo loco ponatur, sive ultimo, ratione gradationis ascendentis (2).

3) *Ex speciali honore ei a Christo præslilo.* — In domo Petri habitare solent Christus quando manet in urbe Capharnaum (Luc., iv, 38); e Petri *navicula* docet [*id.*, v, 3]; Petro potissimum comminuat *piscationem* hominum [*id.*, v, 10]; pro se et Petro *staterem* miraculo paratum solvit (Matth., xvn, 26); Petri *pedes* in coma prohaliliier primo abluit (Joan., xiii, 6); *specialiter* orat pro Petro ut in fide non deficiat (Luc., xxn, 32). Putri *specialem* mortem violentam prædicit (Joan., xxi, 18); post resurrectionem Petro *scorsim* et ante alios apostolos redivivus apparuit Christus (Luc., xxiv, 34).

4) *Ex modo agendi Petri post Christi ascensionem.* — Semper *præsides* Petrus et omnium nomine loquitur: in cenaculo, in

(*) *litares*», 51, c. 17.

U

(2) Matth., iv, 18; xvn, 1; xxi, 37; Luc., xxn, 8; Act., m, 1, 3, 4; iv, 13, 19; vm, 14; I Cor., i, 12; m, 22; ix, 5. Adde locutiones quæ illum aperte proponunt ut *principem*; Mare., i, 36; Luc., vm, 45; ix, 32; Act., n, 14, 37; v, 29.

•electione Mal.hiæ (Act., i, 15) ; in die Pentecostes (n, 14) ; coram principibus et senioribus Judæorum (iv, 8) ; miracula patrat *primus* (m, 6) ; *solus* judicat et omnium nominum punit Ananiam et Saphiram (v) ; universas ecclesias *visitari* et confirmat (ix, 32) ; *primus* Evangelium annuntiat gentibus (x) ; *primus* definitionem proponit, in concilio Hierosolymitano (xv, 7 sq.).

Hæc porro omnia, praesertim *simul sumpta*, indicia sunt haud obscura peculiaris Petri excellentiæ ab omnibus agnitæ, a Christo nempe, ab apostolis et ab ipso Petro, idcoque plane •*confirmant* supradicta de primatu.

B. Ex traditione catholica.

312. a) *Paires Petrum a cæteris apostolis prorsus discernunt.* — 1) *Titulis quibus primatus significatur.* — Petrum enim dicunt : Ecclesiæ petram et fundamentum, petram infrangibilem, Ecclesiæ? firmamentum, columnen Ecclesiæ. basim Ecclesiæ, cœlestis regni janitorem, fundamentum fidei, caput totius fidei, apostolorum principem, caput, basim, primum, discipulorum principem et caput, chori illius (apostolici) coryphæum, os omnium apostolorum, caput illius familiæ, totius orbis præfectum.

Non pauci etiam *alterum Moysen* Petrum appellant Patres, et illum esse ad Ecclesiam, sicuti Moyses fuit ad synagogam, non raro asserunt (1).

2) *Sententiis innumeris*, quibus, textibus a nobis supralocalis innixi, agnoscunt et demonstrant, primatum certo Petro collatum fuisse (2).

b) *Idem constat ex antiquis monumentis.* — In picturis, sculpturis et inscriptionibus antiquissimis sæpe repræsentatur Petrus cum *allribulis* et sub *viuris* quibus clare ejus indicatur primatus.

Quandoque *claves* in dextera tenet, signum supremæ potestatis; quandoque *scabellum*, solis principibus concessum, sub pedibus habet. ; inter apostolos semper *primo loco* ponitur, plerumque ad Domini dexteram ; nonnunquam *crucem* humeris sustinet, sicut Magister cujus vicarius hoc signo apprimere designatur. Imo non semel ipsi *bono Pastori* supponitur et inter •duas oves sedet nimbo circumdatus.

In *coemeteriis* subterraneis et in *sarcophagis* frequentes cer-

ti) Quorum omnium testimonia videro est apud Ottiger, *l.c.*

(2) Journet, 381, 189, 555, 1261, 1379, 1526, 2191.

nunlur Moysis images, sive rupem virga percutientis, sive legis volumen a Domino accipientis, sed sub figura *nomen* adseribitur : *Petrus*, ut omnibus evidens sil Moysen symbolum esse el lypum Petri, qui, sicut ille populum rexit Israel, ita ipse populum novum chrislianum ad patriam coelorum promissam perducere debet.

C. Ex traditione acatholica.

313. *Schismatici et haeretici* (1) Petrum praeclarissimis prosequuntur laudibus in suis liturgiis et a cæteris apostolis eum omnino distinguunt, primas partes ei tribuentes et illum eisdem nominibus cosignantes quibus utuntur ipsi Patres : *petra*, *fundamento*, *supremo inter apostolos*, *pastore supremo*, *pastore Christi*, *basi fundamentali fidei*, *regni cœlorum clavigero*, etc.

Ex allatis autem antiquitatis christianæ testimoniis sequitur *doctrinam* de primatu Petri, tam aperte ab omnibus ecclesiis a primis temporibus agnitam, *verissimam* esse et *certissimam*. Confidenter igitur concludere licet Ecclesiam a Christo in societatem vere et proprie *monarchicam* institutam esse.

Refelluntur objectiones.

Primatum Petri non plene assertum esse in Scriptura contendunt adversarii propter rationes sequentes :

314. 1) Quibusdam in locis refertur Petrum in Samariam ab apostolis missum esse (Act., vm, 14), et rationem reddidisse, judaizantibus admissionis Gentilium in Ecclesiam (Act., xr, 2-18) ; ergo primas non erat.

R. — Sed a) Petrus ab aliis apostolis missus est, *communi* quidem *consilio* et *postulatione*, sicuti nonnunquam ipse superior ab inferioribus mittitur, sicuti Paulus et Barnabas ab Antiochenis fidelibus ad consulendos alios apostolos missi leguntur (Act. xv, 2) ; *non* autem apostolorum *imperio* et *auctoritate* ; quinimo non missus est nisi quia omnibus videbatur principem rem melius peracturum esse propter præeminentiam.

b) Dationem actuum reddidit judaizantibus, non autem ex necessitate coactus et ex officio, sed *ex caritate* et *prudenti oeconomia*, ut offensio tolleretur hujusmodi fidelium nimis in lege

(1) Cf. De Maistre, *Du pape*. l. 1, c. 7, 8, 9, 10 ; Jugê, *Theol. dog. Christianorum orientalium*, t. I, p. 110 sq., 119 sq. ; p. 279 sq.

et circumcissione glorianlium, quibus certe inferiorem fuisse Petrum nemo affirmabit.

315. 2) S. Paulus æqualem se facit Petro (Gal., n. 7).

R. — Utique quoad *apostolatum* et speciatim quoad *munus praedicandi*; minime vero quoad *præeminentiam*.

316. 3) S. Paulus non primum nominat Petrum inter apostolos.

R. — Nullibi expresse conficit Paulus catalogum apostolorum sed *obiter* tantum quædam recenset nomina; bis aut ter etiam *ultimo* loco ponit Petrum sed *dignitatis causa* (1 Cor., i, 12; m, 22; ix, 5). Apud Galatas vero (Gal., n, 9) inter Jacobum et Joannem *medium* collocat Petrum: *vel* quia Jacobus, ut patet episcopus Jerusalem, ubi res publice acta legitur, maximeque fidelis in observanda lege mosaica majoris erat auctoritatis apud judaizantes quibuscum disputabat Paulus, *vel* quia apostolos enumerat secundum ordinem temporis quo illos vidit, *vel etiam* quia de munere apostolatus disserens, se parem aliis apostolis in hoc unice volens ostendere, opportune tacet primatum quem cæterum aperte admittit in eadem epistola. Paulo ante enim (Gal., i, 18-19) affirmat se venisse Jerusalem explicite ut *Petrum videret*, et apud eum mansisse quindecim diebus, nihil curans de aliis apostolis invisendis, quorum neminem vidit nisi Jacobum, fratrem Domini, et quidem quasi transeunter et concomitanter; *præeminentiam* igitur Petri et *supremam* ejus *auctoritatem* agnoscebat, ad quem venit, non ut ab eo aliquid disceret, cum a Deo ipso edoctus fuisset, sed tantummodo ut illum plene cognosceret (·στορησαι) (1).

317. 4) S. Paulus primatum non recenset inter charismata, ergo illum ignorat (I Cor., iv, 28; Eph., xn, 11).

R. — Hic recenset Apostolus munera ecclesiastica quatenus in iis praecipue relucet *charismata* Spiritus Sancti et dona, non autem quatenus ad *gradus hierarchicos* perlinent, ut patet ex toto contextu (I Cor., xii-xiv), et ex ipsa enumeratione quæ minor habetur in epistola ad Ephesios, et cujus non pauca (prophetiae, virtutes, gratia curationum) minime ad jurisdictionem spectant.

(1) « Non dixit ἰδεῖν πέτρον, sed ἱστορήσχι. quomodo loqui solent qui magnas splendidasque urbes invisunt cognoscendi gratia. S. J. Chrys., in *li. loc.* « Paul... avant que d'exercer pleinement son apostolat, va voir Pierre pour le contempler, dit l'original, comme le chef du troupeau, comme la merveille de l'Eglise, ainsi que l'expliquent les SS. Pères.* Bossuet, *Méditations sur l'Evangile, La Cène*, 1re partie, 70° jour.

318. 5) Petra restitit S. Paulus (Gal., n, 11 sq.).

R. S. Petrus *minime* in doctrina *erravit*. Ipse enim affirmaverat in concilio Hierosolymitano (Aci., xv, 10) mosaica jam non obligare, cum Cornelio manducaverat ol id licitum dixerat (Aci., xi, 3 sq.) ; Antiochiae iterum gentiliter vivebat, testo ipso Paulo, sed scandalum timens judaizantium qui a Jacobo venerant, imprudenter *dissimulavit* sententiam pristinam, quam veram sciebat, et judaice egit, periculum faciens ne quidam, male interpretantes suam actionem, inde affirmarent observantiam legalium necessariam esse, dum tantummodo tolerabantur adhuc apud Judæos (1), ne a Christianismo averterentur. Paulus igitur illum vituperans, nequaquam restitit ejus mandato aut doctrinæ, quo in casu tantum primatum practice negavisset.

Praeterea, non ex auctoritate Petrum reprehendit Paulus, sed *caritate fraterna*, qua convenienter uti permittitur inferioribus in superiores, si gravis urgeat causa, ut eos reverentia debita moneant, etiam coram aliis (2), si aliter fieri nequeat. Itaque, cum Petri agendi modus reapse communitatem christianam perturbare potuisset, merito ei restitit Paulus.

Sed hoc ipso eventu luculenter confirmatur doctrina de primatu Petri. Tanta enim erat auctoritas Petri ut, nonobstante decreto Synodi Jerusalem, nonobstante zelo ipsius Pauli in docendo inutilitatem legalium, solo exemplo conversationis Petri quæ contrarium innuere videbatur omnes Judæo-Christiani et ipse Barnabas, amicus Pauli et socius, persuasum habeant, mosaica adhuc obligare et eis se subjiciant.

§11. — Perpetuitas primatus Petri in successoribus

Asserito : Primatus Petri, ex ipsa Christi institutione, perpetuus erat et ad successores transiturus (3) [*Historice cerium, theologicæ de fide*].

Probable, : A. Ex Scriptura.

319. 1) Christus promisit se futurum esse cum Apostolis

(1) Act., xvi, 3 ; xxi, 24 ; I Cor., ix. 20. « Conversationis fuit vitium non praedicationis. Tert., *De praescrip.*, 23 (Journel, 294) ; D'Herbigny[^] t. I, n. 161 sq.

(2) Cf. Prat, *La théologie de saint Paul*, l. I, lib. i, cap. 1, note D. p. 79 sq. ; Lagrange, *L'apôtre aux Galates*, p. 17 ; De textibus autem qui soient obiecti Patrum, merito consuluntur Ottiger, p. 186 sq. ; De Groot, p. 517 sq.

(R) Ottiger, p. 281-286.; Pesch, n. 317-318; Palmieri, cap. u, th. 7, p. 387 sq. ; Billot, th. 25, p. 561 sq. ; De Groot, q. 14, a. 4, p. 525 sq. ; Mazzella, n. 918 sq. ; Franzelin, th. 11, p. 159 sq.

munus suum g(r< nlibus usque ad consummationem <a*i nlî (1), Slabikni ideo affirmavit et pi qduuni slalom social· m ex eorum juribus constitutum. Jamvero eum Apostolis aderat Petrus primatu auctus. Ergo ct primatus P< Iri p τρ.-tuos esse debet.

2) Portaj inferi nunquam prævalcbunt adversus Ecclesiam (2). Porro Ecclesia totam suam firmitatem et stabilitatem a primatu Petri tenet. Ergo perpetuus esse debet ille primatus, idcoque ad successores Petri transire.

3) Christus ov» s suas commisit Petro reg< nelas (Joan., xxi, 15-17), omnes quidem absolute et simplici!· r. non solum ratione locorum, sed etiam ratione temporum, ita ut Petrus V(re dicendus sit pastor fidelium *universalis* (t *perpeluus*. Jamvero Petrus ipse non st mpi r viv(t in < arm . Ergo successores habebit in primatu.

B. Ex Veterum Patrum testimoniis.

320. Paires ubique asserunt Petro primatum collai urn esse a Christo ut Ecclesia una sen aretur el firma, Peirumque in successoribus *jugalcr* vivere et praesidere : perpetuitatem ergo primatus aperte agnoscunt et proclamant.

Ila S. Cyprianus (3) : « Deus unus est ct Christus unus et una Ecclesia cl cathedra una super Petrum Domini voce fundata. » — S. Pet. Chrysologus (4) : « Beatus Petrus, qui in propria sede ct vivit et præsidet, præstat quaerentibus fidei veritatem. » — S. Leo Magnus (5) : « Sicut permanet quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit... Manet ergo dispositio veritatis, el beatus Petrus in accepta fortitudine potræ perseverans suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit. »

Porro bis in verbis tota auditur vox Traditionis, cujus testimonia opportunius infra afferemus ubi de Romano Ponilice.

(1) Math., xvi, 17 sq. ; *xxvm, 18-20 ; Joan., xiv, 16, 17. 26 , xv, 26; XVI, 13.

(2) Matth., xli, 18. Idem valet argumentum sive intelligatur textus de immortalitate Ecclesiae sive de stabilitate.

(3) Ep. 43, n. 5, Journal, 573.

(4) Ep. ad Eutychem. (Journal, 2178).

(5) Serm. 3, c. 2 et 3.

321. Nota. — Omnis igitur potestas *ordinaria* sive Petri sive aliorum apostolorum, utpote quæ ad Ecclesiæ constitutionem pertinet, *perpetua* est, ex ipsa institutione Christi, et ad successores transire debet in perpetuum,

Protestantes tamen primatum habentes inutilem, eo quod Christus, caput Ecclesiæ permanet in æternum, ejus negant institutionem aut saltem perennitatem, sed suis dissensionibus et divisionibus fnmissime ostendunt necessitatem Capitis visibilis et in terris viventis, cujus virtute tantum sua atque firma stare potest Ecclesia (1).

322. Conclusio. — Igitur, vi ipsius suæ institutionis, Ecclesia est societas divinitus *hierarchica* simul et *monarchica*, ab Apostolis quidem et eorum successoribus perpetuo regenda, sed sub Petro principe et ejus successoribus et dependentor ab illis. Ideo rejicienda est theoria *Episcopalistarum* qui «entendunt Apostolos ac proinde eorum successores (episcopos) tsse inter se aequales et a nemine pendentes nisi a Deo et a collegio episcoponm.

Insuper hæc vera Ecclesia pro semper regiminis sui formam fotamque suam potestatem a Christo tantum *immediate* accepit, remque suam gerere potest et debet prorsus independencer a quacumque alia auctoritate quæ non sit Christi, sive prineipum sive populi. Absolute ergo rejicienda est theoria *Proteslanlium*, juxta quam auctoritas ecclesiastica a Principe civili dimanaret (Cæsarismus), aut, nonnisi mediante fidelium multitudine, a Christo in pastores derivaret (2) ; rcjiciendæque thooriæ recenter excogitatæ a *Liberalibus* et *Modernis*, qui asserere non dubitant Christum ne cogitasse quidem de insti-

ti) Cf. Card Gibbons *Faith of our Fathers*, ix, p. 120.

(2) Cf. prop. 2 et 3 in Const. « Auctorem fidei » damnatas (Bannwart, a. 1502-1503) : prop. 10 Joannis Hus (id., n. 635).

Nec objiciatur in Scriptura omnes fideles dici sacerdotes : « Vos autem genus electum, regale sacerdotium... sacerdotium sanctum. » (I Pet., n, 5, 0). « Fecit nos regnum et sacerdotes Deo. » (Apoc., », 6 ; v, 10). Nam non sensu proprio sacerdotes vocantur, sed *sensu latiori*, quatenus Christo conjuncti per fidem et charitatem, possunt et debent spirituales offerre ùostias et preces (I Pet., u 5 ; Heb., xm, 15). Alias Apostoli sibi contradicerent, qui absolute fidelibus præcipiunt ut præpositis suis in omnibus efediant et subditi sint.

tuenda societate ad suam doctrinam custodiendam et propagandam, sed paulatim et sensim natam esse hujusmodi societatem instinctu quodam naturali et necessitate (1).

ART. III

Christus instituit Ecclesiam in societatem supernaturalem, perfectam, unicam, visibilem indefectibilem et necessariam

Hæc omnia ad Ecclesiæ essentiam spectant, sive ratione ipsius naturæ socialis, sive ratione ejus finis. Expedit igitur, ad pleniorē Ecclesiæ notionem enucleandam, ut statim illa breviter declarentur.

I. — DE ECCLESIAE SUPERNATURALITATE

Asseritio : Ecclesia Christi societas est supernaturalis [*De fide divina*].

323. *Probatur* (2) : 1) *Ex ipso fine Ecclesiæ*. — Ex natura finis jam dignoscitur natura societatis. Jamvero finis Ecclesiæ assignatus *spiritualis* est 11 *supernaturalis* : Ecclesia enim a Christo instituta est ut, ejus missionem, usque ad consummationem sæculi continuo peragens, æternam hominum salutem obtineat (3). Ergo.

2) *Ex poleslalibus Ecclesiæ collalis*. — Potestates, quas Christus Apostolis demandavit, ordinis sunt supernaturalis. nimirum magisterium, regimen, sacramentorumque administratio. Erso.

Hinc *Vaticanum* : [Christus] « *ul saluliferurn redemplionis opus perenne redderet*, sanctam ædificare Ecclesiam decrevit ». — *Leo XIII* : « Ecclesia societas est *orlu* divina ; *fine*,

(1) Dcc. *Lamentabili*, prop. 52 : « Alienum fuit a mente Christi Ecclesiam constituere veluti societatem super terram per longam sæculorum seriem duraturam ; quinimo in mente Christi regnum cœli una cum fine mundi jamjam adventurum erat. » Cf. Loisy, *L'Evangile el l'Eglise**, iv, p. 125 sq., 153 sq. ; *Autour d'un petit livre**, v, p. 157 sq.

(2) Cf. Leo XIII, Encyc. *Immortale Dei* (ed. Bonne Presse, t. II, p. 22 sq.l.

(3) Luc., x, 16 ; Joan., v, 23-24 ; xv, 16 ; xvn, 2 sq. ; xx, 21 ; Matth., xxviii, 18-20 ; 1 Cor., m, 5, 9 ; iv, 1 ; Eph., iv, 11-13 ; v, 22-27 ; 1 Pet., u 5, 9, etc.

rebusque fini proxime admovi nlibus, supernaluvulis. » — *Pius XI* : « Neque enim ad aliud nata Ecclesia est, nisi ut, regno christi ubique terrarum dilatando, universos hominis salutaris redemptionis participes efficiat. » (1).

II. — DE ECCLESIA SOCIETATE PERFECTA

Status quæsiionis.

324. Societas perfecta *ea esi quæ, in suo ordine a nulla alia pendens, per se sibi sufficil ad finem suum assequendum.*

Quæritur (2) ergo utrum Ecclesia : a) *in suo ordine*, nimirum in ordine vitæ supernaloralis, *a nulla alia pendeal societale*, sive in esse sive in operando : *in esse*, quia 1) pars non est alterius societatis, sed integra est. et intrinsece completa; 2) finis ejus alteri non sui ordinatur, secus, cum fine specificetur societas, ipsa etiam ecclesiastica societas alii subordinatur et ab ea penderet ; *in operando*, quia in se habet et ex se omnia media necessaria ad sui conservationem et finis proprii consecutionem ; b) *per se sibi sufficil*, quatenus plena gaudens independentia intrinseca et extrinseca, summa est et suprema in ordine spirituali.

Doctrina catholica.

325. Multa de Ecclesia societati' perfecta exstant documenta, quorum hæc duotantum profirimus. Pius IX damnavit hanc propositionem (19. Syllabi) : « Ecclesia non est vera perfectaue societas plane libera, nec pollet suis propriis constantibus juribus sibi a divino suo fundatore collis, sed civilis potestatis est finire, quæ sint Ecclesiæ jura ac limiti s. intra quos eadem jura exercere queat » (3). Leo XIII autem docet : « Distinguitur (Ecclesia) et differt a societate civili, et, quod plurimum interest, societas est genere et jure

(1) Sess. 4, Proæm., Denzinger, 1821 ; Leo XIII, Encyc. *Satis cognitum*, Denzinger, 1959. *Pius XI* Encyc. *Rerum Ecclesiæ gestaium*, A. A. S., 1926, p. 65, cf. p. 68, 69. J

(2) Ottlger, p. 227 sq. ; Palmieri, § 18, p. 113 sq. ; Pesch, n. 379 ; De Groot, q. 4, a. 1, p. 130sq. ; Mazzella, disp. 3, a. 9, p. 438 sq. ; Billot, th. 20, p. 450 sq. ; Schultes, art. 29 ; D'Herbigny, t. I, n. 75 sq.

(3) Denzinger-Bannwart, n. 1719.

perfecta, cum adjumenta ad incolumitatem action* mque suam necessaria, voluntate beneficioque conditoris sui, omnia in se et per se ipsa possideat (1). »

Asserito : Ecclesia est societas perfecta [*De fide divina*].

A. Probatur thesis Scriptura.

326. Ex ipsa Christi institutione, omnia societatis perfectæ elementa possidet Ecclesia. Ergo.

1) *A nulla alia pendet.* — « Si Ecclesia dependeret ab alia
« societate, subordinaretur societati illi aut ut inferior supe-
« riori aut ut pars toti. Neutrum admitti potest. Non subor-
« dinatur ut inferior, quia finis Ecclesiæ omnium supremus
« est, scilicet salus animarum sempiterna ; non ut pars, quia
« finis Ecclesiæ est universalissimus, cum ipsi divinitus est
« proprium munus, ut omnibus sanctitatem afferat in uno
« ovili Ecclesiæ (2). »

2) *Per se sibi sufficit in ordine suo supernaturali.* — a Quid-
quid enim ad finem ejus consequendum superna!uralem
requiritur ei contulit Christus : finem ipse dedit, ergo media
omnia ad finem necessaria præbuit. — b) Teste Scriptura (3),
ipsi (i) soli Ecclesiæ directe commisit Christus omnia adju-
menta ad salutem æternam necessaria, videlicet potestatem
universalissimam, efficacissimam et absolute independentem
a quacumque voluntate quæ non sit Dei. docendi, regendi
et sanctificandi omnes homines usque ad finem mundi. Ergo.

13. Confirmatur Traditione.

327. *Apostoli* enim, doctrinam Christi sequentes, omnem
potestatis civilis interventum prorsus respuunt in rebus
spiritualibus et *authoritate* tantum *propria* fid(les docent et
regunt (4).

(1) Encyc. *Immortale Dei*, t. II, p. 24, 40. Cf. Denzinger, n. 1869 ;
Encyc. *Libertas præstantissimum*, 20 junii 1888 ; *Sapientia: Christiana:*,
10 januarii 1890 ; epist. apost. *Præclara*, 20 junii 1894 ; encyc. *Salis cagni-*
tum, 29 junii 1896 ; *Syllabi*, prop. 20. 24, 28, 34. il, 44. ; Cone. I al., sess. 4,
c. 3, Denz., n. 1826 sq. ; cf. *Cod. Jur. can.*, c. 100, 2333-2334.

(2) Ita De Groot, p. 134, b.

(3) Matth., xxviii, 19 ; x m., 18 sq. ; Joan., xx, 22-23 ; x m., 17 sq.

(4) Act., iv, 19 ; v, 29 sq. ; xv, 6 sq. ; Gaj., i, 1 sq. ; Eph., n, il sq.

Sæpe etiam sæpius *independentiam* Ecclesiæ *absolutam* a Statu civili audacter proclamant *Paires* el, potestatem universalem auctoritatemque plenam in suo ordine, absque ullo assensu aut venia civilis gubernii, cuius e contra immixtionem in rebus ecclesiasticis non semel improbant et rejiciunt (1).

328. Objicitur. — 1) *Ecclesia proprie card territorio el subditos non habet nisi illos qui jam societati civili subjecti sunt. Ergo non esi sociclas perfecta.*

a) Ecclesia utique non habet *dominium proprietatis* in territorium determinatum, sed ex voluntate divina (2) possidet in universum orbem *potestatem, spiritualis jurisdictionis*, cuius exercitium ab auctoritate civili nec restringi nec impediri potest.

b) *Eosdem* habet subditos ac Status civilis, sed *non eadem ratione* : dum enim potestas civilis *jure naturæ* auctoritate pollet ut eos ad finem perducatur temporalem, Ecclesia *jure positivo* plena potitur jurisdictione ut finem eorum supernaturalem prosequatur, ita ut conflictus inter ambas societates, quæ generis sunt omnino diversi, oriri nequeant nisi ex vitio hominum, semperque modus habeatur eos componendi ex subordinatione inferioris, nempe civilis, ad spiritualem. Ergo.

2) *Ecclesia indiget rebus temporalibus, pecunia, victu... ul finem assequatur suum. Atqui a sola civili societate hæc omnia accipiat necesse esi. Ergo.*

Etsi voluntariæ fidelium oblationes plerumque ei sufficiant, res omnes tamen materiales quæ necessariae ei videntur, *jure proprio* exigere potest Ecclesia a subditis, quotiescumque opus fuerit, quia jus ad finem jus confert ad media necessaria (Matth., x, 10 ; I Cor., ix, 4-14 ; Gal., vi, 6).

329. *Conclusio.* — Ubique igitur terrarum existere ac liberrime rem agere suam potest Ecclesia, ex ipsa Christi

(1) Athan., *Hist. Arian.*, η. 52. « Si illud episcoporum decretum est, quid illud attinet ad imperatorem ? » — Hos. Cerciub., *Ad Constantium imperatorem* (*ibid.*, n. 44). « Ne te rebus misceas ecclesiasticis, neque nobis his de rebus praecepta mandes, sed a nobis potius hæc ediscas : tibi Deus imperium tradidit, nobis ecclesiastica concedidit. » — Greg. Naz., *orat.* 17, « Imperium et nos quoque episcopi gerimus : addo etiam præstantius et perfectius. » — Ambros., *Coni. Auxent.*, n. 35. « Tributum Cæsaris est, non negatur ; Ecclesia Dei est... Imperator enim intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. » (Journel, 1311). Alia vide ap. D'Herbigny, t. 1, n. 79.

(2) Matth., xxvni, 18-20 ; Mare., xvi, 15.

missione, quin propria <jusactio ullatenus legitime circumscribi aut prohiberi possit a quacumque humana auctoritate.

III. — DE UNICA CHRISTI ECCLESIA

Asserlio : Unica est Christi Ecclesia [De fide diuina].

330. Adversus Protestantes qui, noriobstante diversitate et multiplicitate sectarum, Christi tamen Ecclesiam se esso contendunt, statuimus prorsus unicam esse veram Ecclesiam ex ipsa divini fundatoris voluntate.

1) *Probatur ex unilale magisterii et regiminis.* — Sub *unica* auctoritate Petri et successorum, *solos* apostolos eorumque successores misit. Christus ut docerent omnes gentes suam doctrinam essentialiter immutabilem et *unicam*, hominesque ad finem *eundem* supernaturalem conducerent *eodem* regimine *iisdemque* mediis sanctificationis. Jamvero ex auctoritate simpliciter unica eadem membra ad eundem finem iisdem mediis conducente absolute sequitur unica societas. Ergo.

2) *Confirmatur : a) Ex modo loquendi Christi.* — Christus de Ecclesia semper loquitur *numero singulari*, illamque absolute « suam » dicit (1), regnum determinatum et singulare (2), ovile quod prorsus unum voluit et unico pastori subditum (3).

b) *Ex verbis S. Pauli.* — Ubique affirmat Paulus *unam* esse Ecclesiam, quæ ex multitudine fidelium conflatur (4) : Christum enim vocat caput Ecclesiæ (5). quæ ideo ejus est *corpus unicum*, ut patet ex ipsa metaphora, cum homo recte constitutus nonnisi unum habeat corpus, et variis aliis locis (6), quibus fideles membra appellantur unius ejusdemque corporis ; Ecclesiam ipsam Christi *sponsam* (7) dicit ita *unicam*, ut utriusque unio exemplar sit perfectum conjunctionis quæ intercedere debet inter conjuges. Ergo.

(1) Matth., XVI, 18 ; xviii, 17. — (2) Matth., iv, 17 ; x, 7 ; \m, 31.

(3) Joan., x, 1, 16 ; xi, 52. — (4) I Tim., iii, 15.

(5) Col., i, 18-24 ; Eph., i, 22-23.

(6) Boni., xii, 4-5 ; I Cor., xii, 12-13 ; Eph., i, 4-6.

(7) Eph., v, 23 sq. Cf. Journal, 292, 555. 556 ; Syllab. prop. 18.

IV. – DE ECCLESIAE VISIBILITATE

Status quæstionis (1).

331. Ecclesiam *malerialiler* esse visibilem, spectatis scilicet ipsis fidelibus et pastoribus, ipsisque ritibus externis, nemo serio negare audebit, cum societas humana ne concipi quidem possit quin sit, materialiter saltem, visibilis. Quæritur ergo tantummodo, utrum Ecclesia, ex ipsa Christi institutione, talis sit ut *jormaliler* sit visibilis, videlicet qua *uera* Christi Ecclesia ab omnibus aliis plane distincta, ita ut eam esse visibilem nil aliud significet nisi oam nobis certo *cognoscibilem* esse ut societatem cui Christus commisit doctrinam suam usque in finem mundi propagandam.

Non contendimus quidem omnia Ecclesiae elementa essentialia esse per seabilia, sed veram ejus naturam certo tam n et sufficienter dignosci posse per ea quæ visibiliter cognoscuntur. Ecclesia enim, utpote societas externa simul et supernaturalis, duplici conflatur elemento : (demento quidem externo* quod *corpus* vocari solet a theologis ; elemento autem spiritali et supernaturali, quod *anima* dicitur (2).

Corpus porro, est ipse *organismus* socialis *externus* Ecclesiae seu ipsum ligamen sociale quo fideles uniuntur pastoribus sub Petro et successoribus, dum anima est ipsum *principium vilre supernaturalis*, quam hominibus communicandam Ecclesia? suæ tradidit Christus, nimirum gratia sanctificans donaque interna fidei, spei, caritatis et aliarum virtutum.

Inde sequitur non omnia Ecclesiae constitutiva esse in soabilia ; sed, sicuti homo visibilis dicitur, quamvis ejus anima invisibilis sit, quia hæc actibus externis manifestatur, ita Ecclesia visibilis dicenda est, propter corpus cui anima unita est.

(1) Palmieri, *prole"*, de Ecc., § 10, p. 27 sq. ; Ottiger, p. 474 sq. ; Franzelin, *Theses de Ecclesia Christi*, setlio 4, p. 337 sq. ; Pesch, n. 322 sq. ; Billot, *De Ecclesia Christi*, th. 2, p. 106 sq. ; D'Herbigny, t. 1, n. 59 sq. ; Schultes, art. 17, p. 145 sq.

(2) Cf. infra, n. 513.

Corpus enim visibile est ut *organismus* quidam socialis *individuus* et *distinctus*, hierarchia constans et subditis ; visibile etiam, per *nolas* scilicet *essentiales* quibus adornatur, ul *cui soli* commisit Christus missionem homines perducendi ad vitam æternam, cum mediis supernaturalibus ad hoc opus necessariis.

Visibilitate autem corporis visibilis efficitur ipsa anima : elementa enim essentialia *supernaturalia* et *invisibilia*, quia annexa sunt, ex ipsa promissione Christi, quibus visibilibus quibus producuntur et aluntur, perca *visibiliter manifestantur*. Etenim absque istis elementis supernaturalibus Ecclesia Christi esse nequit ; ergo ubi exercetur triplex ministerium apostolicum, certo inesse possumus adesse etiam dona huiusmodi interna, quæ tamen fide sola adæquate percipiuntur (1). Rectissime igitur *Franzelin* : « Dici potest Ecclesia *lola* quidem, sed non *secundum lola* visibilis (2). »

Hac ideo ratione Ecclesia cognosci potest (et intelligi ut hæc ipsa societas quam Christus unicam instituit ad salutem hominum.

Errores.

332. *Antiqui hæretici*, credentes Ecclesiam esse solum coetum justorum et prædestinatorum, eam invisibilem affirmant. *Protestantes* autem, cum quædam visibilibus ubi adesset Ecclesia Christi ante Reformationem respondere non possent, quod asi necessario Ecclesiam invisibilem dicere coacti sunt. Postea tamen, modo visibilem, modo invisibilem, data occasione, utrumque proclamarunt. Denique duplicem esse dixerunt Ecclesiam; unam *invisibilem*, ecclesiam nempe promissionum, qua sola constat tota Ecclesiæ essentia; alteram *visibilem*, quæ complectitur omnes qui christianam profitentur fidem et caelestem sacramenta participant.

(1) Palmieri, p. 35 sq. ; Pesch, n. 324.

(2) P. 351, ubi hæc antea scite animadvertit : « Doctores et pastores et sacerdotes a Christo instituti, externis etiam signis ex eadem Christi institutione, in perenni successione discernuntur ; sed infallibilitas magisterii auctoritas sacri imperii, potestas sacerdotii inest quidem ipsis visibilibus gestoribus et exeritur visibilibus actibus, in se tamen ipsa invisibilis manet objectum solius fidei. Idem valet de visibilibus sacramentis... »

Doctrina catholica

332a. Ecclesia catholica suam visibilitatem saltem implicite declaravit, *a)* Ait tñm *Vaticanum* : « Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suæque institutionis *manifestis nolis* instruxit, ut ea tanquam custos et magistra verbi revelati *ab omnibus posset agnosci...* Quo fit ut ipsa veluti *signum levatum in nationes* [Is., xi, 12] et ad se invitet qui nondum crediderunt, et filios suos certiores faciat » (1).

b) In *schemate constitutionis de Ecclesia* parabatur : 1) *capul* de visibilitate Ecclesiæ : « visibile magisterium... ; visibile *ministerium...* ; visibile *regimen...* ; visibile demum totum Ecclesiæ *corpus...*, quibus fit, ut Christi Ecclesia in terris nec invisibilis nec latens sit, sed in manifestatione posita, veluti civitas excelsa et illustris in monte ;» 2) *canon* 3 : « Si quis dixerit *divinarum promissionum Ecclesiam* non esse societatem *externam ac conspicuam*, sed totam internam ac invisibilem, a. s. » (2).

c) Quare Pius XI : « Ecclesiam suam instituit Christus Dominus societatem perfectam, natura quidem *externam objeclamque sensibus...* Quamobrem et regno et domui et ovili et gregi eam comparando similem affirmavit. » « Ecclesiam Dei... cum aliis insignitis notis, tum œcumenica unitate scimus divinitus esse *conspicuam* (3). »

Assertio : Ecclesia Christi est societas formaliter et essentialiter visibilis [*De fide divina*, imo *implicite definita*].

Probatur thesis.

333. 1) *Ex natura Ecclesiæ sociali*. — *a)* *De jure*. — Ecclesia, a Christo instituta inter homines et pro hominibus, talis necessario debet esse qualem exigit natura hominum, proindeque visibilis. Et certe homines in societatem coadunari nequeunt nisi vinculo sociali *externe* quidem et *visibiliter*

(1) Sess. 2, cap. 3, Denzinger, 1793, 1794, cf. sess. 4, proæm. et can. cap. 1. Denzinger, 1821, 1823.

(2) Coll. Lac., vu, 568, 577.

(3) Encyc. *Mortalium animos*, 6 jan. 1928, J. A. S. 1928, p. 8 ; Encyc. *Ecclesiam Dei*, 12 nov. 1923, A. A. S. 1923, p. 573.

inter se conjungantur, et per actus exteriores, sub aspectabili regimine ejusdem auctoritatis, communem prosequantur finem. Ergo.

b) *De facio*. — Ecclesia, ex divina voluntate, essentialiter constituitur in societatem triplici potestate docendi, regendi et sanctificandi, Apostolis in perpetuum collata, sub supremo Petri regimine, cui triplici potestati respondet triplex obligatio fidelium fidei professionis, obedientiae et sacrorum communionis. Porro nec potestas pastorum exerceri, nec obsequium membrorum praestari ullatenus potest nisi visibiliter. Ergo Ecclesia essentialiter est visibilis.

2) *Ex historia Ecclesiae primitivae*. — Ab initio visibile erat *magisterium*, scilicet, visibiles erant Apostoli visibili modo a Christo instituti et visibiliter praedicantes, visibilesque neo-conversi ad Ecclesiam visibilibus adducti ritibus et eadem fidem externe profitentes ; visibile erat *regimen* leges imponens et judicia ferens, visibilesque subditorum obedientia ; visibile erat *sacerdotium* ministros visibiles continuo creans, usumque praescribens sacramentorum quae visibiliter participabant fideles... (1). Atqui saltem ab initio talis erat Ecclesia qualis debuerat esse ex voluntate Christi fundatoris. Ergo essentialiter visibilis est Ecclesia.

3) *Confirmatur : Ex parabolis et nominibus* quibus in Scriptura designari solet Ecclesia. (Cf. n. 280.)

Ex modo loquendi prophetarum, qui Ecclesiam Christi annuntiant ut in vertice montium positam, ac proinde undique visibilem et sic ad se allicientem omnes gentes (2).

Ex modo loquendi Patrum, qui inculcant necessitatem adherendi huic determinatae Ecclesiae in concreto, quam Ecclesiam Christi proclamant, quae, aiunt, facile dignoscitur per successionem ab Apostolis, et extra quam non datur salus (3).

(1) Nec deerant signa externa quibus visibilia fiebant dona interna gratia* jam certo intelligibiliter visibilia ex ipso ministerii exercitio. Cf. Act. Apost. et epistolas passim. — (2) Is., n, 2 sq. ; Mich., iv, 1-3.

(3) S. Clem. R., *Ad Cor.*, xlii, 1,4 ; xlii, 3 ; S. Ignatius, *Jd Philad.*, III, 3 ; S. Iren., *Advers. haer.*, I. III, c. in, η. 1, 2, 3 ; I. V, c. 20, η. 1 ; Tert., *De praescr. haer.*, 20, 21 ; S. Cypr., *De calh. Ecc. unit.*, 6 ; Journel, 20, 21 ; 56 ; 209-211, 257 ; 292, 293 ; 557, etc.

334. Nec dicas : Ecclesia proponitur ut objectum fidei : « Credo... sanctam Ecclesiam ». Ergo non est visibilis.

Nam : 1) Aliud de Ecclesia videmus et aliud credimus. Videmus organismum externum, sociale Ecclesiæ, et credimus hanc Ecclesiam, in hac forma sociali existentem, esse societatem divinam et supernaturalem. 2) Imo, quia nulla veritas rationabiliter credi potest fide divina nisi *conste*leam fuisse a Deo dictam, ipsa Ecclesia credi nequit ut *vera* Christi *Ecclesia*, divina scilicet et supernaturalis, nisi antea cognoscatur testimonium divinum de ejus veritate seu de ejus institutione a Christo. Uno verbo Ecclesia credenda proponi non debet, nisi sit evidenter credibilis seu, ut aiunt, visibilis *visibililale credibililalis*.

X. – DE ECCLESIAE INDEFECTIBILITATE

Status quaestionis.

335. Indefectibilitas in eo consistit quod Ecclesia, ex voluntate Christi, usque ad finem mundi *permansura esset talis qualis fuit inslilila*, in natura igitur et cum suis proprietatibus essentialibus. Proprietates enim, quæ essentiam rei necessario consequuntur, ab ipsa essentia separari nequeunt nisi forte per miraculum. Jamvero nemo somniabit Deum patrare miraculum ut Ecclesia in suis proprietatibus deficiat. Ergo ad indefectibilitatem statuendam satis erit demonstrare Ecclesiam essentialiter perpetuo duraturam esse.

Hæc tam n indefectibilitas, ut patet, non excludit *mulationes accidentales*, ut progressum in expositione scientifica doctrinæ, vel modificationes rerum quas Christus, in particulari determinandas, Ecclesiæ suæ reliquit, ut tempora et condiciones jejunii. Rursus soli *Ecclesiæ universali* competit hujusmodi indefectibilitas. non autem tali vel tali particulari ecclesiæ, quæ deficere potest et penitus destrui, quin ulla-tenus mutetur Ecclesia universa.

Errores.

336. *Protestantes*, aliter tamen et aliter Ecclesiæ indefectibilitatem rejiciunt ; alii enim Ecclesiam, ad tempus saltem,

simpliciter deficere posse asserunt ; alii ecclesiam invisibili m indefectibilem habent, dum ecclesiam visibilem reapse defecisse contendunt, etsi non concordent de tempore defectio- nis ; alii autem, errorem Montanistarum renovantes, novam ceconomiam, quam necessariam dicunt, c nova Sp. Sancti manifestatione expectant vel c novo Christi adventu.

Modernislæ ipsi explicite negant immutabilitatem Ecclesiæ, quam perpetuae evolutioni obnoxiam autumant hodi» que penitus *transformandam* esse affirmant, utpote jam cum progressu scientiarum absolute impossibilem effectam ct suo fini prorsus imparem (1).

Doctrina catholica.

337. Indefectibilitas Ecclesiæ : 1) saltem implicite docetur in textibus dogmaticis de *perpetuitate* primatus ; 2) affirmatur a Leone XIII : « Ex voluntate auctoris sui, unicam... in perpetuitate temporum osse necesse est. Est igitur Ecclesia Christi unica et pcrpetua » (2) ; — a Pio X damnant. prop. Modernistarum, v. g. prop. 53 : « Constitutio organica Ecclesiæ non est immutabilis ». — 3) Explicite definienda erat in *Vaticano* his verbis : « Declaramus Christi Ecclesiam — sive existentia sive constitutio ejus spectetur — societal., m esse perennem atqui' indefectibilem, nullamque post illam neque pleniorē n< que perfectiorē salutis ceconomiam exspectandam esse » (3). — 4) Clarissime edoce tur a Pio XI : « Fieri non potest quin Ecclesia Christi non modo et hodie it in omne tempus, sed etiam *eadem prorsus* existat, quæ in ævo apostolico fuit, nisi dicere velimus, quod absit, Christum Dominum aut non suffecisse proposito, aut cum errasse cum asseveravit portas inferi adversus eam nunquam fore prævalituras » (4).

(1) Cf. *Dec. Lamentabili*, prop. 53, 54, 57, 59, 60, 63, 65 (Denzinger, n. 2053 sq.). Cf. prop. 1 *Synodi Pist.* a Pio VI damnatam ut hæreticam ; Denzinger, 1501 ; *Jusjurandum contra errores Modernismi*, Denzinger, 2145.

(2) Encyc. *Salis cognitum*, Denzinger, 1955.

(3) Ap. D'Herbigny, t. 1, n. 55.

(4) Encyc. *Mortalium animos*, 6 jan. 1928 ; *A. A. S.*, 1928, p. 9.

Assertio : Ecclesia Christi est societas indefectibilis [*Cerium historice, theologice, de fide divina, implicite definita*].

Probatur thesis.

338. 1) *Ex perennitate hiérarchisé el primatus*. — Societas sibi essentialiter idem permanet quamdiu immutabilia perseverant (jus elementa constitutiva. Atqui in perpetuum stabiles foie potestates a Christo apostolis et Petro collatas, quibus constat ipsa Ecclesiæ essentia, jam demonstravimus. Ergo.

2) *Ex variis Christi promissis*. — Promissa necessario persolvit Christus. Atqui promisit super *petram* ædificandam esse Ecclesiam, adversus quam non prævalebunt portæ inferi, *seseque* in æternum *mansurum* cum Ecclesia munus suum exercente : absolutam videlicet Ecclesiæ indefectibilitatem pollicitus est, nam mutatio essentialis nullatenus componi potest cum firmitate tam plena, ipsa Christi perpetua assistentia roborata. Ergo.

3) *Ex fine Ecclesiæ*. — Ecclesia, ex ipsa ordinatione divina, instituta est ut per eam salutem assequantur homines. Porro si mutari posset essentialiter, jam non via recta, sed obstaculum potius esset consecutioni salutis, cum semper et quovis tempore dubitari posset utrum revera defecisset, idcircoque omni autoritate careret, et uti vera Ecclesia agnosci nequaquam posset. Ergo.

4) *Confirmatur* ex variis Scripturæ locis, necnon et ex constanti Traditione, quibus edocemur regnum Dei in terris prorsus unicum et immutabile perpetuo duraturum esse (1).

VI. — DE ECCLESIAE NECESSITATE

Status quæstionis.

339. Non queritur utrum ipsa institutio Ecclesiæ fuerit necessaria, cum innumeris aliis modis providere potuisset

(1) Is., ix, 6 sq. ; Dan., n. 44 ; Luc., i, 32 ; Matth., xxiv, 14 ; S. Just., *Dialog, earn Tryph.*, n. 110 (Journel, 144) ; S. Ambros., *Hexamer.*, l. IV, c. n. 7 ; S. Aug., in *Psal. LX*, n. 6 ; Cf. Bossuet, *Histoire des Variations des Eglises protestantes*, l. 15.

Deus salui i hominum, sed utrum et quatenus Ecclesia, jam certo instituta a Christo, ita necessaria sit ut præter eam nemo salvari possit (1). Ad cujus rei explanationem, quid per necessarium in præsentī intelligatur, prænotandum est.

Aliud est necessarium necessitate *medii*, aliud necessitate *præcepti*. Necessarium dicitur *mera* necessitate *præcepti* ad salutem id quod necessarium non est nisi quia *praescribitur*, cujus ergo sola omissio *culpabilis* salutem impedit.

Necessarium necessitate *medii* ad salutem dicitur id quod reapse est medium seu via ad salutem necessaria, cujus igitur omissio, *eliam inculpabilis*, salutem impossibilem reddit. Duplex porro distinguitur medium : 1) medium *ex natura rei* necessarium (ut gratia sanctificans), quod *nullatenus* suppleri potest et *in re* semper præstandum est ; 2) medium *ex libera Dei institutione* necessarium (ut baptismus aqua.) (2). quod *aliquo modo* utique semper præstari debet, sed vel *in re* vel *in volo* adhiberi potest.

Re quidem vera, in ordine supernaturali in quo nunc versamur, medium ad salutem *supernaturale* requiritur ex ipsa natura rei. quod gratiam vocant sanctificantem (3), quæ extra sacramenta, ex solo actu perfect® caritatis obtinetur, annexis tamen fide et spe supernaturali. Nemo enim salvari potest quin sit amicus Dei, qui idcirco per prius illum cognoscat, *credens* eum hominibus supernaturaliter revelatum esse, *speransque* ad Ipsum finem ultimum supernaturalcm pervenire posse, illum super omnia *diligat*. Sed iterum amicus Dei non est qui, hic et nunc, non sit paratus ad Deum colendum sicuti vult et ad omnia adhibenda media a Deo præscripta.

Unde, etsi lex positiva rerum naturam non mutet, institutio

(1) Mgr Besson, *L'Eglise*, 3° conf. ; Hugueny, *Critique et Catholique*, t. 1, c. 10, n. 88 sq. ; Hugon, *Hors de l'Eglise point de salut* : Dublanchy, in *Diet, ihcol.*, art. Eglise, col. 2155 sq. ; Bainvel, *Hors de l'Eglise point de salut*, Beauchesne, 1923 ; D'Herbigny, t. 1, n. 85 sq.

(2) *Pro adultis* utique, quia, præscindendo a martyrio, quod est præter Toluntatem Christi et regulam ab ipso institutam, baptismus aquæ unicum est medium quo, sub N. Lege, infantibus gratia sanctificans conferri possit, kleoque eis est absolute necessarius et in re præstandus.

(3) Billot, *De Sacramentis*, t. I, th. 22, ed. 3a, p. 198 sq. ; th. 25, p. 235 sq.

tamen a Deo et impositio nudiorum specialium ac salutem in, in Nova Lege, efficiunt ut actus perfectæ caritatis jam amplius vim suam non exserat, nisi referatur *aliquo stillem, modo ad media positiva* a Christo instituta, ita ut in posterum *volam* hujusmodi mediorum in actu isto caritatis *necessario* includatur.

Hac ratione, media illa necessaria dicuntur *in re* vel *in volo*, quatenus unusquisque salutem non consequitur quin ea in re præstiterit si potuerit, secus cum caritate in eo requiritur et sufficit votum eorum : *explicilum* quidem, si ea cognoscat sed, propter obstacula pro nunc insuperabilia, ea in re adhibere non valeat ; *implicitum* vero, si illa invincibiliter ignoret.

Errores.

340. Ecclesiæ necessitatem negant tantum ii qui vel omnem revelationem prorsus respuunt vel indifferentismum sive absolutum sive relativum excolunt.

Doctrina catholica.

341. *De fide* est Ecclesiam necessariam esse ad salutem. Illoc explicite definitum est in *Conc. Flor.* : « Sacrosancta... Ecclesia firmiter credit, profitetur et prædicat, nullos intra catholicam Ecclesiam non existentes... æternæ vitæ fieri posse participes ; sed in ignem æternum ituros, nisi ante finem vitæ eidem l'ueiint aggregati (1) ; et a *Pio IX* expresse declaratum : « Tenendum quippe ex fide est, extra apostolicam romanam Ecclesiam salvum fieri neminem posse (2). »

Asserlio : Ecclesia Christi est omnibus hominibus ad salutem necessaria [*De fide catholica*]. H

Probatur thesis.

342. a) Necessarium est necessitate *medii absolula*, et quidem *ex natura rei*, pertinere ad *animam* Ecclesiæ ; scilicet, gratiam sanctificantem in se habere, ut patet ex dictis.

(1) Denzinger, n. 714. Cf. n. 423, 430, 468, 1677.

(2) Denz., n. 1647 ; Cl. Syll. *Pii IX* prop. 15, 16, 17, 18 ; Capéran, *Le problème du salut des infidèles*, passim et speciatim, cap. x, p. 470-478,

b) Necessarium est etiam necessitate *medii* ad corpus Ecclesiae pertinere, *in re* tamen v.4 *in nolo*, omnia intelligendo juxta praemissa, ut constat :

1) *Ex ipsa Ecclesiae inslilulione*. — Christus enim omnibus mandat qui in salui, m adduci velint, ut ministerio docendi, regendi et sanctificandi a se, ipsi et soli Ecclesiae commisso, sose subjiciant, nimirum ut, triplici iilo *vinculo exlerno et sensibili*, quo constituitur ipsum Ecclesiae corpus, conjungantur. Ergo Eoclesiae corpus reapse est omnibus medium ad salutem necessarium.

2) *Ex necessariale religionis chrislianie*. — Religio Christiana ah omnibus amplectenda est sub poena aeternae damnationis : msdiuin igitur ad salutem necessarium haec religio est propter suam cum fine necessario connexionem. Atqui Christiana religio in sola vera Ecclesia invenitur, quam unicam instituit Christus ad illam servandam et docendam. Ergo.

3) *Ex necessariale Baplismi*. — Baptismus omnibus necessarius est. *necessiiale medii*; nam, sine spirituali r generatione quae iit per Baptismum, vita supernaturalis haberi nequit (Joan., m. 5), sicut nequit, haberi vita naturalis sine natiuitate. Porro, juxta omnes Christianos. Baptismus eo spectat *per se* ut Ecclesiae corpori aggregentur homines. Ergo.

343. Conclusio. — Quivis adultus salvari nequit nisi ad corpus Ecclesiae pertineat *in re* vel *in voto* : *in re* nimirum, si Ecclesiam certo cognoscat < t nullo invincibili impedimento prohibeatur quin ei sese addicat ; *in volo* autem, *explicilo* quidem, si Ecclesiam cognoscens, invincibiliter impediatur quominus < i sese aggreget, *itnplicilo* vero, si veram Ecclesiam inculpabiliter ignoret < t a sectis illam discernere non valeat.

Axiomate igitur : « *Extra Ecclesiam nulla salus* », nil aliud intelligitur nisi nomen salvari posse (pii *gravi sua culpa* extra veram Ecclesiam moritur. Hanc doctrinam jam a *Patribus* traditam (1), tempore medii aevi, ex professo tradiderunt *theologi* (2), docentes hominem justificari posse tri-

ti) S. Ambr., *De obitu Valent.*, 51 ; S. Aug., *De Bapf.*, l. iv, c. 22, n. 29; Journei, n. 1328, 1630.

(2) Quorum testimonia videre est apud Capéran, *op. cit.*, passim. Cf. S. Th , 3, q. 66, a. II, et q. 68, a. 2.

plici Baptismo fluminis, sanguinis et flaminis, cujus ultimus non aliud est ac perfectæ actus caritatis, imo, etiamsi absolute Ecclesiam ignoraret, salvari tamen posse cum auxilio gratiæ Dei, quicumque faciens quod in se est (1).

Nostris autem temporibus, eam ut solam veram sententiam, proposuit *Pius IX* dicens : « Pro certo pariter habendum est, qui veræ religionis ignorantia laborent, si ea sil invincibilis, nulla ipsos obstringi hujusce rei culpa ante oculos Domini (2). » — In *decrelo de Ecclesia Christi*, in Cone. A'alicano (3) præparato, hæc leguntur : « Dogma fidei est extra Ecclesiam neminem salvari posse, neque tamen, qui circa Christum ejusque Ecclesiam *invincibili ignorantia* laborant propter hanc ignorantiam poenis æternis damnandi sunt, cum nulla obstringantur hujuscerei culpa ante oculos Domini... Nemo vero salvus esse potest, qui a fidei unitate vel ab Ecclesiæ communione *culpabiliter* sejunctus ex hac vita decedit ».

§

(1) De cujus axiomatis sensu legatur Billot, *De Gratia Christi*, th. 13, p. 197 sq. ; Palmieri, *De Gratia divina actuali*, th. 34 ; Mazzella, *De Gratii Christi*, disp. 4, art. 5, § 2, p. 590-595.

(2) Denzinger, n. 1647, 1677. — (3) Cap. 6 et 7.

CAPUT II

DE ECCLESIAE NOTIS

Status quæstionis.

344. Unicam esse Christi Ecclesiam demonstravimus ; reapse tamen multæ societates christianæ, sibi invicem opposite et aliæ ab aliis prorsus independentes, hanc unicam esse Ecclesiam sibi vindicant ; oportet igitur ut habeantur *signa* seu characteres quibus Ecclesia vera, cæteroquin essentialiter visibilis et cognoscibilis, ab omnibus aliis societatibus aperte *discernatur* et in concreto *manifestetur* (1).

Eadem deducitur conclusio ex necessitate Ecclesiæ, quæ idcirco omnibus *visibilis* esse debet et a quocumque coetuito *discernibilis*. Hæc autem signa, quibus dignoscitur vera Ecclesia, *notiæ* solent vocari.

Definitio notarum.

345. *Sensu lato*, nota est *signum* seu id quod, prius nolunt eo ipso ad cognitionem alterius ducit. *Sensu stricto*, est proprietas *in* inhaerens, qua res ipsa externe manifestatur et cognoscitur. Nota Ecclesiæ igitur est *proprietas Ecclesia-inhaerens, qua ipsa Ecclesia externe manifestatur et cognoscitur*.

Nota autem *negativa* esse potest aut *positiva*. *Negativa* ea est cujus præsentia probat nil obstare quin ecclesia cui inhæret sit vera, cujus vero absentia falsam evidenter ostendit ecclesiam in (pia deficit ; *positiva* autem nota dicitur illa quæ certo veram Ecclesiam a falsis discernit et illam directe indicat. Hæc igitur nota positiva, et ea sola, quæstioni præsentis : quisnam ex tot religiosis Christianorum coetibus sit verus ? apprimè respondet.

(1) Ottiger, p. 378-474 et 496-525; De Groot, q. 5, 6, 7. p. 146-268; Billot, *De Ecclesia Christi*, q. ij, p. 120-273 ; Pesch, n. 397-432 ; Palmieri, § m, p. 282-286 et Appendix, p. 757-771 ; Mazzella, n. 624-737 et 827-837 ; Yves de la Brière, art. Eglise, apud *Did. apol.*, col. 1268-1289 ; Schultes, art. 18-28 ; Sertillanges, *I'Eglise*, t. I, l. 2 ; De Pculpiquet, *l'Eglise catholique*, c. I, p. 28-55, c. 4-7 ; D'Herbigny, t. II, n. 212-280, 321-342.

De illa ergo tantummodo agitur, cujus definitio sic se habet : *proprietas essentialis* (1) *quæ ipsi et soli veræ Ecclesiæ convenit, ejusque veritatem externe et visibiliter manifestat.*

1) *Proprietas essentialis.* — Secus a vera Ecclesia abesse posset «t non ipsam certo cognoscibilem et visibilem redderet.

2) *Ipsi et soli...* — Si (nim proprietas esset communis veræ Ecclesiæ simul ac Sectis, nota foret utique negativa, falsitatis arguens omnem ecclesiam in qua deficeret, sed veritatem univær Christi Ecclesiæ *positive* non probaret, dum ita cum Ecclesia vera necessariam et positivam connexionem habere debet ut, ejus ope, sine ullo erroris metu et periculo, eam certo cognoscere valeant omnes.

3) *Ejusque veritatem.* — In concreto scilicet ostendit quænam sit vera Ecclesia, cujus notitia in abstracto jam habetur ; *notior* igitur sit oportet non quidem ipsa Ecclesia, sed *Ecclesiæ veritale* seu Ecclesiæ veræ *legitimitate*.

4) *Externe...* — Nisi enim esset externa et visibilis, argumentum non faceret. Imo, cum, omnibus vel indoctis, visibilis esse debeat Ecclesia, necesse est ut quædam saltem ex notis adeo sint cognitu faciles et obviæ, ut quilibet de vulgo, etiam pueri, modo sibi proportionate, cum certitudine relative sufficienti illam agnoscere possint et invenire (2).

346. Nota. — Connexio autem notæ cum veritate Ecclesiæ innotescere potest, *vel ex natura rei*, si hæc proprietas visibilis sit ipsa verum miraculum morale, specialem Dei interventum requirens, ultroque divinam originem manifestans et veritatem Ecclesiæ cui inest (3) : *vel ex ipsius Christi institutionis præcognitione*, si formaliter sumatur ut character a Christo assignatus veræ Ecclesiæ, tanquam a vera Ecclesia inseparabilis et ei soli proprius.

(1) Proprietas dicitur : 1) *essentialis*, si alicui rei ita inest, ut ab ea abesse nequeat ; 2) *accidentalis*, si a re, cui inest, abesse potest. Proprietas autem essentialis : vel soli rei, cui inest, *exclusive* convenit, et ei est omnino *singularis* ; vel huic rei cum aliis *communis* est. In præsentī evidentē loquimur de proprietatibus Ecclesiæ essentialibus, ei soli *exclusive* propriis.

(2) Cf. *Tract. de Vera Religione*, n. 99 sq.

(3) Hoc priori modo breviter exponitur argumentum in fine demonstrationis catholicæ, n. 421.

Doctrina Protestantium enuntiatur.

347. 1) *Liberales* (1), soli Ecclesiæ invisibili, quam unice veram ducunt, essentielles tribuentes proprietates veræ Christi Ecclesiæ, videlicet unitatem, sanctitatem, catholicitatem et apostolicitatem, quibus Deo tantum cognita est, prorsus nihil prodesse putant de notis disserere.

2) *Orthodoxi* (2) e contra, a suo conceptu de Ecclesia descendentes, generatim *duas* Ecclesiæ nolas assignant : *sinceram* nempe Dei verbi *praedicationem* et *legitimum* usum sacramentorum.

Doctrina Protestantium critice expenditur.

348. Verum sane est sinceram et *integram* Christi doctrinam, *legitimumque* usum sacramentorum non posse ab Ecclesia Christi separari ; possunt ideo esse notæ *negativæ* pro illis qui, jam veram Christi doctrinam cognoscentes, contradictionem percipiunt inter doctrinam alicujus sectæ et hanc certam Christi doctrinam. At ex *sola* doctrina, ex *solo* usu sacramentorum possitne *positive* et absolute discerni vera Ecclesia a falsis coetibus ? Negatur, nam sincera verbi Dei prædicatio, legitimusque sacramentorum usus non sunt notæ *per se* visibiles, nec sunt *notiores* ipsa Ecclesiæ veritate.

1) *Non sunt per se visibiles.* — Prædicatio enim verbi et sacramentorum administratio, etsi materialiter sint, res externæ, formaliter tamen, ut *sincera* prædicatio et *legitima* administratio, sub sensibus non cadunt. Imo eo minus sunt visibiles et obviæ, quod singulæ sectæ, licet inter se valde discrepantes, eodem jure eademque fiducia, contendunt se habere veram doctrinam et vera sacramenta.

2) *Non sunt notiores ipsa Ecclesiæ veritate.* — Etenim ea tantum sincera vocari potest prædicatio verbi, quæ conformis est institutioni Christi. Atqui doctrina Christi vel *vera* et *authentica* manifestatur per *testes* legitimos, quos ad eam tradendam ordinavit et misit : « cognitio enim veritatis et *fides ex auditu* oriuntur eorum (pii a Christo *missionem* habeant in Ecclesia ; at non vice versa. Missionis ergo legitimitas, prius quam doctrinæ, dignoscenda est. Missio enim explicata Ecclesiæ talis est, vel qui legitime loquentes in ea audiat, Christum audiat (Luc., x, 16), non judicandum sane ; is vero qui « Ecclesiam non audierit, sit sicut ethnicus et publicanus » (Matth., xvm,

(1) Harnack*, *L'essence du christianisme*, 2^e plc, cap. 5, p. 327-328 ; Jalaguier*, *J'et Eglise*, passim.

(2) Calv.*, *Insl.*, l. iv, c. i, n. 9 : « Ubi cumque... verbum Dei sincere prædicari atque audiri, ubi sacramenta ex Christi instituto administrari videmus, illic aliquam esse ecclesiam nullo modo ambigendum est. » Ita (*lonicssto August.*, art. 1, Cf. D'Herbligny, t. II, n. 214 sq.

17 sq.). Prius ergo cognoscenda esi Ecclesia legitima ; ac postea solum doctrina *recipienda* (1).

Frustra provocant Protestantes ad *articulos fundamentales*, quorum prædicatio, ceteroquin sola necessaria, vera esset nola, nam nec quot nec quid sini ex ipsa Scriptura diei potest, uli luculenter ostendit ipsorum dissensio Protestantium.

Idem sentiendum de sacramentorum administrati^one, quæ legitima non est, nisi *institulioni* ^lirisli congruat el a *legitimis* ministris peragatur. Insuper de sacramentorum numero el essentia inter se disputant Protestaides.

Doctrina Græcorum.

349. Contendunt Græci nolam *dislinclivam* veræ Ecclesiæ esse *invariabilem conservationem* doctrinae infallibilis *septem priorum conciliorum æcumenicorum*.

Sed frustra. Nam : a) Vel Ecclesia *nunquam habuit jus* doctrinam clarius et explicitais exponendi, et tunc interroganda sunt, non septem prima concilia sed ipsa el sola tempora aposlolica. — b) Vel Ecclesia *jus illud habuit* et tunc : 1) aut illud *amisit* el, hae mutatione gravissima imo essentiali fin sensu Græcorum]. eo ipso jam non est vera Ecclesia; 2) aut illud *serval*, «et lune formule poterunt determinari vel fieri magis præcisag clariores, aptiores, imo novæ contra novos errores ; sic ergo non primo intuitu observabitur identitas, sed solum postquam, *cx agnita prius legitima Ecclesia*, innotuerit legitimilas progressus in ea » (2).

Doctrina catholicorum.

350. Suppositis iis quæ jam demonstravimus de Primatu Petri ejusque perpetuitate, hanc esse necessario veram Christi Ecclesiam, quæ r^o apse ut caput, agnoscit et habet successorem Petri eique universaliter obedit, absolute dicendum est, falsamque omnem aliam quæ ab hac successione et subjectione discedit,. Hac ideo via perspicue designatur in concreto vera Ecclesia.

Altanum, ut probatio *plenior* sit et ipsis dissidentibus, ut videtur, *magis accommodata*, nonnullis utemur notis quibus, ut. per signa ipsius propria, Ecclesia Christi insignior fiat et omnibus bonæ fidei conspicua (3).

Jamv^ocro : a) Notas adesse delinit *Vaticanum* dicens : « Deus

(1) D'Herblgny, t. II, n. 21G. - (2) D'Herblgny, n. J19.

[3) Schultes, art. 18. p. 158 ; De Poulplquef, *op. c./.*, p. 31.

per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suæque institutionis *manifestis notis* instruxit., ut ea tanquam custos et magistra verbi revelati *ab omnibus* posset agnosci (1). »

b) Bellarminus 15 notas enumerat, 99 Bozius et alii alium numerum proponunt, sed omnes a<l 4 notas jam a PP. non semel indicatas (2) et in symbolo Const, expressas (3) revocari possunt : « Omnis enim proprietas ecclesiæ potest referri aut « ad ejus originem, quæ est, *apostolica*, aut ad ejus constitu-
« lionem, qua est hierarchia monarchica, principium *uni-*
« *latis*, aut ad ejus efficientiam extensivam et externam, quo
« perlinet *calholicilas*, aut ad ejus efficientiam intensivam
« el internam, cujus fructus est *sanctitas*. » (Pesch, n 400).

Igitur hujusmodi notas proprietates esse *essentiales, visibiles, exclitsiveque proprias* Ecclesiæ Christi, pro posse nunc ostendere conabimur.

I. — DE-UNITATE

Notio Unitatis.

351. Unii as est : « *Ecclesiæ proprielas, qua in fidei professione. in regimine el cullu indivisa esi in se el divisa a qualibet alia societale* (4). »

Proprielas. — Agitur enim de unitate *essentiali et formali* quæ, a principiis ecclesiæ constitutivis necessario dimanans, jure requiritur et de facto abesse nequit.

In fidei professione. — Nam fides interna ecclesiam non manifestaret.

In regimine. — Solo enim vinculo ejusdem auctori! atis efficitur et servatur unitas socialis membrorum.

(1) Soss. 3, c. 3, Denzlnger, 1/93.

(?) Jcurnel, Enchiridion, Ind. fheol. 48 sq.

(3) Denzlngpr, n. 8f» · « Credo., unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. » Hinc PI's IX « Vera I. C Ecclesia quadruolici nota, quam in Symbolo credendam asserimus, auctoritate divina constituitur et dignoscitur ; et quælibet ex hisce notis ita cum aliis colueret ut ab aliis nequeat sejungi ; hinc fit ut iucæ vere est et dicitur catholica, unitatis simul, sanctitatis et apostolicæ successionis prærogativa debeat effulgere. » Denzlncer, 168».

(4) De Groot, q. 5, a. 2, p. 1r»3 sq.

In cultu, — Unitate enim cultus et fidei organice inter se uniuntur membra ecclesiasticas societatis et unitatem constituunt communionis (1).

Hæc tria absolute requiruntur, *conjuncte* quidem et *formaliter* : *conjuncte*, quia nonnisi simul sumpta Ecclesiam unam exhibent simul atque totam ; *formaliter* etiam, scilicet non fortuito, sed ex ipso principio unitatis constitutivo, nimirum ex magisterio et regimine seu ex ipsa essentia societatis defluentia modo firmo et stabili.

Ad unitatem tamen non requiritur ut omnes *explicite* credant omnes omnino articulos fidei, dummodo implicite omnes credant et parati sint ad explicite credenda aut rejicienda quæ Ecclesia docet aut damnat, si scirent. Item non requiritur ut eadem omnino leges omni tempore et loco imponantur aut ritus etiam accidentales et cærimonie adhibeantur ubique iidem, dummodo servantur ea quæ pro omnibus instituit Christus et supremo regimini subjiciantur fideles.

Quinimo unitas fidei et cultus ex unitate regiminis deducitur et creatur ; *unitas regiminis* minime pendet ab alia unitate, puta ab unitate politici principatus cui subordinaretur, sed est omnino *per se* consistens ; hæc autem unitas existit statim ac omnia membra Ecclesiæ eidem unicæ auctoritati supremæ magisterii et regiminis plene subjiciuntur, primatui nempe Petri et successorum. Hæc igitur indivisa unitas proprietas est essentialis, omnino visibilis, exclusive propria, proindeque vera nota Ecclesiæ Christi.

Asserlio : Unitas regiminis, fidei ideo et cultus, vera est nota Ecclesiæ (*Historice et theologicæ certum*).

A. Est proprietas essentialis.

352. *Probat*ur : 1) *Ex comparationibus*. — Ecclesia similis est ovili (Joan., x, 15 ; xxi, 15 sq.) et regno (Matth., xm,

(1) « Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur ; scilicet in connexionem membris Ecclesiæ ad invicem. seu communicatione ; et iterum in ordine omnium membrorum Ecclesiæ ad unum caput. » S. Th., 2. 2, q. 39, a, 1.

•31-33 ; xvi, 17 sq. ; xxi, 33-46 ; xxiv, 14). Porro in ovili et in regno, omnia elementa, invicem plene eohærēnfia, eidem capiti obediunt et subduntur. Ergo.

2) *Ex ipsa natura Ecclesiæ*, — Christus ita' unum totius Ecclesiæ regimen instituit ut in perpetuum omnes fideles cum suis pastoribus unico Ecclesiæ supremo pastori subi-ciendi sint. Ergo unitatem regiminis, ut suæ Ecclesiæ prorsus necessariam et essentialē, absolute voluit.

3) *Ex Christi oratione* (1). — Expresse et absolute petiit Christus ut omnes qui in cum credituri sunt usque in finem mundi, magisterio unico et regimini pastorum ila perfecte obediant, ut, eandem fidem profitentes, et inter se quam maxime et arcte uniti, corpus efficiant sociale ad o unum ut hæc unitas comparari possit cum intima divinitatis unitate. Ergo. — Petiit unitatem *visibilem* (ut credat... ut. cognoscat), *organicam* (ut omnes unum sint), *completam* (ut sint consummati in unum), *perpetuam* (et pro eis qui credituri sunt).

4) *Ex verbis S. Pauli* (Eph., iv, 4-17 ; Cf. I Cor., x. 17 ; xii, 12 sq.). — Unitatem communionis fidelium perfectam affirmat Apostolus, eo quod, sui) unica pastorum auctoritate, unum constituunt corpus sociale, quod unitatem fidei et cultus ab ipso magisterio et regimine defluentem perpetuam habet, et stabilem. Ergo.

5) *Ex testimonio PP.* (2) qui unam esse Ecclesiam proclamant ex subiectione plena fidelium eidem unicæ auctoritati Petri, a quo omnis incipit et procedit auctoritas, haneque unitatem ut proprietatem essentialē exhibent, qua Ecclesia aperte secernitur a sectis, quæ tam diverse sentiunt quam multæ numerantur ipsæ et potestates quibus obediunt.

(1) Joan., xviii, 11-23 : . Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut *sint unum* sicut et nos... Non pro eis autem rogo tantum, sed et *pro cis qui credituri sunt* per verbum eorum in me ; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint, ut *credat mundus* quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus Ego in eis et tu in me, ut sint consummati in unum, et *cognoscat mundus* quia tu me misisti. *

(2) S. Iren., *Adv. hær.*, l. i, c. x, n. 2 ; i. v, c. xx, n. 1 ; Tert., 2e *præsc. hær.*, 20, 32 ; Clément Alex., *Strom.*, l. 1, 17, 107, 3 ; 3. Cyrill., *De cath. Ecc. unit.*, 4 sq. ; S. Hilar., *De Trim.*, l. vii, n. 4 ; Journel, 192, 257, 29?, 29f, 435, 555 sq., 865.

6) *Ex documentis fidei*. — Unitas fidei, cultus et regiminis docetur ut *essentialis* a Vaticano : « Pastor æternus... sanciam ædificare Ecclesiam decrevit, in qua... fideles omnes unius fidei et caritatis vinculo continerentur... Ut vero per coherentes sibi invicem sacerdotes credentium multitudo universa in *fidei* et *communione* unitate conservaretur, beatum Petrum... instituit perpetuum *ultriusque unitatis* principium ac visibile fundamentum (1). » Hæc ideo unius as vere est unitas *formalis* quia defluit ex indefectibili principio supremæ auctoritatis et centro unitatis.

B. Visibilis et exclusive propria.

353. Palet : 1) *Ex ipsa rei natura*. — Triplex enim unitas regiminis, fidei et cultus, adæquate sumpta, ut exurgens ex *practica* subordinatione omnium fidelium unico pastorum regimini, collegio nempe cujus caput est Petrus in successoribus, per se externa est et visibilis, cum magisterium et regimen sint quid visibile, non minus ac obedientia eis præstita ; sed et soli veræ Ecclesiæ unice est propria, cum sola polleat primatu. Etiam si enim coetus quidam schismaticus, in initio saltem, unitatem, v. g. fidei *materialem* habere possit. Certe nulli sectæ competere potest unius as religiosa vere *per se* consistens, unitas scilicet regiminis apostolici, unitas primatus, ac proinde neque unitas cultus, neque unitas fidei *formalis*. J.

2) *Ex voluntate Christi*. — Unitatem Ecclesiæ a Deo impetravit Christus in signum externum et perpetuum suæ divinæ missionis pro universo mundo ; eam igitur notam adeo *positivam* expresse voluit, ut ex ea sola aperte dignosceretur divinitas, proindeque veritas societatis ab ipso fundalæ. Ergo.

(1) Sess. 4, proæm., Denzinger, 1*21 ; cf. Leo XIII, Encyc. *Salis cognitum*; Pius X, in Deer. *Lamettiabili* et Encyc. *Pascendi*: Denzinger, 1954, 1956, 2059, 2091 ; Pius XI, Encyc. *Ecclesiam Dei*, 12 nov. 1923, A. A. ō., p. 573 sq.

II. — DE SANCTITATE

Notio Sanctitatis.

354. Sanctum (1) dicitur quod D. o aliquatenus conjungitur : Deus enim solus est sanctus *absolute* et *per essentiam*. ita ut sit Ipsa Sanctitas ; alia vero sancta non sunt nisi *relative* et *per participationem*, quatenus ad Deum ordinantur ut ad summum bonum, sive per legem naturalem, sive per gratiam.

Species Sanctitatis.

355. In præsenti autem, de sola ultima sanctitatis specie agitur quæ per gratiam obtinetur. et duplex distinguitur : *realis* nempe et *personalis*. — *Sanctitas personalis*, quæ proprie sanctitas dicitur, recta est et libera personarum ad Deum ordinatio, non tantum externa, verum etiam interna ; quapropter ille vere sanctus est qui, sub influxu gratiæ, seipsum et actus suos ad Deum libere ordinat.

Sanctitas realis triplex habetur, quatenus res triplici modo ad Deum ordinari potest : vel quia Deo *consecratur*, ut templum, altare ; vel quia *ad sanctitatem* hominum *confertur*. sive ex se, ut preces, sive ex institutione Dei, ut sacramenta, leges divinæ et ecclesiasticæ ; vel quia *signum* est et *effectus* sanctitatis internæ, ut charismata miraculorum.

Ecclesiæ Sanctitas.

356. Ecclesiam porro ut societatem utraque pollere sanctitate contendimus : a) Sancta est sanctitate *reali*, quia non solum sancta est ratione *originis*, ut a Deo procedens, ex Christi institutione, et ratione *finis*, qui est æterna hominum salus, sed *ex ipsa essentia*. Principia enim ejus constitutiva, magisterium nempe et regimen, formaliter sancta sunt et efficaciter : *formaliter*, scilicet omnia per se et perfecte, ita ut ne unum quidem principium, quod sanctum non sit, concipi pos-

(1) Billot, p. 179 sq. : Hugueny, *Critique et Catholique*, t. I, cap. n, p. 223 sq. ; 2-2, q. 81. a. 8 · M. Delehaye, *Sanctus, essai sur le culte des saints dans l'antiquité*, c. i, p. 24 sq., C. 6, p. 233 sq.

sit, juxta illud : « bonum ex integra causa... » ; *efficaciter*. videlicet natura active sanctitatem personalem producentia et gignentia. Exinde sanctitas ista sanctitas *activa* vocatur, b) Sancta est sanctitate *personali*, non tantum quia sancti in Ecclesia haberi possunt, sed quia actu et reapse semper habentur.

Hæc porro *sanctitas membrorum* Ecclesiæ, quæ *passiva* dicitur seu producta, tres admittit gradus : alii enim a peccatis tantum gravibus se abstinere, et *communi* fruuntur *sanctitate*, quæ in mera praeceptorum gravium observantia seu in statu gratiæ consistit ; alii autem, etiam peccata venialia deliberata plerumque vitant, et *perfecta* pollent *sanctitate*, quæ praeceptis addit consilia ; alii denique ad eam virtutis perfectionem et excellentiam perveniunt, ut supra communem justorum operandi modum operentur, et *sanctitate* praefulgeant *heroica* et *eminenti*, quæ sæpe actibus et factis extraordinariis, v. g. miraculis, prophetiis, manifestatur (1).

Nota Sanctitatis.

357. Prætermittis aliis de sanctitate auctoris, originis, etc., Ecclesiam essentialiter sanctam affirmare possumus, si sancta sit sanctitate principiorum et membrorum.

1° Sanctitas principiorum. — a) Sine dubio falsa dicenda est quævis societas, in qua invenitur vel unum principium (dogma, lex, institutum) sanctitati repugnans.

b) Si agitur de nuda possessione, exterius apparente, membrorum sanctitatis, hæc sanctitas alibi ac in vera Ecclesia *materialiter* exstare potest : nil enim impedit quin secta aliqua, sese a vera Ecclesia separando, Scripturas, sacramenta, leges et fere omnia cetera pietatis ac sanctificationis media retineat. Principia itaque non tam ex se ut sancta et sanctificantia innotescunt, quam ex modo quo legitime in usum veniunt et rite dispensantur : scilicet ex modo a Christo definito, id est, per ministerium cui in proprium ea commisit et juxta leges ab ipso determinatas.

(1) Delehaye, *Sanctus...*, p. 245 sq.

2° Sanctitas membrorum. — a) Non requiritur ut *amplior* sit prosperitas temporalis membrorum veræ Ecclesiæ. Hæc enim prosperitas, etsi generatim foveatur religione sancta, per se tamen ex aliis pendet causis.

b) Non requiritur ut ab Ecclesia prorsus *absint scelerati*, qui fortasse multi esse possunt, imo comparative peiores, sive propter majora obstacula ad virtutes, sive propter vehementiores tentationes aut causas corruptionis.

c) Non requiritur ut in ea *lanium* adsint sancti, nam :
1) Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, nemini denegat auxilium gratiæ saltem remote sufficientis ad salutem (1) ;
2) sacramenta valide ministrari possunt, etiam extra veram Ecclesiam, imo, supposita bona fide, fructuose suscipi. Ergo nil mirum si etiam in falsis ecclesiis aliqualis fructus sanctitatis *per accidens* inveniatur.

d) Imo nec requiritur ut sancti sint in ea numero plures, dummodo, etiamsi pauciores habeantur, vere et certissime sancti sint *propria uirlule principiorum ipsius Ecclesiæ*, ideoque ut tales ad ipsam exclusive pertineant.

358. Ratio est : 1) Quia denominatio societatis desumitur non ex eo quod in ea est per accidens, sed ex eo quod est per se. Porro, supposita sanctitate principiorum, *inali* sunt in Ecclesia *per accidens*, non adsunt enim, nisi quia præter influxum principiorum societatis constituuntur et mediis ab ea præstitis uti renituntur. 2) Quia, inspecta sanctitatis arduitate, « mirum profecto non est si religio etiam sanctissima et de se summe efficax ad generandas virtutes divitissimas, non ut in pluribus proprium suum fidem *adæquale* obtineat. »

Rursus, cum sancti inveniri possint per accidens in societate quæ essentialiter sancta non sit, argumentum efferre contendimus sin minus unice, saltem præcipue ex sanctitate *heroica* et eminenti.

Sane sanctitas heroica supponi! collectionem omnium virtutum heroicarum. Atqui talis sanctitas produci nequit nisi

(1) I Tim., e, 1 ; cf. tract, de Gratia.

per veram Ecclesiam, et extra illam *regulariter* inveniri nequit. Ergo hæc sanctitas directe ostendit sanctitatem ipsius Ecclesiæ, ex cujus principiis producit, ac proinde ejus veritatem.

Majorem jam late demonstravimus ubi de martyrio U). Sic tamen intelligenda est : ut aliquis sanctus possit dici heroicus, non necesse est eum omnibus virtutibus usum fuisse, nec necesse eum omnes exercuisse in gradu heroico, sed satis est eum eas virtutes in gradu eminenti habuisse, de quibus sibi oblata fuit occasio, et secundum conditionem, gradum ac statum suæ personæ.

Minor breviter ostenditur : Hæc mirabilis harmonia virtutum heroicarum, valde inter se diversarum, imo et oppositarum, existere nequit in eadem anima, absque *speciali* et *extraordinario* auxilio Dei, qui solus in sua simplicitate perfectiones maxime diversas eminenter continet et eas in anima humana intime unire potest. Ergo sanctitas heroica produci nequit nisi *per* Ecclesiam, quæ sit *per se* sancta, scilicet ex vi *propriorum* principiorum socialium. Proinde si forte quandoque inveniantur aliqui sancti, *tali sanctitate*, in falsis et illegitimis coetibus Christianis, sine dubio hæc eorum sanctitas non oritur ex harum ecclesiarum principiis *propriis* et *constitutivis* ac propterea datur *in* illis at non *per* illas. Ideo sanctitas heroica est nota omnino *singularis* et *distinctiva* veræ Ecclesiæ Christi.

Insuper hæc sanctitas heroica, ut patet, *miraculum* est ex se *ordinis moralis*; ergo, licet forte, *per accidens* et omnino *extraordinarie*, in ecclesia falsa, nunquam erit in testimonium illegitimi coetus ex cujus essentia dimanare nequit.

Argumentum autem evadit « omni exceptione majus, si
« ipsi virtutum heroicitati accadat splendor supernorum
« charismatum, velut signum de coelo authenticum, aut
« consummata* aliquorum sanctitalis, aut presentia Spiritus
« sanctificantis in visibili corpore Ecclesiæ » (2).

(1) Supra, n. 235 : D Herbigny, t. II, n. 239.

(2) Cf. omnino Billot, *loc. cit.* Ne inde inferns semper adfuturos esse in Ecclesia sanctos heroicæ virtutis, sed nunquam longum fore tempus

Sil igitur definitio notæ sanctitatis : *proprietas qua Ecclesia, membra sua ex principiis sibi essentialibus, ad Deum ul summum supernalurale bonum, visibiliter ordinat el modo supereminenti.*

Assertio : Sanctitas principiorum et membrorum vera est nota Ecclesiæ Christi [*De fide*].

A. Proprietas est essentialis Ecclesiæ.

359. 1) Sanctitas principiorum. — Ecclesia enim ? Christo instituta est ut homines sanctificet et ad gloriam perducatur aeternam, perpetuo quidem et efficaciter usque ad finem mundi, ul patet ex ipsa ejus indefectibilitate et ex ipsa Christi assistentia. Atque hunc finem sanctissimum obtinere nequit Ecclesia nisi per media apta, scilicet nisi possidet at principia vere sancta. Ergo.

Idem eruitur ex natura potestatum Ecclesiæ*, quæ omnes, ut polo ordinis supernaluralis, clare arguunt sanctitatem.

2) Sanctitas membrorum. — Necessario consequitur efficacia principiorum sanctitatem, sed et aperte deducitur ex variis Scripturæ* textibus : nam voluntas expressa Christi non potest Rectum non sortiri. Atqui nil unquam magis concupivit et voluit Christus quam sanctitatem membrorum Ecclesiæ*, non communem tantum, sed perfectam, heroicam et eminentem. Ergo.

a) Sanctitatem communem. Christus enim oravit ul fideles « *sint el ipsi sanctificati in veritate* » (Joan., xvn. 19 ; x, 10 ; xv, 16) ; « *dilexit Ecclesiam el seipsum tradidit pro ea. ul illam sanctificaret..., ul exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ul sil sancta el immaculata* » (Eph., v. 25 sq.' ; ct « *dedit semelipsum pro nobis, ul nos redimeret ab omni iniquitate. d mundaret sibi populum acceptabilem, sedatorem bonorum operum* » (Tit., n. 11 ; I Tim., n, 4, 6 ; iv, 10 ; I Pet., n, 5, 9). Ergo sancti esse debent in Ecclesia, saltem sanctitate communi, ct quidem continuata serie, ita ut. quamvis mali el

quin inveniantur saltem aliqui fideles qui ista floreant sanctitate. De Poupquet, *L'Eglise catholique*, p. 235-2 »0

boni immixti permansuri sini, non separandi nisi in fine mundi (Matth., xm, 24 sq.), attamen, propter multitudinem bonorum, universa Ecclesia semper dici potuerit sancta.

b) *Sanclilalem perfectam el heroicam*. — Eximiam virtutum culturam voluisse* Christum constat : 1) *Ex ipso Euangelio*, ubi se praebuit exemplar omnium virtutum ad culmen perfectionis evectarum et ad praxim invitavit consiliorum quæ saltem a nonnullis in heroico gradu sunt observanda (Joan., xm, 15; Matth., v, 48), quibusque perfecta commendatur virginitas (xix, 11, 12 ; I Cor., vn, 7, 8, 25) et heroica paupertas (Matth., xix, 21, 29), et quorum auxilio ad caritatem perfectam iter paratur (Matth., v ; Joan., xv, 11-13).

2) *Ex promissione* doni miraculorum et charismatum Ecclesiæ in perpetuum facta (Marc., xvi, 17-18 ; Joan., xiv, 12 ; I Cor., xn, 8) (1). Hæc tamen charismata et dona possunt esse plus minusve abundantia, prout postulaverit Ecclesiæ et temporis necessitas, dummodo nunquam absolute deficient.

B. Proprietas visibilis et exclusive propria.

360. a) *Visibilis*. — Sanctitas *principiorum* per se visibilis est et cognoscibilis. Cuique enim paulisper consideranti quam facillime constabit utrum ecclesia aliqua per magisterium et regimen sanctificationem internam doceat, præcipiat atque procuret, virtutumque praxi etiam heroicarum plane faveat, etc. ; an e contra impediat, v. g. si rejiciat consilia evangelica, si doceat ut accipiat politicæ auctoritati essentiali subjectionem, si velit omnis habere jus ad luxuriam, etc.

Sanctitas autem *membrorum*, etsi per se et immediate visibilis non sit, hominum tamen oculis certo manifestatur per

(1) Confirmatur thesis ex affirmationibus PP. qui Ecclesiam vocant « sanctæ », « matrem viventium », « paradisum », « coelestis Ecclesiæ imaginem et figuram », « iter ad coelum », « arcam Dei », etc., quibus nominibus aperte signant Ecclesiam revera sanctitate irui tam principiorum quam membrorum. Ha Ignat., ep. ad Born., inscr. ; Tert., *De anima*, c. 43 ; Ambros., in *Luc.*, l. n, n. 85 ; Cypr., ep. 70, n. 10 ; Aug., *De Genesi ad litt.*, l. xi, c. xv ; Cyr. Hier., *Calech.*, 8, n. 26 ; Hilar., in *Ps.* 123, n. 2 ; Hier., *Coni. Lucii.*, n. 22.

exteriores actus virtutum, speciatim caritatis, juxta illa : « in hoc *cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* ; » — « *In hoc* (fructu caritatis; *manifesti sunt filii Dei et filii diaboli* » (1) ; 2) praesertim $\rho\tau$ actus *heroicae et extraordinariae* sanctitatis, si multi sint qui, de seipsis humilia sentiunt et sibi ipsos perfecte abnegantes, etiam in tribulatione, in angustiis et in doloribus gaudio superabundant, et omnibus hujus saeculi bonis renuntiant, ut se totos devovent Dei servitio et saluti animarum, in operibus vitae tum activae tum contemplativae, ac ideo semper prompti sunt non solum ad mortem libenter subeundam pro Dei gloria, sed etiam ad vitam quotidie delibendam pro aliis, ex amore Christi. *Paucis* : hujus heroicitatis signa sunt virtutum transcendentia et mira fecunditas necnon ac praecipue miracula variaque charismata has virtutes coram universo orbe attestantia et illustrantia.

Praeterea ex sanctitate Ecclesiam suam *plene cognoscibilem* et a falsis coetibus *vere discernibilem* voluit Christus : asseruit enim sanctitatem signum fore proprium discipulorum, quo omnes ad dilectionem Patris traherentur. Ergo.

b) *Exclusive propria*. — Nam sanctitas, uti a nobis innotam accipitur, virtutem cminentem et heroicam, ex Ecclesiae principiis essentialibus jugiter manantem, ut *bonum* ejus *sociale proprium* conspicue exhibet. Porro harum virtutum transcendentia miraculum est morale et permanens, signum scilicet absolute divinum, quod ideo soli verae Ecclesiae competere necesse est. Ergo.

III. — DE CATHOLICITATE

A. Definitio catholicitatis (2).

361. *Quoad nomen*. — Catholicité venit a $\zeta\chi\theta'\delta\lambda\delta\nu$: quod est secundum totum, seu universale.

(1) Joan., xm, 35 : I Joan., m, 10 ; cf/Gal., v, 19-24 ; Eph., iv, 20 ; v, 33.

(2) De Groot, q. 5, art. 4 : De Poulmiquet, *Essai sur la notion de catholicité* ; *L'Eglise catholique*, p. 179 sq., Moureau, in *Diet, théol.*, art. Catholicité ; D. Herbigny, t. II, n. 244 sq. ; Labrunie, in *Revue des Sciences philosoph. et théol.*, 1928, p. 633-658.

Quoad usum. — Multiplici autem ratione catholica dici potest Ecclesia : 1) ratione *loci*, quia per omnes regiones diffunditur ; 2) ratione *personarum*, quia omnes complectitur gentes, nullam abiciens ; 3) ratione *doctrinæ*, quia integram servat Christi doctrinam ; 4) ratione *temporis*, quia usque ad finem mundi est permansura.

Jamvero catholicitas doctrinæ ex unitate fidei eruitur et in notam assumi nequit, cum supponat id quod quæritur, videlicet coetum in quo completa invenitur Christi doctrina ; catholicitas autem temporis ferme convertitur cum perpetuitate seu indefectibilitate Ecclesiæ.

Quoad rem. — Agitur ergo de sola catholicitate *loci* et *personarum*, quæ definiri potest : *Tota et conspicua Ecclesiæ diffusio per universum orbem*, et duo in suo conceptu includit : magnum nempe membrorum *numerum* et eorundem *diffusionem* per omnes gentes.

B. Divisio catholicitatis.

362. Hæc porro catholicitas varias in species distingui solet, quarum præcipuæ enumerantur :

1) Catholicitas *materialis* est mera hominum diffusio per universum orbem, sive societatem unam constituat, sive multiplicem ; *formalis* autem, est diffusio per omnes gentes *unius* ejusdemque societatis sibi prorsus identicæ.

2) Catholicitas *juris* est potestas et destinatio ad extensionem per totum mundum ; catholicitas vero *facti* est ipsa actualis diffusio per omnia loca.

3) Catholicitas *physica* est Ecclesiæ extensio apud omnes omnino regiones, vel præsertim apud omnes et singulos homines ; catholicitas autem *moralis* est notabilis Ecclesiæ diffusio apud notabiles partes mundi, ita ut ubique visibilis dici possit.

4) Catholicitas *progressiva* dicitur aut *insanlanea*, secundum quod gradatim aut repente diffusa est Ecclesia.

5) Catholicitas *simultanea* vocatur, si omnes simul occupentur regiones saltem moraliter ; *successiva* vero, si una post aliam occupetur, ita ut, una amissa, alia acquiratur.

6) Catholicitas *absoluta* est talis Ecclesiæ per orbem diffusio

ut, nulla comparatione facta cum aliis, recte dici possit moraliter mundum obtinere ; *relativa* autem, est Ecclesiae diffusio quæ comparative amplior est singularum aliarum ecclesiarum extensione.

C. Nota catholicitatis.

363. Ut ipsa proprie dicatur catholica, Ecclesia Christi frui debet catholicitate *formali*, ut, patet ex ipsis terminis ; ex voluntate autem fundatoris, ei certo competit essentialiter catholicitas *facti*, ut aperte constat ex missione universali et perpetua Apostolorum (Matth., xxviii. 19 sq. ; Marc., xvi, 15). Quinimo, ex vitalitate *intrinseca* et *propria* extendatur necesse est, nimirum ex mediis a Christo institutis, non vero ex causis naturalibus et humanis, alias non ut Ecclesia Christi diffunderetur.

Solummodo ergo quæritur quænam catholicitas *facti* requiratur ut Ecclesia vere dicatur et sit catholica. Poro, si attendatur naturæ et fini Ecclesiæ, *moralis* esse debet hæc catholicitas, et *simultanea*, non quidem ab ipsis primordiis Ecclesiæ, sed post primam Evangelii prædicationem universalem ad hunc effectum producendum necessarium, ita ut hæc sit definitio notæ catholicitatis : *Ecclesiæ proprietates. quæ, ubique una, moraliter per universum orbem diffunditur, visibiliter quidem et vi propria.*

Assertio : Catholicitas facti, formalis quidem, moralis et simultanea, vera est nota Ecclesiæ Christi.

A. Hæc catholicitas proprietas est essentialis Ecclesiæ Christi [*De fide*].

364. 1) *Catholicitas*. — Voluntas expressa Christi effectum necessario assequetur. Jamvero non particulari nec nationali, sed essentialiter universalem instituit Ecclesiam (Matth., vni, 11 ; xxviii, 19 ; Marc., xvi, 15 ; Luc., xxiv, 46-47 ; Act., i, 8). Ergo.

2) *Moralis*. — Ipse enim Christus aperte signavit Ecclesiam non *physice* occupaturam omnes prorsus regiones mundi, sed ex Jerusalem, Samaria et Palæstina diffunden-

dam esse in alias orbis partes, ita tamen ut pastores ad ejus extensionem semper adlaboraturi sint usque ad finem mundi : adstabit enim sæculi consummatio quando revera ad omnes gentes pervenerit Ecclesia (Matth., xxiv, 14).

Attamen *aliquo sensu* vere catholica esse debebat Ecclesia, etiam tempore Apostolorum. Ipsi enim ubique jam prædicatum Evangelium attestantur et proclamant (Col., i, 6, 23 ; Rom., i, 8). Atqui, mortuis Apostolis, non omnia absolute loca jam pervaserat Ecclesia (1). Omnia ista veri.)a igitur *sensu relativo* intelligenda sunt et universalitatem subaudiunt tempori et mediis proportionatam, nimirum nonnisi *moraliter* catholica esse debet Ecclesia, ea scilicet pervadens loca quæ secundum media communicationis, pro nunc temporis existentia, patent populis qui primi verbum audierunt Evangelii.

Item dilucide annuntiavit Christus non *omnes* et *singulos* homines, nullo excepto, Ecclesiam ingressuros esse, cum affirmaverit damnandos esse qui non crediderint (Marc., xvi, 16) et non semel persecutiones et dissensiones haud obscure prædixerit in ipsam Ecclesiam usque in finem mundi (Matth., x, 17-31 ; xxiv, 9-14 ; Luc., x, 10-16 ; xxi, 12-19). Id expresse etiam indicavit Apostolus dicens : « *non omnes obediunt Evangelio* » (Rom., xx, 16) ; « *oporlet ei hæreses esse* » (I Cor., xi, 19) ; « *eril enim tempus cum sanam doctrinam. non sustinebunt..., el a veritate quidem auditum. avertent, ad fabulas autem convertentur* » (II Tim., iv, 3). Quo pacto, iterum *moraliter* tantum catholica futura est Ecclesia, non omnes scilicet homines colligens, sed magnum numerum ex omnibus gentibus.

3) *Simultanea*. — Elapso exordiorum tempore, Ecclesia habere debuit reapse catholici!atem simultaneousam. Probatur:

a) *Ex Ps. II, 8* : « *Postula a me, el dabo libi gentes hæreditatem luam, el possessionem luam terminos lerræ.* » Hæreditas Christo promissa omnes amplectitur gentes et usque ad extremum lerræ extenditur. Jamvero « dici non potest gentes » hæreditate accipi, si nonnisi paucae quædam gentes primo

(1) BHlot, p. 224 sq.

« accipiantur, deinde, his amissis, aliæ quædam paucæ, et il a
 « porro... Simili modo dici non possunt termini lerræ possi-
 « deri, id est terra a termino ad terminum, si successive
 « tantum, plagæ post plagas, possideretur terra » (1). Ergo.

b) *Ex Mal. I, 11* : « *Ab orlu enim solis usque ad occasum magnum esi nomen meum in gentibus, el in omni loco sacrift-calur el ofjerlur nomini meo oblalio munda.* » Hoc autem fâlsò diceretur, si Ecclesia in majori saltem orbis parte non simul exsisteret, alias enim nec perpetuo nec ubique Deo sacrificaretur, sed modo in uno loco, modo in alio, hocque aut illo tempore. Ergo.

c) Ex testimonio PP. (2), qui jam ab initio. Ecclesiam Christi, usu constanti et communi, catholicam appellant *nomine proprio*, et diffusionem ejus per gentes proponunt ut simum ejus veritatis, quo ab hæresibus distinguatur, falsamque asserere non dubitant ecclesiam quæ catholicitale caret,.

4) Quidam addunt catholicilalcem hujusmodi *relativam*, fore etiam necessario, quod evidens est, quia, etsi hæreses et schismata late extendi possint quandoque (materialiter utique), diffusio tamen ista exsistere et præserlim diutius permanere nequit (formaliter), salva unitate fidei el auctoritatis ad catholicilalem omnino requisita.

B. Visibilis et exclusive propria [*Theol. cerium*].

365. a) *Visibilis*, — Catholici!as facti, quia externa est et adualis diffusio unius ejusdemque societatis visibilis inter gentes, omnium subjicitur oculis, et per eam relucet calholicitas juris qua Ecclesia, ex natura institutionis, ad omnes nationes extendi magis ac magis impellitur.

b) *Exclusive propria*. — 1) Catholicilas neque permanere sed neque exsistere potest absque admirabili christianismi propagatione invictaque Ecclesiæ stabilitate, adeo cum isto duplici ordinis moralis miraculo intime et arcte connecctitur.

(1) Ila Murray, ap. Ottiger, p. 444.

(2) S. Ignat., *Ad Smyrn.*, S, 2 ; *Martyrium S. Polycarpi*, laser., 8, 1 ; S. Iren., *Adv. hæ.*, l. 1, c. 10, n. 1-2; *Fragm. Murator.*, v, 62, 63; S. Cyr. Hier., *Cat.* 18, c. 26 ; S. Padanus, *cp.* i, c. 4 : « Christianus mihi nomen est, catholicus vero cognomen... Quare ab hæretico nomine noster populus iiac appellatione dividitur, cum *catholicus* nuncupatur. ♦ *Journel*, 65 ; 77, 79 ; 191, 192 ; 268 ; 839 ; 1243 ; Ottiger, p. 450 sq.

Ergo et ipsa *miraculum* est, proindeque nota exclusive propria veræ Christi Ecclesiæ.

2) Ubique Scripturarum catholicitas proponitur ut signum *dislinclivum* regni messianici (1). Ergo.

3) Præter unitatem fidei et auctoritatis, Ecclesiæ essentialiter necessariam ex voluntate Christi, ne nominari quidem potest catholicitas formalis. Ergo non minus ac unitatis nota, catholicitas soli veræ Ecclesiæ propria est, quam a cæteris plane secernit. Hinc *Valicanum* : « Ecclesia per se ipsa... ob *catholicam unilalem*... magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinæ suæ legationis testimonium irrefragabile (2). »

IV. — DE APOSTOLICITATE

Notio Apostolicitatis.

366. A. In genere. — Apostolicitas (3) aliquid indicat ab apostolis procedens, quocumque? modo.

Apostolicitas autem Ecclesiæ *triplex* distinguitur : 1) Apostolicitas *originis*, qua ab apostolis ortum habet Ecclesia, ipsaque est quam apostoli cum Christo fundarunt ; 2) Apostolicitas *doctrinæ*, qua Ecclesia eandem profitetur doctrinam quam docebant apostoli ; 3) Apostolicitas *missionis*, qua missio apostolis a Christo data, eadem perseverat in Ecclesia per pastores qui, continuata serie, successores sunt apostolorum.

Jamvero apostolicitas originis includitur in ipsa apostolicitate missionis seu successionis : ibi enim adest origo apostolica ubi series pastorum sibi sine interruptione succedentium ab apostolis inceptum ; apostolicitas autem doctrinæ, quæ ab indefectibilitate Ecclesiæ facile deducitur, omnino prætermitemus ut proprietatem per se non visibilem, quæ

(1) Is., lx, 3 sq. ; l iv, 1 sq. ; Dan., n, 31-45 ; cf. Gen., xn, 3 ; xxn, 18 ; xxvi, 4 ; xxviii, 14 ; Ps. n, 8 ; xxi, 28, 29 ; lxxi, 8, 11 ; Mich., iv, 1-8.

(2) Sess. 3, cap. III ; Denzinger, 1794.

(3) Cf. *Did. théol.*, art. Apostolicité, t. I, col. 1618 sq.

idcirco in nolam assumi non potest (1). De *sola* igitur *apostolicilale successionis* agitur in præsenti.

367. B. In specie, ut nota. — Apostolicitas est *proprietas Ecclesiæ, qua eadem omnino persévérat ac ecclesia apostolorum, per legilimam, publicam el nunquam inlerruplam successionem pastorum ab aposlolis.*

Per successionem. — Nam Ecclesia commissa est a Christo apostolis et successoribus usque ad finem mundi ; identitas ejus igitur cum ecclesia primitiva ex successione pastorum declarabitur.

Legilimam. — Alias enim habentur successio tantummodo *materialis*, per meram sedis occupationem ab apostolorum tempore, *non vero formalis*, scilicet ex mandato Christi et juxta regulas ab ipso præscriptas, facta vide licet permissionem datam in communione cum coll< gio apostolico seu in communione cum Petri succ ssore.

Publicam... — Cum, natura scilicet sua. successio pastorum visibilium sit per se publica ; secusque nola non esset.

Nunquam inlerruplam... (2). — Nam si interrupta fuisset. *nova* crearetur, quæ ideo mere humana esset, nec divina nec apostolica. *Immediata* dicitur hæc successio in ecclesiis ab ipsis Aposlolis constitutis, *mediala* vero in aliis quæ e primis originem duxerunt.

Asserlio: Apostolicitas successionis vera est nota Ecclesiæ Christi.

Illa enim apostolicitas proprietas *essentialis* est Ecclesiæ. *visibilis* quidem et *exclusive propria*. Ergo.

A. Est proprietas essentialis [*De fide*].

368. Probatur : 1) *Ex Chrisli voluntate.* — Christus Ecclesiam fundavit super apostolos, ita ut ipsi soli, per se vel

(1) Caeterum apostolicitas doctrinæ includitur et ipsa in apostolice successionis, cum vera Ecclesiæ fides consistat in credendis omnibus veritatibus quas uti divinitus revelatas Apostoli eorumque successores, auctoritate ipsius Christi, credendas proponunt.

(2) Cf. Billot, p. 267 (n. 4).

successorcs, usque ad finem mundi, futuri sint in ea magistri et rectores. Ergo vera Ecclesia necessario subdi debet *solis* apostolorum legitimis successoribus, adeo ut in ea nemo legitime docere, regere aut sanctificare possit, nisi ab apostolis fuerit missus, nisi *nimpe* *formaliter* succedat. Ergo.

2) *Ex praxi Apostolorum*, — Mandato Christi obtemperantes, Apostoli ubique successores instituerunt, quibus perpetuo transmittendam commiserunt potestatem a Christo acceptam. Ergo *formalem successionem* a seipsis prorsus necessariam habebant.

3) *Ex testimonio V. PP.* (1) qui veritatem ecclesiarum particularium adversus hæreticos plenissime ostendere condebant ex sola legitima et formali earum pastorum successionem ab apostolis, seu ex earum conjunctione cum legitima auctoritate.

B. Visibilis est et exclusive propria [*Theol. certum*].

369. Successio enim pastorum ab apostolis nunquam interrupta, natura est sua *facium externum* et *sensibile*, quod eodem modo historia et experientia constat ac quævis successio hierarchica in quacumque societate humana.

Ut legitima autem seu *formalis* ostendi potest : 1) vel *historice* probando neminem ex unaquaque serie, quæ inde ab apostolis incipit et perdurat, sedem usurpasse aut legitime electum postea missionem suam perdidisse, — vel potius et facilius ex ipso facto *missionis legitimæ*, quæ talis adest, statim ac a Petro aut ab authenticis ejus successoribus procedit.

Sane, ut modo dicemus, episcopi, in Ecclesia, locum tenent Apostolorum, ita tamen ut non singuli episcopi singulis

(1) S. Iren., *Adv. hæres.*, I. 3, c. 3, n. 1 sq. ; Tert., *De præscr. hæres.*, 32 : ♦ Edant ergo (Sectæ) origines ecclesiarum suarum ; evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex apostolis, vel apostolicis viris, qui tamen cum apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem ». S. Cypr., *De calh. Ecc. unii.*, 4 sq. ; S. Optatus Milevit., *De schism. Donat.*, 2, 23 : * Jam schismaticus... esset qui contra singularem cathedram (Petri) alteram collocaret... Vestræ cathedra? vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare ». S. Ambros., *in Ps.* 40, enar. 30. Journei, 209 sq. ; 296, 555 sq. ; 1242-1261. Cf. infra, n. 375 sq. ; 388 sq.

apostolis succedant, sed ipse cœtus episcoporum succedat, ipsi collegio apostolorum. Atqui coll. gium apostolicum nec erat nec concipi poterat nisi cum Petro et sub Petri auctoritate. Ergo a pari coetus episcoporum ille solus est qui in communione est cum successore Petri et sub ejus potestate constitutus. Proinde ille solus vere est episcopus, sensu pleno et formali, seu vere *successor* apostolorum, qui cum legitimo Petri successore communicat et ab eo missus est in *munera apostolica* exercenda.

Certe aliqui inveniri possunt homines : 1) qui « episcopi » *dicantur*, et quorum nomen sit nomen usurpationis ; 2) qui *aliquid* habeant de potestate apostolica, v. g. potestatem ordinis (1) : hæc enim potestas illegitime acquiri potest, et semel accepta amitti nequit. Sed ut aliquis sit vere successor apostolorum, requiritur ut pollcat *integra* eorum potestate *ordinaria*, potestate nempe ordinis simul atque jurisdictionis. At hæc ultima potestas nonnisi *legitima missione* confertur et per revocationem amitti potest. Ergo quicumque a legitimo Petri successore mittitur ad exercenda munera *pastoralia* apostolorum, eo ipso demonstratur esse legitimus successor apostolorum.

Igitur hæc proprietas est veræ Ecclesiæ *exclusive propria*. Est etiam *per se cognoscibilis*. Nam : a) Facile est invenire legitimum Petri successorem, eo magis : 1) quod ille nunquam deficiet in Ecclesia Christi ; 2) quod nemo, præter Romanum Pontificem, unquam hunc titulum sibi vindicavit, b) Facile est scire quinam a Romano Pontifice tanquam legitimi successores apostolorum agnoscantur. Ergo facile constabit ecclesiam quamdam esse vere apostolicam (2).

(1) Cf. n. 284 ; 424-425.

(2) Cf. Van Noort, n. 120 ; D'Herbigny, I. II, n. 261 ; Leo XIII, encyc. *Satis cognitum*, ed. Bonne Presse, t. V, p. 4Vsq.

CAPUT III

ECCLESIA ROMANA AERA EST ECCLESIA

Argumentum generale.

370. Ecclesiam a Christo institutam fuisse in societatem hierarchicam et monarchicam supra dē monstravimus ; proprietates vero seu nolas hujus Ecclesiæ, quam unicam esse certo constat, in capite præcedenti breviter delineavimus. Remanet igitur ut *in concreto* ostendatur et declaretur hæc vera Christi Ecclesia.

Jamvero Ecclesia Romana, eaque sola, non solum divinitus est hierarchica simul ac monarchica, sed et omnibus Christi Ecclesiæ notis plenissime apparet ornata. Ergo vera est Ecclesia.

ART. I

Sola Ecclesia Romana divinitus est
hierarchica simul ac monarchica

\$1. — Ecclesia Romana est divinitus hierarchica

Status quaestionis.

371. Hierarchiam, a Christo institutam, ab apostolis ad successores transivisse liquet ex dictis. Quinam autem fuerint isti successores, nunc quæritur. Jam ab incunabulis Ecclesiæ, præter Apostolos multi aderant præpositi qui, a *laicis* segregati, proptereaque *clerici* vocali (κλήρο : sors Domini), auctoritatem exercebant in ecclesias particulares (Heb., xm, 7, 17 ; I Thess., v, 12 sq. ; I Tim., v, 17 ; I Pet., v, 2). Porro non omnes æquales fuisse hos præpositos, sed alios (episcopos nempe) aliis superiores (presbyteris scilicet et dia-

conis), vere et proprie dicendos esse Apostolorum successores demonstrare contendimus (1).

Doctrina catholica.

372. a) Hæc habet *Tridentinum* : ¶ « S. Synodus declarat... episcopos, qui *in apostolorum locum successerunt*, ad... hierarchicum ordinem præcipue pertinere, et *positos*... a *Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei*; cosque presbyteris superiores •esse, ac sacramentum *Confirmationis* conferre, ministros Ecclesiæ *ordinare*, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. » — « Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam, *divina ordinatione* institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris : a. s. (2). »

b) Eadem docet *Vaticanum* : « Episcopi, qui *positi* a Spiritu Sancto, *in apostolorum locum successerunt*, lanquam veri pastores assignatos sibi greges singuli singulos pascunt et legunt (3). »

c) Eadem quoque *Codex juris canonici* : « Episcopi *sunt apostolorum successores* atque, ex divina institutione, peculiaribus ecclesiis præficiuntur, quas cum *poleslale ordinaria* regunt sub auctoritate Romani Pontificis. » (Can. 329, § 1.)

Assertio : Successores Apostolorum jure sunt divino ii qui vocantur Episcopi [*Historice certum, theologice de fide*].

Explicatur thesis.

373. *Successores.* — Utique in triplici *ordinaria* potestate

(1) Pesch, n. 338 sq., 360 sq.; Franzelln, *Theses de Ecclesia Christi*, th. 15 et 16; Ottiger, p. 290 sq., 376 sq.; De Ciroot, q. 3, art. 7; Mazzella, n. 509 sq.; Michiels, *L'origine de Vépiscopal, Etude sur la fondation de l'Eglise*, etc., Louvain, 1900; Diet, apol., art. Evêques; Prat, *La théologie de saint Paul*, t. I, p. 475 sq., 488 sq.; Diet, théol., art. Evêques, Origine de l'épiscopat; De Genoullac, *L'Eglise chrétienne au temps de saint Ignace d'Antioche*, Beauchesne, 1907; Tixeront, *Histoire des dogmes*, t. I, La théologie anténicienne, passim; Batitlol, *L'Eglise naissante et le catholicisme*, passim; *Etudes d'histoire et de théologie positive*, La hiérarchie primitive, p. 223-280; Ermonl, *Les origines de l'épiscopat* (Science et Religion); D'Herbigny, t. H, n. 357 sq.; Forget, in *Diet., th. ol.*, art. Jérôme (St).

(2) Sess. 23, cap. iv; can. 6 (can. 7); Denzinger, 960, 966, 967.

(3) Sess. 4, cap. m; cf. prop. 50 Deer. *Lamentabili*; *Jusjurandum anti-modernisticum*; Denzinger, 1828, 2050. 2147.

decendi, regendi et sanctificandi fideles, uli antea praenotavimus. Cf. *Cod. j. can.*, c. 334, 335, 1326, 1327.

Episcopi. — Non dicimus talem aut talem episcopum successorem esse talis aut talis Apostoli determinati, sed collegium episcoporum continuare collegium apostolorum in eadem ordinaria potestate, et unumquemque ex episcopis ab Apostolis, sive immediate sive mediate, auctoritatem accepisse.

Jure divino. — Non quod Christus ipso limites determinaverit singularum ecclesiarum aut immediate statuerit omnes et singulas ecclesias nonnisi a proprio episcopo regendas esse in posterum, sed quod, ratione *perennis auctoritatis* Apostolis commissae, eo ipso successores voluerit Christus, qui, sub Petri successoribus, munus gererent quod ipsi Apostoli sub Petro obibant; quo pacto isti successores, episcopi scilicet, non humana quidem, sed vere divina ordinatione instituti habendi sunt.

Probatur thesis directe et indirecte.

I. — Directe

A. Ex Scriptura.

374. a) *Argumentum ex nomine episcopi deductum non certo probat.* — In N. T. enim tria occurrunt nomina eorum qui praesunt fidelibus: episcopi nimirum, presbyteri et diaconi.

Porro *diaconi* non proprie designantur successores Apostolorum, quia, non ut vices eorum explerent, sed ut eos tantummodo adjuvarent, praeserlimque in rebus temporalibus, constituti sunt (Act., vi, 2 sq.; vin, 5 sq.).

Nomina autem *episcopi* et *presbyteri* non semel ut synonyma adhibentur (Act., xx, 17, 28; I Pet., v, 1; Tit., i, 5, 7; Philipp., i, 1; I Tim., m, 1-2). Ex ipso nomine episcopi igitur erui nequit argumentum quod cum certitudine ostendat, tempore Apostolorum, episcopos proprie dictos, a sacerdotibus secundi ordinis, scilicet presbyteris, aperte distinctos exstitisse, qui ecclesias particulares gubernarent (1).

(1) D'Herbligny, *l. c.*, n. 362 sq.

b) *Ex faciis in N. T. relatis.* - Sano, ut videtur, *non slalim ah inilio*, ecclesiis singulis recens fundalis Apostoli præposuerunt unum episcopum, sed *provisorie*, ecclesias sæpe sæpius regendas tradiderunt *collegio officialiurn* seu presbyterorum, *sub sua apostolica directione*, donec opportuno tempore constituerentur episcopi (1). At, inter hos officiales, aliqui certo habebant *plenitudinem*, potestatis ordinariae, qua pollebant Apostoli sub Petro, et ad alios communicare poterant (2).

Quinimo, adhuc viventibus Apostolis, jam quibusdam saltem ecclesiis praeerat *unus* (3) episcopus, qui potestatem exercebat docendi, regendi et sanctificandi loco Apostolorum, cisque succedere debebat.

1) *Tilus* et *Timotheus* superiores sunt, jure divino, presbyteris, quos judicare possunt, ut vidimus, et consecrare ; imo, eo quod alterum Cretam, alterum Ephesum miserit Apostolus ut curam haberent ecclesiarum istarum, clare ostendit unicum ducem praeponendum esse ecclesiis.

2) Ecclesiae Ilerosolymitanæ, circa an. 59. *solus* præest S. Jacobus, qui munere vere episcopali fungitur, cujus auctoritas a Petro et Paulo agnoscitur in conc. Hier., et a iota Traditione, qua ut primus Jerusalem episcopus habetur (Act., xii, 17 ; xv, 13 ; xxi, 18 ; Gal., i, 19 ; n, 9, 12). Ergo hac in ecclesia jam aderat episcopatus monarchicus.

3) In Apocalypsi, S. Joannes septem ecclesiarum angelis scribit, qui juxta opinionem communem et certam, harum erant ecclesiarum episcopi (Apoc., i, 11 ; n ; m). Ergo.

Igitur ex Scriptura non immerito affirmare licet, circa finem primi sæculi episcopatum monarchicum certo existere in Asia Minori et in aliis quibusdam ecclesiis.

(1) Cf. supra, n. 287 ; cf. J. Bouché, in *Diet, de Droit can.*, art. Apostolat, col. 688 sq.

(2) 1 Cor., iv, 17 ; Philip., n, 19 ; 1 Thess., ni, 2 ; 1 Tim., iv, 14 ; v, 19-22 ; Tit., i, 5.

(3) Historice non constat unquam exstitisse, præter episcopatum *nionar-chictnn* seu *unitariuin*, in quo unus episcopup suam ecclesiam *solus* administrat, alium episcopatum, quem vocant *pluralem seu^collegialem*, in quo *plures* episcopi, communi consilio, aliquam ecclesiam rexerint. Cf. Van Noort, n. 37 ; D'Herbligny, t. 11, n. 368 ; Michiels, p. 424 sq. ; Piat, *La theol de s. Paul*, t. 1, p. 478.

B. Ex Traditione.

375. Statim ac historice proditur hierarchia ecclesiastica, *singulis ecclesiis* præest episcopus qui, potestate magisterii et regiminis, omnibus imperat etiam presbyteris et diaconis, qui ideo munus Apostolorum ordinarium plane exercet.

a) *Ex SS. Palribus.* — S. Clemens (96) expresse asserit Apostolos, a Christo missos, illos ministros per regiones et urbes constituisse, ut ipsi viri eximii, ab ipsis instituti, deinceps alios instituerent qui eorum ministerium exciperent (1). Porro illi viri eximii, qui potestatem ordinis aliis conferunt, episcopi vocantur a sæculo 2°. Ergo episcopi, juxta S. Clem., jure sunt divino successores Apostolorum.

S. Ignatius (j* 107) diserte attestatur *episcopalum monarchicuni*, non quidem ut institutionem localem Ecclesiis Asiæ tantum propriam, sed ut *elementum essenziale* christianismi : declarat enim episcopum « non a seipso, neque per hominem, neque ob inanem gloriam sed caritate Patris et Domini Jesu Christi obtinuisse ministerium regendi » (Philad., i, 1), et a Christo designatum, secundum propriam ejus voluntatem firmari in stabilitate per Spiritum Sanctum (Philad., Inscr.), in unaquaque ecclesia prorsus unicum exstare affirmat.

Porro episcopus triplicem habet potestatem : 1) *docendi*, siquidem fidelis debet instruere et firmiter stare contra eos qui aliter docent [Polyc., v, 1 ; m, 1] ; 2) *regendi* : ipsi enim omnes obediant necesse est, etiam presbyteri (2), ita ut « séparaiim ab episcopo nemo quidquam faciat eorum quæ ad ecclesiam spectant... valida Eucharistia habeatur, quæ sub episcopo peragitur, vel sub eo cui ipse concesserit... Non licet sine episcopo neque baptizare neque agapen celebrare. » (Smyrn., vni, 1-2).

Hegesippus (150) scribit se cum Romam proficisceretur, plurimos adiisse episcopos, ut singularum ecclesiarum doctrinam investigaret, ubique autem orthodoxam fidem Apostolorum invenisse profitetur in *successione episcoporum*, qua

(1) *Ep. ad Cor.*, xlii, 1-4 ; xliii, 1-3, apud De Journal, n. 20, 21.

(2) De Journal, V 65. Cf. Michiels, l. vn, c. m, p. 396 ; Bareille, in *Diet, tkcol.*, art. S. Ignace d'Antioche ; Splrowski, *La doctrine de l'Eglise dans S. Irénée*, p. 129 sq.

eadem man< ni quæ a Domino ipso prædicata sunt (1). Corinthi *Primum* indicat episcopum tunc temporis, et jam multis in locis conficere potest episcoporum catalogum. Ergo longe antea exstabat munus episcopale unicum et monarchicum singulis in ecclesiis.

S. Irenæus explicite affirmat episcopos ab Apostolis institutos fuisse successoris in singulis ecclesiis, quorum successionem usque ad tempus suum enumerare posset, (pias tacet tamen, Romana excepta, ne in longius tempus protrahatur opus : non paucas ergo cognoscit. Intactam autem asservari doctrinam credit in solis istis *episcoporum successionibus*, a quibus nemo segregatur, quin eo ipso ab Ecclesia Christi discedat: vere *divinas* igitur illas habet (2). « Quapropter iis qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet. I. his (pii successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui nunc, in episcopatus successionem, charisma veritatis certum... acceperunt » (3).

Tertullianus ipse docet hi monarchiani tribus ordinibus distinctis constare, quorum ultimi, presbyteri nempe et diaconi, ab uno pendunt episcopo, et ad apostolicam episcoporum successionem provocat contra hæreticos (4).

Fere eadem verba legere est apud Clem. Alex., apud Origenem, apud Cyprianum (5), quorum tamen testimonia prætermittimus, utpote inutilia, eo vel magis quod ipsi adversarii concidunt a sæculo secundo ab omnibus episcopos Apostolorum successores haberi.

376. b) *Ex catalogis episcoporum*. — Jam a sæculo secundo exstat catalogus episcoporum qui præcipuas ecclesias a tempore Apostolorum rexerunt, Romæ scilicet, Antiochiæ, Alexandriæ et Jerusalem. Ex quo merito infertur episcopos successionem Apostolorum accepisse, proindeque jure divino eorum potestatem in Ecclesia perpetuare.

(1) Ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. iv, c. xxn, n. 1-3 ; Kirch, 57-58.

(2) *Adv. hæ.*, l. m, c. in, n. 1-2 ; De Journal, n. 209-210.

(3) *Jd.*, l. iv, c. xxvi, n. 2. Cf. Splrowski, *La doctrine de l'Eglise dans S. Irénée*, p. 69-75.

(4) *De Bapt.*, 17 ; *De Præscrip. hæ.*, 32 ; De Journal, n. 310, 296.

(5) *Strom.*, 6, 13, 107, 2 ; *De orat.*, c. 28, n. 4 ; *De calh. Ecc. unit.*, 5 ; *ep.* 66, 8 ; 67, 5 ; De Journal, n. 427, 473, 556, 587, 588.

c) *Argumento praescriptionis.* — A medio 2ⁱ sæculi singulis ecclesiis præest episcopus monarchicus. Ergo episcopatus monarchicus institutio est apostolica et divina.

Nisi enim a principio et ab ipsis Apostolis instituti fuerint episcopi, ut monarchi presbyteris superiores ex voluntate Christi, agnoscenda est in ipsa constitutione Ecclesiæ, intra 50 annos, et quidem singulis in ecclesiis, mutatio maximi momenti quæ ideo historice consignata sit necesse est. Nam non eodem tempore, nec eodem modo ubique statim apparuisset; fideles non libenter sustinuissent usurpationem a voluntate Dei prorsus alienam, et sacerdotes seu presbyteri non æquo animo jura propria remisissent ambitioni aliquorum. Porro ne ullum quidem invenitur vestigium hujusmodi mutationis aut conquestionum. Ergo.

II. — Indirecte

377. Objicitur : 1) *Episcopi, a populo creati, ab ipso ad officia exercenda olim depalabantur.*

It. Ad *electionem* episcoporum quandoque concurrerunt fideles (1), non per jus suffragii proprie dicti, sed per jus *testimonii* el *optionis* (uti legitur de diaconis, Act., vi, 3 sq.), quod utique eis permittebatur, non ex jure divino, sed ex Ecclesiæ concessione.

Ad *collationem* autem *potestatis* vel ad consecrationem, aut ad depositionem el excommunicationem, ne minimam quidem pariem unquam habuerunt fideles, sed nec unquam ab episcopis ad populum appellatum est, nec populus solvit quod episcopi ligaverant, nec ligavit quod episcopi solverant, neque leges ecclesiasticæ a populo lætæ fuerunt aut ejus judicio subjectæ.

Illa *Cone. Nie.*, i, can. 6, jubet ut a solis episcopis episcopus constitluatur, sententiaque metropolitan! firmetur (2). *Cone. Nic.*, n, can. 3, docet : « eum, qui est promovendus ad episcopatum, ab episcopis eligi », « omnem (ab aliis factam) electionem... irritam manere » (3).

Non aliud jus suffragii in populo agnoscit *Cyprianus* postulans (ep. 67, n. 5) ut « episcopus deligatur *plebe praesente*, quæ

(1) Batiffol, *L'Eglise naissante...*, C. 3 et 8.

(2) Kirch, n. 366.

(3) Cf. *Lapdicenum cone.*, can. 13 ; *Const.*, i, can. 22

singulorum vitam plenissime novit et uniuscujusque actum de « ejus conversatione perspexit », quern cæterum eligendi modum non necessarium ex divina ordinatione affirmat, sed convenienter accipi, eo quod talis electionis inveniantur exempla in Sacra Scriptura.

378. 2) *Episcopi a Principibus civilibus nonnunquam auctoritatem habuerunt. Ergo.*

R. — Contrarium patet ex dictis, sed historice confirmatur ex resistentia universali et perpetua Ecclesiæ adversus Principum usurpationes. Si quando autem permiserit Ecclesia, ex induito speciali, sive propter egregia Principum merita in religionem, sive propter concordata aut alia hujusmodi, episcopos a Principibus *nominari*, solis pastoribus reservavit electionem *proprie didam* et potestatis collationem.

379. 3) *Æquales esse presbyteros et episcopos asserere non dubitant*, his Hieronymi verbis innixi : a) « Apostolus perspicue docet eosdem esse presbyteros quos episcopos » (Ep. ad Evangelium) ; « Idem est presbyter qui et episcopus » (in Tit., i, 5). — b) Ab initio « communi presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabantur » ; propter dissensiones autem posteriores, « in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis ecclesiæ cura perlineret, et schismatum semina tollerentur... Episcopi noverint se magis consuetudine quam dispositionis dominicæ veritate presbyteris esse majores » (in Tit.). — c) « Alexandria... semper presbyteri unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum episcopum nominabant... » (Ep. ad Evang.) (1).

R. — a) S. Hieronymus diserte agnoscit *superioritatem* episcopi (2) : 1) *Quoad potestatem ordinis* : « Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus quod presbyter non facit ? » 2) *Quoad potestatem jurisdictionis* : « Episcopi, inquit, habent constituendi presbyteros per singulas civitates potestatem » ; in una civitate plures episcopi esse non poterant » ; et « ad quem (episcopum) omnis ecclesiæ cura (pertinet) » Ep. ad Evang.).

.Equalitatem igitur intelligit tantum de *indistinctione primæva* nominum ; ait enim : « Quia eosdem episcopos illo tempore quos et presbyteros appellabant, propterea indifferenter de episcopis quasi de presbyteris est locus ; Paulus) ; apud veteres eosdem fuisse presbyteros quos et episcopos (in Tit.).2

(1) De Journal, n. 1357, 1371. Cf. Forget, in *Di't. théol.*, art. Jérôme (S h col. 965 sq.

(2) Pesch, n. 360 sq. ; Batiffol, *Etudes d'idst, et de théol. positive* t. I 1906, p. 267 sq. ; Michiels, Appendice, 2.

b) Ab initio « communi presbyterorum consilio » ecclesias gubernatas esse, concedi potest, dummodo non affirmetur parem fuisse omnium auctoritatem.

Alia autem verba S. Doctoris difficile conciliantur cum aliis textibus quibus clare indicat episcoporum superioritatem *ex jure divino*, v. g., « Apud nos Apostolorum locum episcopi tenent » (ep. 41, n. 3) ; — « omnes episcopi Apostolorum successores sunt » (ep. 146) ; — « naufragium in portu fecerunt, quicumque docent nihil inter episcopum et presbyterum intéressé, eandemque esse dignitatem et mittentis et missi. » (Adv. Joan. Hieros., 37.)

Difficilius vero concordant cum universa Traditione juxta quam, a primis temporibus, singulis ecclesiis præerat unus episcopus.

Attamen non ipsam institutionem divinam episcoporum absolute rejicit S. Hier., ignorare tantum videtur utrum eorum jurisdictio origine sit ecclesiastica, aut mere apostolica, aut vero divina.

c) « Quod narrat Hieronymus de ecclesia alexandrina, explicandum est de electione episcopi, quæ a solis presbyteris et « solo presbyterorum collegio fiebat, « ne aliis hunc, aliis « illum postulantibus, in populo jurgia et contentiones existerent. » (Pesch, n. 361).

Cæterum si alicubi ea scripserit S. Doctor, quibus explicite negari posset institutio divina Episcopatus, opinio ejus, secum et contra omnes pugnantis, plane respuenda est.

380. Conclusio. — Indubitatum igitur remanet episcopos *jure divino successores* esse Apostolorum, in eorum triplici ordinaria potestate docendi, regendi et sanctificandi fideles ; jure etiam divino *superiores* esse presbyteris, et ex institutione et auctoritate Christi in Ecclesia munere suo fungi.

Hæc poiros successio in episcopis vere et formaliter successio *apostolica* non est nisi *formaliter* conjungatur cum ipsa *successione in primatu*. Hac enim sola ratione, sub Petri successoribus, collegium apostolicum continuare dici possunt episcopi (Cf. n. 369). Propterea diximus eam esse veram Ecclesiam quæ divinitus *hierarchica* invenitur simul ac *monarchica*. Jamvero divinitus monarchicam *solam* esse Ecclesiam *Romanam* demonstrare nunc aggredimur.

§11. — Ecclesia Romana, eaque sola, divinitus
EST MONARCHICA

Status quæstionis (1).

331. I I Ecclesia Romana divinitus monarchica ostendatur, pro a?; suffi il Romanum Pontificem successoris esse Petri in primatu, qco idc o poli» I jure divino. Atqui r<-vi ra Romanus Pontifici x successor est Petri in primatu. Ergo. Major p. r se patit. Minor (*aciis* constat *historicis*, quæ ita p r ordinem modo sunt exponenda : 1) Petrus venit Romam, cujus fuit episcopus t in qua mortuus est ; 2) Romanus Pontifex successor est Petri in primatu et quidem jure divino.

Doctrina catholica.

382. His *Vaticani* verbis enuntiatur doctrina calliolica : *Quicumque in hac cathedra (romana) Petro succedit, is. secundum Christi institutionem, primatum Petri in universam Ecclesiam oblinet, x*

« Si quis ergo dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores, aut Romanum Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem anathema sit (2). »

Errores.

383. I) Petrum Romam veniss? primi negaverunt *Waldenses* sæc. xm ; sæc. autem xiv, *Marsilius Patavinus*, quem

(1) Oüiger, th. 1G ; Palmieri, *De Rom. Pont.*, cap. u, p. 387 sq. Pcsch, n. 464 sq. ; Franzelin, th. 11 sq. ; Billot, th. 28 ; De Groot, q. 15 ; idazzella, η. 923 sq. ; Batiffol, *L'Eglise naissante et le catholicisme*, passim ; Ermonl, *La primauté de Tchèque de Rome* (Sc. et Roi.) ; Vieillard-Lacharme, *l Eglise catholique aux premiers siècles*, cap. m ; Bouix, *Tractatus de Papa*, t. 1, pars i, sectio 2* sq. ; D'Herbigny, t. H, n. 281 sq. ; A. d'Alès, in *Did. Apol.*, art. Pierre (S.) à Rome, t. IV, col. 25 36 ; Jugle, *Theol. dog christ. or.*, L. I p. 113 sq., 124 sq. ; Forget, in *Diet, theol.*, art. Jérôme (S.) ; Lietznun n, *Petrus und Paulus in Rome*, ed. 2, Berlin, 1927, præsertim c. 13 el 14.

(2) Denzinger-Bannwart, n. 1824-1825 ; cl. n. 765 ; cl. A. d Alès, in *Dice. Apol.*, art. S. Pierre à Rome ; art. Papauté, col. 1371-1388 ; D-la Srière, art. Eglise, col. 1264-1267 ; J Rivière, m *Diet, theol.*, art. Marsilo de Padoua.

nulli seculi sunt *Protestantes* et *Rationalislæ*, præsertim scholæ Tubingensis, sæc. xix, cum *Baur* post *Eichhorn*.

Hodie tamen non pauci Protestantes Romam venisse Petrum concedunt, sed romanum fuisse episcopum vel negant vel tacent, etsi profiteantur omnes, circa finem secundi sæculi, in Ecclesia jam firmam et universalem traditionem romanæ commemorationis et episcopatus Petri exstitisse.

2) Romanum v<to Pontificem successorem esse Petri in primatu negant omnes acatholici, sive hæretici sive schematici.

Contra quos sint theses sequentes :

Assertio : Romam venit Petrus, Romæque mortuus est [*Historice certum*].

384. Probatur : a) Ex Scriptura. — « *Salutat uos*, ait ipse Petrus, in line primæ suæ epistolæ, *Ecclesia quæ est in Babylone coelecta*. » (I Pel., v., 13.) Porro Babylon hic Romam intelligendam esse testantur omnes veteres : *Clemens Alex.*, *Papias*, *Eusebius* (1), *S. Hieronymus* (2), quibus consentiunt fere omnes exevelæ vel Protestantes, quorum explicatio confirmatur ex Apocalypsi, ubi non semel eadem voce Roma designatur (Apoc., xiv, 8 ; xvi, P.) ; xvii, 5 ; xviii, 2 sq.), et etiam ex eo quod Babylon Euphratis erat jam quasi deserta, nec illum invenitur testimonium de prædicatione Petri in ea. Idem valet de oppidulo Babylonis in Ægypto. Ergo.

b) Ex Patribus. — S. Clemens R. (Ad Cor., v-vi), etsi non expresse, sat perspicue tamen dicit Petrum Romæ moriem subisse : 1) una cum Paulo qui omnium consensu, Romæ passus est, conjungit Petrum ; 2) loquitur de persecutione Neroniana Romæ peracta ; 3) Petro et Paulo, inquit, « magna electorum multitudo aggregata est, qui exemplar optimum (ἐν ἡμῖν) inter nos (ergo Romæ) cõsiliaverunt » ; 4) cui explanationi consonant non solum prima verba epistolæ : « Propter calamitates qui nobis acciderunt », sed tota narratio : supponit enim Clemens mortem, locumque martyrii Corinthiis et universæ Ecclesiæ facta esse notissimo. « Porro si illo tempore locus martyrii Petro notus erat Christianis Romanis et Corinthiacis, profecto oblivione deleta hæc notitia 70 annis post ita

(1) *Hist. ecc.*, l. II, c. 15 ; Kirch, n. 386-387.

(2) *De Vir. ill.*, cap. viii : « Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans. »

esse non potuit, ul. omnes tunc verum Petri mortis locum ignorarent falsoque loco ejus martyrium annecterent. Anno autem 170, claram notitiam de Petri romano martyrio haberi mox videbimus » (1). Ergo.

Primam Petri epistolam Romæ scriptam fuisse asserit Papias, dum Clemens Alex. (2/, a. 189, refert Petrum in urbe Roma verbum Dei publice prædicasse. Eusebius autem testimonia exhibet Dionysii, Corinthiorum episcopi, qui martyrium romanum Petri et Pauli diserte testatur, et Caii presbyteri romani, qui, 2° sæculo exeunte, tropaeum Petri in Vaticano exstare affirmat. (3).

S. Irenæus (4) ipse Domai evangelizasse et ecclesiam fundasse Petrum affirmat, cujus crucifixionem Romæ toleratam commemorat Tertullianus (5).

Afferri possent etiam scripta *Origenis*, *Firmiliani*, *Hieronymi*, *Cypriani*, et alia innumera quæ transcribere necesse non est, cum ipsi adversarii concedant a fine 21 sæculi adesse traditionem firmam-et universalem (6).

c) Ex monumentis. — Huc accedunt varia monumenta quæ Petrum in Urbe commoravisse et mortuum esse haud obscure testantur : *Sepulcrum* Vaticani de quo supra Caius : *Coemeterium* Ostrianum (aut Priscillianum), ubi baptizabat et prædicabat Petrus ; *Calhedra* ubi sedebat, cujus parles primitivæ in abside basilicæ Vaticanæ asservantur ; *picturæ* et inscriptiones Catacumbarum ; *festivitas* B. Petri et Pauli, jam a primis sæculis Romæ celebrata (7).

d) Ex consensu ecclesiarum orientalium. — Omnes ecclesiæ et sectæ orientales diserto docent et in liturgiis celebrant prædicationem, episcopatum et mortem Petri in urbe Roma, nec unquam sepulcrum Petri sibi vindicare ausæ sunt : certo igitur constabat omnibus de hujusmodi factis (8).

Assertio : Petrus romanus fuit episcopus [*Historice cerium, theologicæ, de fide*].

385. *Probatur* : 1) *Ex Catalogis*. — Omnes catalogi pontificum romanorum, sive orientales, sive occidentales, post *Irenæum* 1

(1) Ottiger, p. 544.

(2) Ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. II, c. xv ; l. VI, c. xiv, n. 6 ; Kirch, n. 386-387, 394.

(3) *Hist. ecc.*, l. II, c. xxv, n. 8, n. 7 ; Kirch, n. 48, 117.

(4) *Adv. hæres.*, l. III, c. i, n. 1, v, 4 ; Kirch, n. 110.

(5) *De Præscrip. hxr.*, 32, 36 ; Journel, 296-297.

(6) Ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. III, c. i, n. 2 ; *Ep.* 75 Cypr., 6 ; *De vir. illusi.*, 1 ; Kirch, 388, 275, 570. S. Cypr., *ep.* 1 v, 8, *ep.* ux, 14 ; Journel, 575, 580.

(7) Mgr Gerbet, *Esquisse de Rome chrétienne*. I, c. iv ; t. 111, appendice 5.

(8) Testimonia legantur ap. Ottiger, p. 561 sq., 591 sq.

(180), *Euscbium* (324), *Epiphaniam* (376), usque ad prima sæcula progrediuntur, et Petrum primo loco inter episcopos romanos ponunt (1). Porro isti catalogi deprompti videntur ex *Hegesippo* qui Romam venit (155) ad apostolicas ejus origines investigandas, et ibidem sub Eleutherio, catalogum ejus episcoporum usque ad Anicetum contexuit. Ergo jam medio 2° sæculo ab omnibus agnoscebatur romanus Petri episcopatus.

2) *Ex Patribus*. — Præter testimonia supra allata, hæc juvat referre : *Irenæus*, serie episcoporum romanorum tradita, primum Petri in ecclesia romana explicite proclamat. *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Optatus Milev.*, *Augustinus*, etc., expresse loquuntur de cathedra Petri in urbe Roma, de cathedra Petri super quem fundata est Ecclesia, de cathedra Petri in urbe Roma Petro primo collata, in qua sedit omnium Apostolorum caput Petrus, de cathedra... ecclesiæ romanæ in qua sedit Petrus (2). Ergo.

3) *Ex Hom.*, I. 8. — Ante Linum, anno nempe 58, Romæ exsistebat ecclesia cujus fides annuntiabatur in universo mundo. Omni autem ecclesiæ præpositus erat episcopus; nam sine episcopo ecclesia non vocatur (3). Porro ante Linum nemo nominatur episcopus romanus præter Petrum. Ergo.

Assertio : Romani Pontifices successores sunt Petri in primatu [*De fide*].

Probatur Thesis :

I. — Ex perpetuitate primatus

386. Petrus jure divino perpetuos habere debet successores in primatu. Atqui præter romanum episcopum nemo unquam in Ecclesia agnitus est ut successor Petri in primatu aut sibi serio vindicant hanc successionem ; quod historice constat, et ab ipsis Protestantibus ultro conceditur. Ergo successor Petri in primatu vel non est, vel est ipse episcopus romanus.

(1) Cf. Euseb., *Chronicon*, 2 (Kirch, 381 ; *Hisl. ecc.*, 1. IV, c. 22; Journal, 188 ; Epiphan., *Adv. hæres. pan.*, hæres. 27, c. 6 ; Journal, 1092.

(2) *De præscr. hæres.*, 32, 36 ; *De cath. Ecc. unit.*, 4 ; *De schism. Donat*, 2, 2; *Ep.* 1 v, c. 1, n. 2 ; Journal, 296, 297 ; 555 ; 1242-1418. Cf. *Calai. Liber.*, Kirch, n. 492 sq.

(3) De Journal, n. 49.

II. — Ex episcopatu romano Petri

387. Petrus vitam finivit ut episcopus romanus. Ergo ejus successor in sede episcopali romana (st. quoque successor in primatu, nisi contrarium aliunde probetur : jura enim alicui sedi annexa regulariter simul cum sede transeunt. Igitur nisi demonstres, argumento utique positivo, « aut Christum aut Petrum successioni primatiali aliter providisse », Romanus Pontifex est sine dubio successor Petri in primatu. « Atqui nullum, ne levissimum quidem vestigium alius ordinationis usquam apparuit. Ergo (1). »

III. — Ex Patrum testimonio

A. Ex S. Ignatio.

388. S. *Ignatius* (Rom. inscr.) salutat Ecclesiam « quæ *præsides* in loco regionis Romanorum (ἡτι καὶ προκάθεται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων)... et universo *caritalis cœlui præsidents* (προκαθήμενη τῇ ἀγάπῃ) ».

Hæc *inscriptio* omnino differt ab iis quas S. Ignatius in aliis epistolis adhibet : ceteræ ecclesiæ dicuntur simpliciter «esse» in tali loco ; Ecclesia romana est « Ecclesia præsidents ». Jamvero verbum προκάθουθαι cum *genilium* constructum semper refertur ad aliquam *regionem* vel *societalem* (2). At Ecclesia Romana non præsides loco aut propter locum, sed *in loco* regionis Romanorum... præsides « caritati ». Ἀγάπη autem apud Ignatium non semel designat *ecclesiam* seu coetum fratrum, coetum a Deo dilectorum : «Salutat vos caritas (ἡ ἀγάπη) Smyrnæorum et Ephesiorum » (Tral., xm. 1) ; « Salutat vos caritas (ἡ ἀγάπη) fratrum in Troade » (Philad., xi, 2; Smyrn., xii, 1). Nil igitur impedit quin vox ista, absque ulla limitatione hic usurpata, ecclesiam significet universalem. Ergo Ecclesia Romana præsides ecclesiæ universæ. Ei autem præsides non primatu tantum honoris, sed primatu *jurisdic-*

(1) Van Noort, n. 62 ; cf. A. d'Alès, in *Dici. Apol.* art. Papauté, col. 1371 sq.

(2) Funk, in h. l. ; D'Herbligny, t. II, n. 296, 2.

lionis — episcopaliter : vox enim προϋχθιμένη expresse ab Ignatio sub hoc sensu alibi profertur : « προκαθιμένου του επισζόπον ει τόπον Θεου », « *praesidente* episcopo, loco Dei, presbyteris... et daiconis ».

Quæ explicatio ex contextu confirmatur. *Ignatius* enim Ecclesia; Romanæ primalem aperte connotât, dicens eam, pastore Antiochiæ mortuo, ecclesiæ Syria; cum Christo provisuram fore *cura episcopali* (Hom., ix, 1) ; dum alibi plenam et *universalem* ejus magisterii *auctoritatem* haud obscure agnoscit, cum Romanis gratulatur quod, gratia Dei pleni et ab externa doctrina prorsus alieni, alios docuerint, et *firma* esse velit ea quæ docent et præcipiunt (Rom., in. 1) il).

B. Ex S. Irenæo.

389. S. *Irenaeus* medium quærens *infallibile* discernendi veram doctrinam a falsis, illud haberi asserit in *successionibus* episcoporum, quibus absolute vera custoditur traditio Apostolorum, imprimisque in successione episcoporum *Ecclesiæ Romanæ*, in qua adeo certissimum invenitur, ut *ex se sola* argumentum veritatis plane sufficiens præbeat. « *Ad hanc enim ecclesiam, propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est cos qui sunt undique facies, in qua semper ab his qui sunt undique, conservata est ea quæ est ab Apostolis traditio* (3). »

Propior potiorem principalitatem. — « *Potentiorem* » legitur in omnibus codicibus et ('ditionibus, excepto codice Claromontano, sæc. x aut xi. λ οχ autem « *principalitas* » videtur ifi significare idem ac « apostolicitas » : S. *Irenaeus* enim ecclesiis qua' « successionem habent, ab Apostolis » opponit alias quæ « absistunt a *principali* successionem (2). » — Ecclesiæ autem Romanæ principalitas est *potentior*, et ita hæc Ecclesia,

(1) Baliliol, *op. cit.*, p. 167-170, Duchesne, *Eglises d'Asie*, p. 127 sq.

(2) *Adi. ha.*, L. II, c. n, n. 13 ; De Journal, n. 209 211 ; D'Huibigny. t. II, n. 297, proponit correctionem : * in qua semper ab episcopis et hi sunt undecim conservata est... S. Irenaeus enim enumerat undecim successores Apostolorum, Romæ, usque ad tempus suum. - Alii alias proponunt correctiones ; cf. Splrowski, *La doctrine de l'Eglise dans l'Irenée*, c. v, p. 78 sq.

(3) *Adv. Hær.*, l. IV, c. 26, n. 2.

ipsum modum Petrus inter Apostolos), eminet in hac citatio rationis ecclesias apostolicas, non solum dignitate sed etiam auctoritate : en si usus qui a contextu praesertim omnino postulatur (1).

Veccssse *esi omnem convenire ecc...* — Non minus rati-
onem, quatenus in Romanam adire deberentur omnes fideles s. sed
formaliter, quatenus cernantur omnes consentire debent in
doctrina, *moraliter* quidem obligatione, ut patet ex ipsa locu-
tione « conveniunt ad », qua subauditur activa veritatis inqui-
sitio, et (« ista « potentiori principalitate » Ecclesiae Romanae,
qua exigitur ut omnes aliae ecclesiae ejus auctoritati s. se con-
formant, si veritatem fidei servare velint » defenditur.

In qua... — Ad Ecclesiam Romanam referatur oportet,
eum fidei ostendere contendat quod ad veram fidem
inveniendam necesse non est omnium ecclesiarum doctrinam
investigare, sed Romanae tantum, in qua certo servatur
traditio apostolica, ut ibidem expresse affirmat dominus : « Hae
ordinationes et successiones (Romanorum Pontificum), quae
ab Apostolis traditae et veritatis praefundatio. perveniunt
usque ad nos. Et est *plenissima haec ostensio*, una et eadem in
vivificatrice in qua est, quae in Ecclesia ab Apostolis usque
nunc conservata et tradita in veritate. »

390. *Arymenon*. — « uni Ecclesiae Romanae, propter pre-
minentiam ejus principalitatem, scilicet propter supernam ejus
auctoritatem, in fide consentire debent omnes ecclesiae. In
hac enim Ecclesia Romana, ut in centro unitatis, servatur
ab omnibus traditio apostolica, quatenus non solum ipsae
unitatem et veritatem fidei habent veterae ecclesiae, sed
solummodo ex earum unione eum Ecclesia Romana. Igitur
extra hanc, ecclesiam nec vera traditur doctrina, nec vera
fidelium constituitur societas. Eo quod *principalitas* mirabilis
seu suprematia *Ecclesiae Romanae*, seu rursus ipsius *episcopi
romani primus*, cum, juxta mentem Irenaei, auctoritas eccle-
siae » cujuscumque in ejus episcopo resideat, uti ibidem expli-

(1) Splawski, p. 86-88 ; F. Vernet, in *Diet. theol.*, art. trecentum (b.), col.
-2435.

cal : (loci lina mini H fici< s vera non traditur nisi per institutos ab Apostolis episcopos successores (1). Ergo.

C. Ex aliis Patribus.

391. Tertullianus primo directe affirmavit primatum Ecclesiae? Romana?, etiam in ecclesias Africa? ; montanista aulem factus, idem testatus est, Romanum Pontificem appellans Pontificem Maximum, episcopum episcoporum, et ejus decreta uti peremptoria ab omnibus accipi catholicis aperte agnoscens (2).

S. Cyprianus Ecclesiam Romanam vocal « ecclesiam *principalem* unde unitas sacerdotalis exorta est », « Ecclesiae catholicae *radicem* ac matricem », et catholicae Ecclesiae unitatem nonnisi per communionem cum Romano Pontifice asservari posse affirmat (3). Ergo.

Hunc Romani Pontificis primatum indubitanter proclamant alii Paires, quorum doctrina sic contrahi potest : Schismaticus est et peccator quicumque a Romanae sedis unitate recedit, quae? universis praesidet, et in qua semper apostolicae cathedra viguit principatus; extra illam vera adesse nequii Ecclesia, sed qui ei adhæret eo ipso veram habet fidem, dum necessario spargit qui cum ea non colligit (4). Ergo.

IV. — Ex factis

A. Ex modo agendi Romanorum Pontificum qui sibi semper attribuerunt primatum in omnes et singulas ecclesias.

392. S. Clemens Rom. — Cum in ecclesia Corinthiorum discordiae orta; essent, Clemens ad eos corripiendos scripsit, tanquam jure suo utens j?t jurisdictionem plenam et univ< r-salem sibi vindicans : affirmabat enim se, *nomine Dei* <t *auclorilale* loculum fuisse (c. 59, n. 1), et per Sp. S^l scripsisse (c. 63, n. 2), ad» o ut, fideles, ejus mandatis non obtiniperantes, offensionem et periculo non parvo sese implicarent (c. 59, n. 1).⁴

(1) Bardc-nhcwer, *Les Pères de l'Eglise* (trad. Godet et Verschafel), t. 1, l. 4, p. 234 ; Freppel, *Saint Irénée*, 20° leç. ; Duchesne, *Les Eglises séparées*, p. 119.

(2) *De prxscrip. hier.*, 36 ; *De pudicitia*, 1 ; Journal, 297, 383.

(3) *Ep.* x l iv, n. 3 ; *ep.* x l v iii, 3 ; 55, 8 ; 59, 14 ; Journal, 574, 575, 580. Cf. A. d'Alès, *la théologie de S. Cyprien*, p. 91 sq.

(4) Quorum testimonia vidi-re est apu»l Bouix, *De Papa*, t. I, p. 136 sq.

Ilk aulmii intervi ntus primatum R. Pontificis co clarius exhibet quod, adhuc *viuenle S. Joanne*, una ex Ecclesiæ coh mnis (Gal., n, 9), scripta sit epistola, cl a Corinthiis tanta r< ver. nlia accipia fuerit, ul deinceps s. mp. r legeretur in die domini, a, ul li statur Dionysius Corinth. episcopus, et a nonnullis Patribus variis exornata sil laudibus (1).

S. Victor I (189-199). — Usus quartod* cimanorum prohibuit usumque romanum, p -r Polycrati n Ephes. i piscopum, omnibus Asia; episcopis imposuit sui» poena excommuni- ca! ionis (2), diserte sibi attributus primalum jurisdictionis in omnes fidele s.

Zephyrinus (199-217). — Monl anislas \sia. et Africa;, inter quos Tertullianum, ex Eccksia tje.cit (Euseb., 11. E., L 5, c. 1).

Callistus (217-222). — Edictum p r. mptorium circa disciplinam pœnitentiakm promulgavit, <x auctoritate quidem Petri, cujus successori m in primal u se existimabat esse, ut dicit ipse Tertullianus (3).

Stephanus (254-257). — Decretum de non rebaptizandis ha*r. li* is edidit, ct, sub pœna'excommunicationis, episcopis Asia* i l Africa} ut praxim oppositam relinquerent mandavit, ap< rte sc primatu poll< re profitons (1), < t Ecclesia universalis illum tamen secuta ist, non vero adversarium Cyprianum.

S. Dionysius (259-268). — Causa sibi d< lal a « piscopi Al» xan- drini, *Dionysii*. qui m hæresis sabi lliana* suspectum habebant, illum admonuit qui Pontifici « satisfacere quamprimum studuit », ad(o ejus primatum plene agnoscebat.

Julius I (a. 342). — Docuit causas episcopales Romæ judicandas esse, eo quod a Petro jus istud solus acceperit R. Pont if. x, uti omni s norunt (5).

Siricius (a. 385). — Ad llimerium Tarraconensem episco-

(1) In ep. *ad Rotn.*, ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. IV, c. 23, n. It ; Kirch, 50. Vf. Iren., .k/e. *hier.*, l. III, c. m, n. 4 ; Euseb., *Hist. ecc.*, l. III, c. xvi ; Journal, 211, 655.

(2) Ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. V, c. xxiv, n, 9 sq. ; Kirch, 84.

(3) Tert., *De pudic.*, 1,21 ; Journal, 383, 387.

(4) /:/>. 7'. Vypr. cl Firrnil. ; cp. 75 Firmil. a.l Cypr. : Denzinger, 46, 47 ; Kirch, 274 sq.

(5) Socrates, *Hist. ecc.*, l. 11, c. xvii, n. 5 ; cf. *Cone. Sardie.* ; Kirch, 774, 448.

puni scribens, jurisdictionis primatum in universam Ecclesiam sibi attribuit, dicens zelum religionis majorem sibi, incumbere, qui omnium portat onera, quem S. Petrus protegit administrationis suæ hærcdem (1).

Innocentius I (a. 417). — Congratulatus est episcopos tone. Carlhag. quod, antiquæ traditionis exempla sequentes, recursum habuerint ad Sedem apostolicam cujus sola auctoritate judicia definitiva proferantur, uti ab ipso Christo statutum est (2).

Zozimus (a. 418). — Errores Pelagianos reprobavit decreto quod omnibus episcopis servandum mandavit, ex auctoritate Apostolicæ Sedis, de cujus judicio, inquiebat, disceptare nullus audet aut retractare posset, cum, ex Christi promissione, curam habeat *omnium ecclesiarum*, et ipsa Petri potestate poliat, uti firmiter docuerunt Patres (3).

De Pontificibus sequentibus nil dicimus, brevitatis causa, et etiam quia a sæculo v Romanæ Ecclesiæ primatus adeo plane agnoscitur ab universali Ecclesia, ut nemo sapiens illum dubitare possit.

B. Ex jure appellationum.

393. Si revera viguerit jus R. Pontificis ut ad ipsum ex quavis mundi parte provocatum fuerit, ab ejus vero sententia nulla fleri potuerit appellatio, sequitur ipsi competere jurisdictionis primatum. Jamvero ejusmodi appellationum jure nihil in tota historia ecclesiastica certius. Ergo. (*Cod.*, can. 1557, 1569.)

Probo' minorem : Jam a primis sæculis multi, etiam episcopi, recursum habuerunt ad R. Pontificis tribunal ut ad summum.

S. Polycarpus (f 155), homoapostolicus, Smyrnensis episcopus, Asiæque oraculum, Anicetum adiit ad solvendam quæstionem de pascha, aliasque controversias dirimendas (4).

S. Irenæus et martyres Lugdunenses ad Eleutherium venerunt ut pacem ecclesiis Asia' redderet montanismo turbatis (5).

Abercius. Hicropolitunus ep. de Christo dixit : « *Hornam* me misit, tum regiam arcem conspicer, Ium Reginam λ iderc deau-

(1) Denzinger-Bannwart, n. 87.

(2) Denz., n. 100. — (3) Denz., n. 109.

(4) Ap. Euseb., *Hist. ecc.*, l. V, c. xxiv, n. 10 ; Kirch, 87

(5) Euseb., *ibid.*, l. V, c. iv, 1-2 ; Kirch, 53.

•roto vestiū, aureo calceatam ; populum quoque vidi splendidum signum praeferentem (1). »

S. Cyprianus (ep. 68, c. 1 sq.) (248) Slephanum rogavit ut Arelatensem episcopum deponeret, Marcianum, Novatiano addictum.

Privatus Lambesitanus episcopus, a synodo Carlhag. damnatus, legatum Romam misit (250) ut in amissum gradum ipse restitueretur (2).

Basilides et Martialis, a concilio provinciali Illisya? depositi (251), ad Romam appellarunt, ad quam ipsi provocaverunt *Sabinus* et *Felix*, eorum successores, ut auctoritate sedis Apostolicæ confirmarentur (3).

Marcellus Ancyranus Julio fidei suæ rationem reddidit, et eum commonendum putavit ut eos accerseret Pontifex qui contra ipsum scripserant (4).

A Liberio depositionem Athanasii petierunt episcopi ægyptiani (5), dum ipso Athanasius, sicuti Petrus Alex., « quasi ad tutissimum communionis suæ portum confugerunt », et « hujus sedis auxilium postularunt » (6).

Ad Damasum mullos recursum habuerunt Orientales et Occidentales episcopi ut testantur S. Hier., et S. Basilius M. (7).

Sed jam ab isto tempore adeo frequentes exstant ad Sedem Romanam appellationes ut inutile sit eas recensere, cum præsertim ipsi adversarii nullum hac de re dubium moveant.

C. Ex modo agendi haereticorum.

394. Quandoque directe auctoritatem R. Pontificis professi sunt et ejus primatum agnoverunt. Ita *Marcion.* qui a R. Ecclesia absolutionem petiit (142). Ita *Montanistæ*, qui Romam confugerunt ut acta eorum approbarentur (8).

Coelum et terram moverunt ut in suum favorem cathedram Petri deturbarent. Ita Cornelium circumvenire lentarunt *Novatus* et *Novalianus* (252). Ita ad Liberium appellarunt *Ariani* ; ad Innocentium *Pelagius* et *Caelestius* (417) ; ad Xystum III *Neslorius* (9) ; ad Leonem *Eulyches* (10).

(1) Kirch, n. 133. Cf. *Did. theol.*, art. Abercius ; Batiffol, *op. cit.*, c. iv.

(2) *Ep.* l ix (l v), 14 ; Klrch, 260.

(3) S. Cypr., *ep.* l ix, 3, 5 ; *ep.* l x v iii ; Journal, 588.

(4) S. Athan., *Apol. cont. Arian.*, 44 sq. ; Klrch, 452 sq.

(5) S. Athan., *Hisi. Arian, ad monachos* ; Kirch, 376 377.

(6) S. Hier., *ep.* c x x v ii, n. 5.

(7) S. Hier., *ep.* xv, n. 2 ; Journal, 1346 ; cf. *Cone. Sardie.*, can. 3 et 5 ; Kirch, 448, 450.

(8) Tert., *Adv. Prax.*, c. I.

(9) Xystus III, *ep.* iv.

(10) Leo, *ep.* xxi, c. 3 ; *ep.* xxm.

Damnati, vel Romam confugerunt, ut *Eulyches* Flaviani iudicio reprobatus ; vel. ut *Acaciani*, affirmarunt se ignoravisse quid sentiebat Sedes Apostolica, tanti faciebant ab ejus communione non separari, adeoque perspicue ejus primatum agnoscebant.

D. Ex modo agendi imperatorum.

395. *Aurelianus* (271), a Christianis interpediatus, domum episcopalem, quam relinquere nolebat Paulus Samosatenus jam pluries damnatus, « iis tradi praecepit quibus ilalici Christianae religionis antistites et Romanus episcopus scriberet ».

Conslanlinus M. Miltiadem rogavit ut causam Caeciliani et aliorum Africæ episcoporum accuratissime dijudicaret et ex praescripto justitiae terminaret.

Conslanlius a Liberio postulavit ut Athanasium e sede Alexandrina ejiceret. *Gralianus*, *Valenlinianus* et *Theodosius* (a. 380), edicto de fide catholica, statuerunt ut cuncti populi sibi sublimi, in religione versarentur quam divinus Petrus Romanis tradidit, quamque sequitur Damasus Pontifex.

Gralianus specialim decrevit ut « ædes sacrae iis traderentur qui Damasi communionem amplecterentur ».

Valenlinianus III (a. 445) consuit « ne quid tam episcopis Gallicanis quam aliarum provinciarum contra consuetudinem veterem liceat sine venerabilis Papæ urbis æternæ auctoritate temptare. Sed. hoc illis omnibusque pro lege sit quidquid sanxit vel sanxerit Apostolicæ sedis auctoritas ».

Justinianus item Joanni II Pontifici scripsit (533) se nunquam passurum fore ut « quidquam quod ad ecclesiarum statum pertinet, non innotescat sua? Sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum ecclesiarum » (1).

V. — Ex Conciliis œcumenicis

396. Hæc doctrina primatus Ecclesiæ Romanæ, primis conciliis practice agnita, postea ortis difficultatibus, definita se prodit. Probata autem in Ecclesia* infallibilitate, his conscriptis, quæ nunc ut documenta historica accipiuntur, cum absoluta certitudine demonstrabitur R. Pontificis primatus.

In Conc. Ephesino (431), Philippus, Pontificis R. legatus, omnibus consentientibus episcopis, primatum a *Petro* in

(1) Kirch, n. 402, 319-320, 497 sq., 755, 801. 909 sq., 928. Cf. D'Herbigny, t. II, n. 303-312.

Coelestinum *transiisse*, ut rem saeculis omnibus notam, declaravit (1).

In Conc. Chalced. (451), lectis litteris Papæ, quibus jam hæresis rēpudiabatur Eutychii, omnes episcopi clamarunt his enuntiari veram fidem Apostolorum a Petro per Leonem edictam. Concilio autem peracto, epistolam miserrunt ad Leonem ut qui, « *vocis beati Petri omnibus consiliolus interpret* », fidem integram servavit, et, « *siculi membrum caput* », in synodo præsuit per legatos, decreta suo iudicio confirmaret (2). Diserte igitur primatum R. Pontificis agnoscebant.

In Conc. Consi. III (680), Petrum per Agathonem, «sedis successorum», locutum isse dixerunt, cui ideo « ut primæ sedis antistiti universalis Ecclesiæ quid agendum » isset, reliquerunt, plene acquiescentes litteris ab ipso scriptis, « quas ut a summo apostolorum vertice divine perscriptas » agnoverunt (3).

In Conc. Nicæn. II (787), assensu plenissimo comprobarunt Patres epistolam Hadriani Papæ asserentis *Petri principatum* permanenter exerceri per R. Sedem, ac proinde huic statim competere primatum jurisdictionis in universam Ecclesiam (4).

In Conc. Consi. IV (870), omnes episcopi subscripserunt formulae fidei Ilormisdæ, in qua, inter alia, hæc leguntur quibus aperte R. Pontifici primatus tribuitur in totam Ecclesiam : « Suscipimus et probamus epistolas beati Leonis Papæ universas, episcopus Christiana religione conscripsit... Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem et prædicantes ejus omnia constituta. Et ideo spero, ut in una communione vobiscum, episcopus Sedes Apostolica prædicet, esse mercar, in qua est inlustrata et verax Christianæ religionis et perfecta soliditas (5).

Conc. Lal. 71' (1215) dixit R. Ecclesiam, disponere nunc Domino, super omnes alias *ordinarim polesialis* obtinere *principatum* (6); *conc. autem Lugd. II* (1271) approbavit pro-

(1) Denzinger, n. 112.

(2) Denzinger, n. 149; i. T. Jugie, *Theol. dogm. c. or.*, t. I, p. 53-55; S. Herbert Scott, *The Eastern Churches and the papacy*, London, 1928, p. 167, 201 sq.

(3) Denzinger, n. 285, neque tamen. (4) Denzinger, n. 298; cf. Jugie, l. c., p. 114.

(5) Denz., n. 171-172. — (6) Donz., n. 436.

fessioiKm fidei Michaelis Pahrologi qua· H. Ecclesiae agnoscit « summum el plénum *primatum* et principal um super *universum* Ecritsiam catholicam », quam II. Pontifex, ah ipso Domino, in B. Petro cujus est successor, cum potestatis plenitudine recepit (1).

« /?. *Pontificem in universum orbem lenere primatum el ipsum Pontificem II. successorem esse beali Petri...* » simpliciter et absolute di linivit *Cone. Flor.* (2) (1138), cujus doctrinam plane sancivit et confirmavi! *Vaticanum* (1870) (3).

VI. Argumento præscriptiōnis

397. Itislorice constat a s;ee. v universal· m Ecclesiam agnovisse thionlice cl practice II. Pontificem, ul successorem Pelii, primal um jure exercentem in omni s et singulas ecclesias. Sed lads persuasio *nonnisi ab Apostolis dimanare potuit*. Ergo vera (st doctrina cui nititur.

Et vt io, si limpore Aposlolorum contrarium credidisset Ecclesia, vidi lici l' piscopos prorsus pans luisse, admitti uda est in fide Ecritsia· universalis, inter sæculum P''' et Γ)',η, *mulatto maximi momenti*, qua? idi o documentis certissime consignata fuisset, ut pote factum *praelieum*, *publicum* et ad *conslilulioncm essentialcm* Ecclesia? periimus.

Nam : 1) Non eodem limpore nec eodem modo *ubique* statim apparuisset.

2) *Episcopi* » l' *Patres*, qui summa diligentiā d' posil uni fidei custodii bant, (piorum muli insigni sanctitati? floruerunt, nonnutliqiie mari yi io coronali sunt, laulam et tam essentialcm in Eeclt sia· regimine mutationem perlibenter *permittere non potuissent*, si d nec ipsi l». *Pontifices*, qui fere omnes inter sanctos reci nst nl ur, ultro sibi assumere *ausi essent* hujusmodi imperium.

3) tnsup. r episcopos sponte *sua jura* amisisse incredibile videtur, incredibilius aulem ipsos *Orientales*, jugo unius

(1) Donz., n. 466.

(2) Denz., n. 694. (3) Donz., n. 1825, 1831 sq. ; » f. D'Herbigny, I. II, n. 285 sq.

occidentibus episcopi, si sine illa reclamacione sese subjecisse, si revera hunc sibi, ex voluntate dei, prepositum esse non persuasum habuissent.

Idcirco ne minimum vestigium, nullum in perituro monumentum tentaminis IL Pontificum primatum sibi usurpandi. Ergo nulla in apostolica in re nil mutatio et vera dicenda est doctrina de Primatu.

398. Objicitur. — S. Cyprianus et Firmilianus, *primatum* Π. Pontificis *negaverunt*, decreto S. Stephani de non rebaptizandis hæreticis non obediens.

IL — Jus ipsum primatus minime rejecerunt, sed tantummodo jus istud *casum prorsus particularem* non spectaro persuasum habuerunt.

Ad cujus rei intelligentiam hæc nota : 1) Ab irato dixit Cyprianus et scripsit, hac de re, nulla qua, absolute sumpta, contraria sunt illis qua mente pacifica et quieta alibi docuit IL, imo qua penitus destruerent opus suum egregium (de unitate Ecclesiæ).

2) Doctrinam de primatu ipso non tractavit, sed *rem particularem* de rebaptizatione, omnino delimitanti, *de In ipsa re*, aiebat, « *In materia* » (ep. 72, C. 3), ul *mere disciplinarem* habuit et ad liberam uniuscujusque episcopi voluntatem relinquendam putavit, ut patet ex ipso exemplo quod attulit, rogans S. Stephanum ul ejus rationes acciperet sicut i Petrus, non obstante suo primatu, objurgationes S. Pauli non despexit, sed eis obtemperavit (ep. 71, c. 3), — Fere idem dicendum videtur de Firmiliano, sepositis injuriis quas S. Stephane non pepercit.

3) Denique contra Cypriani, Firmiliani et aliorum episcoporum oppositiones, decretum Pontificis ab *universali Ecclesia* senatum est, etiam ab illis provinciis (papa eidem prius obstiterant ; quod apprimo quidem ostendit primatum Papie tunc temporis jam ab omnibus agnitum fuisse (2).

Assertio ; Romani Pontifices jure divino Petri sunt successores in primatu.

399. Omeslio, utrum IL Pontifex sit jure divino successor Petri in primatu, duplicem habet sensum : a) utrum H. Pon-

it) *Itf cadit. Per. nml.*, c. iv sq.; rp. xtm, 5. De Journal, n. 555 sq., 573.

(2) *Core. Arclat.* (31.), cui aon pauci aderunt Africani episcopi. stnun fecit decretum S. Stephani : Denzinger, n. 53 Cf. BatUTol, o/>. <■</, p. 158-484 ; Frcppel, *Saint-Cyprien*, loc. 16, t?, 18.

ul successor Petri, jure divino habeat primatum;
b) utrum primatus ita jure divino Sedi Boinanæ annexus sit
ul R. Pontifex, ul sic, sit jure divino successor Petri in pri-
matu. «H

A. R. Pontifices, ut successores Petri, jure divino habent primatum [*De fide*].

400. Etenim eodem jure aliquis quoddam officium exercet quo jure illud officium ei exercendum traditur. Atqui Petrus non solum jure divino, videlicet ex voluntate Christi, accepit primatum, sed *jure (lirino etiam successores in primalu semper habere debet*. Reapse aulem R. Pontifices successores sunt Petri in primalu. Ergo el ipsi jure divino tenent primatum in universam Ecclesiam.

401. *Obj. — Papa a Cardinalibus eligitur. Ergo jure humano habet primatum.*

R.— In Pontifice, tria sunt distinguenda : 1) *primalus* seu potestas jurisdictionis universalis quia a Christo solo dimanat. ; 2) *persona* seu primatus subjectum quod Cardinalium electione designatur ; 3) *collatio primalus* seu conjunctio primatus cum singulari Pontificis persona, quæ a Christo ipso efficitur. Electio igitur Cardinalium non est nisi *conditio* qua sola legitime designatur Petri successor, qui, ipso facto legitima' electionis, jure divino obtinet primatum. Hinc *Coder j. can.* : « Romanus Pontifex, legitime electus, statim ab acceptata electione, obtinet, jure divino, plenam supremæ jurisdictionis potestatem » (can. 219).

B. R. Pontifices, ut tales, jure divino primatum tenent in universam Ecclesiam seu primatus jure divino Sedi Romanæ annexus est [*Communius el verius*].

402. *Probalur* : 1) *Communi Ecclesiæ persuasione*. — Nonobstantibus enim saevissimis persecutionibus primorum saeculorum, necnon et multis aliis occasionibus c Roma aufugiendi et primatus sedem alio transferendi, nemo, præter Febronium, do istius translationis possibilitate unquam cogitavit aut verbum dixit, adeo omnibus persuasum erat talem translationem voluntati divinae repugnare.

2) *Traditionis documentis*. — Traditio : a) Conjunctionem primatus cum sede I!. ul « *euangelica rore. Domini et Salvatoris* », « *disponente Domino* ». « *er institutione dirina* », faciam exhibet 'I). b) Inde ab ini'io ul certum constans el manifestum

signum successionis in primatu habens successionem in Sede Romana Petri, sal (lare affirmat primatum immobiliter annexum esse Sei i Romanæ, el quamcumque mutationem hac in re omnino impossibilem declarat pro quacumque auctoritate c! in quibuscumque circumstantiis (1).

Sed et hæc doctrina intime *conneclitur* cum ipsis Ecclesiæ definitionibus. In *Cone. Flor.*, enim et *Eol.* Ecclesia definivit : « *R. Ponlificem in universum orbem lenere primatum, ipsum... successorem esse. Ii. Petri... el ipsi in B. Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a I). V. J. C. plenam potestatem traditam esse.* »

Nulla aulem restrictio in isla definitione ponitur, imo positive removenda videtur omnis hujusmodi limitatio. Etenim, capite præcedenti. PP. Vaticani nexum adesse *necessarium* et *perpetuum* statuunt inier successionem in Sede Romana el successionem in primatu, ita ul quicumque Episcopus R. legitime eligitur eo ipso successor Petri habendus sit. Aiunt enim : « Sæculis omnibus notum esi. quod sanctus beatissimusque Petrus... *ad hoc usque tempus et semper* in suis successoribus, episcopis sanctæ R. Sedis..., vixit, et præsidet el iudicium exercet. I nde *quicumque* in hac cathedra Petro succedit, is. *secundum Chrisli ipsius institutionem*, primatum Petri in universam Ecclesiam obtinet (2). »

Proinde, *semper* el *in omni hypolhesi*. verum erit R. Pontificem primatum lenere el ipsum esse successorem Petri. Ergo prorsus inseparabilis est primatus a Sede Romana seu ab Episcopatu Romano. Jamvero quidquid *immutabiliter* constitutum invenitur in Ecclesia, a voluntate divina procedat necesse est, ct jure divino dimanat. Fac enim Petrum, sola propria auctoritate, Romana' Sedi primatum alligasse, successores (3), qui eadem plena pollent auctoritate, aliam ecclesiam ul sedem primatus eligere potuissent. Ergo.

3) *Balione suadetur*. — Cum ex voluntate Chrisli. e qua sola defluit omnis Ecclesiæ auctoritas. Petri successor sit in perpetuum *fundamentum necessarium* totius Ecclesiæ, necnon et

II) Cf. Leo M., *serin.* 82, c. 2, 3, 5 ; Cpt. Milev., de *schism. Donal.*, l II c. 2 (De Journal, n. 1242) : Leo XIII, l.itl. *ad Em. Card. Rampolla*, 16 junii 1887 (ed. Bonne Presse, t. V, p. 78); huila *Properante ad r.ritum*, id.. I. V l p. 20.

(2) Denzinger, n. 694, 1824-1926.

(3) Dico : *successores*, nam primatum, contra R. Pontificis voluntatem, ad aliam sedem transferri prorsus repugnat, ut constat ex prop. seq. Syllabo proscripta : « Nihil velat, alicujus concilii generalis sententia aut univ -rsurum populorum facto summum Pontificatum ab Romano episcopo atque Urbe ad alium episcopum aliamque civitatem transferri -, Denzinger, n. 1735. Cf. Plus VI, *.Ide. Pistor.*, prop. 3 ; Denzinger, 1503.

centrum unitatis ad quod omnes recursum habere debent, haud pan i refort ul successio Petri omnino sit *hila* el omnibus *conspicua*. Porro si sedes successoris non esset prorsus coria ol immobilis, facile enascerentur animarum anxietates, multa exsurgerent dubia, multisque perturbationibus obnoxium esset ipsum universalis Ecclesiæ regimen. Unitati igitur et incolumitati Ecclesiæ providere debuit ipse Christus hanc necessariam sedem expresse et nominalim designando.

Quonam modo primatus cum sede R. conjunctus fuerit ?

403. Hæc conjunctio, utpote immutabilis, a voluntate Christi *aliquo* saltem *modo* repetenda esi. Christus ideo, vel designavit ipse Romam ut ecclesiam cui primatus perpetuo adnectendus esset, et connexio esi *jure divino*, ul aiunt, (*necedente* facium episcopatus romani Petri, vel tantummodo factum Petri confirmavit, slalnens primatum in perpetuum jungendum esse sedi huic quam Petrus definii ve eligeret ; quo in casu connexio esset *jure divino consequent* actum Petri.

Utrum ad successionem in primatu necesse sit ut R. Pontifex Romæ degat ?

404. Necessarium non videtur, clsi valde conveniat (1). Certe aliud est Roma materialiter sumpta ut civitas, aliud ecclesia R., sedes R., et lilulus Episcopatus Romani. Totaliter enim destructa civilale, manere posset *Ecclesia Romana*, scilicet plebs fidelis sub suo episcopo, quod plane sufficit ut semper adosse dicatur episcopus romanus ; manere facilius posset *titulus, cum vero jure regendi, sedis* *It.* seu episcopatus R., el vere adhuc haberetur episcopus romanus, dummodo successor Petri ad hunc titulum eligeretur, sicuti nunc eliguntur episcopi sedium destructarum in locis infidelium. Porro *episcopo romano* scilicet sedi Romana; seu *Ululo* (‘piscopatus romani annexus est primatus, non aniem civitati. Ergo.

Alomen valde nobis placet doctrina quam edocent gravissimi viri, videlicet usque ad finem mundi permansuram ecclesiam romanam, ita ul, tametsi unusquisque o populo et clero romano seorsim erraro possit, fleri tamen nequeat ut omnes errent simul el lota romana ecclesia apostolica efficiatur, sed semper futura sil in ea plebs catholica Pontifici adhærens.

(1) Franzelln, th. 12, p. 209 ; Bellarminus, de R. Pontifici, l. IV, c. iv ; Boulx, de Papa, t. I, p. 211 ; Billot, lh. 28. coroi. 1 ; Mazzella, n. sq. ; Herblgny, t. II, n. 319 ; Schultes, p. 455.

405. Conclusio. — Ecclesia a Christo instituta essentialiter hierarchica est et monarchica. Porro *sola* Ecclesia Romana (essentially) case *divinitus* hierarchicam simul aliquam monarchicam ex successionem episcopali formaliter conjuncta cum successioni; in primo, plenissime consuetudine, ex demonstratione; patet. Sola igitur Ecclesia Romana formam habet regiminis a Christo ipso immutabiliter determinatam; *sola* iterum possidet potestatem et prerogativas a Christo *primati soli* in perpetuum collatas, cui omnes subditi manent in Ecclesia, et ex quo tanquam ex fonte defluit omnis legitima auctoritas. Ergo *sola* absolute dicenda est *vera Ecclesia Christi*.

Corollarium. Qualis sit Ecclesiae monarchia?

406. *Hegimen. Ecclesiae est monarchia pura, non absoluta quidem, sed nec temperata* (Cf. n. 277) (1).

1) *Simplex seu pura*. — Pontifex enim Romanus isque sonis in proprium habet in Ecclesiam universalem *supremam regiminis potestatem*, totam quidem et indivisam, et prorsus independentem a quacumque alia potestate etiam Episcoporum, quorum potestas, tota quanta est, eminentiori modo inest in ipso Pontifice.

2) *Non absoluta*. — Nam, sub Pontifice monarcha eique subditi, habentur *veri praesides*, episcopi scilicet, qui *jure ordinario*, singuli suas regunt dioeceses.

3) *Non temperata*: *Democralia*, eum ne minimam quidem partem habeant fideles in Ecclesiae regimine; *aristocrazia*, cum episcopi, etsi jure divino semper esse debent in Ecclesia et nunc non sint vicarii S. Pontificis, sed ordinariam jurisdictionem possident, supremo tamen Pontifici pharene *subordinentur* tum quoad ipsam potestatem, tum quoad ejus exercitium.

Nonnisi improprie igitur et sensu quodam latiori dici

(1) Quamvis plenam minimeque diminutam monarchicam juris rationem per omnia retineat monarchia Ecclesiae, monarchia est tamen *mixta*, eo quod *suprema* potestatis, quae plena manet in Pontifice. R., consors lit collegium episcoporum, prout ipsi Pontifici unitum, et una cum illo summam exercere potest auctoritatem.

potest Ecclesiæ formam *aliquid arislocralici* præ se ferre, eo quod Pontifex, ex institutione Christi, debeat episcopos « in partem sollicitudinis » vocare ; (| *aliquid democrulici*, io quod Pontifex, episcopi, aliique ministri non jure hereditario creentur, sed electione ex omni condii ione, tribu et lingua assumi possint ad quaslibet ecclesiasticas dignitates. Hæc enim minimi* officiunt puritati monarchiæ ecclesiasticæ, cum *ue umbram quidem divisionis aul mixlionis* subaudiant *suprema poleslalis*, quæ totalis prorsus et indivisa remanet in summo Pontifice.

ART. 11

Sola Ecclesia Romana notis veræ Ecclesiæ præfulget R)

1. — DE UNITATE

Assertio : Nota unitatis Romanæ Ecclesiæ competit ; non autem Ecclesiæ Protestanticæ, neque Ecclesiæ Græcæ [*Cerium*].

A. Ecclesia Romana est una.

407. a) *De jure*. — In Ecclesia enim Romana adest *unicum* auctoritatis principium, efficax quidem, supremum et universale, videlicet Summus Pontifex, qui nomine et auctoritate Christi docet et regit, et a cujus potestate pendent omnes

il) Cf. n. 345 sq. ; Monsabré, *Exposition du (fagine catholique*, conf. 52, 53, 54, 81, 84 ; LacorJaire, *Coni, de N.-D.*, 21, 23, 36 ; Besson, *L'Eglise*, conf. 7-9, 13-14 ; Bossuet, *Histoire des l'arialions ; Sermon sur l'Unité de l'Eglise* ; De Maistre, *Du Pape*, \. III cl IV ; Baudrillart, *L Eglise catholique, la Renaissance, le Protestantisme* ; Crisliani, *Luther et le Luthéranisme*, c. 111-X ; Louvet, *Les missions catholiques au A/A' siècle* ; Piolet, *Les missions catholiques françaises au A/N siècle* ; Nos missions el nos missionnaires ; Pisani, *Les missions protestantes à la /in du A/A'o siècle* ; Ragey, *Les missions anglicanes* ; Balmès, *Le protestantisme comparé au catholicisme*, c. 24 sq. ; Hugueny, *Critique et catholique*, t. I, c. 8 ; Dollinger*, *L'Eglise et les Eglises*, c. IV ; D Herbigny, L 11, n. 273 sq., 321 sq. ; Lohargou, *Z.'/?g/i\$e et ses témoins dans le monde*, Do Gigord, 1927. \

et omnia in Ecclesia ; adest ideo plena regiminis unitas, e (pia necessario defluit unius fidei et cultus.

b) *De facio* (1). — L'na est : 1) *In fide*. Eadem fide in profitentur omnes fideles, eodemque modo eadem credunt et amplectuntur dogmata, quæ, al» unico pastorum magisterio sub Supremo Pontifice, authentico proponuntur. 2) *In regimine*. Fidelis Episcopis subjiciuntur, Episcopi autem li. Pontifici, adeo ut omnes ecclesiæ particularis, uni eidem Capiti obediunt, unicum efficiant corpus sociale. 3) *In cultu*. Eadem septem sacramenta, sub unico summo rectore, rite ubique administrantur per eosdem ministros, et ubique idem offertur sacrificium.

In rebus dubiis utique et liberis diversitas invenitur quæ minime tam non officit unitati fidei essentiali, cum omnes parati sint iudicio Ecclesiæ auctoritativo se subijci, re. si fertur.

B. Ecclesia Protestantica non est una (2).

408. a) *De jure*. — Deest enim firmum unius alii principium, cum ut fundamentale principium habeatur *spiritus privatus* qui, individualismum necessario gignens et subjectivismum, non nisi divisiones et dissensionibus generare potest.

b) *De facto*. — *Deest unitas regiminis*. Protestantismus enim non est nisi aggregatio quam plurimarum sectarum a se invicem independentium : imo, singuli futiles, spiritu privato ducti. frustra quærunt auctoritatem qua omnes ad unitatem revocarentur : abest enim absoluti?, aut si quæ existat, inefficax est. ut potest humana, a populo aut a rege dimanans.

Deest unitas fidei et cultus. — Præterquam quod ipsi anteriores Reformationis inter se et secum ipsis pugnant, infinita numerantur professiones fidei, valde quidem contradiCTORIE, sed et juxta tempora, circumstantias et mentem uniuscujusque mutatur doctrina.

Item alii plura, alii pauciora, alii nulla habent sacramenta ;

(1) De PoupiGuët, *L'Eglise catholique*, c. 7, p. 271 sq.

(2) G. Brunhes, *Christianismi et Catholicisme*, p. 104-139. cf. W. Monod*, *Du protestantisme*, Paris, Meunier, 1928 ; *L'encyclique Mortalium animos, réflexions d'un « pan-chrétien »*, le christianisme social, 1928.

liturgia et (neremoniæ v. l. negantur, vel prorsus sunt diversa,.

Nuperrime tamen Anglicani præsertim non semel lentarunt *unionem* obtinere cum diversis coetibus separatis tum Orientis tum Protestantismi, sed eo ipso quod ecclesias *particulares* et *nationales* in confederatione quadam tantum jungere volunt, aperte demonstrant se nec habere verum conceptum unitatis Ecclesiæ, conceptum scilicet *unius* et *ejusdem* Ecclesiæ *supranationalis* et *catholicae*, nec ideo hanc unitatem simpliciter velle.

A fortiori non *veram* unitatem quaerunt, sed in errorem gravissimum labuntur « quo catholica) fidei fundamenta penitus disjiciuntur » quando, practice negantes divinitatem et veritatem Ecclesiæ Catholicae, postulant ut Ipsa, Anglicani et alii illegitimi coetus in universo foedere conjungantur.

« Itaque, ait Pius XI, fingere animo qui liceat *Christianum quoddam Fædus*, quod qui inierint, vel Ium. cum de fidei objecto agitur, suam quisque cogitandi sentiendi rationem redimant, quamvis ea ceterorum opinionibus repugnet? Et quo pacto, rogamus, unum idemque fidelium Fædus participant homines qui contrarias in sententias abeunt?... Qua quidem tanta opinionum discrepantia non scimus quomodo ad unitatem Ecclesiæ efficiendam muniatur via, quando ea nisi ex uno magisterio, ex una credendi lege unaque Christianorum fide oriri non potest...

Recesserunt heu filii a paterna domo, quæ non idcirco concidit ac periit, perpetuo ut erat Dei fulta præsidio; ad commune non igitur Patr. non videntur, qui, injurias Apostolicæ Sedi ante inustas oblitus, eos amantissime accepturus est. Nam si, quemadmodum dictitant, consociari Nobiscum et cum nostris cupiunt, cur non ad Ecclesiam adire properent, « matrem universorum Christi fidelium et magistram... Ad Apostolicam igitur Sedem,... dissidentes accedant filii, non ea quidem mente et spe ut « Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis » [I Tim., iii, 15], fidei integritatem abjiciat suosque ipsorum tolcat errores, sed contra, ut se illius magisterio ac regimini permittant » (1).

(1) Encyc. *Mortalium animos* ♦ 6 jan. 1928; .1. A. 5., 1928, p. 12 sq.

C. Ecclesia Græca non est una (1).

409. a) *De jure*. — Deest enim *unio formalis* cum Suprema Ecclesiæ Capite, quod unicum est efficax et legitimum unitatis principium.

b) *De facio*. — *Abest unilas regiminis*. Non solum enim ecclesiæ patriarchates et nationales a se invicem omnino sunt independentes, sed secta* non desunt quæ *aulocephales* sese proclamant, ita ut 14 aut 15 saltem sint ecclesiæ autonomie. Imo quædam ecclesiæ in varias scinduntur partes, singulas quidem *prorsus liberas*. Ita *Raskolnici* in Russia qui contra Cæsarismum rebellant et in varias sectas dividuntur et ipsi; ita *Palamilæ* in Græcia. Necessario ideo deficit unitas *fidei* et *cullus* (2).

II. — DE SANCTITATE

Asserlio : Sola Ecclesia Romana præfulget nota sanctitatis [*Cerium*].

A. Ecclesia Romana est sancta.

410. 1° Innuitur ex factis quotidianis. — 1) Solam *Ecclesiam R.* lotis viribus non alia ratione *impugnant* (et evellere conantur impii, nisi quia illam habent ut firmissimum divini juris propugnaculum, unicumque voluptatibus et libidini obstaculum (3).

2) *Optimi* ex sectis *ad Romanam Ecclesiam veniunt*, dum e contra e Romana ad sectas transeunt ii tantum qui vitiis indulgere cupiunt. Signum est ergo in Romana sponte et natura florescere sanctitatem.

3) Puriores *in seclis* dubitant de veritate suæ religionis : in *Romana* autem Ecclesia « confidentia et securitas semper est in proportionem directam cum bonitate vitæ ». Ergo.

411. 2° Probatur : 1) *Quoad principia*. — Jam ab incunabulis, per magisterium pastorum et regimen, sub auctoritate S. Pontificis nimirum per ministerium a Christo institutum, Ecclesia R., juxta leges ab ipso Christo determinatas, doc-

fl) G. Brulotte?, *op. cit.*, p. 76-103.

(2) Cf. Pii XI ep. ad archiepiscopum Olomucensem, 7 jul. 1927, J. J. S., 1927, p. 360 sq.

(3) Cf. omnino Billot, th. 5; cf. Matth., xxiv, 9; Joan., xv, 19.

trina, cultu, legibus et institutis, sanctitatem fovet et illam omnibus subministrare conatur.

Doctrina. — *Dogma* enim omnes veritates a Christo revelatas amplectitur, quibus rite instructus originem, naturam et finem sui supernaturalis, mediaque ad finem istum plane cognoscit homo, dum *Moralis* non solum regulam tutam, completam et perfectam exhibet per præcepta et consilia, quibus homo ad perfectionis studium quam maxime excitatur et practice perducitur, sed vere efficacem propter exempla Christi et Sanctorum, sanctionem æternam, auxiliaque supernaturalia quæ omnibus præsto sunt (1).

Calla. — Per quotidianum sacrificium merita Christi applicat; per sacramenta, preces et cæremonias totum hominem jugiter sanctificat et ad Deum erigit.

Legibus. — Religionem promovet, et, secundum doctrinam a Christo sibi traditam, adimpletionem legis divinæ, magna cum libertate, ubique intendit, independentem quidem a quacumque auctoritate aliena, rationemque utilitatis aut damni temporalis pro nihilo ducens.

Institulis. — Ad perfectionem et efficacitatem homines invitat et adducit, exemplo et virtute sacerdotum et religiosorum, sive prosequantur *sanctilalein* sui et aliorum, sive *caritatis opera*, v. g., infantium, pauperum, ægrotorum et senium levamen aut alia hujusmodi (2).

Igitur omnes catholici, qui propria suæ Ecclesiæ sequuntur, sanctificari debent et non apse sanctificantur, illi peccatores non possunt inveniri nisi *per accidens* in Ecclesia catholica: hi enim idcirco tantum mali sunt, quia de facto libere se subtrahunt influxui vitali principiorum sanctitatis Ecclesiæ (3).

412. 2) *Quoad membra.* — a) Præter innumerabilem multitudinem fidelium ejusvis conditionis, qui, quavis ætate, *communem* colunt sanctitatem, Ecclesia Romana semper

(i) Cf. *De F. Bel.*, n. 251.

M

- Montalembert, *Les Moines d'Occident*; Mgr Baunard, *Le siècle de l'Eglise de France, possim*; Mgr Bougaud, *Le christianisme et les temps présents*, t. V, c. V, li, MU. Coppée, *Les Humbles*; Lallemand, *Histoire de la charité*; Taine*, *Les origines de la France contemporaine*, I. II, *Le régime moderne*, p. 112 sq.; Maxime du Camp, *la charité privée à Paris*; Saba- (Jer*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, l. 1, c. v, p. 249 sq.;

habuit ing(nlt ni nunuτı in l ominum *per/eclæ sanclilalis*, qui, consilia ‹ vaivn lica summo sj>'‹ ndore observantes, humilitati ni, castitati m, ol>< oi· n iam et cantal· m. virtutes prorsus ignotas antiquis, liberrimi ‹l pl< nissime exercuerint : cogita, ultra anliquōns *Ordines*, B· ıkdidinos, Carmclitas, Dominicanos, Fian· iscanos, Jtscitas, ‹ le., qui jam a longo tempore per loh̄m orbem offunduntur, omnes *congregaltones religiosas* sive viror, m siv mulierum, in decursu temporum ortas ct adhuc p imam nt< s.

Hinc *Pius* Λ7 : Iu l'g ı< si, c ipsa perfectioris vitæ professione, efficiunt ut sanctitas illa, quam divinus Conditor insignitam Ecclesiæ notam esse jussit. p; ip tv o, auctoque in dies splendore, ante oculos omnium cmiicl »t e olluceat » (2).

Imo, inde a primis sæculis nunquam defuerunt in Ecclesia Romana viri et feminæ *eximite* ct *heroicæ* virtutis, quos ut tat s a se informat os, sui· influxu m nipe suorum principiorum audet et nunc proponere. Ita, præler innumeros martyres, nulli recensentur SS. *Paires*, ut SS. Cyprianus, Hilarius, Athanasius, Rasilus, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysoslornus, Augustinus, etc. — SS. *Pontifices*, ut SS. Linus. Evaristus, Pius I, Felix, Damasus. Joannes I. Gregorius M., etc. — *Fundalores* ordinum religiosorum, ut SS. Benedictus, Dominicus, Franciscus. — *Prædicalores fidei*, it SS. Augustinus, Bonilacius. Cyriihs et Methodius, Vincentius F< nvrius. — *Doclores*. illustrissimi, ul SS. Ansi Imus, Thomas, Bonaventura. *Virgines* clarissimæ, ut SS. Girtruda, Clara, Catharina Senensis. — *Peges* et *Principes*, ul SS. St< phanus, Lu< ovicus, Hernicus.

Etiam a tempore *reformationis proleslanlicx* perpetuo florent saru ii heroici in Ecclesia catholica : ila SS. I rudius, Then sia, Joann· s a cruce, Franciscus Salesius, Philippus Nerus, Carolus Borromæus, Vincentius a Paulo, Alphonsus de Ligorio, .l. Eudes. — Eliam post *revolutionem gallicam* ‹ l

V. Hostachy, *Joie et sainteté*, 3 vol., Descléo, 19---2Ô ; G. Neyeon, ‹<* (*hris-tianisnie en action, Histoire de la charité*, Paris, cd. Spes, 192, , G. Biunhes, *op. cit.*, p. 270-313 , Buysse, *L'Eglise dc Jesus*, c. i, p. 121-1/7 ; De Pou!-piquet, *L'Eglise catholique*, c. 5, p. 103 sq.

(2) Encyc. *Quas Primas*, .l. ^l· A', t. χvııı, p. 609.

inter coævus nostros, ut SS. Clem. M. Hofbauer (γ 1820), A ine. Palotti (f 1850), J. M. Vianmy (f 1859), Gabriel dell' Addolorata (f 1862) ; Julia Postel (f 1846). Magd. Soph. Barat (f 1865) ; Theivsia ab Infante Jesu (f 1897) ; Verr ra-bitis Don Bosco (f 1887), quibus annumerandi sunt muli martyns in Missionibus, ut BB. Theophanus Venard, Nh I, Ni ron/ Çhanel, etc.

b) Sed n que unquam defuerunt *charismata* a Christo Ecclesiæ suæ promissa (Mare., xvi, 16 sq.). Nulla enim adest ætas in qua Ecclesia catholica non clarui rit miraculis. Id testantur, primo saeculo : ipsi Apostoli ; secundo sæculo : Pal r<s aposl olici ; teri io sæculo : S. Irenæus, Tertullianus, S. Cyprianus, Origi n<s (1) ; quarto et quinto sæculo : S. Am-brosius, S. Augustinus (2), etc. Non n< gamus *primis temporibus* creberrima fuisse hæc dona, ut pote necessaria ad Ecclesiam plantandam <t in infidelium animis fidem firmandam. At deinceps ct *usque nunc* miracula a Sanctis perpetuo fuisse patrata et catholicorum precibus concessa, historia patit el. lère constanti exp rieni ia. Legantur vitæ sanctorum Ecclesiæ Bomanæ ; legantur *Mariyrologia*, Acta sincera martyrum *Ruinarl*, Acta sanctorum e *collectione Bollandiana*; legantur iudicia *S. Rituum. Congregationis* de miraculis allatis in b< al ificatione et canonizat ione sanctorum : hæc enim iudicia non feruntur nisi post accuratissimam investigationem de veritate horum miraculorum (3). Legantur denique narra-tiones miraculorum, quæ quotannis fiunt, in Gallia, prope *Lourdes*, et ad quorum examen scientifica medicorum com-missio instit uta est (4).

(1) S. Iren., *Adv. hæ.*, l. II, c. xxxi, n. 2 ; c. xxn, n. 4 ; Tert., *Apol.*, c. xxm ; S. Cyprianus, *De lapsis*, c. xxiv-xxvi ; Origenes, *Coni. Cels.*, L I, c. ii.

(2) S. Ambros., *ep.* 22, n. 2, 19 ; S. Aug., *De civ. Dei*, L XXII, C. vni, n. 1-2 (Journel, 1784), *Conf.*, L IX, c. vu, ed. Bonne Presse, t. III, p. 142.

(3) Cf. *Cod. Jur. can.*, 2116 sq. ; 2136 sq. ; D'Herbigny, *Theol. de Ecclesia*, Beauchesne. 1921, t. II, n. 275 ; Van den Ghoyne, in *Diet, théol.*, art. Acta martyrum, Acta sanctorum.

(4) Bertrin, *Histoire cri'iqtie des événements de Lourdes*, Paris, Gabalda, 1914; *Un miracle d'aujourd'hui*, discussion scientifique, Paris, Gabalda, 1909 ; *Ce que répondent les adversaires de Lourdes*, Paris, Gabalda, 1911 ; Bolssarie *L'œuvre de Lourdes*, Paris, Téqui, 1909 ; *Lourdes, Les guérisons*,

Ergo Ecclesia Iiomana, *eximia* sanctitate semper præfulgens omnibus se offert ut, *essentialiter* sancta et sic verè est « *per se ipsa...* magnum quoddam et perpetuum *motivum credibilitatis* et divinæ suæ legationis testimonium *irrefragabile* . (1

B. Protestantismus non est sanctus.

413. 1) *Quoad principia*. — Regimen t magisterium, si quæ existant apud Protestantes, ortum habent ex illegitima *rebellione*, ideoque non solum *legitima* successione prorsus carent, sed, *ut lalia*, debita etiam sanctitate ; quinimo. ut.pote *subordinate* ipsi *Slalui*, sanctitati ipsi quam maximo opponuntur. Ergo.

Propria autem doctrina de justificatione per *solam fidem*, cujus unusquisque sibi iudex est, inutilia declarans aut forte nociva ipsa opera, includensque negationem liberi arbitrii et fatalismum, vitia fovit necessario, dum *contemptus consiliorum* non solum *eximiam* virtutum culturam atque heroicam prohibet, sed paulatim ad ipsa præcepta violanda inducit. Sanctitas igitur produci nequit vi *propriorum* Protestantismi principiorum.

2) *Quoad membra*. — Superbi, hypocritae, mendaces, et vitiis compluribus contaminati apparent ipsi *auctores* Protestantismi : Lutin rus, Henricus VIII, Cromwell, Elisabeth. Non mirum ergo apud eorum assecclas generatim decsst veram sanctitatom ; instil ut a lu roicis praeclara virtutibus poenitentiae, a! negationis, paupertatis et castitatis parum florescere; miracula frustra sperari signa *eximiae* sanctitatis ipsius protestantismi, et ipsa opera caritatis fere infructuosa haberi, defectu zeli et apostolatus.

G. Ecclesia Græca non est sancta.

414. 1) *Quoad principia*. — Ecclesia Græca. formaliter *ul schismatica*, non habet ministerium a Christo institutum,

3 vol., Paris, Bonne Presse, 1913 * Biicout, *Les merveilles de Lourdes*, Paris, Lethielleux, 1910 ; Castekin, *Le surnaturel dans les apparitions el dans les guérisons de Lourdes*, Paris, Beauchesne, 1912 ; Deschamps et Le Bec, *le cas de Pierre de Rudder et les objections des médecins*, Paris, Gabalda, 1913 ; opera Cros, Le Bec, Marchand jam cit., n. 113, etc. ; P. Plus, *La sainteté catholique*, Paris, Bloud et Gay, 1928.

(1) *Vat.*, sess. 3, cap. 3 ; Denzinger, 1794.

ft Ecclesiæ sul«ordinationem Statui docens et accipiens, a l(m-
pore separationis a sanctitate excidit principiorum, et jam
(sse nequit indefectibilis illa Christi Ecclesia quæ sola *in*
proprium possidet omnia divini fundatoris bona.

2) *Quoad membra.* — Quamvis omnia fere sanctitatis media
a Christo instituta retinuerit Ecchsia Græca, nullum *heroicæ*
virtutis sanctum protulit, sed nec sanctum *ordinariæ* sancti-
tatis ex principiis sibi *propriis* et exclusivis.

Auctores ejus scelesti fuerunt, ambitiosi, fraudulentī :
Photius, Michael Cerularius, Marcus Ephesinus, Petrus
Magnus. Nunc autem *corruptione* et *ignorantia* vilescit clerus,
licet pauci in eo inveniantur vere docti et vere austeri et pii ;
s0“ietas languescit, instituta aut opera pia vel deficiunt vel
vitalitate carent et fecunditate.

415. De sanctis in falsis coetibus Christianis. — *a)* Posse inter
lucreticos et schismaticos adesse homines *bonæ fidei* qui, bonam
vitam agentes, *aliquam* sanctitatis *speciem* præ se ferant et
aliquatenus sancti sint coram Deo, non negamus, imo scimus
adesse hodie, inter Anglos et Americanos aliqualem *vitæ reli-*
giosæ formam, at non ex principiis suæ separationis, sed ex
influxu calholicismi melius cogniti, cujus*unitatem cf sanctita-
tem communiter venerantur. Quamdiu tamen in sua sepa-
ratione manent, mediocriter proficiunt : « deest enim, quasi
universaliter, existimatio *paupertatis*, nullo magis praxis ejus
e' spiritus », difficilior sane inter immensos Anglicanæ Ecclesiæ
reditus. Ex hac porro beatitudine incipit perfectior imitatio
Christi. Magnum inde conversionis obstaculum, sed et meri-
tum. inde explicatur celerior sæpius sanctitas inter conver-
sos » (1).

b) Possintne etiam reperiri, inter Græcos et Protestantes,
aliqui viri *eximiae* sanctitatis ? Sic respondendum putamus.
Quia ecclesiæ separata' nonnulla retinent *principia vitalia* veræ
Ecclesiæ, non videtur absolute repugnare quod quidam homines
bonæ fidei, v. g. ex Baptismi efficacitate, e formali cognitione
Christi et imitatione, et e pleniore influxu Ecclesiæ catholice,
in sua ecclesia, quam veram esse *prudenter* credunt, possint,
ex gratia Dei et, misericordia, usque ad culmen perfectionis et
usque ad heroicam virtutem perducī. At : D *Reapse* adfuisse
sanctos quosdam heroicæ sanctitatis inter hæreticos et schisma-
ticos adhuc multi dubitant; 2) Dato quod aliqui tales inve-

(1) D'Herblgny, t. II, n. 327, F ; Buysse, *L'Eglise de Jésus*, p. 168 sq.

nianlur, societas, cujus hi sancii sunt membra, non exinde *sancta* dici polesi ; hæc enim sanctitas, si quæ existat, non ex ejus societalis *propriis* principiis procedit, sed ex iis quæ *communia* habet cum Catholica, quæ ideo ipsa sunt *specificè* catholica. Proinde sanctitas hujusmodi in\ enitur *in* ecclesiis separatis sed non datur *per* illas, ac ideo veritatem non Separatarum sed Catholicismi testatur. — 2) Sancti illi, si qui sint, erunt semper *exceptiones*, et reapse nonnisi paucissimi numerantur (1) ab ipsis Separatis.

c) Ideo non repugnat etiam « ab his [haereticis et schismaticis,] qui *veram* doctrinam enuntiant, heri quandoque vera miracula ad confirmationem [veræ] doctrinae » [2-2, q. 178, a. 2, ad 3). Dei autem sanctitati et veritati repugnat ut hæc miracula vel errantibus permittantur in gratiam schismatici coelus aut haeretici vel *multitudine* et *splendore* inducant ad errorem invincibilem.

d) Qui, inter separatos, bona fide veritatem quaerunt et sanctitatem sincere colunt, citius tardiusve, gratia Dei illustrati ac permoli, veram Ecclesiam demum ingrediuntur.

HI. — DE CATHOLICITATE

Asserlio : Nota catholicitatis soli Ecclesiae Romanae competit [*Cerium*].

A. Ecclesia Romana est catholica.

416. a) *De Jure*. — Doctrina enim et constitutione. Ecclesia Romana, a qualibet gente aut doctrina prorsus soluta, nullanique habens acceptionem personarum, absolute *universalis* est. et virtute propria efficacitateque intrinseca, omnibus eandem fidem, eadem sanctitatis media, easdemque leges generales tradere intendit, sub eadem unica auctoritate, ita ut sponte et natura in majorem ac majorem extensionem in dies semper impellatur.

(1) De Grandmaison, *Le sadhu Sundhar Singh et le problème de la sainteté hors de l'Eglise catholique*, in *Recherches de science religieuse*, jan.-apr. 1922, p. 1-29; De Poulplquet, *L'Eglise catholique*, p. 141-145; Ami du Clergé, 10 mai 1928, p. 298-300 ; Jugie, in *Did. ApoL*, art. Slaves dissidentes (Eglises), col. 1378-1385, ubi ait : « Des faits miraculeux (dûment constatés), opérés à l'intercession des saints russes, nous n'en avons pas encore rencontré. »

b) *De facio*. — Nedom circumscribatur intra limite s unius gentis aut unius civium ordinis, Ecclesia Romana *iibif/ue una* est quo, datis circumstantiis, pro viribus humanis aditus patet ; nonobstantibusque persecutionibus, amplius diffunditur numerice et geographice quam omnes alii cœtus singulatim sumpti (1), sed et pœrenni fecunditate prædita, non solum amissa reparat, verum etiam *nova incrementa* quotidie acquirit, per infidelium conversiones; catholici!ate ideo simultanea, morali, absoluta quidem et relativa reapse præfulget.'

c) *Confirmatur ex ipso nomine*. — A primis initiis Communio Romana ipso catholicæ nomine, tanquam *nomine distinctivo*, semper fuit ornata, et usque nunc ab omnibus appellatur, aut certe cum appellatur, sine ambiguitate agnoscitur (2). Atqui nequaquam falsa esse possunt nomina illa quæ in toto mundo *pacifica possessione* retinentur. Nam, si facile quis ementitum sibi nomen propria auctoritate attribuere potest, valde difficile est, imo impossibile videtur hujus nominis consecrationem usu communi obtineri posse. Ergo hoc nomen « catholicum » non est usurpationis sed veritatis. Ergo Ecclesia R. vere est catholica.

B. Neque Ecclesia Protestantica, neque Ecclesia Graeca est catholica.

417. a) *De jure*. — Unitate formali non pollentes, catholicæ esse nequeunt illæ ecclesiæ.

b) *De facio*. — *Protestantismus* catholicitatem non habet *temporis* : sæc. xvi incepit ; *loci* : multis in regionibus absolute deest ; *numeri* : etsi enim quamdam speciem catholicalis præ se ferat, quatenus numero sat conspicuus apparet, nullam tamen exhibet catholicitatem *formalem* sed nec exhibere potest, ex ipso suo principio fundam, ntali (spiritus

(1) Hodie sunt circiter 680.000.000 Christianorum, inter quos numerantur circiter 160.000.000 Græci « Orthodoxi », 220.000.000 Protestantes, circiter 300.000.000 catholici, Cf. Robert Streit, O. M. I., *Les Missions catholiques. Statistiques et graphiques des Missions catholiques...*, Paris, Desclée, 1927,

(2) Cl'. Billot, *l. c.* ; S'houvaloff, *Ma conversion*, ed. 3, p. 230 ; De Mais tre, *Du pape*, L IV, c. v.

privatus) quod divisionem necessario generat et particularem.

Attamen, praesertim a medio saeculo XIX elapso, societates missionum erexerunt Protestantes multosque missionarios miserunt, cum ingentibus pecuniis summis. At saepe saepius defuit zelus verus et purus, et fructus praedicationis sat modici fuerunt. Hodie certi magis ac magis in dies suas extendunt missiones [praesertim Americani], *numere* igitur valde augentur, at non idcirco fiunt *catholici*, quandoquidem non *una* Ecclesia Protestantica propagatur sed diversae et oppositae sectae multiplicantur absque ulla intima cohaesione, ita ut quo magis diffunditur praedicatio proliant ira, eo clarius manifestetur doctrinae confusio et defectus principii auctoritatis et unitatis. Quod ut vitarent. Protestantes, hisce temporibus, non semel *unionem missionariam* creare conati sunt etiam inter varias nationes (1)... Sed frustra, donec, lumine veritatis fidei illuminati et virtute Spiritus Sancti confortati, tandem confugiant ad unum Christi gregem unumque Summum Pastorem !

Jam et Ius, ut videtur, purior factus est saltem apud nonnullos (pii curant ut fiant *minus Anglicani*, ut aiunt, *magis catholici* (2). Sit ideo spes horum ad veram unitatem reditus !

Ecclesia Graeca, quae infimam habet diffusionem geographicam et numericam, incapax est verae catholicitatis, cum 1) *vilalitale* omnino carcat et fecunditate, stirilisque permanserit a tempore separationis; 2) quaecumque in ea ecclesia particularis *independent*: sil et *nationalis* (3).

IV. DE APOSTOLICITATE

Assertio : Sola Ecclesia Romana praefulgeat nota apostolicitatis [*Cerium*].

A. Ecclesia Romana est apostolica.

418. *Probalur* : 1) *Ex historia*. — Ab Apostolis scilicet nim Petro et Paulo fundata est haec ecclesia, sed et praesertim ejus scilicet pis-

(1) Dedieu, *Instabilité du Protestantisme*, c. vu, p. 156-184.

(2) *Conference of Lambeth*. 5 Iulii-7 Aug. 1920. — (3) C. Brian-Cabanov, *L'Eglise russe*, cap. v ; *For its constitution*, actes officiels de la Conférence Mondiale de Lausanne, Paris, 1928.

copi a Petro, primo Romance Ecclesiae Pontifice, ad nostra usque tempora perseveraverunt, successione *nunquam interrupta* aut *interpolata*, adeo manifesta et perspicua, ut ad hanc legitimam successionem, jam a primis saeculis, provocarint Patres ut ad signum firmissimum veritatis apostolica), adversus haereticos et schismaticos (1).

Alii autem episcopi, communicantes cum Petri successore et ab eo legitime missi ad munus ordinarium apostolorum exercendum, sunt apostolorum veri successoris. Proinde Ecclesia Romana sine dubio possidet apostolicitatem originis et regiminis.

2) *Ex catalogis*. — In quibus singula recensentur nomina successorum Petri usque ad Pontificem hodiernum Pium XI.

3) *Ex praescriptione*. — Apostolica necessario est ecclesia quae nec initium sumpsit post apostolos, nec mutationem in regimine unquam passa est. Porro sic se habet Ecclesia R. cujus nec auctor, nec initii tempus, nec originis locus, post Apostolos assignari possunt, sed neque ulla in regimine essentialis mutatio ostendi potest. Ergo.

Eo sensu accipiendum est quod dicebat *Tertullianus* (2) : « *Id verum quod prius*. » — Eodem argumento directe probaretur doctrina apostolica Ecclesiae R. Doctrina enim quae prorsus tantum essentialiter ubique traditur, necessario apostolica dicta est, nisi indicari possit a quo, quando et quomodo inceperit praedicari. Atqui eandem omnino doctrinam universaliter docet Ecclesia R., quam ubique et semper docuit, quin possibile sit variationem essentialem invenire, aut tempus et auctori mutationis assignare. Ergo (3).

(1) Ee Journei, n. 209, 296, 297, 574 : cf. supra, n. 389-391.

(2) *De praesc.*, c. xx, xx.xn, xxxvn. De Journei, n. 293, 296, 298

(3) Minime obstat quod quandoque, tempore praesertim Schismatis occidentalis, dubitationes oriantur sint quis esset legitimus Pontifex. Nam semper aliquis fuit *verus* Pontifex, et dubitationes nullatenus erant de ipsa successione apostolica, quam omnes uno ore profitebantur, ut ostendunt ipsa eorum anxietates in eligendis mediis quibus dubium, quod expellere intendebant, solveretur.

Caderum ad legitimam supremi regiminis continuationem et ideo ad ipsam apostolicitatem minime requiritur ut nullum omnino interponatur intervallum temporis inter mortem praedecessoris et electionem successoris, sed omnia sunt accipienda « secundum quod fert indoles materiae et huma-

13. Ecclesia Protestantica non est apostolica.

419. a) *Deest apostolicitas successionis*. — Nemini succedens. Protestantismus a seipso ortus est, semel ipsum segregans ab Ecclesia tunc existente ; et a Romano Pontifice, Petri successore, quem antea agnoverat, sese separans, omnem prorsus amisit *formalem* successionem apostolicam.

Ii super ejus *exordia* omnes norunt : in Anglia, ortum habuit ab *Henrico VIII* et regina *Elisabetha* ; in Germania, a *Luthero* ; in Helvetia, a *Calvino* et *Zwinglio* ; nullatenus igitur dici potest continuare Ecclesiam Apostolorum.

b) *Deest ideo missio legitima*. — 1) Iis qui episcopatum rejiciunt, ut patet, cum missionem suam a multitudine fidelium aut a Principe repetant.

2) Ipsis etiam qui, ut Anglicani, episcopatum servant. Etenim eam non acceperunt :

a) Immediate ab ipsis Apostolis qui, jam abhinc quindici saeculis, a vita migraverant ;

b) Mediate ab Ecclesia tunc ut vera a cæteris agnita, nam vel hæc ipsa Ecclesia carebat apostolica potestate, quam idcirco Protestantibus communicare non potuit, vel (am habebat, et sola erat et remansit vera Christi Ecclesia, contra quam rebellarunt, et protestati sunt Reformatores, et a qua non missi, sed excommunicati et rejecti fuerunt.

c) A Deo extraordinarie. Ejusmodi enim missio extraordinaria, non solum *contradicit* indefectibilitati et essentiali Ecclesiae immutabilitati, sed *gratis* asseritur, utpote quæ neque miraculis, neque eximia vitæ sanctitate, neque aliis signis necessariis prolatur. — Adde doctrinam Protestantium perpetuo mutari. Ergo (1).

nus modus succedendi in regno electivo, ad cujus normam Christus Ecclesiam suam noscitur instituisse ». Billot, p. 267, n. 4. Cf. Salembier, *Le grand schisme d'Occident*, ed. 4, Lecoffre, 1902 ; Schultes, p. 204-206.

(1) Deest ipsis etiam potestas Ordinis, ut de Anglicanis sole limiter declaravit *Leo XIII* : » Auctoritate nostra, motu proprio, certa scientia pronuntiamus et declaramus ordinationes ritu Anglicano actas, irritas prorsus fuisse et esse omninoque nullas. » Ep. Apostolica' cura', 13 sept. 1896; Denzinger, 1966.

C. Ecclesia Græca schismatica non est apostolica.

420. A Capite Ecclesiæ *sese separando*, omnem *formalem* successionem apostoli· am amisit hæc ecclesia, præsertimque Russica, cujus < piscopi a *laica* potestate mittuntur. Ideo episcopi hujus ecclesiæ, etiamsi adhuc materialiter occupent sedem apostoli· am. jam amplius non sunt apostolorum successores ; nam sibi vindicando potestatem independentem a Petri successore, < o ipso cessarunt esse membra collegii apostoli· i et omn· m potestatem jurisdictionis perdiderunt.

Cæterum doctrinam *essentialiter* mutaverunt Graeci, v. g. primati m It. Pontificis, quem nunc rejiciunt, antea agnoverant ; imo ipsam constitutione m *de novo integram* acceperunt a Principe civili, ut Russi a Petro Magno. Unde aut ecclesia græca prius erat apostolica it nunc non est, aut prius non erat apostolica neque nunc est, cum a se ipsa vel a Principe apostolicitate m habere non potuerit.

Corollarium. — Divinitas et veritas Ecclesiæ Romanæ directe ostenduntur ex ipsis quatuor sui notis in se inspectis.

421. a) *Ex Apostolicitate*. — Res humanæ essentialiter mutabilis sunt et volubilis : singula corruunt regna et nova creantur, quandoque ex infima causa, ita ut nulla omnino sedes stabilis dici possit et firma. Atqui, nono· stantibus temporis edacitate et portarum inferi vehementi et continuo impetu, per oppugnationes tum extornas (persecutiones), tum internas (hæreses et schismata), firmissima huc usque manet et *immutabilis* Sedes R. ; successio Petri, *absque ulla interruptione*, sibimetipsi *idenlica* perseverat apud Romanos Pontificis, itemque successio Apostolorum apud episcopos Pontifici supremo unitos. Ergo Ecclesia R. societas mere humana esse nequit, sed *extraordinario* Dei interventu adjuvari debet et roborari (1).

b) *Ex Unilale*. — Natura hominis præni sunt ad arbitrio suo agendum et proprias sibi fingendas opiniones ; non mirum ergo si unitas difficile obtinetur, difficilisque servatur inter

(1) Bossuet, *Discours sur l'histoire universelle*, 2e ple, c. xxix-xxxi ; A. Nicolas, *Eludes philosophiques sur le christianisme*, 3e pl°, C. vin.

homines, sed < L impossibilis videtur in rebus religiosis, praesertim inter viros genti* diversos, ingenio et fine, et eo quidem magis impossibilis quo universalior est ipsa societas. At qui, non obstantibus obstaculis innum -ris externis et internis, *ardissima* et *plenissima* unius a multis saeculis perdurat in Ecclesia 11., *per omnes gentes* diffusa, non solum in *agendis* praecipis vel arduis, sed etiam in *credendis* veritatibus vel rationi imperviis et sola auctoritate impositis. Divino ergo quodam auxilio sustentatur Ecclesia R., quae effectus adeo vires humanas transcendentis capax reperiatur.

c) *Ex Catholicitate*. — Absque ulla coactione externa, solo motivo persuasionis et praedicationis virtute, doctrina catholica, adeo abstrusa et naturae humanae ingrata, perpetuisque periculis et vexationibus obnoxia, per universum orbem *intacta* et *integra* propagata est et jam diu *una* permanet, licet in decursu temporum malimur adfuerit progressus in dogmate, non objective quidem per novas revelationes sed in propositione et notitia ita ut doctrina sit vere progressiva simul ac prorsus immutabilis (1).

Porro lactum huiusmodi non solum vires humanas transcendere arbitramur, sed eo magis stupendum nobis videtur, 1) quod *duplex* includit *miraculum morale*, mirabilem nempe *propagationem* Christianismi ejusque invictam *stabilitatem* (2 ; 2) quod ante Ecclesiam R. unicam diffundere religionem per omnes gentes *nemo* lentaverat, et quod *Protestantes*, quamvis obstacula minora inveniant superanda et mediis perfruantur amplioribus et tutioribus, huc usque tamen Catholicos imitari *frustra* conati sunt.

d) *Ex Sanctitate*. — Omnis vera sanctitas est res maxime ardua, continuos exigens conatus, adeo natura humana propensione nativa, ad malum inclinatur et ad pigritiam ; magis ardua est, si quaeritur et consideratur non jam in aliquibus individuis in particulari, sed apud *magnam* hominum *multitudinem* diversae indolis, nationis et ingenii ; ideo jam

(1) *Manuale*, t. III, de fide, c. n, de evolutione et progressu dogmatis.

(2) Cf. *Tract, de Vera Religione*, n. 223 sq. ; 245 sq. ; A. Eymieu, *Deux arguments pour le catholicisme*, p. 131 247.

dicendum est nullam ecclesiam sanctilale communi et perfecta pollere posse absque speciali Dei auxilio. — Sanctitas autem *heroica* illa transcendit vires humanas ut produci nequeat nisi per societatem quæ sit *per se* sancta, cujus scilicet principia essentialia et constitutiva sint *formaliter* et *totaliter* sancta. Jamvero hac sanctitate eximia semper ac clarissime refulget Ecclesia R., imo indesinenter est fecunda mater sanctorum cujus eminens sanctitas, quovis tempore, *signis divinis* : martyrio, miraculis et ceteris caelestibus charismatibus, manifestatur. Igitur Ecclesia R. necessario divina habenda est.

Conclusio generalis.

422. Ecclesia R., eaque sola, non solum primatu pollet, sed *singulis* præfulget *notis* a Christo ita Ecclesiæ suæ assignatis ut ab ea nullatenus separari possint eique unice sint propria. Ergo Ecclesia R., eaque sola, vera est Christi Ecclesia et omnis ecclesia præter ipsam falsa dicenda est.

Quin imo, etiamsi Evangelium ignoremus, etiamsi voluntatem Christi Ecclesiam formaliter instituentis et notas (i particulares definientis nesciamus, ex sola accurata *consideratione practica* Ecclesiæ R., uti nunc est ante omnium oculos, quin ullatenus opus sit illam cum aliis ecclesiis comparare, legitime et certo inferre possumus hanc Ecclesiam divinam esse et veram, « quæ per se ipsa *magnum* quoddam (t *perpetuum* est *molivum credibilitalis* et divinæ suæ legationis testimonium irrefragabile (1). »

Omni igilur argumentorum genere constat Ecclesiam Romanam veram et unicam esse Ecclesiam a Christo institutam, unicamque salutis arcam, extra quam ideo nemo salvus fieri potest.

Quapropter, cum nil magis in vobis esse debeat cunctis catholicis, quam ut consummetur *unitas* a Christo petita, ac unum fiat Ovile, unusque Pastor ; tum precibus, tum poenitentia, tum verbis, tum ipsis pecuniis, quantum possunt,

(1) Denzinger, n. 1794. Cf. De Poulplquet, *Le miracle et ses suppléâmes*, cap. 1, v. p. 36 sq.

debent singuli adjuvare fratres in opere conversionis infidelium et dissidentium, ut mox omnes errantes, ut ait Pius XI, « unam Jesu Christi Ecclesiam sint agnitori, eamque tandem ingressuri, perfecta nobiscum caritate conjuncti » (2).

(2) Encyc. *Mortalium animos*, A. A. S., 1928, p. 16. Benedictus XV jam commendaverat praxim recitandi preces ad unitatem fidei obtinendam, A. A. S., 1917, p. 61 sq. et ipse Pius XI litteras fecit encyclicas « de sacris missionibus provehendis, A. A. S., 1926, p. 65 sq. et in encyc. *Ecclesiam Dei*, 12 nov. 1923 (A. A. S., 1923, p. 573 sq.), « cum dissidentes impense cohortans tum christifideles universos... ut pro viribus suam quisque... operam studiumque navent » ad unitatem promovendam, media aptiora ad eam procurandam indicavit : vitæ sanctitatem, caritatem erga fratres separatos, pias preces, Eucharistiæ usum sacramenti et sacrificii, etc.

INTIMA ECCLESIAE CONSTITUTIO

PARS POSTERIOR

DE INTIMIORI ECCLESIAE CONSTITUTIONE

EJUSQUE

RELATIONIBUS CUM SOCIETATE CIVILI

PROŒMIUM

Objectum hujus partis.

423. Triplex potestas docendi, regendi et sanctificandi, a Christo Apostolis collata, Ecclesiae absolute necessaria dicenda est. Ecclesia enim non solum, uti imperium civile, subditos regere debet ad finem per potestatem regiminis seu jurisdictionis, sed etiam, cum finis sibi assignatus supernaturalis sit, ipsis subministrare tenetur ipsa *principia* quibus membra hunc finem attingere reapse valeant, nimirum :
1) *revelalam verilem* quam fide amplecti oportet et quae potestate magisterii authentici' proponitur et definitur ;
2) *graliam* quae rite confertur per potestatem ordinis, qua sacra conficiuntur et ministrantur, et cujus ope homo, ad ordinem supernaturalcm elevatus, hoc in ordine operari potest et vitam beatam consequi (1).

Jamvero hujusmodi potestatum, quae ipsi Ecclesiae Romanae, utpote unicae verae Christi Ecclesiae, competunt, naturam et praerogativas intimius et accuratius 'considerare et perspicere nunc intendimus.

Divisio potestatum.

424. Triplex potestas docendi, regendi et sanctificandi ea est

(1) Billot, q. 8-11 ; Franzelln, th. 5 ; Mazzella, n. 754 sq.

•quæ dicitur etiam potestas magisterii, regiminis et ministerii seu sacerdotii.

Datur autem alia divisio, (pia universa Ecclesiæ potestas in potestatem *Ordinis* tantum et *jurisdictionis* distribuitur. Porro potestas *Ordinis* est ipsa potestas sacerdotii, quæ ita vocatur ex sacra Ordinatione, per quam confertur. Potestas *jurisdictionis* amplectitur potestatem magisterii simul et imperii et confertur per missionem legitimam a Superiore.

Quandoque tamen potestas jurisdictionis dicitur de sola potestate regiminis et sic condiscinguatur a potestate magisterii. Ita rem intelligimus in præsentia. Quare post pauca de præeminentia potestatis Ordinis — ad quam edocendam specialis instituitur tractatus, dicemus : 1) de potestate *jurisdictionis*; 2) de potestate *magisterii*; 3) de *membris* Ecclesiæ seu de subditis in quos prædictæ exercentur potestates ; 4) de relationibus inter *Ecclesiam* et *Statum*.

Assertio : Potestas Ordinis præeminet inter alias Ecclesiæ potestates [*Theol. certum*].

425. Id facile constabit, si considerentur ejusque potestatis origo, firmitas, natura et finis proximus (1) : potestas tamen Ordinis præeminet :

a) *Origine*. — Confertur per sacram Ordinationem, dum ceteræ potestates ex superioris injunctione procedunt.

b) *Firmitate*. — Nam, licet *legitime* (2) exercere nequeat nisi sub dependentia Superioris, potestas Ordinis, impresso caractere sacramentali, cui adnexa est, eadem adest in omnibus eodem caractere insignitis, et indelebilis omnino permanet, nec amitti potest. Aliæ autem potestates in majori minorive gradu dantur a Superiore, a quo restringi et auferri possunt.

c) *Natura intima*. — 1) Ceteræ potestates *secundum quid* præstant potestati Ordinis, quia hæc est mere *instrumentalis*,

(1) Franzelin, *De Ecc. Christi*, th. 5; D'Herbigny, t. 1, n. 150; Van Noort, n. 41.

(2) Jurisdictio a Superiore collata requiritur etiam ad *validam* sacramenti Pœnitentiæ ministrationem.

dum illæ sunt *aliqua*liter principales. Sacerdotes enim non produciunt sanctitatem internam virtute *principali* : id est Dei proprium ; sed a Christo summo sacerdote virtutem accipiunt *instrumenta*liter, qua *ministeria*liter operantur hominum sanctificationem. E contra rectores Ecclesiæ aliquatenus sunt causæ *principales* tum in docendo, tum in regendo : non solum enim proponunt veritatem revelatam et leges divinas imponunt, sed auctoritate *propria* judicant de opportunitate et modo quibus fieri convenit veritatum propositio, determinantque modum et tempus observandi leges, imo alias ferunt leges atque pœnas infligunt.

At : 2) potestas Ordinis *simpliciter* præeminet : nam percam sacerdotes directe et *immediate* Deo supernaturaliter operanti cooperantur, et efficaciter atque *ex opere operato* gratiam produciunt in animas, nisi sit obex ex parte recipientium. Hæc cooperatio supernaturalis immediata deficit in aliis potestatibus.

d) *Fine proximo*. — Potestas Ordinis *immediate* respicit *cultum* Dei et *sanctificationem* animarum per oblationem Sacrificii et sacramentorum dispensationem. Quoties operatur secundum regulas objectivas a Deo præfixas, effectum supernaturalem obtinet *ex opere operato*, independenter a meritis et sanctitate ministri. Et terre potestates per se et immediate respiciunt *gubnationem* hominum. Dirigunt nempe intellectus ad *assenliendum* credendis (magisterium), voluntates ad *implenda* præcepta (regimen : leges, judicia, pœnæ). Ultimo quidem intendunt fidelium sanctificationem, ad quam acquirendam eorum actus ordinare conantur ; at internam sanctitatem non produciunt ex opere operato, sed *ex opere cooperantium*.

Inde patet : a) Quanta sit *dignitas* sacerdotum, quanta sit *sublimitas* sacri ministerii. 1) Pastores enim, potestate Ordinis utentibus, vere sunt *patres* animarum ; eas *spiritaliter* generant et vivificant ; eisque communicant et in eis augent vitam supernaturalem, quæ a Deo ipso descendit per ipsos, etiam indignos ministros. 2) Christus non venit in mundum nisi « ut *salvetur* mundus per ipsum » (Joan., m, 17). Ergo tandem aliquando omnis Ecclesiæ potestates ad ipsam potestatem

Ordinis ordinantur : nec prædicatur veritas nec lex aut directio imponitur nisi ut proxime *sanctitas* et ultimo *salus* obtineatur. Ergo omnis activitas pastorum omnesque fidelium actus ad illud unum tendere debent ut *ministerium* sacerdotale effectus producat semper validiores et uberiores.

Inde patet : *1j*) Quam enorme sit *peccatum* rectorum Ecclesiæ, si missionem, a Superiore acceptam, ad alium finem dirigant eam ad Dei laudem et ad animarum sanctificationem.

CAPUT I

DE POTESTATE JURISDICTIONIS

Paulisper tantum hac in quæstione immorabimur. Qui plura desiderat, auctores juris canonici consulat, cujus est materia propria (1).

ART. I

De Summo Pontii ce

Errores.

426. Inter adversarios adnumerandi sunt : 1) Omnes qui ipsum R. Pontificis *primatum rejiciunt.*, fautores nempe multitudinismi, presbyterianismi et episcopalismi. 2) *Febronius* (De Statu Ecclesiæ), *Tamburini* (Vera idea della S. Sede, p. 2, c. 2), *Gallicani* non pauci et *Anglicani*, juxta quos Pontifex R. jurisdictionem proprie dictam utique et ordinariam habet, sed in sola *diœcesi romana*, relate autem ad universalem Ecclesiam nonnisi potestatem *inspectionis* et *directionis* possidet, nihilque potest in singulis ecclesiis, nisi *extraordinarie* aut. mediantibus episcopis qui, in concilio generali congregati, superiores sunt Papa, cujus ideo potestas a canonicis ecclesiasticis limitatur. 3) *Modernistæ* (2) qui Pontifici jurisdictionem absolute denegant, præsertimque potestatem coercitivam, ei tribuentes quamdam tantummodo potestatem *directionis, spiritualem*, ut aiunt, et *moralem*.

Doctrina catholica.

427. His *Vaticani* verbis continetur : « *Si quis itaque dixerit'*

(1) Palmieri, *De Rom. Pont.*, th. 12-13 ; De Groot, q. 16, art. 2, 3, 4 ; Mazzella, n. 948-1015 ; Pesch, n. 368 sq. ; Billot, th. 30, q. 15 ; *De sacramentis*, t. II, th. 32 ; Dubruel, in *Dici, théol.*, art. Gallicanisme ; Bouix, *De Episcopo*, t. I, p. 81 sq., 104 sq. ; Neyron, in *Diet, apol.*, art. Gouvernement de l'Eglise.

(2) Loisy, *Autour d'un petit livre**, v, p. 178 sq. ; *L'Evangile et l'Eglise**, iv, p. 125 sq.

JURISDICTIO S. PONTIFICIS

Domamini Pontificem habere lanlummodo officium inspectionis vel directionis, non aulem plenam el supremam poleslalem jurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quæ ad fidem el mores, sed eliam in iis quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per lolum orbem diffusée perlinent; aut eum habere lanium poliores partes, non vero lolam plenitudinem hujus supremæ potestatis; aul hanc ejus poleslalem non esse ordinariam el immediatam sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes el singulos pastores el fideles : anathema sil (1). »

Asserlio : Romanus Pontifex habet in universam Ecclesiam plenam et supremam potestatem jurisdictionis, ordinariam quidem et immediatam, in omnes episcopos et fideles, tam seorsim singulos quam simul sumptos, etiam in rebus ad disciplinam pertinentibus [*De fide*].

Ex p l i c a t u r t h e s i s .

428. 1) *Poleslalem jurisdictionis*. — Habet nempe Pontifex in universam Ecclesiam potestatem vere *episcopalem*, uti definivit Vaticanum, potestatem scilicet illam pastorem quam quivis episcopus in sua diœcesi habet, et quæ consistit in potestate pascendi, regendi ac gubernandi gregem sibi commissum.

2) *Supremam*. — Non datur scilicet ulla potestas *major* aut *æqualis*. Potestas ideo S. Pontificis *major* est potestate *cujusvis* episcopi, imo potestate omnium episcoporum *simul* (absque Papa).

3) *Plenam*. — Jurisdictio S. Pontificis est *per se plena*; Pontifex nempe habet per se solus non solum potiores partes supremæ potestatis sed *lolam* ('*jus plenitudinem*, ita ut suprema potestas in eo sit *lola* et *indivisa*. Proinde Papa potest per se solus peragere *quidquid* perlinet ad *regimen* Ecclesiæ, absque ullo episcoporum concursu aut Ecclesiæ consensu. Ab ipso pendet quævis alia potestas ecclesiastica ; ipse vero a nullo pendet et ejus potestas nullo arctatur, limite, nec quoad

(1) Denzinger, n. 1831, 1827 ; *Cod. jur. can.*, c. 218 ; 1557, 1569.

personas, nec quoad loca, nec quoad objecta, et ad omnes omnino casus se extendit.

Merito igitur damnati sunt Gallicani dicentes : « (Pontificis) decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi ecclesiae consensus accesserit (1). »

4) *Ordinariam*. — Pontifici nempe competit *vi muneris*, et semper viget pro omni tempore et circumstantia. (*Cod.*, can. 197.)

5) *Immediatam*. — In omnes et singulos, tum pastores tum fideles, exercetur tanquam in *proprios* subditos, nulla alia interposita potestate.

Probatur thesis.

429. Hæc doctrina nullo negotio eruitur ex prædemonstratis de Ecclesiae monarchia et Petri primatu.

a) *Jurisdictio Papæ plena esi el suprema*. — R. Pontifex enim, utpote *claviger* Ecclesiae universalis, *paslor supremus* et omnium fratrum *confirmator*, habet in omnes et singulos fideles et episcopos, etiam collegialiter sumptos, et quidem quoad omnia quæ ad finem Ecclesiae spectant, potestatem *veræ* et *propriae* jurisdictionis quæ, in exercitio sui prorsus independens, nullius alterius potestatis cooperatione indiget, a qua *e* contra dimanat et pendet quaecumque ecclesiastica potestas.

b) *Ordinaria el immediata*. — Hæc enim præfata potestas Pontifici simpliciter competit *vi officii sui* clavigeri, pastoris et confirmatoris, idcircoque valet pro semper et pro casibus quibuscumque.

Insuper, cum totalis Ecclesia, omnes fratres, agni et oves, fideles et pastores, Petro ejusque successoribus directe et jure divino commissi fuerint, totam plenitudinem auctoritatis quam Christus Ecclesiae contulit, *ubique* exercere potest S. Pontifex, et *immediata* in omnes sive scorsim sive simul sumptos.

Ergo jurisdictionem vere *episcopalem* in universam Eccle-

(1) Art. 4 *Decl. cler. Gall.*, Denzinger, 1325.

siam possidet R. Pontifex qui iuxta Episcopus episcoporum jure dicitur.

430. Nota. — 1° De *objeclo* autem hujus potestatis et de *modo* quo exercetur, legantur opera Canonistarum.

Pro nunc notare sufficiat : A) S. Pontificem, etiam absque episcoporum consensu, *pro tota Ecclesia* posse, prout expedire judicaverit : a) *leges* ferre, authentice interpretari, mutare, abrogare aut ab eis dispensare, imo abrogare leges ab episcopis latas aut ab eis dispensare (1) ; b) quaslibet *causas* ecclesiasticas ad suum tribunal evocare, majores sibi reservare, appellationes a judicio cujuslibet episcopi suscipere, necnon sententias ferre definitivas a quibus jam non licet appellare (2) ; c) episcopos instituere imo et deponere (3), etc. — B) S. Pontificem hanc potestatem exercere valere *per se*, ul patet, sed de facto in ejus exercitio assisti : 1) a S. R.E. *Cardinalibus*, qui ejussunt « praecipui consilarii et adjuutores » (*Cod.*, c. 230 sq.) ; 2) a *Curia Romana*, quæ constat undecim *Congregationibus*, tribus *Tribunalibus* et quinque *Officiis* (c. 242-264) ; 3) a *Legalis* et *Nuntiis*, quos in quamlibet mundi partem mittere potest (c. 265 sq.).

2° Minime repugnat Pontificem simul ac episcopos particulares habere in *eamdeni* plebem potestatem *ordinariam* et *immediatam*, cum ejusmodi jurisdictiones non sint ejusdem ordinis, sed una (episcoporum) alteri (Pontificis) *subordinetur*, sicuti in quolibet regno, regis potestati subordinatur potestas inferiorum magistratuum qui regem adjuvant in regni administratione. Quocirca potestas superior, nedum officiat inferiori, illam potius roborat et firmat, ut dixerunt PP. Vaticani (4).

3° De *Decretalibus Pseudo Isidori*, quibus ortum esse Pontificis primatum olim contenderunt nonnulli Protestantes, hæc teneas. Nulla sane falsa inveniuntur in eis, a Benedicto quodam levita simpliciter excogitata et conficta, ut disciplinam ecclesiasticam penitus collapsam restitueret et confirmaret : quod attinet autem ad primatum Pontificis, nil omnino profert Isidores (cui falso tribuuntur ista pseudodecretalia), quod non multo ante ab omnibus agnitum fuerit Christianis, ita ut. plane omissis falsis decretalibus, legitimis *antiquioribus* monumentis abunde demonstretur plena R. Pontificis potestas. Hinc *Leo XIII* : « Quibus de causis, Concilii Vaticani decreto, quod

(1) Denzinger, 492, 493 ; 731 ; 1324, etc. — (2) *Cod.*, can. 228, § 2 ; 2332 ; Denzinger, 1830.

(3) *Cod.*, c. 329.

(4) Denzinger, n. 1828 ; cf. S. Th., in 4 *Sent.*, d. 17, q. 7 ; Leo XIII, Encyc. ♦ *Satis cognitum* », Denzinger, 1962.

est de vi et ratione primatus Romani Pontificis, non opinio est inuenta nova, sed \elus et constans omnium sæculorum asserta fides (1). »

ART. II

De Episcopis

Asseritio : Episcopi singillatim sumpti (2) habent in subditos jurisdictionem ordinariam, propriam et plenam, particularem tamen et subordinatam [*Doctrina catholica*].

431. 1° Ordinariam et propriam. — Ut patet : — 1) ex ipsa *Christi voluntate* episcopab in hierarchiam ita instituentis, ut variæ Ecclesiæ partes episcopis lanquam ordinariis pastoribus regendæ committantur ; — b) ex *agendi ratione Apostolorum* qui, mandato Christi obtinuerunt, per civitates episcopos constituunt, qui *ordinarie* pascant gregem sibi commissum, juxta illud Petri : « *Pascite qui in vobis est gregem Dei* » (I P(t., v, 2 ; Act., xx. 28) ; — c) ex tota *Ecclesiæ Traditione* et praxi his *Vaticani* declarata : « episcopi... tanquam veri pastores *assignatos* sibi greges singuli singulos pascunt et regunt (3) » ; — d) ex *Cod. dur. can.*, c. 334 : « Episcopi residentiales sunt *ordinarii* et immediati pastores in dioecesibus sibi commissis. »

2° Plenam. — Jurisdictio episcoporum est. *plena*, sed *in sua specie*, in *suo ordine* (subordinate) et supra *subditos* tantum : episcopi enim non essent simpliciter loquendo *pastores*, si non possent peragere in propria dioecesi *omnia* quae ad *regimen* et gubernationem fidelium suorum requiruntur. Hinc episcopi regunt fideles tam in foro interno quam in foro externo, et leges, judicia et poenas ferre possunt juxta opportunitatem. Cf. supra, n. 373 sq. ; *Cod.*, c. 335.

3° Particularem et subordinatam. — Ad generale enim

(1) Encyc. *Salis cognitum*, 29 jun. 1896 ; Denzinger, 1961,

(2) De jurisdictione episcoporum collective sumptorum infra dicetur ubi de concilio œcumenico. Cf. *Dici, théol.*, art. Evêques, col. 1713 sq.

(3) *Val.*, sess. 3, c. 3, Denzinger, n. 1828.

Ecclesiæ regimen extendi non potest, sed ad *solos subditos* coercetur, et S. Pontifici, qui, jure divino, curam habet omnium ecclesiarum potestatemque ordinariam (I. immediata in omnes et singulas dioeceses, *potest nō subjicitur*, ita ut limitari possit et restringi, *diam in diœcesi propria*, per reservationes R. Pontificis.

432. Nec doctrinæ isti obstat quod S. Pontifex « territoria nendum erecta in dioeceses » *prouisorie* regendas committat « Vicariis aut Præfectis Apostolicis » — quod etiam dioecesis canonice erectæ regimen, sive plena, sive vacante sede, *aliquando* Summus Pontifex, ob *graves* et *speciales* causas Administratori Apostolico vel in perpetuum vel ad tempus committat » (1). At prorsus repugnaret quod Papa omnes simul deponere! episcopos et dioeceses per vicarios regeret, ita ut jam non essent in Ecclesia episcopi qui tanquam ordinarii et nomine proprio ecclesias gubernarent.

Corollarium. — Utrum episcoporum jurisdictio immediate a Deo procedat ?

433. 1° Jurisdictio episcopalis sine dubio a Deo *immediate* procedit eo sensu quod, ex *institutione divina* semper adesse debent in Ecclesia aliqui episcopi qui, sub auctoritate Romani Pontificis, commissos sibi dirigant potestate ordinaria. Cf. c. 329.

2° At amplius quaeritur num *singuli* episcopi a Deo *immediate* recipiant jurisdictionem.

A. Indubium est neminem jurisdictionem accipere, retinere aut exercere posse contra Romani Pontificis voluntatem seu neminem posse constitui episcopum *absque interventu* Romani Pontificis. Nemo enim est legitimus episcopus nisi qui a Petri successore mittatur seu qui in corpus pastorum Ecclesiæ assumatur auctoritate Romani Pontificis, sive interventu proprio et personali Papa*, sive ab alio cui hoc munus commisit Pontifex et secundum regulas a Pontifice præfixas. Repugnat enim aliquem constitui pastorem alicujus partis ovilis, præter voluntatem Pastoris supremi qui universo ovili præstat plena potestate. {*Cod.*, c. 329 sq.)

(1) *Cod.*, c. 293, 312.

Anliquilus quidem in orientalibus ecclesiis patriarchae, in occidentalibus in tropolitanis episcopos confirmabant, sed ex auctoritate et delegatione Sedis Apostolicæ, a qua ipsi confirmabantur (1). *Hodie* viget lex sequens : « Cuilibet ad episcopatum promovendo.... *necessaria* est *canonica* provisio seu *institutio*, qua episcopus vacantis dioecesis constituitur, quæque ab *uno* Romano Pontifice *datur* ». (c. 332, 147, 2).

434. B. Sed etiam posito quod institutio canonica a solo Romano Pontifice detur, ut omnes profitentur et profiteri debent catholici, adhuc quaeritur utrum *ipsa jurisdictio* singulis episcopis conferatur a Deo *immediate*, an *mediate* R Pontifice. Hac de re acriter disputatum est in Concilio Tridentino, et duplex datur sententia inter catholicos.

a) Prior sententia (*Franc, de Victoria, Alph. de Castro \ Irceburgenses, Vasquez, Collet*) contendit jurisdictionem singulis episcopis *immediate* a Deo conferri sive in consecratione sive alio modo, adeoque Pontificem, actu suo institutionis canonicae, aut tantummodo jurisdictionem divinitus datam ad certum gregem limitare, aut ponere conditionem sine qua Christus non daret jurisdictionem.

b) Posterior sententia (S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Cajetanus, Bellarminus, Suarezius, Benedicius XIV, et fere omnes recentiores) docet jurisdictionem a Christo utique derivari tanquam a causa principali, sed immediate episcopis conferri a S. Pontifice, in ipso actu quo eis ecclesias regendas committit.

Hæc doctrina, quæ saltem *probabilior* et *verior* dicenda est, sic probatur :

1) R. Pontifex habet *plenitudinem* potestatis in *universam* Ecclesiam et in *singulas* ejus partes, potest ideo ex plenitudine suæ potestatis jurisdictionem aliis conferre in *quolibet* Ecclesiæ partem. Ergo absque ratione admitteretur interven- tus immediatus Dei.

2) S. Pontifex est pastor supremus *ordinarius* et *immediatus*

(1) Cone. Xic. ii, act. 5 ; Lal. i, can. 10 ; Denzinger, 305, 363.

totius Ecclesiæ. Ergo omnis auctoritas ecclesiastica ab ipsius potestate descendat necesse est.

3) Jurisdictio et subditi *correlation* sunt. Ergo ubi actu non adsunt subditi, adesse nequit jurisdictio actualis. Porro episcopi subditos *immediate* accipiunt a R. Pontifice. Ergo et actualem jurisdictionem.

4) Reapse jurisdictio datur *independenler a consecratione* : hodie enim ordinarie confertur ante consecrationem, et illam exercere possunt episcopi, etiam non consecrati, statim ac dioecesis sibi commissæ possessionem canonice ceperint (c. 334). Ergo.

5) Reapse iterum jurisdictio episcoporum mutari, ampliari, restringi et etiam adimi potest a S. Pontifice. Porro « mirum omnino esset si divina Providentia, quæ suaviter cuncta disponit, nolisset per cum jurisdictionem dari per quem augeri, minui atque adeo penitus tolli posse voluisset » (1).

Merito igitur *Pius VI* declarat S. Pontificem « hominem cum esse... a quo ipsi episcopi auctoritatem suam recipiant, quemadmodum ipse a Deo supremam suam potestatem accepit » (2).

(1) Bellarminus, *De R. Ponti.*, l. IV, c. xxiv.

(2) Brev. *Super soliditate*, 28 nov. 1786 ; Denzinger, 1500.

CAPUT II

DE POTESTATE MAGISTERII

Dicendum : 1) de *existentia* et ratione hujus potestatis; 2) de *subjecto activo* magisterii ; 3) de ejus *objecto*; 4) de *assensu debito* ejus decisionibus.

ART. I

*

De Existentia magisterii infallibilis

Notio infallibilitatis catholica.

435. Caim in 1a parte tractatus Ecclesiam potestate docendi pollere jam probavimus, sufficiat none ostendere huic potestati infallibili! alis praerogativam a Christo alligatam fuisse.

Jamvero infallibilitas (1), quam immerito impeccabilitatem aut omniscientiam dixerunt Protestantes, non est simplex inerrantia *de facto*, qua aliquis, licet errori per se obnoxius, de facto tamen non errat, sed inerrantia *juris*, qua quis nec errat, sed nec errare potest. Rursus non loquimur de infallibilitate *essentiali*, quæ soli D. o comp. Lit, sed de infallibilitate *participata*, quæ, etsi vere *supernaturalis*, utpote naturæ vires et. exigentias superans, tique indebita, a D<o tamen creaturis rationalibus communicatur speciali de causa.

Hæc autem infallibilitas, vel est — ab errore immunitas in docendo et *activa* nuncupatur, vel — eadem immunitas in credendo et *passiva* dicitur, quæ auctoritati doctrinali pastorum. infallibiliter doc< ntium, respondet tanquam effectus. De sola ergo infallibili! ait' activa agere est quæ definiri potest : *Assistentia divina qua Ecclesia, traditum per Apostolos revcla-*

(1) Pesch, n. 265 sq. ; Billot, th. 16 ; Ottlger, t. II, p. 8 sq. ; Mazzella, n. 780 sq. ; D'Herbigny, t. 1, n. 102 ; Dublanchy, in *Diet, théol.*, art. Eglise, t. IV, col. 2175 sq, ; Schultes, art. 32.

ione in seu fidei depositum saucie cuslodil el [ideliler exponit

En doctrina *Vaticani* : « Neque enim fidei doctrina, quam Deus revelavit, vclut philosophicum inventum proposita est humanis ingeniis pcrficie nda, sed tanquam divinum di posit um Christi Sponsæ tradita, [ideliler custodii nda et *infallibiliter* declaranda. » — « Definimus R. Pontificem... *per assislenliam divinam* ipsi in beato Petro promissam, ea infallibili! ate pollere, qua divinus Redemptor Ecch siam suam in definii nda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit. » — « Neque enim Petri successoribus Spiritus S. promissus est ut, eo revelanto, novam doctrinam patefacere nt, sed ut, *eo assistente*, traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent ct fideliter exponerent (1). »

Infalibilitas ideo nullatenus ꝛ quirit novam revelationim, sed tantummodo specialem D< i Providentiam exigit, qua ita dirigitur Ecclesiae magisterium ut in revelatione *olini* facta custodienda, declaranda, explicanda ct tuenda : 1) ab errore absolute immunis servetur, ct 2) nonnisi verum doe» re et definire valeat.

Nota etiam infallibililate m non præcavere Ecclesiam ab errore nisi in rebus revelatis et in iis quæ cum revelatis cohaerent ; in inquirenda veritate non excludere industriam humanam aut diligentiam, quæ tam< n necessaria est, non ut Ecclesia « omnino ek finiat atque infallibili sua auctoritate utatur, sed ut convenienter ac recte (hoc. est sine peccato) ꝛ a utatur ». (*Valentia*, t. 3, d. 1, q. 1, punctum 7, § 41.)

Errores.

436. *Protestantes*, magisterium negantes, a fortiori respuunt ejus infallibililate m. — *Jansenisæ* ct *Pistorienses* autumant infallibilitate m principaliter ct immediate datam fuisse coetui fidelium ; pastorumque judicium irreformabile non esse nisi ab universa ecclesia recipiatur (2). — Prolestantibus annumerandi sunt *Modernislæ*. Juxta eos « in definiendis veritatibus ita collaborant discens et docens Ecclesia, ut docenti Ecch siæ

(1) Denzinger, 1800, 1839, 1836.

(2) Denzinger, 1502.

nihil supersit nisi communes discentis opinionationes sancire». Hinc « Ecclesia, cum proscribit errores, nequit a fidelibus exigere ullum internum assensum », et « nullo sub respectu ad Ecclesiam pertinet iudicium ferre de assertionibus disciplinarum humanarum ». Hinc quoque dogmata catholica possunt « historice falsa ad, dubia esse » ; non semper eundem habent sensum, et reformanda sunt ut cum hodiernis progressibus scientiarum componi possint (1).

Assertio : Ecclesia universalis docens praerogativa pollet infallibilitatis [*De fide*].

Probatur thesis.

A. Ex textu missionis.

437. Postquam Apostolis demandavit Christus munus et potestatem docendi, auctoritate sua, doctrinam suam gentes, addit : « *El ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* » (Matth., xxviii, 20). Nimirum affirmat se jam esse, et usque ad finem mundi omnibus diebus permansurum cum /Vpostolis eorumque successoribus munus magisterii exercentibus. Ergo non nisi veritatem a Christo traditam, integram quidem et absolute puram docebit Ecclesia. Ergo.

B. Ex damnatione fidelium qui magisterio Ecclesiae non obediunt.

438. « *Euntes in mundum universum, praedicale Euangelium omni creaturae*, ait Christus Apostolis. *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur* » (Marc., xvi, 15-16). Ergo, nisi dicatur Christum ad errorem homines obligare potuisse sub poena aeterna, magisterium Ecclesiae prorsus infallibile dicendum est.

C. Ex promissis Christi.

439. Haec sunt verba Christi : « *Ego rogabo Patrem, et alium*

(1) Decr. *Lamentabili*, prop. 6, 7, 5, 24, 54, 58, 62-64 ; cf. Encyc. *Pascendi*, *Jus/urandum antimodernisticum*, Denzinger, 2006, 2007, 2005, 2054, 2058, 2062-2064 ; 2091, 2093 sq. ; 2147.

Paracilum dabil vobis, ul maneat vobiscum in ælernum, Spiriturn verilais, quem mundus non polesl accipere, quia non videl eum nec scit eum; vos aulem cognoscelis eum, quia apud vos manebit, el in vobis erit. » « Paracilus..., Spirilus Samius, quem millel Paler in nomine meo, ille vos docebil omnia, el suggerel vobis omnia quæcumque dixero vobis. » « Cum venerit ille Spirilus verilalis, docebil vos omnem verilalem fôrffîcz'. υμὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν : deducel vos in omnem verilalem). » (Joan., xiv, 16, 17, 26 ; χvi, 13). « Accipielis viriulem supervenientis Spirilus Sancti in vos, el erilis mihi lesles in Jerusalem, el in omni Judæa el Samaria, el usque ad ullimum lerræ. » (Act., i. 8.)

Christus absolute promittit Spiritum Sanctum, *Spirilum* nempe *verilalis*, in æternum cum Apostolis et successoribus mansurum, non solum ut cos edoceat *universam* veritatem revelatam et in memoriam revocet et explicatius suggerat quæcumque ipsis jam tradiderat Christus, verum etiam ut, ejus virtute roborati, testes evadant ipsi *lolius* veritatis christianæ. Ergo in tradenda Christi doctrina infallibilis erit Ecclesia.

D. Confirmatur ex doctrina Apostolorum.

440. 1) « *IIæc libi scribo, ait Apostolus, sperans me ad le venire cilo. Si aulem tardavero, ul scias quomodo oporteat le* (in græco deest vox « *le* », sermo ideo generalis est) *in domo Dei conservari, quæ esi Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum verilalis* » (I Tim., m, 14-15).

S. Paulus instruens Timotheum *quales* esse debeant ii qui in Ecclesia ministerium agunt, ideoque de hierarchia Ecclesiæ alloquens, ipsam Ecclesiam vocat columnam et firmanum velitatis.

Porro *columna* (στυλο) significat id omne quo aliquid firmiter sustentatur, basim nempe solidam (Gal., n, 9); *firmamentum* (ἐδραιώμα) est id quod, ex se firmum, stabilitatem et firmitatem præstat ei quod ipsi innititur (I Cor., xv, 58 ; Coi., i, 23). Ecclesia vero firmamentum est « *τησ ἀλήθεια* », id est non hujus aut illius veritatis, sed *lolius verilalis revelalæ* quæ contra hæreticos docetur.

Unde sic : Ecclesia sustentat veritatem (t illam immobiliter firmat, sicut columna et basis sustentant et firmant ædificium. Jamvero Ecclesia non firmat veritatem ipsam *quoad se*, cum absolute sit firma, ut a Deo r̄ velata, sed *quoad nos*, quatenus *certissimam* auctoritate sua *notitiam* veritatis in gentes universas diffundit. Veritatem autem sine ulla erroris mixtione proponere nequit Ecclesia, nisi sit infallibilis in docendo. Ergo.

Cæterum *ntlla* in textu adhibetur *reslriclio* : absoluto loquitur Apostolus de domo Dei, quæ est Ecclesia Dei vivi, scilicet de Ecclesia universali et perpetua. Igitur pro semper gaudet Ecclesia prærogativa infallibilis in docendo.

2) « *Ipse (Christus) dedit quosdam quidem apostolos, quosdam aulem prophetas, alios vero euangelistas, alios aulem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unilalem fidei et agnitionis Filii Dei,... ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris* » (Eph., iv, 11-14). Cf. Act., xv, 28 ; II Cor., x, 5; I These., n, 13. M

Quamvis ergo quædam ex istis charismatibus transitoria sint, per]· tuo tamen fore in Ecclesia magisterium doctrinale infallibile clare innuit Apostolus, cum aperte dicat fideles *ab errore absolute fieri immunes huic adhaerendo magislerio*.

E. Ex testimonio V. Patrum.

441. Fidem suam de infallibilitate Ecclesiæ adeo aperte testati sunt Patres, verbis expressis aut æquipollentibus, ut sufficiat pauca ex antiquioribus testimonia seligere :

S. Ignatius : « Jesus Christus... sententia Patris est, ut et episcopi, per tractus Lerræ constituti, in sententia Jesu Christi sunt (1). »

S. Irenaeus : « Veritatem... (ita) facile est ab Ecclesia sumere, ut omnis quicumque velitumat ex ea polum vitæ. » — « Ubi Ecclesia, ibi et Spiritus Dei ; et ubi Spiritus Dei, illic Ecclesia et omnis gratia ; Spiritus aulem veritas. » — « Qui successionem

(1) *Ad Eph.*, 3, 2 ; *Journel*, 38.

habent ab Apostolis,... cum episcopatus successione, charisma veritatis, secundum placitum Patris, acceperunt. (1). »

Tertullianus : Quomodo « Spiritus Sanctus... ad hoc missus a Christo, ad hoc postulatus de Patre, ut esset doctor veritatis, neglexerit officium Dei,... sinens ecclesias aliter inierim intelligere, aliter credere, quam ipse per apostolos prædicabat ? Hinc : « Veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea regula incedimus, quam Ecclesia ab apostolis, apostoli a Christo, Christus a Deo tradidit (2). »

S. Athanasius : « Patres nicæni... de fide nequaquam dixere : « Decretum est », sed : « sic credit catholica Ecclesia », statimque confessi sunt quidnam crederent, ut declararent non recentior, sed *apostolicam*. esse suam sententiam (3). »

S. Hieronymus : « Poteram omnes propositionum (falsarum) rivulos uno Ecclesiæ sole siccare (4). »

F. Ex natura Ecclesiæ.

442. Cum Ecclesia sola a Christo missioni m acceperit vram edocendi fidem omnes gentes ad consummationem usque sæculi, perpetuum est necessario et unicum salutis medium. Porro si erraret in doctrina, statim desineret esse medium salutis, (piia veram fidem proponere cessaret, et amplius Ecclesia Christi non esset. Ergo infallibilis est (5).

ART. II

De Subjecto activo magisterii ecclesiastici

443. Christus Apostolorum collegio et Petro potestatem commisit docendi omnes gentes : subjectum igitur magisterii ecclesiastici nil aliud esse potest quam ipsius collegii

(1) *Adi>. hirr.*, l. III, c. iv, n. 1 ; c. xxiv, n. 1 ; l. IV, c. xxvi, n. 2 ; *Journel*, 213, 226, 237.

(2) *De prwscr. hæ.*, 28 (20, 21), 37 ; *Journel*, 295 (292, 293), 298.

(3) *Ep. de synodis*, 5 ; *Journel*, 785.

(4) *Dial. c. Luci'*, 28 ; cf. S. Aug., in *Ps. xxx*, enarr. 3, n. 8 ; *De sumbolo ad Catech.*, serin. 1, c. 6, n. 14 (*Journel*, 1535), etc.

(5) Loca Scripturæ, quibus inniti solent Protestantes ut Apostolos fallibiles fuisse sibi demonstrent, critice expensa vide apud Ottlger, p. 23 44. — Hoc inierim nota, scilicet Apostolos infallibiles fuisse in doctrina Christi proponenda, non autem in rebus aliis quæ ad doctrinam revelatam non spectant.

Apostolorum et Petri successores, episcopi scilicet una cum S. Pontifice et ipse S. Pontifex (1).

§ I. — De Summo Pontifice

Errores.

444. Præter *Protestantes* qui unanimi ore infallibilitatem R. Pontificis rejiciunt, inter adversarios adnumerandi sunt *Gallicani* qui, occasione Magni Schismatis occidentalis, de Papa vero dubitantes, ad concilium provocarunt, unde exortum est principium : « Concilium est supra Papam », qui ideo infallibilis non est nisi definiat cum concilio œcumenico vel accedat Ecclesiæ dispersæ consensus.

Hæc autem doctrina edocta a *Petro de Alliaco* (f 1420) et *J. Gerson* (f 1429), approbata a Cone. Constantiensi, in 4^a sessione (1415), quam Pontifex postea damnavit, fere extincta erat, quando renovata est (1611) a *Bicher* (De Potestate ecc. et pol.), facultatis theologiae Parisiensis syndico, a *M. Antonio de Dominis* (De Republica ecc.) et a *Petro de Marea* (Concordia sacerdotii et imperii), annoque 1682 inserta est in *Declaratione Cleri Gallicani*.

Abhinc autem valde sparsa est, *Josephismum* genuit in Austria, *Constitutionem civilem Cleri* in Gallia et Articulos organicos, fundamentumque præbuit opinioni *Nuylz* qui contendebat « institui posse nationales ecclesias ab auctoritate R. Pontificis subductas planeque divisas » (2), et schismati *Veterum catholicorum* qui definitioni Vaticani adhaerere noluerunt (Dollinger, Von Schulte, Reinkens, Loyson).

Doctrina catholica.

445. Cone. Vaticano sic exponitur : « *Docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus : Romanum Pontificem, cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum, pastoris*

(J) Billot, th. 31 cl q. 16 ; Mazzella, n. 1016 sq., 1039 sq. ; Palmieri, th. 25 sq. ; Pesch, n. 441 sq., 507 sq. ; De Groot, q. 13, art. 1 sq., q. 16, art. 5 ; Bouix, *De Papa*, præsertim, t. II, p. 160 sq., t. III, p. 345 sq. ; Franzelln, *De Tradit.*, th. 12 ; Salembler, *Le grand schisme d'Occident*; Dom Benoit, *La cité antichrétienne au 17e siècle*, t. 11, p. 592 sq. ; Dubruel, in *Diet, theol.*, art. Gallicanisme ; Dubruel et Arquillière, in *Diet, apol.*, art. Gallicanisme ; St. Harent, *ibid.*, art. Papauté, infaillibilité pontificale, col. 1422 sq.

(2) Denzinger, n. 1737.

cl docloris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate, doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definii, per assislenliam ipsi in bealo Petro promissam. ea infallibililale pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque ejusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiæ, irreformabiles esse (1). »

Asseritio : R. Pontifex ex cathedra loquens infallibilis est [Historice certum, llicologicc de fide] (2).

446. Cum ea infallibililale gaudeat Pontifex qua ipsa Ecclesia perfruitur, immorari necesse non est nisi in determinando conditiones requisitas, ut hujusmodi praerogativa certo polleat Pontifex.

Conditiones locutionis ex Cathedra.

447. a) Ex parte Pontificis. — Requiritur ut *omnium Christianorum Pastoris el Docloris munere* fungatur. « Idcirco non censentur ex cathedra latae sententiae quas Pontifex edit ut doctor privatus, vel ut Pontifex est, sed non usus auctoritate sua suprema in universam Ecclesiam. » (*De Groot*, p. 606.)

Charisma tam n infallibilitatis privilegium Pontificis *personate* dici potest : 1) quia quilibet in Petri sede legitimus sed t Pontifex co ipso infallibililale ornatur; 2) quia ejus decreta ex se, non autem ex consensu Ecclesiæ, irreformabilia sunt.

Quare omnino rejicienda est distinctio quam Gallicani ponebant inter *Sedem* et *Sedentem*, dicentes singulos Pontifices errare posse, sed Deum providere ne « error inoleseat » in *Sede romana*, faciendo nempe ut error aliquando admissus *cilo* corrigatur.

(1) Denzinger, n. 1839.

(2) Mgr Ceconl, *lhistoire du Concile du Vatican*, 1° vo). (Lecolire, 1887) ; C. Manning, *Histoire du Concile du Vatican* (traduit par Chantrel), Palmé, 1872 ; Vacant, *Etudes théologiques sur les constitutions du Concile du Vatican*, 2 vol., Paris, 1895 ; Granderath, *Constitutiones dogmaticæ* 'S. æcumenici Concilii Vaticani, Friburgi, 1892.

b) Ex parte modi. — Requiritur ut Pontifex « *pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam... definiat*; » nimirum oportet ut iudicium proferat *dogmaticum, ultimum* quidem ac *terminalivum*; non sufficit ergo sententia quæ absque credendi obligatione editur, v. g. adhortandi causa, « sed requiritur intentio, manifestata definiendi doctrinam, seu fluctuationi finem imponendi... dando definitivam sententiam » (1).

c) Ex parte termini. — Requiritur ut « *doctrinam ab universa Ecclesia tenendam definiat* » Pontifex, scilicet oportet ut velit doctrinam imponere *universali Ecclesiae*, hancque voluntatem *sufficienter* et *indubie* manifestet. Hæc tamen definitio per se nullis formis determinatis alligata est, dummodo, etiamsi Pontifex unum episcopum immediate alloquatur, (ex materia tradita, ex forma adhibita (verbis expressis vel æquipollentibus), vel ex aliis adjunctis, manifestetur hæc intentio Pontificis decidendi veritatem et omnes obligandi fideles.

Si dubium occurrat, in hac re dijudicanda multum valet iudicium virorum sapientum, tum (multo magis) Ecclesie sensus et consensus.

d) Ex parte objecti. — Requiritur ut Pontifex definiat « *doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam* »; objectum ideo infallibiliter amplectitur non solum omnia *revelata* ad fidem et mores pertinentia, sed etiam omnes *veritates* cum revelatis ita *connexas* ut ad revelata custodienda, exponenda et defendenda necessariae sint.

1) Hoc aperte indicat vox illa « *tenenda* » a P. P. Vaticanis apposita, exclusa formula « *de fide tenendam* », quam nonnulli proponebant, non restringi videntur infallibilitas Pontificis ad sola revelata quæ fide divina credenda sunt.

2) Hoc iterum indicant *verba Vaticani* docentis Petri successoribus promissum esse Spiritum Sanctum, « *ul... eo assistente, Iraditum per Apostolos revelationem seu fidei depositum. sancte custodirent et fideliter exponerent* », nam custodia

(1) *Colled. Lac.*, t. VII, Acta et decreta SS. Cone. Vat., col. 414, 2°; Choupln, *op. cit.*, p. 26 sq.

et expositio depositi infallibilitatem postulant etiam pro connexis cum formaliter revelatis (1).

His positis conditionibus, definitiones a Pontifice prolatae *per se* et *ex se* absolute sunt irreformabiles, adeo ut Ecclesiae seu Episcoporum consensus sive antecedens, aut concomitans, sive subsequens, nullo modo necessarius sit per modum iudicii authentici concurrentis cum iudicio seu definitione Pontificis.

Probatur thesis.

I. — Implicite

A. Ex ipsa debita Pontifici subiectione Ecclesiae universalis.

44-8. Ex Scriptura constat : 1) S. Pontificem caput esse Ecclesiae universalis, quae ei plane subiacere debet ; 2) ipsam universalem Ecclesiam infallibilem esse in docendo res fidei et morum. Atqui si R. Pontifex, ex cathedra loquens, infallibilitate non gauderet, alterutrum destrueretur. Nam. vel Ecclesia obediret Pontifici erranti et una cum eo in errorem laboretur, vel non obediret et primatus tolleretur et Ecclesiae unitas. Ergo.

13. Ex variis primatus dotibus.

449. a) *Ex Mallii. XVI*, 18-19. — 1) R. Pontifex, utpote Petri successor, *fundamentum* est totius Ecclesiae, nimirum principium efficiens ejus unitatis et firmitatis, *principium* ideo *efficax fidei*, quae elementum est essenziale et praecipuum aedificii Ecclesiae. Sed principium et causa firmæ fidei Ecclesiae nequit esse R. Pontifex, nisi sit et ipse, et quidem *ex se*, firmissimus in fide. Ergo R. Pontifex, *propter munus excelsi fundamenti relative ad Ecclesiae fidem*, scilicet prout magisterio supremo fungitur, pro suprema sua auctoritate, infallibilis est. *ex se*.

(1) Quod magis explicabitur infra ubi de objecto infallibilitatis. Cf. Coli. Lac., t. VII, p. 415, 1704 sq. Exempla definitionum ex cathedra habes apud Chouln, p. 48-49 ; cf. Dublanchy, in *Diet. theol.*, art. Infaillibilité du pape, col. 1696-1705 ; Harent, in *Diet. Apol.*, art. Papauté, col. 1422-1534.

2) *Aggressiones inferi*, inter quas præcipue recensendæ sunt impugnationes contra fidem seu hærcses, *non prævalebunt* adversus Ecclesiam. Ergo a fortiori non prævalebunt adversus *petram*, c (pia unice defluit tota Ecclesiæ et fidei firmitas. Sed prævalerent si petra, scilicet Pontifex, qua munere supremi magistri fungens, non esset *ex se* firmus in fide. Ergo.

3) R. Pontifex habet claves regni coelorum, nimirum rex est unicus totius Ecclesiæ, et potestatem *supremam, universalem, absolutam et independentem* possidet in ipsam Ecclesiam et in omnia quæ ad eam spectant ; ergo suprema etiam pollet potestate docendi et fideles absolute obligandi ad doctrinam quam eis tradit ipse. Ergo infallibilis est *ex se*, ut summus Ecclesiæ magister ; nam si magisterium ejus non esset infallibile, et quidem *ex se*, neque absolutum esset, neque supremum et universale.

b) *Ex Joan. XXI*, 15-18. — Omnes in Ecclesia, sive fideles, sive episcopi, etiam collective sumpti, sunt ad R. Pontificem sicuti oves et agni ad pastorem. Ergo *omnes et singuli* absoluti* pascendi sunt et regendi a R. Pontifice qui idcirco supremam et absolutam habet potestatem eos efficaciter docendi verbum veritatis. Sed universalis Ecclesia non potuit a Christo ad errorem obligari. Ergo R. Pontifex, qua partes magisterii supremi exercet, *ex se* infallibilis est.

II. — Explicite

A. Ex Scriptura.

450. « *Aii aulem Dominus : Simon, Simon, ecce Salanas expetivit vos ul cribarel steal trilicum. Ego aulem rogavi pro le, ul non deficiat (ides lua, el lu aliquando conversus confirma fratres luos* » (Luc., xxii, 31-32).

1) — EXPLICATIO LITTERALIS

a) *Tenlallo* : « *Simon... trilicum* ». — Satan, opus Christi annihilare cupiens (ἐξητήσατο, ad supplicium depoposcit), postulat ul sibi dedantur Apostoli, ut eos vehementer conturbet (σινιῖσζι : concutere el agitare, sursum deorsum vertere), fidem eorum praesertim impugnando, quæ est principium unionis et

societalis cum Christo, ut patet ex ipso Christi responso (ne deficiat tides tua).

b) *Oratio Chrisli* : « *Ego... fides tua.* » — Ut autem omnes firmi permaneant, Christus pro Petro *solo* rogat, ut imprimis *absolute* sit ipse firmus in fide (ἵνα μὴ ἐζλ'-η : ut nullum omnino defectum patiatur ejus fides), et quidem *pro semper*, cum verba Christi illimitata sint et universalissima, nimirum inde a tempore quo Petrus a Christo acceperit missionem pascendi gregem.

c) *Munus Petri* : « *El lu... fratres luos.* » — Sed orat etiam Christus ut Petrus fratres in tide confirmet. Porro conversus (ἐπιστρέψι), sive intelligatur de *conversione* a lapsu, uti quidam volunt, sive *adverbialiter* sumatur pro vicissim, sive *sensu naturali* accipiatur : « et tu, converte te ad fratres... », idem remanet sensus generalis, cum absolute dicatur Petro : *confirma* (στηρίζειν : stabilire, fulcire). Petrus ideo erit aliis *basis firma*, firmamentum ne labantur aut vacillent in fide.

« *Fraires* » aulem qui firmandi sunt a Petro, ipsi sunt quos expetivit Satanas ul cribraret, nimirum *Aposloli* et cum eis omnes *episcopi* et *fideles*. Et sane ipsi Apostoli a Petro, firmati sunt, eo quod, quantamlibet firmitatem in se habeant, « eam non habent independentem a Petro, sed ut superædificati super hoc fundamentum » (1).

Praeterea, ut liquet ex ipso contextu, Christus hic loquitur non de Apostolis ut sic, sed ul *Ecclesiam repiæsenlanlibus*, nimirum ul episcopis qui Petro subjiciuntur principi, ut membris collegii cujus caput est Petrus, qui munus ordinarium perpetuum exercere debent in terris. Ergo Petrus magisterium ecclesiasticum firmabit in aeternum, et, illo mediante, totam Ecclesiam.

2) — ARGUMENTUM THEOLOGICUM

1° Ad solum Petrum verba Christi referuntur.

451. Paulo ante enim (v. 25), omnes Apostolos allocutus erat Christus, nunc autem (v. 31), ad solum Petrum sermonem convertit, bis dicens : *Simon, Simon*, et toties addens pronon-

(1) Pesch, n. 510 : Bossuet, *Meditations sur l'Evangile*, t. II, 1r^o p., 70e et 72e jour. Quidquid sit de difficultatibus quas de sensu hujus textus movere solent adversarii, interpretatio nostra est sine dubio interpretatio traditionalis et tenenda. Cf. Palmieri, *De Iloni. Pont.*, ed. 2, p. 353 ; De la Brière, in *Diet, apol.*, art. Papauté, col. 1366 sq. ; Dublanchy, in *Diet, ihcol.*, art. Infaillibilité du pape, col. 1653 sq.

men 2° personæ ; *pro le, fides tua, el lu, fralres luos* ; imo a reliquis Apostolis plane discernitur Petrus quem, ut eos confirmaturum, declarat Dominus et constituit, cui, solo respondent, proximam et trinam negationem praenuntiat Christus.

2° Perpetua promittitur infallibilitas Petro supremi MAGISTRI PARTES EXERCENTI.

452. 1) *Injallibililas*. — Petrus enim non solum nunquam deficiet in fide, sed ipsius universalis Ecclesiae fidem confirmabit contra universos errores ; hanc ideo firmitatem quam cæteris conferet, primario habet et ex seipso Petrus, nimirum infallibilis est ex se in docendo. iM

2) *Perpetua*. — Ne *ulla* quidem *limilalio* ponitur in textu : verba Christi indefinite patent, et terminis absolute generalibus et universalibus enuntiatur.

Cæterum, *conlexlus* permanentiam privilegii evidenter exigit. Nam : a) Fides Petri opponitur *oppugnationi Salanx*, quæ prorsus perpetua futura est. — b) Petrus, qui confirmator fratrum esse jubetur, jam Ecclesiae petra in aeternum constitutus est contra inferi portas. Ergo ipsum *confirmandi officium*, munus proprium petrae, cujus stabilitate totum aedificium firmum evadit, *perpeluum* erit sicut ipsa petra. — c) Fratres confirmare in fide ad *officium docendi* pertinet, quod sicut munus supremi pastoris, cujus est pars maxima, *absolute perpeluum* in Ecclesia voluit Christus. Ergo.

3) *Petri ul supremi Magistri paries exercentis*. — Sat liquet ex dictis, sed paucis verbis ita declarari potest : fratres a Petro confirmandi omnes sunt fideles et episcopi vel collégialité! sumpti. Atqui præter hos omnes non adest nisi ipse *Primas* ut sic. Ergo, *qua munere suo supremo fungens*, qua, suprema sua auctoritate universalem docens Ecclesiam, infallibilis est Petrus *per se* quidem et independenter a quovis Ecclesiae consensu. Ergo R. Pontifex, qua docens ex cathedra, ex se vere infallibilis est, ita ut ejus definitiones ex se, non autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles sint.

B. Ex traditione.

453. Infallibilitas R. Pontificis aperte deducitur ex omnibus

iere textibus supra allatis ad probandum 11. Pontificem successorem esse Petri in primatu (Cf. n. 394 sq.).

1° *li. Pontifices sibimelipsis infallibililatem sæpe attribuerunt.* — Docuerunt enim rem a se definitam non amplius agitari posse : a quavis Ecclesia; sententia ad suum tribunal appellari posse affirmarunt, sua autem judicia ita prorsus irrevocabilia esse ut. ab eis appellate nulla de causa limat ; formulas fidei nonnunquam praescripserunt, et propositiones, etiam ut hæreticas, sua propria auctoritate proscripserunt, citra œcumenica concilia, episcoporum consilium non exposcipientes, non rogantis suffragia, non expectantis sententiam, sed normam fidei saluantes ab omnibus necessario si quendam sub pœna excommunicationis, et ipsis episcopis mandantes ut. eam promulgent et observari faciant (1) ; sed et præter hæreticos, quoslibet, infallibili! atque Apostolicæ Sedis negantes absolute damnarunt (2).

Inde a tempore concilii Constantiensis a nonnullis in dubium vocari coepit infallibilitas S. Pontificis. Sed immerito : nam, etiam tempore controversiarum, Pontifices minime abstinerunt a proferendis sententiis definitivis in materia fidei, ut patet ex damnatione Baii, Jansenii, Oucsnelli, etc. (3) ; 11 hæc judicia ut *ex se* irreformabilia et infallibilia ab omnibus ecclesiis recepta sunt.

2° *Patres et theologi, jam a primis sæculis, infallibililalem Il. Pontificis plene agnoverunt et docuerunt.* — Illum enim dixerunt : normam orthodoxiæ, custodem veræ doctrinæ, unicum principium unitatis, judicem supremum in materia fidei, ita ut, iocuncto, causa simpliciter finita dicatur et sit. Ille S. Augustinus : « Litteris beatorum meiorum papæ Innocentii... de hac re (pelagiana) dubitatio tota sublata est. » — « De hac causa (Pelagianismo) duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam : inde etiam rescripta venerunt. Causa

(1) Denzinger, n. 100, 109, 110, 160 — 330, 338, 469 — 58 sq., 171 sq., 420 sq. — 161, 480 sq., 495 sq., etc.

(2) Valentinum damnavit Hyginus ; Montanistas Zephyrinus ; Novatianus Cornelius ; Pelagium Innocentius I et Zozimus ; Nestorius Cœlestinus ; Eutychium Leo M., etc. — Petrum de Osma damnavit Sixtus IV ; Lutherum Leo X, etc.

(3) Denzinger, 1001 sq. ; 1092 sq. ; 1351 sq.

finita est (1). » Ita S. Petrus Chrysologus : « Beatus Petrus, qui in propria sede et vivit et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem (2). »

3° *Concilia æcumenica indicium Pontificis supremi ul ex se prorsus irreformabile habuerunt.* — Octo enim priora concilia vel illud definierunt in materia fidei quod jam R. Pontifex praeformaverat et definiri jusserat, vel assensum ejus postea requisiverunt et confirmationem, quam omnino necessariam credebant ad valorem decretorum fidei, vel utrumque simul fecerunt. Ergo.

Hanc porro doctrinam a cone. *Lugd. II* confirmatam, plane sancivit *Florentinum* concilium solemniterque definivit *Vaticanum*. (3).

Unde ipse *Tournely* (De R. Pont., q. 5, a. 3) : « Non dissimulandum difficile esse, in tanta testimoniorum mole, quæ *Bellarminus* et alii congerunt, non recognoscere Apostolicæ Sedis seu Romanæ Ecclesiæ certam et infallibilem auctoritatem ; at longe difficilius esse ea conciliare cum declaratione cleri gallicani, a qua recedere nobis non permittitur. » Jam antea fere idem confessus erat *Gerson* dicens : « Sic occupaverat mentes plurimorum ista traditio (de infallibilitate Pontificis), ut oppositorum dogmatizator fuisset de haeretica pravitate vel notatus vel damnatus (4). »

Objicitur.

454. A. Liberius, formulæ Sirmiensi subscribendo, in fide erravit.

R. — Etiam si formulæ hærelicæ subscripsisset Liberius, nil inde sequeretur, quod attinet ad infallibilitatem, cum hujusmodi subscriptio, cæteroquin vi et metu extorta, minime sit definitio ex cathedra, sententia scilicet doctrinalis definitiva, cum intentione ligandi universam Ecclesiam.

Sed, præterquam quod *non certo constat* Liberium ulli for-

ti) *Cont. 2 ep. Pela"*, l. II, c. III, n. 5. *Sermo* 131, 10,10; *Journel*, 1892, 1507. — (2) *Ep. ad Eutychem.*, 2 ; *Journel*, 2178 ; cf. 580, 2187.

(3) *Denzinger*, n. 466, 694, 1839 et 1833-1835 ubi citantur alia concilia; cf. *Héfélé-Leclercq*, *Histoire des conciles*, t. II et III, passim.

(4) *De Pot. Ecc.*, constit. 12, ap. *Van Noort*, n. 187.

mulæ Sirmiensi subscripsisse (1), cerium est eum formulam hæreticam *non approbavisse*, cum aperte damnaverit 2^m formulam, quæ sola ex quatuor vere est hæretica : alias enim sensu catholico intelligi posse ab omnibus conceditur, eo quod *negative* tantum a rectæ fidei tramite deflectunt, pro quanto scilicet in eis reticetur vox *consubstantialis*.

455. B. Vigilius varias protulit sententias doctrinales inter se contradictorias quoad tria capitula. Ergo.

R. — Tria capitula (scripta scilicet Theodori Mopsuesteni, Theodoreti et Ibæ), Nestoriana labe infecta esse non dubitarunt Patres Chalcedonenses, sed, benigne personis indulgendo, auctores non nominarunt in decreto generali, unde non pauci (Latini) persuasum habuerunt ipsa capitula catholice explicari posse et recipi.

Dissidiis autem invalescentibus inter Graecos et Latinos, et Nestorianis istiusmodi libris abutentibus ad suam hæresim disseminandam, Vigilius *Judicatum* edidit quo tria capitula anathematizavit, « salvis omnibus quæ venerandis constabant conciliis definita ». Sed, nedum Ecclesiæ tranquillitatem obtineret, propter ipsum *Judicatum* magnæ exarserunt querelæ et dissensiones. Quapropter *Judicatum* revocavit Vigilius et *Conslilutum I* promulgavit, quo reprobavit doctrinam Theodori Mopsuesteni, sed, personis omnino parcendo, uti jam disposuerat Cone. Chalcedonense. Postea tamen, tribus capitulis a Concilio damnatis, *Conslilutum II* edidit Vigilius, quo, auctores *nominatim* designando, tria capitula aperte et definitive damnavit.

Ex quo constat variationes Vigili *defectum constantiae* fortasse ostendere, sed prorsus *illæsam* relinquere *pontificiam infallibililalem*, cum non de doctrina ageretur, sed de sola *opportumlale* solemniter condemnandi personas aut scripta, eo vel magis quod doctrinam, quam omnino integram et puram semper retinuit, re maturius perpensa, tandem sancivit ultimo decreto quod solum vera est definitio ex cathedra (2).

(1) De PP. sententia. Cf. Kirch, n. 533, 775 sq., 846 sq., 855 sq. — 497-500, 566, 572, 717 ; Le Bachelet, in *Did. theol.*, art. Arianisme, col. 1825 sq. ; D'Alès, in *Did. Apol.*, art. Libère, t. II, col. 1842 sq. ; L. Saltet, La formation de la légende des papes Libère et Félix ; Les lettres du pape Libère de 357, in *Bulletin de lia. ecc.*, 1905, p. 222-236; 1907, p. 279-289 ; Batiffol, *La paix constantinienne el le catholicisme*, éd. 3, 1914, p. 488 sq., 515 sq. ; E. Amann, in *Did. de théol.*, art. Libère.

(2) Denzinger, n. 213-228 ; cf. Batiffol, in *Recherches de Science Religieuse*, juin-août 1926, p. 235-261.

456. C. Honorius, in epistolis ad Sergium, hæresim Monothelitarum docuit, et ut hæreticus a Cone. Const. III damnatus est. Ergo.

R. — 1) *Nullam definitionem ex cathedra edidit Honorius.* — Sergius enim patriarcha non definitionem petierat ab Honorio, sed *directionem* tantummodo *præcticam* quoad silentium de una vel duplici operatione in Christo. Quapropter, relinquens quæstionem « grammaticis », nolensque rem definire, Sergium hortatur Pontifex ut « unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum » aufugiat, « quod posset scandalum simplicibus generare » (1). Hæc autem non sunt verba ex cathedra definientis. Ergo.

2) *Non erravit in fide.* — *Doctrinam* enim *catholicam* de duabus naturis in Christo cum operationibus propriis aperte docuit Honorius, qui merito etiam unam in Christo affirmavit voluntatem, pro quanto scilicet voluntas humana nullatenus divinae contradicit et in seipsa contrarietatem carnis non patitur. Ita rem intellexit et exposuit Joannes IV, 2° Honorii successor.

3) *Damnatus non est ul hæreticus proprie dictus.* — Sed, ut animadvertit ipse Leo II, in approbando acta Concilii VI, quia traditionis regulam et « hanc apostolicam Ecclesiam... profana prodicione immaculatam *maculari permisit* » (Ep. ad Consi. Pogonat., et ep. ad Ervigium reg. Hisp.), « inflammamque hæretici dogmaticis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem exstinxit, sed *negligendo* confovxit » (Ep. ad episcop. Hisp.).

Alia quæ olim nobis objici solebant, sicuti doctrinæ oppositæ Felicis III et Joannis II de Incarnatione, Nicolai III et Joannis XXII de paupertate Christi, Joannis XXII et Benedicti XII de visione beatifica, decretum Nicolai I de forma baptismi (2) et Zachariæ sententia de antipodis, etc., prætermittenda videntur, non solum quia adeo sunt levia ut ab ipsis adversariis fere negligentur, sed etiam quia, non speciem quidem habentia definitionis ex cathedra, minime spectant ad quæstionem præsentem (3).

Corollarium I. — De exercitio magisterii per Congregationes romanas (4).

457. Decreta Congregationum, quibus partem sui magis-

(1) Denzinger, n. 251-253. Cf. Amann, in *Did. theol.*, art. Honorius, coi. 93 sq. ; Pesch, n. 516 ; Héfélé-Leclercq, *Histoire des conciles*, t. IV, appendice, p. 505 sq. — (2) Denzinger, n. 201, 494, 530, 335.

(3) Cf. Palmieri, ed. 3, th. 33, p. 713 sq. ; D'Herbligny, t. II, n. 396 sq.

(4) Forget, in *Diet. theol.*, art. Congrégations romaines, t. III, col. 1102 sq. Const. *Sapienti Consilio*, Actes de S. S. Pie X, ed. Bonne Presse, t. IV, p. 6 sq. ; Choupin, p. 70 sq., p. 415 sq. ; De Groot, q. 16, art. 8.

terii commisit S. Pontifex, valorem *maiores minoremue* habent, secundum quod a Pontifice approbantur in forma *solemni* seu specifica aut in foima *communi*.

A. *In priori casu*, decreta Congregationum sua omnino facit Pontifex et nomine proprio promulgat ; jam tum decreta fiunt *aclus* vere *ponlflciales*, qui ideo *infallibiles* esse *possunt*, dummodo impleantur omnes aliæ conditiones locutionis ex cathedra, dummodo præsertim iudicium definitivum et absolutum proferat Pontifex (1).

B. *In allero casu*, multo frequentiore, Pontifex pure et simpliciter confirmat decreta in eo statu in quo sunt, nimirum ut acta congregationum ; remanent ideo *pure congregationalia*, cum suo primigenio valore, et, quamvis externus eorum valor augeatur ex ipsa Pontificis confirmatione, *infallibilia* esse *nequeunt*, cum suam infallibilitatem delegare nemini possit Pontifex.

His itaque decretis doctrina aliqua non statuitur infallibiliter vera aut falsa, sed eam in ordine ad fidei regulam esse *practice* tutam aut non tutam authentice declaratur. Quapropter, prolata tali sententia de aliqua doctrina, hæc doctrina eo ipso *Iulo* habenda est ut consona regulæ fidei aut e contra, et statim nobis mentis obsequio practice amplectenda est aut rejicienda, ex ipso motivo sacræ auctoritatis, cujus legitima decisione, doctrina ipsa vere tuta evadit aut non tuta (2).

458. Exinde liquet quam immerito adversarii adversus infallibilitatem Pontificis pugnare asserant decreta Indicis (1616) et S. Officii (1633) in causa Galilaei prolata.

Illa enim decreta approbata utique fuerunt a Pontificibus Paulo et Urbano VIII, sed in *forma communi* : servant ideo naturam suam et stricte manent decreta propria ipsarum Congregationum, proindeque minime perlinent ad Papæ infallibilitatem.

(1) Exempla habes ap. Denzinger, n. 1001 sq., 1091 sq., 1619.

(2) Cf. *Diet. apol.*, art. Galilée ; L'Epinois, *La question de Galilée, les jais el leurs conséquences*, Paris, 1867 ; Vacandard, in *Diet. théoL*, art. Galilée ; *Eludes de critique et d'histoire religieuse*, 2e éd., p. 295-387 ; Sortais, *Le procès de Galilée, étude historique et doctrinale* (Sc. et Rel.) ; De Poulquet, *L'Eglise catholique*, c. 8, p. 305 sq.

Decretum autem Indicis, quod solum ad rem praesentem facit, quo prohibentur et damnantur omnes libri « falsam illam doctrinam Pythagoricam, divinaeque Scripturae adversantem, de mobilitate terrae et immobilitate solis » docentes, « ne ulterius hujusmodi opinio in perniciem catholicae veritatis serpat », securitati doctrinae certissime prospexit in casu, declarando non tutam, et repudiandam praescribendo praefatam opinionem, pro qua nulla adhuc gravis ratio militabat, quaeque idcirco, absque sufficienti fundamento, opponebatur sensui litterali in quo a communi philosophorum pariter ac theologorum Scriptura fuerat in retroactis saeculis intellecta » (*Billot*, th. 19).

Corollarium II. — De valore dogmatico Syllabi.

459. De valore dogmatico Syllabi multum disputarunt theologi : 1) Alii existimant Syllabum, etsi non constet de ejus infallibilitate, esse saltem *actum Supremi Pontificis*, pro universali Ecclesia *obligatorium*, cui ideo omnes fideles sese subicere debent (1).

b) Alii putant Syllabum esse quidem *documentum pontificale*, non autem *définitionem* ex cathedra, sed tantummodo authenticam notificationem seu promulgationem hujusmodi definitionis antea et alibi factae (2).

c) Alii censent *doctrinam* in Syllabo contentam *infallibilem* esse factam ex adhaesione moraliter unanimi episcoporum (3).

d) Alii demum censent Syllabum esse per se veram definitionem infallibilem (4) et sic suum assertum probare contendunt :

1) Syllabus *tempore* et *auctoritate* adeo conjungitur cum encyclica « Quanta Cura », ut vix ac ne vix quidem unum documentum ab altero sejungatur. Porro encyclicam plenam et *infallibilem auctoritatem* habere patet ex ipsis verbis conclusionis : « Omnes et singulas pravas opiniones et doctrinas singillatim hisce litteris commemoratas, auctoritate nostra

(1) Ita Choupin, *op. cit.*, 3e ple, c. III, § 6, p. 154 ; in *Diet. Apol.*, art. Syllabus.

(2) Ita Rinaldi, *Il calore del Sillabo*, c. III, p. 7 sq. (Roinæ, 1888).

(3) Ita Wernz, *Jus Decretalium*, t. I, n. 278 ; Hurter, *Thcol. coinpend.*, t. I, n. 135. Cf. Vacant, *Le magistère ordinaire*, p. 104 sq.

(4) Ita Franzelln, epist. (Mart. 1868), ap. *Etudes religieuses*, juillet 1889, p. 354 sq ; Mazzella, *De Bel. et Ecc.*, n. 1032, p. 822 in nota ; Schrader, *De theologia generatim*, n. 84, p. 136.

apostolica reprobamus, proscribimus atque damnamus, casque ab omnibus catholicæ Ecclesiæ filiis veluti non probatas, proscriptas atque damnatas omnino haberi volumus atque mandamus (1). » Ergo.

2) Non semel ipse Pontifex declaravit *sua auctoritate* Syllabum prodiisse, et tanquam *regulam docendi* habendum esse, ut testatus est Card. Antonelli in t pistola qua ad episcopos Syllabum misit (2).

3) Idem probatur ex *consensu moraliter unanimi* episcoporum qui Syllabum susceperunt tanquam doctrinam a S. Pontifice authentice Ecclesiæ propositam.

4) Denique Syllabus *nolas* habet, ut videtur, *veræ definitionis ex cathedra*. Quamvis enim, inspecto modo quo prodierunt, discrimen agnosci possit inter Encyclicam « Quanta Cura » et Syllabum, « nihilominus, spectatis omnibus adjunctis, et spectato maxime modo, quo utrumque documentum in Ecclesia morali consensione habitum est velut ejusdem rationis, practice idem fore valet de Syllabo quod de Encyclia » (*Franzelin*, ep. cit.) ; in coque non minus ac in ista, verbis authenticis et sufficientibus enuntiatur sententia definitiva S. Pontificis.

Conclusio : a) *Practice* omnes catholici consentiunt omnes et singulas propositiones Syllabi ex animo rejiciendas esse, quia proscriptæ sunt magisterio saltem authentico, b) *Theoretice*, donec ipse Pontifex doctrinalem valorem Syllabi aperte manifestaverit, unam vel aliam ex opinionibus supradictis amplecti possunt catholici (3). At *probabilior* nobis videtur sententia quæ tenet Syllabum esse documentum infallibile, saltem ex magisterio ordinario.

Corollarium III. — De auctoritate Codicis Juris Canonici.

460. 1° In genere : a) Codex est infallibilis *quoad subslan-*

(1) Denzinger, n. 1699.

(2) « *Idem S. Pontifex voluit, ut eorundem errorum Syllabus ad omnes universi catholici orbis S. Antistites mittendus conticeretur... Ljusdem igitur Pontificis iassa omni certe alacritate, et, uti par est. obsequio efficiens, Tibi..., eumdein Syllabum his litteris adjunctum mittere propero.* » Mazzella, l. c., n. 2 et 3 ; Denzinger, n. 1700, in nota.

(3) *Cod.*, c. 1323, § 3.

Ham, eo sensu quod, in rebus fidei et morum, nil continet quod Ecclesiæ doctrinæ sit contrarium. — *b)* Codex est *doctrina catholica*, quæ tuto ab omnibus tenenda est : 1) quia est doctrina R. Pontificis suam potestatem magisterii et jurisdictionis exercentis erga totam Ecclesiam ; 2) quia est doctrina Ecclesiæ universalis docentis.

2° In specie : Codex : *a)* enuntiat nonnulla dogmata jam aliunde definita, v. g. primatum R. Pontificis, materiam et formam sacramentorum ; *b)* confirmat veritates aliquas jam in Ecclesia certas ; *c)* doctrinam receptam approbat et laudat ; *d)* doctrinam hactenus controversam quandoque dirimit et constituit, etc.

§ II. — De Episcopis

Episcopi considerari possunt singillatim vel collegialiter.

1. — De singulis episcopis

Assertio : Episcopi, singillatim sumpti, sunt in sua dioecesi agistri, non quidem infallibiles, sed authentici doctrinæ fidei (1) [*Theol. certum*].

461. A. Non infallibiles. — Ut patet : *a)* Ex *modo agendi* Apostolorum, qui hortabantur episcopos a se institutos ut veram doctrinam amplecterentur et custodirent, errores sedulo vitarent, et præsertim ex ipsismet errantes (2).

b) *Experientia*. — Siquidem inde a primis sæculis plures episcopi in *hæresim* aut *schisma* inciderunt ut Paulus Samosatenus, Nestorius, multique Ariani, dum alii, cæteroquin optimi, nonnullos *docuerunt errores*, ut Cyprianus de rebaptizandis hæreticis. Ergo.

B. Magistri authentici. — « Ille, ait *Palmieri*, dicitur in Ecclesia magister seu doctor authenticus, qui, ex officio

(1) Palmieri, th. 28 ; Pesch, n. 438 sq.

(2) Act., xx, 28, 30 ; I Tim., iv, 7, 13, 16 ; vi, 20 ; II Tim., i, 13-15 ; n, 14-16, 22-23 ; iv, 2-5 ; Tit., u, 7-8 ; m, 9-10 ; cf. Pius X, *Encyc. Pascendi*, § Huic tantorum usque ad finem, éd. Bonne Presse, t. III, p. 158 sq. ; Valton, in *Diet, théol.*, art. Evêques, col. 1712-1713.

divinitus instituto, jus et obligationem pariter habet custodiendi, praedicandi ac propagandi doctrinam revelatam, atque, ex eadem divina ordinatione, jus habet exigendi fidem doctrinae a se traditae », sive ex eo quod *ipse* est qui doceat, utpote qui infallibilis est, sive *ex unione cum Capite* magisterii universalis, ex se infallibili. Jamvero episcopi, Apostolorum successores, positi sunt a Sp. Sancto regere Ecclesiam Dei ; doctrinam idcirco revelatam fidelibus sibi assignatis proponere debent et errores praecavere ac damnare, illisque obedite tenentur subditi (Heb., xm, 17), nisi evidenter constet cos a doctrina cathedrae Petri deficere, quo in casu non a subditis, sed a solo Pontifice judicandi sunt. *Cod.*, can. 1326.

Si tamen, ut *doctores privati*, aliquid publice tradunt, legitime impugnari possunt aut approbari, non minus ac alii doctores catholici.

Alii autem ministri inferiores, ut parochi, contionatores, catechistae, adjutores sunt episcoporum, eorumque auctoritatem catenus participant quatenus cum ipsis conjunguntur et ex eorum mandato docent et praedicant. Can. 1328.

II. — De Episcopis collective sumptis

Episcopi collective sumpti considerari possunt vel in concilio congregati, vel per orbem dispersi. Unde :

1) — DE EPISCOPIS IN CONCILIO CONGREGATIS

Definitio et divisio conciliorum.

462. Concilium in genere dicitur *legitimus Ecclesiae Episcoporum conventus ad judicandum ei statuendum de rebus ecclesiasticis*, scilicet de rebus fidei, morum aut disciplinae.

Distinguitur autem : 1) Concilium *provinciale*, quod in singulis provinciis ecclesiasticis celebrari debet vicesimo saltem quoque anno ; 2) Concilium *plenarium*, in quo Ordinarii plurium provinciarum ecclesiasticarum convenire possunt, petita tamen venia a Romano Pontifice, qui suum Legatum designat ad Concilium convocandum, eique *pro Desiderando* (*Cod.*, c. 283, 281) ; 3) Concilium *generale seu aecumenicum*, de quo solo agitur in praesentia

Quid requiratur ut concilium sit œcumenicum ?

A. Quoad convocationem.

463. 1) *Jus convocandi* ad Summum Pontificem *exclusive* perlinet, qui solus auctoritatem habet super episcopos totius orbis et circa ea quæ ad universam Ecclesiam spectant, de quibus statuendum est in concilio (Can. 222, § 1). Hoc tamen munus aliis demandari potest a Pontifice, sive jubente, sive consentiente, sive postea approbante. Ita quandoque imperatores christiani concilium convocarunt, convocatione utique *maleriali* (t), ut efficacius et tutius accederent Episcopi, ad locum concilii ; ita etiam aliquando concilium male inchoatum postea approbavit Pontifex.

2) *Jure divino et ordinario* omnes Episcopi, etiam nondum ordinati, jurisdictionem habentes actuale in dioecsim propriam, convocandi sunt, tanquam *judices fidei*, cum suffragio decisivo, quia omnes a Deo instituti sunt pastores et doctores et una cum Pontifice Ecclesiam docentem et regentem constituunt.

« Vocantur (etiam) ad Concilium, in eoque *jus* habent *suffragii deliberativi* (2) : 1) S. R. E. *Cardinales*, etsi non episcopi ; 2) Abbates vel Prælati *nullius*; 3) Abbas Primas, *Abbales* superiores congregationum monasticarum, ac supremi *Moderatores* religionum clericalium exemptarum, non autem aliarum religionum, nisi aliud convocationis decretum ferat.

Etiam Episcopi *Ululares*, vocati ad concilium, suffragium obtinent *deliberativum*, nisi aliud in convocatione expresse caveatur ». Can. 223.

3) Non requiritur ut singuli *specialim* invitentur et *nominalini*, sufficit ut invitatio universalis ita promulgetur, ut omnibus innotescere possit.

B. Quoad celebrationem.

464. 1) *Jus præsidendi*, præsentia veræ et propriæ juris-

(1) Cf. Forget, in *Diet, theol.*, art. Conciles, col. 636 sq.

(2) l'tique, ex jure *ecclesiastico*, nisi sint episcopi residentiales. « Theologi ac sacrorum canonum periti, ad Concilium forte invitati, suffragium non habent, nisi consultivum ». Can. 223, § 3.

dictionis, *soli B. Pontifici* competit, qui solus superior est omnibus episcopis, solusque habet supremum et universum Ecclesiæ regimen. Præsidet autem *per se* aut *per delegatos*. Ita *Nicæno* conc. præfuit per Rosium, Vitum et Vincentium ; *Ephesino*, per Cyrillum Alex., Arcadium... ; *Chalcedonensi* per Paschasinum et Lucentium. Eatenus vero tantum eum repræsentant legati, quatenus ejus instructiones sequuntur.

Imperatores aliquando, ex induito, quemdam habuerunt primatum honoris, non autem jurisdictionis.

« Ejusdem Romani Pontificis est... res in eo (Concilio) tractandas ordinemque servandum constituere ac designare, Concilium ipsum transferre, suspendere, dissolvere, (jusque decreta confirmare ». Can. 222, § 2.

« Si contingat Romanum Pontificem, durante Concilii celebratione, a vita discedere, ipso jure hoc intermittitur, donec novus Pontifex illud resumere et continuari jusserit ». Can. 229.

2) *Necesse non est ut omnes omnino episcopi* totius orbis simul *convenient*, id enim est moraliter impossibile, sed sufficit ut tot adsint episcopi et ex tot locis, ut, datis circumstantiis, *moraliter* loquendo, dici possint universam Ecclesiam repræsentare.

Dubio autem exurgente circa œcumenicitatem concilii, ad Ecclesiam spectat hujusmodi factum dogmaticum judicare ; œcumenicitatem quidem convocationis aut celebrationis non creat ubi defecerit, sed authentice et infallibiliter illam declarat, si exstiterit.

3) Ad definitionem conciliare *non requiritur ut omnes* qui convenerunt episcopi *unanimiter consentiant*. Cum sint enim per se fallibiles, dissentire possunt episcopi et reapse quandoque non pauci dissenserunt ; ita in *Nic.*, 2 subscribere noluerunt ; in *Trid.*, 50 recusarunt decretum de invaliditate matrimoniorum clandestinorum ; in *Val.*, 2 assensum negarunt de infallibilitate definienda Pontificis R., et 55 alii idem votum dedissent, si sessioni interfuissent. Attamen, his in omnibus casibus, definitiones factæ, ut conciliares et infallibiles, ab omnibus acceptæ sunt.

Si adsit dissensio, infallibilitas, ut patet, stat cum episcopis

qui summo Pontifici adhærent, cum collegium sine capite prorsus carcat infallibilitate ; si autem illa pars adeo parva sit ut Ecclesiam moraliter jam non repræsentet, definitio, si edatur, papalis dicenda est, non conciliaris. In praxi vero, etsi nec a majori nec a minori episcoporum parte ligetur Pontifex, nunquam in concilio definivit nisi quæ a majori et saniori parte Patrum approbabantur.

C. Quoad confirmationem.

465. 1) *Confirmatio* concilii a S. Pontifice *absolute* est *necessaria*, quia episcopi docentes absque capite neque repræsentant universam Ecclesiam, neque magisterium efficiunt cui promissa est infallibilitas. Quare « Concilii decreta vim definitivam obligandi non habent nisi a R. Pontifice fuerint confirmata et ejus jussu promulgata ». Can. 227.

2) *Ex /aciis* constat ea tantum concilia ut *definitiva* et *auclorilale universalis* pollentia ab Ecclesia habita esse,- quæ a R. Pontifice *confirmata* sunt, et acta quædam conciliorum aliunde cecumenicorum vim non obtinuisse et accepta non esse propter defectum illius approbationis, ita *can. 28 Cone. Chalced.(1)* ; quinimoquædam *ex numero* oecumenica, ut *Ariminense* et *Ephesinum II*, nullum habere valorem, quia a R. Pontifice reprobata sunt.

Quodsi concilium sive convocatione sive celebratione oecumenicum non fuerit, oecumenicum tamen fieri potest quoad *auclorilalem* et vim obligandi fideles universi orbis confirmatione subsequent! Pontificis ; ita *Const. I et II*.

Multipli autem *modo* concilia confirmare potest Pontifex : 1) sententiam ferendo in ipso concilio sive *personaliter*, sive per *litteras*, sive per *legatos*, quatenus vere ii ex potestate delegata agunt et absolute sequuntur instructiones a Pontifice datas de rebus in particulari definiendis ; 2) *positive* confirmando decreta concilii sibi delata, aut simpliciter ea *recipiendo* et *promulgando*.

(1) D'Herbigny, t. II, n. 292 sq. ; Jugie, *Theol. dogm. ch. or.*, t. I, p. 55 sq. ; p. 86 sq.

Asserlio : Concilia oecumenica per se sunt infallibilia [*De fide*].

466. A. Infallibilia sunt : a) *Patet ex diciis*. — 1) Universa Ecclesia docens infallibilis est, sed concilium œcumenicum *totam* repræsentat Ecclesiam. Ergo infallibile est in definienda doctrina de fide vel moribus. z

2) Errante concilio œcumenico, contra Ecclesiam *prævalere* *potest* *inferi*; quod promissis Christi prorsus repugnat. Ergo.

b) *Probatur ex historia*. — Patres unanimiter docent decreta conciliorum œcumenicorum *divina* esse (1), in dubium vocari non posse, nullatenus a veritate aberrare potuisse (Socrates Hist, ecc., l. 1, c. 31), sed *irretractabilia* esse et toto corde amplectenda « sicut sancti evangelii libros » (2) ; aliterque non sentiunt ipsa concilia, sub anathematis pœna præcipiendo ut omnes omnino fideles suis decretis absolute obediant.

467. B. Per se. — Quod autem conciliarie definitiones sint *per se* infallibiles, independenter a consensu et acceptione subsequenti Ecclesiæ audientis, quidquid dixerint Jansenistæ et alii, evidens est : 1) *Ex voluntate Christi* qui, independenter omnino a fidelium coetu, solis Apostolis eorumque successoribus infallibilitatem commisit. 2) *Ex perpetua ratione agendi* Ecclesiæ quæ, jam a primo concilio (Act., xv, 6 sq.) et deinceps, decretis vim inesse credidit obligandi ante quamcumque fidelium acceptionem et confirmationem, et hæreticos habuit omnes qui ea recipere volebant.

N.~B. Quemadmodum infallibilitate, ita « Concilium œcumenicum suprema pollet in universam Ecclesiam potestate ». Can. 228, § 1.

Assertio : Episcopi, in concilio coadunati, sunt veri iudices fidei [*Doctrina catholica*].

468. R. Pontifex supremus est iudex et Caput ; episcopi

(1) S. Athan., Ep. *ad A/roi*, n. 2 ; S. Leo I, ep. cxiv, 2; ep. cxix, R; S. Greg. M., ep. xxv ; De Journal, n. 792, 2185, 2186, 2291.

(2) De Journal, n. 1250, 2186, 2187, 2291.

autem, ei subordinate una cum illo *unum* efficiunt *corpus morale*, et sententiæ communi episcoporum et Pontificis auctoritate eduntur ; itaque ipsi episcopi vere sunt *judices fidei*.

1° *Ante judicium S. Pontificis definitivum*. — Nedum enim amittant episcopi, in concilio coadunati, jus quod, vi muneris, exercent in ecclesiis propriis, ex conjunctione cum Supremo Judice, jus istud, *extensione ampliatur*, perfici videtur.

Insuper sententia conciliaris est sine dubio sententia *judicialis*; atqui *formaliter* ut *conciliaris* constituitur per *consensum episcoporum* (concilii membrorum). Ergo episcopi vere sunt *judices*, et *judicium* ita proprie ferunt, ut, quamvis supremum et irreformabile non sit nisi ex confirmatione S. Pontificis, adeo necessarium sit tamen, ut definitionem conciliarem edere nequeat Pontifex, nisi *approbante concilio*.

Idem liquet ex *formula* quam in concilio adhibent episcopi : « *Definiens*, subscripsi », et ea qua utitur Pontifex definiens : « *Sedentibus nobiscum et judicantibus universi orbis episcopis* », « *sacro approbante concilio* » (1).

469. 2° *Judicio Pontificis definientis jam prolato*. — Rem jam definitam in dubium vocare (2) nequeunt episcopi, sed *judicium* vere exercent, illam *authenlice declarando* et *vindicando*, non secus ac *judices civiles*, auctoritate propria, *judicium* vere proferunt, jus authenticæ proponendo et textus per se clarissimos aperiendo.

Ad *judicii* enim essentiam nullatenus pertinet ut sententia pro libitu feratur, sed secundum *verum cognitum* et *rei æqualem*. Jamvero, quamvis decisio S. Pontificis per se sufficiat ad veritatem infallibiliter dicendam, manente tamen et accepta certitudine rei veritatis minime repugnat, imo valde convenit ut instituat *examen*, non dubitativum, sed *comprobalivum*, ut aiunt, quo res magis inculcetur, nova sententia confirmetur et in luce clariori ponatur.

(1) Denzinger, n. 1781 et 1821.

(2) Idem absolute dicendum, sive definitio jam lata sit a Pontifice S., sive a Concilio antea habito. Cf. Denzinger, n. 288 sq., 428 sq. ; Forget, art. cit , col. 665 ; Dublanchy, in *Diet, théol.*, art. Infaillibilité du pape, col. 1698.

En opus quod, in casu, opportune quidem, et eo liberius tractant episcopi quo plene omnis removetur erroris causa. *inquirendo* scilicet et fuse *exponendo* Scripturæ et Traditionis *leslimonia* quibus dogma innitur, *argumenlaque* ex analogia fidei petita, quibus illustratur atque a cavillationibus hæreticorum invicte defenditur.

Assertio : Concilia œcumenica, quamvis nunquam sint absolute necessaria, valde tamen sunt utilia [*Cerium*].

A. N o n s u n t a b s o l u t e n e c e s s a r i a

470. 1) *Necessiale præcepti*. — Nullum enim adest Christi mandatum aut Scripturæ vel Patrum testimonium quo evinci possit eorum necessitas.

2) *Necessiale medii*. — Nam : a) Pontifex *per se* præstare potest et *plenissime* quidquid valent concilia. — b) *Historia* patet concilia œcumenica prorsus *defuisse* tribus prioribus sæculis, postcaque, nonnisi *raro* et variis temporum intervallis, celebrata fuisse. Ergo ad essentielle Ecclesiæ regimen non pertinent, eo vel magis quod repugnare videtur Christum tale medium Ecclesiæ necessarium instituisse, tantis difficultatibus obnoxium : *extrinsecis* quidem, ut itinerum longitudo, impensæ amplissimæ, civilis gubernii repugnantia, etc. ; *intrinsecis* etiam, quatenus episcopi ex toto orbe ad concilia progredientes, munus negligunt ordinarium, gregemque proprium deserunt, cujus negotia languescunt spiritualia.

B. V a l d e t a m e n s u n t u t i l i a .

471. Quamvis nullum sit *esseniale* discrimen inter definitionem pontificialem et definitionem conciliarem, utilitate tamen non carent concilia.

1) *Eruditione, scientia, prudentia et experientia*, quam maxime Pontificem *adjuvant* episcopi in inquirenda veritate doctrinali aut in adhibendis mediis quibus leges aptissimæ condi, expeditiusque et tutius componi possint dissensiones.

2) *Cum majori solemnilale* prolatum, iudicium, ab omnibus episcopis una cum Pontifice edictum, majorem etiam habet auctoritatem, non *intrinsecam* utique, sed *humanam* et *exter-*

nam, qua *facilius* moveri solent homines et convinci, quia unitatem Ecclesiæ splendidam magis demonstrat, ejusque sensum clarius manifestat ; imo et *efficacius*, cum episcoporum zelus naturaliter incendatur ut executioni mandent decreta ad quæ conficienda adlaboraverunt.

2) DE EPISCOPIS PER ORBEM DISPERSIS

Assertio : Magisterium ecclesiasticum, etsi per orbem dispersum, infallibile est in edocenda Christi doctrina [*De fide*].

472. Magisterium illud, ex omnibus episcopis per orbem dispersis, sed cum Romano Pontifice docentibus, conflatum, *ordinarium* vocatur per oppositionem ad *solemne* et *extraordinarium*, quod definitionibus conciliorum aut Papæ ex cathedra loquentis exercetur, idemque est ac *Traditio* active spectata, de qua in tractatu de Locis theologicis.

Probalur thesis. — 1) *Ex promissis Christi.* — Christus Ecclesiæ suæ infallibilitatem promisit simpliciter et sine ulla restrictione, omnibus diebus, pro semper ideo et in ordinario et quotidiano magisterii ministerio, non secus ac in solemniori ejus exercitio.

2) *Ex Ecclesiæ praxi et expressis declarationibus.* — « Eccle-
« sia sibi semper jus attribuit de hæresibus definitive judi-
« candi extra concilium oecumenicum, ut constat de tribus
« primis sæculis et de multis hærcsiarchis posteriorum tem-
« porum (ut sunt Pelagius, Berengarius, Jansenius). Immo
« sæpe hæretici contra suam damnationem ad concilium
« provocantes ab Ecclesia rejecti sunt. » [*Pesch.*, n. 461.)

Subjectio « quæ fidei divinæ actu est præstanda, ait *Pius IX* in ep. ad archiep. Monach., 21 dec. 1863, ad ea quoque extendenda (est), quæ, *ordinario* totius Ecclesiæ per orbem dispersæ *magisterio*, tanquam divinitus revelata traduntur, ideoque universali et constanti consensu a catholicis theologis ad fidem pertinere retinentur (1). »

Concilium autem *Vaticanum* statuit : « Porro fide divina

(1) Denzinger, n. 1683. Cf. S. Aug., *Cont. Jul.*, l. I, c. vn, n. 30 sq. L II, c. x, n. 33, 37 ; Journal, 1898-1900.

et catholica ca omnia credenda sunt, quæ in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia, sive sollemni iudicio, sive *ordinario et universali magisterio*, tanquam divinitus revelata credenda proponuntur » (1).

3) *Ex natura Ecclesiæ et fine*. — Non solum extraordinarie in concilio, sed ubique, semper et quotidie Ecclesia debet ita veritatem proponere, fidem in animas gignere et hæreses arcere, ut ad salutem tuto et efficaciter homines perducere valeat : en enim munus suum essentielle. Atqui hoc opus præstare nequit nisi sit infallibilis. Ergo.

Corollaria generalia

I. — Concilium non est supra Papam.

473. Ex dictis luculenter ostenditur *concilium cilm Papa non esse superius* ipso Pontifice seorsim accepto ; in utroque *eadem* omnino adest auctoritas suprema, eadem infallibilis, et nil amplius. Episcopi enim, per se potestate tantum subordinata pollentes, suprema autem in concilio, prout ipsi Pontifici uniti, nec ex se, nec ratione adunationis in concilio, aliquid addunt potestati Papæ, quæ *per se* et *ex se* sola plena est et suprema.

Concilium vero *absque Papa*, non solum superius non est Pontifice, uti voluerunt Gallicani, sed absolute *inferius*, uti liquet ex tota doctrina de primatu. Merito igitur sententiam *Pii II* appellationes a Papa ad concilium damnantis (2), his verbis renovavit *Vaticanum* : « Quare a recto veritatis tramite aberrant, qui affirmant, licere ab iudiciis Romanorum Pontificum ad oecumenicum concilium tanquam ad auctoritatem R. Pontifice superiorem appellare (3). » Cod., can. 228, § 2; 2332.

Quapropter, *Sede vacante*, tametsi, propter promissiones perennis indefectibilitatis et permanentium in ea Spiritus veritatis, Ecclesia *una* remaneat, nec a fide tradita deficere possit, nec a communione cum Sede Petri, in hæresim aut in schisma universaliter labendo, attamen neque nova dogmata definire potest, neque decreta pro Ecclesia universali obligatoria ferre valet. Sede enim vacante, episcoporum collegium non est oecumenicum, et deest subjectum in quo potestas supra universam Ecclesiam resideat (*Franzelin, De Ecc., th. 13*).

(1) Denzinger, n. 1792 ; Cod., can. 1323, § 1.

(2) Denzinger, n. 717 ; cf. ari. 2 *Decl. Cler. gallic.*, Denzinger, 1323

(3) Denzinger, n. 1830.

II. — Quid de decretis Constantiensibus ?

474. Falso provocant adversarii ad decreta, a conc. *Basileensi* innovata, sed a conc. *Conslanliensi* lata, quibus declarat se « potestatem a Christo immediate habere, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi *papalis* existat, obedire *tenetur* in his quæ pertinent ad fidem et exstirpationem dicti schismatis » (1).

1° Namque hæc decreta non fuerunt *conciliariter* facta, quia edita fuerunt a *sola* obedientia Joan., xxin et quidem *non integra*, quæ profecto universam Ecclesiam non repræsentabat; sed et *tumultuose*, suffragiis *per nationes* datis, laicis ipsis et presbyteris votum edentibus ; insuper non inter decreta fidei, sed inter meras *consiliationes synodales* ab ipso concilio collocata sunt.

Jamvero Martinus V approbavit utique decreta conc. Const, contra Wiclef, Huss et Hieronymum de Praga, necnon et decretum de communione sub una specie et salvum conductum hæreticis datum (2); *decreta* autem de *superiorilale concilii* supra Papam, nedum approbaverit, ea prorsus rejecit et *irrita fecit*.

1) Paulo ante enim statuerat quod « *nulli fas est a Supremo Judice*, videlicet Apostolica Sede seu Romano Pontifice... *appellare* » ; id testatur ipse *Gerson* (Quomodo et an liceat a S. Pontifice appellare), illud Pontificis mandatum impugnando, utpote decisionibus constantiensibus contrarium.

2) Postea iterum approbavit et ratificavit « omnia et singula decreta conc. Const... quæ in *materia fidei conciliariter* statuta erant, et non aliter nec alio modo ». Ergo.

3) *J. Turrecremala*, *S. Antoninus* et alii sancti et docti viri ista decreta *rejecerunt*, quod minime fecissent, si sanctione Pontificis munita fuissent.

4) Neque aliter unquam a sequentibus Pontificibus, nominatim *Eugenio IV*, *Pio II*, et *Leone X* (3), susceptum et agnitum est conc. Constantiense. Ergo.

2° Præterea, a) ex ipsa *affirmatione conc. Patrum* qui declarant hæc fieri « pro exstirpatione *præsentis* schismatis », et ipsum Papam obedire teneri « in his quæ pertinent ad exstirpationem *dicti* schismatis » ; b) ex *testimonio J. Turrecremala* (*Summa de Ecc.*, l. 2, 99) : « decretum illorum Patrum non loquitur de qualibet Synodo universaliter, sed de illa *singulariter* pro cujus tempore non erat in Ecclesia unus pastor totius Ecclesiæ indubitatus » ; patet hujusmodi decreta spectare

(1) Denzinger, n. 657, in nota.

(2) Denzinger, n. 581 sq.

(3) Denzinger, n. 657, n. 2 ; 717, 700

schisma *lune vigens* cl *solurn casum Papæ hujus temporis*, Papæ dubii, seu ad summum in genere casum cujusvis Papæ dubii respicere.

III. — Utrum Concilium, seorsum a Papa, aliquid determinare possit de persona Papæ ?

1) Quoad electionem Papæ.

475. *Ordinarie* ad solum Pontificem spectat modum determinare *transmissionis* potestatis supremæ, adeoque et *electionis*, per quam transmissio ista perficitur, cum ipsi soli in persona Petri collatus sit primatus in proprium. Reapse autem Pontifices leges statuerunt, quibus regulatur electio Pontificalis, quæ, sede vacante, a solis electoribus a Papa antea designatis legitime fieri potest.

Extraordinarie vero, *si forte* Pontificem eligere oporteret, quin potuissent servari conditiones electionis regularis, minime repugnare videtur quod potestas electionis ad *concilium generale* devolveretur, cum ex lege naturæ quævis societas jus habeat sibi consulendi, et in casu non sit aliud medium aptius et efficacius.

De facto tamen hoc *nunquam contigit*, quia conc. *Conslanliense*, non ex se el *auclorilale propria*, sed ex *facullale* sibi *concessa* a vero et legitimo Pontifice Gregorio XII Q), antequam ipse papatui renuntiaret, ad canonicam et certam electionem unici futuri S. Pontificis, Martini V nempe, legitime processit, quando, per abdicationem ejusdem Gregorii, sedes Apostolica vere relicta est vacua.

2) Quoad depositionem Papæ.

476. Pontifex certe potest *ipse* libere papatui renuntiare et ipso facto abdicationis a pontificatu cessat (can. 221) ; nullo autem modo *nullaque raliōe* deponi potest *a concilio*, cum superior ab inferiore judicari nequeat : « Prima Sedes a nemine judicatur. » Can. 155G.

a) *Non raliōe pravilalis morum*. — Papa enim scandalosus, *verus est papa* cui omnino parendum esi. et illum deponere non potest Ecclesia, sed Domino supplicare potest et debet ut ipse remedium adhibeat.

b) *Non raliōe hæreseos*. — Nam, posito quod, ut *persona privata*, hæreticus publice quidem, notorie el contumaciter

(1) Salembier, *Le grand schisme d'Occident*, p. 361, 379 ; in *Diet. Apol.*, art. Schisme d'Occident, col. 1238-1240 ; A. Baudrillart, in *Did. thiol.*, art. Constance (Concile de), col. 1209, 1220 ; Franzelin, th. 13, Scholion, p. 230 sq. ; Noël Valois, *Le France el le grand schisme*, vol., Paris, 1896-1902 ; præsertirn, t. IV, p. 502.

fieri possit Pontifex', — quod generation negant theologi, suavem Christi Providentiam erga Ecclesiam et promissiones ejus divinas spectantes (1), — *ipso facio hæreseos* a pontificali potestate excideret, « *dum propria voluntate transferretur extra corpus Ecclesiæ, factus infidelis* ». Tunc Concilium jus tantum haberet sedem vacantem declarandi, ut ad electionem tuto procedere possent consueti electores (2).

c) *Α'ον ratione Pontificis dubii*. — Pontificem dubium Ecclesiæ judicio subjici simpliciter statuerunt PP. Constantienses, juxta illud : « Papa dubius, Papa nullus. » Porro « axioma istud, ait *Franzelin* (th. 13), verum est duntaxat, si dubium et propter dubium secessio est *lotius* Ecclesiæ ; non autem potest « admitti, si, postquam Pontifex legitime est constitutus, « in parte, imo in parte etiam majori Ecclesiæ, propter inductas « perturbationes dubia et secessionem oriantur ». Unde, si universalis Ecclesia a Pontifice quodam secedit, signum est infallibile, juxta superius dicta, non illuni, antea Papam, nunc a potestate sua privari ista defectione, sed illum nunquam fuisse verum et legitimum Pontificem, cum Christus, in promissis fidelis, permittere non possit ut tota Ecclesia falso adhæreat Pontifici aut verum rejiciat.

Quoad autem alios casus, amplectenda videtur sententia optimorum theologorum qui censent solutionem dubii de vero Pontifice quærendam esse, non in potestate concilii in ordine ad depositionem Papæ, sed *in benigna Dei providentia*, quæ in posterum, si opus fuerit, sicuti tempore M. Schismatis, *salvis omnibus legibus*, perturbationibus finem imponere dignabitur.

IV. — Jurisdictio Pontificis nullis decretis aut canonibus pure ecclesiasticis coactive ligatur.

477. Dico : 1) *coactive*, scilicet ita ut valor actuum Pontificis a canonibus pendeat, et eos non servando, præceptum superioris transgrediatur ipse ; — 2) canonibus *pure ecclesiasticis*, nam juri divino, sive naturali lege statutum sit sive lege positiva, certo subditur Pontifex.

Probat : a) *Ex natura primatus*. — Potestas, a Christo Petro collata, est potestas ei unice propria, omnino illimitata, universalissima, ex se efficax, et *a quavis alia poleslale*, quæ non sit Dei, prorsus *independens*. Ergo, nedum a canonibus ecclesiasticis moderari possit aut impediri, circa eos etiam absolute exerceri potest.

(1) Cf. Dublanchy, in *Diet, thiol.*, art. Infaillibilité du pape, col. 1714 1717.

(2) Cf. Innoc. III, *Serm.* 4. in consccr. pontif.

b) *Balione*. — Canones isti procedunt, vel ab *episcopis* absque Pontifice, et eum non ligant, siquidem superior ab inferiore non ligatur ; — vel ab *ipso Pontifice*, nec illum obligant, quia nemo in seipsum vim coactivam habet ; nec successores ligant qui eadem potentur auctoritate ; — vel a *Pontifice simul* et ab *episcopis*, nec maiorem habent vim in illum quam si ab ipso solo procederent (1).

Attamen vim *dircclivam* habent in Pontificem, quatenus *honeste* agit *reclique* munus suum implet eos sequendo. Imo non licite ageret illos arbitrarie et sine ulla ratione mutando aut abrogando. Lex naturæ enim et diyina postulat ut Pontifex, qui ex officio Ecclesiæ bonum procurare debet, canones in hunc finem prolatos exsequatur, quoadusque conditiones et circumstantiæ omnino diversæ et novæ exoriantur, quæ abrogationem eorum aut mutationem exigant.

ART. III

De objecto magisterii ecclesiastici

De objecto magisterii infallibilis (2)· præcipue agemus in præsentī, pauca tantum dicturi de iis robus, quæ, ad magisterium spectantes, objectum tamen non sunt infallibilitatis, cum hæc fuse tractentur in jure canonico.

Generatim statuitur objectum infallibilitatis.

478. Objectum magisterii infallibilis, *generatim spectatam*, non est novam proponere doctrinam, novasque excogitare revelationes, sed *revelata custodire et exponere* uti contra Güntherianos et Modernistas aperte constat (3).

1) *Ex præfalis*. — Christus enim promisit Apostolis Sp. Sanctum ut eos induceret in *omnem* veritatem et eos iussit docere omnes gentes *omnia quæcumque* eis mandaverat

(1) Nicolaus I. Ep. *ad Mich, imp.*; Bonifacius VIII, Bulla « *Unam sanciam* », 18 nov. 1302 ; art. 3 *Decl. Cler. Gallic.*; *Tat.*, sess. 4, cap. 3 ; Denzinger, n. 333, 469, 1324, 1830.

(2) Franzelin, *De Trad.*, th. 5, 22 et 23 ; Billot, *De Virtutibus infusis*, th. 10 et 12 ; Bainvel, *De Mag. vivo et Trad.*, n. 115 sq. ; Dublanchy, in *Dia. lliêol.*, art. Dépôt de la Foi et Dogme ; Harent, *ibid.*, art. Foi ; Pesch, n. 524 sq. ; D'Herbigny, t. II, n. 386 sq.

(3) Denzinger, n. 1637 sq., 1656, 1800, 2021.

(Joan., xiv, 26 ; xvi, 12-15 ; Matth., xxviii, 2) ; Mare., xvi, 15), sive per se visibiliter docens, sive invisibiliter per Sp. Sancti missionem, qui ab ipso accipit et quaecumque audit loquitur. Ergo revelatio, tempore Apostolorum, erat completa et integra, neque postea unquam augeri poterit aut minui. Ergo.

2) *Ex Apostolorum prædicatione.* — Mom nt enim successores « *ut permaneanl in iis quæ didicerunt el credita sunt illis* », ut depositum fidei (ab eis) acceptum *custodiant* per Spiritum Sanctum, et sibi substituant alios qui et ipsi hujusmodi depositum *custodiant* et *propagent* ; imo anathemate plectunt eos omnes qui aliud evangelium acciperent aut prædicarent, et absolute rejiciendum declarant omne quod præter doctrinam ab Apostolis traditam credendum proponitur tanquam fides revelata (1). Ergo iterum *integram* doctrinam revelatam tradiderunt Apostoli, illamque *servare* debet Ecclesia et fidelibus transmittere, qui merito dicuntur « *superaedificati super fundamentum Apostolorum el prophetarum* » (Eph., iii, 20).

3) *Ex Ecclesiæ prædicatione.* — Ab initio apud omnes pervulgatum est axioma : quidquid *novum* est, *falsum* est ; et ipsa Ecclesia aperte docuit magisterii ejus infallibilis esse « *non Spiritu Sancto revelante novam doctrinam patefacere sed, eo assistente, traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodire el fideliter exponere* » (2).

Itaque revelationes a Deo factæ post Apostolos non pertinent ad ipsum depositum fidei, quod custodiendum et explicandum Ecclesiæ commissum est, et si Ecclesia illas approbat, nullatenus intendit ipsas credendas proponere, sed tantummodo declarare eas prudenter accipi posse et nil in iis contineri contra fidem et mores (3).

(2) II Tim., i, 13-14 ; iii, 2 ; i, 10, 14 ; Rom., xvi, 17 ; I Cor., xi, 2 ; Gal., i, 6 sq. ; Col., iii, 7 ; II Thess., iii, 14 ; Jud., 3.

(3) Denzinger, n. 1836, 783. Testimonia PP. legantur apud Franzelln, th. 22, p. 252 sq.

(1) Franzelln, *De div. Tradit. et Scriptura*, ed. 4, p. 256. Hæ tamen revelationes, si adsint motiva evidentia divinæ credibilitatis, credi possunt imo et debent ab iis quibus fiunt aut ad quos destinantur.

De natura veritatum revelatarum.

479. *Writ al< s revelat® non eodem gradu necessaria· sunt ad salutem, nec eodem modo in revelatione habentur. Unde duplex divisio :*

1) *Reuelala direcla intentione el per concomitantiam.* — Inter veritates revelatas, aliæ *direcla inlenlione* r< velatæ sunt, quia vel cognitu neccssariæ sunt ad salutem, necessitate medii aut præct pti, vel, licet non sint de substantia doctrinæ, sunt tamen de complemento ejus, utpote ad penitiorem ct expolitiorem notitiam œconomix salutis facientes, v. g. mysteria, præctpta, consilia, sacramenta. Aliæ *per concomitanliam* tantum revelat® sunt, quia, etsi connexionem mere materiale[m] habeant cum supradictis revelatis, ad earum tamen humanam ct convenientem propositionem valde juvant, ita multa adjuncta physica, genealogica, chronographica,..geographica, etc.

Jamvcro istæ veritates, cum omnes sint a Deo revelatae, eodem gradu et eodem titulo sunt credibiles et res fidei omnes dicendæ sunt. ; attamen *priores* tantum, quia solæ « *ad aedificationem doctrinæ chrislianæ perlinent* » (1), speciali providentia incorruptae conservari debuerunt et objectum sunt *directum* infallibilis magisterii, cujus est illas authentice proponere fidelibus ut ad salutem perveniant.

480. 2) *Revelata formaliler el uirlualiler.* — Alio modo distinguuntur revelata, in ea quæ formaliter aut virtualiter in deposito revelationis continentur.

a) Porro veritates *formaliter* revelatæ, vel *explicite* continentur in deposito fidei, scilicet in terminis propriis et expressis enuntiatae (Trinitas, Incarnatio, Creatio), vel *implicite*, sicut *pars in lolo, rationes definitionis in definito, particulare in universali*. Ita in ista propositione : Christus est homo, continetur hæc : habet animam et corpus, et ista : est animal rationale. In hac autem propositione : Omnes homines nascuntur cum peccato originali, ista contintur : Petrus vel Paulus, secluso privilegio speciali, nati sunt isto peccato polluti.

(1) *Trid.*, sess. 4, Denzinger, n. 786 ; cf. etiam, n. 1788.

Formaliter implicite revelatae jure dicuntur etiam *conclusiones* syllogismi cujus *ambae* praemissae *formaliter* explicite sunt *revelatae*. Illa in praemissis revelatis : Sacramenta conferunt gratiam licet dispositis, atqui Eucharistia est sacramentum, conclusio : ergo Eucharistia bene dispositis confert gratiam, continetur sicut particulare in universali.

b) Veritates autem *virtualiter* revelatae in deposito revelationis continentur, sicut *consequentia* in principio aut *effectus* in causa, et ex certo revelatis deduci nequeunt nisi ope *discursus proprii* et rigorosi. Illae omnes conclusiones theologicae, de quibus infra.

Determinatur objectum infallibilitatis.

481. Hujus infallibilitatis objectum, ut liquet ex dictis, duplex est : nimirum objectum *directum*, quod, *primario* et *ratione sui*, sub infallibilitate cadit, objectumque *indirectum*, quod, *secundario* tantum et ratione *connexionis* cum objecto principali ad infallibilitatem pertinet.

I. – DE OBJECTO DIRECTO INFALLIBILITATIS

Assertio : Ecclesia infallibilis est primario et directe quoad omnia quae formaliter et directa intentione sunt revelata [De fide].

482. Objectum enim infallibilitatis Ecclesiae pendet omnino a voluntate et institutione Christi. Jamvero Christus instituit Ecclesiam ut homines *certissimam* edoceret viam salutis, videlicet ut omnia *revelata* ad doctrinam suam *quocumque modo* pertinentia indefectibiliter traderet et perenniter (Matth., XXVIII. 18-21 ; Marc., xvi, 15 ; Joan., xiv, 26). Ergo primario et directe Ecclesia infallibilis est circa omnia formaliter revelata et directa intentione, quae « res fidei et morum » dicuntur, eo quod omnia credenda simul et praticanda amplectuntur.

Hinc ad objectum *primarium* infallibilitatis *in specie* pertinent : 1) Ipsi *fontes revelationis*. Ergo iudicium : 1) de *libris sacris* seu de eorum *canone* et genuino *sensu* in rebus fidei

ot morum ; 2) de *traditionibus divinis* theologicè agnoscendis et exponendis (1). — b) Ipsa *propositio* veritatis revelatae credendæ ; ergo iudicium de seligendis terminis quibus fieri debet hæc propositio, / . g. iudicium de symbolis fidei, de canonicis et decretis dogmaticis.

II. — DE OBJECTO INDIRECTO INFALLIBILITATIS

A. — In genere

Asseritio : Ecclesia infallibilis est, secundario tamen et indirecte, circa omnia quæ, licet revelata non sint, cum revelatis ita connectuntur, ut necessaria sint ad revelationis depositum integre custodiendum, rite explicandum et efficaciter definiendum [*Theol. certissimum*].

483. *Probalur* : 1) *Ex infallibililalis natura el fine*. — Finis enim infallibilitatis est integrum et incorruptum custodire depositum revelati, illudque auctoritate efficaci animis proponere.

Jamvero non paucae sunt veritates *ordinis naturalis*, quæ valde proficiunt ad revelati custodiam, expositionem..., puta, *animæ spiritalitas*, cujus negatio infert secum negationem immortalitatis animæ et vitæ futuræ, quæ ad revelata pertinent ; *naturalis Dei cognitio*, qua negata, impossibilis evadit fides supematuratis, quæ auctoritate Dei revelantis certo cognita nititur.

Rursus, multæ numerantur doctrinæ, quæ *plus minusve revelatis repugnant*, illa obscurant aut corrumpunt. sive cum haeretica doctrina nexu logico cohæivnt, sive temere impugnant ipsum fidei fundamentum.

Ergo, circa hæc etiam et similia, Ecclesia debet esse infallibilis ; alias fidei nostræ incolumitati non sat provideretur, et vana esset et inefficax ipsa infallibilitatis prærogativa.

484. 2) *Ex sensu Ecclesiæ*. — Ita sentire Ecclesiam aperte constat : a) *Ex verbis Valicani* nos monentis satis non esse

(1) De his Cone. *Trid.*, sess. 4 ; *Val.*, sess. 4, c. 2 ; Denzinger, 7S3, 7S6, 1787.

« *hærelicam pravitatem devitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur, qui ad illam plus minusve accedunt* », jusque et officium « *falsi nominis scientiam* » proscribendi et damnandi ita Ecclesiæ divinitus inesse asserentis, ut opiniones, ab ea reprobatae, pro erroribus habere teneantur *omnino* omnes christiani fideles (1).

b) *Ex damnatione prop. 22 Syllabi* : « Obligatio qua catholici magistri et scriptores omnino adstringuntur, coarctatur in iis tantum, quæ ab infallibili Ecclesiæ judicio veluti dogmata ab omnibus credenda proponuntur (2). »

Porro *Ecclesiæ* scire competit et decernere *quousque* infallibilitas sua extendatur : secus nunquam certo constare posset utrum, in definiendo, limites sui magisterii prætergressa fuisset., exinde infallibilitas valde periclitaretur, et ipsa religio omnino incerta evaderet. Unde, si quid ad magisterium suum pertinere declarat Ecclesia aut credendum proponit, standum est ejus decreto, utpote infallibili.

Nota. — A. De veritatum divisione.

485. Fides *divina*' ille est assensus qui ipsi *auclorilali Dei* revelantis innititur. Fide divina ergo credenda sunt omnia divinitus revelata, de quorum revelatione certo constat.

« Fide (aulem) *divina* et *catholica* ea omnia credenda sunt, quæ in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia sive *solemni* judicio, sive *ordinario* et *universali* magisterio tanquam *divinitus revelata credenda* proponuntur (3). »

Unde ad fidem *divinam* sufficit ut objectum sit certo et clare *revelatum*; ad fidem autem *catholicam* requiritur præterea *propositio Ecclesiæ*.

1) Porro *dogmata* proprie dicta vocantur : 1) omnia *revelata* quæ ab Ecclesia *ul talia* seu fide divina credenda proponuntur (4) ; b) necnon et ea omnia quorum *contradictoria* tanquam *hæretica* fuerunt damnata ; c) ea denique omnia, quæ ita *manifeste* in Scripturis continentur ut, etiam absque Ecclesiæ propositione, hac de re *nullatenus dubitari* possit, cum Ecclesia

(1) Denzinger, n. 1820, 1798. *Cod.*, c. 1324.

(2) Denzinger, n. 1722. Cf. 1674, 1684, 2005.

(3) Denzinger, n. 1792

(4) Dogmata *fidei definite* quandoque dicuntur dogmata a *solemni* Ecclesiæ magisterio proposita ; dogmata autem *catholica*, ea quæ, absque solemn definitione, ab *ordinario* et *universali* magisterio proponuntur.

corio nobis credendum proponat omnia et singula in Scripturis contenta ad aedificationem doctrinae christianae perlinentia.

2) *Proximae* autem *fidei* dicuntur propositiones quae a plurimis theologis revelatae habentur.

3) *Theologice certae* appellantur : a) omnes *conclusiones* theologiae ; b) omnes veritates quarum *contradictoriae* vel ab Ecclesia *infra nolum* haereseos reapse proscriptae sunt, vel, juxta communem et constantem sensum catholicorum, certissime *tali dignae sunt censura* (1).

B. Quid de ipsa Ecclesiae infallibilitate ?

486. 1) *Dogma* est Ecclesiam infallibilem esse in definiendis veritatibus *formaliter revelatis*, cum haec doctrina sit veritas manifesta in Scripturis et in Traditione, superabundanterque ab Ecclesia fidelibus credenda proposita. « Hinc ejus negatio, ait *Franzelin* (De Trad., ed. 4, p. 114), non solum haeresis est, sed etiam radix omnium haereseon. »

2) *Theologice autem certissimum* est Ecclesiam infallibilem esse in definiendis veritatibus cum revelatis *connexis*. « Hae infallibilitatis extensio, omnibus theologis consentientibus, veritas est theologice ita certa, ut ejus negatio error esset gravissimus, vel ex plurium sententia etiam haeresis, quamvis hactenus explicite haereseos damnata non sit. » (*Id.*, *ibid.*)

B. — In specie

1) — DE CONCLUSIONIBUS THEOLOGICIS

Asserlio : Ecclesia infallibilis est circa conclusiones theologicas [*Theol. cerium*],

487. *Probatur* : 1) *Ex didis*. — Conclusio enim theologica est conclusio quae per *proprium* discursum certo deducitur ex duabus praemissis, quarum una est *formaliter* revelata, altera autem *naturaliter* cognita, nimirum est veritas *virtualiter* revelata, quae ideo cum revelatis ita connectitur, ut negari

(1) Sub nomine *doctrinae catholicæ* veniunt : 1) Omnia *fide catholica* credenda : 2) latiori sensu : a) omnia cum revelatis *connexa* et ab Ecclesia *definita*; b) omnia quae, etsi non sint definita, ab Ecclesia tamen *laudantur*, ut valde utilia ad propositionem aut ad defensionem fidei deposita, ut decreta Congregationum romanarum a Papa approbata aut ab ipso Pontifice prolata, sed absque vera definitione.

non possit quin negetur et ipsa veritas revelata e qua infer-
tur (1).

2) *Ex praxi Ecclesiae*, — Ecclesia damnavit inultas doc-
trinas, multaque systemata philosophica, quæ directe non
quidem veritatibus revelatis sed conclusionibus theologicis
adversantur, et *absolutam obedientiam* et *mentis subjectionem*
postulavit decretis istis (2). Ergo, nisi dicamus Ecclesiam suæ
auctoritatis limites his in casibus prætergressani esse, affir-
mare debemus hæc etiam ad objectum infallibilitatis pertinere.

3) *Ex consensu theologorum*. — Omnes enim hanc edocent
doctrinam, et non dissentiunt nisi de censura qua digna sit
sententia adversa.

2) — DE CENSURIS

A. Definitio censuræ theologicæ (3).

488. Distinguitur censura : 1) *ecclesiastica*, quæ personas
directe afficit ; 2) *theologica*, quæ directe ad *doctrinas* refertur.

Hæc autem censura theologica est *qualificalio*, qua
propositio notatur ut fidei vel bonis moribus aliquo saltem
modo opposita aut nociva. *Active* sumpta, est sententia notam
inurens ; *passive* autem est ipsa nota inusta.

B. Divisio censurarum.

489. A. *Ratione originis*. — Censura dicitur : 1) *pure doctri-
nalis* seu scientifica, si a privatis tantum doctloribus procedit;
2) *judicialis*, si ab Ecclesiæ magisterio profertur.

B. *Ratione modi quo applicabile*. — 1) Censura *categorica*
vocatur, si unicuique propositioni sua propria affigitur nota,
vel multæ eidem simul appenduntur notæ, quæ ut synonymæ

(1) Ad objectum *primarium* infallibilitatis referri debent *conclusiones
mere explicativæ*. Doctrina enim, quam enuntiant hæ conclusiones, est
doctrina *formaliter* revelata saltem implicite, sed ex revelatione cognoscitur
quoad nos, per syllogismum *improprium*, quo tantum determinatur et
explicatur sensus alicujus formalis revelati per conceptus «équivalentes.
Cf. Schultes, *Introductio in historiam dogmatum*, a. 6-9, Terminologia
tamen de his non est omnino eadem apud omnes theologos ; cf. Marin-Sola,
L'évolution homogène du dogme catholique, t. I, p. 134 sq.

(2) Cf. Denzinger, 601, 602, 679, 1542, 1626, 1627, 1748, etc.

(3) Quilllet, in *Diet, théol.*, art. Censures doctrinales, col. 2101 sq.

minime habendæ sunt, quandoquidem propositionem damnatam modis multis contra sanam doctrinam peccare significant (1).

2) *Cumulativa* vero dicitur, si multæ propositiones in *globo* damnantur, quin determinetur in particulari cui convenient singulæ notæ. Quo in casu, nulla est e propositionibus damnatis quæ unam aut alteram e nolis affixis non mereatur, nullaque nola quæ in aliquam non cadat e propositionibus (2).

3) Censuræ autem afficiunt : *a)* quandoque *propositiones*, vel *prout jacent* in decreto damnationis (Denzinger, 1151-1215). — Vel in sensu ab *assertoribus* intento seu in sensu quem *objective* habent apud auctorem (Denzinger, 1001-1079, prop. damn. Baii) ; — Vel in sensu specialiter indicato in ipsa iudicii sententia : ita prop. 15, 36, 37 Synod. Pistor. (Denzinger, 1515, 1536, 1537) ; *b)* quandoque *opus integrum*, ut pote errores continens ; *c)* quandoque etiam *ipsum auctorem* (3).

C. Sensus singularum censurarum.

490. *Propositio hæretica* ea est quæ directe opponitur veritati formaliter revelatæ et ab infallibili Ecclesiæ magisterio sufficienter propositæ.

Nolorie hæretica dicitur, si evidenter, ex ipsis terminis, fidei adversatur definitæ.

Hæresi proxima dicitur propositio quæ opponitur doctrinæ nondum ab Ecclesia definitæ, sed quæ fere ab omnibus ut revelata habetur et definitionis capax.

Hæresim sapiens dicitur propositio quæ, etsi absolute verum sensum habere possit, ex adjunctis tamen personarum, temporum et locorum, ansam præbet timendi ne lateat hæresis. Ita sententia ista : « fides justificat », vera in ore S. Pauli, hæresim sapit apud Lutheranos.

Suspecta de hæresi, a præcedenti non differt propositione, nisi quatenus indicium minus est grave.

Erronea in fide est propositio quæ conclusioni theologicæ certo adversatur.

Errori proxima aut *errorem sapiens* dicitur propositio quæ plus minusve conclusioni theologicæ certæ opponitur.

'Male sonans dicitur propositio quæ, verbis incongruis, sensum congruentem enuntiat, dum *capliosa* est propositio

(1) Exemplum habes in Bulla Pii VI « *Auctorem fidei* »; Denzinger, 1501 sq.

(2) Ita prop. damn. *Michaelis de Molinos, Quesnelli*; Denzinger, 1221-1288 ; 1351-1451.

(3) Sic nominatim damnati fuerunt *Arius* a conc. .Vic., *Nestorius* a conc. *Ephes.*, *Eutyches* a conc. *Chalced.*, etc.

(|î<τ, verbis haud male sonantibus, sensum falsum importat.

Piarum aurium offensiua dicitur propositio quæ, modo loquendi, reverentiam religiosis rebus debitam la-dil et illas contemnendi ansam præbet.

Temeraria communiter dicitur quævis propositio doctrinam receptam rejiciens; *proprie* autem el *stricte temeraria* vocatui pioposilio ([iia· sine fundamento sufficienti recedit a communi sententia Patrum et theologorum, in materia non revelata, sed ad theologiam el pietatem pertinente.

Schismatica dicitur propositio (pia· ad schisma inducit; *seditiosa* vocatur propositio qua·, ab obedientia p.indpibus civilibus debita, avertit, aut ad tumultus in republica excitandos conducit ; *scandalosa*, quæ occasionem præbet ruina· spirituniis, ad peccata iid(les inclinando aut a virtutum exercitio retrahendo ; *blasphema*, quæ injuriam et irreverentiam contra Deum aut sanctos continet ; *injuriosa*, (pia· caritatem el justitiam proximo debitas la-dil ; *impia*, quæ cultum Dei verum evertit vel minuit.

Exempla fere omnium censurarum habes in propositionibus damnatis Synodi Pistoriensis (1).

D. *Assertio* : Ecclesia infallibilis est quoad doctrinales propositionum censuras | *Theol. cerium*] (2).

491. *Probatur* : 1) *Argumento generali* supra d< ducto ex munere Ecclesia· depositum integrum et immaculatum servandi contra omnes corruptionis causas, inter quas recenseri debent, omnes propositiones plus minusve fidei aut moribus repugnante s.

2) *Ex praxi Ecclesiæ*. — Jam a primis sæculis Ecclesia magisterio suo censura notavit proposiliones, obligando fideles assensu *firmo* et *irrevocabili* suis adhærere judiciis. Porro hæc obligatio in conscientia supponit auctoritatem a qua procedit infallibili m csse : m mo (nim t< neri pol· st ad firmiter credendum quod a fallibili auctoritate decretum < st. Ergo

(1) Denzinger, n. 1501 sq.

(?) Propositio sic *universaliter* enuntiata est theologice certa ; est *de fide*, si agatur de doctrina quæ damnatur ut luerelica ; nonnulli autem putant magisterium infallibile non exerceri, si Ecclesia non *proprie* doctrinam delinit, v. g. quando propositio notatur tantum ut *piarum aurium oftensiva*, *improbabilis*, etc. ; multi autem non distinguunt et tenent, positis ponendis, etiam inferiores censuras infallibili ferri auctoritate. Cf. Billot, th. 17, § 2 : Franzeltn, *De divina Traditione*, ed. 4, p. 115, ijB

ex ipsa Ecclesiæ praxi certo infertur cœ usinas doctrinales ad objectum ejus magis rii infallibilis perlinere.

3) DE FACTIS DOGMATICIS

Notio facti dogmatici.

492. Factum *dogmaticum* in genere est quodlibet *factum* *dogmate* illa *connexum* ut magis scilicet ad dogma agnoscendum, custodiendum, applicandum aut rite proponendum.

Factum autem istud *triplex* distingui potest : 1) principaliter *historicum*, quo agnoscitur regula fidei, v. g., legimitas concilii alicujus legitimi aut legitimi ; 2) *doctrinale*, ut judicium de sensu alicujus libri in ordine ad fidem ; 3) *hagiographicum*, ut canonizatio sanctorum.

De duobus ultimis tantum loquimur in præsenli, cum infallibilitas Ecclesiæ circa primum sponte defluat ex supradictis de concilio, de Pontifici it de ipsa Ecclesiæ indefectibilitate. « Quid prodesset enim in abstracto profiteri infallibilem conciliorum œcumenicorum (aut Pontificum B.) auctoritatem, si licet uni esset dubitare de legitimitate concilii » (I) aut Pontificis ?

Assertio : Ecclesia infallibilis est in judicando de sensu alicujus libri in ordine ad fidem *Theol. certum*

493. Ecclesia judicat non de sensu libri *pure subjective*, qui forte latebat in mente auctoris, sed de sensu *objective* et *obvio*, ipsi in verba præ se ferunt. Illi qui auctor intendere debuit, si, verborum significationem cognoscens, sincere locus fuerit. Hoc judicium igitur circa *hæc duo* versatur : 1) utrum talis doctrina rectæ fidei sit conformis necne (quæstio juris) ; 2) utrum hæc doctrina in tali libro contineatur (quæstio facti).

Jam vero Ecclesiam infallibilem esse in his duobus judicandis, *probat* :

a) *Ex ipsa infallibilis natura.* Ecclesia enim infalli-

(1) Van Noort, n. 87.

bilis est in quæstione juris, ut omnes concedunt, sed, nisi infallibilis sit etiam in quæstione facti, depositum fidei integrum servare et fideles efficaciter ab erroribus præcavere nequiret, et prorsus vana esset et illusoria ejus infallibilitas, cum quilibet falsas doctrinas impune spargere posset et condemnationem effugere, dicendo Ecclesiam non recte intellexisse sensum ejus libri. Ergo.

b) *Ex praxi Ecclesiæ*. — Ecclesia non errat in determinando infallibilitatis suæ objectum. Atqui, jam ab antiquis temporibus, de doctrina orthodoxa vel heterodoxa multorum scriptorum, infallibile judicium protulit Ecclesia, illud ut *definitivum* et *absolutum* omnibus imponendo fidelibus ; v. g. concilium *Nicaenum* damnavit *Arii librum*, qui « Thalia » inscriptus erat ; conc. *Ephes. Neslorii scripta* rejecit et Cyrilli opera approbavit ; *Consi. II tria capitula* proscripsit ; conc. *Constanliense* quemlibet suspectum errorum *Viclef, Hieronymi de Praga* et *Huss* interrogari jussit : « utrum credat, quod condemnationes... factæ de personis eorum, libris et documentis fuerint rite et juste factæ, et a *quolibet calholico* pro talibus *tenendæ* et *firmiter asserendæ* » (1). Ergo.

Assertio : Ecclesia infallibilis est in canonizatione sanctorum. *Doctrina communis el cerla*.

494. Notio canonizationis (2). — *Canonizalio est senlenlia ultima el definitiva, qua S. Pontifex, judicio rile peraclo de heroicilale virtutum alicujus servi Dei el de veritate miraculorum quibus manifestala est, servum hunc inter sanctos receptum esse declarat et omnibus fidelibus colendum et invocandum proponit.*

Hæc canonizalio *formalis*, de qua sola nunc agitur, distinguitur : 1) a canonizatione *aequipollente*, qua, absque prævio examine juridico, ex generali cultu alicui servo Dei jam a

(1) Denzinger, n. 659. Cf. n. 1350.

(2) Ortolan, in *Diet, théol.*, art. Béatification, col. 493 sq. ; art. Canonisation, col. 1626 sq. ; Benedictus XIV, *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* ; Beliarminus, *Controv.*, 4 in-fol. Paris, 1613, t. II ; *Cod. Jur. can.*, c. 2125 sq. ; 2136 sq. ; H. Delehaye, *Sanctus...*, c. 4, p. 162-189 ; A. d'Alès, in *Diet. Apol.*, art. Saints.

multis annis præstito, hunc servum ut sanctum omnibus implicite proponit Ecclesia.

2) A *beatificatione*, quæ non est nisi *præoium* iudicium quo *permittitur* tantum cultus alicujus servi Dei.

495. Probatur thesis : a) *Ex ipsa canonizationis natura*. — Ecclesia infallibilis est in iis omnibus quæ ad fidem aut ad mores periment. Atqui canonizatio ad fidem et ad mores spectat ; ad *fidem*, « honor enim, quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua sanctorum gloriam credimus » (S. 77/., Quodh, ix, q. 7, ait. 16) ; ad *mores*, nam per canonizationem ut exempla vitæ perfectæ nobis proponuntur sancti. Ergo.

b) *Ex modo agendi Pontificum*. — Pontifices quandoque in ipsis bullis canonizationis suam affirmarunt infallibilitatem (1), sed et semper, in ipso actu canonizandi, verba adhibent solemnia : « *Auctoritate D. N. J. C. et apostolorum Petri et Pauli ac nostra... decernimus, declaramus, definimus...* » quibus uti solent quotiescumque veritatem firmiter tenendam fidelibus imponunt. Atqui Ecclesia ita obstringere non posset fideles ut absolute credant canonizatos inter sanctos haberi, nisi revera hoc infallibiliter judicaverit. Ergo.

c) *Ex sententia jere unanimi theologorum* qui docent infallibilitatem Ecclesiæ in sanctis canonizandis negari non posse, vel sine hæresi, vel saltem absque temeritate, scandalo et impietate.

4) DE REBUS DISCIPLINARIBUS

496. *Slalus quæslionis*. — Res disciplinares iutelligimus leges ecclesiasticas, quibus homo ad Deum rite colendum et ad vitam christianam bene instituendam dirigitur et ordinatur.

Solas autem leges pro *universa Ecclesia* editas ad magisterium infallibile pertinere contendimus, eo quidem sensu quod nil unquam veræ fidei aut bonis moribus oppositum continere possint.

(1) Ita *Sixtus IV*, in bulla canon. S. Bonavenluræ.

Assertio : Ecclesia infallibilis est in decretis disciplinaribus universalibus *Theol. cerium* (1).

497. *Probalur* : 1) *Ex Ecclesiae natura et fine*. — Si Ecclesia enim, pro suprema sua auctoritate, omnibus fidelibus praeciperet aliquid contra fidem aut bonos mores, *practice* erraret, (*t eo ipso a vera fide deficeret ; *sancta* esse *cessaret* et homines a salute averteret, viam falsam edocendo, nimirum vera Christi Ecclesia esse desineret et sub potestate diaboli constituta inveniretur. Ergo.

2) *Ex verbis Christi*. — Nam, ex assistentia Christi perpetua ‹t quotidiana, « non minus infallibilis exhibetur Ecclesia in « *concreta* et *praelica* interpretatione revelationis, quam in « ejus interpretatione dogmatica : « *docentes* eos, aiebat « Dominus, *servare omnia quaecumque mandavi vobis, et ecce* « *ego vobiscum sum...* » (Matth., x x v i i i, 20). Quod sane « verum non esset, si per Ecclesiae leges possent aliquando « amoveri fideles a rectitudine regulae evangelicae ». {*Billot*, th. 22.)

Absolute etiam promisit Christus *ligalum* fore *in coelo*, quidquid in terra ligaverit Ecclesia (Matth., xvi, 19 ; xvm, 18). Atqui nihil a Deo ratihaberi posset quod contra jus divinum quocumque modo praescriptum fuisset. Ergo.

3) *Ex praxi Ecclesiae*. — Ecclesia suam in rebus disciplinaribus infallibilitatem nonnunquam diserte aut implicite affirmavit (2). — Quinimo doctrinam, ipsa Ecclesiae *praxi* universali *consecratam* et confirmatam, semper ut *veram* habuerunt non solum Patres et theologi, sed Pontifices et Concilia (3). Ergo.

Corollarium. — Ecclesia infallibilis est in approbatione solemnium ordinum religiosorum (4) *Theol. certum*].

498. *Explicatur*. — a) Approbatio Ecclesiae, ut patet, non versatur circa honestatem trium votorum paupertatis, casti-

(1) Cf. *Trid.*, sess. 22, can. 7 ; *Synod. Pist.* prop. 78, Denzinger, 954, 1578.

(2) *Act.*, xv, 28 ; Denzinger, n. 626, 856, 1578.

(3) S. Steph. I, *ep.* ad Cypr. ; *Conc. Sic. II*, act. 7 ; Denzinger, 46, 302 ; S. Aug., *semi.* 294, 2, 2, S. Leo I *M.*, *ep.* cxiv, 2, 119, 3 ; *Journei*, 1525, 2185, 2186.

(4) De Groot, q. 9, a. 6, p. 340 sq. ; Pesch, n. 544 sq.

tatis et obedientiae, quae essentiam constituunt status religiosi et a Domino ipso quam maxime laudata fuerunt, sed tantummodo : 1) circa *honestatē* talis *regulae* specialis (*judicium doctrinale*) ; 2) necnon et circa *opportunitatem* creationis novi hujus ordinis (*judicium prudentiale*).

b) Duplex distinguitur approbatio : 1) *commendalitia*, qua laudabile tantum declaratur tale institutum ; 2) *solemnis*, qua formaliter et definitive a S. Pontifice in ordinem proprie dictum illud erigitur.

Porro in thesi loquimur de approbatione tantum *solemni* et quidem quoad *solam doctrinae quaestionem*.

499. *Probalur* : 1) *Ex natura rei*. — Hac solemnī sententia, absolute et definitive approbat Ecclesia constitutiones hujusmodi Ordinum, quos ut *via* perfectionis acquirendae viam proponit omnibus cujuscumque regionis fidelibus. Atqui Dī promissis omnino repugnat ut, auctoritate sua, viam commendet Ecclesia, quae, a perfectione removens, animas ad perniciem duceret. Ergo.

2) *Ex modo agendi Pontificum*. — In ipsis bullis approbationis Pontifices monent fideles nemini licere hanc approbationem infringere aut impugnare, imo quandoque poena excommunicationis mulctant contradicentes. Ergo.

500. Nota. — 1° « Aliquos errores historicos (in libros liturgicos) aliquando irrepsisse, qui subinde correcti fuerint, et pauca quaedam menda etiam corrigenda superesse » (1), non negatur, sed id ad rem non esse praesentem, cum Ecclesia nunquam se dixerit infallibilem « in privatis factis aut gestis », neque « inconcussae infallibilisque veritatis judicaverit quaecumque (istis libris) sunt inserta, cum multoties pro variis temporibus, varia ex occasione, ea mutaverit correxerit quo » (2) ipsa Ecclesia.

Idem fere dicendum de (*actis historicis* ad quorum memoriam instituitur festum, *diam respiciens Ecclesiam universalem*, v. g. Praesentatio B. M. Virginis in templo, Apparitio Lapedi V. Immaculatae. Haec enim facta non sunt nisi *ocasio* seu

(1) Benedictus XIV, *De Servorum Dei beatificatione...*, I, c. xliiii, n. 14;

(2) Bened. XIII, *Dissert. de reliquiis S. Bartholomaei*, art. 7, Romae, 1724. Cf. Billot, th. 17, p. 429.

conditio, propior quam instituitur festum, cujus vero *objectum* est tantum ipsa *persona B. Virginis* scu ipsum *mysterium* [conceptio immaculata]. Ideo *veritas historica* factorum hujusmodi non eo ipso *authentice* et *infallibiliter* declarat ur et definitur ab Ecclesia, quæ e contra, ad institutionem festi, illam supponit.

« Sic, inquit Pius X, plane sacrum Consilium legitimis ritibus tuendis, abhinc annis XXX [2 maii 1877], edicebat : « Ejusmodi apparitiones seu revelationes neque approbatas neque damnatas ab Apostolica Sede fuisse, sed tantum permissas lanquam pie credendas fide solum humana, juxta traditionem quam ferunt, idoneis etiam testimoniis ac monumentis confirmatam. » Hoc qui teneat, metu omni vacabit. Nam Apparitionis cujusvis religio, prout facium ipsum spectat et *relativa* dicitur, *conditionem* semper habet implicitam de veritate facti; prout vero *absoluta* est, semper in veritate nititur, fertur enim in *personas ipsas* Sanctorum qui honorantur. Similiter de *reliquiis* affirmandum (1) ».

In his tamen omnibus, christianos maxime cautos esse oportet, cum, sine damnabili temeritate, receptae in Ecclesia traditiones leviter rejici non possint. Eis itaque debetur *assensus religiosus* prudentialis de quo statim dicetur ; quodsi rationes *graves* occurrant in contrarium, humiliter proponantur *auctoritati ecclesiasticae*, ad quam *unice* perlinet judicare de opportunitate mutationum aut emendationum.

2° Infallibilitas quoad disciplinaria non videtur *per se* poscere ut *summum* prudentiae *gradum* semper attingat Ecclesia, ita ut leges latae necessario sint omnium prudentissimæ, et instituta approbata locis et temporibus quam maxime opportuna sint et apta, dummodo nil ipsis contrarium sit fidei aut moribus. « At saltem *Umoritatis nolam* non effugeret, ait *Billuarl* (De regulis fidei, diss. 3, art. 5), qui contra communem Ecclesiæ sensum, erroneum, assereret » ejusmodi judicium de opportunitate.

ART. IV

De assensu debito magisterii ecclesiastici decretis

501. Quod obedientiam præstare debeamus decisionibus magisterii ecclesiastici, evidenter demonstratur ex ipsa

(1) Encyc. *Pascendi*, éd. B. Presse, t. III, p. 174 ; cf. Bened. XIV, *op. cit.*, l. I, c. 48, n. 13 ; Marlin-Sola, *l'évolution homogène du dogme catholique*, t. I, p. 482 «q. D'Herbligny, t. II, aa. 888, B : A¹¹¹IHu Clergé, 12 mai 1927, p. 292-293.

Christi institutione, qua, *auclorilale sua et viriule*, Ecclesiam misit in universum mundum, ut evangelicum doceret integrumque et incorruptum custodiret.

Triplex autem distinguitur assensus : 1) assensus *fidei diuinæ* ; 2) assensus *fidei ecclesiaslicæ* ; 3) assensus quem dicunt *religiosum*.

A. Assensus fidei divinae.

502. Jam ex Vaticano prænotavimus assensu sup r omnia firmissimo, assensu nempe fidei divinae credenda esse omnia et singula, quæ, *lanquam diuinitus revelata*, ab Ecclesia sufficienter sunt *proposita*, sive solemni, sive ordinario et universali magisterio, et omnes *pertinaciter* obnitentes, ipso lacto hæresim incurrere.

Definilio autem *fidei* non alligatur formulis certis et determinatis, sed *multiplici modo* manifestari potest, evidenterque adest : 1) si aperte et terminis expressis proponitur doctrina lanquam a Deo revelata, tanquam dogma catholicum aut de fide tenenda ; 2) si doctrina contradictoria ut hæretica damnatur aut verbo Dei contraria ; 3) si definitio dicitur vel fieri de fidei veritate, vel ipsam Ecclesiæ fidem declarare ; 4) si in hanc formam decretum præscribitur : si quis hoc vel illud senserit, anathema sit ; 5) generatim quotiescumque formula istis æquivalens adhibetur.

Errant proinde qui putant non proponi lanquam de fide nisi ea quæ in *anathemalisms* seu *canonibus* conciliorum continentur. Nam, præterquam quod in magisterio ordinario et universali Ecclesia *nullo* utitur *anathemate*, multæ sunt etiam definitiones solemnes quæ hanc non servarunt formam (1). Quinimo inter capita doctrinæ et canones hoc unicum viget discrimen, quod capitibus quid *credendum*. canonibus autem quid *vitandum*. indicari soleat, ut explicite asseruit *Tridentinum*. Ita legitur in fine decreti de justificatione : « Post hanc de justificatione doctrinam, quam nisi quisque fideliter firmiterque receperit, justificari non poterit, placuit sanetæ Synodo hos canones subjungere, ut omnes

(1) Denzinger, n. 143 sq., 288, 691 sq.

sciant, non solum quid tenero et sequi, sed (licet) quid vitare et fugere debent. » Aliaque similia habentur in prooemio et in fine decreti de S. Eucharistia, de sacramento poenitentiae (1).

Attamen ca tantum ut fidei dogmata accipienda sunt quae ipsum sunt *objectum* definitionis, non autem *argumenta* seu motiva alia per modum demonstrationis (2), neque *obiter* (*licet* praeter doctrinam definiendam, neque in *congregationibus praeviis* aut in sessionibus *extra capita* et canones *prolati*, neque etiam ea quae ut revelata aut de fide non proponuntur.

13. Assensus fidei ecclesiasticae.

503. Firmiter credenda esse, assensu quidem *absolute certo*, et absque ulla (erroris) formidine, omnia quaecumque a supremo Ecclesiae magisterio omnibus Christianis *lenenda* proponuntur *tanquam* cum revelatis ita *connexa*, ut negari non possint, salva revelatione, omnes concedunt; hancque obligationem *juris* esse *divini* declarant, cum Christus ipse illam nobis imposuerit dicendo: « *Qui vos audii, me audii* », et « *si aulem Ecclesiam non audierit, sil libi sicut ethnicus et publicanus* » (Luc., x, 18; Matth., xvm, 17).

Attamen, quamvis gravissimum foret peccatum illas definitiones rejicere, *nemo ul hereticus proprie dictus* haberi potest qui illas non amplectitur, quia veritatem non proponunt ut revelatam.

Itaque assensus, his decisionibus debitus, assensus *fidei ecclesiasticae* merito vocatur, cum *motivum* ejus formale jam non sit ipsa Dei auctoritas ut in fide divina, sed *auctoritas Ecclesiae magisterii infallibilis*, cui mens directe subjicienda est, et eo quidem « modo (quem) intendit Ecclesia, adeoque

(1) Denz., n. 810, 882, 910. Cf. n. 947, 960, 1781 sq.

(2) Si tamen textus quidam Scripturae ita proferatur ut ejus sensus aperte et authentice declaretur, haec declaratio ad Hunc pertinet. Ita v. g. quando Trid. definit: « Cum Apostolus dicit, justificari hominem *per fidem* et *gratis* (Rom., III, 22, 24), ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesia* catholicae consensus tenuit et expressit... » Cf. *id.*, sess. 7, can. 2 de baptismo, sess. 13, c. 1. Denzinger, n. 801, 856, 874.

cum dispositione animi ad credendum etiam fide divina, si forte natura rei id patiatur vel requirat » (*Billot*, t. 18) (1).

C. Assensus religiosus.

504. Declarationes autem doctrinal» s *non infallibiles* a Pontilice seu a Congregationibus romanis procidentis, *universaliter* sunt *obligatoriæ*, et eis adhærentur fideles, non tantum *obsequio silentii* : scilicet eis publice non contradicendo, nec doctrinam oppositam definendo, sed etiam *assensu interno religioso*, cujus motivum formale est ipsa Ecclesiæ auctoritas religiosa.

Hic ideo assensus non est assensus fidei divinæ aut ecclesiasticæ, sed est assensus : 1) *internus*, adhæsiō scilicet mentis ad decretum Ecclesiæ aut Congregationum ; 2) *religiosus*, quia ninitur *sacræ* auctoritatis motivo ; 3) *firinus*, quia, ut ait Franzelin, « in hujusmodi declarationibus, licet non sit doctrinæ *veritas infallibilis*, quia hanc, decidendi ex hypothesi non est intentio, est tamen *infallibilis securitas*. Securitatem dico tum *objectivam* doctrinæ declaratæ vel simpliciter, vel pro talibus adjunctis, tum *subjectivam*, quatenus omnibus tutum est eam amplecti, et tutum non est, nec absque violatione debitæ submissionis erga magisterium divinitus constitutum fieri potest, ut eam amplecti recusent. » — Jure igitur dicimus his decretis deberi *obedientiam*, quæ includat firmum *mentis* obsequium, quia ratio, propter quam assensus præstatur, illa scilicet sacra auctoritas, qua proponitur doctrina, «vi muneris sui, *sufficientissimuni* est *motivum*, ex quo possit, et, si forma decreti id exigat, debeat pia voluntas imperare consensum religiosum seu theologicum intellectus » (2).

a) *Argumentum*. — Sane cuivis auctoritati legitimæ obedientia debetur, nisi illicita manifeste præcipiantur ; coque magis requiritur obedientia quo major est Superioris *auctoritas et prudentia*. Atqui maxima est Pontificis Summi Ecclesiæ] et Congregationum auctoritas, summaque eorum prudentia in agendis. Ergo (3).

(1) Cf. Denzinger, n. 1684, 1798, 1820, 1880. — (2) *L. inf. cit.*, p. 118, 122.

(3) Forget, in *Diet, thiol.*, art. Congrégations romaines, col. 1110 sq ; Choupln, p. 53 sq., p. 82 sq., p. 104 ; Dublanchy, in *Diet, thiol.*, art. Infailli-

'z r

•

<

i

Prob. min. : 1) Maxima est *Ecclesiæ* [S. Pontificis] *auctoritas*, tum *in se*, etiam abstrahendo ab ejus infallibilitate, tum propter *assistentium Spiritus Sancti* ipsi promissam, non solum in rebus fidei definiendis, sed etiam in omnibus quæ aliquammodo ad fidei depositum custodiendum aut explicandum pertinent. Viris doctis et sapientibus constant *Congregationes*; earum auctoritas ideo est maxima, præsertim si considerantur in dependentia et connexionem cum S. Pontifice. — Insuper, cito, ut patet, tota magisterii auctoritas practice evanesceret, si negaretur obedientia hisce decretis. — 2) Summa est *prudencia*, ut ex historia et factis aperte elucet, quæ in decretis præparandis et ferendis adhibetur sive a S. Pontifice sive ab ipsis Congregationibus.

b) Hæc est doctrina Ecclesiæ. — Pius IX enim scripsit ad archiep. Monæ. : « Cum agatur de illa subjectione, qua *ex conscientia...* obstringuntur..., sapientibus catholicis haud satis esse, ut præfata Ecclesiæ dogmata recipiant ac venerentur, verum etiam opus esse, ut *se subjiciant* decisionibus quæ, ad doctrinam pertinentes, a Pontificiis Congregationibus proferuntur (1). »

2) Pius X prop., sequentem damnavit : « Ab omni culpa immunes existimandi sunt, qui reprobationes a Sacra Congregatione Indicis aliisque sacris Romanis Congregationibus latas nihili pendunt » (2).

In Motu autem proprio « *Præslantia* » dicit : « Quapropter declarandum illud præcipiendumque videmus, quemadmodum declaramus in præsens expresseque præcipimus, universos omnes *conscientie* obstringi officio sententiis *Pontificalis Consilii de re biblica*, sive quæ adhuc sunt emissæ sive quæ posthac edentur, perinde ac decretis «S. Congregationum pertinentibus ad doctrinam, probatisque a Pontifice, *se subjiciendi*; nec posse notam tum *directæ obedientiæ* tum *line-*

bilité du pape, col. 1711 sq. ; Schultes, art. 67 ; Franzelin, *De divina Traditione et Scriptura*, éd. 4, th. 12, p. 118 sq. ; A. Michel, in *Revue pratique d'Apol.*, 15 mars 1918, p. 718 sq. ; De Poulplquet, *L'Eglise catholique*, c. 8, p. 305 sq.

(1) Denzinger, n. 1684. Cf. *Val.*, sess. 3, c. 4, can. 3 ; Denzinger, 1798, 1820 ; *Cod.*, c. 1324.

2) Id., n. 2008.

rilalis devitare, aut *culpa* propterea vacare *gravi*, quotquot verbis scriptisve sententias has talés impugnent ; idque, præter scandalum, quo offendant, ceteraque quibus in causa esse coram Deo possint, aliis, ut plurimum, temere in his errateque pronuntiatis » (1).

Ergo non sufficit silentium reverentiale, ut aiunt, sed internus requiritur assensus.

Obedicntia tamen hujusmodi decisionibus debita non excludit quominus quis inquireat et legitimæ auctoritati *reuerenler* proponat rationes quas graves putat, quibusque forte nova decisio provocari posset, modo in omnibus salva sil ad S. Sedem et ad ecclesiasticam auctoritatem plena subjectio (2).

505. *JXola*. — Quæ diximus de decretis S. Pontificis quæ non pro suprema sua auctoritate profert et de congregationum doctrinalibus declarationibus, recte applicari possunt, servatis servandis, ad *decrela episcoporum* aliorumque *superiorum ecclesiaslicorum*, quibus igitur obedientia intellectus præstari debet, *diversa* tamen respondens *diverso gradui* auctoritatis, quoties in unione cum S. Pontifice vel episcopo legitimo docent et ex unius vel alterius mandato Cf. n. 461\

(1) Denzlnger, n . 2113.

(2) Dec. «§. *Off.*, 2 Jun. 1927 ; Denzlnger, 2198.

CAPUT III DE MEMBRIS ECCLESIAE

506. Antequam ipsam quæstionem de *membris* Ecclesia aggrediamur, juvat pauca praenotare aut recolere de *relationibus Christi cum Ecclesia*. Hæc consideratio maximam Ecclesiae dignitatem commendabit et manifestum faciet « cur solum per legitimam Christi Ecclesiam, possit haberi illa quasi perpetua hominum communicatio cum Christo, quam norunt omnes pii Catholicæ Ecclesiae filii. Illis enim tam assueta est *familiaritas illa stupenda nimis* cum ælerno Patris Filio, ut vix suspicentur quomodo apud ceteros Christianos rara sit et exigua. Loquentes ergo de ea promoveant gustum ad illam, et ipso facto, languida quasi suspiria ad veram Ecclesiam » (1).

ART. I

De Relationibus Christi cum Ecclesia

Asserlio 1a : Ecclesia est corpus Christi mysticum et ejus Sponsa.

Hæ sunt duæ metaphoræ, quibus usus est Apostolus, ubi data opera, hanc mirabilem unionem Christi cum Ecclesia explicat.

I. — Ecclesia est corpus Christi mysticum *De fide divina*.

507. 1° Ecclesia est corpus. — Ait Apostolus (Rom., xu, 4 sq.) : « Sicut enim in uno corpore multa membra habemus,

(1) D'Herbigny, t. I. n. 68 sq. ; cf. t. II, n. 343 sq. ; Franzelin, *Thesis de Ecclesia Christi*, th. 18 ; Van Noort, n. 71 sq. ; Prat, *La théologie de Saint Paul*, t. I, p. 417 sq., t. II, p. 403 sq. ; Dom Marmion, *Le Christ, Vie de l'âme*, ed. 5 ; Desclée, 1919, p. 135 sq. ; 366 sq., etc. ; Plus, *Dans le Christ Jésus*, Toulouse, 1923 ; Terrien, *La grâce et la gloire*, Lethielleux, 1901, t. 1, p. 315 sq. ; Dom A. Gréa, *De VEglise et de sa divine constitution*, l. 1, c. ni ; Duperray, *Le Christ dans la vie chrétienne*, ed. 4, Paris, 1928 ; J. Lebreton, *La vie chrétienne au premier siècle de VEglise*, C. vil, p. 232-257.

omnia autem membra non eundem actum habent ; ita multi *unum corpus* sumus in Christo : singuli autem alter alterius membra. » — I Cor., x, 17 : « Quoniam unus panis, *unum, corpus* multi sumus, omnes qui de uno pane participamus » — Eph., iv, 4 : « *Unum corpus*, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. » Membra itaque sumus *diversa* : « non eundem actum habent », sed jure divino inter se *connexa* et *organice* operantia : « singuli alter alterius membra » et sic unum et idem corpus vivum efficimur.

508. 2° Ecclesia est corpus Christi. — a) Sic S. *Paulus* [I Cor., vi, 15] : « Nescitis quoniam corpora vestra *membra* sunt *Christi* » — [xii, 12, 13] : « Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita et *Christus*. Etenim in uno Spiritu *omnes nos* in *unum corpus* baptizati sumus. » Singula igitur corpora sunt membra Christi ; omnia autem corpora (omnes nos) sunt Christus seu unum corpus Christi. Addit Apostolus : « Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra... Uos autem estis *corpus Christi*, et membra de membro. » [I Cor., xii, 25, 27].

Ad *Ephesios* scribit (i, 22-23) : « Ipse dedit *caput* supra omnem Ecclesiam, quæ est *corpus* ipsius et *plenitudo* ejus qui omnia in omnibus adimpletur » (v, 23) : « Christus *caput* est Ecclesiæ, ipse Salvator *corporis* ejus. »

Ad *Colossenses* ait (i, 18) : « Ipse est *caput* corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens » ; (i, 24) : « Et (ego Paulus) adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro *corpore* ejus, quod est Ecclesia. »

b) Idem docet Ecclesia : *Dei, ad Armenos* : « Per ipsum (Baptisma) *membra* Christi ac de *corpore* efficimur Ecclesiæ », — *Tridentinum* : « Fides, nisi ad eam spes accedat et caritas, neque unit perfecte cum Christo, neque *corporis* ejus vivum *membrum* efficit. » — Eucharistiam « esse voluit... symbolum unius illius *corporis*, cujus *ipse caput* existit, cuique' nos, tanquam *membra*, arctissima fidei, spei et caritatis connexione,

adstrictos esse voluit. uLidipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata ». — « Christus Dominus lavacro Baptismi *sui corporis membra* semel effecit (1). »

509. 3° Ecclesia est corpus Christi mysticum. — Hoc quidem verbum non invenitur apud S. Paulum, sed apte electum est ut Ecclesia plane secernatur a corpore *physico* Christi <1 a societate mere naturali.

Sane Ecclesia : 1) non est pars *physice* componens corpus Christi naturale. 2) Sed neque unitur Christo unione mer *externa* aut in re *moralis*, quemadmodum societates civiles uniuntur rectoribus suis, a quibus influxum externum accipiunt et a quibus pendent in usu mediorum et in assecutione finis. 3) Ecclesia cum Christo unitur *unione mystica*. Hæc unio *mystica* dicitur — quia refertur ad « *mysterium* quod absconditum fuit a sæculis... quod est *Christus in vobis*, spiritus gloriæ » (Col., i. 26-27) — quia non directe sensibus manifestatur sed, *occultas* licet reales continens proprietates *supernaturales*, *mysteriosa* est ipsa et supernaturalis, ac ideo *fide* credenda. Est quidem unio « omnino *intima* per continuam realem communicationem et conservationem omnium munium et institutionum, omnium potestatum et sacramentorum, omnium gratiarum et virium supernaturalium, vitæ supernaturalis, totius denique *esse* secundum elementa invisibilia et visibilia, quo formaliter est et existit Ecclesia Christi » (Franzelin, p. 302). H

510. Ex analogia vero corporis humani melius intelligitur ista notio :

A. *Christus Ecclesiae præsidet sicut caput toti corpori*. — Caput alia membra antecellit *dignitate*, *positione* et *perfectione*, nam caput est pars prima et superior et in ipso solo vigent simul omnes sensus interni et externi. Ita Christus omnia Ecclesiae membra antecellit : *dignitate*, propter unionem hypostaticam ; *positione*, propter propinquitatem cum Deo ; *perfectione*, propter abundantiam gratiæ et vitæ super-

(1) Denzinger, 696, 800, 785, 895.

naturalis : « Vidimus (Eum)... *plenum*, gratiæ et veritatis » ; — « In ipso complacuit *omnem plenitudinem* inhabitare (1). »

B. Sicut caput est cunctis corporis partibus principium unitatis et cohærentiæ et cum eis « unum totum » efficit ; ille Christus est in Ecclesia *principium unitatis* et cum ea facit « *unum corpus completum* ». — Ecclesia certe concipi nequit nisi cum Christo et in Christo ; at Christus ipse est quid incompletum absque Ecclesia, quæ est « plenitudo ejus ». Hinc Ecclesia est veluti *una persona moratis* cum Christo et cum ea constituit quasi *unum subjectum juris*, juxta illud S. Aug. : « *Totus Christus caput et corpus est : caput Unigenitus Filius Dei, corpus ejus Ecclesia* (2). » Hinc etiam Christus dicitur *formari* in fidelibus suis : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec *formetur* Christus in vobis » (Gal., iv, 19) ; dicitur in iis *virere* : « Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus » (Gal., n, 20 ; Matth., xxv, 35-42) ; dicitur in iis persecutionem sustinere : « Saule, Saule, quid *me* persequeris ?... Ego sum Jesus, *quem* tu persequeris » (Act., ix, 4, 5) Et ipsi *fideles* dicuntur adimplere in sua carne « ea quæ desunt passionum Christi » (Col., i, 24).

C. Sicut caput *influit* in cetera membra, ita Christus *influit* in Ecclesiam.

a) A capite « ordiuntur et per totum corpus diffunduntur organice dispositæ *juncturæ* quædam, (puta) nervi et arteriæ, per quas totum corpus et conjungitur cum suo capite, et in se suisque membris, disponitur, unitur, continetur » (3). Ita Christus est « caput *ex quo* totum corpus per *nexus* et *conjunctiones subministratum* et *constructum* crescit in augmentum Dei » (Col., n, 19) ; « est caput... *ex quo* totum corpus *compactum* et *connexum* per omnem *juncturam* subministrationis » (Eph., iv, 15, 16). Conjunctiones autem et junctura illæ subministrationis sunt ipsi *pastores* et ministri, cum omnibus *potestatibus* et *mediis* sanctificationis, quorum ope fideles *membra* fiunt ipsius Christi et *unum* ejusdem *corpus* efficiuntur (i Cor., xii, 12, 27 ; Rom., xn, 4 sq.).

(1) Joan., i, 14 ; Col. I. 18 ; S. Thomas, 3, q. 8, a. 1.

(2) *Cont. Donat*, de unit. Eccl., c. 4, n. 7 ; In *Ps.* 90, enar. 2, n. 1 *Journal*, 1479. — (3) Franzelln, p. 304.

b) Caput (anima per caput) in cetera membra *dupliciter* influit : 1) *Intrinsece*, « prout scilicet virtus motiva et sensiliva a capite derivatur ad cetera membra » ; 2) *Exlrinsece*, « prout scilicet secundum visum et alios sensus, qui in capite radican-
tur, dirigitur homo in exterioribus actibus ». Sic Christus *dupliciter* influit in Ecclesiam : 1) *Interius*, per dona supernaturalia, quæ ab ipso solo procedunt, juxta illud Joan., i, 16 : « De plenitudine ejus omnes nos accepimus » ; 2) *Exterius*, per gubernationem externam magisterii et regiminis, quam, ejus nomine et auctoritate, exercent pastores visibiles, ac præcipue Romanus Pontifex, qui « est caput (visibile) totius Ecclesiæ » (1).

Quia vero finis *proprius* missionis Christi et institutionis Ecclesiæ est hominum sanctificatio, ipsa unio Christi ad Ecclesiam *primario* et *principaliter* tendit ad hanc membrorum corporis Ecclesiæ sanctificationem ; cunctæ Ecclesiæ potestates et activitates, hac de causa etiam, ultimo ad *salutem* animarum ordinantur (2), et, inter omnia dona quæ a Christo capite in Ecclesiam descendunt, primum locum tenet *gratia sanctificans*, ad quam producendam, conservandam et augendam, alia plus minusve concurrere debent.

Igitur Christus invisibiliter existens et operans in Ecclesia, per præfata organa ministrorum et mediorum sanctitatis, continuo vitam supernaturalem in Ecclesiam influit, et sic Ecclesia « secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, *augmentum corporis* facit, in ædificationem sui in charitate » (Eph., iv, 16) et « crescit in *augmentum* Dei » (Coi., ii, 19).

II. — Ecclesia est Sponsa Christi *Theol. cerium* .

511. « *Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ* » (Eph., v, 23-32). Unio itaque inter Christum et Ecclesiam archetypus est perfectus unionis sponsi et sponsæ in matrimonio. Exemplum enim præbet :

1) *Subordinationis*. — « *Sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus:* » I

(1) 3, q. 8, a. 6.

(2) Supra, n. 425.

2) *Dilectionis*. — Dilectione gratuita Christus instituit Ecclesiam, quam ut faceret sibi dignam sponsam, « *seipsum tradidit pro ea, ul illam sanctificare, ... ul exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aul rugam, aul aliquid hujusmodi, sed ul sil sancla el immaculata* ». Hinc sumina Christi dilectio pro Ecclesia imago est amoris sponsi erga sponsam : « *viri, diligite uxores vesstras, sicut Christus dilexit Ecclesiam* » « *ita el viri debent diligere uxores suas, ul corpora, sua* ».

3) *Unilalis physicæ el fecunditatis*. — « *Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit el fovet eam, sicut el Christus Ecclesiam : quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus el de ossibus ejus...** »

a) « Sicut Eva ex latere Adam prodiit, ita et nos ex latere Christi; hoc enim sibi vult illud *ex carne ejus el ossibus ejus...* Sicut Adam dormiente mulier condita est, ita Christo moriente formata est Ecclesia ex ejus latere » (S. Chrysost., or. 28), et quemadmodum Adam et Eva erant duo in carne una, ita Ecclesia, corpus Christi mysticum, veluti *physice unum* efficit cum ipso.

b) Sicut ex Adam et Eva, indissolubili unione, totum propagatum est genus humanum, ita ex mystico connubio Christi et Ecclesiæ *nascuntur omnes homines regenerati* in ordine supernatural!. Merito igitur de matrimonio christiano disserens, concludit Apostolus : « *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo el in Ecclesia* ».

Hac itaque in taphora Sponsæ, nobis denuo inculcatur intima et indissolubilis unio Christi ad Ecclesiam, quæ, per dona supernaturalia imprimisque per gratiam sanctificantem, fit *maler fecunda* omnium regeneratorum et viventium in ordine supernatural!. Ii enim in Ecclesia *concepti*, ex eaque *geniti*, per eam et in ea crescunt ut membra ejusdem corporis.

512. Conclusio generalis. — Igitur Christus merito Ecclesiam vocat « *meam* », diserte significans Ecclesiam sibi exclusive propriam esse ; merito quoque testatur ab ipso solo procedere totam Ecclesiæ vitam. Certe singula Ecclesiæ membra huic vitali influxui supernatural! Christi libere se

subtrahere possunt ; at in toto corpore ille influxus est infallibilis, nec carere potest effectum, secus Christus cessaret esse « *Salvator* corporis sui » et jam amplius Ecclesiam non ut carnem suam (corpus suum) *nutriret* et *foveret* (1). Crescit ideo *corpus* in *extensionem* fidei et in *intensionem* charitatis, ita ut Christus ipse vere, in membris et in corpore, *formari* et *crescere* dici possit, « *donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ælalis plenitudinis Christi* » (Eph., iv, 13), et « sit Deus omnia in omnibus » (I Cor., xv, 28).

Assertio 2a : Gratia sanctificans merito dicitur anima Ecclesiæ, quæ una est societas visibilis simul et supernaturalis *Theol. certum* .

513. Hæc thesis fere nullo negotio deducitur ex thesi præcedenti et ex alibi demonstratis.

1° Gratia enim sanctificans fere hoc agit in tota Ecclesia quod anima humana agit in omnibus membris corporis humani : gratia n» mpe facit Ecclesiam *corpus* sociale, *vivum*, atque omnino aptum ad omnes *functiones vitales* exercendas.

Sane Ecclesia est societas externa simul et supernaturalis (2), ita ut duplex vita in ea distinguatur : vil a *externa* et *socialis*, quæ cuicunque societati bene institut® competit, et vita *interna* et *supernaturalis*, quæ Ecclesiæ soli competit, in quantum ad vitam æternam ordinatur.

Vita sociali vere vivit Ecclesia, statim ac *anclo-rilas pas-torum* valide et efficaciter se exercet in fideles, qui eorum magisterio et imperio plene subjiciuntur ; vita autem supernatural!, quæ specialiter ipsius vita dicitur, Ecclesia non vivit nisi insuper interius informetur atque animetur *influxu* quodam *supernalurali*, quod sit principium operationum supernaturalium et vitæ æternæ meritorum.

Jamvero formale vitæ socialis principium est ipsa *auclo-rilas visibilis* a Christo instituta ; principiumque formale vitæ supernaturalis est ipsa *gralia sanclificans*, cum virtutibus

(1) Eph., v, 23, 29.

(2) Supra, n. 331.

el donis supernaturalibus, quæ a solo Christo dimanant, uti jam diximus, cum Ecclesia sit ad ipsum sicut palmites ad vitem (Joan., xv, 5).

2° Nec inde inferas duas esse Ecclesias : unam *visibilem* et alteram *invisibilem*. Nam ipsum corpus Ecclesiæ non constituitur in *esse* corporis, nec pie vivit vita sua sociali, independenter ab anima. Sed corpus et anima sunt tantummodo *duplex* elementum *essentiale* unius *cujusdemque* Ecclesiæ, quæ *essentialiter* visibilis est simul et supernaturalis.

Quare « in magno eodemque pernicioso errore versantur, qui, ad arbitrium suum, fingunt Ecclesiam atque informant quasi *latentem* minimeque conspicuam ; item qui perinde habent atque *institutum* quoddam *humanum* cum temperatione quadam disciplinæ ritibusque extrinsecis. at sine *perenni communicatione munerum gratiæ divinæ*. sine robore iis, quæ haustam a Deo vitam quotidiana atque aperta significatione testentur. — Nimirum alterutram esse posse Jesu Christi Ecclesiam iam repugnat, quam solo corpore vel sola anima constare hominibus. Complexio copulatioque earum duarum velut partium prorsus est ad veram Ecclesiam necessaria, sic fere ut ad naturam humanam intimam animæ corporisque conjunctio. Non est Ecclesia intermortuum quiddam, sed *corpus Christi vita supernaturali praeditum...* (Ideo) corpus (Christi) mysticum non vera Ecclesia est nisi propter eam rem, quod ejus partes conspicuæ vim vitamque ducunt ex donis supernaturalibus rebusque ceteris, unde propria ipsarum ratio ac natura efflorescit... Istam igitur visibilium et invisibilium conjunctionem rerum, quia naturalis atque insita in Ecclesia nutu divino inest, tamdiu permanere necesse est, quamdiu ipsa permansura Ecclesia » (1).

3° *Paucis verbis* : Duplex illud principium formale vitæ Ecclesiæ non est re aliud et aliud, quandoquidem ipsa *hierarchia*. ipsa *auctoritas socialis* non est legitima et vera, scilicet hierarchia et auctoritas a Christo instituta, nisi in formali conjunctione cum principio vitæ supernaturalis, a quo ipsa animatur et vivificatur.

(1) Leo XIII, Encyc. *Satis cognitum*, 29 Jun. 1896, ed. Bonne Presse, t. V, p. 6-8.

Ideo anima eadem (gratia sanctificans) est *quasi duplex* principium formale, *duas exercens activitates* : « aliam ad societatis unitatem constituendam (in esse), et hierarchice informandam (ut sit, ut corpus sit, cum diversitate membrorum et operationum » (1), aliam ad singulis membris et toti corpori vitam supernaturalem communicandam. Hinc S. Augustinus : « Quod est anima corpori hominis, hoc est Spiritus Sanctus (efficienter appropriative, gratia ut causa formalis) corpori Christi, quod est Ecclesia ; hoc agit Spiritus Sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris unius corporis (2). » — S. Thomas : « Spiritus Sanctus... invisibiliter Ecclesiam vivificat et unit (3). » — Leo XIII : « Hoc affirmare sufficiat quod, cum Christus caput sit Ecclesiae, Spiritus Sanctus sit ejus anima (4). »

Conclusiones.

514. a) Dogmaticae. — Inde hæc sequuntur : 1) Ecclesia est societas *ad salutem necessaria* : Nemo « habere potest Deum patrem qui Ecclesiam non habet matrem » (5). — 2) « *Extra Ecclesiam nulla salus* » datur, eo utique sensu quod nemo salvatur qui *nullatenus* ad Ecclesiam pertinet, nec ad corpus scilicet nec ad animam. — 3) Nemo Christo incorporatur, quin Ecclesiae incorporetur, juxta illud *Decreti ad Arm.* : « per ipsum (Baptisma) *membra* Christi ac de corpore efficimur *Ecclesiae* » (6). — 4) Ii qui *extra corpus* Ecclesiae vagantur, non sanctificantur nec de anima Ecclesiae participant, nisi *per accidens* et in quantum *aliqua* ad ipsum corpus pertinent (7). — 5) Quia membra corporis multa sunt, nec eundem actum habent (I Cor., xii per totum ; Rom., xii. 4), *diversa* etiam sunt Dei *dona*, *diversaque operationes* in diversis membris, ad pulchritudinem et perfectionem *totius* corporis : « Divisiones *gratiarum* sunt, idem autem Spiritus ; et divisiones *ministeriorum* sunt, idem autem

(1) D'Herbligny, t. II, n. 343. — (2) *Sermo* 267, 4, 4 ; *Journel*, 1523.
 (3) 3, q. 8, a. 1, ad 3. — (4) *Encyc. Divinum illud munus*, 9 maii 1897, t. V, p. 150.
 (5) S. Cypr., *De Cath. Ecc. unit.*, 6 ; *Journel*, 557.
 (6) Denzinger, 696.
 (7) *De his*, n. 343, 526.

Dominus. EL divisiones *operationum* sunt, idē vero Deus, qui operatur omnia in omnibus... Hæc autem *omnia* operatur *unus* atque *idem* Spiritus, *dividens singulis prout vult.* » — « Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vere evanglistas, alios autem pastores et doctores... in *ædificationem corporis Chrisli* (1). »

b) Practicæ. — Quia membra sumus *eiusdem corporis* Ecclesiæ, sub *eodem capite* Christo, 1) debemus *eadem dilectione* prosequi *Deum et Ecclesiam*, juxta illud S. Aug. (2) : « Amemus Dominum Deum nostrum, amemus Ecclesiam ejus : illum sicut *patrem*, istam sicut *matrem*... Tent te ergo, carissimi, tenete omnes unanimiter Deum patrem, et matrem Ecclesiam. » — 2) Debemus vitam ducere membro Christi dignam : non facientes « *membra Chrisli...* membra mentricis », sed *glorificantes* et portantes Deum in corpore nostro (3), exhibentes membra nostra *arma justitiæ* Deo, exhibentes corpora nostra « *hostiam viventem, sanciam. Deo placenlem* » (4). — 3) Debemus caritate mutua *nos invicem diligere* : « Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum *pro invicem sollicita* sint membra ; et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra ; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra (5). » « Obsecro vos... ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia, *supportantes invicem* in charitate. solliciti servare *unitatem spiritus* in vinculo pacis. Unum corpus et *unus spiritus*, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ (6). » — 4) Cum bona Christi-Capilis sint bona Ecclesiæ [seu Corporis Christi], ac proinde bona communia omnibus membris simul ac singulorum propria, debemus *pro invicem* orare, pati et satisfacere : vivi nempe d Beati pro vivis et pro defunctis adhuc in Purgatorio detentis, et ipsæ Purgatorii anima' pro fratribus adhuc in terra certantibus (7). En jam pulcherri-
mum *dogma Communionis Sanctorum*.

(1) I Cor., xn, 4-6, 11 ; Eph., iv, 11-12.

(2) *In Ps. i.xxxviii*, en. 2, n. 14 ; *Journel*, 1478.

(3) I Cor., vi, 15, 20. — (4) Rom., vi, 13 ; xn, 1.

(5) I Cor., xn, 25-26. — (6) Eph., iv, 1-4.

(7) Cf. *Manuale th. dog.*, t. IV, de effectibus communionis, de Indulgentiis, et de Novissimis.

ABT. II

De Membris Ecclesiae

Sententiæ Haereticorum.

515. Membra Ecclesiae dixerunt hæretici vel omnes et solos *prædeslinalos*, uti *II'aldenses*, *Ilussilæ* et *H icle/us*; vel, ul *Calvinus*, solos dumtaxat prædestinatos qui jam consecuti sunt præchestinalionis effectum,- id est, *veram* illam *fidem* quæ, semi l habita, non potest amitti; vol solos *justos* aut *perfectos*. uti *Lutherani* alique Protestantes, post *Novalianos*, et *Pelagianos* (1).

Doctrina Catholicorum.

516. Cum membrum Ecclesiae specialim intelligatur ille qui ad ejus corpus visibile perlinet, *generedim* docent catholici neminem membrum esse posse societatis ecclesiasticæ, quin organismo ejus sociali uniatur *vinculo exierno*: magisterio quidem per veræ *fidei professionem*, ministerio sacro per *Baptismi receptionem*, regimini autem per *vinculum communionis*.

Dixi: *generalim*, quia, quoad determinationem singularum conditionum, non absolute conveniunt omnes, puta: quisnam Baptismus requiratur, valide susceptus aut tantum existimatus, quænam hæresis a corpore Ecclesiae excludat, an hæresis < tiam occulta, an externa tantum et notoria, etc.

Asscrlio: Ut quis adultus sit membrum Ecclesiae, requiritur sacramentum Baptismi cum veræ fidei et communionis vinculo *Communis et certa*, imo *de fide*.

I. Requiritur Baptismus, et quidem re susceptus.

A. Baptismus requiritur.

517. 1) *Probatur Scriptura*. — Christus ipse Baptismum instituit in *januam* Ecclesiae, in signum distinctivum suæ fami-

(1 Cf. *Quesnelli* prop. 72 et 76; *Synodi Pis'*, prop. 15; Denzinger, 1422, 1425, 1515.

liae et signaculum quo ad ipsum Dominum pertinere demonstratur : « *Doceles omnes gentes, baptizantes eos...* » (Matth., xxviii, 19) ; « *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* » (Marc., xvi, 16) ; « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non poterit introire in regnum Dei* » (Joan., iii, 5).

Hinc ubique Actuum et Epistolarum exhibetur Baptismus ut *initiatio* ad Christi corpus quod est Ecclesia (I Cor., xii, 13), ut *appositio* in visibili Ecclesia (Act., ii, 41), ut medium quo *realiter unimur* populo christiano, sicut per circumcisionem olim populo Dei aggregabantur filii Abraham (Col., iii, 11).

2) *Ex Traditione*. — Unanimem Patrum sententiam his paucis complectitur verbis *Eugenius IV* in decreto ad Armenos : « *Primum omnium sacramentorum locum tenet sacramentum Baptisma... ; per ipsum enim membra Christi ac de corpore efficiuntur Ecclesiae* (1). »

B. Baptismus valide susceptus requiritur et per se sufficit.

518. a) *Requiritur*. — Nam Baptismus existimatus aut putativus nec vere Ecclesiae aggregat, sed specitatenus tantum, nec jus tribuit reale ad Ecclesiae bona, cum absit character quo solo ad Ecclesiam Christi mancipamur, uti explicatur in tractatu de Sacramentis. Baptismus *sanguinis* et *flaminis*, characterem non imprimentes, *non realiter* inserunt hominem Ecclesiae. Attamen martyres jam sunt *publice* de Ecclesia, sed *ex se* non sunt apti ad alia sacramenta recipienda ; per Baptismum *flaminis* jam adest *ordinatio* ad corpus Ecclesiae sed non completa, juxta illud S. Augustini : « *Nondum quidem per sacrum Baptismum renati estis, sed... in utero S. Matris Ecclesiae jam concepti estis* » (2).

b) *Ex se sufficit*. — Nimirum, nisi adsit aliquid in contrarium ex parte subjecti, Baptismus *ex se semper* obtinet effectum proprium, *aggregationem* nempe ad Ecclesiam visibilem, non de jure tantum (quod semper producit), sed *de facto*, uti constat ex doctrina *Eug. IV* et expressa *Codicis* juris

(1) Denzinger, n. 696 ; cf. *Trid.*, sess. xiv, c. 2 ; Denzinger, 895.

(2) *De symbolo*, l. II, c. i ; D'Herbigny, t. II, n. 352.

canonici declaratione :« Baptismate homo constituitur, in Ecclesia Christi, persona cum omnibus Christianorum juribus et officiis, nisi, ad jura quod attinet, obstet obex, ecclesiasticæ communionis vinculum impediens, vel lata ab Ecclesia censura. » Can. 87.

Unde *infantibus* et omnibus qui usum rationis non habent, Baptismus semper sufficit ut membra sint Ecclesiæ, cui, ejus receptione, infallibiliter aggregantur (1). In *adultis* vero requiritur præterea ut effectus ille non impediatur per absentiam vinculi fidei aut communionis.

II. Requiritur veræ fidei professio.

519. Christus enim, ut ad essentiam Ecclesiæ pertinens, magisterium instituit visibile ut, ubique terrarum et ad finem usque mundi, infallibiliter prædicaret veritatem salutis sibi soli commissam ; prædicatio igitur externa pastorum regula est vivens, universalis et unica, cui respondere debet ex parte audientium *obedientia*, ut aiunt, *fidei*, non mente tantum et interne, sed *ore* etiam et *externe*, quæ ideo et ipsa proprietas est essentialis Ecclesiæ. Ergo professio externa ipsius et solius fidei, a magisterio propositæ, conditio est sine qua non incorporationis ad Ecclesiam.

III. Requiritur vinculum communionis.

520. Vinculum autem istud communionis obedientiam legitimis pastoribus exigit simul atque conjunctionem membrorum inter se, secus non plena adesset unitas corporis socialis (2, 2, q. 39, a. 1).

1) *Obedientia pastoribus*. — Patet ex dictis de hierarchia et de primatu Pontificis, quibus demonstravimus Ecclesiam ita essentialiter fundatam esse super Petri et Apostolorum successores, ut, absque *unione* et *subjectione* ad S. Pontificem et ad singulos episcopos, prout Pontifici subordinantur et una cum illo legitimam exercent potestatem, nemo potest esse membrum corporis Ecclesiæ.

(1) Hinc *Trid.* : « Si quis dixerit parvulos... suscepto Baptismo, inter fideles computandos non esse, a. s. », sess. 7, can. 13, cf. can. 4 ; Denzinger, 869, 860.

2) *Conjunctio membrorum inter se.* Singuli enim fideles, singulique particulares cœtus sunt et agere debent ut partes *lotius* (Rom., xn, 5), Ecclesiae scilicet Christi. Ergo quicumque membris Ecclesiae subjectis communicare recusat, quacumque ex causa, ipso « r̄c n̄uit se habere ut. pars unius Ecclesiae catholicae », seipsum exhibet « volut quoddam totum seorsum », et membrum esse cessat visibilis Ecclesiae (*Cajelanus*, in 2-2,1. c.).

Assertio : Membra Ecclesiae sunt : 1) non omnes et soli prædestinati, nec soli justī, sed omnes et soli baptizati qui non defecerunt a vinculo fidei et communionis.

Probatur per paries :

I. — Non omnes prædestinati semper sunt membra Ecclesiae [*Doctrina catholica*].

521. 1° Constat ex doctrina Ecclesiae. — Marius λ damnavit propositiones seq. *J. Huss* : « Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas. » — « Prædestinatus semper manet membrum Ecclesiae. licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis. »

2° Constat ex Scriptura. — Multi homines « venient ab oriente et occidente, et aquilone et austro, et accumbent in regno Dei » (Lue., xm, 29). Atqui hi homines sunt prædestinati, nam finaliter salvabuntur, et tamen *aliquando* non erant membra Ecclesiae [venient].

S. Paulus, certo prædestinatus, aliquando non fuit de Ecclesia, siquidem eam persequabatur.

3° Constat experientia quotidiana. — Multi enim sunt infideles aut Judæi, qui forsitan sunt prædestinati et *actu* non sunt membra Ecclesiae, quam c contra usque nunc repudiant aut impugnant.

II. — Non soli prædestinati nec soli justī sunt membra Ecclesiae [*Doct. catholica*].

522. 1° Constat ex doctrina Ecclesiae. — *Marlinus* 1 impro-

(1) Denzinger, n. 627, 631.

bavit prop, si q. ./l. *Iluss* : « Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars eanctæ Ecclesiæ. » — « Paulus nunquam fuit membrum diaboli. » (1)

Hanc autem *Ouesnelli* rejecit *Clemens XI* : « Separatur (piis a populo electo, cujus figura fuit populus judaicus et caput est Jésus Christus, tam non vivendo secundum Evangelium, quam non credendo Evangelio (2). »

Tanquam haereticam proscripsit *Pius VI* 15am Synodi *Pislo-riensis* propositionem, (pia docebantur ad corpus Ecclesiæ non pertinere nisi fideles qui sunt *per/ecli* adoral orcs in spiritu et veritate (3) Ergo.

2° Constat ex Scriptura. — 1) *Ex parabolis*. — Ecclesia comparatur *areæ*, in qua tritico paleæ permiscentur (Matth., m, 12) ; *agro*, in quo zizania crescunt simul cum tritico (*id.*, xm, 24-30) ; *sagenæ* missæ in mare et ex omni genere piscium congreganti (*id.*, *ibid.*, 47-50) ; convivio nuptiali, ad quod intraverunt boni et mali (*id.*, xxii, 2-14). Istæ autem parabolæ aperte significant *bonorum* et *malorum commixtionem* in una cadcmque societate, (piorum quidam mali perseverant usque in finem. Ergo.

2) *Ex /aciis*. — Christus jubet *peccalores*, post unam vel alteram correptionem, Ecclesiæ de nuntiari, et extra Ecclesiam *ejici*, si illam non audierint (*id.*, xvm, 15 sq.). Ergo antea ad corpus Ecclesiæ pertinebant.

S. Paulus mandat Corinthiis ut *de Ecclesia* (de medio vestrum) *expellatur*, per excommunicationem, *incesluosus* qui ideo, nonobstante peccato gravissimo, adhuc intra Ecclesiam visibilem versabatur (I Cor., v, 1-5).

Apostoli monent fideles ne peccatis amittant vitæ æternæ gloriam. Ergo esse membrum Ecch siæ non idem est ac esse prædcstinatum.

Hinc S. Augustinus : « Secundum præscienliam Dei et prædestinationem, quam multa* oves foris lEccksiæl, quam multi lupi intus (4). » — S. Hieronymus : « Arca Noc Ecclesiæ

(1) Denzlnger, 631, 628. — (2) Denzlnger, n. 1428. Cf. 1422, 1424.

(3) Denzlnger, n. 1515. — (4) *In Joan.*, xn, tr. 45.

typus fuit... Ut ibi pardus (et hœdi, lupi (et agni, et hic
justi et peccatores (1). »

3° Constat ex ratione : *ex consedariis sententiis oppositis*. —

1) Si soli justi aut prædestinati membra essent Ecclesiæ, *periret Ecclesiæ visibilitas*, cum nemo certo scire possit quinam sint prædestinati aut justi coram Deo, neque agnosci posset societas quæ solis constaret justis aut prædestinatis.

2) Sacramentum poenitentiae* *principaliter* institutum fuit a Christo, ut vitam redderet mortuis spiritualibus, intra Ecclesiam utique manentibus. Atqui frustra omnino esset, si soli boni essent in Ecclesia. Ergo.

III. — Membra Ecclesiæ sunt omnes et soli baptizati, qui non defecerunt a vinculo fidei et communionis.

Probalur :

A. Membra Ecclesiæ sunt omnes baptizati, qui non defecerunt... *De fide*.

523. Hi enim Ecclesiæ visibili copulantur triplici vinculo Baptismatis, fidei et communionis ; atqui id quidem necessarium est, sed etiam absolute sufficit ut quis *adhuc* sit plenum membrum Ecclesiæ. Ergo hi omnes *actu et complete* sunt membra Ecclesiæ. — *Infantibus* Baptismus aquæ sufficit, uti jam monuimus.

B. Membra Ecclesiæ sunt hi soli baptizati... *Doctrina*

Quare :

524. a) Catechumeni non sunt *proprie* membra Ecclesiæ. Nondum enim baptizati sunt ; ideo ad Ecclesiæ corpus non spectant *realiter et actualiter*, ut patet : 1) ex supralaudato Eug. IV decreto pro Armenia : « per Baptismum membra Christi ac de corpore efficiuntur Ecclesiæ » ; 2) ex ipsis Ecclesiæ precibus, quibus Deum orat pro catechumenis, ut eos sibi aggregare velit, ut fiant membra, oves, gregis sancti, etc.

(1) *Dial. c. Luci*., n. 22.

Dici tamen possunt ad corpus Ecclesiae perlinere *potentia proxima*, ut aiunt, et *volo*, siquidem Ecclesiae *vera fide* junguntur et ab ea ad Baptismum *praeparantur* ut fiant ejus membra.

525. b) *Membra Ecclesiae non sunt* : 1° Infideles. — Etenim ne ullo quidem vinculo Ecclesiae junguntur : Baptismum non receperunt ; Christianam fidem aut non audierunt Negativi , aut sibi propositam non profitentur Positivi ; sacra non participant, neque legitimis subsunt Pastoribus. Ergo ad Ecclesiae corpus non pertinent.

2° Hæretici, a fortiori Apostatae, qui « a fide Christiana totaliter recedunt. » — Seipsos enim ab unitate fidei separant.

Porro ii sunt *proprie* haeretici, qui post Baptismum, *perlicitaciler* negant unam saltem fidei veritatem ab Ecclesiae magisterio sufficienter propositam, aut de ea dubitant (Cod., c. 1325, § 2).

Notorii autem dicuntur, si, *publica professione*, a regula magisterii ecclesiastici recesserunt ; *occulli* vero, si vel *acutantum interno*, vel *externis* signis, sed non publica professione, dogmata ab Ecclesia proposita respuunt.

a) Hæretici *notorii* ad corpus Ecclesiae *non pertinent* : carent enim vinculo externo professionis fidei, cujus defectu jam prohibetur eorum aggregatio ad visibilem Ecclesiam, nonobstante Baptismo, cujus effectus impeditur.

Id docet Apostolus dicens : « *Haereticum hominem post unam vel secundam correptionem evita, sciens quia subversus est (pii ejusmodi esi, et delinquit, cum se proprio judicio condemnatus.* » (Tit., m. 10-11.) Episcopo itaque praecipit ut hæreticum vitet, quia talis pertinax hæreticus est proprio judicio condemnatus, nimirum semetipsum ejecit extra Ecclesiam. Ergo. Quare non licet cos recipere sacramenta — esse paternos Baptismi aut Confirmationis, etc. Cod., c. 731, 765, 795, 985, 1240, 2260 sq.

b) Hæretici vero *occulli* membra *manent* Ecclesiae, ut communiter docent theologi, contra Suarez (Tm fide, disp. 9, sect. 1, n. 2), Franzelin (th. 23) et alios. Etenim : 1) non publica professione magisterii regulam rejecerunt ; ergo non adest

ex parte eorum obex sufficiens (*sal notorium*) ad impediendum vel expellendum aggregationem ad visibilem Ecclesiam, quam infallibiliter producit Baptismus et servat iri casu ; 2) omnibus fatentibus, episcopus [aut sacerdos] occulte hæreticus retinet et valide exercet suam *ordinariam* jurisdictionem (1). Porro quisquis extra corpus Ecclesiae versatur, ipso facto incapax fit omnis ordinariae jurisdictionis. Ergo hæretici occulti membra manent Ecclesiae.

3° Schismatici. — Schismatici enim, qui *perlinaciter* et *publice* « subesse renuunt Summo Pontifici aut cum membris Eidem subjectis communicare recusant » (Cod., c. 1325, § 2), certo certius ad Ecclesiae corpus non pertinent, non secus ac hæretici notorii. — Schismatici vero *occulli* communius reputantur non esse simpliciter extra Ecclesiam.

Si qui autem sint qui *sine hæresi* fiant schismatici, v. g. propter meram denegationem obedientiae Summo Pontifici vel simplicem recessum a communione catholicae Ecclesiae, hi ad Ecclesiae corpus adhuc pertinerent ; hodie autem vix dari potest schisma *purum*, scilicet quod non sit cum aliqua hæresi conjunctum (2).

4° Excommunicati. — Ab unitate communionis separati existunt, non directe proprio ipsorum actu, ut schismatici, sed per sententiam auctoritatis ecclesiasticae. Excommunicatio enim est « censura qua quis excluditur a communione fidelium cum effectibus » variis juxta ipsius excommunicationis gradus. Cod., c. 2257.

Etenim « excommunicati alii sunt *vilandi*, alii *lolerali* » (3). Porro *lolerali*, quamdiu non intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, imperfecte sed vere manent membra Ecclesiae : non solum enim retinent characterem Baptismi et veram fidem, sed etiam jurisdictionem, quam *valide* exercent.

(1) Donec lata fuerit contra illum sententia condemnatoria vel declaratoria ; cf. Cod., c. 2314, cum 2261 et 2264. Cf. Jugie, *Theol. doçm. Christianorum orientalium*, t. I, p. 37-38 ; Deslandes, in *Echos d'Orient*, oct.-dec. 1927, p. 385-395 ; Cappello, *De sacramentis*, t. I, n. 568.

(2) Cf. Jugie. *op. cit.*, t. I, p. 16 sq.

(3) C. 2258.

imo *licite*, si a fidelibus rogantur (I) ; præterea nonnullos actus ecclesiasticos *valide* exercere possunt [c. 2265]. Quinimo, *Jam* post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, *non* sunt ab Ecclesia *totaliter* præcisi, siquidem adhuc non privantur dignitate, officio, beneficio, pensione, munere, si quæ habeant in Ecclesia [c. 2266]. — *Vitandi* autem carent omnino *vinculo communionis*, et omnibus bonis Ecclesiæ privantur, imo et dignitate, officio..., post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam.

Corollarium I. — Ad animam Ecclesiæ pertinent omnes et soli justi.

526. Antea probavimus animam Ecclesiæ esse ipsum formale supernaturalis vitæ principium, nimirum gratiam sanctificantem, cum fide, spe, caritate et donis annexis, illamque neminem habere posse, nisi in re vel in voto saltem ac» visibile Ecclesiæ corpus adhæreat, inde sequitur : 1) *omnes* et *solos justos* ad animam Ecclesiæ pertinere ; 2) eos *proprie* et *principaliter* de anima esse qui, non solum voto, sed *re* etiam de corpore sunt Ecclesiæ (2).

Corollarium II. — De subjecto passivo Ecclesiæ.

527. Omnes qui actu membra sunt Ecclesiæ, subjiciuntur ut patet, Ecclesiæ magisterio et regimini. At esse membrum Ecclesiæ et esse ejus jurisdictionis subditum non omnino convertuntur, quia auctoritas ecclesiastica *in alios* ac in membra jure et merito exercetur.

Omnes scilicet et soli baptizati vere ecclesiasticæ jurisdictioni subjiciuntur, dummodo habitualiter sint rationis competes.

Dicitur : *Dummodo...* — Nam homines, habitualiter usu rationis carentes, legibus dirigi non possunt. Bern ita exponit *Codex novi Juris* : « Legibus mere ecclesiasticis non tenentur : nec baptizati qui suifeienti rationis usu non gaudent, nec qui, licet rationis usum assecuti, septimum ætatis annum nondum expleverunt, nisi aliud jure expresse caveatur. » Can. 12.

(1) C. 2261, § 2 Actus quidem *licitus* est quantum est ex parte excommunicationis ; nam potest esse iniustus alia ex parte, nempe si status gratiæ ad hunc actum jurisdictioni imponendum requiritur et deficit.

(2) Quandoque de anima Ecclesiæ dicuntur, etsi imperfecte et deficienter, illi qui vel jam aliquo dono interioris gratiæ potiuntur, (quo ad vitam gratiæ habitualem disponuntur, vel, amissa caritate, fidem et spem retinent, aut fidem tantum, ut peccatores mortui. D^{*}Herbigny, t. II, n. 847.

a) *Omnes baptizati*. — 1) Per Baptismum enim homo indelebiliter divino cultui consecratur, qui in sola Ecclesia catholica exercetur. « Hinc quisquis characterem baptismalem accipit. « non voluntate propria, nec voluntate aliorum hominum, sed « *voluntate et lege divina* obligatur ad professionem christianitatis, fitque *subditus* illius hiérarchis, cui vices suas in mundo « commisit Christus, ut regat fidelium societatem » (1).

Itaque, etiamsi per publicam professionem *hæreseos* vel *schismatis* aliquis desinat esse membrum corporis Ecclesiae in actu, *rebellis* efficitur utique et *desertor*, sed jurisdictioni ecclesiaslicae omnino *subiectus remanet*, cum maneat, character quo essentialiter a Christo ipso mancipatus est ad cultum Christianum.

Item, *excommunicati*, quamvis de Ecclesia ejecti fuerint, Ecclesiae legibus *adstringuntur* quoad actus qui eis non interdiciuntur, secus enim ex malitia sua commodum reportarent.

2) *Confirmatur* ex doctrina Ecclesiae declarantis ab omnibus baptizatis absolute observanda esse omnia ejus praecepta, sive scripta sive tradita (2).

b) *Soli baptizati*. — Qui nondum enim Baptisma receperunt, extra Ecclesiam versantur ; porro, inquit *Tridentinum*, « Ecclesia in neminem iudicium exercet qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus » (3). « Legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui Baptismum non receperunt » (Can. 12, Codicis j. c.).

Hac de causa, Apostolus (I Cor., v, 12) docet Ecclesiam, de iis qui foris sunt, non iudicare, et Pontifices plene agnoscunt paganos constitutionibus canonicis non arctari. Proinde *Infideles, Judæi*, alique *non baptizati* legibus ecclesiasticis minime tenentur, ut animadvertit *Pius VI* scribens : « Discrimen inspiciamus, quod intercedit inter homines qui extra gremium Ecclesiae semper fuerunt, quales sunt Infideles, et Judæi. atque inter illos qui se Ecclesiae ipsi per susceptum Baptismi sacramentum subjecerunt. Primi etenim constringi ad catholicam obedientiam profitendam non debent ; contra vero alteri sunt cogendi (4). »

(1) Billot, *De Sacramentis*, t. 1, th. 27, § 2. Cf. Franzelin, th. 23, p. 397.

(2) Denzinger, n. 863 sq. : 696. — (3) Denzinger, n. 895.

(4) Breve, *Quod aliquantum*, 10 Mart. 1791. Itaque catechumeni legibus Ecclesiae (formaliter ut sunt leges Ecclesiae), non subijciuntur, sed legi divinae obedire tenentur, aucta eis ab Ecclesia proponitur et explicatur, et cujus virtute poenitentiae eis imponuntur utiles, ut sese disponant ad Baptismum rite suscipiendum.

CAPUT IV

DE RELATIONIBUS INTER ECCLESIAM
ET STATUM (1)

528. Habita disquisitione de veritate Ecclesiæ catholicæ necnon et de intima ejus constitutione quoad potestates, hierarchiam et membra, ultima superest quæstio de ejus *habitudine ad Societatem civilem*. Expositis autem variis systematibus quoad relationes inter Ecclesiam et Statum, doctrinam trademus catholicam, e qua posh a quaedam deducemus consecretaria practica.

§ I. — V a r i a S y s t e m a t a

Hac de re systemata *Iria* prodierunt, quæ respective docent Ecclesiam *vel* Statui subjiciendam esse, *vel* a Statu sejungendam, *vel* denique aliquam in Statum habere potestatem.

A. Ecclesia Statui subordinanda est (*Cæsarismus, Liberalismus absolutus : Ecclesia in Slalu*).

(1) Plus VII, Lilt, apost. *Post tam diuturnas*; Gregorius XVI, Ency. *Mirari Vos*; Plus IX, *Quanta Cura, Syllabus*; Leo XIII, Encyc. *Diuturnum; Immortale Dei; Libertas praeslantissimum; Sapientiae Christianae* (ed. Bonne Presse, t. I et II) ; Pius X, Encyc. *Pascendi*, 8 sept. 1907) ; *Vehementer*, 11 déc.. 1906 ; *Notre charge apostolique*, 31 Aug. 1910 ; *Liberatore*, *L'Eglise et l'Etat dans leurs rapports mutuels* ; Billot, *De Ecclesia Christi*, t. II ; *De habitudine Ecclesiæ ad Statum*; De Groot, q. 12 ; Palmieri, th. 21-24 ; Mazzella, n. 565 sq. ; Dom Benoit, *La Cité antichrétienne, Les erreurs modernes*, t. II ; Moulart, *L'Eglise et l'Etat* ; Ferretti, *Institutiones philosophiae moralis*, t. III, q. 400 sq. ; Cathrein, *Philosophia moralis*, ed. 8. p. 433 sq. ; Veuillot, *L'illusion libérale* ; At, *Le vrai et le faux en matière d'autorité et de liberté ; Les principes générateurs du libéralisme* ; Keller, *L'encyclique du 8 décembre 1864 et les principes de 1789* ; Mgr Freppel, *La Révolution française*; Sarda y Salvany, *Le libéralisme est un péché*; Mgr de Ségur, *Hommage aux jeunes catholiques libéraux*, variaque alia opuscula; Demeuran, *L'Eglise*, Beauchesne, 1914; Schultes, *De Ecclesia catholica*, art. 78 ; Pius XI, Encyc. *Quas primas*, 11 dec. 1925 ; E. Chénon, *Le rôle social de l'Eglise*, Paris, Bloud, 1921 ; Cremers, *Kerk en Staat*, Bruxelles, 1927.

529. Practice induas abeunt sententias 'fautores hujus systematis :

a) *Alii Slalui concedunt jus indireclutn positivum in sacra.* — Porro error iste *lex* fuit *imperii* romani ; a *Byzantinis* autem accurate servatus, in Germaniam transivit, posteaque in Galliam sub *Philippo Pulchro*, ubi multum floruit legisperitorum gratia.

Hanc dort rinam propugnarunt *Gulielmus Occam*. *Marsilius Patavinus* (1), multique *Protestantes* (pii Statui tribuere non dubitarunt jus r̄formandi exercitium religionis nrenon jus ad sacra deputandi ministros; præst rtimque nonnulli *ralionalislæ* et *panltheislæ*, qui, post *Hobbes*, *Spinoza*, *Hegel*, Statum esse dixerunt ipsam divinam voluntatem, quæ. ad organizationem mundi præsidens, sibimetipsi finis est absolutus, imo finis omnium ultimus, fonsque omnium jurium, cui itaque ipsa religio subjacere debet.

530. b) *Alii aulem Slalui concedunt jus indireclum sed negativum in sacra.* — Ita *Gallicani*, *Jansenislæ*, *Febronianislæ* et *Josephislæ*, juxta quos Status, utpote finem habens temporalem, positive et directe res Ecclesiæ administrare non potest, sed, *ne ejus fini noceat Ecclesia*, necessario tamen indiget potestate indirecta negativa in sacra, qua, etsi mutare nequeat substantiam actuum jurisdictionis spiritualis, illos aliquo saltem modo irritare valet.

Huc refertur : 1) jus *supremi dominii* in bona ecclesiastica, quo possessiones ab Ecclesia eripere pol· st Status, si placuerit ; — 2) jus *reformandi abusus*. jusque suprt mæ inspectionis in totam Ecclesiæ vitam externam et socialem ; — 3) jus *placeti* et *exsequatur* seu prohibendi bullarum, encyclicarum et cæterorum actorum ecclesiasticorum publicationem, antequam examinata fuerint in tribunali civili et executioni mandata ; — 4) jus *appellationis tanquam ab abusu*, quo ad Statum recursus haberi potest, post sententiam ecclesiastici judicis, etc. Eamdcm fere theoriam propugnant politici moderni.

(1) Cf. in *Diet, ihcol.*, art. Guillaume Occam, Marsile de Padoue.

B. Ecclesia et Status sejungendi sunt ab invicem.

Hanc tuentur doctrinam, aliter tamen et aliter, omnes hodierni *Liberales*, sive *modérat*, sive « *calholic* », vestigia *Machiavel* et *Cavour* sequentes (1).

531. a) *Liberalismus moderatus* (*Ecclesia libera in Slalu libero*). — Non negat ordinem religiosum et supernaturalem, sed ab eo omnino praescindendum esse declarat et « *republicam* vult ab Ecclesia *sejunctam* et *penitus el lolam*... permissa ad summum singulis civibus facultate, ut privatim, si libeat, dent religioni operam » (Encyc. *Liberlas*).

Res religiosa, aiunt, et res politica duo sunt inter se omnino *disparata*, quapropter Status et Ecclesia societates sunt plene ab invicem *independents* et *liberæ*, quibus finis assignatur proprius, cum mediis specialibus, viam ideo suam prosequatur unaquæque, nil curans de rebus alterius.

532. b) *Liberalismus* « *catholicus* » (*Ecclesia lempori parere debet el circumstantiis*). — Valde difficilis est intellectu, quia nunquam definitus fuit a fautoribus. Hi Ecclesiæ divinitatem non rejiciunt, imo ei veram libertatem concedendam volunt ; at contt ndunt unionem Status et subordinationem ad Ecclesiam repugnare principiis modernis. Proinde, aiunt, hæc subordinatio tacenda est et *separatio* temporalium a spiritualibus *accipienda* ut res *per se* bona, æqualiaque jura omnibus religionibus concedenda.

C. Ecclesia in Statum aliquam habet potestatem.

533. Triplex distinguitur potestas Ecclesiæ in Statum : *directa* nempe, *directiva* et *indirecta*.

a) *Potestatem directam*, qua etiam res temporales Status, *ratione sui* Ecclesiæ subjacerent, propugnarunt pauci tantum theologi (2), et eo tantum sensu quod potestatis civilis *exercitium* ordinatione divina pertineret ad principes.

(1) C. Constantin, in *Diet, théol.*, art. Libéralisme ; G. de Pascal, in *Diet. Apol.*, art. Libéralisme.

(2) Panormitanus, *Comment, in decr.*, l. II ; Aug. Triumphus, *De potest. ecc.*

b) *Poleslas directive* ('a est qua Ecob sia ecu Pontifex, *ralione magisterii universalis*, hortationibus,, sermonibus, imo ('t pcenis spiritualibus, *directionem* imponere potest practicam <t obligatoriam principibus <t subditis, jure quidem divino, quod., in medio ævo, confirmatum fuit et roboratum jure positivo humano (1).

c) *Poleslas indirecta* ea est (pia temporalia Ecclesiae subiiciuntur, non ralione sui, sed *in quantum ad finem religionis referuntur*, et in quantum requirit *bonum* animarum *spirituale* (2).

§ II. — D o c t r i n a c a t h o l i c a

Asserlio : Utraque potestas Ecclesiæ et Status est in suo genere maxima, et in suo ordine libera et independens [*Doctrina catholica*].

534. *Probalur* : aj *Scriptura*. — « *Reddite quæ sunl Caesaris, Cæsari, el quæ sunl Dei Deo* » (Matth., xxu, 21), ait Christus, aperte signans Ecclesiam et Statum regna esse distincta, et dominium habere diversum.

b) *Praxi Ecclesiæ*. — Pontifices et Concilia leges omnino *speciales* et r< gimen plane *distinctum*, ut rem Ecclesiæ necessariam, semper postularunt. Ergo. (Encyc. *Sapientiae christianæ*, π, 284.)

c) *Ralione*. — « Ex fine societates spccificantur. Atqui
« alius est finis Ecclesiæ, alius voro est finis communitatis
« divilis : hæc enim pro line habet felicitatem naturalem et
« temporalem, illa vero «upernattiraient et æternam. Ut
« autem finis sic et caetera, quæ ad utramque societatem
« pertinent, nempe auctoritas qua societates eæ gubernantur,
« media quibus utuntur, etc., sunt .longe diversa. Ergo civitas
« crt Ecclesia sunt societates specie inter se distinctæ (3). »

(1) Fénelon, *De and. S. Poni.* ;<Gosselin, *JPouvoir du Pape au moyen âge*.

(2) '2-2, q. 10, art. 10 ; q. 60, art. 6, ad 3 ; Bellarminus, *De R. Pont.*, l. <C. »6.

(3) Ferretti. *I. c.*, p. 406. Quamvis utraque societas a Deo solo .auctoritatem habeat, juxta illud Apostoli : « *Non est potestas nisi a D.eot* (Rom., xm, 4), altera tamen, Status nempe, a Deo procedit ut auctore *natura*, altera autem, Ecclesia scilicet, a Deo ut auctore *gratiæ* et ordinis supernaturalis. Cf. Leo XIII, Encyc. *Iinmortale .Dei*, ed. Bmww Presse, t. LÇ p. 28.

Asserlio : Neque Ecclesia a Statu, neque Status ab Ecclesia sejungendus est [Doctrina catholica].

535. *Probalur* : a) *Ex origine potestatum*. — Potestas Ecclesiæ et Status a Deo procedunt. Ergo ordinatæ sunt. Atqui ordo cessat si separentur et dissociantur Ecclesia et Status. Ergo.

b) *Ex objecto potestatum*. — Utraque potestas, civilis et spiritualis, ordinatur ad *eosdem subditos*, et quidem ad *eundem finem ultimum* perducendos, quanquam modo diverso : nam, quamvis finis proximus societatis civilis sit bonum hominum temporale procurare, istud bonum non est finis in se, imo non est bonum verum et plenum, nisi ad ultimum subordinetur finem hominum, qui Deus est.

c) *Ex natura ipsa Status*. — Status enim Deum vereri et colere debet modo quo colit se Deus ipse demonstravit velle, nimirum religionem profiteri eam tenetur quæ unice vera est (Cf. *Immori. Dei*). Hæc autem religio penes solam Ecclesiam catholicam invenitur. Ergo « civitatis rationes a rationibus Ecclesiæ segregari oportere, profecto falsissima, maximeque perniciosa sententia est » (1). (Encyc. *Vehementer*.)

Asserlio : Ecclesia Statui minime subjicitur [Doctrina catholica].

536. *Subordinalio* in eo est quod unum altero inferius sit et ab eodem dependens. *Negativa* dicitur, quando, etiam intra finem proprii objecti, potestas inferior nil agere potest quod in damnum superioris redundet ; *positiva* vero, quando inferior tenetur per actus suos ad bonum superioris conferre, in quantum hæc judicabit necessarium.

Directa autem vocatur subordinate, si potestas inferior alteri subest *ratione sui*, ab ea pendens quoad omnes actus suos ; *indirecta* vero, si inferior alteri potestati subest, *ratione alterius* rei tantum, puta ratione finis ejus longe præstantioris.

Probalur thesis ex iis quæ antea demonstravimus : 1) Eccle-

(1) Prop. 55 Syllabi *Pii IX* ; Denzinger, 1755.

sia est societas *perfecta* (1). Ergo in rebus suis est plane libera ab omni humana dominatione directa.

b) Ecclesia est societas *suprema*. « Sicut (enim) finis cjuo tendit Ecclesia, longe nobilissimus est, ita ejus potestas est omnium præstantissima, neque imperio civili potest haberi inferior, aut eidem esse *ullo modo* obnoxia » (*Immortale Dei*). Ergo neque indirecte Statui subjici potest.

Asserlio : Status Ecclesiæ subordinari debet, negative quidem et positive, sed indirecte [*Doctrina catholica*] (2).

537. 1) *Negative*. — Societas enim civilis, in exercitio potestatis, *rationem habere* tenetur finis hominis ultimi, scilicet *finis supernaturalis*, qui finis est Ecclesiæ proprius. Ergo ipsi Ecclesiæ subordinari debet saltem negative, hoc est non impedire debet homines ab obedientia erga Ecclesiam in omnibus quæ necessaria declarat ad assecutionem finis supernaturalis.

2) *Positive*. — Multa temporalia, licet per se non ad finem spiritualem ordinata, positive tamen ad hujus finis obtentionem conferre possunt, sive ut *media* necessaria, sive ut *auxilia* valde utilia. Atqui homines qui jus habent consequendi finis ultimi, jus habent ut media eis *præsto sint*, quibus ad hunc finem *juvari* possunt. Ergo societas civilis præstare debet subditis omnia adjumenta quæ utilia vel necessaria judicat Ecclesia, ad quam finis ultimi cura proxime pertinet, nimirum positive subordinari debet Ecclesiæ. [*Immortale Dei*, p. 26-28.)

3) *Non directe tamen*. — Christus enim nullam potestatem civilem formaliter contulit Petro et Ecclesiæ, sed tantummodo potestatem religiosam per se ordinatam ad finem supernaturalem. In iis ergo quæ ad *solum* finem temporalem spectant, Status manet ab Ecclesia independens.

4) *Sed indirecte*. — Quatenus Status Ecclesiæ non subordinalur ratione finis proprii, sed tantum ratione finis ipsius Ecclesiæ.

(1) Supra, n. 328 sq. — (2) *Syllabus*, prop. 24 ; Pius X, Encyc. *Pascendi* ; Denzinger, 1724, 2092, etc. : cf. Y. de la Brière, in *Dici. Apol.*, art. Pouvoir indirect du Pape sur les choses temporelles,

Hæc autem subordinate *jure est naturali*, ut probavimus ex ordinatione finium, sed et *jure divino positivo*, quia Ecclesia, ex ipsius Christi institutione, potestatem habet plenissimam in omnia media, etiam indirecta, in finem ultimum conducentia (1).

Hinc, jam a primæva Ecclesiæ ætate, Apostoli hanc potestatem indirectam exercent in res temporales : ita S. Paulus collectas dirigit [I Cor., xvi, 1-4 ; II Cor., ix] ; præcipit sustentationem cleri [Gal., vi, 6 ; I Cor., ix, 4-6] ; dat monita circa ornatum mulierum [I Tim., n 9 sq.].

Insuper istam doctrinam, quæ praxi universali Ecclesiæ consecrata est, adeo constanti et unanimi sensu semper docuerunt Patres et theologi, Pontifices et Concilia, ut saltem ad depositum catholicæ doctrinæ certo pertinere dicenda sit.

§ III. — C o n s e c t a r i a p r a c t i c a

I. — D e U n i o n e E c c l e s i a » e t S t a t u s i n c a t h o l i c i s r e g i o n i b u s

Catholicæ dicuntur eæ tantum regiones quæ, non solum constant hominibus catholicis, sed etiam secundum *principia catholica* reguntur.

A. Jura Status et officia.

538. a) Jura. — In rebus *mere civilibus* Status independens est ab Ecclesia et prorsus liber in omnibus quæ ad finem societatis honeste ducunt, modo scilicet nil in se contineant quod legi divinæ aut Ecclesiæ bono contradicat (2).

b) Officia. — 1) *Veram debet profiteri religionem*. — Actus enim et modum cultus sibi debiti determinavit ipse Deus per revelationem. Porro societates non minus ac homines singuli præceptis Dei plane subjiciuntur. Ergo naturale, quo erga Deum tenetur, officium non implet Status nisi ipsam solamque veram profiteatur religionem a Deo sibi impositam.

(1) Y. de la Brière, in *Diet, apol.*, art. Pouvoir pontifical dans l'ordre temporel, t. IV, col. 94-115.

(2) Leo XIII, Encyc. *Immortale Dei*; Denzinger, 18G6.

2) *Ecclesiam protegere debet ac defendere.* — Ecclesia enim catholica unica est societas cui suam religionem libere propagandam et infallibiliter edocendam commisit Christus, *unicum* ideo est *medium* quo cives finem ultimumjrite et tuto consequi valent. Quapropter Status ita disponere debet ordinem civitatis, per *leges* et *instituta*, ut munus suum perfecte adimplere possit Ecclesia ; nimirum, *ex sibi propriis*, omnia Ecclesiae præstare debet quæ in ordine ad consecutionem salutis requiri possunt, v. g. coercere religionis perturbatores, si qui adsint., removerequæ omnia finis spiritualis impedimenta, etiam vi materiali, si opus sit, tenetur.

Ceterum, jura Dei protegendo, Status fundamentum ipsius societatis protegit et defendit ac ita suæ securitati providet. Cf. Leo XIII, Encyc. *Immortale Dei*.

B. Jura Ecclesiae et officia.

539. a) Jura. — 1) *In genere.* — In rebus *mere spiritualibus* Ecclesia est prorsus independens a Societate civili, puta in sacrorum administratione, in cultu sacro, in educatione clericorum (1). In rebus *mixtis* vero, quæ in se temporales, vel cum bono spirituali *connexæ* sunt, vel ad finem spirituali m sunt *necessariae*, Ecclesia valet suam exercere potestatem. Ideo *possessiones lulas* habere debet, « ad fines sibi proprios prosequendos » (2) ; educationeque religiosa ad eam unico pertinente, *jus supremum inspectionis* omnium scholarum possidet quoad baptizatos ; scholas igitur visitare potest et exigere ut pericula infantibus imminetia, v. g. ex parte malorum magistrorum aut pravorum librorum, removeantur, etc. (3).

540. 2) *In specie de immunitate.* — Prorsus rejicienda esse jura *placeli, appellationis ab abusu*, aliaque similia, evidens est, *lum* quia multoties a Pontificibus reprobata

(1) *Cod.*, c. 1322, 1352, 1553 : Encyc. *Immortale Dei*; Denzinger, 1866; PlusXI Encyc. *Quas primas*, 11 Déc. 1925, *A.* .4. £., t. xvn, p. 609.

(2) C. 1495.

(3) C. 1381, 1382, 1384. Cf. A. Michel, *La question scolaire et les principes théolofiques*, Paris, Desclée ; H. Dehovo, in *Diet. Apol.*, art. Scolaie (Question), col. 1279-1292.

fuerunt, *turn* quia Ecclesiae ordini et auctoritati omnino repugnant.

a) In iis quæ ad *salutem* spectant, clerici sunt, *jure divino* immunes a jurisdictione civili. Id adeo certum est ut ipsi laici sint immunes in hac parte : ratio est quia potestas spiritualis *solī* Ecclesiae a Christo concessa est. — b) Sed contendimus clericos, in *ipsis temporalibus* liberos esse a Principum jurisdictione. Hæcque immunitas non est privilegium *stride dictum*, nam non est derogatio quædam juri communi in favorem clericorum qui de se huic juri essent subjecti, sed privilegium improprie dictum : clerici enim ex ipso jure Ecclesiae originali et connaturali exempti dicendi sunt.

541. a) De immunitate Pontificis. — Ab omni jurisdictione civili immunis est Pontifex, jure divino *saltem naturali*, quia talis immunitas necessario dimanat a primatu divinitus instituto.

De jure. — Ecclesia enim sublimior est Statu. Atqui R. Pontifex princeps est et caput totius Ecclesiae. Ergo rectus ordo et ipsa rerum natura postulant ut Statui non subjiciatur.

Imo, propter positivam, licet indirectam, *subjectionem potestatis civilis* potestati ecclesiasticæ, Pontifex jus habet de ipsa Principis potestate disponendi, prout necessarium est ad bonum Ecclesiae regimen christianæque reipublicæ rectam ordinationem. Jamvero ad *bonum* Ecclesiae *spirituale* maxime pertinet *talis exemptio* Pontificis, nimirum ad *reverentiam* debitam Christi Vicario in terris et ad *independentiam* ejus ministerii in universo mundo. Ergo repugnat ut, in temporalibus subjiciatur Pontifex Principi cuidam sæculari.

De facto. — Non ut Ecclesia sit utique, sed ut *bene* sit, nimirum ut perfecto modo suæ naturæ convenienti existat, et regatur, requiritur ut Pontifex *vera* fruatur libertate, *manifesta* quidem, *plena* et *stabili*, quoad *omnes* actus sui regiminis. Ideo requiritur ut S. Pontifex « nulli... humanæ potestati, nullis legibus... obnoxius esse videatur, at sui penitus juris ac potestatis et *sil* et *manifesto appareat* ».

Sane, si alicui Principi subordinaretur aut etiam subordinari videretur, eo ipso non gauderet nisi libertate *precaria*, vixque

ac ne vix quidem *plenam* obtineret fidelium *fiduciam* et *obedientiam*. Enimvero, *vel* cum Principe cui subjiceretur dissentiret, et jam liber non esset, et pax Ecclesiae in dubio esset ; *vel* cum illo conjunctissime viveret, et fideles vehementer suspicari ac vereri nunquam desinerent m* Pontifex sua acta ad illius Principis voluntatem conformaret, atque idcirco actis illis hoc praetextu saepe refragari non dubitarent.

Jamvero a saeculo vu usque ad annum 1870 S. Pontificis independentia et libertas in gubernando universam Ecclesiam *civili quodam principatu* firmabatur. Destructis autem illis libertatis praesidiis, quibus divina Providentia «...Romani Pontificis auctoritatem communiverat », merito, a Pio IX usque ad Pium XI, S. Pontifices easdem renovarunt exspostulationes « ad jura Apostolicae Sedis dignitatemque defendendam » (1).

At, 11 februarii 1929, ex conventionem (2) facta inter Pium XI, S. Pontificem, et V. Emmanuelem III, Italiae Regem, feliciter, ut, ipsa S. Sedes declaravit, et irrevocabiliter soluta est quaestio romana, ac proinde cessant, fundamento carentes, antiquae exspostulationes. Jam enim, per creationem « *Civilalis Valicane* », quae, potestate *plena, exclusiva et summa, solius es Sanctae Sedis*, Summus Pontifex, toto orbe plaudente, tum verum habet et plenum *imperium*, non secus ac ceteri principes et reges, in re etiam internationali, tum *adaequale et manifesto* pollet independentia *perfecta et libera* sibi necessaria ad munus Doctoris et, Pastoris supremi exercendum et in dioecesi romana, et in Italia et in toto mundo.

542. b) De Immunitate Clericorum (3). — Immunitas cle-

(1) *Syllabus*, prop. 76 ; Denzinger, 1776, 1776 a ; Leo XIII, *Encyc. Inscrutabili*, 21 apr. 1878, t. I, p. 16 ; Pius X, *Alloc. ♦ Quum vero necesse sit* », 9 nov. 1903 ; Benedictus XV, *Encyc. Ad Beatissimi*, 1 nov. 1914 ; *Alloc. consist.*, 6 dec. 1915 ; A. A. S., 1914, p. 580-581, 1915, p. 511 ; *Encyc. Pacem Dei*, 23 maii 1920 ; Pius XI, *Encyc. Ubi arcano Dei*, 23 dec. 1922, A. A. S., 1922, p. 698-700. Cf. Y. de la Brière, in *Diet. Apol.*, art. Pouvoir pontifical dans l'ordre temporel ; Dublanchy, *La voix de Pierre pour l'indépendance du Pape*, Paris, Bonne Presse, 1926.

(2) Quae conventio rata habita est, in Vaticano, 7 jun. 1929 ; cf. A. A. S., 7 jun. 1929. — (3) E. Magnin, in *Diet. théol.*, art. Immunités ecclésiastiques, t. VII, col. 1218 sq. ; Choupin, in *Diet. apol.*, art. Immunités ecclésiastiques, t. II, col. 613-628.

ricorum a jurisdictione civili *necessario* consequitur *naturam* eorum status et ministerii. Quia enim *speciali consecratione* Deo dicati sunt et sacri effecti, quasi *connaturaliter* eis debetur exemptio a jugo saecularis potestatis, praesertim quoad causas eorum criminales et personales, propter reverentiam religioni debitam, quam certo læderet subjectio ad tribunal saeculare.

Cum autem ad finem spirituales pertineat immunitas, ab *Ecclesia sola* practice determinanda est in ultima specie. Jamvero ex jure canonico hæc duo substantiam ejus constituunt : 1) exemptio a legibus quæ *ecclesiasticae conditioni repugnant*, v. g. a lege militiae ; 2) exemptio *ab aliis legibus* civilibus, non jam quoad vim obligatoriam seu directivam, sed *quoad vim coactivam*, quatenus clerici, eas violantes, a solis iudicibus ecclesiasticis judicandi sunt, cogendi et puniendi. *Cod.*, c. 119-123, 1553, 2334, 2341, 2343.

543. b) Officia Ecclesiæ. — Ecclesia non debet curare *directe* de temporalibus, v. g. de constitutione regni, de legibus, nisi bono spirituali sint contrariae ; *positive* autem societatem civilem *adjuvare* tenetur, doctrina sua nobilissima et efficacissima in leges, instituta, mores populorum et in omnes reipublicae ordines rationesque penetrando, honestatem fovendo domesticam et publicam, pacem promovendo et tranquillitatem, bellum avertendo, in quantum fieri potest, et generatim in omnibus necessitatibus Statui opem atque auxilium ferendo.

II. — De relationibus Ecclesiæ cum Statu non catholico

544. Status sive *acatholicus* sit, sive dissensionibus religionis divexatus principiisque liberalism] funditus imbutus, *per se* eadem habet officia erga Ecclesiam ac Status catholicus, cum jura Ecclesiæ minime pendeant ab approbatione hominum aut acceptatione, sed a sola Christi institutione dimanent, neque schisma aut hæresis ullo modo populos eximat ad obligationibus Baptismi. Ecclesiæ ideo *sallem* præstare debet Status libertatem externae professionis fidei, libertatem

associationis, capacitatem possidendi et docendi, sicuti prae-
bere tenetur omni legitimæ societati.

Status autem *indifferens*, si qui existat, juxta sua propria
principia, Ecclesiam catholicam agnoscere debet ut *legitimam*,
societatem et plenam ei libertatem concedere.

Status vero *infidelis*, quamvis Ecclesiæ auctoritati non
subjiciatur, *jure naturæ* tenetur illam tolerare, saltem ut
rationi consentaneam. Quapropter, aggressionem facta ex parte
infidelium, auxilium brachii sæcularis adhibere potest Eccle-
sia ut prædicationem Evangelii, sibi soli a Christo commis-
sam, efficaciter prosequi possit.

III. — De libertatibus modernis

De libertate in genere.

545. Libertas nil aliud est nisi *vis electiva mediorum, servato ordine finis*. Porro electio, quæ proprium est voluntatis, non habetur nisi prævia cognitione intellectus ; ad intellectum ergo simul atque ad voluntatem spectat libertas : *fundamentaliter* nempe ad intellectum, *formaliter* vero ad voluntatem ; ideoque *perfectio* (1) libertatis exsurgit ex perfectione intellectus et voluntatis, nimirum in eo tantum versari debet libertas, quo verum sit ('t bonum. « Si mens (enim) adsentiatur opinio-
« nibus falsis, si malum voluntas adsumat et ad id se applicet,
« perfectionem sui neutra consequitur, sed excidunt dignitate
« naturali et in corruptelam ambæ delebuntur. Quæcumque
« sunt igitur virtuti veritatisque contraria, ea in luce atque
« in oculis hominum ponere non est æquum : gratia tutelave
« legum defendere multo minus » (*Immori. Dei*).

A. De libertate cogitandi et loquendi.

546. Jus ideo habemus amplectendi *verum*, et illud *solum*,
certo *cognitum*, illudque iterum unicum præcipiendi et pro-

(1) Agitur in præsentia, ut patet, de libertate non *physica* sed *moralis* .
multa enim *physice* operari valemus, quæ nobis *moraliter* non licet facere ;
erga illa ideo *potentiam* habemus non *jus*, ac proinde, ea faciendo, libertate
non utimur sed abutimur. Cf. J. Baucher, in *Diet, théol.*, art. Liberté, col.
661-665 ; 684 sq.; Pius XI, Ad. Em, P. Card. Gasparri, 30 maii 1929 .
A. A. S., 11 jun. 1929, p. 297-306.

pagandi. « In rebus (tamen) *opinalibus*, disputationi hominum a Deo permissis, utique quod placeat sentire, quodque sentiatur libere eloqui concessum est, non repugnante natura ». (*Libertas*).

Si autem *interne* tantum errori adhaeremus aut malo, *Deo soli* rationem debemus, si vero *externe* opinionum mendacia profiteamur aut vitia in civitatem infundimus, quamvis bona fide aliquatenus aut plene excusari possimus in conscientia, *auctoritate publica* coercendi sumus et puniendi, in quantum illud requirit bonum sociale.

B. De libertate conscientiae et cultuum.

547. *Absoluta* libertas conscientiae et cultuum ea vocatur libertas : 1) qua *unicuique* homini, aut. *quam libuerit*, aut omnino *nullam* eligere et profiteri religionem integrum esset ; 2) qua *Stalui* liceret *nullum* Deo cultum exhibere aut *æquo jure omnes* religiones habere.

Hæc autem libertas : 1) nunquam exstitit, neque exsistere potest ; 2) ipsi *societati* plane *adversatur liberlali* cum eorum qui regunt, tum eorum qui reguntur ; 3) maxime est *impia* : in *se* quidem, quia religionem dicit indifferentem, et nullius negotii ; in *principio* autem, quia, tota quanta est, fundatur in atheismo ; in *scopo* etiam, quia, sub prætextu moderationis, veræ religionis eversionem prosequitur.

Vera autem libertas conscientiae et cultuum *jus est eligendi et profitendi illam veram et unicam religionem a Deo impositam et ab Ecclesiae magisterio propositam*.

Hanc porro religionem ab omnibus amplectendam esse semper docuit Ecclesia, sed *neminem cogi posse* ad illam excolendam, *quin antea illam vel veram agnoverit*, imo contrarium agentes aut dicentes aperte damnavit.

Subditos autem *fideles* jure obligat ad officia accepta adimplenda, et consequenter, ut amoveantur impedimenta huic fini obstantia, potestatem sibi merito vindicat repellendi seminantes errorem aut corruptionem inter fideles, sicuti expedire judicat, etiam brachio sæculari. Cum error enim, qui cæterum ex se nullum jus habet, natura sua tyrannicus sit, inspectaque hominis natura, semper prævaliturus sit

LIBERALISMUS

adversus veritatem, si utrique eadem jura concedantur, errorem reprimere nil aliud est quam animas praecavere a periculis seductionis, ut *vera* illis permittatur *libertas ad bonum*.

Ipse *Status* ideo, propter bonum sui et civium, errorem coercere religiosum, libertatemque absolutam cultuum rejicere tenetur.

Si tamen *vera* urgeat *necessitas*, nimirum « majus aliquando vel vitandi causa malum, vel adipiscendi aut conservandi bonum » (*Libertas*), *tolerari* possunt hujusmodi libertates modernæ, *in quantum* et *quamdiu* id postulat ratio boni communis, dummodo in jura aut principia nunquam erigantur, protectioque aut libertas errori ipsi nunquam concedatur, sed *solis personis* bona fide errantibus. Cf. 2-2, q. 10, a. 11

IV. — Judicium de Liberalis

548. Liberalismus, quem omnino rejiciendum esse liquet ex doctrina tradita, directe nunc paucis verbis nobis est refellendus.

In genere liberalismus est *systema quod exaggerat libertatem detrimento auctoritatis*, et, *aulonomiam perfectam* sibi vindicans, *libertatem omnimodam* exigit in omnibus, *independenliamque absolutam* erga Deum et homines. Quare *individualismum*, et cultum sui generat in homine, in Statu autem despotismum, quo tandem aliquando omnes veræ et naturales libertates familiae et societatis penitus destruuntur.

A. Liberalismus absolutus.

549. *Systema est* :

1) *Impietatis*. — Omnia enim reducens ad vitam praesentem, impliciti' negat spiritualitatem animam* et immortalitatem ; Ecclesiamque habens ut meram associationem Statui absolute subordinatam, non solum omnem omnino ordinem supernaturalem respuit, sed Deum ipsum rejicit et cum *alheismo* et *materialismo* plene convertitur.

2) *Abjectionis*. — Non curans nisi de bono *pure temporali*, nulla habita ratione finis ultimi, totus est in satisfactione appetitus inferioris.

3) *Despolismi el anarchiæ*. — Status enim, utpote *omnium jurium* origo et fons, « absorbet in se omnem vim, omnem potestatem, omne jus, omnem auctoritatem, fitque unicus administrator, procurator, institutor, praeceptor, educator et tutor, donec fiat unicus quoque proprietarius et possessor » (1).

B. Liberalismus moderatus.

550. 1) *Manichæismum sapii*. — Ponendo enim *duos fines*, temporalem scilicet et spiritualem, plene ab invicem *independents*, duasque societates cum potestatibus omnino disparatis et liberis, unitatem negat Dei creatoris, unitatem primi principii, unum fingens quo homo ad vitam civilem ordinatur, alterum quo ad vitam religiosam, sicque dualismum introducit in societatem et in hominem.

2) *De facio impossibilis esi*. — A 19 sæculis illum stabilire tentarunt, sed frustra, adeo essentialiter repugnat separatio utriusque societatis, *lum* propter identitateꝝ subditorum et finis ultimi, *lum propter* officiorum permixtionem. *Practice* itaque Status ignorare nequit Ecclesiam, sed *vel* ejus suprematiam agnoscit, *vel* illam opprimit.

C. Liberalismus catholicus.

551. 1) *Esi conlradiclio in lerminis*. — Catholicismus nititur ut in fundamento in principio auctoritatis, cujus liberalismus est negatio plus minusve aperta. Catholicismus Deum habet principium et finem ; liberalismus vero ab homine procedit qui se erigit adversus Deum, ut normam accipiens mentem propriam et voluntatem. Catholicismus Deo et infallibili Ecclesiæ magisterio subjiciendos esse homines absolute præcipit, liberalismus autem autonomiam hominis et independentiam proclamat.

(1) Billot, *op. cit.*, p. 35. Cl. de liberalismo vel catholico, præter encyclicas jam citatas et *Syllab.*, prop. 39 sq. ; var. alloc. Pii IX ; Leonis XIII, encyc. *Immortale Dei*, *Libertas præslantissimum*, *Sapientiæ christianæ*, etc. ; Pii X, encyc. *Pascendi*, *Vehementer*, var. alloc., etc. ; Pius XI, encyc. *Ubi arcano Dei*, A. A. O'., 1922, p. 695 sq. ; G. de Pascal, in *Diet, apol.*, art. Libéralisme, t. II, col. 1822-1842 ; Denghlen, *ibid.*, art. Tolérance, col. 1724 sq.

2) *Esi contradicito practica.* — Status, aiunt ejus systematis fautores, subordinari debet Ecclesiæ (*jus*), sed (*jaciam*) hæc subordinate repugnat principiis modernis, ergo tacenda est, et separatio admittenda. Quinimo, timentes ne Statui noceat Ecclesia, illam *jure communi* contentam volunt, dum ipsi societati civili plenam vindicant libertatem.

Porro Status subordinate Ecclesiæ ad *ordinem moralem* pertinet et est *condilio sine qua non* societatis recte ordinandæ ad finem suum. Ergo si non perfecte in praxim reduci possit, in speculatione tamen nuda non est releganda, nec encomiis celebranda principia Revolutionis quæ huic ordini rerum fundamento sunt, nec neccessariæ dicendæ libertates modernæ.

3) *Euangelio contradicit.* — « *Nemo poiesl duobus dominis servire* » (Matth., vi, 24), ait Christus ; « *qui non esi mecum, contra me est, el qui non colligit mecum, dispergit* » (Luc., xi, 23). Atqui liberalismus catholicus Deo placere intendit simul atque hominibus, Ecclesiam et Satanæ synagogam æquali prosequitur amore. Ergo.

CONCLUSIO TRACTATUS

552. Pessimum Liberalism! systema, e gallicana revolutione ortum, adeo omnes imbuunt mentes, omnibusque subrepsit rebus politicis et oeconomicis, ut jam non solum multi individui, sed fere omnes Status moderni letiferis ejus principiis laborent et in perniciem inscii sed necessario labantur, nisi remedia adhibeantur opportuna et efficacissima.

Remedia autem apta in unum coeunt, ex se plane sufficiens, illud nempe quod Pius X, beatissimae memoriae, etiam atque etiam magnopere laudavit, et sibimetipsi unice propositum declaravit : « *instaurare omnia in Christo* » (Eph., i, 10) « *ul sil omnia el in omnibus Chrislus* » (Coi., m, 11).

« Porro qua iter nobis ad Christum pateat, ante oculos
« est : per Ecclesiam videlicet. Quamobrem jure *Chnjsos-*
« *lomus* : Spes tua Ecclesia, salus tua Ecclesia, refugium
« tuum Ecclesia (1). In id namque illam condidit Christus,
« quaesitam sui sanguinis pretio ; eique doctrinam suam ac
« suarum praecepta legum commendavit, amplissima simul
« impertiens divinae gratiae munera ad sanctitatem ac salu-
« tem hominum » (2).

Quod si itaque, Deo favente, homines et societates Ecclesiae mandata fideliter exsequantur, ejusque consilia et disciplinam humiliter accipiant, scelus illud immane ac detestabile, cito penitusque eradetur, quo se homo pro Deo substituit. Ipsa enim Ecclesia non immerito *via* dici potest, *veritas* et *vita* (Joan., xiv, 6) : *via* est nimirum, per (piam infallibiliter ad salutis portum pervenitur, *veritas* esi absoluta et incorrupta, vel umbram erroris abjiciens, *vita* est fonsque perennis vitae quae nunc est et futurae.

(1) Hom. *de capto Eutropio*, n. 6.

(2) Plus X, Encyc. *E supremi aposlolatus cathedra*, 4 oct. 1903.

DE FONTIBUS HEXELATIONIS

Ratio tractatus.

553. Ecclesiæ catholicæ magisterium *authenticum* esse *organum*, infallibile quidem et unicum, a Christo institutum, quo revelatum Dei Verbum perpetuo propagetur, conservetur, proponatur et defendatur, jam demonstravimus.

Undenam vero *haurial* Ecclesia istud fidei depositum, quod ipsi custodiendum et explanandum a Deo commissum est, nunc manet inquirendum. Atqui verbum Dei revelatum, vel *perenni* ab Apostolis evangelii *prædicatione* ore traditum est secundum illud Christi : « Euntes docete... usque ad consummationem sæculi » (Matth., xxvin, 19 sq.), vel in *libris sacris*, sub inspiratione Spiritus Sancti scriptis, consignatum invenitur. Ait enim *Vaticanum* (1) : « Hæc supernaturalis revelatio, secundum universalis Ecclesiæ fidem, a S. Tridentina Synodo declarata, continetur « in *libris scriptis* et *sine scripto traditionibus*, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut (ab) ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt ».

Divisio tractatus.

554. *Duplex* igitur erit pars tractatus de fontibus revelationis : 1) De *Traditione* agemus, quæ Scriptura prior est ; 2) De *Scriptura*, quæ neque omnia continet revelata, neque sola sufficit.

PARS PRIOR

De Divina Traditione

Genuino Traditionis *conceptu* per prius declarato, Traditionis *exislenliam* et *naturam* vindicabimus in 1° capite contra

(1) Sess. 3, cap. 2. Denzinger, n. 1787.

Protestantes, et in altero, *organa* ejus præcipua in specie dicemus (1).

NOTIONES PRÆVIÆ

Definitio Traditionis.

555. a) *Quoad nomen*. — Traditio, in genere, e verbis : *Transdo*, transmissio est rei alicujus, sive res sit *res* proprie dicta, sive *institutum* quoddam, sive *doctrina* aliqua. } A

Hic autem de traditione *doctrinæ* Lanium agitur, quæ vel *scripte*, vel *voce*, vel alio *quocumque* modo communicatur.

b) *Quoad usum*. — Apud Patres et theologos, Traditio doctrinalis *tripliciter* accipitur : *objective* quidem seu passive, quæ est ipsa *doctrina* a majoribus ad posteros transmissa ; *active*, quæ est complexus *actuum* et *organorum*, quibus doctrina aliqua reapse communicatur ; *complexive* denique, quæ est simul ipsa *doctrina* quæ transmittitur, *cum mediis* quibus ad nos usque pervenit.

Hoc in ultimo sensu Traditionis Nomen a nobis adhibetur in præsentì tractatu.

c) *Quoad rem*. — Sumpta vero *strido sensu*, Traditio *oralis* tantum intelligitur simul atque *divina*. Quocirca contradistinguitur a doctrina quæ vel per scriptum, sive divinum sive humanum, transmittitur, vel ex fontibus rationis propriis oritur et mediis mere humanis traditur.

Definitur : *Complexus veritalum revelalarum, ad fidem et mores perlinentium, sacris Scripluris non consignatarum, sed a Deo ore lenus Ecclesiæ transmissarum* (2).

(1) Franzelin, *De Divina Traditione et Scriptura*; Mazzella, *De Religione et Ecclesia*, disp. 2, art. 5-8 ; Billot, *De immutabilitate Traditionis contra modernam hæresim evolutionismi*, Romæ, 1907 ; De Groot, *Summa apologetica de Ecclesia catholica*, q. 19-21, Ratisbonæ, 1906 ; Pesch, *Institutiones propædeuticæ ad sacram theologiam*, p. 3, sect. 1, Ratisbonæ, 1915 ; Billuart, *Tractatus de regulis fidei*, diss. 2 ; Vacant, *Etudes théologiques sur les constitutions du concile du Vatican*, cap. n, § 3, sect. 1, n. 350 sq., *Le magistère ordinaire de l'Eglise et ses organes*, Paris, 1887 ; Bossuet, *Défense de la Tradition et des SS. Pères*, *Histoire des variations des Eglises protestantes* ; Bainvel, *De Magisterio vivo et Traditione*, Paris, Beauchesne, 1905 ; De la Barre, *La vie du dogme catholique*, Paris, 1898 ; Cyrille Labeyrie *La science de la foi*, 4e pte, cap. 9-15 ; Van Noort, *Tractatus de Fontibus Revelationis*, Bussum in Hollandia, 1920 ; Schultes, *Introductio in hist. dogm.*, art. 12 ; *De Ecclesia catholica*, art. 62 sq. ; H. Pérennès, in *Did. Apol.*, art. Tradition et Magistère.

(2) *Trid.*, sess. 4. Denzinger, n. 783.

1) *Complexus veritalum revelalarum.* — Ecce *objectum*. Traditionis, doctrina scilicet constans præceptis aut institutis, a Deo exterius manifestatis.

2) *Ad fidem et mores perlinentium.* — Hisrverbis restringitur ambitus objecti Traditionis ad eas solas veritates, quæ, ad *ædificationem* doctrinæ christianæ spectantes, ad *finem* faciunt Ecclesiæ et ad animarum salutem.

3) *Sacris Scripturis non consignatarum.* — ^Traditio itaque doctrinam continet divinam, ab ipsis dogmatibus in verbo Dei scripto relatis *dislinclam*, « pari quidem pietatis affectu ac reverentia » (1) et auctoritate suscipiendam, quæ tamen, licet ab initio ore tantum transmissa, postea potuit conservari et propagari *scriplione aliqua* (v. g. S. Patrum operibus), sed a sacris Scripturis *diversa*.

4) *A Deo.* — A *Christo* ipso scilicet vel ab ipsis Apostolis, dictante *Spiritu Sancio*, secundum ipsius verba Vaticani Concilii.

5) *Ecclesiæ transmissarum.* — Per Apostolos utique et per ipsorum successores, S. Pontificem nempe et Episcopos, continua et perpetua successione infallibility' est asservanda et ad ilnem usque sæculi edocenda divina Traditio.

Divisio Traditionis.

556. Traditio dividi potest : 1) ratione *auctoris* ; 2) ratione *objecti*; 3) ratione *respectus ad Scripturam* ; 4) ratione *temporis*.

A. Ratione ^auctoris. — Traditio *divina* est aut ^ecclesiastica. b»

a) *Divina* autem : 1) *Dominica* dicitur, sPab ipsius *Christi* ore prolata est. ; 2) *Divino-Apostolica* vero, si ab *Apostolis*, diri ante Spiritu Sancto, promulgata est. Utraque, ut patet, a Deo vere procedit et eadem pollet auctoritate pro universali Ecclesia et omnibus temporibus.

b) Traditio *ecclesiastica* est vel *humano-aposlolica* vel *mere ecclesiastica*. — 1) Traditio dicitur aposlolica seu *humano-aposlolica*, si, ad doctrinam divinitus revelatam non pertinens,

(1) Denzlnger, 783.

praecepta refert aut instituta, ab *ipsis Apostolis*, non auctoritate quidem Dei, sed *nomine proprio*, proposita, quæ ideo diversa esse possunt in diversis ecclesiis et a successoribus abrogari valent aut mutari, v. g. lex jejunii, dies Paschalis.

2) Traditio dicitur *mere ecclesiastica*, si instituta continet ab Ecclesia, *post lempora Apostolorum*, determinata et tradita : quæ quidem *universalis* est, si respicit universam Ecclesiam, v. g. jejunium quadragesimal·' ; *particularis*, si unam duntaxat aut paucas respicit particulares ecclesias, v. g. festum locale.

B. Ratione objecti. — Traditio dividitur in *dogmaticam* et *moralem* seu disciplinarem.

Prior doctrinam exhibet non scriptam, vel *fide credendam* vel cum fide *connexam*, ut Scripturæ divinitas, numerus Evangeliorum, auctor Pentateuchi.

Posterior autem spectat sive ad *mores* formandos, sive ad *regimen* Ecclesiæ externum, sive ad *cultum* publicum, ut jejunium quadragesimale, festorum celebratio.

C. Relate ad Scripturam. — Traditio *consliluliva* vocatur aut *inlerprelativa*.

a) Traditio *consliluliva* seu distincta veritatem docet *nullibi* in libris sacris expressam, v. g. assumptionem Mariæ in coelum.

b) Traditio *inlerprelativa* modum aliquem tradit *inllegendi* Scripturam. 1) *Inhæsiva* dicitur, si litteræ *simpliciter* inhæret, id tantum continens quod jam *clare* exhibetur in ipsa Scriptura, v. g. traditio de sensu litterali verborum : « Hoc est corpus meum » (Matth., xxvi, 26), de sensu Rom., v. 12 sq. circa peccatum originale. — 2) *Declarativa* autem vocatur, si verba Scripturæ, de se obscura ('t confusa, *diserte déterminai*, v. g. traditio excipiens B. Virginem, in textu Rom., v, 12 sq., a vocabulo « omnes ».

D. Ratione temporis. — *Temporalis* dicitur traditio quæ *ad tempus* instituta est, ut abstinencia a sanguine et suffocato ; *perpetua* autem, si contra, ut Baptismus parvulorum, validitas Baptismi ab hæreticis collati.

CAPUT I

DE TRADITIONIS EXISTENTIA ET NATURA

De Traditione *divina*, cujus definitionem supra evolvimus, loquimur tantum in præsenti.

Errores.

557. Scripturam habentes unicam fidei regulam. *Protestantes* generatim negant *existentiam* ac *necessitatem* cujuscumque Traditionis. Hæc enim leguntur apud *Formulam Concordiæ*, n. 1. : « Credimus *unicam* regulam et normam, secundum quam omnia dogmata omnesque doctores aestimari et judicari oporteat, nullam omnino aliam esse, quam *prophetica* et *apostolica scripta* cum V. tum N. Testamenti (1). »

Nonnulli tamen, præsertim inter recentiores *Anglicanos*, aliqualem Traditionem admittunt, *inhæсивam* scilicet et declarativam, distinctam autem seu constitutivam prorsus rejiciunt, (piam denique pauci inter *hodiernos Liberales* agnoscunt, sed *mere humanam* seu historicam et fallibilem (2).

Medium vero transmissionis non aliud profitentur ac ipsam *conscientiam christianam*, in qua sola Traditio sincera servatur et, evolutione quadam progressiva, paulatim ad scientificam protenditur perfectionem.

Modernislæ (3), auctoritatem Ecclesiæ catholicæ socialem et *præceptivam* negantes et *veritatem relativam* dicentes, genuinam Traditionis notionem destruunt, si vocem retineant, solas accipientes doctrinas quæ sunt *intelligentiæ christianæ* interpret alloues et *evolutiones*, quibus exiguum

(1) Cf, *Conj. helv.*, n, c. 2 ; *Ecc. Anglic.*, art. 6, Mazzella, n. 324.

(2) Harnack*, *L'essence du christianisme*, trad. 1907, 2e ple, cap. 5 ; Sabatier*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, l. 1, c. 3 ; l. 3, c. 3, v ; *Esquisse d'une philosophie de la religion*, l. 1, c. 2, iv ; l. 3, c. 1, v.

(3) Loisy, *L'Evangile et l'Eglise**, c. 5 ; *Autour d'un petit livre**, vi ; Ed. Leroy, *Dogme et Critique**, table analytique, ad verbum « Tradition t.

germen in Evangelio latens externis incrementis augetur et perficitur (1).

Doctrina catholica.

558. *Cone. Tridenlinum* « percipiens (salutarem) veritatem et disciplinam contineri in libris scriptis et sine scripto Traditionibus, omnes libros tam V. quam N. Testamenti... necnon *Traditiones* ipsas, tum ad fidem tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus a Christo vel a Spiritu Sancto dictatas, et continua successione in Ecclesia catholica conservatas, *pari pietatis afleclu ac reverentia suscipit et veneratur* ». Unde concludit : « Si quis... *Traditiones praedictas* sciens et prudens contempserit, a. s. » (2).

Docet igitur Concilium *exislenliam* Traditionis divinae, quae, a Scriptura *distincta*, cum ea *integrum* constituit revelationis depositum.

Asserlio : Præter Scripturam, alius est fons Revelationis, *Traditio* scilicet divina, quae, ab authentico Ecclesiae magisterio usque ad nos infallibiliter servata, regulam fidei constituit Scriptura priorem et ampliorem [*De fide*].

I. — Traditio est alius fons revelationis.

Id eruitur ex Scriptura, ex V. Patrum testimoniis et ex Conciliis (3).

A. Ex Scriptura.

559. 1° *EX VETERI TESTAMENTO.* — Inde *ab origine* generis humani usque *ad Moysen*, revelatio, primitus a Deo data, absque ulla Scriptura servatur, per *successionem* nempe patriarcharum et per charisma Spiritus prophetici. Ergo *sola Traditione orali* (4).

(1) *Decr. Lamentabili*, n. 54, n. 6 Denzinger, n. 2006, 2054.

(2) Sess. 4. Denzinger, n. 783-784 ; cf. *Vatic.*, Const, de Fide, c. 2. D., n. 1787-1788.

(3) Franzelin, th. 19-20.

(4) *Trid.*, sess. 6, cap. 2. Denzinger, n. 794.

A *Moyse* autem ad *Chrislum*, licet jam sacri quidam libri inveniantur, non paucae remanent traditiones *mere orales*, quae ab omnibus ut divinae accipiuntur et credendae proponuntur ministerio sacerdotum et prophetarum. Sacerdotes enim et prophetae non solum veritates, obscure in Scripturis indicatas, clarius exponunt, sed veritates *etiam non scriptas* servant et docent, ut patet v. g. de doctrinis circa canonem, auctoritatem et divinitatem ipsorum Scripturae librorum.

560. 2° Ex N. Testamento. Multa ad fidem pertinent Ecclesiae, qua in Scripturis sacris non sunt consignata.

a) *Ex modo agendi Chrisli et discipulorum*. — Christus ipse *nihil scripsit*, neque Apostolis mandavit ut doctrinam sibi traditam scriberent, sed ut eam *ore docerent*, praedicarent et ubique terrarum testes fierent acceptae doctrinae, cui fides deberetur sub poena aeternae damnationis (Matth., x, 7 ; xxviii, 18-20 ; Mare., xvi, 15).

Quare ipsi *Apostoli* nunquam *ex professo* aliquid scripserunt, tanquam munus *proprium et speciale* exsequentes, neque *omnes* aliquid scriptum reliquerunt, licet omnes suo officio recte functi fuerint. Sed quidam tantum ex eis, *dala occasione* et quasi *accidentaliter*, aliqua scripto consignarunt, non ideo intentione totam revelationem scriptis transmittendi, sed vel ad veritatem aliquam magis inculcandam aut explicandam, vel precibus fidelium aut. Episcoporum compulsi : ut narrat *Eusebius* (1) de SS. Marco et Matthaeo, et de S. Joanne *Hieronymus* (2).

Haec porro ratio agendi Christi et discipulorum aperte ostendit multas esse veritates *ore tantum* traditas, a Scriptura plane *distinctas*, quas ut revelatas credere tenemur.

b) *Ex disertis Scripturae libris*. — 1) Ipsi *Apostoli* non semel *explicite* testantur in scriptis suis, traditiones esse *orales*, a Scriptura distinctas, pari venerationis et pietatis affectu, eademque fide divina accipiendas.

(1) Euseb., *Historia ecc.*, l. II, c. xv ; Kirch, n. 386 ; l. III, c. xxiv ; l. VI, c. xiv, n. 5-7 ; Kirch, n. 394.

(2) Hier., *De Scrip. eccl.* Cf. Bellarminus, *De Verbo Dei*, l. IV, c. iv ; Billot, *De Traditione*, cap. i.

Sic S. *Paulus* ad *Thessalonicenses* : « Itaque, fratres, state et tenete *Iradiliones*, quas didicistis, sive per *sermonem*, sive per epistolam nostram. » (II Thess., n, 14.) Ergo Traditiones *orales*, ad fidem et mores pertinentes : ut liquet ex contextu et ex locis parallelis mox citandis, vere ideo *divinæ*, traditionibus *scriptis* æquiparantur et æquo jure accipiendae authentice declarantur.

2) Quinimo Apostoli non ad libros, a se conscriptos, generatim remittunt fideles, sed, ex mandato Domini, ministros instituunt, qui, *depositi* a se *accepti*, *custodes* sint et *doclores* per Spiritum eis communicatum et in eis manentem, fidelesque ipsos diserte relegant ad *praedicationem* jam auditu perceptam et susceptam atque in ea permanere eos sollicite monent.

Sic S. *Paulus* ad *Timotheum* : « O Timothee, depositum *custodi*. » (I Tim., vi, 20.) — « Formam habe sanorum verborum quæ a me *audisti*... Bonum depositum *custodi per Spiritum Sanctum* qui habitat in nobis. » (II Tim., i, 13-14.) — « Quæ *audisti* a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus qui *idonei erunt et alios docere* » (II Tim., n, 2).

Sic ad *Galalas* : « Si quis vobis evangelizaverit præter id quod *accepistis*, anathema sit. » (Gal., i, 9). — Ad *Colossenses* : « Sicut ergo *accepistis* Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate » (II, 6 sq.) (1).

Ergo, etiam scripto N. Testamento fere integro, *Traditio mere oralis* ab ipsis Apostolis proponitur ut *fons Revelationis*, a Scriptura distinctus, eundem habens valorem et independentem ab ea.

B. Ex Veterum Patrum testimoniis (2).

561. Jam ab initio, Ecclesia primitiva, licet agnoverit Scripturæ dignitatem et valorem, aperte *negat* Scripturam *per se solam* posse sufficere et, præter eam, *aliud* *Revelationis fontem* unanimiter et publice *prædical*. Ergo, nisi velimus Ecclesiam, vix natam, a suo instituto defecisse et a

(1) Cf. Rom., xvi, 17 ; I Cor., vn. 17 ; xi, 23 ; xv, 1, 2 ; I Thess., iv, 2.

42) De consensu Ecclesiæ Græcæ, hac de re, cum Ecclesia Latina, cf. *Jungle*, t. I, p. 642 sq.

Christo super arenam fundatam esse, ejus testimonium verax nobis accipiendum est.

Prob. antecedens :

1° *Traditionem docent Paires authenticum Bevelalionis fontem.* — Accepta enim ab Apostolis (1), *Traditio veritatem* continet *Christianam*, quemadmodum ipsæ *Scripturæ* (2). Imo multa habet, etiam magni momenti ad pietatem et vitam spiritualem, quæ e *Scriptura* hauriri nequeunt (3), siquidem « neque ex *Scripturis* peti possunt omnia, idcirco alia *scripto*, *Traditionibus* alia sanctissimi Apostoli reliquerunt » (4).

Unde merito S. Augustinus : « Illa quæ non scripta, sed *tradita* custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel *ab ipsis* Apostolis vel plenariis conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, *commendata* atque *statuta* retineri. » Et adhuc : « Ex *Aposlolica traditione* (veniunt)... *nulla*, quæ non inveniuntur in litteris eorum neque in conciliis posterorum et tamen, quia per universam custodiuntur Ecclesiam, nonnisi *ab ipsis Iradita* et *commendata* creduntur (5). »

2° *Traditionem profitentur regulam fidei.* — Doctrina enim ab initio per Ecclesiam tradita, medium est quo *certo* vitantur falsæ doctrinæ ; — quandoquidem est ipsa *Ecclesiæ prædicalio*, (pia fides, ab Apostolis et a discipulis eorum accepta, ita per universum orbem diligenter custoditur, — ut « *traditionem* Apostolorum in toto mundo manifestatam *in omni ecclesia* (adsit) respicere omnibus qui *vera* velint videre », — sed *Bomæ* tamen *præsertim*, ubi adeo *infallibiliter* hæc asser-

ti) S. Iren., *Adv. hæ.*, l. 11, c. ix, η. I. Journal, n. 198.

(2) Tert., *De praescriptione haereticorum*, 19, 28; S. Basii., ep. cxxiv. Journal, n. 291, 295, 917.

(3) S. Basii., *De Spiritu Sancto*, c. 27, n. 66. Journal, n. 954. Cf. Hier., *Dialog, coni. Lucif.*, 8. Journal, n. 1358.

(4) S. Epiph., *Adv. haer. Panarium*, hæ. 61, n. 6 ; S. J. Chrysost., *In episl. π ad Thess.*, hom., 4, n. 2. Journal, n. 1098, 1213.

(5) *Ep.* l iv ; *De Baptismo*, l. II, c. vn, n. 12. Journal, n. 1419, 1623.

vatur Traditio, ut ipsa ex se sit argumentum *sufficiens* veritatis contra omnes hæreses (1).

Hinc Tertullianus : Traditio « *regula fidei* omnino est, sola *immobilis* et *irreformabilis* », « regula..., cpiam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo *Iradiidii*. » Quapropter « In summa, si constat id verius quod prius, id prius quod (ab initio), id ab initio quod ab Apostolis, pariter quoque constabit id esse ab Apostolis *traditum*, quod apud ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum » (2). — Origenes : « Illa sola *credenda* est veritas, quæ *in nullo* ab ecclesiastica et apostolica *discordai* Traditione (3). » — S. Phœbadius : « Hoc (Trinitatem) *credimus*, hoc tenemus, quia hoc *accepimus* a prophetis, hoc nobis evangelia locuta sunt, hoc Apostoli *tradiderunt*, hoc martyres passione *confessi sunt*; in hoc mentibus fidei etiam hæremus, contra quod etiamsi angelus de coelo annuntiaverit, anathema sit. (Gal., i, 8) » (4).

3° *Hinc jure sæpissime provocant Paires ad Traditionem contra hæreses.* — a) Reapse « rebellantibus Corinthiis Traditionem opposuit S. Clemens R. ; — eandem Valentinianis opposuit S. Irenæus ; — eodem medio confutavit Tertullianus Marcionem mutilantem Scripturas ; — ope Traditionis Serapion rejecit Petri evangelium ; — Schismaticis S. Cyprianus, Novatianis Pacianus Traditionem objecit ; — S. Athanasius disputans cum Arianis, Nazianzenus cum Appollinarianis, Nyssenus cum Eunomianis, S. Basilius cum Pneumatomachis, S. Cyrillus cum Nestorianis, S. Optatus cum Donatianis, S. Augustinus cum Pelagianis, Nicephorus cum Iconoclastis, ad Traditionem confugerunt » (5).

(1) S. Polycarpus, *Ad. Philip.*, 7, 1 ; Papias (Apud Euseb. H. E., l. III c. xxxix). S. Iren., *Adv. hæres.*, l. I, c. x, n. 1 et 2 ; l. III, c. m, n. 1-4, c. iv, n. 1 ; l. V, c. xx, n. 1. *Journal*, n. 74, 94, 209-213, 257.

(2) Tert., *De Virg. Velandis*, 4, Kirch, n. 185 ; *De prescrip. hæres.*, 37 ; *Adv. Marcionem*, l. IV, n. 5. *Journal*, n. 298, 341.

(3) Orig., *Περὶ ἀρκῶν*, l. I, præf., n. 2 ; *Journal*, n. 443.

(4) S. Phœbadius, l. *coni. Ar.*, 22. *Journal*, n. 898. Idem fere docent S. Greg. Nyss., *Cont. Eunom.*, l. iv ; S. Epiph., *Adv. hæres. pan.*, hæres. 75, n. 4. *Journal*, n. 1043, 1107.

(5) Ita Mazzella, n. 330, 3 ; Clem. R., *ep. i, ad Cor.*, 42, 1 ; 44, 1 ; S. Iren., *Adv. hæres.*, l. III, c. II, n. 2 ; Tert., *Adv. Marcionem*, l. IV, n. 4,5 ; (Euseb., *II. E.*, l. VI, c. xii) ; S. Cypr., *De cath. Ecc. unitate*, 5,6 ; (Pae., *ep. in*) ; S. Athan.,

b) Denique non solum in praxi sed *in doctrina*, Tradition» m *ex se plane sufficere* ad confundendos omnes hæreticos et veritatem certo statuendam, non raro proclamant Patres (1). Quare confidenter S. Hier. : « Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset (circa manus impositionem baptizatis) *lolius orbis* in hanc partem *consensus* instar præcepti obtineret. Nam et multa alia, quæ per Traditionem in ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt (2). »

562. N o t a . — 1) Quodsi quandoque Patres *omnia* in Scripturis contineri asserant, non ideo Traditionem rejiciunt, quam e contra maximi faciunt, sed id eo sensu intelligunt quod Scriptura, admissa ejus divina auctoritate, « plenissime exhibet et demonstrat *authenticum magisterium* Ecclesiæ, tanquam *principium dirigens*, quo perveniatur in cognitionem *omnium* veritatum fidei et controversiæ omnes decidentur » (3).

2) Quodsi autem traditiones quasdam *vituperent* et respuant, intellige *spurias* et *apocryphas* doctrinas, contrarias nempe ipsis Scripturis.

C. Ex Conciliis.

563. Jam a primis saeculis Concilia habent Traditionem ut tutam fidei regulam ac sic ejus existentiam simul atque valorem demonstrant (4).

II. — Ab authentico Ecclesiæ magisterio usque ad nos infallibiliter servatur Traditio.

564., a) In tractatu de Ecclesia demonstravimus Ecclesiam divinitus institutam esse ut, usque ad finem saeculi *infallibiliter* doceat et custodiat veritates revelatas. Atqui Traditio,

Adv. Scrap, (ep. iv), ep. i, n. 28 [S. Greg. Naz., *ad Cledon*, ep. π] ; S. Greg. Nyss., *Cont. Eunom.*, l. IV : S. Basil., *De Spir. Sancto*, c. xxvii, n. 66 ; S. Cyr., *Anath. cont. Nestorium*; S. Optatus, *De Schism. Donat.*, 2, 2; S. Aug., *Cont. Julianum*, l. II, c. x, n. 33, 37 ; *Journel*, n. 20, 21, 210, 340, 341, 556, 557, 782, 1043, 954 ; *Denzinger*, n. 113-125 ; *Journel*, n. 1242, 1899, 1900 (In apol. min. pro ss. imag., n. 2).

(1) Cf. cit., pag. 534, η. 1 et 2.

(2) *Dialog, cont. Lucij.*, 8. *Journel*, n. 1358.

(3) Franzelin, th. 19, i, p. 211 sq.

(4) Cf. testimonia infra allata, c. 2, art. 2, n. 581.

non secus ac Scriptura, *veritales* continet *revelatas*. Ergo. Traditio, custodi* Ecclesia, *infallibiliter* asservatur et *integra* custoditur.

b) Vera Christi doctrina infallibiliter agnoscitur ex *non interrupta* pastorum ab apostolis successione. .Atqui ita ad nos pervenit Traditio. Ergo infallibiliter (1).

III. — Traditio est regula fidei, prior Scriptura et amplior.

565. Traditio prior est Scriptura, ordine *temporis*, *cognitionis* et *comprehensionis*.

A. Prior est ordine temporis. — 1) « Quidem, in *oeconomia veteri*, revelatio, quæ suo modo implicite continebat totam revelationem paulatim explicandam et complendam (2-2, q. 1, a. 7) *praecessit*, conservata usque ad Moyseu *per solam Traditionem*; in ulteriori vero ejus explicatione, demum inspirati sunt sancti Dei homines ad libros scribendos. »

2) « Etiam in *Novo Testamento*, institutio, et per *traditam fidem* informatio Ecclesiæ Jesu Christi facta est per *praedicationem*, antequam ullus liber N. T. scriptus esset » (2). Postea vero accessit Scriptura, ex parte continens doctrinam revelatam, et a magisterio Ecclesiæ, cui semper subordinate manet, prædicata et tradita.

566. B. Prior est ordine cognitionis. — *Traditio* enim divina nil aliud est quam prædicatio perennis Ecclesiæ magisterii. Ergo, cognita hujus magisterii exist,entia et infallibilitate, *saltem* nobis innotescit ipsa Traditio ut regula fidei firmissima et absolute obligatoria.

Scriptura autem, sive spectetur in seipsa, sive in ejus doctrina, nonnisi *dependentor* a Traditione plene agnoscitur.

Sane : a) Scripturæ *genuinitas*, *integritas*, *veracitas*, *divinitas*, *inspiratio aliquatenus historice* demonstrari possunt absque Traditionis authentic® auxilio, sed non quoad *omnes* libros aut textus, propter maximas difficultates circa quas

(1) Hæc pauca pro nunc sufficient, hæc enim pars theseos certo constat ex alibi dictis · *De Ecclesia*, n. 306 sq. ; n. 435 sq. ; n. 478 sq.

(2) Franzelln, th. 21, i, p. 238.

tacet Scriptura ; neque *pro omnibus*, cum multi sint incapaces talis efficiendæ demonstrationis ; nec *pro slalu controversiæ*, quæ dirimi nequit ex Scriptura cum certitudine, sive per privatum examen, ut aiunt, sive per privatam inspirationem ; neque *modo* ad captum omnium *accommodato*.

Hæc autem omnia *plene* et *perfecte*, *judicio authentico* et *definitivo*, statuuntur a *magisterio* Ecclesiæ *apostolico*, sub assistentia et directione Spiritus veritatis. Uno verbo, principium cognitionis *de Scripturis*, est ipsamet custodia et authentica prædicatio sub assistentia Spiritus Sancti, *principium unicum* quidem et *universale*, *plane sufficiens* quoad omnes libros et *pro omnibus*, maximeque *efficax* ad controversias ad captum omnium definiendas. Sed hæc depositi revelati custodia et perpetua Ecclesiæ prædicatio, sub directione Spiritus Sancti, est ipsa *Traditio*. Ergo, dum Traditio stalim nobis innotescit, ut fidei regula, ipsa Magisterii infallibilis cognitione, nonnisi Traditione jam agnita et, ea mediante, plene cognoscitur Scriptura ut alia fidei regula (1).

b) *Doctrina* in *Scripturis contenta* seu « sensus librorum sacrorum est sæpe planus, clarus, apertus ; sed in multis quoque difficilis, obscurus, reconditus, quem sine interprete authentico pauci inveniant, pauciores pro certo habeant ». *Bainvel*, n. 37.

Ergo, licet verus sensus aliquot capitum doctrinæ argumentis mere historicis et criticis demonstrari possit, absque Traditionis christianæ auxilio (2), *verus tamen sensus totius doctrinæ*, quæ est in *Scripturis*, *determinari nequii nisi ab aulhenlico Ecclesiæ magisterio*.

567. C. Prior est ordine comprehensionis et amplitudinis. — Universa enim doctrina revelata, tam scripta quam non scripta, integra conservatur et incorrupta traditur per perpe-

ti) Franzelln, *ibid.*, p. 240-241.

(2) Quapropter, sine petitione principii, Scriptura, clara utique et obvia, *historice* et *critice* cognita — non autem ut divina, nisi polemicè ad hominem contra Protestantès — uti possumus ad demonstrandum Magisterium, et postea uti Magisterio ad statuendam doctrinam *completam* de Scripturæ canone, inspiratione, interpretatione, etc.

tuum et vivens Magisterium apostolicum. Hæc autem infallibilis prædicatio apostolica, in decursu temporum permanens, est ipsa Traditio. Ergo, vero sensu, *Traditio* est voluti *lolum*, cujus *pars* est ipsa Scriptura, et Scripturae doctrina et de Scripturis doctrina.

Ipsi *Protestantes* practice profitentur Traditionem *alias* amplecti veritates credendas, *præter eas quæ in Scripluris* reperiuntur : v. g. nobiscum admittunt Scripturae divinitatem, Baptismi necessitatem pro infantibus, valorem Baptismi ab hæreticis collati, necessariam diei dominicæ observationem, etc. Ergo et ipsi agnoscunt Traditionem ampliorem esse ipsis Scripturis.

Corollarium. — Traditio est norma suprema interpretationis Scripturarum.

568. Aliter enim et aliter considerata, Traditio est regula fidei, *remola* simul atque *proxima*.

A. Regula remota. — Si consideretur formaliter « sub præcisa ratione *transmissionis doctrinae revelatae*, quasi de manu in manum, inde ab Apostolis, (Traditio) non est plus quam *remota* fidei catholicæ *regula* » (1). Sic enim *non* nobis innotescit *per semelipsam*, sed vera et sola *investigatione* scientifica seu theologica monumentorum antiquitatis acquiritur cognitio rerum fidei quæ in his monumentis continentur.

B. Regula proxima. — Si autem consideretur formaliter *in sui actuali exercitio*, per infallibile magisterium, Traditio est regula fidei *proxima* et *directiva*, qua, hic et nunc, diserte proponitur et auctoritative explicatui credenda veritas revelata.

Porro, *sub hoc ultimo respectu*, Traditio jure dicitur *suprema norma* interpretationis Scripturarum, et quidem *dupliciter* :

a) *Quoad singulos textus Scripturae*. — Si solemni definitione vel quotidiana prædicatione aperte et authentice *déclarai* Ecclesia *sensum alicujus loci* Scripturae, hic profecto est *sensus verus* et *genuinus*, quem Spiritus Sanctus, scriptionem inspirando, expressum voluit. Ergo huic judicio seu *déclara-*

it) Billot, *De Traditione*, c. 1, §3,4.

tioni ita postea subordinari debet interpretatio humana, ut nil amplius habeat quam scientificas inquirere et exponere rationes *cur* et *quomodo* verus sit iste sensus, nec ideo unquam ut verum certo invenire possit vel declarare sensum sive contradictorium sive etiam diversum (1).

b) Quoad expositionem Scripturæ generalim spectatam. — Traditio ita est etiam norma interpretationis ut : 1) *nulla* interpretatio possit esse *vera*, quæ *pugnet* cum doctrina Traditionis : veritas enim veritati contradicere nequit ; 2) *analogia fidei*, per Traditionem proposita, plurimum *juvet* ad plenius et facilius intelligendum sensum locorum difficilium.

Hac de re *Cone. Tridentinum* (2) : «Ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut *nemo* suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei et morum ad ædificationem doctrinæ christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, *contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia*, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanmem consensum Patrum, *ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.* »

569. Nota. — 1° *Nec dicas* inde *impediri* hermeneuticam sacram et exegesis scientificam, quæ e contra, jam aliunde habens veritatem, et prorsus ei sublata errandi libertate, multum *juvatur* et promovetur.

2° *Nec* inde etiam dicas, ut calumniantur Protestantes, *Ecclesiam* ex se auctoritatem tribuere Scripturæ et sic constitui *supra* verbum Dei. Nam verbum Dei, sive scriptum sive non scriptum, est infinitæ veritatis ac proinde *ex se* auctoritatem habet et est *norma credendi* ipsi Magisterio, cui solummodo competit hujusmodi verbum infallibiliter detegere et a falsis secernere, ejusque genuinum sensum authentice proponere. Quocirca, Ecclesia, *in credendo, subesi verbo Dei*, sed, *in docendo, præest* fallibili *humanæ intelligentiæ* (3).

(1) Ita determinatus est sensus Ileb., xi, 6 ; Rom., xi, 6 ; Joan., m, 5 ; Mattii., xxvi, 26 sq. ; Joan., xx, 22 sq., etc. ; Denzinger, n. SOI, S58, 874, 894.

(2) Sess. 4. Denzinger, n. 786. Cf. *Prof, fidei* Pii IV ; *Vatie.*, sess. 3, cap. 2. Denzinger, n. 995, 1788.

(3) Cf. omnino Franzeiin, th. 18 et corol. seq.

CAPUT II DE TRADITIONIS ORGANIS

Praenotanda de locis theologicis.

570. λ'orbum Dei in Scriptura et Traditione continetur ; illud vero authentice discernere, custodire, proponere et explicare solius est infallibilis et viventis Ecclesiae magisterii. Hinc tota quæstio *practice* reducitur ad *inveniendam* et intelligendam *doctrinam* hujus magisterii.

1° Hæc aulem doctrina nobis manifestatur per varia *organa* seu instrumenta, quæ *fontes* etiam seu *loci theologici* dicuntur, eo quod ex his omnia desumuntur theologorum argumenta.

Alii vero sunt loci *extranei*, qui theologiæ proprii non sunt et propterea *subsidiarii* dicuntur : ratio scilicet humana, philosophia et aliæ disciplinæ humanæ.

Alii sunt loci *proprii* seu *intrinseci*, quorum rursus alii sunt *primarii* seu per se infallibiles : Papa, Concilia œcumenica, Ecclesia universalis sive docens sive discens ; alii autem *secundarii*, qui nec ex se nec propria virtute sunt necessario veritatis norma, sed tantum *ex suo nexu* cum infallibili magisterio : Patres, Theologi, quibus accedunt libri liturgici, libri pœnitentiales, canones disciplinæ, leges ecclesiasticæ, consuetudines, historia sacra, monumenta sculpta, picta, etc., ea scilicet omnia, quibus Ecclesia vel populus Christianus fidem suam profiteri solet (1).

2° Magisterium porro, quod per hæc varia organa exercetur, *duplex* distinguitur : 1) Magisterium *solemne* ; 2) Magisterium universale et *ordinarium*.

Quapropter successive dicemus : a) de organis Magisterii *solemnis*; b) de organis Magisterii *ordinarii*.

(1) Franzelin, th. 13 ; Bainvel, *De Magisterio vivo et Traditione*, n. 41. — De locis extraneis nil dicemus, tum quia sat liquet quodnam theologiæ a Terre possint auxilium, tum quia de his paulisper dictum est in præambulis theologiæ, præsertim de *Eco.*, η. 271. De his vide, si lubet, De Groot, *Summa apol. de Ecc. cath.*, q. 22-24 ; A. Lang, *Die loci theologici des Melchior Cano und die Methode des dogmatischen Beweises*, München, Kösel und Psutet, 1925 ; A. Gardell, in *Dirt, thiol.*, art. Lieux théologiques.

Magisterii sollemnis organa.

571. Ne iterum agere videamur rem jam actam in tractatu de Ecclesia, satis erit, in. præsenti, præcipuas tantum indicare magisterii sollemnis manifestationes. Jamvero magisterium solemne exercetur :

a) *Per definitiones* sive Romanorum Pontificum ex cathedra loquentium, sive conciliorum œcumenicorum ex se infallibilium, sive etiam conciliorum particularium. Horum tamen definitiones, *ex se* non sunt irreformabiles, sed argumentum afferunt *valde probabile*; præsertim si plura simul idem proclamant dogma ; imo *absolutam* certitudinem generant, si omnia concilia particularia *unanimes ore* veritatem ad fidem pertinere docent, a fortiori si ab Ecclesia universali recipiuntur aut a Pontificibus Romanis solemniter confirmantur et approbantur.

b) *Per symbola fidei*, ab Ecclesia *edila* vel authentice *approbata*, quæ, omnia ad salutem magis necessaria, complectuntur, seu, ut aiunt, simplex ac *breve* veritatum fidei *compendium* ; et quibus, omnibus etiam infidelibus, apertius ostenditur unitas fidei catholicæ simul atque hæc eadem fidei doctrina fidelibus etiam rudibus apprime accommodatur.

Præcipua symbola sunt : symbolum *Apostolorum*, symbolum *Nicæno-Constantinopolitanum*, symbolum *Alhanasianum* (1).

c) *Per professiones fidei*, quibus, juxta temporum opportunitatem, fusius contra novos errores, aliqui fidei articuli exponuntur, ut tutius et efficacius incorrupta servetur doctrina.

Præcipuæ sunt : 1) professio *Tridentina* a Pio IV præscripta (1563) ; 2) professio Græcis imposita a Gregorio XIII (1575) ; 3) professio Orientalibus (Maronitis) præscripta ab Urbano VIII (1743) (2).

Quænam vero in symbolis aut professionibus fidei sint de fide tenenda, constat ex alibi dictis de definitionibus dogmaticis (*De Ecclesia*, n. 502).

(1) Denzinger, n. 1 sq., 86, 39-40.

(2) Denzinger, 994 sq., 1083 sq., 1459 sq.

Magisterii ordinarii organa.

572. In 4 articulis loquemur de magisterii ordinarii exercitio : 1) per *Papam* et *Episcopos* ; 2) per *Patres* ; 3) per *Theologos* ; 4) per *communem sensum fidelium*.

ART. I

De magisterio ordinario in Papa et in Episcopis

De magisterio ordinario in Papa.

573. Jam diximus de modo et gradu quo exercetur magisterium per Congregationes romanas, sub auctoritate Pontificis, restat igitur dicendum de ordinarii magisterii exercitio per *ipsum S. Pontificem*.

Porro S. Pontifex magisterium ordinarium exercet : 1) *expresse* quidem, ut *magister*, per Encyclicas, Allocutiones, Epistolas, etc. ; 2) *implicite* vero, ut *legislator*, per universalia praecepta disciplinaria, liturgica, etc. ; 3) *lacile* denique, ut *custos* vigilans doctrinae et disciplinae, approbando scripta Patrum et theologorum, divulgando professiones fidei, promovendo devotiones, errores reprimendo, etc.

His autem actibus, Papa fungitur munere saltem *providentiae universalis*, qua tuto et secure dirigitur et conservatur Ecclesia in via veritatis : id concedunt, omnes theologi.

†

574. *Fungalurne eliarn munere supremæ auctoritatis et Summi Pastoris infallibilis* 1

a) *Cerium videtur* hos actus, etiam *expressos*, non esse generatim exercitium magisterii sollemnis (1), ac proinde *non esse per se et proprie locutiones ex cathedra*.

(1) *Generatim*, videlicet præter casus in quibus constat certo definiri puncta quædam doctrinae. — Encyclicæ, Allocutiones consistoriales, Epistolæ, sintne actus magisterii ordinarii an extraordinarii, dubitant Balnvel, n. 101, 6 ; Vacant, *Le magistère ordinaire*, vi, p. 101.

b) Sed *cerium videtur* quoque *mullos* tamen ex his actibus, posse esse, imo reapse *esse infallibiles*, quamvis non constet, ex ipso magisterio ordinario, unquam novum dogma fidei creatum fuisse, sed proposita tantum dogmata jam antiquitus in fide Ecclesiæ (1).

1) Enimvero Ecclesia est infallibilis in erroribus proscribendis et damnandis, in legibus ferendis universalibus, etc. Atqui *fere semper* hujusmodi munera exercentur ab *ipso S. Pontifice*, magisterio *quotidiano*, ut aperte declarat ipse Pius IX : « Chim videremus, summo animi nostri dolon., horribilem sane procellam tot pravis opinionibus excitatam, et gravissima ac nunquam satis lugenda damna, quæ in christianum populum ex tot erroribus redundant, pro Apostolici nostri ministerii officio, *illustria prædecessorum nostrorum vestigia sedantes*, nostram extulimus vocem, ac pluribus in vulgus editis *Encyclicis, Epistolis, et Allocutionibus* in Consistorio habitis, aliisque Apostolicis litteris, præcipuos tristissimæ nostræ ætatis errores *damnavimus* (2). » Ergo.

2) Insuper si negaretur, *absolute* et absque ulla exceptione. Encyclicarum v. g. infallibilitas, quæ practice norma sunt credendi et christiane vivendi, quandonam exerceretur ordinarium Papæ magisterium, quod scimus infallibile ? Quomodo horum errores documentorum detegerentur et corrigerentur ? Num definitionibus ex cathedra ? Sed Encyclicæ, nedum contradicant definitionibus ex cathedra, generatim instruunt fideles de his quæ jam sunt in fide et prædicatione Ecclesiæ.

3) *Nec dicas*, ex definitione Concilii Vaticani, infallibilitatem S. Pontificis extendi ad *solas* locutiones ex cathedra.

Nam, ex hac definitione solum sequitur *dogma* esse fidei « Romanum Pontificem, cum *ex cathedra* loquitur.... ea *infallibililale* pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit » (2). Ac proinde ubi de fide est Ecclesiam infallibilem esse, ibi etiam de fide est eadem infallibilitate pollere R. Pon-

(1) Vacant, *Etudes theol.*, t. II, art. III ; Dublanchy, in *Did. théol.*, art. Infaillibilité du Pape, col. 1705 sq. ; Schultes, p. 653 sq.

(2) Encyc. « *Quanta Cura* », in initio.

(3) Sess. 4, cap. 4. Denzinger, n. 1839.

tificem ; ubi vero certum est tantum Ecclesiam esse infallibilem, ibi quoque certum est Pontificem infallibilem esse.

Nil autem proprie definitur de *objecto* Pontificiæ infallibilitatis. Certe Concilii decretum *directe* respicit factum R. Pontificis ex cathedra loquentis, sed nil inde inferre sinit Patres Concilii ad id tantum voluisse infallibilitatis charisma restringere.

Liceat ergo cum *Card. Billot* concludere : « *Nullatenus dubitandum* videtur quin in documentis hujusmodi, aci universalem Ecclesiam missis, *infallibiles* sint Pontifices (utique quantum ad ea quæ *directe* et *per se* in eis proponuntur, ut alias in simili dictum est), non tamen ibi ea locutio ex cathedra est quam attendit canon Vaticanus (1). »

4) Sunt tamen theologi (2) qui contendunt Encyclicas esse *acias providentiæ universalis* potius quam supremæ auctoritatis et « eas ejusdem fere generis esse opinantur ac Decretum ad Armenos, vel editionem Pontificiam Vulgatæ vel Catechismum Tridentinum, quæ ratione sui non important auctoritatem infallibilem, immo compatiuntur errorem ».

De magisterio ordinario in Episcopis.

575. Ex alibi dictis certo constat *Episcopos*, per orbem dispersos, licet singuli sint fallibiles, *infallibiliter* pollere, quando, Romano Pontifici *consentientes*, cum eo *unanimitèr* docent aliquam doctrinam de fide et moribus ab universa Ecclesia tenendam.

Hæc autem doctrina Episcoporum nobis exhibetur *catechismis*, *synodalibus instructionibus*, necnon *et mandatis* aut *concionibus*, ad fideles habitis, ad fidem exponendam aut defendendam.

(1) *De Ecclesia*, th. 31, § 1, p. 655. Cf. Vacant, *Le magistère ordinaire*, p. 110 sq. ; *Etudes théol.*, t. II, art. 105-111.

(2) Pègues in « *Revue Thomiste* », nov.-dec. 1905 ; Choupln, *Valeur des décisions doctrinales et disciplinaires du Saint-Siège*, p. 2, cap. 2, p. 50sq.; Bainvel, *De mag...*, n. 102, qui addit : « Inter utranque opinionem non tantum interest quantum primo adspectu videtur. Nam conciliatio fit fere in ratione *taciti* magisterii, quo proponitur potius quam imponitur doctrina quæ aliunde fere imponitur. »

Unanimitas autem *moralis* plane sufficit. Itaque si *omnes* Episcopi vel *major pars* Episcoporum veritatem aliquam fidei doceant ut ab omnibus tenendam, hæc veritas accipienda est ab omnibus, modo quo prædicatur, etiamsi forte de ea taceat R. Pontifex : hoc enim in casu, silentium Papæ *approbation*TM. censeri potest (magisterium tacitum).

Item, si *vil* pauci Episcopi ita *publice* aliquam propugnent doctrinam, ut omnibus clare videatur cos, quasi *nomine Ecclesiæ*, hanc sententiam ut Ecclesiæ doctrinam proclamare et vindicare (mine id raro fiet absque Papæ interventu), — aut si palam attestentur, nullo reclamante, eam esse Ecclesiæ fidem.

Item, si *omnes* aut *fere omnes* ecclesiæ particulares, in liturgiis aut in cultu, de *re* cum veritatibus fidei *connexa* (1), practice consentiant ; hæc praxis, utpote universalis, est critérium infallibile veritatis : secus enim universa Ecclesia in errorem prolabcretur.

ART. II

De Consensu Patrum

Nomen Patrum (2).

576. Hoc Patris nomine, ab initio Ecclesiæ, designabantur *omnes*, præsertim Episcopi, qui fideles ad *gralise vitam* gignebant et alebant. Cum autem Episcopi, in omnibus dubiis et controversiis, *lestes* erant veræ fidei et *judices*, a sæc. v, Patres vocantur *omnes antiqui scriptores* ecclesiastici, sive fuerint Episcopi sive non. ad quorum auctoritatem recursus fiebat in difficultatibus *circa fidem* solvendis, seu qui in testimonium Ecclesiæ Fidei et Traditionis appellabantur.

Nunc vero *Paires* dicuntur ii *lanium* scriptores ecclesiastici.

(1) Nam in rebus mere historicis errores aliquando irrepsisse certum est (*De Ecc.*, n. 500).

(2) Bardenhewer, *Les Pères de l'Eglise* (trad. Godât et Verschaftel), Bloud, t. 1, p. 1 sq. ; Franzelln, th. 14 et 15 ; Pesch, n. 572 sq. ; Bainvel, th. 10 ; Tixeront, *Précis de Palrologie*, Paris, 1918.

qui ; 1) *primis saeculis* floruerunt ; 2) doctrinam habentes *orthodoxam* ; 3) vitæ *sanclilalem* et 4) Ecclesiæ *approbationem*,

1) *Antiquitas* exigit ut Patres Ecclesiæ vocentur ii tantum qui Ecclesiam, *in ejus infantia*, coluerunt. Hinc generatim ætas Patrum non ultra J. Damascenum (754) et Isidorum (636) perducenda videtur ; post eos enim jam adoleverat Ecclesia.

2) *Sanclilas* non tollitur omni culpa, nec *Orthodoxia* uno alterove errore materiali, modo mens fuerit vere catholica et mors facta sit in Ecclesiæ communione. « Eorum duntaxat Patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide et communione catholica, sancte, sapienter, constanter viventes, docentes et permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt (1). »

3) *Approbatio* autem Ecclesiæ est vel *expressa* vel *tacita*; *expresse* approbantur Patres, qui, *ut tales*, allegantur in conciliis oecumenicis, aut a S. Pontificibus, *ul laies* agnoscuntur et in litteris publicis proponuntur ; *lacile* vero approbantur Patres « quorum scripta *publice* olim post S. Scripturam legi consueverunt, quod e. g. constat de S. Clemente Rom., de S. Polycarpo, de S. Ephræm Syro (2) ; qui ab insigni aliquo *Paire*, in disquisitione dogmatica, inter S. Patres recensentur ad fidei doctrinam manifestandam » (3).

Hæc est, ut aiunt, *approbatio generalis*, qua doctrina alicujus Patris, universim sumpta, orthodoxa ab Ecclesia habetur.

(1) Vincentius Lirinensis, *Commonitorium*, 28. Journal, n. 2175. — *Doctores* autem *ecclesia*? vocantur ii qui, *orthodoxia, eruditione* et *sanctitate* præstantes, *hoc titulo* ab Ecclesia *decorati sunt*, sive per constitutionem pontificiam, sive per officium Doctorum eis concessum pro universali Ecclesia. Cum vero munus doctoris non tam sit doctrinam testari quam explicare, ut quis doctor declaretur *non attenditur antiquitas*, sed *eminens* requiritur *eruditio theologica*.

A Patribus et Doctoribus *omnino* secernendi sunt et *minoris jaciendi* *Scriptores ecclesiastici*, seu viri isti, qui olim scriptis suis ecclesiam illustrarunt, sed vel inter sanctos non numerantur, vel a fide defecerunt. Tales sunt Tatianus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Ambrosius, etc.

(2) Euseb., *Hist. ecc.*, l. 111, c. xvi. Journal, n. 655; Hieron., *De Vir. illustr.*, c. 17, c. 115.

(3) Mazzella, *De Bclig. et Ecc.*, n. 346, 4.

Sed distinguitur etiam approbatio *specialis* et *specialissima* :

- a) Ecclesia *speciali modo* quandoque opera alicujus Patris approbat in aliqua materia determinata ; ita approbavit doctrinam S. *Augustini* in materia gratiæ, quoad principia fundamentalia, non autem in singulis conclusionibus (1). —
 b) Quandoque etiam *specialissimo modo* approbat Ecclesia quædam doctrinæ capita ab aliquo Patre proposita : ita concilium Epia sinum confirmavit anathematismos S. *Cyrilli Alex*, adversus Nestorium (2).

Munus testis et doctoris.

577. Non admittenda videtur distinctio absoluta, quam aliqui ponunt theologi inter munus testis et munus doctoris (3), dicentes Patres, ut *lesles* Traditionis habere auctoritatem ineluctabilem, non autem ita plenam ut doctores. Re enim vera, quemadmodum Patres, *ul lesles* Ecclesiæ et Traditionis, depositum fidei infallibiliter custodiunt, ut modo probabimus ita quoque, ut *doctores* authentici, in *unitate* et *consensu* spectati, eandem doctrinam nunciatam, ab antiquis acceptam, non tantum tradunt, sed declarant, explicant et infallibiliter proponunt, sub assistentia Spiritus Sancti (4). Ut doctores autem *privati*, seu citra consensum spectati, infallibiles non sunt: quamvis magna polleant auctoritate humana, ut infra videbimus.

Quandonam vero Patres munus agant *ieslis* seu *doctoris authentici*, quandonam munus doctoris *privati*, non semper adeo facile est discernere. Id tamen generatim constat : tum ex eorum *modo loquendi*, tum ex ipsa *materia* subjecta, eo modo agnoscenda est fidei definitio (5).

- a) Ut *lesles Traditionis* sine dubio loquuntur, quando, *unanimiter* et *indubitanter*, asserunt aliquam doctrinam esse

(1) Denzinger, n. 128, 142, 1320.

(2) Denzinger, n. 113 sq. Cf. Pesch, n. 588 ; De Groot, σ 20, a. 2. Adest quoque approbatio *generalissima*, qua permittitur ut opera alicujus Patris divulgentur.

(3) Nisi voce *doctoris* intelligatur doctor *privatus*.

(4) Franzelin, th. 11.

(5) *De Ecclesia*, n. 447, 502.

divinitus revelatam, esse ab Ecclesia universalis receptam, citra fidei jacturam non posse negari vel in dubium revocari; quando sententiam oppositam *tanquam haereticam* habent aut Verbo Dei contradictoriam aut plane intolerabilem.

b) Ut *doctores* autem *privati* habendi sunt, quoties vel suam sententiam propugnant ut *privatam* tantum opinionem, vel eam recensent inter *liberas* opiniones, vel eam illam defendunt ut contrariam *tolerari* posse putent nec a recta fide alienam.

c) Si autem definiri nequit utrum Patris suam privatam sententiam proponant an dogma catholicæ fidei, inquirendus est. hac de re, vel *sensus* ipsius *Ecclesiæ*, (jusque judicio standum, vel *sensus posteriorum* Patrum: nam si posteriores Patres sententiam priorum Patrum constanter ut *unice veram* habent, signum est hanc opinionem (aut Scripturæ expositionem) a prioribus fuisse edoctam ut *unice catholicam*; sin autem posuerint aliam sententiam aut expositionem admittunt, sequitur priorem non esse obligatoriam (1).

Assertio: Unanimis consensus Patrum in rebus fidei et morum est certum divinæ veritatis argumentum; singulorum autem Patrum auctoritas, etsi non infallibilis, magni tamen est momenti in re theologica, ac proinde non facile admittendus est inter eos dissensus.

Probaturs thesis per paries:

I. — Unanimis consensus Patrum in rebus fidei et morum est certum divinæ veritatis argumentum [*Doctrina catholica*].
Sensus thesis.

578. A. Unanimis consensus. — Nam neque *singuli* Patres, neque *particulares* Ecclesiæ per se sunt infallibilis, et ideo non solum singuli possunt errare, sed etiam *omnes* Patres («piscopi») *alicujus provinciae*, ut *reapse* erraverunt episcopi africani, duce Cypriano, docentes et baptizandos esse eos qui in hæresi Baptismum acceperant.

Ergo argumentum non est certum nisi de *dogmate* aliquo consentiant vel *omnes* Patres *diversarum* regionum et diver-

1) Pesch, n. 585' 586-587.

surum temporum, vel omnes Patres *unius zelatis*, dummodo tales sint ut vere censi possint universalem Ecclesiam, hoc tempore, repræsentare. Ratio est aperta, siquidem Ecclesia est, omni tempore, indefeclibilis in rebus fidei et morum.

Sufficit tamen consensus Patrum *moratiler unanims*, uti suadet ipsa rei natura, quæ ordinis est moralis. Hinc :

1) Si *eminenliores* Patres, ceteris dtjccs, de re dogmatica *evidenter* consentiant, necesse non est aliorum inquirere sententiam.

2) Si, *inspectante et laudante universa* Ecclesia, *eminenlissimi* Patres, etiam pauci, *dogma fundamentale*, adversus hæreticos, defendant, eorum consensus in veritate, quam proclamant, sine dubio est expn ssio communis fidei ac professionis totius Ecclesiæ.

Ita SS. Athanasius, Rasilus. Gregorius Naz., Hilarius. Augustinus, pro *mysterio SS. Trinitatis* decertarunt contra Arianos et Semi-Arianos ; Ita SS. Cyrillus Alex.. L< o M.. Agatho, Sophronius, pro *mysterio Verbi Incarnati*, contra Xestorianos et Monophysitas ; ita SS. Augustinus tt Fulgentius, pro *Dei gratia*, contra Pclagianos, etc.

3) Si Patres, etiam pauciores, *auclorilale* et *pietate insignes*, nemine contradicente, doctrinam aliquam vel ad fidem pertinere, vel ut. a majoribus traditam et publice receptam, iis in adjunctis t(stentur, ut id doctores coævus aut certe subséquentes latere non potuerit, quasi voces Ecclesiæ accipiendi sunt, el eorum consensus argumentum est veritatis irrefragabile (1).

579. B. In rebus fidei et morum. — In rebus scilict t qua? spectant ad objectum tum *directum* tum *indirectum* magisterii Ecclesiæ infallibilis : in *revelatis* nempe et in iis omnibus qua?, lic< l revelata non sint, cum revelatis ita *connecluniur* ut necessaria sint ad revelationis depositum integre custodiendum, rite explicandum et efficaciter proponendum.

In rebus autem *mere naturalibus*, philosophicis it historicis, etc., non possunt Patres infallibilem Ecclesiæ doctrinam

(1) Cf. omnino Franzelin, th. 14, n.

testari, cum res istæ *non cadunt sub iniaUibililale*, sed tanti solum facienda est eorum auctoritas quanti valent rationes ab iis allatæ.

Jamvero, licet sæpe, ex ipsa rei natura, discerni possit utrum quæstio aliqua sit mere philosophica aut vere theologica, absolute tamen et in omni casu, *a priori* statui *non* potest quænam ad fidem pertineant, sed id ex *Traditione* multo *tutius* repetendum est. Sane, quemadmodum Ecclesiæ est judicare quousque infallibilitas sua extendatur et utrum res aliqua ad fidem spectet necne, ita quoque Patrum consensus, quando unanimiter, constanter et asseveranter, doctrinam aliquam ad fidem pertinere declarant, certitudinem omnino facit et ipsam Traditionem divinam demonstrat (1).

Probatur pars 1a thesis :

580. 1° Ratione theologica.

Magisterium Ecclesiæ infallibile est in rebus fidei et morum. Atqui unanimis Patrum consensus, in rebus fidei et morum, *ipsum exhibet Ecclesiæ magisterium*. Ergo hic consensus certum est divinæ veritatis argumentum.

Patet major ex alibi dictis. *Probatur minor :*

Etenim : *a) Sua ælale*, Patres vel erant magistri *authentici* (Episcopi) vel, *probante Ecclesia*, publice docebant et scribebant, et ab omnibus ut eximii fidei interpretes habebantur. Ergo, si unanimiter errorem docuissent, tota tacente et consentiente Ecclesia, quæ ipsos duces sequebatur, tota ipsa Ecclesia erravisset, quod repugnat Christi promissionibus.

b) Post mortem suam, Patres, ab Ecclesia probati, sunt quasi fontes puri veræ doctrinæ, c quibus Ecclesia haurit doctrinam n velatam, quam credendam proponit fidelibus. Habentur scilicet ut *testes authentic*i Traditionis et eam docet Ecclesia doctrinam, quam ipsi coævis prædicarunt. Ergo rursus error unanimis Patrum necessario importat errorem totius Ecclesiæ.

(1) Franzelln, th. 15, i, p. 164.

581. 2° Ex praxi Ecclesiæ universalis.

Hæc porro praxis constat : 1) ex conciliis ; 2) ex testimonio scriptorum catholicorum.

A. Ex Conciliis. — Omnia concilia oecumēnica nil præstantius sibi proponunt quam ut, in rebus fidei et morum, doctrinam Patrum servant.*

Cone. Nicaenum I (325), vocem homoousion (ὁμοουσιον), in Scriptura non invenit, eam tamen adhibet « testimonio Patrum fretum ».

Cone. Ephesinum (431) nil aliud posteris credendum decernit, « nisi quod sacra sibi consentiens Sanctorum Patrum tenuerit antiquitas ».

Cone. Chalcedonense (451) definitionem facit, « sequens Sanctos Patres ».

Cone. Consi. II (553) confitetur se « fidem tenere et prædicare... quam sancti Patres confessi sunt et explanaverunt et sanctis Ecclesiis tradiderunt ».

Cone. Lal. I (649) multos canones his verbis incipit : « Si quis secundum Sanctos Patres non confitetur... »

Cone. Consi. III (680-681), assecutum « sanctos atque probabiles (approbatos) Patres », fidem rectam definit.

Cone. Nicæni II (787) Patres « regiæ quasi continuati semitæ, sequentesque divinitus inspiratum sanctorum Patrum nostrorum magisterium et catholicæ traditionem Ecclesiæ,... definiunt in omni certitudine ».

Cone. Valentinum III (855) ait : « Indubitanter doctoribus pie et recte tractantibus verbum veritatis, ipsisque sacræ Scripturæ *lucidissimis expositoribus*, id est Cypriano. Ilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, ceterisque in catholica pietate quiescentibus, reverenter auditum et obtemperanter *intellectum submittimus*, et pro viribus, quæ ad salutem nostram scripserunt, amplectimur. »

Cone. Consi. IV (869-870) hæc habet, can. 1 : « Per æquam et regiam divinæ justitiæ viam inoffense incedere volentes, veluti quasdam lampades semper lucentes et illuminantes gressus nostros, qui secundum Deum sunt, *sanctorum Patrum definitiones et sensus* relinere debemus. »

Cone. Tridentinum, sess. 1, « decernit, ut nemo... in rebus

fidci et morum,... contra *unanimem consensum Patrum*, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat. »

Et, sess. 7, in prooemio : « Apostolicis traditionibus, atque aliorum Conciliorum (1) *Patrum consensui* inhærendj hos præsentés canones statuendos et decernendos consuit » (1).

582. B. Ex testimonio scriptorum catholicorum. — Jani ab initio. Ecclesia hanc tribuit auctoritatem consensui Patrum unanimi, <o utendo ad fidei controversias dirimendas, (t *veram* dicendo *solam* doctrinam, quæ a *communi* Patrum *sententia* non de flectat.

Sufficiat testimonium recitare : 1) S. Augustini *contra Julianum* : « Convinceris undique : luce clariora sunt *testimonia* tanta sanctorum... Hic sunt... quorum te movere debeat *lania consensic*... Sancti et beati et in divinorum eloquiorum pertractatione, clarissimi sacerdotes, Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Joannes (Chrysostomus), Rasilus, quibus addo presbyterum velis nolis Hieronymum, ut omittam eos qui nondum dormierunt... Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt ; quod didicerunt, quod a patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt... Isti (Patres) episcopi sunt, docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores adversus garrulas vanitates, in quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bona judici tribuisti, non potes invenire quod spernas (2). »

2) Theodoreti : « Dogmaticam Apostolorum doctrinam... relinemus intactam... Hæc tradidere nobis non Apostoli modo et Prophetæ, verum ii etiam qui horum libros interpretati sunt, Ignatius, Eustathius, Athanasius, Rasilus, Gregorius, Joannes, et reliqua orbis lumina, et ante hos sancti Patres, apud Nicaenam congregati, quorum *fidei confessionem*, volut *paternam heeredilalem, illibatam* conservamus (3). »

3) Vincentii Lir. : « Quibus (Patribus) hac lego credendum est ul. quidquid vel omnes vel plures uno eodemque sensu, manifeste, frequenter, perseveranter, vehit quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, raloque habeatur (4). »

(1) Fere omnes hos textus habes apud Denzlnger, n. 212, 254, 270, 302, 320. 336, 786.

(2) L. 1. e. vu, n. 30 ; L H, c. x, n. 33, 34, 37. Journal, n. 1898, 1899, 1900.

(3) *Epist.* 89. Journal, n. 2141.

(4) *Commonit.*, 28. Journal, n. 2175.

Ergo, nisi dicamus Ecclesiam posse errare, habendo in firmam veritatis regulam unanime Patrum testimonium, debemus concludere hunc unanimi consensum, in rebus fidei et morum, esse certum divinæ veritatis argumentum.

II. — Singulorum Patrum auctoritas, etsi non infallibilis, magni est momenti in re theologica [*Cerium*].

1° Non sunt singuli infallibiles.

583. a) *Probalur ex promissione infallibililalis*. — Christus infallibili! atom promisit *non singulis* Episcopis, neque singulis magistris in Ecclesia, sed *collegio* episcoporum Ecclesiæ universali ejusque divino magisterio.

b) *Probalur experientia*. — Nonnulli Patres *reapse* in rebus fidei *erraverunt*; v. g. SS. Justinus et Irenæus. de Chiliasmo; S. Cyprianus, de Baptismo.

c) *Probalur leslimonio Patrum*. — 1) *Seipsos* proclamant *fallibiles*: ita S. Ambrosius: « Si verba alicubi movent, non præjudicant fidei; etenim sermonem dubium mens non dubia obumbrat et defendit alios a lapsu » (1). — Item S. Aug. (2). 2) *Alios* etiam credunt et dicunt *fallibiles*. Sic S. Cyprianum errasse in re baptismali affirmat S. Augustinus (3) et nullum ex aliis Patribus, ex se, erroris incapacem declarat: « Alios (præter Scriptions sacros) ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpollcant, *non ideo verum* putim. *quia ipsi iia senserunt*; sed quia milii vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione, quod a veritate non abhorreant, persuadere potuerunt (4). »

2° Magna est tamen eorum auctoritas.

584. Constat: a) *Ex natura Patris*. — Pater non (st nisi is qui, doctrina et sanctitate insignis, ab Ecclesia approbatus est. Atqui hæc tria, simul possessa, magnam creant aucto-

(1) *Episl.* xlviii, c. 6. Journal, n. 1255.

(2) *De dono perseo.*, c. xxi, n. 55. Journal, n. 2005.

(3) *De Bap.*, J. 11, c. vπ. n. 12. Journal, n. 1623.

(4) *Ep.* lxxxii, n. 3 ad Hier.; *Cont. Faustum*, I. xi, c. 5. Cf. Vincent. Lir., *oc. cit.*; S. Thomas, 1, q. 1, a. 8, ad 2.

ritatem, non æqualem quidem in singulis, sed *diversam* pro diverso gradu *sanctitatis*, *eruditionis*, præsertimque *approbationis*.

Licet enim sæpe sanctitas et orthodoxia Patrum, ex se et per eorum opera, sint satis manifestae, ex *approbatione* tamen Ecclesiæ *præcipue* oritur Patrum auctoritas, adeo ut approbatio *specialissima* faciat, in fidelibus, *obligationem* absolute admittendi capita doctrinæ sic approbata, et approbatio *specialis* omnino *particularem* conferat auctoritatem Patri qui, in materia determinata sic approbatus, ceteros præcellat.

b) Ex munere Patrum et modo agendi Ecclesiæ. — Persæpe Patres *episcopi* fuerunt vel a S. Pontifice aut ab Episcopis ad docendum *electi* ac *probat*i. Non mirum itaque si Ecclesia eos magna excolat reverentia et toto animo studioque incumbat ut cos, quantum fieri potest, ab errore immunes ostendat (1).

Hinc *unius* Patris testimonium, in rebus fidei et morum, argumentum est, de se, probabile, et eo quidem *probabilius* quo *major* est Patris auctoritas. N'is ideo testimonii eo magis crescit quo magis augetur numerus Patrum consentientium et quo major est eorum auctoritas.

III. — Non facile admittendus dissensus Patrum in rebus præsertim majoris momenti [Certum].

585 A. Oppositio inter consensum unius et alterius ætatis in rebus fidei, numquam potest esse vera, sed apparens tantum. Secus enim, hac vel altera ætate, tota Ecclesia erravisset, quod in pugnat Christi promissionibus. Ergo vel oppositio est tantum in *modo loquendi*, vel unius alteriusve ætatis consensus *non est realis* 11 [irinus, et quæstio est tantum de opinionibus privatis, plus minusve probabilibus.

Item, admitti posse non videtur error *formalis*, etiam *unius* Patris, in veritatibus revelatis *fundamentalibus*, quæ omnibus explicite semper credendæ fuerunt, neque etiam in aliis jam ad fidem Ecclesiæ *explicite* pertinentibus ;

(1) Bainvel, n. 64 ; Pesch, n. 588.

id enim repugnat tum Patrum auctoritati, tum ipsi Traditionis divinæ naturæ.

586. B. Si vere Patres ab invicem dissentire videantur. —

a) Eos inter se *conciliare conandum esi*, determinando sensum singulorum ex contextu et ex aliis adjunctis ; verba dubia ex locis clarioribus explicando ; præsertimque non tam verba quam *doctrinas* examinando : Patres enim non semper sunt ad rigorem verborum intelligendi, cum sæpe modo *oratorio et emphalico* vel *polemico* et ad hominem loquantur, potiusquam modo scholastico et didactico.

Unde non raro accidit ut *verba* tantum *contradictoria* videantur, præcipue si, iisdem terminis, in decursu temporum, *alius sensus* assignatus sit, aut verborum significatio non nisi *postea stride* determinata fuerit, ut certum est de vocibus : consubstantialis, hypostasis, Trinitas, etc. Ita Patres ipsi verba minus propria aliorum Patrum orthodoxe explicare nituntur, juxta illud S. *Alhanasii* : « Non decet illos cum his committere, *omnes enim Paires sunt*; neque sanctum esset definire hos probe, illos male locutos, omnes quippe in Christo dormierunt ; neutros fas est culpæ, omnes quippe res Christi curabant, omnes studia sua convertebant adversus hæreticos (1). »

b) Quod si autem *dissensus manifestus* sit : ex Patrum dissentientium auctoritate firmum *erui nequii argumentum*, sed constat rem. de qua non conveniunt, tunc temporis non fuisse in aperta Ecclesiæ fidei professione, vel forte non pertinere ad res dogmaticas.

c) Si autem Patrum aliquorum dicta, non solum a dictis aliorum dissona sint, sed, in rebus potius minoris momenti, *sanæ doctrinæ*, eorum tempore nondum plane exploratæ et explicitæ, *realiter adversentur*, seponenda sunt, sed magna cum veneratione et honore.

(1) *De synodis*, 43. Cf. *De sent. Dionysii*, 9. *Journel*, n. 759. Cf. etiam S. J. Chrysost., *Homil. ad Seophytos*, apud Aug. C. Jul., l. I, c. vi. n. 21: S. Ambros., *ep. xlvi*, n. 6. *Journel*, n. 1228, 1255, et inulta alia apud Franzelin, th. 15, m, 2°, b, p. 171.

Quid » nim minim, si Pain s aliqui, ex sc non infallibiles, « in nonnullis erraverint., propter monumentorum et definitionis Ecclesiæ, in controversiis subortis, defectum » (1) ?

Quapropter neque *lemere* deserendi sunt Patres, neque etiam, ubi erraverunt, *unquam* contemnendi, siquidem, nonobstante errore momentaneo et levi, remanent *magistri* ab Ecclesia *approbati*, sanctitate eminentes et auctoritate quam maxima fulgentes, vere *patres* nostri in fide, quibus proinde semper debetur *reverentia filialis*.

Regulæ practicæ de usu Patrum.

587. Argumentum theologicum, e Patribus desumptum, erit vere validum : 1° Si loca quæ adhibentur, *per se* sunt *evidentia*, et diserte vel doctrinam *credendam* proponunt, vel contradictoriam sententiam ut *hærelicam* rejiciunt.

2° Si, in locis *dubiis*, consideratur : neque textus *separatim* a contextu, a modo ratiocinandi et loquendi et a fine operis, neque unum opus separatim *ab aliis* et a tota Patris doctrina, neque unus Pater separatim a *sua ætate* et *regione*.

3° Si testimonia allegata, exhibentur in *nexu logico* cum Ecclesiæ prædicatione, tempore Patris vel tempore præterito aut sequenti, adeo ut vere sint argumenta *testis Ecclesiæ* : Patrum enim auctoritas oritur ex ipsorum consensu cum Ecclesiæ magisterio.

Maximi ideo est momenti, si nolis facile et impudenter in errorem labi, te nunquam adire studium Patrum, quin prius *solidam* habeas *scientiam* theologiæ scholasticæ, in qua invenies, in systemate redactum el omnium menti accommodatum. Patrum doctrinæ compendium, quin præsertim *fidem* Ecclesiæ catholicæ el *sensum* aperte cognoscas, confidens Magisterium vivum, esse, in rebus fidei, authenticam normam et tutam intelligendi regulam (2).

4° Si *testi* aut doctori *authentico* non attribuitur quod est doctoris *privati proprium* : nimirum si quæ, more magistri indubitanter asserentis el edocentis, dicuntur, apprime secernuntur ab iis quæ arguuntur more philosophorum, opinantium, dubitantium, aut rationes inquirentium.

5° Si attendis vix unquam cogitasse Patres de dirimendis

(1) S. Aug., *Cont. Faustum*, l. XI, c. v

*5

(2) Hanc regulam respuentes, sæpe errores suos e Patribus confinxerunt doctores hæretici. Ita *Lutherus* et *Calvinus* totum suum esse putabant N. *Augustinum*, e cujus scriptis composuit *Jansenius* librum « Augustinus veneno et errore plenum. Cf Bainvel, n. 73, 75 ; Pesch, n. 593-594.

aut etiam agitandis controversiis *lece nieri natis*, v. g. de modo causandi sacramentorum, nec ab iis postulas solutionem quæstionum *postea* tantum *exortarum*; denique si animadvertis Patres, ante divulgatas hæreses, potuisse liberius loqui ac propterea non semper accurate verba selegisse propria.

ART. III

De Consensu Theologorum

Status quæstionis. (1)

588. 1° Schola theologica. — Non de singulis theologis agitur, sed de Schola theologica seu de *Summa theologorum scholasticorum* qui, a sæc. xn præsertim usque ad medium sæc. xvm, sub tutela Ecclesiæ Pastorum et sub providentia S. Sedis, rem theologicam tractarunt. Postea enim de facto, non semper eadem luit scholarum theologicarum ab Ecclesia dependentia, propter incursiones potestatis civilis.

2° Discrimen a Patribus. — 1) Patres nulli erant *episcopi* et ideo magistri doctrinæ *authentici* et vox Ecclesiæ ; theologi vero non ita. — 2) Patres sunt omnes, saltem modo generali, ab Ecclesia *approbati* ; non autem singuli theologi, sed potius theologi in consensu seu ipsa Theologia. — 3) Ad auctoritatem Patrum, cum eorum oithodoxia concurrit ipsa vitæ sanctitas ; non ita necessario in theologis. Quocirca, dum Patres, ut Traditionis divinæ testes, exhibent per se, in suo consensu, *immediatum* divinæ veritatis argumentum, ex theologorum consensu, nonnisi *mediatum* et *indirectum* affertur testimonium.

3° Auctoritas theologorum. — Argumentum tamen theologorum magni est momenti, quidquid contradicant Protestantes et Modernistæ (2).

a) Sunt enim theologi quasi *Patrum successores*, quorum doctrinas sparsas, ab Ecclesia acceptas, logico ordine dis-

(1) Franzelin, th. 17 ; Pesch, n. 595 sq. ; Mazzella, n. 362 sq. ; Bainvel, n. 77 sq.

(2) Protestantes fere omnes, Liberales et semi-rationalistæ, ut *Harnack*, et antea *Hermes*, *Günther*; *De Modernis*, cf. *Encyc. Pascendi*, passim

ponunt, rationibus philosophicis scientifice illusi rant ac, quasi Ecclesiæ nomine, aci posteros transmittun¹.

b) Imo, ipsis magistris authenticis *viam parani*; ipsos sæpe in scholis erudiunt, rorum consultis respondi nl et eis non raro *documenta praeparant*, quibus postea authentice declaretur Ecclesiæ doctrina a Pontificibus et Conciliis.

Recordare quantæ fuerint partes theologorum in concilio Viennensi, Tridentino, À'aticano, et quantae sint hodie in Congregationibus romanis et in ipsis Pontificum decretis.

c) Doctrinam theologorum non solum practice sequuntur Pontifices et Ecclesiæ rectores et eam fidelibus proponunt, sed eam *summis laudibus exornant*.

Sixtus V theologiam scholasticam dicit munitissimam *arcem* contra hæresim et « invictum *fidei propugnaculum* », « hereditatem Patrum nostrorum », quam conservare et tueri debemus (1). — **Pius IX** (2) declarat universalem Ecclesiam vem rari « veterem Scholam » scilicet « doctrinam summorum illorum doctorum », quam « saepissime summis laudibus extulit, illamque veluti fortissimum fidei propugnaculum et formidanda contra suos inimicos arma vehementer commendavit ». — Similia habet **Leo XIII** in encyclica « *Æterni Patris* » et **Pius X** in encyclica « *Pascendi* » contra Modernistas (3). Multoties quoque Ecclesia damnavit impugnatores theologiæ scholasticæ (4). Cf. *Cod.*, c. 1366, § 2.

4° Duplex auctoritas theologorum. — In theologis, non secus ac in Patribus, distinguitur auctoritas *propria*, m«-re quidem humana, qua polle nt ut doctores privati, et auctoritas *extrinseca*. quam habe nt ex ipsius Ecclesiæ auctori! ale, cujus nomine docent, et cum cujus magisterii doctrina eorum sententia arctissime connectitur.⁴

(1) Bulla « *Triumphantis* », anno 1588.

(2) *Ad Archiep. Mon.*, 21 dec. 1863. Denzinger, n. 1680.

(3) Leonis XIII, Edit. « Bonne Presse », t. 1, p. 61 sq. ; Pii X, *id.*, t. III, p. 160 sq.

(4) *Cone. Conslantiense*, prop. 29 Wiclefi ; prop. 76 Syn. Pistoriensis cont. Bonnetty. Denzinger, n. 809, 1576, 1652. ■

Asseritio : Unanimis et constans Scholarum Christianarum consensus, in rebus fidei et morum, certum est divinæ veritatis argumentum [*Theol. cerium*].

Sensus thesis.

589. Ut consensus theologorum, universim et in complexu sumptorum, legitimum exhibeat argumentum divinæ Traditionis, oportet ut sit : 1) *in rebus fidei et morum*, scilicet in revelatis ad ædificationem doctrinæ christianæ pertinentibus aut cum iis revelatis intime connexis ; — 2) *unanimis* saltem moraliter, et quidem *certus*, non tantum opinativus, ut constat ex dictis de Patribus ; — 3) *constans* ; si diu enim perseverat consensus, signum est sat certum illum esse et unanimem et in rebus fidei, cum in alienis vix sit consensus ; insuper ipsa duratione melius apparet nexus theologorum doctrinæ cum Ecclesiæ magisterio.

Probatur thesis :

590. a) *Ex ipsa natura Scholæ theologicæ*. — Ecclesia, neque in docendo neque in credendo, errare potest in rebus fidei et morum. Atqui theologi, *unanimi, rata et constanter* sententia, convenientes in doctrinam aliquam tanquam in *doctrinam fidei*, sine dubio doctrinam magisterii infallibilis *medialiter* manifestant. Ergo theologorum consensus, his in adjunctis, *certum* est veritatis divinæ argumentum.

Patet minor ex dictis, nam : 1) Spectatis *principiis*, quibus reguntur scholæ catholicæ, spectata earum *connexione* cum magistris Ecclesiæ authenticis, theologi docent sub Ecclesiæ auctoritate. *vigilantia et tutela*. Ergo docent *cum Ecclesia*. — 2) Spectata *relatione*, quam habet *cum fidei dogmatibus*, doctrina *vere theologica*, doctrina scilicet quæ *verè* eruitur e veritatibus jam definitis, vel prædicatur ut ad depositum quodammodo pertinens, tanquam Scripturæ. Patrum aut sensus catholici testimonium, theologi docent *pro Ecclesia*. quæ ipsa, eadem theologorum doctrinam tradit fidelibus. — 3) Hoc idem verum est. quia Ecclesia, sciens hunc consensum in docendo, silentio suo eum necessario approbat : huic enim

contradiceret si erroneus esset, secus et ipsa tota erraret.

b) Ex Ecclesiae documentis. — Inter multa et varia Ecclesiae documenta, de quibus modo diximus, hoc tantum allegamus Pii IX (1), quo ipsa thesis nostra statuitur : « Etiam si ageretur de illa *subjectione*, quæ *fidei divinæ* actu est præstanda, ... *ad ea quoque extendenda* (esset), quæ ordinario totius Ecclesiae per orbem dispersæ magisterio tanquam divinitus revelata traduntur idcoque *universali et constanti consensu a catholicis Theologis ad fidem pertinere relinuntur.* »

c) Experientia. — Nunquam enim falsum postea inventum est, nec unquam ab Ecclesia despectum, quod unanimiter et constanter docuerunt theologi, tanquam ad fidem et mores pertinens. « Si aliquid (hujusmodi) invenire hæretici possunt, proferant, et tacebimus », ait Melchior Cano (2).

Conclusiones.

591. 1° Quando, unanimi et constanti sententia, theologi doctrinam aliquam proponunt ut *fide* tenendam, hic consensus *certum* est veritatis catholicæ argumentum, et hanc rejicere doctrinam *per se hæreticum* est. « Consensus autem, ait *Pesch*, sæpe probatur ex *paucorum*, testimonio, qui hac in re ceteris *duces* fuerunt. Si e. gr. Magister, Bonaventura, Thomas, Scotus unanimiter et asseveranter rem proponunt ut dogma credendum, rationabili dubitationi locus non relinquitur, quia eo ipso constat eorum discipulos idem docuisse (3). »

2° Quando, in rebus fidei et morum, theologi unanimiter prædicant doctrinam aliquam ut *conclusionem theologicam veram* aut *certam*, eorum consensus est *probabilissimum* veritatis argumentum, et eam negare doctrinam est *temerarium* vel *erroneum*.

3° Si de re, ad fidem et mores spectante, inter se *dissentiunt* graves theologi aut scholæ, ex eorum auctoritate *certitudo comparari nequit*, et nulla tenemur obligatione hanc eorum doctrinam amplectendi, etiam si aliqui eam, ut certam, imo ut fidei proximam, habeant. Sed auctoritate *majori* perpensa, *perpensis* etiam et præsertim *rationibus*, ex analogia fidei, ex Scripturis, Patribus, Ecclesiae sensu et prædicatione, deductis, dignoscendum est, quantum fieri potest, quid sit verum aut vero similis.

(1) *Ad archiep. Monae.*, 21 dec. 1863. Denzinger, n. 1683.

(?) *De locis theologicis*, C. 4.

(3) N. 599.

4° Si aliqua sententia, *aliquandiu* inter theologos *communis*, imo communiter proposita ut probabilior, postea, *novis* inventis *argumentis* aut documentis *melius* perspectis, communis esse desinit vel forte falsa demonstratur, *signum* est eam non fuisse unquam antea ratam et firmam, sed *opinionem* tantum, motivis plus minusve solidis innixam.

5° Quando theologo doctrinas *mere*, *humanas* aut *philosophicas* (1) proponunt ut *veras*, a fortiori ut *probabiles* aut *probabiliores*, eorum consensus magni quidem faciendus est, dummodo tamen non sint contra, argumenta certa aut vere probabilia.

Idem dicendum de doctrinis more opinantium propositis, idem de modo rem explicandi et probandi.

Scholion. — De auctoritate S. Thomæ.

592. Inter theologos scholasticos præ ceteri[^] eminet S. *Thomas*, cujus auctoritas, licet *per se* sola *irrefragabilis non sit*, *gravissima* tamen est in re theologica, sive *inlrinsece* consideratur sive *extrinsece*.

a) *Intrinsece*. — Auctoritas D. Thomæ statim *maxima* libi apparebit, si attendere velis ad ejus *ingenium* docile et acerrimum, ad ejus *Studia* tenacissima, ad ejus *scimliam* locupletissimam, ad ejus *m thodum* excellentissimam, ad ejus innumera *opera* præclarissima, in quibus, nexu arctissimo et continuo, conjunctas invenies veritates e principiis rationis simul ac revelationis loice deductas, in quibus rursus « neque copiosa quæstionum seges, neque apta partium dispositio, neque optima procedendi ratio, neque principiorum firmitas aut argumentorum robur, neque discendi perspicuitas aut proprietates, neque abstrusa quæque explicandi facilitas desideratur ».

Quinimo tanta est doctrinæ *ampliludo* et *soliditas* « ut et superiorum temporum errores omnes unus debellarit, et ad profligandos, qui perpetua vice in posterum exoriturum sunt, arma invictissima suppeditarit ».

« Ratio ad *humanum fastigium*, Thomæ pennis evecta, jam fere nequit sublimius assurgere ; neque tides a ratione fere potest plura aut validiora adjumenta præslolari, quam quæ

(1) Dixi : *mere philosophicas*. Multa* enim sunt veritates *per se* philosophica*!, quæ ita intime connectuntur cum fidei doctrina, ut hæc absque illis rite intelligi aut explicari nequeat, qua* ideo, *sub hac formali relatione* ad fidem, vere theologica* censi debent. Ita v. g. doctrina de accidentibus in ordine ad Eucharistiam et ad gratiam sanctificantem, doctrina de natura et persona in ordine ad Trinitatem et Incarnationem. Cf. Franzelin, th. 17, p. 194, n. 1. Hujus illustrissimi auctoris doctrinam, in thesi, breviter exponemus.

jam esl. per Thomam consecuta (1). » Merito itaque vocatus est *Angelicus Doctor* et omnium *Scholarum catholicarum patronus* declaratus.

b) Extrinsece. — 1) Eum *magistrum* et *ducem* habent multi *Ordines religiosi* (Dominicani, Benedictini, Carmelitæ, Augustiniani, Jesuitæ, etc.) et innumeræ *Aeademiæ* et *Scholæ* (Parisiensis, Salmantina, Complutensis, Duacena, Tolosana, Lovanien-sis, Patavina, Bononiensis, Neapolitana, Coimbricensis, aliæque permultæ), et ejus doctrinam accipiendam et edocendam suis præscribunt.

2) Eum « singularibus *laudum praeconiis* et testimoniis amplissimis » prosequuntur Pontifices (2) et Concilia (Lugd., Vienn., Florent., Vaticanum), propter doctrinæ puritatem et constantiam. « Sed hæc maxima est et Thomæ propria, nec cum quopiam ex doctoribus catholicis communicata laus, quod Patres Tridentini, in ipso medio conclavi ordini habendo, una cum divinae Scripturae codicibus et Pontificum Maximorum decretis, *Summam* Thomæ Aquinatis super altari patere voluerunt, unde consilium, rationes, oracula peterentur. »

3) *Approbatio* tamen S. Thomæ, quamvis *specialis*, imo specialissima, oh *Leonis XIII* et *Pii X* litteras, non facit ex se absolute certam sententiam quam proponit S. Doctor, sed ejus doctrinam ita viam constituit *lutam* ad veritatem assequendam, ul ea nobis *praeferenda* sil potius quam opposite opiniones, quoties nulla obstat solida ratio, ratio nempe validior quam ea cui nititur sententia S. Thomæ. Merito igitur *Codex novi juris* : « Philosophiæ rationalis ac theologiæ studia... professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant ». C. 13G6, § 2.

Hinc inferre licet eurn qui *I). Thomam* sequitur, exceptis perpaucis quaestionibus ab omnibus jam nolis, *prudenter* agere, nunquam a sensu catholico deviare, sed doctrinam sanam el in Ecclesia communiter receptam amplecti. Ille vero S. Doctorem vere sequitur qui non tam lit teram quam spiritum ejus sectatur, et, ad mentem ejus, scientias colens *hodiernas* erroresque *hodiernos* confutans, eum imitatur, nunc faciendo quod suo tempore fecit S. Thomas et nunc faceret si adhuc viveret (3).

(1) Leo XIII, in encycl. *Æterni Patris*, Bonne Presse, t. I, p. G2 sq.

(2) Clemens VI (Bulla In ordine) ; Innoc. VI (Sermo de S. Thoma) ; Urbanus V, ad Acad. Totos., 1368 ; Nicolaus V (Breve ad Fratr. Ord. Præd., 1451) ; Pius V (Bulla Mirabilis) ; Sixtus V (Bulla Triumphantis) ; Clemens XII (Bulla Verbo Dei) ; Innoc. XII, (Brev. 6 febr. 1694) ; Bened. XIV, Breve, 21 Aug. 1752 ; Pius X, in Encyc. *Pascendi*, t. III, p. 1607 ; Pius XI, Litt. Apost. *Officiorum omnium*, 7 Aug. 1922.

(3) Cl. Gardeil, *Le donné révélé et la théologie*, Gabalda, 20 plc, c. 4, p. 286 sq.

ART. IV

De Consensu fidelium

Notio consensus fidelium.

593. *Fidelium* nomine intelliguntur non solum *fideles* proprie dicti, sed *theologi* qui. ut laies, ad Ecclesiam discentem potius pertinent, inio ipsi *Episcopi* et *S. Pontifices*, quatenus *privalim* credunt et profiti ntur quod authentice docent : uno verbo, ipsa *Ecclesia universalis*, in quantum credit M amplectitur catholicas veritates.

Hanc porro Ecclesiam, in fidei obedientia seu in credendo, infallibilem esse contendimus, infallibilitate utique quam *passivam* diximus (1), cujus ope doctrina fidei rite intelligitur integraque servatur et illæsa.

Is autem consensus, vere catholicus, *mulliplieiler* agnosci potest : explicita nempe vel implicita fidei professione : 1) *explicita*, v. g. quando aperte approbantur docti ina· catholicorum praeconum aut haereticorum errores rejiciuntur ; *implicita*, v. g. usibus, ritibus, precibus, aliisve externis actionibus, quibus, propter earum connexionem < um veritatibus revolatis, hæ manifestantur veritates, et sunt monumenta artis christianæ, catacumbarum inscriptionis, præsertimque acta martyrum authentica.

« Sic fidis de peccato originali est in praxi baptizandi parvulos, fidis de Immaculata Conceptione B. Virginis in festo ct invocatione A irginis immaculata'. Hujus autem fidei conscii ntia socialis Ium soli t excitari, cum aliquis contrarium docet. Hinc murmur illud fidelium contra Nestorium, contra Pelagianos etc., de quo sæpe Bat res (2). »

Conditiones consensus.

594. Consensus fidelium, ut sit certum veritatis argumentum debet < sse : 1) *Certus* < l *clarus* ; nam si ambiguus < st. non quid m sperm ndus < st, si d per se solus non est nisi argumentum

(1) De Ecclesia, n. 435.

(2) Bainvel, n. 94, G. Cf. Franzelin, th. 13.

probabile; — 2) In iis tantum *quæ* et morum capitibus, « quæ vel in *explicata* fidelium *cognitione* versantur vel certe in *publica* et *constanti* aliqua praxi et *consuetudine* continentur ; quis enim posset demonstrari consensus in doctrinis aliis subtilioribus, quæ a multitudine fidelium implicite solum creduntur in fide pastorum et doctorum ? » (1). — 3) *Moralité? unanims*, nam ecclesiæ particulares errare possunt in fide.

Assertio : Consensus totius populi christiani in dogmate fidei est firmum divinæ veritatis critérium [*Doctrina catholica*].

595. *Probatur thesis* : A, Ex fine infallibilis magisterii. — Christus infallibiliter in magisterio constituitur, non in propriam tantum magistrorum utilitatem, sed in utilitatem et necessitatem totius gregis (I Cor., m, 22 ; Ephes., iv, 16), ut omnes qui credituri sint (Rom., x, 8-15), in perfectam doctrinæ unitatem occurrant et jungantur (Joan., xvn, 20, 21 ; Ephes., iv, 10), ut omnes fidei obediant (Rom., i, 5) et a periculo erroris custodiantur (Ephes., iv, 13). Ergo, quemadmodum Spiritus Sanctus semper ab errore *immunem* conservat pastorum et doctorum *testificationem*, ita quoque *fidem* discentium et credentium, (per, per fidei obedientiam, in communione manent cum pastoribus.

B. Ex Ecclesiæ indefectibilitate. — Ecclesia *essentialiter* permansura est *talis qualis* fuit a Christo instituta. Atqui, ex institutione Christi. Ecclesia est societas *fidelium* sub unica et infallibili pastorum auctoritate et regimine. Ergo Ecclesia est infallibilis *in credendo*, secus enim ex una parte starent magistri infallibiles, ex altera vero, fideles in doctrina errantes, et jam cessaret Ecclesiæ unitas, jam adversus eam prevalerent pernicietates inferi, quod repugnat Christi promissis.

C. Ex Patribus. — Patres enim sæpe ad consensum fidelium unanimi provocant ut ad argumentum invictum contra hereticos : Spiritus Sanctus, ait Tertullianus, sinere nequii « ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere, quam ipse per Apostolos prædicabat » (2).

(1) Franzelin, th. 12, ed. 4, p. 104 ; Melchior Cano, De locis, theol., l. IV, c. iv, ad 14 arg., apud Franzelin, *ibid.*

(2) *De prescript. hæres.*, 28. Journei, n. 295.

Hot· arguiw nto S. Hieronymus contra Vigilantium d(monstrat legitimum esse culturn sanctorum; — S. Epiphanius statuit perpetuam Maria; Dei Genitricis virginitatem. Ho· eodem criterio utitur : S. Basilius adversus Eunomium ; S. Augustinus contra Julianum, Manichæos, Faustum, Pelagianos ; — quod, cur infallibile sil. declarat S. Vincentius Lirinensis (1).

Hinc, non semel, ante definitiones suas. Ecclesia sensum fidelium investigavit. Ita, v. g. *Pius IX*, ante definitionem Immaculatæ Conceptionis, ab Episcopis petiit ut ipsi indicarent « quæ (sst t suorum fidelium erga immaculatam Dei-parae conceptionem pietas et devotio » et in Bulla « Ineffabilis » inter divinæ Traditionis criteria nuimratur « singulorum catholicorum Antistitum ac fidelium conspiratio ».

596. In summa, Verbum Dei revelatum, in sua plenitudine accipiunt et promulgant Apostoli ; integrum autem custodiunt sub auctoritate S. Pontificis, et in unione cum ejus magisterio infallibiliter prædicant et repetunt « Apostolorum successores toto orbe in omnes ælates, acceptumque transmittunt ; inier quos praeceunt Paires, ceterorumque vocem dirigunt et moderantur.

« Interea, tanquam echo assonat fides et conscientia plebis chistianæ, divina impie vocem, per Magistros delatam et propagatam, referi atque exprimit grandi concentu, in quo eminet vox Theologorum, quæ, Magistrorum voci plane consona, plebis concentui praeit, eumque conlinet (2). »

(1) *Contra Vigilant.*, n. 5 ; *Adv. hter. pan.*, hæ.r., 78, c. 6 ; *Journei*, n. 1111 ; *Adv. Eunom.*, l. 111, π. 1 ; *Contra Jul.*, l. 1, c. vn, n. 31 ; *De duabus anirnabus contra Munich.*, c. 11 ; *Cont. Faust.*, l. XI, c. II ; *De pccc. tner. et reni.*, l. I, c. χχiv, n. 34. *Journei*, n. 1717 ; *Conunonit.*, c. 24.

(2) *Bainvel*, n. 100.

PARS POSTERIOR

DE SCRIPTURA SACRA

Ratio et divisio hujus partis.

597. Omnes quæstiones, de *notione* Scripturæ, de *canonicitate* et *authenticitate* librorum sacrorum, de variis *versionibus* aut *sensibus* Scripturæ, etc., quæ in « Introductione ad Sacram Scripturam » tractari solent, pro nunc omittimus, nam in præsentī de Scriptura loquimur tantummodo in quantum est *fons revelationis*. (

Jamvero Scriptura fons revelationis non est nisi revelationem certo contineat divinam. Revelatio autem, ut videbimus, invenitur tantum in libris quorum *anclor* est ipse *Deus* seu quos, *inspiratos* esse, videlicet dictante Spiritu Sancto conscriptos, aperte constat ; qua de causa, eos in *canonem* suum retulit Ecclesia.

Quapropter *unica* res hic est exponenda, ipsa nempe canonicæ Scripturæ *inspiratio*, cujus *existentia* in 1° articulo demonstrata, et accurate enucleata *notione*, in 2° articulo *extensionem* statuemus.

ART, I

De existentia et notione inspirationis

Generalis notio inspirationis (1).

598. Inspiratio, a verbo «spirare (græce ἐκτείνω, a verbo πνέω), generatim significat influxum quemcumque *ab externo* immissum in *hominis facultates*.

(1) Franzelin, *De Divina Traditione et Scriptura*, p. 2, th. 1 sq. ; Card. Billot, *De Inspiratione Sacræ Scripturæ*, Romæ, 1906 ; Pesch, *De Inspiratione Sacræ Scripturæ*, Friburgi, 1906 ; *Prælectiones dogmaticæ*, t. I, n. 605-650 ; *Supplementum continens disputationes recentiores et decreta de inspiratione S. Scripturæ*, Friburgi, 1926 ; Brucker, *Questions actuelles d'Écriture*

Sensu vero *stricto* et *theologico*, inspiratio restringitur ad designandum influxum solummodo *divinum*, et quidem omnino *specialem*, influxum scilicet *Dei in auctores sacros*, influxum nempe *quo a Deo moventur et quasi feruntur auctores sacri ad libros sacros componendos*.

Hic sensus aperte indicatur a S. Paulo ad Timotheum scribente : « Omnis Scriptura *divinus inspirata* ἡ θεόπνευστε » (II Tim., m, 16) ; analogice etiam a S. Petro aiente : « *Spiritu Sancto inspirante* (ὑπὲ πνεύματος ἁγίου φερόμενο:) locuti sunt sancti Dei homines » (II Pet., i, 21).

Jamvero existentia et notio inspirationis, quæ est actio Dei libera et *supernaturalis*, plene agnosci nequeunt et demonstrari nisi ex ipso *Dei testimonio* ; hoc autem testimonium in *Traditione* consignatum invenitur, tum etiam in ipsa *Scriptura* : supposita enim genuinitate librorum sacrorum aliunde cognita, ex ipsis libris investigare possumus quid dicant de seipsis.

I. — Existentia inspirationis

Errores.

599. 1° *Rationalistæ* (1), rejicientes quidquid superat lumen aut vires rationis humanæ, Scripturam habent ut opus mere humanum.

2° *Antiqui Protestantes* (2), ita notionem inspirationis exaggerant, ut scriptores sacros dicant non fuisse nisi instrumenta

sainte; *L'Eglise et la critique biblique*; Chauvin, *L'inspiration des divines Ecritures*, Lethielleux ; Méchineau, *L'idée du livre inspire*, Bruxelles, 1907 ; Bainvel, *De Scriptura Sacra*. Beauchesne, 1910 ; Mangenot, in *Did. thiol.* art. Ecriture et Inspiration ; in *Diet. de la Bible*, art. Inspiration ; Durand, in *Diet. apologétique*, art. Inspiration ; Brassac, *Manuel biblique*-, Ancien Testament, I. I, cap. 1, n. 11-77 ; De Groot, *Summa apologetica de Ecclesia catholica*, Ratisbonæ, 1906, q. 17-18 ; H. Popo, The scholastic view of biblical inspiration, Romæ, 1912 ; Dorsch, *Institutiones Theologiæ Fundamentals*, vol. 3, *De Inspiratione Sacræ Scripturæ*, ed. 2, Cœniponte, 1922 ; P. Hopfl, *Tr. de inspirat. S. Scripturæ*, Romæ, 1923 ; Ami du Clergé, 21 Aug. 1922. p. 529 sq. ; Hugon, *La causalité instrumentale en théologie*, Téqui, cap. n, p. 34 sq. ; Calmes, *Qu'est-ce que l'Ecriture sainte* Paris, 1899 ; Vacant, *Etudes théologiques sur les constitutions du Concile du Vatican*, t. I, art. 81-88, p. 458 sq. ; Van Noort, *De fontibus revelationis*, n. 29 sq.

(1) Hobbes*, Spinoza*, Tindal*, Ricimarus*, Lessing*, Voltaire*, et .

(2) Lutherus*, Melancthon*, Quenstedt*, Calovius* ; cf. Pesch, *De Inspirationi...*, p. 211-230.

mechanica et quasi *simplices calamos* in manu Dei, qui textus Bibliæ originalis omnia dictavit, etiam puncta-vocalia.

3° *Prolesanles Orthodoxi* (1) inspirationem dicunt *non realem* sed *personalem* ; hæc non afficit ideo textum ipsum sed ipsum tantum scriptorem, quem, spirituali quodam et religioso influxu, totum occupat, eodem fere modo quo singulos fideles donum Spiritus Sancti.

4° *Prolesanles Liberales* (2), nomen retinentes, realitatem ipsam inspirationis prorsus possumunt, eam intelligentes esse *impulsionem* quamdam *fidei* ipsius scriptoris sacri, non valde diversam ab influxu quo moventur poetæ et oratores. Hac vero commotione religiosa correpti, auctores sacri experientias suas religiosas seipso consignarunt, absque ulla intelligentiæ certitudine.

5° Modernistæ (3) fere idem docent, inspirationem non secernentes « ab impulsione illa... qua credens ad fidem suam verbo scripturæ aperiendam adigitur » et illam dicentes quid esse simile ipsi poeticæ inspirationi.

Doctrina catholica.

600. *Existentialiam* simul atque *naturam* inspirationis declarant varii Scripturæ et Patrum textus mox citandi, qui omnes in hanc *Valicani* definitionem conveniunt : « À l'égard des 11 Nœvi Testamenti *libros integros, cum omnibus suis partibus...* Ecclesia pro sacris et canonicis habet..., *propterea quod, Spiritu Sancto inspirante conscripti, Deum habent auctorem, alique vel laici ipsi Ecclesiæ traditi sunt* (4). »

Assertio : Cum ex Scriptura, tum ex Traditione constat existare libros, qui Spiritu Sancto conscripti, Deum habent auctorem.

1° ARGUMENTA EX SCRIPTURA

Testimonia Scripturæ de inspiratione : alia referuntur ad

(1) Gore*, Sanday*, Cremer*, Grau*. Cf. Pesch, *ibid.*, n. 248, 253, 268-270.

(2) Harnack*, post Kant, Schleiermacher, Ritschl. Cf. Pesch, n. 233-250 ; Sabatier*, *Esquisse d'une philosophie de la religion*, 9e édit., Paris, t. 1, c. 3, § v, p. 95 sq. ; *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, 3e édit., Paris, t. 1, c. 2, i, p. 280 sq. ; c. 5, v, p. 399 sq. ; cf. Durand, in *Diet, apol.*, art. Inspiration, col. 911-914.

(3) Cf. *Decr. Lamentabili*, prop. 9 et 10 ; Encycl. *Pas<endi*; Denzinger, n. 2009, 2010, 2090.

(4) Sess. 3, cap. 2. Denzinger, n. 1787 ; cf. can. 4 de revelat., Denzinger, 1809.

quædam *determinata* scripta ; alia ad *integram* Scripturam sed plus minusve explicite.

1« *QUEDAM SCRIPTA DICUNTUR INSPIRATA.*

601. A. In Veteri Testamento. — Non semel dicuntur *certi* homines, *moli a Deo, ad aliqua scribenda*. Ita *Ex.*, xvm. 14 : « Dixit autem Dominus ad Moysen : *scribe* hoc, ut monumentum. in libro ». — *Ex.*, xxxiv. 27 : « Dixitque Dominus ad Moysen : *Scribe* tibi verba hæc, quibus et tecum et cum Israel pepigi foedus ». — *Deut.*, xxxi, 16, 19 : « Dixitque Dominus ad Moysen... Nunc itaque *scribere* vobis canticum istud, et docete filios Israel ».

B. In Novo Testamento. — a) David nonnunquam saltem erat *inspiratus*, nam locutus est « in *Spiritu Sancto*», seu sub influxu Spiritus Sancti : 1) Id *testatur Dominus ipse Jesus*, qui Scribæ interroganti respondet : « Ipse... David dicit in *Spiritu Sancto* : Dixit Dominus Domino meo : sede a dextris meis... » (Mare., xii, 36 ; Matth., xxii, 41-43). — 2) Id *testantur Apostoli* : « Oportet impleri Scripturam, quam prædixit *Spiritus Sanctus per os David de Juda* » (Act., i, 16). — « Domine... qui *Spiritu Sancto*, per os patris nostri *David*, pueri tui. dixisti : Quare fremuerunt gentes » (Act., iv, 24 sq. ; cf. Act., π, 30}.

b) Verba ipsi *Moysi dicta* a Domino, dicuntur a Dio *dicta ipsis Judæis*, quibus tamen nonnisi *scripta* pervenerunt : « Non legistis quod *dictum* est a Deo dicente vobis : Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac et Deus Jacob ? » (Matth., xxii, 31-32 ; Ex., m. 6). — Ergo hæc verba fuerunt *scripta* sub *Dei influxu* seu inspirata.

2° Tota Scriptura dicitur inspirata.

A. Implicite.

602. a) *In V. Testamento*. — Nullibi aperte dicitur tota Scriptura divinitus inspirata, licet, quandoque sermo sit. modo omnino generali, de libris sacris (I Mach., xii. 9-10). — Sed maxima tamen pars Scripturarum fere æquivalenter inspirata declaratur, eo quod *prophetis adscribitur*. Prophetæ enim affirmant se divinitus esse iussos et motos ad seri-

bcndum nulla a Deo, aure, visu, aut alio modo accepta (Is., vin, 1 ; xxx, 8 ; Jer., xxx, 2 ; xxxn, 1-2) ; insuper prophetæ sunt os ipsius Dei, qui per os et linguam eorum, ad homines loquitur (Ex., iv, 15, 16 ; I Reg., x, 10 ; II Reg., xxiii, 2 ; Jer., xv, 19, etc.). Ergo sunt multi V. T. libri conscripti sub Dei influxu seu inspirati (1).

b) *In Novo Testamento*. — 1) Christus ipse multoties ad Scripturas provocat ut ad testimonium suæ missionis divinæ *firmissimum* et *infallibile* (Matth., v., 17 ; xxvi, 31, 54 ; Luc., xxiv, 44 ; Joan, v., 39 ; x, 34,35 ; xm, 18), *excedens* quodvis hominum testimonium, etiam Joannis Baptistæ, testimonium nempe *eandem* habens *auctoritalem* ac ipsa *miracula* (Joan., v, 34-39). Atqui hæ Scripturæ, ad quas scrutandas invitat Jésus auditores, pervagantur *fere lolum* vetus Testamentum et continent Moysis *legem*, *oracula prophetarum* et *psalmos* (cf. eosdem textus). Ergo, ipsa Christi voce, *implicite* asseritur inspiratio fere omnis Veteris Testamenti, seu saltem vaticiniorum messianicorum.

2) Apostoli tanti faciunt auctoritatem Scripturarum, ut quoties aliquos earum allegant in argumentum, semper utantur formulis : « *Scriptura dicit* », « *Scriptum est* » (2). quæ formula?, utpote, juxta illos, eadem omnino ac istæ : « *Deus dicit* », « *Loquitur Spiritus Sanctus* » (3), aperte significant Scripturas haberi ab Apostolis in argumentum ineluctabile *et infallibiliter* verum, quia *Scripturæ* sunt, quia sunt *Verbum Dei* seu quia *inspiratæ* sunt.

B. Explicite.

603. a) *II Timi.*, m, 1 1-16. — S. Paulus, hortans Timotheum ut stabilis et firmus permaneat in fide (v. 14), duo affert motiva : *auctoritalem suam* apostolicam (v. 14), et *Scripturarum*, quas ab infantia novit Timotheus (v. 15), *auctoritatem* et *inspirationem* : « *Omnis Scriptura divinitus*

(1) Cf. Pesch, *De Inspiratione...*, n. 378 sq.

(2) Act., i, 20 ; vu, 42 ; xm, 33 ; xxin, 5 ; Roin., i, 17 ; n, 24 ; in, 4, 10 iv, II ; vili, 36 ; I Cor., i, 19, 31 ; n, 9 ; m, 19 ; Gal., m, 10, 13, etc.

(3) Act., i, 15-16 ; n, 25-31 ; ni, 22 ; iv, 25 ; Ilebr., i, 1 ; m, 7 ; iv, vili, 8 · x, 15 16, etc.

inspirala γραφή θεόπνευστο) *utilis esi ad docendum...* » (v. 16).

In hoc ultimo versiculo :

1) *Agilur de Scriptura*. — Γραφή (Scriptuia) enim, uti modo vidimus, est vocabulum quo, a scriptoribus N. T., designantur *sacri libri*, hicque synonymam habet expressionem « Τα ιερὰ γράμματα », qua utitur Apostolus versu praecedenti. Ergo idem significat.

2) *Agilur satiem de libris V. Testamenti*. — Vox enim « Scriptura » nullatenus in textu restringitur, ac proinde designat *omnes* libros, (pios Timotheus, filius matris Judææ (II Tim., i, 5 ; Act., xvi, 1) ab infantia novit ; ergo etiam libros *deulero-canonicos* : nam Timotheus, ad modum Israelitarum extra Palæstinam degentium, Scripturam legebat in versione LXX.

Dixi : *sallem...*, quippe non immerito, ut videtur, vox « Scriptura » extendi potest etiam ad libros X. T. jam conscriptos (1)..

3) *Agilur de omni Scriptura*. — Vox « omnis » intelligi debet non tantum de Scriptura *collective* sumpta, seu de *integra* Scriptura, sed (diam de Scriptura *distributive* sumpta, nimirum de *singulis* Scripturæ *partibus*. Hic enim sensus exigi videtur, tum quia, in Græco, deest articulus (ἡ) ante γραφή ; tum τπiia ponitur verbum « πᾶσα » : « omnis » et non vi rhum « ὅλη » : Iota : Ium denique quia hic sensus erat in usu apud scriptores hujus temporis : « *alia* Scriptura dicit » (Joan., xix, 37).

4) *Scriptura est divinitus inspirala*. — Etenim, in Græco. vocabulum « θεόπνευστο », sensu *passivo* (2), ut *attributum* adhibetur. Ergo subauditur verbum « ἐστὶ » ; cum autem adjectiva θεόπνευστο et ὠφέλιμο conjunctione ζαὶ uniuntur, poni debet hoc verbum ante ipsa adjectiva. Inde sensus : « Omnis Scriptura *est inspirala* et utilis... »

In *Vulgata* vero, expressio « divinitus inspirata » apponitur

(1) Chauvin, chap, iv, p. 119.

(2) < Le mot θεόπνευστο, de Θεὸς, Dieu, et πνέω, souffler, a généralement un sens passif, comme la plupart des adjectifs verbaux terminés en το Θεόδοτο, θεόπεμπτο, Θεόγνωστο, etc.), et signifie *souffli par Dieu*. » Brassac, *Man. bib.**, t. I, p. 31, n. 4.

sensu *non dislinclivo* (Omnis Scriptura, quæ est inspirata, utilis est) — seel *sensu explicativo*, ct. ita legi debet phrasis: « Omnis Scriptura (*quia*) *divinitus inspirata*, utilis est... » Contextus enim, in quo loquitur Apostolus de singulis Scripturis, (pias novit Timotheus, non alium patitur usus, quem ceteroquin exigit versio Graeca.

Igitur omnis Scriptura, unaquæque pars Scripturarum, (quidquid nomine Scripturæ vocari potest), est divinitus inspirata.

604. b) *II Pel.*, i. 20-21. — S. Petrus, exhortans fideles ut permaneant in doctrina accepta, provocat ad duo fundamenta, quibus solide nititur luce eorum fides : 1) *testimonium Dei Patris* erga Filium, cuius testis auricularius fuit ipse Petrus in monte, in die Transfigurationis (v. 16, 17. 18) ; 2) *testimonium Scripturarum*, quod dicit : « firmiorem propheticum sermonem ».

Ratio autem, cur Scriptura tam firmum exhibeat argumentum, hæc est : « Hoc primum intelligentes, quod *omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non [it]*. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, *sed Spiritu Sancto inspirati loculi sunt sancti Dei homines* (ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματῳ ἁγίου σερόμενοι ἐλάλησαν ἀπὸ θεοῦ ἄνθρωποι.), »

1) *Agitur de Scriptura*. — Verbum enim λαλεῖν (ἐλάλησαν), *genericè* significat mentem *signo* aperire ; *in præsenli* *novq*, ratione contextus (v. 19), de manifestatione mentis *per* *scriptionem* intelligendum est. Hinc « sancti Dei homines » sunt ipsi *scriplores sacri*, qui « locuti sunt », id est quorum « habemus propheticum sermonem » (v. 19).

2) *Agitur de loco Γ. Testamento*. — Prophetia enim, de qua loquitur Petrus, intelligitur certo de *prophetiis* ipsis et de *prophetis*, sed intelligi quoque videtur de *loco F. Testamento*. Revera : Juxta *etymon vocis*, prophetia (πρό-σημ) idem sonat atque *actio sub Dei influxu* facta : id est sermo propheticus est sermo a Deo inspiratus. — Juxta *usum* vero hebraicum et *contextum*, omnis prophetia Scriptura? idem est ac omnis *prophetica Scriptura*; hoc autem nomine generatim designantur *omnes* libri V. T., qui omnes nim, sensu sive

litterali sive spirituali. *advenlum Messiæ prænunlialum* continent.

3) *Agitur de inspiratione Scripluræ*. — Iks aperta est in Vulgata : « *Spiritu Sancio inspirante* loculi sunt... »; æquivalenter autem adest in textu græco : « υζό πνεύματο άγιου φερόμενοι » : sub influxu Spiritus Sancti seu ab Ipso acti, impulsî, scripserunt sancti Dci homines. — Ergo rursus *omnis V. T. Scriptura est divinitus inspirata*.

De inspiratione autem *librorum A. T.* pauca tantum inveniuntur in scriptis Apostolorum. S. *Joannes*, in Apocalypsi, non semel t(atur se a Deo mandatum scribendi accepisse (Apoc., i, 10. 11, 19 ; xix. 9. 10). — S. *Paulus* nomine Scripluræ citat Lucam x, 7 (I Tim.. v. 18). — Denique S. *Pelrus* inter Scripturas recenset epistolas S. Pauli, quarum quædam loca difficilia sunt intellectu (II Pet.. m. 15-16).

Inde sequitur argumentum scripturistieum. quamvis certissimum et infallibile, ex se insuñici»ns esse ad ch monstrandam inspirationem *lotius* Scripluræ V. <l N. Testamenti. Quocirca ad Traditionem recurrendum est ut argumentum instituatür completum et omnium menti magis accommodatum.

20 ARGUMENTUM EX TRADITIONE

A. Ex testimoniis Vet. Patrum.

605. 1° Dicunt Patres Scripturas Sanctas esse « Spiritus Sancti oracula », « divina eloquia », etc.

Ita S. Clemens R. [f97) : « Inspexistis diligenter Scripturas Sacras, quæ veræ sunt <l *dalæ per Spiritum Sanctum* (Γ. » Equidem hæc verba imprimis intelligenda sunt de V. Testamento, sed S. Clemens textus nonnullos N. T. laudat ct de prima epistola S. Pauli ad Corinthios aperte dicit : « Vere divinitus inspiratam epistolam misit (2). »

S. Polycarpus [fl55-56] dicit Philippenses « bene exercitatos esse in *Sacris Scripturis* », et stalim citat Ps. IV. 5 ct Eph., IV, 26, quæ laudat per formulam : « in *his Scripturis*

(1) *Ep. ad Cor.*, 45, 2. *Journel*, 22. — (2) *Ad Cor.*, 47, 1 sq.

dicitur » (1). Ergo æquiparat Psalmos et epistolas B. Pauli « Saciis Scripturis », quæ generatim habet ut verba Dei et Spiritus Sancti.

Epistola Barnabæ loca plura λ. et N. Testamenti laudat cum formulis : « Scriptura dicit, sicut scriptum est » (2) ; ergo scriptor hujus epistolæ clare manifestat suam inspirationis fidem.

S. Justinus [163-7] : « Nolite pulare (verba prophetarum) ab ipsis inspiratis dici, sed a *Verbo divino*, quod cos movebat.» « Per quos [prophetas] *Spirilus prophelicus* loquitur (3). » Testatur autem scripta evangelica legi simul cum libris prophetarum in conventibus Christianorum ac proinde inter libros sacros et inspiratos recensita esse (4).

S. Theoph. Antioch, [f 180] : « Hæc nos docent Scripturæ Sanda*, et quotquot *Spirilu Sancio affjali fuere*, inter quos Joannes dicit : In principio erat Verbum. » « Consentaneæ inveniuntur prophetarum et evangeliorum sententiæ, propterea quod omnes *uno Dei affjali Spirilu* loculi sunt (5). »

S. Irenæus [190-8] : « Scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe a *Verbo Dei el Spirilu ejus diclæ*. » Ipse est Spiritus Sanctus qui loquitur per prophetas : « Manifeste pronuntians Spiritus Sanctus per David (6). »

Tertullianus [222] de Ecclesia Romana ait : « Legem et prophetas cum evangelicis et apostolicis litteris miscet et inde polal fidem. » Scripturas autem dicit « *Dei voces* » (7).

Clemens Alex [211-6] : « Os enim Domini, *Spirilus Sancias ea* [Scripta Sacra] *esi eloculus* ». « Qui divinis Scripturis firmo judicio credit, demonstrationem accipit cui contradici nequit, *vocem* scilicet *Dei* qui Scripturas nobis dedit (8). »

S. Hippolytus [1235] : Deus « dedit legem et prophetas, et dando coegit hos per Spiritum Sanctum loqui... In his igitur Verbum versabatur, loquens de se ipso. Jam enim ipsum suus

(1) *Ep. ad Philip.*, 12, 1. — (2) iv, 7, 11, 14 ; v, 2-4 ; vt, 12.

(3) *I Apol.*, 36, 31. — (4) *I Apol.*, V) ; *Dial. cum Tryph.* W, 103, 119.

(5) *Ad Auiol.*, I. II, n. 22, 1. III, n. 12, *Journel*, 182, 185.

(6) *Ada. hæc.*, l. II, c. χχvπi, n. 2. *Journel*, 203 ; l. III, c. x, n. 4 ; cf. l. IV, c. 2, n. 3, c. 10, n. 1.

(7) *De præscr.*, 37 ; *Apolog.*, 31. — (8) *Protrep.*, C. 9, n. 82, 1 ; *Stroni.*, 2, 2, 9, 6 ; *Journel*, 404, 417.

præco erat (1) ». Porro inter Scripturas citat fere omnes libros N. T.

Origenes [*] 254-5] : « Quod iste Spiritus [Sanctus] unumquemque sanctorum vel prophetarum vel apostolorum inspiraverit... manifeste in ecclesiis prædicatur. » Unde sequitur « quod *per Spirillum Dei* Scripturæ *conscripiæ* sint. » « Ipsæ Scripturæ divinæ sunt, id est, *Dei Spirilu inspiralæ*. Hinc dicit « omne in Scripturam *divinitus* datam ». « *Dei eloquia* sunt in Lege et prophetis, evangeliiis et apostolis (2). »

S. Cyprianus [f258] : « Nos Deus per Scripturas Sanctas erudire et instruere dignatus est (3) ». Præterea ubique docet in Scriptura Spiritum Sanctum loqui vel sacros scriptores loqui in Spiritu Sancto.

Eusebius Cæsar [γ340] : « Aut [hæretici] Sacras Scripturas a Sancto Spiritu *diclalas* esse non credunt, ac proinde infideles sunt ; aut semetipsos Spiritu Sancto sapientiores esse existimant (4) ».

S. Athanasius [f373] : « Omnis nostra... Scriptura, cum Vetus tum Nova, *divinilus inspirata* utilisque ad doctrinam est, ut scriptum habetur ». « Habemus ad salutem *divinas* Scripturas », at « nonnulli [hæretici] conati sunt... ea [apocrypha] immiscere Scripturæ *divinitus inspiralæ* (5). »

S. Hilarius [j"367] : « Omnem propheticum sermonem ex divini Spiritus instinctu profectum non in obscuro esi (6). »

S. Basilus [f379] citat verba S. Pauli : « Omnis Scriptura *divinitus inspirata* est atque utilis (7). » *

S. Cyrillus Hier [j*386] : « Ista nos docent *divinitus inspiralæ* λ . et N. Testamenti Scripturæ. » « Ipse Spiritus Sanctus *elocutus est Scripturas*... Dicamus ergo quæ *ab Ipso dicta sunt* (8). »

S. Gregorius Nyss. [f394] : « *Divinitus* inspirata Scriptura, sicut ipsam divinus Apostolus nominat, *Sancti Spiritus est*

(1) *Coni. Ivoeluni*, 11, 12.

(2) *De principiis*, præf., n. 4, 8 ; l. IV, n. 1 ; *In Ps. I*, n. 4 [Journel, 483]; cf. *In Jer.*, hom. 21, 2, Journel, 488 ; *In Jer.*, hom. 10, n. 1.

(3) *Præf. in libr. testim.*, Pesch, n. 48. — (4) *Fragm. cont. Artem.*, in Hist, eccl, l. V, c. xxviii, Journel, 400.

(5) *Ep. ad Marcellinum*, ep. festalis 39. — (6) *In Ps. 138*, n. 1.

(7) *Ep. XLii ad Chilonem.*, n. 3. — (8) *Catcch. k* ; cat. 16, 2, 3.

Scriplura... Quaecumque Sacra Scriptura dicit. Spiritus Sancti sunt voces vel effata (1). »

S. Ambrosius [f397] : Evangelista* « scripserunt quæ Spiritus *iis loqui dabat* ». « Inde et Scriptura *divina* θεὸς ηνευστο omnis ex hoc dicitur, quod Deus inspiret, quæ *loculus est Spiritus* (2). »

S. J. Chrysostomus [f 407] : « Ias quidem litteras *dedit Deus*. » Alibi loquitur de Scripturis divinis *a Spiritu S. compositis*. » Scripturæ non « sunt verba simpliciter, sed *Saucii Spirilus verba* (3) ».

S. Hieronymus [f 420] : « Scripturæ *a Spiritu Sancio conscripse* sunt et *edilæ*. » Quare, ait. nonnulla in versione latina emendavi « non... ut aliquid de dominicis verbis aut corrigendum putaverim aut non divinitus inspiratum ; sed latinorum codicum vitiositatem... ad græcam originem » revocare volui (4).

S. Augustinus [f430] : « De illa civitate (de coelo), unde peregrinamur, *lillæræ* nobis *venerunt* ; ipsæ sunt Scripturæ (5). »

S. Cyrillus Alex, [f 144] : « Unus enim liber est tota Scriptura et *dicta est per unum Spirilum Sanctum* (6). »

Theodoretus [f458] contra illos qui volebant non omnes Psalmos a David scriptos esse, declarat : « Quid... mea refert ? cum constet *divini Spirilus afflatu* universos osse conscriptos (7) ».

S. Gregorius I M. [γΓ>95] : « Quis hæc [librum Job] scripserit. valde supervacue quæritur, cum tamen *auctor* libri *Spirilus Saucius* fideliter credatur. Ipse igitur hæc *scripsit*, qui *scribenda dictavit* (8) ».

605a. 2° Dicunt Patres scriptoris sacros esse «organa Dei», « a Deo motos et afflatos esse », etc.

(1) *Corn. Eunom.*, I.

(2) *Ep. ad Justum*, n. 1 ; *De Spiritu* 6', I.III, c. χvi, η. 112 ; *Journel*, 1286.

(3) *In Gen.*, hom. 2, n. 2 ; hom. 21, η. 1 ; hom. 15, η. 1.

(4) *In Mich.*, l. VII, c. v ; *ep. xxvn, ad Marcellum*, η. 1 ; *Journel*, 1347.

(5) *In Ps.* 90, enar. 2, η. 1 ; *Journel*, 1479.

(6) *In Is.*, l. IJI, orat. 2, n. 13.

(7) *In Ps.*, præf. ; *Journel*, 2158.

(8) *Moralia*, præf., c. i, n. 2 ; *Journel*, 2302.

Ila S. Justinus dicit scriptores sacros « puros se ipsos divini Spiritus operationi praebere, ut divinum illud delapsum ex coelis plectrum, velut *quodam citharae aul lyrae instrumento*, ila justis hominibus utens, divinarum nobis et caelestium rerum cognitionem recluderet. » Prophetæ « vaticinantes non alia re nisi verbo divino *divinilus feruntur* » (1).

Athenagoras [177] : Dei Spiritus « prophetarum ora tanquam *instrumenta* pulsavit ». « Prophetæ... *impellente Spiritu Sancto*, quæ ipsis inspirabantur, ea sunt locuti, utante illis Spiritu Sancto, *velut si Ubiā inflet tibicen* » (2).

S. Theophilus Ant. : Acerbum Dei « *descendebat in prophetas, ac per eos* de mundi creatione et ceteris rebus *loquebatur*... Sic per eum (Moysen) loquitur (3) ».

S. Hippolytus : « Ili namque patres spiritu prophetiæ aptati digneque ab ipso Verbo honorati. quo nimirum *velut organa* in se ipsis semper unitum Verbum tanquam plectrum haberent, *cujus nutu atque afflatu*, quæ Deus vellet, hæc prophetæ annuntiabant (4) ».

Lactantius [315] : « Prophetæ... unius *Dei Spiritu pleni*, quæ futura essent, pari et consona voce prædixerunt (5). »

S. Athanasius : « Idem Spiritus est in omnibus [scriptoribus sacris], et secundum divisionem ejus, in singulis factam, unusquisque datam sibi gratiam administrat et implet, sive prophetia sit, sive legislatio, sive historiæ commemoratio, sive Psalmorum gratia (6) ».

S. Gregorius Nyss. : David « *Spiritu afflatus* dixit etiam Dominum Domino loqui, quæ dixit... Ergo numine afflati sancti vates *virtute Spiritus Sancti* inspirantur ; et ideo omnis Scriptura *divinitus inspirata* dicitur (7) ».

S. Ambrosius : Evangelistæ « *divino Spiritu* ubertatem dictorum rerumque omnium *ministrante*, sine ullo molimine coepta compleverunt (8) ».

(1) *Cohort. ad Graecos*, 8 ; *Journel*, 149 ; I *ApoL*, 33.

(2) *Leg. pro Christ.*, 7, 9 ; *Journel*, 162, 163.

(3) *Ad AutoL*, l. II, c. x ; *Journel*, 179. — (4) *De Antichristo*, 2 ; *Journel*, 388.

(5) *Div. Instit.*, l. I, c. iv, n. 1 ; *Journel*, 626. — (6) *Ep. ad Marcetlinum*, *Pesch*, 69.

(7) *Cont. Eunom.*, I, — (8) *Exp. Evan^o. Luc.*, l. I, c. i.

S. J. Chrysostomus : « Cum diligentia perpendat unusquisque nos per prophetarum linguam audire Deum nobiscum colloquentem (1) ».

S. Augustinus : « Cum illi [Evangelistæ] scripserunt quæ ille [Christus] ostendit et dixit, nequaquam dicendum est quod ipse non scripserit, quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod *dicantur capite* cognoverunt. Quidquid enim ille de suis factis et dictis nos legere voluit, hoc scribendum *illis lanquam suis manibus imperavit* (2). »

S. Gregorius I M. : « Ipse [Spiritus Sanctus] scripsit qui et in illius opere inspirator exstitit, et per scribentis vocem imitanda ad nos ejus facta transmisit.... Rei [Scripturæ] Spiritum Sanctum auctorem tenemus (3). »

B. Ex factis.

606. a) Ex *maxima* Patrum et fidelium *reverentia* erga Scripturam, quam in publica liturgia legebant, magnis cum externis devotionis signis, genuflectentes vel erecto corpore stantes, et cujus libros, etiam sub metu mortis, tradere recusabant (4).

b) Ex *usu pratico Patrum*, qui Scripturas habent in argumentum firmissimum, cui contradicere nulli fas est ; qui earum dicta afferunt sub formula : « dixit Spiritus Sanctus » et in iis errorem vel minimum reperiri posse negant (5).

C. Ex solemnibus Ecclesiæ declarationibus.

607. a) *Concilium Florentinum* (6) : « Sacrosancta Romana Ecclesia... *unum* atque *eumdein Deum* Veteris et Novi Testamenti, hoc est Legis et Prophetarum atque Evangelii pro-

(1) *In Gen.*, hoin. 15, n. 1.—(2) *De consensu evang.*, l. I, c. xxxv, n. 54 ; Journal, 1609.

(3) *Moralia*, præf., c. 1, n. 2 ; Journal, 2302. Cf. Franzelin, th. 2, p. 312 sq. ; Pesch, *De Insp...*, n. 34 sq., 395 sq.

(4) S. Just., *Apol.* i, n. 67 ; S. J. Chrysost., *in Math.*, hoin. 72, n. 2 ; S. Aug., *ep. ad Hier.*, 82, l. 3 ; Journal, n. 129, 1421.

(5) S. Clem. R., *1 ad Cor.*, n. 45 ; S. Just. *Dialog, cum Tryph.*, 65 ; S. Iren., *Adv. hæc.*, l. 2, c. 28, n. 2 ; S. Epiph., *Adv. hæc. Pan.*, hæc. 70, «C. 7 ; S. Hier., *ep.* 27 ; S. Aug., *ep.* 28, c. 3, n. 3 ; *Cont. Faustum*, l. 11, c. 5 ; Journal, n. 22, 138, 204, 1106, 1347, 1417, 1597.

(6) *Deer, pro Jacobitis*, Denzinger, n. 706.

filetur *anciorem* : quoniam, eodem Spiritu Sancto inspirante, utriusque Testam nli sancti locuti sunt : quorum libros suscipit et veneratur. »

b) Concilium Tridenlinum (1) : « Sacrosancta œcumenica et generalis Tridcntina Synodus... orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros tam Veteris quam Novi Testam nti, cum utriusque *unus Deus sit auctor...*, pari pietatis affectu ac reverentia suscipit et veneratur.. Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri Vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit..., a. s. ».

c) Concilium Vaticanum (2), post Trid. verba repetita, addit : « Eos vero (libros) Ecclesia pro *sacris et canonicis* habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua dē inde auctoritate sint approbati ; nec ideo duntaxat. quod revelationem sine errore contineant, sed *propterea quod. Spiritu Sancto inspirante conscripti, Deum habent ancioem, atque ut laies Ecclesiæ Iradili sunl.* »

II. — Natura Inspirationis

608. Ex dictis constat Scripturam sacram « *inspiralam* » dici el esse, quia habet « *Deum auctorem* ». Ergo ex hac ultima notione logice deducenda est vera inspirationis natura (3).

Dicemus autem : 1° quid *non sil* inspiratio ; 2° quisnam sit *verus et catholicus conceptus* inspirationis.

Assertio : Inspiratio est neque ipsa revelatio, neque sola assistentia Dei ab errore praecaventis scriptorem sacrum, neque subsequens Ecclesiæ approbatio, neque donum apostolatus, neque simplex motus pius.

(1) Sess. 4. Denzinger, n. 783-784.

(2) Sess. 3, cap. 2, Denzinger, n. 1787.

(3) Mangenot, in *Dirt, theol.*, art. Inspiration, col. 2098 sq. ; Forget, *ibid.*, art. Jérôme (Saint), col. 929 sq.

I. — Non est ipsa revelatio [*Doctrina saltern theol. ceria*],

609. Multi Protestantes, post *Lutherum* (I), contendunt revelationem non esse unum et eundem actum supernaturalem, et ideo Scripturam non esse *divinam*, nisi *quia et in quantum continet revelationem*.

Sed falso. Nam : a) Hæc opinio directe *damnata* est a *Vaticano* aiente : « Eos vero (libros) Ecclesia pro sacris et canonicis habet, *non ideo quod revelatiorum* sine errore contineant. »

b) Juxta Protestantes, inspiratio est in *solo libro* sacro, et ea quidem sola ratione qua a Deo revelata continet, dum reapse inspiratio habetur tum in scriptore sacro, *ul in subjecto* quo recipitur, tum in libro sacro, *ul in effectu* ad quem terminatur (n. 615 sq.).

c) Ceterum revelatio et inspiratio ab invicem differunt : 1) Revelatio non nisi in *intellectum* directe influit, dum inspiratio in *omnes* facultates scriptoris sacri influit. — 2) Revelatio generatur intelligitur *manifestatio alicujus veritatis* (sive naturaliter cognoscibilis sive non, sive etiam in se incomprehensibilis) *a Deo nobis supernaturaliter jacta*. Hoc ideo sensu, omnis inspiratio Scripturæ est revelatio et omnia inspirata sunt revelata, siquidem vere sunt *nobis* a Deo dicta, et ita substant Dei loquentis auctoritati ; at non omnia revelata sunt inspirata, quandoquidem Scriptura non integram continet revelationem (2)

II. — Non est simplex Dei assistentia (3) [*Theol. cerium*],

610. Etenim : a) Hanc theoriam *indirecte* rejicit *Vaticanum*, dicens *absentiam erroris non sufficere* ul liber aliquis dicatur et sit inspiratus.

b) Inspiratio, ex ipso conceptu, importat influxum Dei *positivum* in ipsam libri *scriptionem*, et non tantum meram assistentiam contra errorem.

(1) Melancton, Chemnitz, Quenstedt, Calov, etc.

(2) Observa tamen terminologiam de his non esse plane eandem apud omnes theologos. Cf. Billot, *De Insp.*, ed. 2, p. 56-58 ; Vacant, *Eludes...*, t. 1. n. 471 ; Pesch, *De Insp.*, n. 411 sq. ; Van Noort, *De fide divina*, n. 191 ; Chauvin, *L'inspiration*, c. 3, p. 59 ; Hugon, *La causalité instrumentale*, c. 2, p. 36 ; Ami du Clergé, 1924, p. 530 sq. ; Synave, in *Revue thomiste*, jan. 1925, p. 201-207 ; Mgr Picaud, *Leçons élémentaires d'introduction générale aux Saintes Ecritures*, Vannes, 1925, p. 43-44.

(3) Id dixerunt Bonfrerius, *In Script, prologia*, vin, 3 ; Chrismann, *Regle de la foi catholique*, § 49-51 ; Jahn, *Introduction aux livres de l'A. T.*, § 19 ; Richardus Simon, *Histoire critique du texte du N. T.* Ct. Pesch, *De Inspiratione...*, n. 317-326.

c) Hoc admisso : 1) *Definitiones Ecclesiæ*, infallibiles propter Dei assistentiam, essent et ipsæ *documenta inspirata*; — 2) Deus jam *non verus* esset *auctor* Scripturæ, saltem ex parte qua Scriptura continet veritates scriptori sacro jam notas : in compositionem enim libri non influeret, sed *assisteret* tantum ne scriptor in re ulla eiraret.

III. — Non est subsequens Ecclesiæ approbatio [*Doctrina catholica*].

611. Fautores hujus doctrinæ ita eam exponunt : 1) Liber mere humanus Scriptura Sacra fieret, si postea in eo *nil erroris* reperiri *testaretur Spiritus Sanctus* (1) ; — 2) imo sunt libri, v. g. Macchabæorum, qui facti sunt inspirati eo ipso quod *ab Ecclesia* in canone recepti sunt (2) ; — 3) Partes *mere historicæ* Scripturarum, hac tantum *inspiratione subsequente* pollent (3).

Hæc theoria : a) Saltem quoad (hio ultima puncta, absolute *damnatur a Vaticano* dicente : « Eos vero (libros Scripturæ) Ecclesia pro *sacris et canonicis* habet, *non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati.* »

b) Incompatibilis est cum doctrina *lotius Traditionis*, juxta quam inspiratus non est nisi liber ille qui *verbum* continet *ipsius Dei*, ut auctoris ejus principalis.

c) Est *contradictoria*. — Liber enim, origine *mere humanus*, fieri nequit liber divinus, Deum scilicet habens auctorem, ex ipsa approbatione subsequenti, qua ejus essentia minime mutatur.

IV. — Inspiratio non est donum apostolatus [*Theol. certum*].

612. A. Alii (4) quidem contendunt charisma inspirationis *essentialiter* et *intrinsece* connexum fuisse cum dono apostola-

(1) Lessius, *De divin, inspirat, doctrina*; Bonfrerius, *In Script, proloquia*, vin, sect. 7; Sixtus Senensis, *Bibliotheca sacra*, l. VII, hæc. 12. Venise, 1566; cf. Pesch, *De Inspirat.*, n. 283 sq. ; 323-324 ; Méchineau, *L'idée du Livre inspiré*, p. 96 sq.

(2) Haneberg, *Hist, de la révélation*, trad. Goschler, Paris, 1856, t. II, p. 468-469 ; Movers, *Loci quidam historiæ Canonis K. T. illustrati* ; cf. Pesch, *De Inspirat.*, n. 326.

(3) Haneberg, *ibid.* ; Holden, *Divinæ fidei Analysis*, Paris, 1782 ; cf. Pesch n. 315 sq.

(4) J. D. Michaëlls, *Introductio in .V. T.*, t. I, c. III ; Jalaguler, *Inspiration du Nouveau Testament*, Paris, 1850 ; E. de Pressensé, *De l'inspiration des Saintes Ecritures*, 1862. Cf. Pesch, n. 621, 263.

tus. Hinc : 1) apostoli, vi muneris apostolici, necessario luerunt inspirati, si aliquam doctrinam scripto proposuerint ; 2) apostolatus rst critérium *exclusivum* inspirationis pro libris N. T.. quorum nullus est inspiratus nisi ab apostolis fuerit scriptus. Consequenter negant inspirationem evangeliorum Marci et Lucæ et Actuum apostolorum.

Hæc opinio *omnino rejicitur*. Nam : a) Inspiratio est donum ab apostolatu distinctum et separabile : 1) *distinctum* : non est enim, sicut apostolatus, charisma permanens per modum habitus ad prædicandum, sed *transiens*, per modum actus, ad scribendum (1) ; 2) *separabile*, siquidem plures apostoli non fuerunt inspirati ad scribendum, dum alii, non apostoli, SS. Lucas et Marcus, sub Dei motione, libros conscripserunt. Ergo « ex charismate apostolatus sequitur quidem apostolos, si doctrinam revelatam vellent scripto proponere, fuisse *infallibiles* sicut in prædicanda, ita in scribenda doctrina Christi ; at ex munere apostolatus per se speciato non sequitur ipsam scriptionem esse inspiratam, (imo) nec sequitur *non potuisse* apostolos scribere alia ad doctrinam Christi nihil pertinentia, in quibus non solum non inspirati, sed neque infallibiles essent » (2). Igitur *genuinus* liber *apostolicus*, licet infallibiter veram contineat doctrinam revelatam, non eo ipso habendus est inspiratus.

b) Altera assertio : nullus liber N. T. probari potest inspiratus, nisi qui scriptus sit ab apostolis, a fortiori respuenda est. « Charisma enim extraordinarium inspirationis ad scribendum *nulli muneri* aut *conditioni* personarum est alligatum... Sicut ergo ex nullo munere, quo scriptor fundussit in Ecclesia, potest demonstrari libri inspiratio ; ita etiam muneris sive apostolici sive cujusvis alterius defectus nihil obsist demonstrationi, quæ aliunde, ex divino scilicet testimonio et revelatione petenda est (3). »

B. Alii (4) opinionem præcedentem, quali m exposuimus,, rejiciendam putant, sed censent « charisma inspirationis de

(1) 2-2, q. 171, a. 2.

(2) Franzelln, *De Scriptura*, th. 5, ed. 4. p. 346 sq. ; Hopil, *Introd. in sacros utriusque T. libros compendium*, vol. 1, p. 61 sq.

(3) Franzelin, p. 349.

(4) Ubaldl, *Introductio in S. Scripturam*, t. II, Romæ, 1878, p. 76 sq. Cellerler, *Essai d'une Introduction critique au Nouveau Testament*, p. 2, 1-8 ; Székély, *Hermeneutica biblica*, 1902, p. 194 sq. ; Schanz, *Apologie des Chnstentums*, II, ed. 3, Freiburg, 1905, p. 608 sq. ; Jouon, in *Etudes**, a. 1904, p. 80 sq. ; Van Noort, n. 52-53.

facto *extrinsecc connexum* fuisse cum apostolatu, ila ut apostoli, quoties in. perfungendo suo munere apostolico aliquid scriberent, *de facio* semper fuerint inspirati » (1). Inspirationemque SS. Marci et Lucæ explicant dicenUs charisma inspirationis apostolis concessum, ad *immediatos* eorum discipulos, saltem *primarios*, extensum fuisse.

Sententia tamen *communior* (2) negat inspirationem alicujus libri sufficienter demonstrari ex sua origine apostolica, tum quia non videtur probari charisma inspirationis annexum fuisse muneri apostolico, tum quia hoc critérium non certo applicari potest ad Marcum et Lucam, ut concedit ipse *Ualdi*.

V. — Non est simplex pius animi motus.

613. Secundum quosdam Semi-Rationalistas (3), inspiratio est tantummodo pius animi motus, quo homines sanctiores *incitati* fuerunt ad scribendum, pro aliis, suas *proprias* el intimas *experientias* religiosas.

Non opus est confutare hoc systema, quo aperte negatur et destruitur ipsa et omnis Scripturæ inspiratio.

Asseritio catholica : Inspiratio in eo est quod Deus « supernaturali ipse virtute ita eos (scriptores sacros) ad scribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia eaque sola, quæ ipse juberet, et recte mente conciperent et fideliter conscribere vellent et apte infallibili veritate exprimerent : secus non esset ipse auctor Sacræ Scripturæ universæ » (4).

Generatim exponitur natura inspirationis.

614. Scriptura sacra dicitur et est *inspirata*, quia habet *Deum anciolem*. Jamvero is lanium *ancior* est alicujus *libri*. qui libri hujus *causa* est *efficiens*, qui in mpc librum ab initio

(1) Van Noort, *l. cit.*

(2) Pesch, n, 602 635.

(3) Hugo Grotius, Joannes Clericus, Semler, Wegscheider el alii, de quibus cf. Pesch, n. 231 sq. ; Sabatier*, *Les religions d'autorité et la religion de l'esprit*, cd 3, Paris, 1904, p. 387 sq. ; *Esquisse (l'une philosophie de la religion*, ed. 9, Paris, p. 95 sq.

(4) Leo XIII, Encyc. *Proi idenlissimus Deus* ; Denzinger, 1952 ; Forget, in *Diet, théol.*, art. Jérôme (Saint), col. 927-943.

ad finem scripsit, sive *per se*, quod in praesenti evidenter excluditur : Deus enim non immediate scripsit libros sacros, sive *per alium*, tanquam per scriptiois instrumentum. Liber ergo inspiratus a Deo est, ut a causa principali, ab homine autem, ut a causa instrumentali (1).

Jamvero : a) *Duplex est operatio instrumenti* : 1) operatio propria seu *connaturalis*, quam exercet instrumentum virtute sibi propria ; sic serra, sua dentaturæ acuitate, scindit ; — 2) operatio *proprie instrumentalis*, (piam non exercet nisi *sub molione* causæ principalis seu virtute a principali *derivata*, virtute *proprie instrumentali* ; ita serra, ab artifice mota, scamnum facit.

b) « Causa secunda instrumentalis non participat actionem causa? superioris, nisi in quantum per aliquid *sibi proprium dispositive* operatur ad effectum principalis agentis » (1, q. 45, a. 5). Sic serra, ex natura, apta est ad scindendum, et ejus effectus proprius (scissio ligni), est quid inchoativum ad effectum causæ principalis (facere lectum).

c) Instrumentum « non perficit instrumentalem actionem, nisi *exercendo* actionem propriam. • scindendo enim [serra] facit lectum » (3, q. 62, a. 1, ad 2).

d) Virtus seu motio instrumentalis *minime mutat* naturam nisi, quæ in instrumentum accipitur, « quia *actio alicujus*, etiamsi sit ejus vel instrumenti, oportet ut *ab ejus potentia egrediatur* » (De Pol., q. 3 a. 4) ; sed addit tantummodo novam *formalem* seu *efficaciam* propriæ instrumenti operationi, et levat propriam ejus virtute in adeo ut instrumentum possit aliquid ultra operari.

Quapropter Deus, assumendo auctorem sacrum in instrumentum ad scribendum ea quæ vult et modo (pio vult, non ideo omnia scribenda *materialiter* usque ad ultimum verbum dictat ; secus scriptor humanus, sub influxu inspirationis, mutaretur in natura et fieret quid inanime et *mere mechanicum*, nec ullatenus dici posset auctor, vel secundarius, libri inspirati. Sed *molione* quadam speciali *interna* movet Deus auctorem, tum ad mente *concupienda* ea quæ scribi jubet

(1) *Quodl.*, vu, a. 14, ad 5.

tum ad *scriplo consignanda* sic concepta, adeo ul anetor, sub hac motione, n maneat instrumentum *verum, vicum, actioum, suo modo* ornatum et instructum, *suam* habens *modalilalem* r^s concipiendi et scribendi.

Qualis autem sit proprie *hæc molio* Spiritus Saneti in scriptorem sacrum, nunc *penitius* scrutandum est.

In specie describitur natura inspirationis.

615. Inspiratio considerari pot,est : 1) *in I)eo*. ut in causa a cpia progreditur ; 2) *in homine*, ut in subjecto in (pio recipitur ; 3) *in ipsis libris sacris*, ut in effectu ad (piem ultimo terminatur.

1° In Deo considerata (*Supernalurali ipse virtute....*).

616. Inspiratio est *gratia extraordinaria, gratis data et efficax*.

a) *Gratia*. — Inspiratio enim est molio I) i *supernaluralis, physica* quide m et omnino gratuita. Nam : 1) plane distinguitur a *concursu Dei naturali*, qui debetur et ad agendum conceditur omni en atura' ; quippe prorsus excedit *meritum* scriptoris sacri et absolute *indebita* est ipsi ejus natura', cujus vires et exigentias omnino superat ; 2) datur ad effectum vere *supernaluralem* (1).

b) *Gratia extraordinaria*. — Data esi enim *paucis* tantum viris, (t quidem per modum *actus transitorii*. in ipsos scilicet non influens, nisi quamdiu munus exercuerunt instrumenti Dei ad scribendum.

c) *Gratia gratis data*. — Collata nempe, *per se* (l *primario*. non ad sanctificationi m ipsius auctoris sacri, sed ad *aliorum utilitatem*, ad bonum totius Ecclesia' (I Cor., χπ, 7-11).

(I) *Gratia efficax*. — *Infallibilem* enim habet *connexionem* cum effectu a Dio præintinto, adeo ul. quando illam in homini m immittit Deus, jam certissimum < st auctori m sacrum, sub

(1) Communis Iribus Personis divinis ut omnis operatio ad extra, inspiratio speciatim attribuitur Spiritui Sancto, propter analogiam quam habet, ul omnis gratia, ad proprietatem personalem Spiritus Sancti, qui a Patre et Filio procedit, via spirationis, ut Amor seu Donum subsistens.

inspirationis influxu, *infallibiliter* licet *libere* (1), confecturum, librum quem vult Deus et modo quo vult.

2° In homine.

617. Divina inspirationis motio « auctores sacros ad scribendum *excitavit* et *movit* », influens nempe in *omnes* auctorum *potencias*, quæ ad id opus sunt necessariae : principaliter quidem in *intellectum*, cum compositio libri opus sit intellectuale, sed etiam in *voluntatem*, ut ipsa ad laborem a Deo prævoluntum mota, *alias* quoque imperet *facultates* in operis executione.

A. Actio in intellectum (Adstipit ut... recte mente conciperent).

618. *Nolitia rerum scribendarum* est semper *de prærequisitis* ad inspirationem. quocumque modo a scriptore cognoscantur. *Aliæ* quidem veritates, quæ scriptori sunt prorsus ignota? nec ab eo naturaliter cognosci possunt, ipsi a Deo *revelantur*; *alias* vero scriptor ipso invenit, *per media naturalia*, sub Dei assistentia, eas nimirum hauriens, *absque errore*, imo cum certitudine divina, propter auxilium Dei, qui veritatem tantum tradere vult hominibus, sive ex propria memoria, sive ex orali traditione, sive ex documentis scriptis. Ideo, etiam in documentis colligendis, in fontibus examinandis, etc., scriptor sacer lumine divino excitatur et corroboratur.

Nolitia autem rerum præhabita, inspiratio proprie dicta activitatem suam exercere incipit, *pénétrare* scilicet *intellectum* scriptoris, illum illuminans et confortans, ita ut *ipse scriptor* vere *concipiat* et *efformet sententias* de rebus scribendis, sed eo modo (*pro vult Deus* : quapropter sententiæ, sic sub motione Dei illuminativa et roborativa conceptæ, jam sunt *sententiæ* vere *divinæ*, summe nempe et infallibiliter veræ et certæ, licet sint simul vere *humanæ*, utpote a tali mente humana, modo suo, conceptæ et efformatæ (2).

(1) Tract, de Gratia, ubi de gratia efficaci.

(2) 2-2, q. 173, a. 2 ; Hòpiš, *Tract, de Insp. S. Scripturæ*, Romæ, 1923., p. 25 sq.

Itaque hæc actio inspirationis : 1) neque importat *suggestionem directam* sententiarum aut verborum *dictationem*. Nam, hoc in casu, Spiritus Sanctus esset non solum auctor principalis Scripturarum, sed auctor unicus, nec ullatenus explicari posset quomodo idem luctum *diversimode* narratur apud diversos auctores, et quomodo unusquisque scriptor *propriam* servat indolem, *proprium* stylum, seu *singulares* suas notas in lingua, in ipso genere ac forma loquendi (1).

2) Sed neque est *simplex directio* (2), qua scriptor opportune iudicaret quasnam veritates scribi velit Deus, quas vero, propriis viribus et proprio Marte solus scriptor conciperet et scripto consignaret, quia, ut Scriptura sit « *Verbum Dei scriptum* », de necessitate oportet ut *Deus ipse cooperetur*, cum auctore humano, *ad intellectualiter concipiendum* opus scribendum.

619. Nota. — 1) Plerique theologi censent *scriplores* sacros *non ignorasse* suam inspirationem. Quamvis enim neque necessarium sit, neque semper certum, id negandum non videtur, nisi probetur : *magis* enim *convertitur* tum instrumento rationali, tum excellentiæ charismatis inspirationis (3).

2) Quamvis scriplores sacri fuerint, in manu Dei. instrumenta intellectualia et conscia, *non certo constat* eos semper *plene* novisse valorem et momentum eorum quæ scripserunt.

B. Actio in voluntatem « ut fideliter scribere vellent et apte exprimere ».

620. Inspiratione non solum Deus voluntatem humanam *moveat* atque *impellit* ad scribendum (molio prævia) ea quæ vult et modo quo vult, sed etiam « ipsi... *peculiariter continenterque* adest » (4) donec liber perficiatur, cum ea *concurrenter* in tota compositionis libri *opere*; id enim omnino requiritur ut. Deus sit *verus* auctor ipsius libri, nimirum ut absolute *evitetur error*

(1) Bened. XV, Encycl. « *Spiritus Paraclitus* », A. A. S., 15 sept. 1920, p. 389.

(2) Pesch, *De Inspirat.*, n. 417 sq. ; *Prælat. dos.*, t. I, n. 616 ; Calmes, « *Ou'est-ce que l'Écriture sainte ?* » p. 33-41.

(3) 2-2, q. 173, a. 4 ; q. 171, a. 5 ; Franzelin, th. 3, Correl. 3, p. 330
Pesch, *De Inspiratione*, n. 421.

(4) Bened. XV, Encycl. « *Spiritus Paraclitus* ».

et *fideliter* et *apte* exprimantur ea *omnia* et ea *sola* quæ ad homines *dirigi* vult Deus.

Inspiratio itaque non influit tantummodo *negative* in facultates exsecutivas auctoris sacri, cum ab errore præcavendo in electione et consignatione vocabulorum (1), sed *positive*, eum illuminando, dirigendo et *adjuvando* in ipsa vocabulorum *electione* et *expressione*, adeo ut conceptus, quos, sub influxu inspirativo elaboravit, cos, sub eodem influxu, apte infallibili veritate exprimat.

621. Nota. — *a)* Hæc ideo motio divina, sic intellecta, sola est, ut videtur, vera et *adæquala causa*, cur auctor sacer ad hæc tali modo scribenda determinetur, reapseque ea hoc tali modo scripto consignet ; solaque recte explicat quomodo Deus sil vere *causa* libri sacri *principalis*, quomodo Scriptura sit vere *Verbum Dei scriptum* ; sola denique plene salvat naturam inspirationis, quæ non tantum ad veritates mentaliter concipiendas datur, sed etiam ad eas materiali scripturæ signo transmittendas.

b) Hæc tamen motio Dei *interna* in auctorem sacrum *dari* potest, *occasione* adjunctorum et molivorum humanorum, quæ se habent ad eam ul quasi præparatio providentialis, v. g. S. *Marcus*, evangelium scripsit, *rogatus* a fidelibus romanis, et S. *Paulus* ad Philemonem scripsit, *occasione* fugæ Onesimi.

c) Sub hac motione, auctor sacer neque in *exlasim* rapitur, ul somniant Montanistæ, neque *libertatem* amittit, cum Deus, auctor humanæ libertatis, eam, sive intellectu mediante, sive etiam immediate, infallibiliter movere potest ad actum determinatum, quin eam ullatenus necessilet (2).

C. Actio in ipsis libris sacris.

622. Causa instrumentalis ita subordinatin' causæ principali ut, licet in effectu hujusmodi causarum *diversae* adsint *formalilales*, quæ *alterutri* causæ tanquam *propriae* attribui possint, *lotus* tamen *effeclus* indivisibiliter progreditur e

(1) Id tantum requirunt nonnulli auctores, v. g. Franzelln, th. 3, n, ed. 4, p. 322 sq. ; Pesch, *De Inspiratione*, n. 425, 477 ; *Prudeci.*, t. I, n. 619, etc. Multi vero sententiam, quam detendimus, omnino tenent : v. g. Billot, C. 2, § 2 et 3 ; Chauvin, *op. cit.*, cap. 2, p. 48 sq. ; Mangenot, in *Diet, de la Bible*, art. Inspiration, col. 904 sq. ; Hugon, *La causalité instrumentale*, C. 2, ni, p. 51 sq. ; Schultes, p. 531 sq.

(2) Cf. Tract, de Gratia, ubi de gratia efficaci.

potentia instrumenti prout per principale agens *mola et elevata*. Atqui libri sacri proveniunt ab auctore sacro, ut a causa instrumental), Deo in omnibus subordinate, ut causæ principali. Ergo libri sacri, *toti a Deo sunt et toti ab homine*.

Igitur in his « non est *pars a parte rei realiter distincta*, quæ propriæ virtuti instrumenti *seorsum* ab influxu causæ principalis, vel influxui causa* principalis *seorsum* a propria a-tivitate instrumenti debeatur, sed solum sunt *distinctæ formalitatis*, quas in unam alteramve causam tanquam in proprium *principium* necesse est refundere » (1). Hinc sentential, epiia *humano* modo, imo propriis cujusque scriptoris forma et stylo, formatæ sunt et exaratae, *quid imperfectum* præ se ferunt, quod auctori sacro tribuendum est ; quia vero, licet humanæ, sub *influxu Dei* formata* sunt et expressæ, *infallibiliter* continent ipsum Dei verbum.

ART. II

De Extensione inspirationis

623. Certo constat *omnes* libros sacros esse *inspiratos*. Quamam vero sit extensio hujus inspirationis, nunc quæritur : videlicet num extenatur inspiratio ad *omnes res*, quæcumque sint, dogmaticæ, scientificæ, etc., quæ apud Scripturam inveniuntur, num præsertim extendatur tam ad *verba* quam ad *conceptus*.

Errores.

624. Protestantes *orthodoxi* inspirationem restringunt ad sola *dogmata essentialia*. *Liberales* autem et *Modernistæ* contendunt Scriptorem sacrum minime ab errore præservatum fuisse. Quin etiam *nonnulli catholici* (2) docuerunt inspirationem extendi ad solas *res fidei et morum* et ideo errorem potuisse irrepere in alias res quæ sunt ordinis historici, scientifici, etc. Ipse *Newman* (3) censuit ab inspiratione et infallibilitate excludi posse « obiter dicta ».

(1) Billot, *De Inspirat.*, cap. 2, § 3, court. 2, p. 63 ; cf. S. Th., *De Malo*, q. 3, a. 2.

(2) Holden, Clifford, Salvatore di Bartolo, Fr. Lenormant, Mgr d'Hulst. Cf. Pesch, *De Inspiratione*, n. 316, 270, 333*342.

(3) Cf. Pesch, *ibid.*, n. 336.

Asserlio : Inspiratio extenditur ad omnes res et sententias Scripturarum, imo tam ad verba quam ad conceptus.

I. — Extenditur ad omnes res et sententias [*De fide*].

625. a) *Hæc est antiqua et constans fides Ecclesiæ*. — 1) Hæc quidem fides « solemni etiam sententia in Conciliis definita Florentino et Tridentino, confirmata denique atque expressius declarata (est) in Concilio Vaticano, a quo absolute edictum : « V. et N. Testam^{en}ti libri *integri cum omnibus suis partibus*, prout in ejusdem Concilii (Tridentini) decreto recensentur, et in veteri Vulgata latina editione habentur, pro *sacris et canonicis* suscipiendi sunt... propterea quod, Spiritu Sancto inspirante conscripti. Deum habent auctorem (1). »

Atqui inter hos libros, alii sunt *fere Iohannis historici*, (ut libri Jud., Reg., Paralip., Esdr., Nchcm., AJachab.) ; alii *nulla* continent, quæ ad n^{ost}re fidei et morum *minime* spectant.

Ergo, juxta Concilia, inspiratio ad *omnes res et sententias* Scripturarum protenditur.

2) Hinc Leo XIII declarat « nefas omnino » esse aut inspirationem ad *aliquas* tantum Scripturæ partes *coangustare*, aut concedere sacrum ipsum *errasse* auctor» m. Nec enim toleranda » sit eorum ratio, qui ex... difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitante s, inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil præterea, p» rtinere » (2).

3) Pius X, in Deer. Lain» nlabili, damnavit prop. 11 : « Inspiratio divina non ille ad Iohannis Scripturam sacram » xt» nditur, ut *omnes » l singulas » jus partes* ab omni errore pramwniat. » Denzinger, 2011.

4) Benedictus XV cos r» probavit « qui, inducto inter clem» ntum Scripturæ *primarium* seu religiosum et *secundarium* seu profanum discrimine, inspiration» m quidem ad omnes sententias, immo etiam ad singula Bibliorum verba pertinere volunt, sed ejus » fleet us, atque in primis *erroris immunitatem* absolutamque veritatem, ad *elementum primarium* seu religiosum contrahunt et coangustant (3) ».

(1) Leo XIII, encyc. *Provid. Deus*; Denzinger, 1952, 783 sq., 1809.

(2) Encyc. *Providentissimus Deus*, Denzinger, 1950.

(3) Encyc. *Spiritus Paradilus*, Denzinger, 2186.

b) *Hæc esi doctrina ipsius Scripturæ.* — In textu : « *O(nnis Scriptura divinitus inspirata* », Apostolus non distinguit pariem a parte, sed, *nulla* objecti aut materiæ *exceplione* lacta, absolute affirmat inspiratam quamctimque Scripturæ partem.

c) *Hæc esi doctrina inconcussa Patrum.* — Dicunt enim in Scriptura « *omnia* a Spiritu Sancto dicta esse . ac proinde « *lolam* Scripturam *divinitus inspiratam* esse usque ad singulas litteras », « diligentiam Spiritus usque ad *apicem* et *lilleram* extendi ». Unde « in verbis divinitus inspiratis *ne una* quidem *syllaba* est *oliosa* », « nihil dissonum », « nihil discrepans », « sed singuli sermones, syllabæ, apices, puncta in divinis Scripturis pknata sunt sensibus ». Quapropter nos exhortantur Patres « ne breve in dictionem nove syllabam unam ex iis quæ in divina Scriptura dicuntur, prætereurramus. Neque enim sunt verba simpliciter, sed *Spiritus Sancti verba* » (1).

Hæc Patrum testimonia adeo sunt clara et aperta, ut ipse Loisy scribere non dubitaverit : « Jamais ni les Pères ni les Docteurs du moyen âge n'ont soupçonné qu'il pût y avoir dans la Bible des parties non inspirées, et les définitions de Trente et du Vatican n'autorisent pas une semblable distinction (2) ».

d) *Id sequitur ex dictis.* — 1) *Tota et integra Scriptura Deum* habet *auctorem*. Eigo inspiratio ad *lolam* et *integram* extenditur et ad omnes ejus partes, ac propterea nullus error irrepere potest in libros authenticos Scripturarum, secus in Deum ipsum refundentur. 2) Semel *admissa* inspiratione restrictiva ad sola loca doctrinalia, *in dubium* vocatur ipsa Scripturæ auctoritas, quia valde erit difficile distinguere textus inspiratos a non inspiratis, seu discernere utrum aliqua doctrina cum fide et moribus connectatur necne.

Hinc Leo XIII : « Consequitur, ut qui in *locis authenticis* librorum sacrorum quidpiam falsi contineri posse existi-

(1) Hæc sunt verba S. Clem. Rom., Justini, Ireniei, Origenis, Basili 3/., Gregor. Naz., Hier., J. Chrysostomi, Augustini, etc. Cf. supra, n. 605 sq. Pesch, *De Inspiratione*, n. 434.

(2) *Etudes bibliques*, 1901, p. 42.

ment, ii profecto aut catholicam divinæ inspirationis notionem pervertant, aut Deum ipsum erroris faciant auctorem. »

II. — Inspiratio tam ad verba quam ad conceptus protenditur [*Doctrina communior sallem et probabilior*].

626. Sane jam respuimus inspirationem ita intellectam ut *verba ipsa* a Deo sint *malerialiter* dictata, sed *minus veram* etiam credimus sententiam (1), quæ inspirationem ita restringit ad solos conceptus ut assistentia divina ad ipsa quoque verba eatenus tantum extendi debeat, quatenus Deus cavere debet ne *verba inepla* (ligantur, quibus sensus ipse corrumpatur, relinquens ideo ipsi et soli auctoris arbitrio electionem vocabulorum, quamdiu apta seligit.

Re enim vera, si in hoc ultimo systtmate adhuc appareat hominem esse auctorem secundarium libri sacri, *non adeo facile salvatur* doctrina de Deo *anciore principali* totius et integræ Scripturæ, quandoquidem, uti sæpe monuimus, inspiratio non datur tantum ad concipiendum, sed « ad *scribendum* » ea omnia et ea sola quæ jubet Deus.

Igitur, nisi inspiratio extendatur et ad conceptus et ad verba, libri sacri vix videntur, *absolute* et sine ulla restrictione, *loli* et *inlegri*, (piales apud nos exstant authentici, dici posse opus ipsius Dei (2).

Probalur :

627. a) Ex nexu idearum cum verbis. — Id omnino verum apparet, si consideretur *maxima connexio* quæ naturaliter viget inter *senlenlias* et *phrasim*, inter *conceplus* et *verba*; quæ quidem connexio nititur et ipsa in naturali hominis

(1) Crets, *De divina Bibliorum inspiratione*, Lovanii, 1886; Schmid, *De inspirationis Bibliorum vi et ratione*, Brixinæ, 1885; Brucker, *Questions actuelles (l'Écriture sainte)*, Paris, 1895; Pesch, *Prælect.*, n. 635 sq.; *De Inspiratione*, n. 468 sq.; 473-479; *Supplementum...*, n. 6 sq.; Franzelin, th. 3, ed. 4, p. 322 sq.; Vacant, *Etudes théologiques...*, t. I, art. 85, n. 474 sq. Dorsch, p. 198 sq.

(2) « La théorie qui exclut l'inspiration verbale nie paraît peu concevable psychologiquement, étant donné que les auteurs bibliques ont été inspirés pour écrire leurs livres et non seulement pour penser à les écrire, t Loisy*, *L'enseignement biblique*, n. 8.

facilitati uni connexioni. « Tanta est, in hac vita (1), connexio inter ideas et vocabula quibus exprimuntur, ut mens nostra de rebus ipsis dum cogitat, nunquam abstrahat a vocibus quibus exprimuntur ; at *de singulis rebus una cum vocibus quibus exprimuntur, necessario cogitamus*. Itaque, nisi Deus illam rerum cogitatarum cum certis quibusdam vocabulis connexionem in mente scriptorum sacrorum dissolverit (quod quidem nullatenus verosimile est), profecto res ipsas in Scripturis expressas inspirare Deus non potuit, quin simul proprias voces quibus illæ significarentur, scriptoribus sacris dictaverit » utique motione-suggestiva, de qua sæpius.

Neganda ergo videtur illa quasi « vivisectio », quam quidam introducunt inter conceptus et verba, et (piam rei natura pati non valet.

b) Ex didis de causa instrumentali. — Sed potius dicendum juxta thesim de causa instrumental!, conceptus et verba *totaliter* et a Deo et ab homine provenire. Certe non a Deo suggeruntur praeformati conceptus et praeformata verba : id jam rejecimus, sed et conceptus et verba ita *immediate* originem habent *e potentia activa* hagiographi sub motione Dei inspirantis, ut et conceptus et verba, etiam in individuo, sint simul *vere a Deo mediante hagiographo*.

Hoc autem systema, psychologicè legibus conformius, logicè quoque deduci potest ex variis Traditionis documentis antea expositis (2), in quibus semper agunt Patres de inspiratione totali.

Conclusiones generales.

628. 1a Conclusio. — « *Omnia et singula in originalibus Scripturæ libris contenta, prout el ea ratione qua in iisdem*

(1) Du Plessis d'Argentré, *Elementa theologica*, p. 74, ap. Chauvin, p. 188.

(2) Billot, *De inspiratione*, c. 2, § 3, corol. 2, p. 60 sq. ; Lagrange, *Revue biblique*, oct. 1895, p. 563 ; Apr. 1896, p. 214 ; Pègues, *Rev. biblique*, 1897, p. 76 ; Hugon, *La causalité instrumentale*, c. 2, p. 51 sq. ; Chauvin, *L'inspiration des divines Ecritures*, c. 7, p. 172 sq. ; Mangenot, in *Diet. de la Bible*, art. Inspiration, col. 910 ; Calmes, *Qu'est-ce que l'Écriture sainte* l p. 54-62 ; Balnvel, *De Scriptura Sacra*, n. 121-123 ; Méchineau, *L'idée du livre inspiré*, p. 18 sq. ; Van Noort, n. 79 ; G. Mortari. *La nozione di causa istrumentale e le sue applicazioni alla questione dell' ispirazione verbale*, Veonæ, 1928.

libris posita jacent, vere a Deo sunt ut directum ad nos scriptum verbum Dei (1). » Etenim sunt omnia et singula *a Dea dictata*.

Dixi autem : « *prout et ea ratione...* » Nam alia sunt *formaliter* et *in seipsis* verbum Dei. alia vero *materialiter* tantum, ratione nempe eorum *insertionis* in Scriptura.

a) *Sunt formaliter verbum Dei et ideo in se et per se vera et certa* :

1) *Omnia*, etiam facta historica, quæ hagiographus (*pia talis*, seu ut *Dei instrumentum*, sub Dei motione, vere *affirmat et docet*.

2) Omnia quæ referuntur ut dicta ipsius *Dei* aut *Christi*; ut dicta Angelorum, Prophetarum, Apostolorum, in quantum *actu* munus exercent divinum seu ut *ministri Dei* loquuntur.

3) Omnia asserta, a Deo *approbata*, vel a Christo, vel etiam ab ipso hagiographo qua formaliter instrumentum est Dei.

b) *Sunt materialiter tantum verbum Dei ac proinde nec in se et per se vera, sed sancta* :

1) Omnia quæ a *Deo* aut ab *auctore sacro* aut etiam ab ipsa *ratione* humana *improbantur*.

2) Omnia verba *mendosa, injuriosa, blasphema*.

3) *Propria* dicta aut sensa *auctoris* aut aliorum hominum, de quibus constat ea esse *præter* Dei influxum.

4) Documenta de quibus solidis argumentis constat quod ea sacer scriptor *nec sua facit nec probat* (2).

(1) Billot, *De Inspiratione*, c. 1, p. 36 ; Vosté, *De Scripturarum veritate*, Romæ, 1923; Dorsch, *De inspiratione Scripturæ sacra'*, p. 178 sq. Hinc *Commissio de re biblica*. 18 Jun. 1915 : ex « dogmate catholico de inspiratione et inerrantia S. Scripturarum (sequitur quod) omne id quod hagiographus asserit, enuntiat, insinuat, retineri debet assertum, enuntiatum, insinuat a Spiritu Sancto ». Denzinger, 2180.

(2) Ad enodandas tamen difficultates non licet pro arbitrio supponere « *citationem implicitam* », quæ e contra admittenda non est, « excepto casu, in quo, salvis sensu ac iudicio Ecclesiæ, solidis argumentis probetur : 1) Hagiographum alterius dicta vel documenta revera citare, et 2) eadem nec probare nec sua facere, ita ut iure censeatur non proprio nomine loqui ». Dec. *Comm. Bibl.*, 13 Febr. 1905. Denzinger, η. 1979. Cf. Chauvin, *L'inspiration*. chap. VIII ; Billot, *De Inspiratione*, c. 1, § 2, m, p. 36 sq. ; Pesch » *De Inspiratione*, n. 436-450 ; Mangenot, *art. eil.t* col. 2260 sq.

629. 2a Conclusio. — Inspiratio, uti vidimus, *omnem errorem*
 41 Scriptura *originali* et *authentica* *lani necessario excludit*
 « (piam necessarium est Deum, summam veritatem, nullius
 Omnino erroris auctorem esse » (Prov. Deus) (1). — *Quoad*
errores qui de lacto exstare tamen possunt in Scripturis aut
 difficultates quæ exsurgere possunt inter Scripturam et
 Scientias, hæc juvat exscribere ex *Leonis XIII* encyclica
 « Prov. Deus » :

1° *Errores reales*. — « Fieri quidem potest, ut quædam
 librariis in codicibus describendis minus recte exciderint ;
 quod *considerate* judicandum est, *nec facile* admittendum,
 nisi quibus locis rite sit demonstratum. »

2° *Nulla contradictio cum doctrina fidei*. — « Quum et sacro-
 rum librorum et doctrinæ apud Ecclesiam depositæ idem sit
 auctor Deus, profecto *fieri nequii*, ut sensus ex illis, qui ab
 hac quoquo modo discrepet, legitima interpretatione erua-
 tur. Ex quo apparet, cam interpretationem ut ineptam et
 falsam rejiciendam, quæ, vel inspiratos auctores inter se
 quodammodo pugnantes faciat, vel doctrinæ Ecclesiæ adver-
 setur. »

3° *Nulla contradictio cum Scientiis*. — a) Omnes « fideliter
 teneant, Deum conditorem rectorcmque rerum omnium,
 cumdan esse Scripturarum auctorem : *nihil* propterea ex
 rerum natura, nihil ex historia? monumntis colligi posse quod
 cum Scripturis *revera pugnei*. — *Nulla* quidem theologum
 inter et physicum *vera dissensio* intercesserit, dum suis uterque
 finibus se contineant, id caventes, secundum S. Aug. moni-
 tum (2) : « ne aliquid temere et incognitum pro cognito asse-
 rant. »

b) « Si quid ergo tale (dissentire) videatur, id sedulo *sub-*
movendum, tum adhibito prudenti theologorum et interpre-
 tum judicio, quidnam verius, verisimiliusve habeat Scrip-

ti) Quæ enim verba sunt Dei formaliter, absolute vera sunt ; alia vero
 quæ verba Dei non sunt nisi ratione scriptionis, vera sunt quoque, in quan-
 tum ea qua' referunt, sine dubio acta sunt aut dicta in iis præcise adjunctis,
 in quibus ab hagiographo acta fuisse aut dicta narrantur. Cf. Bened. XV,
 encyc. *Spirilus Paraclitus*, Denzinger, 2186 sq. Plus XI Encyc. *Studiorum*,
viticem, A. A. S., 1923, p.320.

2) in *Gen., op. imperf.*, ix, .30.

turæ locus, de quo disceptetur, tum diligenter expensa argumentorum vi, quæ contra adducantur. Neque ideo cessandum, si qua in contrarium species etiam tum resideat ; nam, quoniam verum vero adversari haudquaquam potest, *cerium sil* aut in sacrorum interpretationem verborum, aut in alteram disputationis partem *errorem incurrisse* » : neutrum vero si necdum satis appareat, cunctandum interea de sententia. »

Sed etiam « in consideratione *sil primum* scriptores sacros, seu verius « Spiritum D. i, qui per ipsos loquebatur, *noluisse* ista (videlicet intimam *adspeclabilium rerum* constitutionem) docere homines, nulli saluti profutura » (1) ; quare cos, potius quam explorationem naturæ recte persequantur, res ipsas aliquando describere et tractare aut quodam translationis modo, aut sicut *communis sermo* per ea ferebat tempora, hodieque de multis fert rebus in quotidiana vita, ipsos inter homines scientissimos. »

4° *Regula hæc de rebus physicis applicanda non esi disciplinis historicis* : « Quæ est enim rerum naturalium cum historia similitudo, ait **Benedictus XV**, quando physica in iis versantur, quæ « *sensibiliter apparent* », ideoque cum phænomenis concordare debent, cum contra lex historiæ præcipua hæc sil, scripta cum rebus gestis, *uli geslse reapse sunt*, congruere oportere ? »

Quare, inquit, « ab Ecclesiæ doctrina... ii dissentiunt, qui partes Scripturarum historicas non factorum *absoluta* inniti veritate arbitrantur, sed tantummodo *relativa* quam vocant et concordi vulgi opinione (2). »

Sedulo etiam in memoriam revocetur responsum « *Commissionis de re biblica* » de indole S. Scripturæ, 23 jun. 1905.

Ad dubium : Utrum admitti possit tanquam principium recta* exegescos sententia, quæ tenet S. Scripturæ libros, qui pro historicis habentur, sive totaliter, sive ex parte, non historiam proprie dictam et objective veram quandoque narrare, sed speciem tantum historia* præ se ferre ad aliquid significandum a proprie litterali seu historica verborum significatione alienum ?

(1) *De Gen. ad lilt.*, l. II, c. ix, n. 20. *Journel*, n. 168".

(2) *Encyc. Spirilus Paraclilus*, Denzinger, 2187.

Kesponsum esi : Negative, excepto casu, non facile nec temere admittendo, in quo, Ecclesiæ sensu non refragante ejusque salvo judicio, solidis argumentis probetur hagiographum voluisse non veram et proprie dictam historiam tradere, sed sub specie et formahistoriæ, parabolam, allegoriam vel sensum aliquem a proprie litterali seu historica verborum significatione remotum, proponere (1). »

5° Denique « si quid inciderit difficilius quam explicari posset, quisque eam sumet cautionem temperationemque [S. Augustini] : « Melius est vel premi incognitis sed utilibus signis, (piam inutiliter ea interpretando, a jugo servitutis eductam cervicem laqueis erroris inserere » (2).

Hæc porro generaliora pro nunc sufficiant ; quoad *speciales* difficultates, peccurratur ad « Introductionem biblicam ». in (pia solent solvi et convenienter exponi juxta veræ interpretationis regulas.

630. 3a Conclusio. — Auctores tamen sacri :

a) Servant *stylum proprium*, quemadmodum servant diversitatem ingenii, educationis, etc., quippe Deus seu causa principalis *non mutai* naturam instrumenti, quo utitur, sed *elevat* tantummodo ejus virtutem, quæ ideo, sub Dei motione, retinet *nolas* omnino *proprias*, juxta illud S. Thomse : « Motus primi moventis *recipitur*... in unoquoque secundum *proprium* modum » (3).

b) Faciunt *opera imperfecta*, « quia mens prophetæ (idem valet de scriptore sacro) est instrumentum *deficiens* respectu principalis agentis » (4) ; sed « quod est de defectu non reducit in primum movens » (5).

c) Possunt etiam *eadem* narrare *modo diverso*. Nam Spiritus Sanctus, suaviter piovens auctores sacros, *non tollit proprias* eorum mentis *habitudines*; potest ergo, absque ulla contra-

il) Denzinger, 1980 ; cf. *Decr.* 30 Jun. 1909, Denzinger, 2121 sq., etc. ; Pesch, *Supplementum...*, n. 29-36 ; 55-59 ; Bened. XV, *l. c.*, Denzinger, 2188.

(2) *Ad Januar.*, ep. 55, 21. De his, cf. etiam *Decr.* « *Lamentabili* » prop. 3. 12, 14, 23, 24, 61. Denzinger, n. 2003, 2012 sq.

(3) *De Malo*, q. 3, a. 2.

(4) 2 2, q. 173, a. 4.

(5) *De Malo*, q. 3, a. 2.

dictione, non omnes ad easdem eligendas vocis flectere, dummodo idem servetur sensus, cadimque rerum substantia.

d) Denique, *sub inspiratione* scribuntur, « *negotium* (tamen) habent *plenum vigiliarum et sudoris* » (II Machab., n, 27 ; Luc., i, 2) ; nam, etiam a causa principali motum, instrumentum *debet agere* et propriam exercere activitatem, imo « non perficit instrumentalem actionem nisi exercendo propriam » (3, q. 62, a. 1. ad 2). Igitur auctores sacri, etiam sub divino influxu, *laborare* debent et *desudare*, quippe qui non cooperantur ad opus divinum, nisi, suis propriis viribus, opus faciendo humanum.

631. 4a Conclusio. — *Verbum Dei absolute invenitur in le.rlu Scripturæ originali, æquivalenter vero in authenticis versionibus.*

Etenim textus originalis, totus quantus est, — quoad conceptus scilicet *it v» rba* — verbum est Dei. Ergo *versiones*, si *exactae* sint et *fideles*, ipsum textum originalem exprimunt : 1) *quoad sensum* : id omnes concedunt ; 2) *quoad ipsa verba*. non quatenus ipsa versionum vocabula sint inspirata, sed quia, conceptus *fideliter* exprimentia perinde ac ipsa textus originalis verba, hæc *æquivalenter* n ferunt.

632. 5a Conclusio. — Probata et explorata sacrorum librorum inspiratione, jam hos libros in *argumentum theologicum*, ut vi rum Revelationis fontem, adhibere possumus, dummodo, uti par est. in textuum usu, *interpretationis regulas servemus et leges.*

Cum autem hæ regulæ in « *Introductione ad Scripturam sacram* » late solent exponi, *salis sil* in præsentī hæc *Conc. Vaticani* verba recitaro : « Quoniam vero, quæ sancta Tridentina Synodus de interpretatione divina. Scripturæ, ad coercenda petulantia ingenia, salubriter decrevit, a quibusdam hominibus prave exponuntur. Nos, idem decretum renovantes, hanc illius mentem isse declaramus, ut in rebus fidei et morum... is *pro vero sensu* sacrae Scripturæ habendus sit, *quem tenuit ac tenet Sancta mater Ecclesia*, cujus est iudicare de vero sensu *it* interpretatione Scripturarum sancta-

rum, at que ideo *nemini licere contra hunc sensum* aut etiam contra unanimem consensum Patrum *ipsam Scripturam sacram interpretari* (1). »

Quare : 1) Pius X : « Doctor S. Scripturæ tradendæ sanctum habebit nunquam *a communi doctina ac Iraditione Ecclesiæ* vel minimum discedere... [et] rationum magisterii sui ad eas normas dirigat prudentiæ plenas, quæ Litteris Encyclicis *Providenlissimus* continentur » (2).

2) S. Cong. Consistorialis, 29 jun. 1912 : Alumnos Seminariorum « præ ceteris oportet sanis doctrinis imbui, quæ *venerandæ Patrum traditioni* sint conformes et a *légitima Ecclesiæ auctoritate probatæ* » (3).

3) Benedictus XV : « Utinam catholici omnes auream S. Doctoris (Hieronymi) regulam sequantur et Matris dicto audientes, intra terminos antiquos *a Patribus positos et ab Ecclesia ratos* se modeste contineant... [et] non modo catholicam de divina Scripturarum inspiratione doctrinam retineant ac tueantur, sed etiam principiis studiosissime inhæreant, quæ Litteris Encyclicis *Providenlissimus Deus* et hisce Nostris prescripta sunt » (4).

Jamvero sensus Ecclesiæ nobis innotescit, non tantum per *solemnnes definitiones*, sed per *magisterium ordinarium et universale*, « cujus documentum haud æquivocum reperire est in usu exegetico *Conciliorum et Pontificum*, in *institutionibus liturgicis*, in *catecheticis instructionibus*, in consensiente et *unanimi judicio* probatorum *theologorum* seu interpretum, etc » (5).

Ergo catholicus interpres aut theologus Scripturæ testimonia « *eadem* (ac ipsa Ecclesia) *ratione* interpretetur, atque ex adjumentis disciplina) sua* convincat, eam *solam* inter-

(1) Sess. 2, cap. 2, Denzinger, 1788.

(2) Litt. Apost. *Quoniam*, 27 Mart. 1906, § 13 ; A. A. S., 1906. p. 77-80.

(3) A. A. S., 1912, p. 530.

(4) Encyc. *Spiritus Paraclitus*, Denzinger, 2188. Cf. Pius XI, *Decr. S. Cong. S. Officii*, 12 dec. 1923 et epist. subsequ., 22 dec. 1923 ; A. A. S., 1923, p. 615-619.

(5) Billot, *De Inspiratione*, cap. 5, p. 167; Mangenot et Rivière, in *Diet. théol.*, art. Interprétation de l'Écriture, t. VIII, col. 2290 sq.

pretationem, ad sanæ hermeneuticæ leges, *posse recte probari* » (Prov. Deus).

Inde autem sequaturne nullum esse in Ecclesia Dei profectum, sive quoad *inlelligentiam* Scripturarum sive quoad *cognitionem* dogmatum, dicetur in tractatu de Fide, ubi de evolutione et progressu dogmatum.

INDEX CHRONOLOGICUS

PRÆCIPUORUM PATRUM ET THEOLOGORUM

In Indice sequemur historiam theologiae, quæ generatim in tres epochas dividitur : 1) epocha *Patrum* usque ad sæculum nonum ; 2) epocha *scholastica* a sæculo nono usque ad concilium Tridentinum ; 3) epocha *moderna* inde a concilio Tridentino. Denique 4) citamus præcipuos orientales theologos, inde a sæculo XI.

I. — EPOCHA PATRUM

1° Patres Apostolici.

Didachô seu Doctrina Apostolorum 90/100 (1) ; S. Clemens Romanus, 96/7 ; Epistola Barnabæ, 98 ? 130 ? ; S. Ignatius Antioch., 107 ; S. Polycarpus, 155/6 ; Pastor Hermae, 140/155 ; S. Papias, ep. Hierap., c. 140 ; Epist. ad Diognetum, 180/220.

2° Patres sæculi et tertii sæculi.

S. Aristides, c. 140 ; Ariston de Pella, 150/75 ; S. Justinus, 163/7 ; S. Iegesippus, 180 ; Tatianus, c. 180 ; S. Apollinaris, ep. Hierap., c. 178 ; S. Theophilus Ant., c. 186 ; S. Melito, ep. Sard., a. 190 ; Miltiades, 192 ; Athenagoras, 193 ; S. Irenæus, ep. Lugd., p. 190 ; Serapio, ep. Antioch., c. 211 ; Hermias ? ; Minucius Felix, 220/50 ; Tertullianus, c. 222 ; S. Cyprianus, ep. Carth., 258.

3° Scholæ theologicæ (2-4 sæc.).

a) *Alexandria* : S. Pantænus, c. 200 ; Clemens Alex., 211/16 ; Origenes, 254/5 ; Ht raclas ? ; S. Dionysius, ep. Alex., 264/5 ; Theognostus, 281/2 ; S. Pierius, c. 300 ; S. Petrus, ep. Alex., 311 ; Didymus Alex., 398 ; Rhodonus.

b) *Antiochia* : S. Lucianus, 312 ; Diodorus, ep. Tars., 394 ; Theodorus, ep. Mopsuest., 428 ; Polychronius ep. Apam., 430 ; Theodoretus, 458.

c) *Romæ* : S. Justinus ; Tatianus ; Caius, 200/17 ; S. Hippolytus, 235.

t

(1) Indicatur annus in quo scriptor mortuus est aut in quo liber editus est; in hoc indice statuendo maxime profuerunt Greusen et Van Eyen, *Tabula fontium Traditionis Christiana*, Louvain, 1926.

4° Patres et scriptores quarti sæculi.

A) In Oriente : a) *Alexandrini* : S. Alexander, ep. Alex., 328 ; S. Athanasius, ep. Alex., 373 ; Didymus Alex., 398 ; S. Theophilus, ep. Alex., 412 ; S. Isidorus Pelosiuta, 435.

b) *Syro-Palæstini* : Eusebius, ep. Cæsar., 340 ; S. Aphraates (in Persia), 345 ; S. Ephræm, 373 ; S. Cyrillus, ep. Hier., 386 ; S. Epiphanius, ep. Salam., 403 ; S. J. Chrysostomus, ep. Const., 407 ; Theodoretus, ep. Cyr. 458.

c) *Cappadoces* : S. Basilus .VI., ep. Cæsar., 379 ; S. Gregorius Naz., 389/90 ; S. Gregorius Nyss., 394.

d) *Asiani* ; Nectarius, ep. Const. 397 ; S. Nilus (Sinaita), c. 427.

B) In Occidente : S. Rosius Cordub., 357/8 ; Firmicus Maternus, 350 ; S. Hilarius, ep. Pictav., 367 ; S. Eusebius, ep. Vercellensis, 370/1 ; Lucifer, ep. Calaritanus, 370/1 ; S. Optatus, ep. Milev., c. 400 ; S. Ambrosius, ep. Mediol., 397 ; Rulinus Aquileiensis, 410 ; Ambrosiaster, c. 384 ; S. Pacianus, ep. Barcin., 379/92 ; S. Hieronymus, 420 ; S. Augustinus, ep., 430 ; S. Paulinus, ep. Nolanus, 431.

5° Patres et scriptores quinti et sexti sæculi.

A) In Oriente : a) *Alexandrini* : Synesius Cyrenus, ep. Ptol., p. 412 ; S. Cyrillus, ep. Alex., 444 ; Dioscorus, ep. Alex., 454 ; Ammonius, pr. Alex., c. 470 ; Joannes Philoponus, p. 550 ; S. Eulogius, ep. Alex., 607.

b) *Syro-Palæstini* : Ibas, ep. Edess., 457 ; Nemeseus, ep. Emesenus, c. 450 ; Moses Ghoranazus, ep., c. 482 ; Ps. Dionysius Areopagita, c. 500 ; Procopius Gazæus, 529 ; Severus, ep. Antioch., 538 ; Æneas Gazæus, c. 530 ; S. Anastasius, ep. Antioch., 599 ; Evagrius Scholast., c. 600.

c) *Asiani* : Macarius Magnes, 410 ; Philostorgius, c. 430 ; Theodotus, ep. Ancyr., c. 440 ; Socrates, 450 ; Sozomenus, c. 450 ; S. Gennadius, ep. Const., 471 ; Leontius Byzant., c. 543 ; Justinianus I, imper., 565 ; Joannes Scholasticus, ep. Const., 577.

B) In Occidente : a) *Itali et Africani* : Paulus Mediol., c. 420 ; Marius Mercator, c. 432 ; Sedulius, c. 430 ; S. Petrus Chrysologus, ep. Rav., c. 450 ; S. Leo M., P. R., 461 ; Boethius, c. 525 ; S. Fulgentius, ep. Rusp., c. 533 ; Cassiodorus, c. 570 ; S. Benedictus patriarcha, 543 ; S. Gregorius M., O.S. B., G04.

b) *Galli* : Prudentius, c. 404 ; Sulpicius Severus, 420/5 ; Paulus Orosius, 418 ; S. Cassianus, abb. Massil., 435 ; S. Eucher, ep. Lugd., 450/5 ; S. Prosper Aquitanus, c. 455 ; S. Hilarius, ep. Arelat., 449 ; Evagrius, c. 430 ; S. Vincentius, abbas Lirinensis, c. 440 ; Salvianus Massil., c. 470 ; S. Patricius, in Hibernia, c. 461 ; Faustus, ep. Reims, p. 485 ; S. Apollinaris Sidonius, ep. Arvern., 489 ; Gennadius, pr. Massil., c. 495 ; Claudius Mamertus, 473/4 ; S. Avitus, ep. Viennensis, 518 ; S. Cæsarius, ep. Arelat., 543 ; S. Germanus, ep. Parisiensis, 576 ; S. Gregorius, ep. Turon., 593/4.

6* Scriptores 7 et 8 sæculi.

A) In Oriente : Sergius L. ep. Const., 638 ; S. Joannes Climacus, c. G49 ; S. Maximus Confessor, 662 ; S. Sophronius, ep. Hier., 638 ; S. Anas-

tasius Sinaila, c. >00 ; S. Andreas, ep. Cret., 720 ; Jacobus Edessenus, "08 ; S. Germanus I, ep. Const., 733 ; S. Joannes Damascenus, 749.

B) In Occidente : S. Isidorus, ep. Hispal., 636 ; S. Hdefonsus, ep. Tolet., 667 ; S. Theodorus, ep. Cantuar., 690 ; S. Beda Venerabilis, O. S. B., 735 ; Elipandus, ep. Tolet., c. 802 ; Felix, ep. Urgel., 816.

11. — EPOCHA SCHOLASTICA

1° Praecursores Scholasticae (ix-xi sæc.)

Alcuinus, 804 ; Claudius, ep. Taurin., c. 830 ; S. Agobardus, ep. Lugd., 840 ; Amalarius, ep. Meti., 850/51 ; Hayno Halberstadensis, O. S. B., 853 ; Rhabanus Maurus, ep. Mogunt., 856 ; S. Paschasius Radbertus, O. S. B., 865 ; Gottesehalcus, O.S.B., 869 ; Servatus Lupus Ferrar., O.S.B., c. 862 ; Æneas, ep. Paris., 870 ; S. Rathramnus Corbeiensis, O. S. B., p. 868 ; J. Scotus Erigena, 877 ; Anastasius Bibliothecarius, c. 879 ; Hincmarus, ep. Rhornonsis, 882 ; Photius, ep. Consi., 891/98 ; Remigius Antissiod., c. 908 ; Ratherius, ep. Veron., O. S. B., 974 ; Gezo Derton, O.S. B., 984 ; Gerbertus Hem., O. S. B. (Sykester 11), 1003 ; Fulbertus Carnolensis, 1029 ; Hugo Lingonensis, 1051 ; Adelmannus I eodiensis, ep., 1061 ; S. Petrus Damianus, O. S. B., 1072 ; Durandus Troarnensis, O. S. B., 1088 ; Albericus, 1088 ; Berengarius Turon., 1088 ; Lanfrancus Beccensis, O. S. B., 1089 ; Guitmundus Aversanus, ep., O. S. B., c. 1095.

2° Scholastici (xn sæc.)

S. Anselmus Cantuar., O.S.B., ep. 1109 ; Roscellinus, c. 1120 ; Gulielmus Campellensis, ep. 1122 ; Algerius Leodiensis, O.S.B., 1131/2 ; Albericus Rem. ep., 1141 ; Hugo a S. Victore, 1141 ; Petrus Abadardus, 11 »2 ; Honorius Augustodunensis, c. 1150 ; Robertus Pullus, 1150 ; S. Bernardus Claravallensis, 1153 ; Gilbertus Porretanus, ep. Pictav., 1154 ; S. Petrus Venerabilis, O.S.B., 1156 ; Petrus Lombardus, 1160 ; Hugo Ambianensis, 1164 ; Richardus a S. Victore, 1173 ; Rolandus Bandinelli (Alex. III), 1181 ; Omnibonus (Ognibene), ep., 1185 ; Petrus Comestor, 1179 ; Petrus Cantor, c. 1190 ; Alanus ab Insulis, 1203 ; Petrus Pictaviensis, 1205 ; Innocentius III, 1216.

3® Scholastici (xm sæc. ad Tridentinum)

<i>Varii theologi</i>			<i>Ordinis S. Francisci</i>		<i>Ordinis Praedicatorum</i>	
Rob. de Cursone	1218		Alex. Halensis	1245	Roi. Cremon., c.	1259*
Steph. Langton	1228		Joannes de Rupella	1245	Vine. Bellovacensis	1264
Guliel. Antissiod	1231		Rob. Grossetête, ep.	1253	Albert. Magnus	1280
Joann. Teutonicus	1245		8. Bonaventura	1274	S. Thom. Aquinas	1274

<i>Varii theologi</i>	<i>Ordinis S. Francisci</i>	<i>Ordinis Prædicatorum</i>
Guliel. Alvernus 1248	Rogerus Bacon 1294	Pct. de Tarantasia. 1276
Rob. de Sorbone 1274	Pet. Joann. Olivi 1298	Ulr. de Argentina 1277
Jlenr. Gandavensis 1293	Richardus de Mediavilla	Æg. de Lcestinis 1304
JEgid. Romanus 1316	(Middleton) 1307	Joann. Parisiensis 1306
(Columna)	J. Duns Scot 1308	Hervæus Natalis 1323
J. de Viterbo, O. S. A.	Petrus Aureolus 1322	Joann. Eckhardus 1327
1308	Franc, de Mayronis	Durandus a s. P. 1332/4
G. Bononiensis, O. C.	1325/7	Joann, de Neapoli 1336
1317	Joan, de Bassolis 1333	Pet. Paludanus 1342
Aug. Triumphus, O.S. A.	Gulielmus Occam 1349/50	Robert. Ilolkot 1349
1328	Pet. de Aquila, ep. 1361	Joann. Taulerus 1361
Mars. Patavinus 1342/3	Gul. de Rubione ?	Henricus Suso 1366
J. Baco, O. Carm. 1346		Joann. Dominici, c. 1419
Gr. Ariminensis, O. S. A.		Joann. Capreolus 1444
1358		S. Antoninus, ep. 1459
Th. de Argentina, O. S. A.		J. de Turrecremata 1468
1357		Petr. de Pergamo 1482
Joan. Ruysbroeck 1381		Didacus de Deza 1523
Petr. de Alliaco 1420		Franc, de Sylvestris
Joan. Gersonius 1429		(Ferrariensis) 1528
Raym. Sabundæ 1437		Thomas de Vio
Nie. de Tudeschis O.S.B.		(Cajetanus) 1534
(Panormitanus) 1445		Joann. Driedo 1535
Al. Tostatus, ep. 1455		Conradus Rollin 1536
Nicolaus Cusanus 1464		
Dion. Carthusianus 1471		
Thom. a Kempis 1471		
Jac. de Valentia, ep.,		
O. S. A. 1490		
Gabriel Biel 1495		
Joannes Eckius 1543		
Alb. Pighius 1542		

III. — EPOCIIA MODERNA

<i>Varii theologi</i>	<i>Societatis Jesu</i>	<i>Ordinis Prædicatorum</i>
Alph. de Castro 1558	Jacobus Laynez 1565	Franc, de Victoria 1546
Ruardus Tapper 1559	Jac. de Ledesma 1575	Ambros. Catharinus 1553
Andixas de Vega 1560	Joann. Maldonatus 1583	Melchior Cano 1560
S. Joann, a Cruce 1591	Alph. Salmeron 1585	Dominicus Soto 1560
Thomas Stapleton 1598	Fr. de Ribera 1591	Petrus Soto 1563
Gulielmus Estius 1613	Francise. Toletus 1596	Barth, de Medina 1581
J. D. du Perron 161*8	S. Petr. Canisius 1597	Dom. Bannez 1604
S. Franc. Salesius 1622	L. de Molina 1600	Th. de Lemos 1629

<i>Varii theologi</i>	<i>Societatis Jcsu</i>	<i>Ordinis Priestate.ium</i>
Nic. Ysambert 1642	Greg. de Valentia 1603	Did. Alvarez 1635
F. Dubois (Sylvius) 1649	Gabriel Vasquez 1604	Dom. Gravina 1643
J. Murinus, Orat. 1659	Franc. Suarez 1617	Joann, a S. Thoma 1644
Fr. Ilallier, Sorb. 1659	B. Rob. Bellarminus 1621	X an tes Mariales 1660
Isaac Habert 1668	Leonardus Lessius 1623	Fr. Arauxo 1664
Salman licenses 1631-04	Mart. Becanus 1624	Vine. Contenson 1674
Barth. Mastrius, O. S. F. 1664	Adamus Tanner 1632	Fr. Combéfis 1679
A. van Schelstrate 1692	Ægid. Conninck 1633	J.-B., Gonet 1681
L. Thomassinus, c. 1695	Cornelius a Lapide 1637	Anton its Goudin 1695
Cad. Sfondrati, (. S. B. 1696	Claudius Tiphanius 1641	Ant. Massoulié 1706
Le N. de Tillemont 1698	J. Mart, de Ripalda 1648	Alex. Natalis 1724
J. Saents d. Aguirre, O. S. B. 1699	Dionys. Petavius 1652	Mich. Lequien 1733
J.-B. Bossuet 1704	Jac. Sirmundus 1651	Hyacinthus Serry 1738
Il. Noris, c., (' . S. A. 1704	Joann, de Lugo 1660	Vincentius Gotti 1742
J. Mabillon, O.S.B. 1707	Theoph. Raynaud 1663	Renat. Hvac. Drouin 1742
Theodoricus Ruinart, O. S. B. 1709	Ph. Labbe 1667	C. Renatus Eil.uart 1757
Claud. Frassen, O. S. F. 1711	Roder, de Arriaga 1667	Bern, de Rubeis 1775
C. Chardon, O. S.B. 1711	Sforza Pallavicini 1667	
Franc. Fénelon 1715	Jacobus Platel 1681	
C. Witasse, Sorb. 1716	Sylvester Maurus 1687	
Eus. Renaudot 1720	Thyrsus Gonzalez 1705	
Daniel Huet, ep. 1721	Dornin. Viva 1710	
IL Tournely, sorb. 1729	Fr. Schmalzgrueber 1735	
Petr. Lebrun, orat. 1729	Alvarus Cienfuegos 1739	
E. Martène, O.S.B. 1739	Gabriel Antoine 1743	
Du Pless. d'Argentré1740		
Benedictus XIV 1758		
Remigius Cellier, O.S.B. 17»		
Th. de Charmes, O. C. 1765		
Laur. Berti, O.S. A. 1766		
.l. Sim. Assemani 1768		
.l, Dom. Mansi 1769		
Petr. Collet, Laz. 1770		
Euseb. Amort 1775		
Frat. Ballerini 1769,1781		
L. Legrand, S.S. 1780		
S. Alph. de Ligorio 1787		
N. Syl. Bergier 1790		

<i>Varii theologi</i>		<i>Societatis Jesu.</i>		<i>Ordinis Prædicaturum.</i>
CL	Regnier 1790	Aug.	Barruel 1820	
	Martinus Gerbert 1793	Car.	Plowden 1821	
	Ilyac. Gerdii, Barn. 1802	Clemens	Schrader 1875	
	C. de la Luzerne 1821	Joann.	Perrone 1876	
	J. Ad. Moehler 1838	Jos.	Kleutgen 1883	
	Ilenricus Klee 1840	Raphael	Cercia 1886	
	F.-L. Liebermann 1844	J.-B.	Franzelin 1886	
	L. de Bonald 1840	Car.	Passaglia 1887	
	Jac. Balmès 1848	Theod. de	Régnon 1893	
	F. de Lamennais 1854	Bern.	Jungmann 1895	
	J.-B. Bouvier 1854	Jos.	Corluy 1896	Dornin. Lacordaire 1867
	P. Gerbet 1864	Gulielmus	Wilmers 1899	Thomas Zigliara 1893
	J.-B. Malou 1864	Camillus	Alazzella 1900	Jac. L. Monsabré 1907
	Nie. Wiseman 1865	J.-B.	Terrien 1903	A. de Poulpiquet 1915
	Card. Gousset 1866	L. de San	1904	R. M. Schultes 1927
	L. Bautain 1867	Bernardus	Tepe 1905	Ed. Hugon 1929>
	Vincent, S.S. 1869	Sandus	Schiffini 1906	
	N. J. Laforèt 1872	Dornin.	Palmieri 1909	
	M. Jos. Spalding 1872	Hugo	Hurter 1914	
	Aug. Theiner, orat. 1874	Christian	Pesch 1925	
	Jac. P. Aligne 1875	II. Dieckmann	1928	
	J.-Al.-A. Ginoulhiac 1875			
	J.-B. Dalgairns 1876			
	L. Pie, card. 1880	/		
	IL Denzinger 1883			
	A. Dechamps, c. 1883			
	J. Corblet 1886			
	A. Nicolas 1888			
	Mathias Scheeben, 1888			
	Fr. Hettinger 1890			
	J. H. Newman, or.,c. 1890			
	J.-B. Heinrich 1891			
	Jos. Schwane 1892			
	H. Ed. Manning, c. 1892			
	C. J. Hefele 1893			
	J. Hergenrother 1890			
	J.-B. Jaugey 1894			
	Maur. d'Hulst 1896			
	Alf. Vacant 1901			
	P. Schanz 1905			
	Henn. Schell 1906			
	Card. Gibbons 1921			
	Laur. Janssens. O. S. B.			
	1925			
	Jos. Tixeront 1925			
	Petrus Batillol, 1929			

IV. — PRÆCIPUI THEOLOGI GRÆCI

Simeon Theologus, 1040 ; Michael Psellus, 1078 ; Theophylactus Achrid., -ep., c. 1090 ; Eustratius Nicænus, p. 1117 ; Eutymius Zigabenus, c. 1120 ; Nicolaus Metonensis, c. 1165 ; Nicetas Maronensis, ep. Thessalon., a. 1166 ; Nicetas Achominatus (Choniates), p. 1210 ; Gregorius Abulfaragius, ep., 1286 ; Georgius Cyprius, ep. Const., c. 1290 ; Joannes Veccus, 1296 ; Maximus Planudes, c. 1310 ; Georgius Metochita, 1328.

Palamitæ : Gregorius Palamas, 1360 ; Nilus CabaJisas, ep. Thessalon., 1363 ; Nicolaus Cabalisas, 1371 ; Theophanes Nicamus, 1381 ; Joannes VI Cantacuzenus, imperator, 1383 ; Manuel H Palæologus imperator, 1425 ; Symeon Thessalonicensis, 1429 ; Josephus Bryennius, 1435 ; Marcus Eugenius, ep. Ephes., 1444 ; Gennadius II (Georgius Scholarius), ep. Const., p. 1468.

Antipalamitæ : Barlaamus Calaber, 1348 ; Nicephorus Gregoras, p. 1359 ; Demetrius Cydonius, 1400 ; Joannes Cyparissiota, c. 1400 ; Manuel Calcas, O.P., 1410 ; Gregorius Mammias, 1459 ; J. Bessarion, card., 1472 ; Georgius Trapezuntius, 1485.

Manuel Corinthius, 1551 ; Maximus Haghiorita, 1556 ; Jeremias II, Const, patriarcha, 1595 ; Meletius Pigas, ep. Alex., 1601 ; Gabriel Severus, 1616.

Protestantismi fautores : Cyrillus Lucaris, 1638 ; ejus discipuli Theophilus Corydallæus, Zacharias Gerganus, Joannes Caryophyllus, Maximus Callipolita, Metrophanes Crilopulus, 1639.

Polemislæ : Georgius Coressius, 1641 ; Petrus Moghilas, ep. Kiew., 1646 ; Meletius Syrigus, 1667 ; Paisius Ligarides, 1678 ; Dosithæus, ep. Hierosol., 1707 ; fratres Lichudes : Joannicius, 1717, Sophronius, 1730.

Græci catholici : Petrus Arcudius, 1633 ; J. Matthæus Caryophyllus, 1633 ; Leo Allatius, 1669 ; Demetrius Pepanus, p. 1667.

Rcccentiores : Vincentius Damodus, 1752 ; Eustratius Argentis, Eugenius Bulgarie, 1806 ; Theoclitus Pharmakides, 1860 ; Constantinus (Economus, 1857 ; Andronicus Demetrakopulus, 1872 ; Nicolaus Damalas, 1892 ; Papadopulus Kerameus, 1912 (1).

(1) Cf. Mart. Jugie, qui in *Theol. dogmatica Christianorum Orientalium*, I. I, Paris, Letouzé, 1926, alios enumerat theologos, etiam inter Hussos.

INDEX RERUM

Præfatio	I
Index bibliographicus	vu

PROLEGOMENA THEOLOGIÆ

I. De natura theologiæ.....	1
H. De theologiæ excellentia.....	14
III. De theologiæ necessitate.....	15
Theologia fundamentalis.....	17

DE VERA RELIGIONE

Proæmium.....	21
Pars I. De religione in genere.....	23
Caput I. De religionis notione et divisione....	23
Caput II. De religionis necessitate.....	27
I. Homo religione indiget.....	28
II. Deo debetur religio.....	41
Caput III. De necessitate orationis et cultus...	43
Pars II De religione revelata.....	48
Sectio I. De revelatione in genere.....	48
Caput L De revelationis notione et divisione....	49
Caput II. De possibilitate revelationis.....	58
Ari. 1. De revelatione immediata.....	59
Art. II. De revelatione mediata.....	61
Art. III. De revelatione mysteriorum.....	62
Caput III. De revelationis divinæ necessitate	69
Caput IV. De obligatione revelationem inquirendi	80
Caput V. De cognoscibilitate revelationis divinæ	85
Art. I. De certitudine revelationis.....	85
Art. H. De methodo apologetica.....	99

Caput VI.	De notis revelationis in specie	1 Ifr
Art. I.	<i>De miraculis</i>	110
Art. II.	<i>De prophetiis</i>	138
Art. III.	<i>De miraculis ordinis moralis</i>	146
Seccio II.	De religione Christiana	149
Caput I.	De divina Christi missione	152
Art. I.	<i>De vaticiniis mcssianicis</i>	152
Art. II.	<i>De testimonio Christi</i>	177
Art. III.	<i>De miraculis Christi</i>	192
Art. IV.	<i>De vaticiniis Christi</i>	199
Art. V.	<i>De resurrectione Christi</i>	207
Caput II.	De divinitate ipsius religionis christianæ	230
Art. I.	<i>De propagatione christianismi et instauratione morum</i>	231
Art. II.	<i>De martyrum constantia et testimonio</i>	244
	<i>De invicta stabilitate Christianismi</i>	259
Caput III.	Confirmatur divinitas religionis christianæ	264
Art. I.	<i>De excellentia religionis christianæ</i>	264
Art. II.	<i>De transcendentia religionis christianæ</i>	275
	Conclusio tractatus	283

DE ECCLESIA

Notiones præviæ	284
Pars L De inventione veræ Eccles æ.....	295
Ca pu t I. De Eccles iæ i n s t i t u t i o n e.....	295
Art. L De Ecclesia societate hierarchica.....	300
L Præparatio Ecclesiæ	301
IL Hierarchica Ecclesiæ institutio.....	303
HL Institutio Ecclesiæ hierarchiæ perpetua...	311
Art. IL De Ecclesia societate mon archiva.....	317
I. Institutio primatus in Petro.....	318
II. Perpetuitas primatus.....	334
Art. 111. Ecclesia est societas supernaturalis, perfecta, unica, visibilis, indefecdbilis, necessaria..	337
Ca pu t IL De Ecclesiæ n o t i s	353
L De Unitate	357

	INDEX RERUM	611
	II. De sanctitate	361
	III. De catholicitate.....	367
	IV. De apostolicitate	372
Ca p u t	III. Ecclesia Romana est vera Ecclesia	376
	Ari. 1. Sola est divinitus hierarchica simul et monar-	
	chica	376
	I. Ecclesia R. est divinitus hierarchica.....	376
	11. Ecclesia R. est divinitus monarchica.....	385
	De episcopatu romano S. Petri.....	386
	Romani Pontifices sunt successores Petri,	
	jure divino.....	388
	Art. II. Ecclesia R. notis sola præfulgct.....	404
	Pars II. De intima Ecclesiæ constitutione	422
	Prænol. De Potestate ordinis.....	423
Ca p u t	1. De Potestate Jurisdictionis.....	426
	Art. I. De summo Pontifice.....	426
	Art. II. De episcopis.....	430
Ca p u t	D. De potestate magisterii.....	434
	Art. 1. De infallibilitate magisterii.....	434
	Ari. II. De subjecto activo magisterii infallibilis.....	439
	I. De summo Pontifice.....	440
	II. De episcopis — singulis — collective sumptis	454
	Art. III. Infallibilitatis objectum.....	467
	Art. IV. Assensus magisterii decretis debitus.....	482
Ca p u t	III. De membris Ecclesiæ	488
	Ari. 1. De relationibus Christi cum Ecclesia.....	488
	Art. 11. De membris Ecclesiæ.....	498
Ca p u t	IV. De relationibus Ecclesiæ et Status. ...	508
	I. Varia Systemata	508
	II. Doctrina catholica.....	511
	III. Consectaria practica.....	514
	Conclusio tractatus	524

DE FONTIBUS REVELATIONIS

Pars I.	De Divina Traditione.....	525
JXotioncspræviæ.	Definitio, divisio, Traditionis.....	526
Ca p u t	I. Traditionis existentia et natura	529

INDEX ALPHABETICUS

(Indicantur numeri marginales)

- Abercius, de primatu Ecc. R., 393.
Agatho papa et primatus, 396.
Analogiæ christianismi cum aliis religionibus, 254.
Agni et oves Christi, 307.
Anglican!, 268 ; de S. Pontifice, 426 ; de Traditione, 557.
Anglicanism!, origo et sectæ, 268.
Anima Ecc., quid, 331, 513 ; quinam ad eam pertinent, 526.
Animismus, 33.
Apologetica, notio. 18 ; divisio, 19 ; methodus, 105.
Apostolatus, num critérium inspirationis, 612.
Apostolicitas, notio et divisio, 366 ; successionis est proprietas essentialis Ecc., 368 ; est nota, cf. nota ; quomodo ostendatur apostolicitas alicujus episcopi, 369, 373.
Apostolorum, notio, 281, 2 ; potestas promissa, 282 ; collata, 283 ; perpetua, 289 ; duplex munus, 288 ; num æquales, 306 ; successores, 373.
Apparitiones Christi redivivi, 212 ; num imaginariæ, 218 ; num pneumatice, 219 ; num mysticæ, 220.
Appellationes, ad Rom. Pont, fieri possunt a quocumque inferiore, 393 ; non a Papa ad Concilium, 473.
Approbatio : Ordinis religiosi, commendatitia, solemnis, 498 ; objectum infallibilitatis, 499 ; decretorum Cong. roman, in forma solemni aut communi. 457 ; doctrinae SS. Patrum, 576 ; S. Thoma!, 592 ; subsequens non sufficit ad inspirationem, 611.
Aristocratica, num Ecclesia sit, 406.
Aspirationes humanæ impleta! in catholicismo, 252.
Assensus fidei divinæ, 502 ; fidei ecc., 503 ; religiosus, 504 ; qualis debetur episcopis et ministris inferioribus, 505.
Auctor Ecclesiæ, Christus, 279 sq. ; Scripturæ, Deus, 601 sq., 614 ; principalis, instrumentalis, 614 ; actio Dei in auctoribus sacris, 617.
Balfour, contra religionis necessitatem, 40.
Baptismus requiritur et sufficit ad incorporationem Ecclesiæ, 517 ; si validus, 518 ; et si non est obex, 519, 520.
Beatificatio, cf. canonizatio.
Benedictus XIV, de mirae, discernibilitate, 130 ; de sanctitate heroica, 235 ; de infal. Ecc. in canonizatione, 494, 2.
Bonfrerius, de inspiratione, 610.
Budhismus exponitur, 255 sq. ; refutatur, 258.
Cæsarismus exponitur, 529 ; rejicitur, 549.
Calvinismus, 268.
Canonizatio, sanctorum quid et quotuplex, 494 ; objectum infallibilitatis, 495.
Caput Ecc., Christus, 510.
Catechumeni, num membra Ecc., 523 ; num ad animam Ecc. pertinent, 526.
Cathedra, locutio ex, 447 ; infal. Papæ loquentis ex cathedra, 448.
Cathollicismus, mira propagatio, 223 sq. ; invicta stabilitas. 245 sq. fecunditas, 224, 226 ; mirabilis : in martyribus. 231 sq. ; in sua transcendentia, 248 sq. ; in expletionem aspirationum humanarum, 253 sq.
Catholici Liberales, de relat. Ecc. cum Statu, 532, 551.

- Catholicitas, notio, 36! ; divisio, 362 ; quænam catholicitas facti requiritur, 363 ; est nota, cf. nota.
- Causa : principalis et instrumentalis Scripturæ, 614, 617.
- Celsus, de miraculis Christi, 195.
- Censura theol., quid. 488 ; doctrinalis, judicialis, 489 ; categorica, cumulative, 489 ; quomodo infligitur, 489 ; censurarum explicatio, 490 ; objectum infallibilitatis, 491.
- Certitudo, quid, 92 ; metaphysica, physica, moralis, 96 ; absoluta, 100 ; respective, 100 ; de facto revelationis, 91, 99 ; miraculorum, 124 sq. ; habitudo certitud. revelationis ad actum fidei, 98.
- Chalcedonense concilium, de primatu, 396.
- Christus a prophetis pramuntiatus, 153 sq. ; divina missio probatur : proprio testimonio, 183 sq. ; ejus miraculis, 193 ; ejus vaticiniis, 201 ; ejus resurrectione, 207 ; ejus sanctitate, 191 ; excellentia ejus doctrinæ, etc., 249 ; Ecclesiam instituit, 279 sq. ; caput est Ecc., 510 ; dona in Ecc. diffundit. 510, 513.
- Citationes implicitae, num admit-tendae in Scriptura, 628.
- Clavos regni coelorum, 298, 304.
- S. Clemens R., de perpetuitate hierarchiæ, 292 ; de episcopis. 375 ; de adventu Petri Roma, 384 ; de primatu, 392.
- Codex juris canonici, auctoritas, 460.
- Cognoscibilitas, revelationis, 89 ; miraculi, 123 ; prophetiæ, 140.
- Commissio biblica, valor, 504 ; de citationibus implicitis, 628.
- Concilium, quid, 462 ; provinciale, plenarium, oecumenicum, 462 ; oecumenici convocatio, 463 ; celebratio, 464 ; confirmatio, 465 ; infallibilitas, 466 ; suprema potestas, 467 ; utilitas, 470 ; non est supra Papam, 473 ; nil potest de persona Papæ, 475 ; Papæ infallibilitatem agnovit, 453.
- Conclusio theol., quid, 487 ; objectum infallibilitatis, 487.
- Congregationes romanæ non sunt infallibiles, 457 ; earum decretis debetur assensus religiosus, 504.
- Consensus fidelium, criterium veritatis, 595 ; Patrum, 578 ; theologorum, 589.
- Conservatio Traditionis divinæ, 564.
- Constantiensia decreta, 474, 476.
- Const. III, de primatu, 396.
- Corpus Christi, mysticum, 509, 510 ; num necessario Christi influxum recipiat; 512, conclusiones doctrinales de corp, mystico, 514.
- Criteria revelationis, quid. 101 ; divisio, 102 ; valor, 103, 104 ; usus, 105 sq.
- Cultus, notio, divisio, 27 ; necessitas, 45 sq.
- S. Cyprianus, de episcopis, 375 ; de episcopatu romano Petri, 385 ; de primatu R. P., 391 ; de jure appellationis ad Papam, 393 ; num negavit primatum, 398.
- Daniel, prophetia messianica, 169sq.
- David, vaticinia de Messia, 178 sq.
- Decretales Pseudo-Isidori non creantur primatum, 430.
- Definitio fidei, quid, 485 ; num infallibilis, 437 sq. ; quid de fido tenendum in definitionibus dogmaticis, 502 ; per magisterium solemne, 571 ; per magisterium ordinarium, 574 sq.
- Democratia, cum Ecclesia sit, 406.
- Disciplina generalis, 496 ; objectum infallibilitatis, 497.
- Divinitas Ecclesiæ R. ex notis manifestatur, 421.
- Doctores Ecc., quinam sint, 576, 3 ; eorum auctoritas, 576, 3 ; auctoritas Patrum ut privati doctores, 583.
- Doctrina catholica, excellentissima, 250 sq. ; non est evolutio naturalis Judaismi, nec per syncretismum orta, 254.
- Dona supernaturalia a Christo dimanantia in Ecc., 510, 513.
- Ecclesia, notio, 266 ; varii codus Christiani, 267 sq. ; est societas : a Christo instituta, 279 ; hierarchica, 279 sq. ; monarchica, 293 ; supernaturalis, 323 ; perfecta, 324 ; independens, 534 ; non tamen a Statu sejungenda, 535 ; neque Statui subjecta, 536 ; sed habens potestatem indirectam in Statum, 533, 537 ; ejus jura et officia erga Statum, 539 ; ejus relationes cum Statu non catholico, 544 ; est societas : unica, 330 ;

- visibilis, 331 ; num duplex Ecclesia visibilis et invisibilis, 513 ; indefectibilis, 335 ; necessaria, 339 ; est corpus, 507 ; corpus Christi, 508 ; corpus Christi mysticum, 599 ; sponsa Christi, 511 ; est infallibilis, 437 ; infallibiliter conservat Traditionem, 564.
- Ecclesia græca, 267.
- Ecclesia Romana, est divinitus hierarchica, 371 ; monarchica, 381 ; sola gaudens:nota unitatis, 407 ; nota sanctitatis, 410 ; nota catholicitatis, 416 ; nota apostolicitatis, 418 ; vera Ecclesia, 422 ; particularis : est indefectibilis, 404.
- Ephesinum conc., de primatu, 396.
- Episcopatus monarchicus, 374, 2 ; originem habet ab apostolis, 375.
- Episcopi, successores apostolorum, 373 ; habent jure divino jurisdictionem propriam, plenam in sua specie, sed subordinatam, 431 ; num creati a populo, 377 ; a principibus, 378 ; superiores presbyteris, 379 ; a quonam jurisdictionem accipiunt, 433 ; sunt magistri authentici, 461 ; non infallibiles, 461 ; eorum potestas in concilio, 468 ; omnes *collective* infallibiles, etiam per orbem dispersi, 466, 472.
- Episcopus episcoporum, 429.
- Error, in libris liturgicis, 500 ; a Scriptura excluditur, 629.
- Evidentia, quid, 93 ; intrinseca, extrinseca, immediata et mediata, perfecta et imperfecta, metaphysica, physica et moralis, 94 ; evidentiae influxus in adhæsionein mentis, 95.
- Evolutionismus refutatur, 33.
- Excolnunicatijnnon membra Ecclesiæ, 525.
- Extensio inspirationis, ad omnes sententias Script., 625 ; ad verba et conceptus, 626.
- Extra Ecclesiam nulla salus, 343.
- Factum dogmaticum, quid et quotuplex, 492 ; objectum infallibilitatis, 493.
- Factum Petri, 384, 403.
- Familtæ instauratio a Catholicisme, 224 sq.
- Fidelium consensus, 593 ; conditiones, 594 ; critérium veritatis, 595.
- Fides, differt a theologia, 5 ; divina, 485 ; catholica, 485 ; ecclesiastica, 503.
- Finis, Ecclesiæ, 233 ; mundi, 205.
- Firmilianus, num negavit primum R. Pont., 398.
- Flavius Joseph, de Christo, 195 ; de excidio urbis, 201 ; de spe Messiae, 155.
- Florentinum conc., de necessitate Ecclesiæ, 341 ; de primatu R. Pont., 396.
- Fontes revelationis, 553.
- Formaliter revelatum, explicite, implicite, 480.
- Fundamentalis theol., 17, 18 ; divisio, 10.
- Fundamentum Ecclesiæ, 304.
- Galilaei casus, 458.
- Gallicani, de R. Pont, primatu, 426 ; infallibilitate, 444 ; de appellatione a Papa ad concilium, 473.
- Gratia sanctificans, præcipuum donum Christi, 510 ; anima Ecclesiæ?, 513.
- Hagiographus, auctor mstrumentalis Scripturæ, 614 ; actio Dei : in ejns intellectum, 618 ; in ejus voluntatem, 620 ; in facultates executivas, 620 ; num inspirationem suam cognovit, 619 ; num remanet liber, 621 ; ejus influxus in libris sacris, 622 ; servat : indolem, 618 ; stylum, 630 ; operationem humanam, 630.
- Hebdomades, prophetia Danielis de hebdomadibus, 169.
- Hegesippus, de episcopatu, 375 ; de primatu, 385.
- Hæretici, non sunt membra Ecclesiæ, 524 ; nisi occulti, 524 ; de primatu Petri, 313 ; de primatu R. Pont., 394 ; propositio hæretica, 490.
- Heroica sanctitas, 235, 359.
- Hlerarchla, 278.
- Hlerarchicæ potestatis, præparatio, 280 ; promissio, 282 ; collatio, 283 ; perpetditas, 288.
- S. Hieronymus, de episcopis, 379.
- Honorius, num erravit ex cathedra, 456 ; quo sensu damnatus, 456.
- Hume, de impossibilitate cognoscendi miracula, 124.
- Hypnotismus, 131 ; a miraculis secernitur, 131, 132.

- S. Ignatius, de perpetuitate hierarchiæ, 292 ; de episcopis, 375 ; de primatu, 388 ; de infallibilitate Ecc., 441.
- Immanentia, doctrina, 34 ; refutatur, 35 ; methodus, 110 ; processus, 111 ; crisis, 112.
- Immunitas Pontificis, 541 ; clericorum, 542.
- Imperatorum testimonia de primatu, 395.
- Imperfectiones Scripturæ auctori sacro tribuenda?, 630.
- Indefectibilitas Ecc., 335 ; Sedis et ecc. rom., 404.
- Indifferentismus, 85.
- Inerrantia Scripturæ, 629.
- Infallibilitatis, notio, 435 ; non est nova revelatio, 435 ; non excludit diligentiam humanam, 435 ; errores, 436 ; existentia, 437. *Subjectum* : Ecc. universalis, 437 ; R. Pontifex, 445 ; conc. œcumenicum, 466 ; omnes episcopi per orbem dispersi, 472. *Objectum* : in genere, 478 ; directum et indirectum, 481 ; veritates formaliter revelatæ, 482 ; veritates connexæ, 483 ; conclusiones theologicæ, 487 ; censuræ propositionum, 491 ; facta dogmatica, 493 ; canonizatio sanctorum, 494 ; disciplina universalis, 497 ; approbatio sollemnis Ordinum religiosorum, 498. Infallibilitas Ecclesiæ estne de fide, 486.
- Infantes baptizati etiam inter hæreticos sunt membra Ecc., 518.
- Infideles non sunt membra Ecc., 522.
- Innocentius I, de primatu R. Pont., 392 ; de ejus infallibilitate, 392.
- Inspiratio, notio, 598 ; definitio catholica, 600 ; probatur ex Scriptura, 601 ; ex Traditione, 605 ; non est revelatio, 609 ; non est simplex assistentia, 610 ; non est approbatio subsequens Ecc., 611 ; non est donum apostolatus, 612 ; non est pius animi motus, 613 ; ejus natura generatim exponitur, 614 ; in Deo, 616 ; in homine, 617 ; in ipsis libris sacris, 622 ; extenditur ad omnes res et sententias, 625 ; etiam ad verba, 626 ; omnia in Scriptura contenta sunt verbum Dei, 628 ; nullus error, 629 ; verbum Dei in textu originali et in versionibus, 631.
- Instrumentum habet duas nes, 614.
- S. Irenæus, de perpetuitate hierarchia, 292 ; de episcopali successionem, 375 ; de episcopatu romano S. Petri, 385 ; de primatu R. Pont., 389 ; de jure appellationis ad Papam, 393 ; de infallibilitate Ecc., 441.
- Isalæ prophetia de nativitate Christi ex virgine, 177 ; de servo Dei, 182.
- Jacob, prophetia de sceptro Judæ, 164.
- Jansenianl, de infallibilitate Ecc., 436 ; de primatu, 294.
- Jesus Christus, cf. Christus.
- Judæorum religio non dedit ortum Christianismo per evolutionem^ 254.
- Julius I, de primatu, 392.
- Jurisdictio, notio, 424 ; *R. Pontificis*, 427 ; undenam descendat, 401 ; non ligatur absolute legibus ecc., 477 ; *Episcoporum*, 431 ; estne a Deo immediate, 433 ; quomodo conciliatur cum jurisdictione immediata Papæ in omnes fideles, 430.
- S. Justinus, de moribus Christianorum, 224 in nota.
- Justi, non soli sunt membra Ecc., 521 ; soli ad animam Ecc. pertinent, 526.
- Lactantius, de martyrio, 233 ; de patientia martyrum, 239.
- Laid non regunt Ecclesiam, 279 sq. ; 371.
- Lat. IV, de necessitate Ecc., 341, 1 ; de primatu R. Pont., 396.
- Leges naturæ, num immutabiles, 120 ; num mutantur a miraculo, 120.
- Leo XIII, de obligatione religionis, 48 ; de Ecc. societate perfecta, 325 ; de Ecc. corpore mystico, 513 ; de unitate Ecc., 513 ; de distinctione a Statu, 534, 1 ; de principatu civili, 541, 1 ; de S. Thoma, 592 ; de inspiratione Scripturæ, 614 ; de inerrantia Script., 629 ; de extensione inspirationis, 625.
- Le Roy, de resurrectione Christi, 220.
- Liberalismus : absolutus, 529 ; rejiciendus, 549 ; moderatus, 531 ; rejiciendus, 550 ; catholicus, 532 ; rejiciendus, 551.

- Liberius, num erravit ex cathedra, 454.
- Libertas, 545 ; libertas cogitandi et loquendi, 546 ; conscientia? et cultum, 547.
- Loci theologici, 570 ; proprii et extranei, 570.
- Lourdes, miracula, 131, 135, 412.
- Lugd. II, de primatu, 396, de infallibilitate R. Pont., 453.
- Lutheranismus, 268.**
- Magisterium Ecc., quid, 282 ; est infallibile, 437 ; ejus subjectum activum, 443 ; subjectum passivum, 527 ; ejus objectum, 478 sq. *Solemne*, 570 ; ejus organa, 571 ; *ordinarium*, 570 ; in Papa, 573 ; num infallibile, 574 ; in episcopis, 575 ; quandonam infallibile, 575 ; vivum et infallibile, medium servandæ Traditionis, 564.
- MagnetismI phenomena a miraculis secernuntur, 131, 132.
- MahumetismI, auctor, 259 ; doctrina, 260 ; judicium, 261.
- Malachlæ prophetia, 173.
- Marsilius Patavinus, de primatu R. Pont., 383.
- Martyrium, argumentum veritatis Catholicismi, 231 sq. ; defenditur contra errores, 241 ; de testimonio martyrum, 244.
- Membra Ecclesiæ, sententia hæreticorum, 515 ; catholicorum, 516 ; quinam sint, 521, 522, 523 ; quinam non, 522 sq.
- Messias, nomen, 155 ; expectatus a paganis, 154 ; a judæis, 155 ; a prophetis annuntiatus, 156 ; vaticinia messianica exponuntur, 160 sq. ; in Christo adimpleta, 180 sq.
- Methodus, apologetica, 105 ; divisio, 106 ; qualis præstat, 107 ; methodus immanentiae, 110 sq.
- Miraculum, nomen, 114 ; definitio, 115 ; species, 116 ; falsæ definitiones, 117 ; doctrina catholica, 118 ; auctor, 115 ; notio apologetica, 118' ; possibilitas, 119 ; cognoscibilitas historica, 124 ; supernaturalis, 125 sq. ; vis probativa, 133 ; finis, 133 ; quomodo ex doctrina probatur, 135 ; num adhuc exstant miracula, 135 ; in ordine morali, 143 sq.
- Miracula Christi, 193 ; facta historica, 195 ; præternaturalia, 196 ; divina, 197 ; probativa ejus divinae missionis, 198, 199.
- Missio extraordinaria Protestantium, 419.
- Modernist®, de cognoscibilitate revelationis, 90 ; de tolerantismo, 82, 532 ; de miraculis, 117 ; de testimonio Christi, 187 ; de fine mundi, 205 ; de resurrectione Christi, 215 sq. ; de natura Ecc., 269 ; de indefectibilitate Ecc., 336 ; de primatu, 294 ; de Ecc. institutione, 322 ; de Ecc. infallibilitate, 436 ; de Traditione, 557 ; de inspiratione, 599.
- Monarchia, divisio, 277 ; Ecclesiæ 406.
- Mors Christi probatur, 210 ; a prophetis prænuntiata, 179.
- Mosaica religio, 149.
- Motiva credibilitatis, cf. criteria.
- Mysterii nomen, 63 ; definitio, 63 ; species, 64 ; possibilitas, 65, 66 ; convenientia, 67.
- Mysticum corpus Christi, 509.
- Naturale, notio, divisio, 51 ; naturalis ordo, 51.
- Necessitas, quid, 69 ; absoluta, hypothetica, 69 ; physica, stricta[^] moralis, 69, 70 ; necessitas *religionis*, 30 sq. ; probatur ex natura hominis, 38 ; ex relationibus inter Deum et hominem, 39 ; necessitas *revelationis*, 69 ; stricta, 70 ; moralis ad cognoscendam religionem naturalem, 73 sq. ; necessitas medii et praecepti, 339 ; necessitas Ecc., 339.
- Nirvana, 257.
- Nexus primatus cum Sede romana, 399.
- Nota, quid, 101 ; interna, externa, 102 ; positiva, negativa, 102 ; valor, 103, 104.
- Nota Ecclesiæ, quid, 345 ; connexio cum veritate Ecc., 346 ; juxta Protestantes, 347 ; juxta Græcos, 349 ; juxta Catholicos, 350 ; notarum applicatio, 407.
- Nota unitatis, quid, 351 ; est nota verae Ecc., 352 ; competit Ecc. Romanæ, 307 ; non Ecc. Prot., 408 ; nec ecc. Græc., 409.
- Nota sanctitatis, quid, 354 ; est nota veræ Ecc., 359 ; competit Ecc. Romanæ, 410 ; non Ecc. Prot., 413 ; nec Ecc. Græc., 414.
- Nota catholicitatis, quid, 361 ; est nota vera' Ecc., 364 ; competit Ecc. R., 416 ; non Ecc. Prot., nec Ecc. Græc., 417.

Nota apostollicitatis, quid, <366 ; est nota vcræ Ecc., 368 ; competit Ecc. R., 418 ; non Ecc. Prot., 419 ; nec Ecc. u»æc., 420.

Objectum, theologiæ : materiale, formale, primum et secundarium, 3 ; theol. fundamentalis, 18, 19 ; magisterii ecc., 478 ; infallibilitatis, 478 ; directum, indirectum, 481 sq.

Obligatio, religionis, 29 sq., orationis, 43 ; cultus externi, 45 ; publici, 18 ; revelationem inquirendi 81 sq.

Oratio, notio, 41 ; possibilitas, 42 ; necessitas, 43.

Ordo, naturalis, 51 ; supernaturalis, 53 ; *ordinis potestas*, 424 ; differt a jurisdictione, 424, 425 ; præminet inter Ecc. potestates, 425 ; collata est apostolis, 283 ; *ordo religiosus*, ejus approbatio, 498 ; objectum infallibilitatis, 499.

Origo Catholicism! non explicatur per evolutionem naturalem Judaismi, 254 ; nec per syncretismum, 254.

Origo apostolica, num critérium inspirationis, 612.

Paganismus cum christianismo conparatus, 224, 253.

Papa, cf. Pontifex.

Papa dubius, papa nullus, 476.

Parousia, quomodo a Christo prædicta, 205.

Patriarchalis religio, 149.

Patres, quid, 576 ; eorum munus doctoris et testis, 577 ; auctoritas in consensu, 578 ; singulorum auctoritas, 584 ; num infallibiles, 583 ; num dissensus possibilis, 585 ; regulæ de usu Patrum, 587.

S. Paulus, est apostolus, 281, 2 ; in faciem restitit S. Petro, 318 ; quare non nominat S. Petrum, 316 ; nec recenset primum, 317 ; non æqualis S. Petro, 306 ; de inspiratione, 603.

Peccatores, possunt esse in Ecclesia, 521 ; num ad animam Ecc. pertinent, 526, i.

Perfecta, societas Ecc., 324, 534 ; societas civilis, 534.

S. Petrus, petra Ecc., 304, 312 ; habet claves regni coelorum, 304 ; vicarius Christi, 305 ; superior ceteris apostolis, 306 ; pastor agnorum et ovium, 307 ; nomen novum. 311 ; specialis locus et

honor, 311 ; confirmator fratrum, 450 ; post Ascensionem primum exercet, 311 ; non subicitur fratribus, 314 ; ei restitit S. Paulus, 318 ; Romæ mortuus est, 384 ; romanus fuit episcopus, 385 ; factum Petri, 403 ; non erravit ex cathedra, 318 ; de inspiratione, 598, 604.

Philosophi non sufficiunt ad cognitionem religionis naturalis, 79.

Pistorienses, de infallibilitate Ecc., 436.

Pius II, de appellatione a Papa ad concilium, 473.

Pius IX, de Ecc. societate perfecta, 325 ; de necessitate Ecc., 341 ; de principatu civili R. Pont., 541 ; de obedientia in rebus non definitis, 504.

Pius X, de cong. romanis, 504.

Plinius Junior, de Christianorum multitudine, 223 ; moribus, 224, 1.

S. Polycarpus, de perpetuitate hierarchie, 292 ; de jure appellationis ad Papam, 393.

Pontifices R., habent primum Petri, 386, 428 ; ex jure divino, 399 ; a quonam accipiunt jurisdictionem, 401 ; sunt supra concilium, 473 ; nec a concilio possunt deponi, 476 ; etiam post decreta constantiensia, 474 ; eorum jurisdictio non ligatur a canonibus ecc., 477 ; ex cathedra loquentes sunt infallibiles, 445 ; hanc infallibilitatem sibi attribuerunt, 453 ; num in hæresim incidere possunt, 476 ; eorum jura quoad conc. cecumenicum, 463.

Portæ inferi, 298.

Positiva theologia, 9.

Potentia obedientialis, 53.

Potestas docendi, regendi, sanctificandi, 282, 283 ; ordinis et jurisdictionis, 424 ; clavium, 304 ; ligandi et solvendi, 282 ; indirecta in temporalia, 537.

Prædestinati, nec omnes nec soli membra Ecc., 521.

Primatus, notio, 296 ; S. Petro promittitur, 297 ; confertur, 307 ; confirmatur, 311 ; perpetuo continuatur, 319 ; in R. Pontificibus, 386 ; inter charismata ?, 317 ; potestas ordinaria, 321 ; ejus natura, 428 ; quo jure Sedi R. annexus, 399 ; num a Roma separabilis, 404.

- Principatus civilis R. Pont., 541.
 Privata revelatio, num tunc cre-
 denda, 478, 1.
 Professiones fidei, organa magis-
 terii, 571.
 Progressus continuus rejiciendus,
 76.
 Prophetia nomen, 136; definitio,
 136; possibilitas, 138; cognosci-
 bilitas, 140; vis probativa, 141;
 cognitio prophetica, 137.
 Prophetiæ Christi, 200; messia-
 nic®, 153; cf. Vaticinia.
 Protestantes, varia; sectæ, 268;
 hodierni, 269; de revelatione, 56;
 de criteriis revelationis, 90; de
 miraculo, 117; de visibilitate
 Ecc., 332; de Ecc. indefectibili-
 tate, 336; de notis Ecc., 347; de
 primatu, 383, 426; de infalli-
 bilitate Ecc., 436; de infallibi-
 litate Pont., 444; de Traditione,
 557; de inspiratione, 599.
 Proto-evangelium, 160.
 Pseudo-Isidorus, de primatu, 430.
 Rationis humanæ valor quoad
 cognitionem religionis naturalis,
 77.
 Rationalistæ, de religione, 29; de
 oratione et cultu, 41; de revela-
 tione, 56; de possibilitate revelat.,
 59; de necessitate revelat.,
 71; de criteriis revelationis, 90.
 Regnum Dei, 280.
 Regula fidei, remota, proxima, 568.
 Regulæ, de usu Patrum, 587; theo-
 logorum, 591; de auctoritate
 S. Thomæ, 592.
 Religio, notio, 24; definitio objec-
 tiva, subjectiva, 25; vera, falsa,
 naturalis, supernaturalis, 26; uni-
 tas, 28; utilitas tractatus, 20;
 objectum, 21; divisio, 22; neces-
 sitas religionis, 30; ex natura
 hominis, 38; ex relationibus inter
 Deum et hominem, 39.
 Religio Christiana, mirabilis: in pro-
 pagatione, 223, 226; in morum
 instauratione, 224, 226; in mar-
 tyribus, 231; in se, 249; in com-
 paratione cum aliis, 255; omni-
 bus necessaria, 263.
 Religio naturalis, absque revelatione
 non satis cognoscitur, 73.
 Religio prælæva, mosaica, chris-
 tianismi inchoatio, 149.
 Religiosum factum, 31; explicatio
 facti, 32.
 Res fidei et morum, 447, 479.
 Resurrectio Christi, 207; pra-dicta,
 208; in signum divinæ missionis,
 208, 209; probatur, 212; facta
 est in carne propria sed gloriosa,
 213; defenditur contra adversa-
 rios, 215 sq.; apparitiones Christi
 non imaginativæ, 218; non pmm-
 maticæ, 219; non mysticæ, 220.
 Revelata veritas, directa inten-
 tione, per concomitantiam, 479;
 formatur, virtualiter, 480.
 Revelatio, notio, 54; subjectiva,
 objectiva, 55; naturalis, superna-
 turalis, 54; adversarii, 56; imme-
 diata, mediata» 57; privata, pu-
 blica, 57; supernaturalis simpli-
 citer et secundum quid. 57; pos-
 sibilitas: revelat, immediata*, 60;
 mediata, 61; mysteriorum, 65;
 præceptorum positivorum, 68;
 necessitas moralis ad religionem
 naturalem cognoscendam, 73.
 Sanctitas, 354; realis, personalis,
 355; Ecclesiæ, 356; principio-
 rum, membrorum, 357 » est pro-
 prietas essentialis Ecc., 359; est
 nota, cf. nota sanctitatis.
 Sanctitas Christi, 191.
 Schisma occidentale unitatem Ecc.
 non disrupt, 418, 3.
 Schismatici non sunt membra Ecc.,
 525; de primatu Petri, 313.
 Scientia, theologia est scientia, 3;
 scientia* naturales theol. subser-
 vire debent, 13, 14.
 S. Scriptura, ejus inspiratio, 601;
 omnia in ea contenta sunt ver-
 bum Dei, 628; infallibiliter vera,
 629; quomodo argumentum theo-
 logicum, 632.
 Sensibilismus, cf. Immanentia.
 Separatio Status ab Ecclesia. 535.
 Silentium obsequiosum, 504.
 Simon, J., de oratione, 41.
 Societas, 274; temporalis, spiri-
 tualis, perfecta, imperfecta, a*qua-
 lis, inæqualis, monarchica, aris-
 tocratica, democratica, 276.
 Sociologismus exponitur, 36; refu-
 tatur, 37.
 Stabilitas invicta christianismi, 245.
 Status civilis, societas perfecta. 534;
 ab Ecc. non sejungenda, 535;
 non habet jus in Ecc., neque
 positivum, 529; neque negati-
 vum, 530; sed Ecclesia* indirecte
 subordinatur, 537; jura et officia
 erga Ecclesiam Status catholici»
 538; Status non catholici, 544.

- Subjectum : activum Ecc., 426, 443 ; S. Pontifices, 426, 444 ; episcopi, 431, 460 ; passivum, 527.
- Substantia fidei, 479.
- Successor, quid, 369, 373.
- Supernaturalia, quid, 52 ; per essentiam, 52 ; per participationem, 52 ; simpliciter, secundum quid, 52 ; supernaturalis, ordo 53 ; supernaturalitas Ecc., 323.
- Syllabus Pii IX, 459.
- Symbola fidei, organa magisterii, 571.
- Syncretismus non explicat originem religionis Christianæ, 254.
- Tacitus, de Christianis, 223 ; de martyribus, 233 ; de excidio Urbis, 201.
- Tertullianus, de episcopis, 375 ; de episcopatu romano S. Petri, 385 ; de primatu, 391 ; de Ecc. infallibilitate, 441.
- Testimonium Christi, 183.
- Theologi, quid, 588 ; differunt a Patribus, 588 ; eorum auctoritas in consensu, 589.
- Theologia, nomen, 2 ; definitio, 3 ; obiectum formale, 3 ; scientia una, 4 ; differt a fide, 5 ; scientia inductiva et deductiva, 6 ; speculativa et practica, 7 ; sapientia, 8 ; positiva, 9 ; scholastica, 10 ; positivo-scholastica, 11 ; dogmatica, moralis, 12 ; fundamentalis, 17 ; excellentia, 13 ; superior ceteris scientiis, 14 ; necessitas, 15 ; dispositiones ad eam acquirendam, 16.
- S. Thomæ auctoritas, 592.
- Totemismus, 36, 37.
- Tournely, de infallibilitate R. Pont., 453.
- Traditio, notio, 555 ; definitio, 555 ; divina, ecclesiastica, 556 ; dogmatica, moralis, 556 ; constitutiva, interpretativa, 556 ; temporalis, perpetua, 556 ; est fons revelationis, 559 ; infallibiliter servatur, 564 ; prior et amplior Scriptura, 565 ; norma suprema interpretationis Scripturæ, 568 ; varia organa, 570.
- Traditionalistæ, 71.
- Tria capitula, 455.
- Tridentinum, de Traditione, 558 ; de Deo auctore Scripturæ, 607.
- Unitas Ecclesiæ, 330.
- Unitas, veræ religionis, 28 ; veræ Ecclesiæ, 351 ; est nota ; cf. nota unitatis.
- Vaticanum, de possibilitate revelationis, 58 ; de mysteriis, 64 ; de morali necessitate revelationis, 72 ; de miraculis, 118 ; de institutione Ecc., 273 ; de Ecc. infallibilitate, 435 ; de primatu Petri et successorum, 295, 382 ; de infallibilitate, R. Pont., 445 ; de primatu jurisdictionis, 427 ; de Traditione, 558, 2 ; de inspiratione, 600 ; de Deo auctore Scripturæ, 607.
- Vaticinia Christi, 200 ; historica, 201 ; supernaturalia, 203 ; vere probativa, 204 ; de fine mundi, 205.
- Vaticinia messianica, 153 ; vera, 154 sq. ; obscura, 158 ; quomodo exponenda, 159 ; de origine et nativitate Christi, 177 ; de Messiae muneribus, 178 ; de Messiae passione, morte et resurrectione, 179 ; omnia in Christo adimpleta, 180 ; argumentum in favorem christianismi, 181.
- Verbum Dei, in Scriptura formaliter, materialiter, 628 ; absolute, æquivalenter, 631.
- Vigilius non erravit ex cathedra, 455.
- Visibilitas Ecclesiæ, 331 ; conciliatur cum fide de Ecclesia, 334.
- Voluntas haglographi, a Deo mota, 620 ; remanet libera, 621.

Imprimerie
JACQUES ET DEMONTROND
Besançon